

Was over a pond

HISTORIA CARMINUM HOMERICORUM.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ
ΟΜΗΡΙΚΩΝ ΕΠΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣΑ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΙΣΤΡΙΩΤΟΥ,

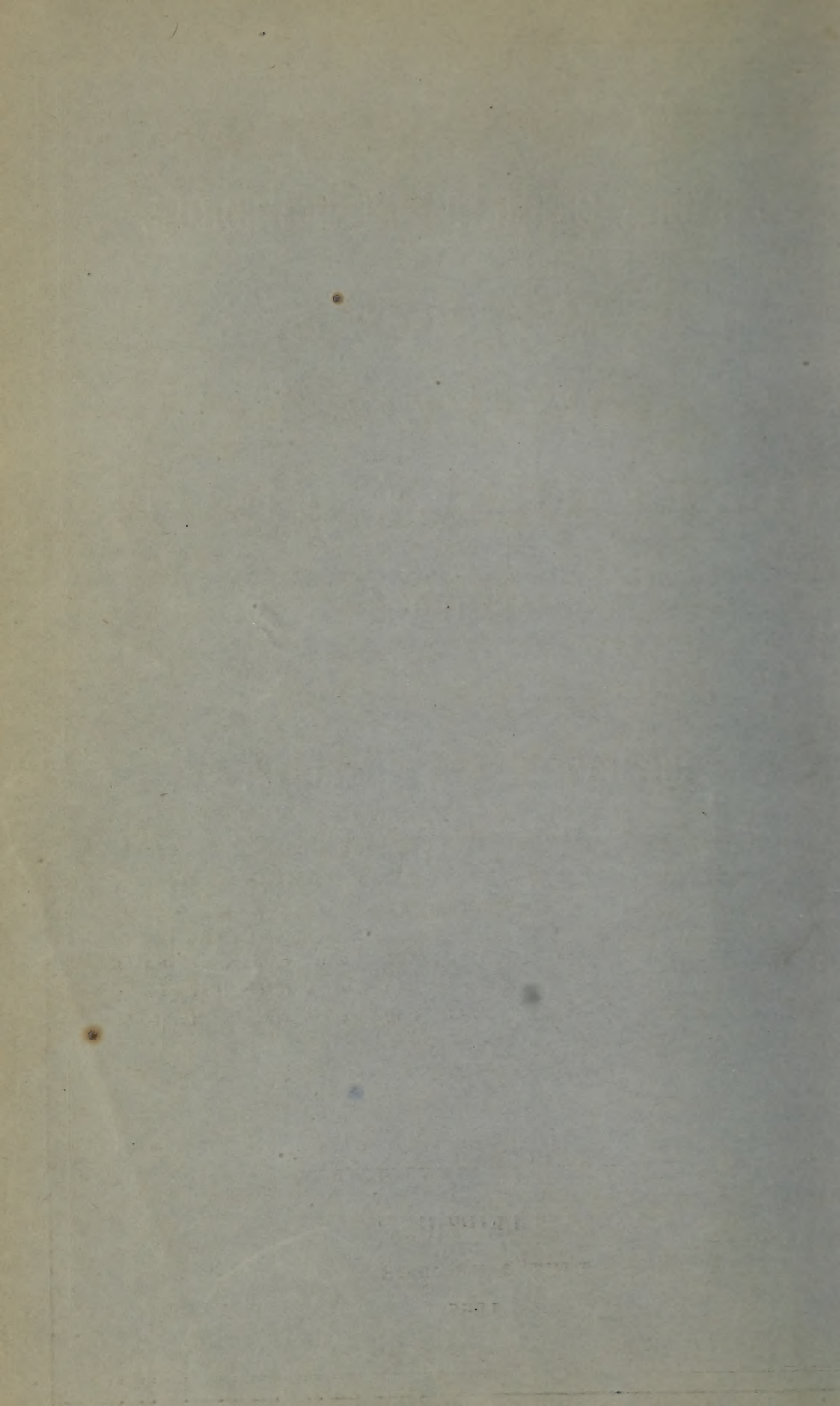
ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ.

„Καίτοι ταῦτα τὰ ποιήματα συνέστηκεν
ὡς ἐνδέχεται ἄριστα, καὶ ὅτι μάλιστα μιᾶς
πράξεως μίμησις.“ Ἀριστ. Περὶ ποιητ. 26.

LEIPZIG

LIST & FRANCKE.

1867.

Mistruotes, Georgios

HISTORIA CARMINUM HOMERICORUM.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ
ΟΜΗΡΙΚΩΝ ΕΠΩΝ

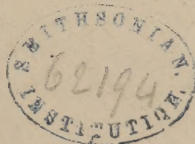
ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣΑ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΙΣΤΡΙΩΤΟΥ,

ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ.

„Καίτοι ταῦτα τὰ ποιήματα συνέστηκεν
ὡς ἐνδέχεται ἄριστα καὶ ὅτι μάλιστα μιᾶς
πράξεως μίμησις.“ Ἀριστ. Περὶ ποιητ. 26.

ΕΝ ΛΕΙΨΙΑΙ

ΤΥΠΟΙΣ ΘΘΩΝΟΣ ΒΙΓΑΝΔΟΥ.

1867.

PA 4037
M5

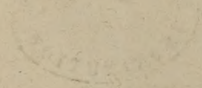
NOT APTOTZI

OMNIPKON EBN

22174482

TESTIMONY

AMERICAN

THE AMERICAN

1917

ΤΩ,

ΦΙΛΟΓΕΝΕΣΤΑΤΩ, ΚΑΙ ΦΙΛΟΜΟΥΣΩ,

ΚΥΡΙΩ,

ΘΕΟΔΩΡΩ, Π. ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗ,

ΙΔΡΥΤΗ,

ΤΟΥ ΦΕΡΩΝΥΜΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

ΜΕΓΙΣΤΗΣ ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ ΕΛΑΧΙΣΤΟΝ

ΤΕΚΜΗΡΙΟΝ

ΑΝΑΤΙΘΗΣΙΝ

Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΥΣ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Δικαίως ὑπὸ πάντων ὁμολογεῖται, ὅτι οἱ ἡμέτεροι ὁμογενεῖς πολλαχῶς καὶ γενναίως πρὸς ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων ἐν τῇ κοινῇ πατρίδι συνεβάλοντο. Διότι οἱ μὲν τούτων ἀφειδέστατα τὸν ἴδιον πλοῦτον πρὸς μεγαλοπρεπῶν καὶ πολυταλάντων οἰκοδομημάτων ἀνέγερσιν ἐδαπάνησαν, οἱ δὲ παντοίους τρόπους πρὸς τῶν ἡμετέρων λογίων ἐνθάρρυνσιν ἐπενόησαν. Καὶ δὴ ὁ ἐν Ὁδησσῷ φιλόμουσος κύριος Ῥοδοκανάκης τὸν φερώνυμον ἀγῶνα ἵδρυσε καὶ τρεῖς σοφοὺς ἄνδρας ἀγωνοδίκας ὠνόμασεν. Διὰ τῆς ἰδρύσεως δὲ ταύτης τὸν θεμέλιον λίθον πραγματικῆς καὶ ζωσῆς Ἀκαδημίας ἔθηκεν. Τῷ μεγάλῳ τούτῳ τοῦ Ἑλληνικοῦ εὐεργέτη τὸ ἡμέτερον πόνημα ὡς ἐλάχιστον εὐγνωμοσύνης τεκμήριον ἀφιεροῦμεν. Διότι καὶ τῇ γενναιότητι τούτου τὰς ὁμηρικὰς ἡμῶν σπουδὰς ὀφείλομεν καὶ τὸ ἀφιερούμενον σύγγραμμά ἐστι προῖδὸν τοῦ ἀγῶνος, ὃν αὐτὸς ἵδρυσεν. Οὐ φέρει μὲν τὸν στέφανον, ὃν οἱ ἀγωνοδίκαι πλέκουσιν, ἀλλ' ἔστιν ἀσθενῶν μὲν δυνάμεων προῖδόν, πολυετῶν δὲ πόνων καὶ μεγάλων μόχθων τελευταῖον ἐπιγένημα.

Τὸ ἀφιερούμενον σύγγραμμα ὑπεβλήθη εἰς τὴν κρίσιν τῶν ἐπὶ τούτῳ ὀρισθέντων ἀγωνοδικῶν, ἐξ ὧν ὁ πολὺς καὶ σεβάσμιος Ἀσώπιος τὴν περὶ αὐτοῦ κρίσιν συνέταξεν. Ἐν τῇ τρίτῃ περιόδῳ τοῦ εἰρημένου ἀγῶνος ὑπεβλήθησαν δύο πονήματα, ὧν τὸ μὲν ἡμέτερον ὁ σοφὸς Εἰσηγητὴς ἐκ τοῦ ἐπιγεγραμμένου Ἀριστοτελικοῦ ἀποσπάσματος Ἀριστοτελικὸν ὠνόμασε, τὸ δ' ἕτερον δι' ὁμοίαν αἰτίαν Πινδαρικὸν ἐκάλεσεν. Τὸ μὲν Ἀριστοτελικὸν κατὰ τὸν σοφὸν ἄνδρα

πλὴν τοῦ ζητουμένου περιεῖχε περιττὴν καὶ ἄσκοπον ὕλην, τὸ δὲ Πινδαρικὸν ἦν ἐν πολλοῖς ἐλλιπές. Διὰ τοῦτο τὸν μὲν συγγραφέα τοῦ πρώτου δευτέρας ὑποβολῆς τοῦ συγγράμματος ἀπέκλεισε, τὸν δὲ τοῦ δευτέρου εἰς τὴν τῶν ἐλλιπόντων συμπλήρωσιν παρέπεμψεν. Μετὰ παρέλευσιν δὲ χρόνου τινὸς ὁ ἀξιοτίμος τμηματάρχης τοῦ Ὑπουργείου τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἀντὶ τῆς ἐνότητος τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, ἣν ὁ σοφὸς Εἰσηγητὴς ἀπῆτει, τὰς ὑποθέσεις τῶν διαφόρων ῥαψωδιῶν προσθεῖς ἔτυχε τοῦ ἀθλοῦ. Ἐνταῦθα τὴν ἀνάλυσιν τῶν δύο ὑποβληθέντων πονημάτων καὶ τὴν παραβολὴν αὐτῶν πρὸς ἄλληλα παραλείποντες εὐχόμεθα ἐκ καρδίας, ἵνα ἡ ἀπόφασις τοῦ Πατριάρχου τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων ἀποδειχθῇ δικαία πρὸς τιμὴν τῆς κρίσεως καὶ ἀνάπανσιν τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ. Παραπέμποντες δὲ τὴν ἀπόφασιν εἰς τὸν Ἀρειον Πάγον τῆς κοινῆς γνώμης ἐννοοῦμεν δικαστὰς οὔτε τοὺς ἐπιστημονικὰ συγγράμματα ἀναγινώσκοντας, ὅπως δι' ἡχηρῶν φράσεων τὰ ὦτα αὐτῶν ἐρεθίσωσιν, οὔτε τοὺς ζητήματα τῆς κριτικῆς μελετῶντας, ὅπως διὰ ποιητικῶν εἰκόνων τὴν ἰδίαν φαντασίαν ἐξάψωσιν, οὔτε τοὺς σοφοὺς ἄνδρας, ὧν ἡ ψήφος μέγα τὸ βάρος ἐν ἄλλοις ζητήμασι τῆς ἐπιστήμης κέκτηται, ἀλλὰ μόνον ἐκείνους, οἵτινες πολλὰ ἔτη εἰς ὁμηρικὰς σπουδὰς κατέτριψαν καὶ τὰς διαστάσεις τῆς ἱστορίας τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ὀρθῶς κατενόησαν. Τοιοῦτοι δυστυχῶς παρ' ἡμῖν ὑπάρχουσι πάνν ὀλίγοι. Εὐχόμεθα δέ, ἵνα οὗτοι οἱ ὀλίγοι Ἀρειοπαγῖται τὴν ἀπόφασιν τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς κυρώσωσιν.

Ἐνταῦθ' αὖ ποῦ ἴσως ὁ ὅλος τοῦ ἡμετέρου πονήματος πρόλογος ἔλῃγεν, εἰ μὴ ὁ πολυμαθὴς γέρων ἐδίδεν ἡμῖν συμβουλὰς τινὰς τὰ ἡμέτερα ἁμαρτήματα δεικνυούσας. Καὶ ἐν τοῖς πρώτοις τὸ γῆρας τοῦ ἀνδρὸς σεβόμεθα, καὶ ἐν τοῖς μάλιστα τὴν πολυμάθειαν αὐτοῦ τιμῶμεν, ἀλλὰ δυστυχῶς τὸ ἡμέτερον πόνημα ὀφείλει εἶναι προῖον οὐχὶ συμβουλῶν σοφοῦ ἀνδρὸς, ἀλλὰ τῶν ἀσθενῶν τοῦ συγγραφέως δυνάμεων. Τῇ ἀληθείᾳ πικρὸν μὲν ἐστὶν ἡμῖν, ὅτι οὐκ ἀκολουθοῦμεν ταῖς συμβουλαῖς τοῦ Πατριάρχου τῆς

ἐθνικῆς παιδείσεως, ἀλλ' ἔχομεν τὴν παραμυθίαν, ὅτι τὰ δειχθέντα ἀμαρτήματα μὴ μεταβαλόντες πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἀκίβδηλον τὴν δίκην εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον εἰσάγομεν. Προσ-
τιθέντες δὲ καὶ τὰς αἰτίας τῆς παρακοῆς ἴσως συγγνώμης
παρὰ τοῦ συμβουλευσαντος τυγχάνομεν.

Α'. Ὁ πολυμαθὴς γέρον ὁμολογεῖ μὲν¹⁾ τὴν ἀξίαν
τοῦ Ἀριστοτελικοῦ συγγράμματος, ἀλλὰ θεωρεῖ σπουδαιό-
τατον ἀμάρτημα, ὅτι ὁ συγγραφεὺς καὶ περιττὴν καὶ ἄσκο-
πον ἔλην ἐπραγματεύθη. Τοιαύτην δ' ἐννοεῖ καὶ ὀνομάζει
ὀλόκληρον τὸ πρῶτον βιβλίον, δηλαδὴ τὸν πρῶτον τοῦ ζη-
τήματος ὅρον. Ἄλλ', εἰ ὁ σεβάσμιος γέρον διετῆρει ἐν τῇ
μνήμῃ τὴν τοῦ ζητήματος θέσιν, ἐν ᾗ ὑπ' αὐτοῦ ἐζητήθη
„Ἡ ἱστορία τῶν ὀμηρικῶν ἐπῶν“ ὑπὸ τὸν ὅρον „νὰ ἐκτεθῇ
μετὰ τῆς δυνατῆς ἀκριβείας“ καὶ „Εἰ ὑπῆρχε παρὰ τοῖς
ἀρχαίοις διαφωνία περὶ Ὀμήρου...“, οὐκ ἔμελλε θεωρῆσαι
τὰ περὶ τῆς πατρίδος, τὰ περὶ τῆς ἐποχῆς καὶ τὰ τοιαῦτα
ὡς περιττὴν καὶ ἄσκοπον ἔλην, ἀλλ' ὡς σπουδαῖον τοῦ
ζητήματος ὅρον. Πάντες οἱ ἱστορήσαντες ἄλλα τῆς ποιή-
σεως εἶδη τὰ κατὰ τοὺς ποιητὰς ὡς σπουδαῖον τῆς ἱστο-
ρίας μέρος ἐθεώρησαν. Παραδείγματος χάριν ὁ Klein
συνέγραψεν ἱστορίαν τοῦ δράματος (Geschichte des Dra-
mas), ἀλλ' οὔτε τὸν βίον τοῦ Αἰσχύλου, οὔτε τὸν τοῦ Σο-
φοκλέους, οὔτε τοὺς τῶν ἄλλων ποιητῶν ἄσκοπον ἔλην
ἐνόμισεν, ἀλλ' ἀκριβῶς τὰ κατ' αὐτοὺς ἐπραγματεύθη. Ὁ
δὲ συγγραφεὺς τῆς ἱστορίας τῶν ὀμηρικῶν ἐπῶν διὰ μεί-
ζονα αἰτίαν ὥφειλε ταῦτα ἐξετάσαι. Διότι αἱ πολλαὶ τοῦ

1) Ὅρα ἔκθεσ. σελ. 10 „Καὶ ἐν τούτοις δὲ καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν οὔτε
τὴν φιλοπονίαν, οὔτε τὴν φιλοτιμίαν τοῦ συγγραφέως παραγνωρίζομεν,
μηδὲν ἀνέπαφον θελήσαντος παραλιπεῖν τῶν περὶ Ὀμήρου περιεχόντων τι,
ἔστω καὶ τὸ ἐλάχιστον. Ἐπαινοῦμεν καὶ τὴν ὑπομονὴν καὶ τὸν σκοπὸν αὐ-
τοῦ, προσπαθήσαντος νὰ προσενέγκῃ διεξοδικὸν καὶ ὅσον ἐνεστί πληρὴ σύγ-
γραμμα περὶ πραγμάτων τοσοῦτον θροῦν παρὰ τοῖς ἀλλοδαποῖς ποιούν-
των“ καὶ σελ. 12 „Καὶ ἀνωτέρω δὲ εἰπόντες περιττὴν καὶ ἄσκοπον
ἔλην ἐννοοῦμεν μόνον ὡς πρὸς τὸν ὠρισμένον σκοπὸν τοῦ προκειμένου θέ-
ματος, ἄλλως δὲ πρὸς γενικωτέραν πρόθεσιν περὶ Ὀμήρου καὶ ταῦτα καὶ ἐν
πλείονα οὔτε ἀτοπα οὔτε ἄκαρκα.“

ποιητοῦ πατρίδες καὶ αἱ πολλαὶ αὐτοῦ ἐποχαὶ εἰσιν αἱ
 πρῶται αἰτίαι, δι' ἃς οἱ κριτικοὶ τὴν προσωπικὴν τοῦ Ὀμή-
 ρου ὑπαρξιν ἀρνοῦνται. Αὕτη δὴ ἦν ἡ πρώτη αἰτία, δι'
 ἣν ὁ Vico τὸ ὁμηρικὸν ζήτημα ἤγειρεν. Διὰ ταῦτα πάν-
 τες οἱ τῆς Γερμανίας καθηγῆται, ὅσοι καὶ βραχεῖαν ἱστο-
 ρίαν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν παραδίδουσι, τὰ εἰρημένα ἐν τοῖς
 πρώτοις ἐξετάζουσιν. Ὁ Lauer ἱστορίαν τῶν ὁμηρικῶν
 ἐπῶν (Geschichte der Homerischen Poesie) συγγράψας ταῦτα
 οὔτε περιττὴν, οὔτε ἄσκοπον ὕλην θεωρεῖ. Διότι περὶ
 τούτων πραγματεῖται, ὥς ὁ σοφὸς ἀνὴρ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ
 τῶν κεφαλαίων δύναται ἰδεῖν.

Erstes Buch.

Erster Abschnitt.

Zweiter Abschnitt.

Die Quellen und Hilfsmittel. Das Vaterland des Homer.

Dritter Abschnitt.

Das Zeitalter des Homer.

Πρὸς δὲ τίς ἀγνοεῖ, ὅτι ἡ ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματος τοῦ
 Ὀμήρου καὶ τὰ πολλὰ ἐπη, ἅπερ αὐτῷ ἀποδίδονται, μεγά-
 λαι καὶ σπουδαῖαι αἰτίαι εἰσὶ πρὸς ἀναίρεσιν τῆς προσω-
 πικῆς τοῦ ποιητοῦ ὑπάρξεως; Κρίνομεν περιττόν, ἵνα ἐν-
 ταῦθα ἐπαναλάβωμεν, ὅσα ἐν τῷ ἡμετέρῳ συγγράμματι
 ἀκριβῶς ἐξετάζονται. Εἰ λοιπὸν ὁ σοφὸς Εἰσηγητὴς ὄντως
 διάφορον γνώμην περὶ τῆς ἱστορίας τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν
 ἔχει, εἰκάζομεν, ὅτι ταύτην ἐμόρφωσεν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως
 μικρᾶς τινος διατριβῆς, ἐν ᾗ ὁ συγγραφεὺς μόνον ἐν μέρος
 τῆς ἱστορίας τῶν ἐπῶν ἐξήταζεν. Διὰ ταῦτα περιττὴ καὶ
 ἄσκοπος ὕλη ἦν οὐχὶ αἱ ἐπιστημονικαὶ τοῦ Ἀριστοτελικοῦ
 συγγραφέως ἀποδείξεις, ἀλλ' αἱ Πινδαρικαὶ τοῦ Πινδαρι-
 κοῦ εἰκόνας.

Β'. Ἐπειδὴ ὁ σοφὸς ἀνὴρ τοιαύτην περὶ τῆς ἱστορίας
 τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν γνώμην ἔχει, νομίζει, ὅτι ὁ συγγραφεὺς
 οὐκ ἐδάμασε τὴν ὕλην καὶ συμβουλευεῖ αὐτῷ, ἵνα τὴν ἐπι-
 γραφὴν τοῦ πονήματος εἰς Ὀμηρικὰ μεταβάλλῃ. Ἐπειδὴ
 ὁμῶς ἡ αἰτία ἡμαρτημένη ἐδείχθη, ἕκαστος ἐννοεῖ τὴν ἀξίαν
 τῆς συμβουλῆς. Δάμασιν δὲ τῆς ὕλης ἐννοεῖ ὁ πολυμαθὴς

ἀνὴρ τὴν κατάταξιν αὐτῆς κατὰ συγγραφεῖς, δηλαδή τί εἶπεν ὁ Müller χωρὶς, τί ὁ Nietzsche χωρὶς καὶ οὕτως ἐφεξῆς, ὡς γίνεται ὀφλόν ἐκ τε τῶν συμβουλῶν, ἃς ἐδίδε τοῖς ἀγωνισομένοις, καὶ ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν οὗτος τὴν ἱστορίαν τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων ἐπραγματεύθη. Ἰσως πλανώμεθα, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀσθενῆ ἡμῶν κρίσιν κρίνοντας νομίζομεν, ὅτι τὰ τοιαῦτα οὐχὶ ἱστορίαι, ἀλλὰ λεξικά εἰσιν. Τὴν ἱστορίαν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν διηρέσαμεν εἰς τρία. Τίς ὁ ποιητής; Πῶς μέχρις ἡμῶν τὰ ἐπὶ αὐτοῦ περιῆλθον; Καὶ τίνα ἀξίαν ταῦτα ἔχουσιν; Φυσικωτέραν τῆς διαιρέσεως ταύτης οὐδεμίαν εὐρίσκοντες παρακαλοῦμεν τὸν σοφὸν ἄνδρα, ἵνα ἀποφανθῇ, τίνα κρείττονα μέθοδον πρὸς διαίρεσιν τῆς ὕλης ἐπενόησεν.

Γ'. Ὁ πολυμαθὴς γέρον ψέγει τὸν συγγραφέα, ὅτι οὗτος τὸν Graf Pasch van Krienen ὀνομάζει ἀξιωματικὸν τοῦ ῥωστικοῦ ναυτικοῦ, ἐν ᾧ κατὰ τὰς ἐρεῖνας τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς οὗτος εἶλε τὸ γένος ἐξ Ὀλλανδῶν. Ἀλλὰ πόθεν οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατήγοντο, ἢ ποῦ αὐτὸς ἐγεννήθη, οὔτε τότε ἐξητάσαμεν, οὔτε νῦν μετὰ τοὺς ψόγους τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς ἐξετάζομεν. Ἡμῖν ἱκανόν ἐστιν, ὅτι ὁ van Krienen ἀνῆκε τῷ ῥωσικῷ ναυτικῷ. Οὕτω πάντες περὶ αὐτοῦ ὁμιλοῦσι καὶ οὐδεὶς αὐτοὺς ψέγει. Τὴν δὲ καταγωγὴν αὐτοῦ ὀφείλει ἐξετάσαι οὐχὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς ἱστορίας τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς (ἂν δηλαδή ποτε τοιοῦτος ὑπάρξῃ) τῆς ἱστορίας τῶν πατρίδων τῶν γονέων τῶν ἀρχαιολόγων, ἢ, μᾶλλον εἰπεῖν, τῶν ἀπατεῶνων (οἱ Γερμανοὶ γε τὴν ὑπὸ van Krienen ἀνακάλυψιν τοῦ τάφου τοῦ Ὀμήρου ὀνομάζουσι Betrugerei). Ἐν τῷ ἡμετέρῳ συγγραμμάτι μνημονεύονται ἴσως ἑκατοντάδες ἀνδρῶν σπουδαίων θένει ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν κατεχόντων, ἀλλ' εἰλικρινῶς ὁμολογοῦμεν, ὅτι, εἰ μὴ πάντων, τῶν πλείστων γε ἀγνοοῦμεν καὶ τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν πατρίδα, εἰ τις τούτων τοιαύτην ἔσχεν. Εἰ δ' εἰς οὕτως ἀτόπους ἐρεῖνας εἰσρηχόμεθα, τῇ ἀληθείᾳ, καὶ εἰ δεκα γλώσσας καὶ ἄρρηκτα στήθῃ εἴχομεν, οὐκ ἡδυνάμεθα ἱστορίαν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν συγγράψαι. Τελευταῖον ἀξίον σημειώσεως

ἐστίν, ὅτι ὁ ἀνὴρ, ὁ τὰ τῆς πατρίδος τοῦ Ὀμήρου περιτ-
τὴν καὶ ἀσκοπον ὕλην ὀνομάσας, αἰτεῖ μετὰ πολλοῦ τοῦ
κρότου τὴν ἔρευναν τῆς πατρίδος τῶν γονέων ἀπατεῶ-
νός τινος.

Δ'. Ὁ σοφὸς Εἰσηγητὴς ἐλέγχει τὸν Ἀριστοτελικὸν
συγγραφεά, ὅτι κατ' αὐτὸν Θεόδωρος ὁ Γαζῆς ἰδρύθη
Ἀκαδημίαν τῆς Φερράρας, ἐν ᾧ κατὰ τὸν ἄνδρα ἰδρύθη
ὑπὸ Φριδερίκου τοῦ Β'. Ἀλλ' ὁ πολυμαθὴς γέρον οὐ διε-
τῆρει ἐν τῇ μνήμῃ, ὅτι ὁ ἡμέτερος Θεόδωρος ταύτην ἀνε-
νέωσε καὶ πρῶτος αὐτῆς διευθυντὴς ἐγένετο „Doctrina
sua Theodorus Ferrariam cum maxime illustravit: qua in
urbe renovati gymnasii primus, teste Lil. Greg. Gyrardo,
constitutus rector, Graecas litteras professus, eo applausu, ut
ex omnibus undiquaque Italiae locis ad illum confluerent,
quotquot litterarum studia amarent“¹⁾. Διὰ τὴν λήθην δὲ
ταύτην ὁ σοφὸς ἀνὴρ μετὰ κόμπου παραπέμπει ἡμᾶς εἰς
τὴν Ῥώμην, εἰς τὸν Τίβεριν καὶ ἄλλοσε²⁾ προσθείς, ὅτι
τὸ πρᾶγμα αὐτῷ ἐστὶ πρωτάκουστον³⁾. Ἀλλ' ὁ ἡμέ-
τερος Ἐξάκουστος ἀκουστὸν τοῦτο τοῖς πᾶσι κατέστησε διὰ
τῆς μεταφράσεως τῆς διατριβῆς τοῦ Γάλλου Ἀκαδημιακοῦ
Marquis de Fortia d'Urban⁴⁾, ὅστις, καίπερ εἰς τὴν Ῥώμην
ἀπελθὼν καὶ τὸν Τίβεριν ἰδὼν καὶ μετὰ τοῦ ξόρου τῆς
ἐκεῖ βιβλιοθήκης πολλὰ εἰπὼν⁵⁾, ὅμως λέγει „Ὅτε δὲ μετὰ
τὴν ἄλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης (1429) Θεόδωρος ὁ Γαζῆς
μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐσύστησε τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Φερ-
ράρας . . .“⁶⁾.

Ε'. Τὰ περὶ Ῥωμαίων τῷ συγγραφεῖ ἀποδιδόμενα,
εἰμὴ τι ἄλλο, εἰσὶ προϊόντα ἀπίστον μνήμης τοῦ ἐπικρί-
νοντος. Περὶ τούτου ἡδυνάμεθα σιωπῆσαι, εἰ μὴ ὁ πολὺς

1) Christ, Börner, De doctis hominibus Graecis litterarum Graecarum
in Italia instauratoribus σελ. 122. 2) Ὅρα ἐκθεσ. σελ. 9 „Εἰ ὁ συγγραφεὺς
ἐνθυμῆτο τὴν τότε Ῥώμην, τὸν Τίβεριν, τὴν τύχην τοῦ Γαζῆ καὶ τῶν ἄλλων
προσφύγων, τοῦλάχιστον ἐκ τῆς προεισαγωγῆς τῆς τοῦ Εὐγενίου Λογι-
κῆς . . .“ 3) Αὐτόθι „Ὅτι ὅμως καὶ ἀκαδημίαν ἐν Φερράρᾳ συνέστησε,
τοῦτο εἶναι πρωτάκουστον ἡμῖν.“ 4) Homère et ses écrits. Paris 1832.
5) Σελ. 26. 6) Σελ. 86. Κρίνομεν περιττόν, ἵνα σημειώσωμεν, ὅτι ἡ ἀνα-
νέωσις ἢ ἰδρύσις ἐννοητέα κατὰ τὸ πνεῦμα ταύτης τῆς περιόδου.

γέρων πλείστα ἄλλα ὅμοια ἐποίει καὶ ἐν γένει τοιαύτην εἰκόνα περὶ τοῦ ἡμετέρου συγγραμματος ἔδιδεν, ὥστε μόλις ἐκ τοῦ Ἀριστοτελικοῦ ἀποσπάσματος ἐνοήσαμεν, ὅτι τοῦτο κρίνει. Παραδείγματος χάριν λέγει, ὅτι οὐκ ἐπραγματεύθημεν περὶ τῆς θεωρίας τοῦ Wolf, ἐν ᾧ ἐν ὁλοκλήρῳ τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ σχεδὸν μόνον περὶ τούτου ὁμιλοῦμεν. Αὐτὸς δὲ ὁ ἐπικρίνων ἐπαινεῖ τὸ περὶ γραφῆς κεφάλαιον, ἐν ᾧ ἰδίως ἡ θεωρία τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρὸς ἐξετάζεται καὶ κατὰ τὰς ἀσθενεῖς τοῦ συγγραφέως δυνάμεις ἐπικρίνεται. Τοὺς Ῥωμαίους ὁ συγγραφεὺς οὔτε βαρβάρους, οὔτε ἄλλο τι ὠνόμασεν (ὡς ὁ ἀναγνώστης παρατηρεῖ ἐν σελ. 80 καὶ 81) καὶ παρακαλεῖ τοὺς σοφοὺς τοῦ Εἰσηγητοῦ συναδέλφους, ἵνα περὶ τοῦ πράγματος ὁμολογήσωσιν. Τοῦτο λέγομεν μόνον χάριν τῆς ἀληθείας. Διότι, ὅ, τι τότε οὐκ εἵπομεν, τολμῶμεν, ἵνα νῦν ἐκφράσωμεν. Οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον δύο μεγάλα ἀρετάς, τὴν *virtutem* καὶ *gravitatem*, καὶ τῶν ἄλλων τοῦ ἀρχαίου κόσμου λαῶν πολὺν προεῖχον. Ὅσοι δὲ τούτων κοινωνοὶ τῆς ἐλληνικῆς παιδείας ἐγένοντο, δύνανται πρὸς τοὺς Ἕλληνας παραβληθῆναι πῶς. Ἄλλ' ἡ παιδεία αὐτῶν κατὰ τὸ πλεῖστον (εἰ μὴ τὸ ὅλον) ἦν προῖδὸν ἐλληνικὸν καὶ οὐχὶ ῥωμαϊκόν. Ὅλος δ' ὁ ἄλλος ῥωμαϊκὸς λαὸς (καὶ ἐκ τοῦ ὅλου κρίνονται οἱ λαοὶ) εἶχε παλλὰ καὶ μεγάλη στοιχεῖα βαρβαρισμοῦ. Ταῦτα δ' λέγοντες οὔτε μῖσος, οὔτε ἔχθραν πρὸς ἀνθρώπους πρὸ αἰώνων κεκοιμημένους ἔχομεν, ἀλλὰ φιλολογικῶς τῷ τρόπῳ καὶ *sine ira et studio* αὐτοὺς κρίνομεν. Ἴσως δὲ καὶ ἡ κρίσις ἡμῶν οὐκ ἔστιν ἡμαρτημένη. Διότι αὐτοὶ οἱ Ῥωμαῖοι μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου (δηλαδὴ μέχρι τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἡ ἐλληνικὴ παιδεία ἐν Ῥώμῃ ἐπεκράτησε) βαρβάρους ἑαυτοὺς ὠνόμαζον. Ἴσως οἱ ἀνθρώποι οὗτοι ἐγίνωσκον ἑαυτοὺς κρεῖττον τοῦ σοφοῦ Ἀσωπίου, ὅστις διάφορον γνώμην ἔχων φέρει ἀποδείξεις κατὰ τὴν ἀσθενῆ ἡμῶν κρίσιν οὔτε ὀρθάς, οὔτε ἐπιστημονικάς. Διότι ἐπικαλεῖται μάρτυρας τὰ ὀνόματα τῶν μηνῶν καὶ ἡμερῶν¹⁾, τὴν πληθύν

1) Ὅρα ἐκθεσ. σελ. 15 „Τὰ ὀνόματα τῶν μηνῶν εἶναι ἀπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης ῥωμαϊκά, πολλαχοῦ δὲ καὶ τὰ τῶν ἡμερῶν τῆς ἐβδομάδος.“

τῶν ὑπηκόων, τὰ συγγράμματα τῶν Λουδοβίκων καὶ Ναπολεοντιδῶν¹⁾ καὶ τοὺς υἱοὺς καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν. Εἵπομεν, ὅτι αἱ ἀποδείξεις εἰσὶν οὐχὶ ὀρθαί. Διότι καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες πολλὰς λέξεις παρὰ τῶν Περσῶν, δηλαδὴ τῶν βαρβάρων κατ' ἐξοχήν, ἐδανείσθησαν, καὶ ἡ αὐτοκρατορία τῶν Σινῶν δεκάκις ἴσως μείζονα πληθυνσμὸν τῆς καλουμένης κοσμοκρατορίας ἔχει, καὶ ὁ ἡμέτερος Ξενοφῶν περὶ τῶν κατ' ἐξοχήν βαρβάρων ἔγραψεν. Ὀνομάσαμεν δὲ τὰς ἀποδείξεις καὶ οὐχὶ ἐπιστημονικᾶς· διότι τοὺς πεπολιτισμένους τῶν βαρβάρων λαῶν διαστέλουσιν οὔτε ὀνόματα, οὔτε λέξεις, ἅς ξένοι λαοὶ ἐδανείσθησαν, οὔτε πληθὺς ὑπηκόων, οὔτε οἱ μεγάλοι ἄνδρες τῶν ἄλλων ἐθνῶν ὡς οἱ Λουδοβίκοι καὶ Ναπολέοντες, οὔτε οἱ υἱοὶ καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν, ἀλλ' αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστήμαι. Εἰ δὲ τούτων ὁ σοφὸς Εἰσηγητὴς ἀνεμιννήσκετο, ῥαδίως εὗρισκεν, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἀκριβῶς ἐαυτοὺς ἐγίνωσκον. Ἴσως δὲ καὶ ἤκουσέ ποτε τοῦ συναδέλφου αὐτοῦ ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας τέχνης παραδίδοντος. Οὗτος λέγει δημοσίᾳ, ὅ, τι ἄμουνσον, ὅ, τι ἄκομψον, ὅ, τι βαρβαρικόν ἐστι ῥωμαϊκόν, ὅτι δὲ χαρίεν, ὅ, τι κομψὸν καὶ ὅ, τι ὑψηλόν ἐστιν ἑλληνικόν. Ἀνάλογα δὲ πρὸς ταῦτα λέγουσι καὶ οἱ περὶ τὰς ἀρχαίας ἐπιστήμας ἀσχοληθέντες.

ΣΤ'. Ὁ σοφὸς ἀνὴρ κατέφυγε καὶ εἰς τοὺς καλουμένους κοινοὺς τόπους, δηλαδὴ ἐν συγγράμματι 400 σελίδων ἀνεκάλυψε πέντε παροράματα. Ἀλλὰ θαυμάζομεν, ὅτι τοῦτο περιεῖχε μόνον 5, καὶ οὐχὶ 105. Τὸ παρορᾶν συμπεφνε τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει καὶ σοφῶς ὁ αὐστηρὸς επικριτὴς περὶ ἐαυτοῦ λέγει· „θέλει συγχωρήσει, ἐλπίζομεν, ὁ ἐπιεικὴς ἀναγνώστης, ἐνθυμούμενος ὅτι τοσοῦτον ὑπολεληθότως ταῦτα διαφεύγουσι καὶ τὴν ὀξυτάτην ὄρασιν τοῦ

1) Αὐτόθι „Ὁ μέγας Ναπολέων διὰ τοὺς μεγάλους σκοποὺς του (Εἰ οὕτως, πολὺ ὀρθῶς λέγει, ἀλλὰ μετὰ τοῦ ζητουμένου οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχει) οὐδὲνα τίτλον εὗρηκε καταλληλότερον ἵνα τιμῇ τὸν υἱὸν του ἢ βασιλεὺς τῆς Ῥώμης. Ὁ αὐτὸς Ναπολέων ὡς πρότερον Λουδοβίκος ὁ ΙΔ' καὶ ὁ νῦν Ναπολέων τὸν δικτάτορα τῆς Ῥώμης Ἰούλιον Καίσαρα εὗρηκαν τῆς προσοχῆς αὐτῶν ἄξιον νὰ μεταφράσῃσι, νὰ ὑπομνηματίσῃσι καὶ ἱστορήσῃσι.“

διορθωτοῦ“ (σελ. 148). Εἰ λοιπὸν ὁ σοφὸς ἀνὴρ τοιαῦτα περὶ ξαντοῦ λέγει, παρ’ ἡμῶν ὑπερφυσικὴν ὀξυδέρκειαν ἀπαιτεῖ. Εἰ τοῦτο ἦν ἐφικτὸν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, τῇ ἀληθείᾳ οὐ περιεμένομεν αὐτὸ παρ’ ἡμῶν αὐτῶν, ἀλλὰ παρὰ τοῦ Πατριάρχου τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων, ὅστις ἕνα ὁλόκληρον αἰῶνα περὶ τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν ἡσκήθη. Ἀλλὰ καὶ οὕτω δυστυχῶς τὰ συγγράμματα αὐτοῦ μεστὰ γλωσσικῶν ἀμαρτημάτων εἰσίν. Τοιαῦτα δ’ ἐννοοῦμεν τὰ ἀσυγχώρητα π.χ τὰς ὀνομαστικὰς ἀπολύτους. Ἡ ἔκθεσις δὴ αὐτή, ἐν ἣ τὴν ὑπερφυσικὴν ὀξυδέρκειαν ἀπαιτεῖ, περιέχει 5 γε ἀμαρτήματα ἐν ἐκάστη σελίδι κατὰ μέσον ὅρον. Παραδείγματος χάριν ἐν σελίδι 18 λέγει περὶ ἡμῶν „οἵτινες (sic!) ἢ ἐκ παραναγνώσεως τοῦ χειρογράφου . . . ἢ εἰς ἄλλην ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν περιπεσόντες (sic!) δυνατόν (sic!) . . .“, καὶ ἄλλαχού „εἰ ὅλως ὑπάρχει σύγγραμμα ἐν τοιαύτῃ (sic!) ἐκτάσει τὴν ὕλην πραγματευόμενον, ὅσον (sic!) . . .“. Τί ἄρᾳ γε ὁ σοφὸς ἀνὴρ ἔμελλεν εἰπεῖν καθ’ ἡμῶν, εἰ οὗτος τοιαῦτα ἀμαρτήματα ἐν τῷ ἡμετέρῳ εὔρισκεν; Τὰ ὑπ’ αὐτοῦ εὑρημένα ἐγράφησαν πανταχοῦ ὀρθῶς καὶ πον κατὰ παραδρομὴν κακῶς. Γλωσσικὸν δὲ ἀμάρτημα λογίζεται, εἰ λέξις τις πολλαχού ἢ πανταχοῦ οὐκ ὀρθῶς γράφεται. Ἀνωτέρω εἵπομεν, ὅτι ὁ σοφὸς Εἰσηγητὴς εὔρε πέντε παροράματα. Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς 5 τούτοις ἅπαξ ἀμαρτάνει· διότι ἐνόμισεν ἀμάρτημα τὸ Μελησιγένης, ἐν ᾧ ἔστι διάφορος γραφὴ καὶ παραπέμπομεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ Westermann (Βιογράφοι), ὅστις πανταχοῦ Μελησιγένης γράφει.

Ζ'. Τελευταῖον ὁ σοφὸς ἀνὴρ ψέγει τὸν τοῦ Ἀριστοτελικοῦ πονήματος συγγραφεὰ νομίζοντα (ἐν σελ. 63), ὅτι ὁ ἡμέτερος Θουκυδίδης οὐκ ὀρθῶς περὶ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων ὁμιλεῖ. Ὁ ἱστορικός, ὡς γνωστόν, νομίζει, ὅτι Ἕλληνές εἰσι μόνον οἱ μετὰ τοῦ Ἀχιλλέως στρατευσάμενοι καὶ ὅτι ὁ Ὅμηρος τοὺς βαρβάρους ἀγνοεῖ (I, 3). Ἀλλ’, ὅτι μὲν τὸ ὄνομα Ἑλλὰς εὐρυτέραν σημασίαν τῆς ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ ἀποδιδομένης ἔχει, ἐν τῇ σελίδι 330 τοῦδε τοῦ πονήματος ἐδείξαμεν· ὅτι δ’ ὁ ποιητὴς γινώσκει καὶ βαρβάρους,

ἔδειξεν ἤδη ὁ Στράβων, ὅστις ἐλέγχει τὴν ἱστορικὸν καὶ οἰοῦναι τὸν σοφὸν Εἰσηγητὴν ἐρωτᾷ „μὴ λεγομένων τε βαρβάρων, πῶς ἐμελλεν εὖ λεχθῆσεσθαι τὸ βαρβαροφώνων;“¹⁾ Παραπέμπομεν τὸν ἄνδρα εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ὁλοκλήρου τούτου τοῦ χωρίου, ὃ πάντες οἱ φιλόλογοι ἐπαινοῦσιν.

Ταῦτα εἰσι πάντα τὰ ἁμαρτήματα, ἃ ὁ σοφὸς ἀνὴρ ἐν τῷ Ἀριστοτελικῷ συγγράμματι εὐρὼν μετὰ ἀσυνήθους πικρίας τὸν συγγραφέα ψέγει καὶ πέραν τῶν καθήκοντων τοῦ Εἰσηγητοῦ ἐξέρχεται. Οὕτε οἱ γονεῖς τοῦ συγγραφέως, οὕτε αὐτὸς τὸ αὐτοῦ πρόσωπον ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ σοφοῦ Εἰσηγητοῦ ὑπέβαλεν, ἀλλὰ μόνον τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ. Τῇ ἀληθείᾳ πικρότατόν ἐστιν ἡμῖν, ὅτι νέοι ὄντες πολλὸν γέροντα καθήκοντα ὑπομνησκομεν. Τὰ εὐρημένα λοιπὸν ἁμαρτήματα, ὡς νομίζομεν, ἀνηρέθησαν, ἀλλ' ὑποθῶμεν, ὅτι ὁντως ταῦτα ὑπῆρχον. Τούτου δ' ὑποτεθέντος γεννῶνται δύο σπουδαιόταται ἀπορίαι, ὧν τὴν λύσιν παρὰ τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς ἀπαιτοῦμεν. Εἰ τὸ Ἀριστοτελικὸν σύγγραμμα καὶ περιττὴν ὕλην περιεῖχε, τὸ δὲ Πινδαρικὸν κατὰ πλεῖστα ἐλλιπὲς ἦν, πότερον πλείονος χρόνου ἐδεῖτο; Ἐκαστος προχείρως ἀποκριθῆσεται, ὅτι ἐν τῷ πρώτῳ αὐτὸς ὁ Εἰσηγητὴς τὸ λεπτὸν κλῶσμα τὸ συνδέον τὸ πρῶτον βιβλίον μετὰ τῶν λοιπῶν κόψας ἐλάμβανεν, ὃ, τι ἱστορίαν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἐνόει. Συνάμα δὲ ἐκόπτοντο καὶ πάντα τὰ ἁμαρτήματα (διότι ἐν τῷ πρώτῳ περιείχοντο), ἅπερ οὗτος ἐνόμισεν, ὅτι εὗρεν. Ἐν ᾧ τοῦτο ἦν τὸ ὅλον τοῦ Ἀριστοτελικοῦ συγγραφέως ἔργον, ὁ τοῦ Πινδαρικοῦ τοσαῦτα ἁμαρτήματα κατὰ τὴν κρίσιν αὐτοῦ τοῦ Εἰσηγητοῦ ὥφειλεν ἐξαλείψαι καὶ τοσαῦτα ἐλλείποντα συμπληρῶσαι, ὅσα, εἰ εἰλικρινῶς ἐπληροῦντο, τῇ ἀληθείᾳ ἔτι ἀπῆτουν. Ἄλλ' οὐχί· κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς ἢ τοῦ κλώσματος τομὴ πλείονα χρόνον ἀπῆτει. Ὡς ὑπεργυναικὴν ὁ σοφὸς ἀνὴρ τὴν ταχύτητα τοῦ Πινδαρικοῦ ἐνόμισε καὶ ὡς

1) XIV, 565. Τούτου ἐν μέρος εὐρίσκει ὁ ἀναγνώστης ἐν σελ. 64 τοῦ ἡμετέρου πονήματος. Τὸ Ἕλληνες καὶ βάρβαροι ἐννοητέον κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ὁμηρικῆς ἐποχῆς.

παρὰ φύσιν τὴν τοῦ Ἀριστοτελικοῦ βραδύτητα! Δευτέρα ἀπορία ἐστὶν ἡ ἐξῆς. Τὰ ἡμέτερα ἀμαρτήματα (εἰ δηλαδὴ ὑπῆρχον) ὥς κείμενα ἐν σημειώσεσι καὶ ὑποσημειώσεσιν οὐδεν βάρους ἐπὶ τῆς κρίσεως τῆς ἱστορίας τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἔχουσιν. Οὐτε ὁλλανδικήν, οὔτε ῥωσσικήν, οὔτε ῥωμαϊκὴν ἱστορίαν συγγράφοντες ἴσως περὶ ταῦτα ἡμάρτομεν. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ, εἰ τοιοῦτον ζήτημα ὑπὸ τῶν κριτῶν ἐδίδετο, εἰς τοιοῦτον ἀγῶνα οὐκ ἀπεδνόμεθα. Ὁ ἀγὼν ὅμως ἦν περὶ τῆς ἱστορίας τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, καὶ ὁ σοφὸς Εἰσηγητὴς μὴδὲ ἐν ἀμαρτήματι ἐν ταύτῃ ἀνακαλύψας κατεψήφισε τῆς ἱστορίας τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν διὰ τὴν ἄγνοιαν τῆς ὁλλανδικῆς ἱστορίας!

Ἄλλ' ὁ πολυμαθὴς γέρον λέγει, ὅτι ἐν τῷ ἡμετέρῳ ποιήματι καὶ ἄλλα ἀμαρτήματα ἀνεκάλυψεν, ἅπερ δι' ἔλλειψιν τόπου καὶ χρόνου παραλείπει. Πρῶτον τοῦτο οὐ φαίνεται πιθανόν. Διότι ἀνὴρ, ὅστις τὴν τοῦ ζητήματος θῆσιν παρέβη, ὅπως ἀμαρτήματα πλάσῃ, ὅστις ἀνύπαρκτα ἐλέγχει, ὅστις τὰ εὗρημένα τοῖς καὶ τετράκις ἐκτενῶς ἐπαναλαμβάνει, ὅστις λυπεῖται, ὅτι οὐκ εἶδε πρότερον τὰ ἐν Κλειοῦ γραφέντα, ὅπως ταῦτα κρίνῃ (ἐν τῇ ἐκθέσει δηλαδὴ τοῦ Ῥοδοκανακείου διαγωνίσματος) καὶ ὅστις πλεῖστα τερπνὰ ἀνέκδοτα διηγείται, ὁ ἀνὴρ, λέγομεν, οὗτος οὐκ εἶχεν ἄρά γε τόπον καὶ χρόνον, ἵνα ἐν γε ἀμαρτήματι ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν δείξῃ, ὅπως τοῦτο ἀντίρροπον πρὸς τὰ ἄπειρα τοῦ Πινδαρικοῦ φαίνεται; Εἶτα ὑποχωρήσαντες ὑποθῶμεν, ὅτι ὁ σοφὸς ἀνὴρ ὄντως εὔρεν. Ταῦτα ἄρά γε ἦσαν μείζονα ἐκείνων, ἅπερ γελοῖα ἐδείχθησαν, ἢ ἥττονα; Εἰ μὲν τὰ κρυφθέντα ἦσαν μείζονα, καὶ οὐχὶ ἀληθῶς κατ' ἐντολὴν τοῦ σοφοῦ Εἰσηγητοῦ ὁ Πρύτανης τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου εἶπεν, ὅτι τῷ συγγραφεῖ αἱ ἀναγκαῖαι συμβουλαὶ ἐδόθησαν, καὶ ἦν ἀνάξιον τοῦ Πατριάρχου τῆς ἐθνικῆς παιδείσεως, εἰ τὰ μὲν ἥττονα ἔλεγε, τὰ δὲ μείζονα πρὸς βλάβην τοῦ συγγραφέως ἔκρυπτεν. Εἰ δὲ τὰ κρυφθέντα ἀμαρτήματα ἦσαν ἥττονα τῶν δειχθέντων, πόσον ἄρά γε γελοῖα ἐμελλον εἶναι ταῦτα, εἰ τὰ μείζονα γελοῖα ἐδείχθησαν;

Ἀλλὰ μηδὲν κῆρος ταῖς ἡμετέραις ὑποθέσεσι διδόντες νομίζομεν, ὅτι ὁ πολυμαθὴς ἀνὴρ ὄντως εὗρεν ἁμαρτήματα. Διὰ τοῦτο νίκῳς παρακαλοῦμεν αὐτόν, ἵνα ταῦτα καταδείξῃ. Εὐχόμεθα δὲ τῷ ἀνδρί, ἵνα εὗρῃ τοιαῦτα, οἷα παραβαλλόμενα πρὸς τὰς ἀρετὰς τοῦ συγγράμματος, πρὸς τὰ ἁμαρτήματα τὰ ἤδη ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ Πινδαρικῇ διατριβῇ εὗρημένα καὶ πλεῖστα ἄλλα, ἅπερ οὗτος παρεῖδε, πρὸς ταῦτα, λέγομεν, παραβαλλόμενα δύνανται πείσαι τοὺς μετριοτέρους γε γνώστας τῆς ἱστορίας τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, ὅτι ἡ ἀπόφασις αὐτοῦ ἦν δικαία. Εἰ ὅμως οὐ δύναται εὗρεῖν τοιαῦτα, κατὰ τὴν ἀσθενῆ ἡμῶν κρίσιν νομίζομεν, ὅτι καὶ μεγάλου ἀνδρός ἐστὶν ἄξιον καὶ τῆς δόξης αὐτοῦ οὐχὶ ἀλλότριον, ἵνα εἰλικρινῶς ὁμολογήσῃ, ὅτι οὔτε τὰ μέσα, οὔτε χρόνον πρὸς τοιαύτας ἐρεῦνας εἶχεν, οὔτε ἡ ἡλικία αὐτοῦ επέτρεπεν, ὅπως εἰς τὰς πηγὰς ἀναδραμῶν περὶ τῶν ὑποβληθέντων πονημάτων δικαίως ἀπαφανθῇ. Διότι ἐστὶν ἄδικον καὶ πρὸς τὸ γῆρας αὐτοῦ ἀνάρμοστον, ἵνα δι' ἀορίστων φράσεων μετὰ τὴν ὑλικὴν καταστροφὴν¹⁾ ἐνὸς νέου καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ ἀξίαν ἀφαιρέσῃ. Ἄνθρωπος, ὅστις ὁλόκληρον δεκαετηρίδα εἰς ὁμηρικὰς σπονδὰς κατέτριψεν, ἴσως οὐκ ἀγνοεῖ τὴν ἀξίαν διατριβῆς συγγραφείσης ἐν ὀλίγαις χειμεριναῖς νυξὶ καὶ κατὰ παραδόσεις καθηγητοῦ γενικῆς ἱστορίας²⁾, ταύτην δὲ μὴ ἀγνοῶν ἀτενίζει ποτὲ καὶ πρὸς τὸν τῆς δίκης ὀφθαλμόν, ὃς τὰ πάντα ἐφορᾷ.

Ἄλλ' ἴσως ἡ νίκῃ αὕτη πρὸς τὸν Πατριάρχην τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων διαγωγὴ ἀπαρέσκει ἐκείνοις, οὔτινες εἰς προσωπικὰς κατὰ τῶν διδασκάλων τοῦ ἔθνους ὕβρεις ἐτράπησαν καὶ τὰ γεγραρὰ ταῦτα τῆς παρελθούσης γενεᾶς

1) Τοιαῦτα συγγράμματα οὔτε συγγράφονται, οὔτε ἐκδίδονται ἄνευ δαπάνης πολλῶν χιλιάδων δραχμῶν. 2) Ταῦτα λέγει ὁ ἀξιότιμος τοῦ Πινδαρικοῦ συγγράμματος συγγραφεὺς, ἡμεῖς δὲ μηδὲνα ψόγον σκοποῦντες ταῦτα ἐξ ἀνάγκης ἐπανελάβομεν. Τοῦναντίον θαυμάζομεν, ὅτι ἄνθρωπος, καίπερ τῆς φιλολογίας ἰδιώτης, συνέγραψε πραγματείαν, ἥτις δεκτὴ ἐν ἐπιστημονικῷ ἄγῳνι ἐγένετο. Τοῦτο προὔποιθήσιν εὐφρῖαν (παρὰ τοῖς ἄλλοις γε λαοῖς) οὐχὶ συνήθη καὶ ἐν τοῖς πρώτοις αὐτὴν τιμῶμεν.

λείψανα κατεψύχραναν. *Δυστυχῶς οἱ ἀπλούστεροι τῶν Ἑλλήνων τὰς ὕβρεις εὐφυνῖαν θεωρήσαντες τοὺς ὕβριστὰς ὡς εὐφυνεῖς τινὰς ἐτίμησαν. Οἱ μεγάλοι τοῦ ἔθνους εὐεργέται ἦσαν κρείττονος τύχης ἄξιοι. Ὁ πολυμαθὴς οὗτος γέρων ὁμοιάζει πρὸς εὐρυρρόαν ποταμόν, ὅστις πηγάζει ἐκ τῶν συμφορῶν τοῦ παρελθόντος, διαρρέει τὰς ἐρήμους τῆς ἐθνικῆς ἀμαθείας καὶ φθάνει μέχρι τῶν πεδιάδων τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίης, ἃς μετ' ὀλίγων ἄλλων πλουσίως κατήρδευσε καὶ εἰς ἑξόρους κήπους μετέβαλεν. Ὁ σεβάσμιος οὗτος γέρων καὶ οἱ δύο σοφοὶ αὐτοῦ συνάδελφοι, ὁ Φίλιππος Ἰωάννου καὶ ὁ Εὐθύμιος Καστόρχης, εἰσὶν οἱ τηλαυγέστεροι τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ἀδάμαντες, εἰσὶ τρεῖς μεγάλοι κρῖκοι ἡμᾶς τοὺς ὀψιγόνους μετὰ τῶν ἀθανάτων ἡμῶν προγόνων συνδέοντες.*

Μετὰ τὰ εἰρημένα τὸν ἡμέτερον ἀναγνώστην εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν εἰσάγοντες αἰτοῦμεν συγγνώμην παρ' αὐτοῦ, ὅτι ἐν γλώσῃ ἥτιον συνήθει γράφομεν, π.χ πανταχοῦ ἀποφεύγομεν τὸ „δὲν“ καὶ „νὰ“ καὶ πολλαχοῦ ἀπαρεμφάτοις καὶ ἀρχαιοτέροις τύποις λέξεων χρώμεθα. Ταῦτα ἴσως μὲν κακῶς εἰς τὰ ὦτα τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν ἤχουσιν, ἀλλ' ἐπράξαμεν οὕτως, ὅπως τὸ ἡμέτερον πόνημα καιαστίσωμεν προσιτόν πως καὶ τισι τῶν ἀλλογλώσσων τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γινωσκόντων. Ἴσως τις τούτων ῥίψει βλέμμα καὶ πρὸς τόδε τὸ σύγγραμμα, ἐν ᾧ κατὰ τὰς ἀσθενεσιτάτας τοῦ συγγραφέως δυνάμεις αἱ κατὰ τοῦ ποιητοῦ ἀποδείξεις τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ἐπικρίνονται. Ἴσως εὐρήσει τις ἐν τῇ καλύβῃ τοῦ Εὐμαίου ἀμυδρὰ ἔκρη τῆς ὑπάρξεως τοῦ Ὀμήρου, ὃν οἱ Νέστορες τῆς ἐπιστήμης ὡς ἀπολεσθέντα κηρύττουσιν. Πρὸς τούτοις αἰτοῦμεν συγγνώμην παρὰ τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν, ὅτι μέρη τινὰ τῆς ἱστορίας τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν οὐχὶ ἐκτενῶς ἐπραγματεύθημεν, ὡς ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις ὁμολογοῦμεν. Εὐχόμεθα δέ, ἵνα ἄλλοι ἡμῶν κρείττονες τί ἔργον πρὸς τιμὴν τῆς πατρίδος ἐκτελέσωσιν

Μετ' ἐθνικῆς δ' ὑπερηφανείας ἀκούομεν, ὅτι ὁ ἐν Τεργέστη πολυμαθὴς καὶ εὐφυὴς κύριος Θερεϊανὸς καὶ ὁ ἐν Λονδίνῳ φιλόπονος καὶ φιλόπατρις κύριος Βαλέττας περὶ τοῦ ζητήματος τούτου συνέγραψαν. Τρὶς καὶ τετράκις εὐδαίμονες οἱ ἄνδρες οὗτοι, οἷς τὰ τῆς οὐσίας οὕτως ἔχουσιν, ὥστε τῆς μικρᾶς τῶν ἀθλῶν ἀμοιβῆς μὴ δεόμενοι φιλοπόπως ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐργάζονται!

Ἐγράφον ἐν Βερολίνῳ τῇ 30 Ἰουνίου 1867.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

BIBΛΙΟΝ I.

Περὶ Ὀμήρου.

	Σελ.
Κεφάλαιον Α'. Κριτικὴ τῶν πηγῶν τῶν περὶ Ὀμήρου μύθων . . .	1—12
” Β'. Περὶ τῆς πατρίδος τοῦ Ὀμήρου	12—25
” Γ'. Περὶ τοῦ φύλου, ᾧ ἀνῆκεν ὁ Ὅμηρος	25—32
” Δ'. Περὶ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἤκμασεν ὁ Ὅμηρος	33—51
” Ε'. Περὶ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ ὀνόματος τοῦ Ὀμήρου	51—56
” ΣΤ'. Περὶ τῶν ἐπῶν, ἐφ' ὧν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὸ ὄνομα τοῦ Ὀμήρου ἐξετείνετο	56—78
” Ζ'. Εἰ οἱ ἀρχαῖοι ἐνόουν τὸν ἐθνικὸν ποιητὴν	79—98

BIBΛΙΟΝ II.

Διάδοσις καὶ περιπέτεια τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν.

Κεφάλαιον Α'. Εἰ ἐν τῇ γενέσει τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἦν γνω- στὴ ἡ γράφη	99—126
” Β'. Εἰ τὰ τοῦ Ὀμήρου ἔπη ἀνευ γραφῆς ἠδύναντο συλληφθῆναι, ποιηθῆναι καὶ διατηρηθῆναι	126—141
” Γ'. Περὶ Ὀμηριδῶν καὶ ῥαψῳδῶν	141—150
” Δ'. Περὶ τῆς Λυκουργείου ἀντιγραφῆς καὶ Πεισι- στρατείου ἐκδόσεως τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν	150—168
” Ε'. Περὶ διασκευαστῶν καὶ διασκευῆς τῶν ὁμηρι- κῶν ἐπῶν	168—175
” ΣΤ'. Διάδοσις καὶ περιπέτεια τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἀπὸ Πεισιστράτου μέχρι Ἀριστοτέλους	175—201

Κεφάλαιον Ζ΄.	Διάδοσις καὶ περιπέτεια τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἀπὸ Ἀριστοτέλους μέχρι Διδύμου τοῦ Χαλκεντέρου	201—219
„ Η΄.	Διάδοσις καὶ περιπέτεια τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἀπὸ Διδύμου τοῦ Χαλκεντέρου μέχρι Πορφυρίου	219—225
„ Θ΄.	Ἀναγέννησις τῶν ὁμηρικῶν σπουδῶν	225—231

BIBΛION III.

Ἐνότης τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν καὶ παραβολὴ αὐτῶν πρὸς ἄλληλα.

Κεφάλαιον Α΄.	Αἰτίαι τῶν ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεισι δεικνυμένων ἀντιφάσεων	232—241
„ Β΄.	Περὶ τῶν προοιμίων τῆς Ὀδυσσεΐας καὶ Ἰλιάδος	241—250
„ Γ΄.	Περὶ τῆς ἐνότητος τῆς Ὀδυσσεΐας	250—259
„ Δ΄.	Περὶ τῆς ἐνότητος τῆς Ἰλιάδος	259—291
„ Ε΄.	Περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀαχμάννου τομῆς τῆς Ἰλιάδος	291—316
„ ΣΤ΄.	Περὶ τῆς ἐνότητος τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἐξαγομένης ἐκ τῆς τοπογραφικῆς συμφωνίας	316—333
„ Ζ΄.	Περὶ τῆς ἐνότητος τῶν ὁμηρικῶν ἐξαγομένης ἐκ τῆς χρονολογικῆς ἁρμονίας	334—348
„ Η΄.	Παραβολὴ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν πρὸς ἄλληλα	348—360
„ Θ΄.	Σύνοψις τῶν σπουδαιωτέρων θεωριῶν τοῦ ὁμηρικοῦ ζητήματος	360—372
„ Ι΄.	Τελευταῖον συμπέρασμα	372—375

ΒΙΒΛΙΟΝ Ι.

Π Ε Ρ Ι Ο Μ Η Ρ Ο Υ .

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Κριτικὴ τῶν πηγῶν τῶν περὶ Ὀμήρου μύθων.

Ἡ ἱστορία τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν διαίρεται εἰς τρία σπουδαῖα μέρη· τὸν ὀρισμὸν τοῦ ποιητοῦ, τὴν διάδοσιν καὶ τὰς περιπετείας τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν καὶ τελευταῖον τὴν ἐνότητα αὐτῶν. Εἰ καὶ τὰ τρία ταῦτα μέρη πολλὰ ὥς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἡρεννήθησαν, ὅμως ἀπὸ τοῦ Wolf πολλῶν ἡρεννῶν καὶ μεγάλων ἐρίδων αἰτία ἐγένοντο. Διότι πολλοὶ τῶν κριτικῶν καὶ ἐκ τῶν τριῶν εἰρημένων μερῶν ὀρμώμενοι πειρῶνται, ὅπως τὴν περὶ Ὀμήρου τῆς ἀρχαιοῦς πεποιθήσιν ἀνατρέψωσιν. Διὰ τοῦτο ὁ τὴν λύσιν τοῦ σπουδαίου καὶ πολυθρυλήτου ὁμηρικοῦ ζητήματος ἀναδεχόμενος ὀφείλει, ἵνα ἐκ τῶν τριῶν τούτων δεδομένων ὄρων κατὰ τοὺς νόμους τῆς πιθανότητος εἰς πιθανὸν συμπέρασμα φθάσῃ. Διότι ἡ ἀποφυγὴ οἰουδήποτε τούτων τῶν ὄρων εἰς ἡμαρτημένον, ὡς εἰκός, συμπέρασμα ἄγει. Ἀρχόμεθα κατὰ φύσιν τοῦ πρώτου. Ἐπειδὴ δ' αἱ περὶ τοῦ ποιητοῦ εἰδήσεις ἐν μορφῇ μύθων παρεδόθησαν, οὐχὶ ἄσκοπον νομίζομεν, ὅπως τὰς πηγὰς τούτων εἰς βραχεῖαν κριτικὴν ἡρενναν ὑποβαλόντες τὴν ἀξίαν αὐτῶν νοήσωμεν.

Μιστριώτου Ἱστορ. τῶν ὁμηρ. ἐπῶν.

Εἰ τὰ ὑπὸ τοῦ Τατιανοῦ¹⁾ μνημονευόμενα συγγραμματα τῶν ἀρχαιοτέρων Ἑλλήνων συγγραφέων περὶ τῆς Ὀμήρου ποιήσεως καὶ γένους καὶ χρόνου, καθ' ὃν οὗτος ἤκμασεν, ἐσώζοντο, ἴσως ἡ κριτικὴ πολλῶν ἀμαρτημάτων ἀπηλλάσσεται. Ὁ πανδαμάτωρ ὅμως χρόνος τῶν γνησίων ἐκείνων προϊόντων τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος μὴ φεισάμενος κατέλιπεν ἡμῖν εἰδήσεις τινὰς ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν τε Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων διεσπαρμένας καὶ τινὰς μικρὰς βιογραφίας, ὧν ἡ γνησιότης ἀμφισβητεῖται. Ἐνταῦθα μόνον περὶ τοῦ δευτέρου εἵδους τῶν πηγῶν ἔσται ἡ ἔρευνα. Ἐξεδόθησαν δὲ μέχρι τοῦδε, καθ' ὅσον οἶδαμεν, ὁκτώ.

Α'. [Ἡροδότου Ἀλικαρνασσεύς] Περὶ τῆς τοῦ Ὀμήρου γενέσιος καὶ βιοτῆς²⁾. Περὶ τῆς γνησιότητος ταύτης τῆς βιογραφίας οὐχὶ ἀδίκως οἱ κριτικοὶ τῶν ἡμετέρων χρόνων ἀμφιβάλλουσιν. Διότι τό τε ὕψος αὐτῆς τοῦ ἡροδοτείου οὐ σμικρὸν ἀπέχει, καὶ ἡ ἐν τῷ τέλει χρονολογικὴ εἰδήσις τῆς ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἐν τῇ ἱστορίᾳ³⁾ παραδεδομένης διάφορός ἐστιν. Πειρᾶται μὲν ὁ Γάλλος Ἀκαδημιακὸς Marquis de Fortia d'Urban⁴⁾ ὅπως τὴν βιογραφίαν ἡροδοτείου ἀποδείξῃ, ὅμως, ὥς δοκεῖ, ἀποτυγχάνει. Διότι πρὸς τοῖς εἰρημένοις, ἐν ᾧ ἀπὸ τοῦ Ἡροδότου μέχρι τοῦ Τατιανοῦ, τοῦ πρώτου μνημονεύοντος ἡροδοτείου συγγράμματος τοιαύτης ὕλης, παρεμπίπτουσιν ἕξ περίπου αἰῶνες, ὅμως οὐδεὶς συγγραφεὺς ἐν οὗτω μακροῦ διαστήματι χρόνου μέμνηται τοῦ εἰρημένου. Διὰ ταῦτα ὁ μὲν Wolf νομίζει τὴν βιογραφίαν προῖον γραμματικοῦ τινος τῶν τελευταίων χρόνων ex

1) Πρὸς Ἑλληνας κεφ 48 „Περὶ γὰρ τῆς ποιήσεως τοῦ Ὀμήρου, γένους τε αὐτοῦ καὶ χρόνου, καθ' ὃν ἤκμασεν, προηρένησαν οἱ πρεσβύτατοι, Θεαγένης τε ὁ Ρηγίνος κατὰ Καμβύσην γεγονώς, Στησίμβροτος τε ὁ Θάσιος καὶ Ἀντίμαχος ὁ Κολοφώνιος, Ἡρόδοτος τε ὁ Ἀλικαρνασσεὺς καὶ Διονύσιος ὁ Ὀλύνθιος· μετ' ἐκείνους Ἐφορος ὁ Κυμαῖος καὶ Φιλόχορος ὁ Ἀθηναῖος Μεγακλείδης τε ὁ Χαμαιλέων, οἱ περιπατητικοί· ἔπειτα γραμματικοί, Ζηνόδοτος, Ἀριστοφάνης, Καλλίμαχος, Κράτης, Ἐρατοσθένης, Ἀρίσταρχος, Ἀπολλόδωρος.“ 2) Καὶ τὰς ὁκτὼ βιογραφίας ἐξέδω ὁ Antonius Westermann ἐν τῷ Βιογράφοι, Vitarum scriptores Graeci minores Braunsvig 1845 σελ. 1—45. 3) II, 53. 4) Homère et ses écrits. Paris 1832. Ἡ διατριβὴ αὕτη μετεφράσθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ Πέτρου Ἐξακούστου.

Grammatico infimi aevi¹⁾, ὁ δὲ Dugas Montbel²⁾ καὶ ὁ Welcker³⁾ εἰς τοὺς χρόνους τῶν Πτολεμαίων ἀναβιβάζουσιν. Ὁ δὲ Nitzsch⁴⁾ εἰς τὸ τέλος τῆς βιογραφίας ἀπιδῶν, ὅπου μνεῖα τῶν ἐν Ἀθήναις ἀρχόντων γίνεται, εἰκάζει, ὅτι ὁ βιογράφος Ἀθηναῖός ἐστιν. Ἀλλ' ἴσως ἡ μὲν πατρὶς τοῦ βιογράφου ὀλίγον πρὸς τὸν ἡμέτερον σκοπὸν συμβάλλεται, ὁ ὀρισμὸς δὲ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ μείζονος προσοχῆς δεῖται. Καίπερ μὴ δυνάμενοι τὴν τοῦ βιογράφου ἐποχὴν ἀκριβῶς ὀρίσαι, ὅμως οὐκ ἀπέχομεν τῆς ἀληθείας πιστεύοντες, ὅτι ἡ βιογραφία συνεγράφη οὐ πολὺ βραδύτερον τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἀλεξανδρινῆς βιβλιοθήκης, ὅτε πλείονες πρὸς νοθεύσεις αἰτίαι ἐδόθησαν⁵⁾. Πρὸς δὲ ὁ 130 M·X ζήσας Τατιανὸς οὐκ ἠδύνατο ἀποδοῦναι τῷ Ἡροδότῳ τὴν βιογραφίαν, εἰ αὕτη ὀλίγον πρὸ αὐτοῦ χρόνον ἐγράφετο.

Β. [Πλουτάρχου] Περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς ποιήσεως Ὁμήρου. Καὶ τὸ σύγγραμμα τοῦτο νόθον νομίζεται. Αἰότι συνέγραψε μὲν ὁ Χαιρωνεὺς τοιοῦτον βιβλίον, ὥς ὁ Γέλλιος ἐν νυξὶν ἀττικαῖς⁶⁾ παραδίδωσιν, ὅμως τὰ ὑπ' αὐτοῦ μνημονεύμενα χωρία⁷⁾ οὐδόλως ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀνευρίσκονται. Διὰ τοῦτο ὁ ἀρχαῖος ἤδη κριτικὸς Jonsius⁸⁾ τῷ Πλουτάρχῳ τὸ εἰρημένον σύγγραμμα ἤρνηθη. Τῶν δὲ νεωτέρων ὁ Lauer⁹⁾ ἀποφαίνεται μὲν τοῦτο γνήσιον, ὅμως ὑπὸ τινος μεταγενεστέρου ἐπιτετημένον. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο διαι-

1) Prolegomena ad Homer. σελ. 260, σημ. 45. 2) Histoire des Poésies Homériques σελ. 110. 3) Der epische Cyklus oder die Homerischen Dichter, Bonn 1835. I. σελ. 456. 4) Indag per. Odyss. interpol. σελ. 41. 5) Γαλην. εἰς Ἱπποκρ. I, 42. „Πρὶν γὰρ τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τε καὶ Περγᾷ γενέσθαι βασιλεῖς ἐπὶ κτήσει παλαιῶν βιβλίων φιλοτιμηθέντας, οὐδέπω ψευδῶς ἐπεγέγραπτο σύγγραμμα· λαμβάνειν δ' ἀρξαμένων μισθὸν τῶν κομιζόντων αὐτοῖς συγγράμματα παλαιοῦ τινος ἀνδρός, οὕτως ἤδη πολλὰ ψευδῶς ἐπιγράφοντες ἐκόμιζον. Ἀλλ' οὗτοι μὲν οἱ βασιλεῖς μετὰ τὸν Ἀλεξάνδρου γεγόνاسι θάνατον· ὁ δὲ Πλάτων ἀνωτέρω τῆς Ἀλεξάνδρου βασιλείας ἐγγράφει ταῦτα μηδέπω πεπανουργημένων τῶν ἐπιγραφῶν, ἀλλ' ἐκάστου βιβλίου τὸν ἴδιον γραφεία διὰ τοῦ προγράμματος δηλοῦντος.“ 6) IV, 11. II, 8. 7) Ὑπὸ τῆς ἐπιγραφῆς Μελετῶν ὁμηρικῶν καὶ Μελετῶν Ὁμήρου. 8) De script. hist. phil. III, 6, 237. 9) Geschichte der Homerischen Poesie. Berlin 1851.

ρεῖται εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ μὲν βίον τινὰ τοῦ Ὅμηρου περιέχει, τὸ δὲ ἔρευναν τῆς ὁμηρικῆς γλώσσης, ἡθῶν, ἐθῶν κτλ. Ἐπειδὴ δ' ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει περιέχεται ἡ φράσις ἐστὶ τὰ εἶδη τούτων ἐν τῇ τεχνολογίᾳ ἀναγεγραμμένα, ὅ τε Gale¹⁾ καὶ Barnes²⁾ ἐνόμισαν συγγραφέα τούτου Διονύσιον τὸν Ἀλικαρνασσέα εἰς τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ Πητορικὴν τέχνην δῆθεν παραπέμποντα. Ἀλλ' ἡ φράσις ἐκείνη διάφορον σημασίαν ἔχει. Ἄλλοι ἀποδίδουσι τοῦτο Φαβορίνῳ τῷ Περὶ ὁμηρικῆς φιλοσοφίας, καὶ ἄλλοι Ἀπολλωνίῳ τῷ Δυσκόλῳ τῷ Περὶ σχημάτων ὁμηρικῶν γράψαντι³⁾. Τελευταῖον δὲ Rudolf Schmidt ἐν τινι προγράμματι πειρᾶται⁴⁾, ὅπως τὸ δεῦτερον μέρος τοῦ συγγράμματος (τοῦ πρώτου ὀλιγορεῖ) τῷ φιλοσόφῳ Πορφύρῳ ἀποδῶ. Ἄν τις τὴν κρίσιν τοῦ ἀνδρὸς τούτου δεχθῇ, τὸ δεῦτερον μέρος τοῦ συγγράμματος ἀνήκει τῷ τρίτῳ αἰῶνι Μ·Χ, καθ' ὃν ὁ Πορφύριος ἔζη. Εἰ δέ τις ἀμφιβάλλει, ὥς ἡμεῖς, τὸ μέρος τοῦτο οὐ δύναται εἶναι προγενέστερον τοῦ πρώτου Π·Χ αἰῶνος. Διότι ἐν τούτῳ μνημονεύεται ὁ περὶ τὰ 100 Π·Χ ζήσας Διονύσιος ὁ Θραξ. Ὡσαύτως καὶ τὸ πρῶτον οὐκ ἔστι τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος προγενέστερον. Διότι ἐν τῷ τετάρτῳ κεφαλαίῳ γίνεται μνεία Ἀντιπάτρου τοῦ εἰς Ὅμηρον ἐπίγραμμα ποιήσαντος. Ἀλλὰ παραδίδονται δύο Ἀντίπατροι ἐπιγράμματα ποιήσαντες, ὧν ὁ μὲν Θεσσαλονικεὺς ἔζη ἐπὶ Τιβερίου, ὁ δὲ ἕτερος ἦν σύγχρονος Διονυσίου τοῦ Θρακός. Οἰοσδήποτε καὶ ἂν ᾖ, τὸ μέρος τοῦτο τοῦ συγγράμματος οὐ δύναται εἶναι προγενέστερον τοῦ πρώτου αἰῶνος Π·Χ⁵⁾. Τὸ ὅλον λοιπὸν σύγγραμμα οὐκ ἐγράφη μὲν ὑπὸ τοῦ Χαιρωνέως, ὅμως κατὰ τινὰ πιθανότητα οὐδὲ τῇ ἐποχῇ τοῦ Πορφυρίου ἀνήκει.

Γ'. Πρόκλου περὶ Ὅμηρου⁶⁾. Ἡ βιογραφία αὕτη ἀνή-

1) Opusc. Mythol. Amstelod. 1688. 2) Homer. Ilias 1, 3. 3) Ὁρα Lauer σελ. 71. 4) Παράβαλι Sengebusch, Homeric Dissertatio prior. σελ. 7. 5) Αὐτόθι σελ. 8. 6) Πρόκλου χρηστομαθείας γραμματικῆς τῶν εἰς δ' διηρημένων τὸ Ἄ Ὅμηρου χρόνοι, βίος, χαρακτὴρ, ἀναγραφὴ ποιημάτων.

κει τῇ Χρηστομαθείᾳ τοῦ Πρόκλου, ὅστις μέχρι Welcker ὁ αὐτὸς Πρόκλῳ τῷ Διαδόχῳ, φιλοσόφῳ τοῦ πέμπτου αἰῶνος Μ·Χ ἐνομιζέτο. Ὁ Πρόκλος ὁμοῦς οὗτος, ὡς δια μακρῶν ὁ σοφὸς Welcker ἀπέδειξε¹⁾, διάφορος τοῦ φιλοσόφου ὦν ἔζη ἐν τῷ δευτέρῳ αἰῶνι Μ·Χ· Δ'. Βραχεῖά τις βιογραφία τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Χίου Λέοντος Ἀλλατίου ἐκδοθεῖσα. Ἐν ταύτῃ οὐ φέρεται μὲν τεκμηρίον τι, ἐξ οὗ ἡδύνατό τις τὴν ἐποχὴν αὐτῆς εἰκάσαι, ὅμως ὁ εὐφυὴς Sengebusch²⁾ πρὸς τὰς δύο ἐπομένας παραβαλὼν ἀποφαινεται, ὅτι αὕτη οὐκ ἔστι ἀρχαιοτέρα αὐτῶν, ὣν ἡ χρονολογία μετὰ τινος πιθανότητος ὀρίζεται. Ἡ Ε' βιογραφία μεταγενεστέρα ἐστὶ τοῦ πρώτου Π·Χ αἰῶνος. Διότι ἐν ταύτῃ γίνεται μνεία Διονυσίου τοῦ Θρακὸς περὶ ταύτην τὴν ἐποχὴν ζήσαντος. Τῆς δὲ ΣΤ' βιογραφίας ἡ ἐποχὴ ἀκριβέστερον ὀρίζεται. Διότι ἐν ταύτῃ πρὸς τοῖς ἄλλοις λέγεται, ὅτι ὁ μὲν Ἀριστόδημος ὁ Νυσαεὺς ἐκ τινων ῥωμαϊκῶν ἡθῶν τὸν Ὀμηρον Ῥωμαῖον ἀπεδείκνυνεν, ὁ δὲ Ὑψικράτης τὸν ποιητὴν ἡλικιώτην τοῦ Ἡσιόδου ἔλεγεν. Ἀλλὰ δύο, ὡς γνωστόν, ἐγένοντο Ἀριστόδημοι, ὧν ὁ μὲν γραμματικὴν τε καὶ ῥητορικὴν ἐδίδαξεν, ὁ δὲ ἕτερος μόνον ῥητορικὴν. Ὁ Sengebusch³⁾ ἀποφαινεται, ὅτι ὁ βιογράφος τὸν τῆς γραμματικῆς καὶ ῥητορικῆς διδάσκαλον νοεῖ. Ἀλλὰ τοῦτο οὔτε ἀναβιβάζει, οὔτε πολὺ τὴν ἐποχὴν τοῦ βιογράφου καταβιβάζει. Διότι ἀμφότεροι ἀρχομένον τοῦ πρώτου Π·Χ αἰῶνος ἔζων. Διότι ὁ μὲν γραμματικὸς κατὰ Στράβωνα διδάσκαλος τοῦ μεγάλου Πομπηίου ἐγένετο, ὁ δὲ πατὴρ τοῦ γραμματικοῦ ἅμα καὶ διδασκάλου τῆς ῥητορικῆς Ἀριστοδήμου Μενεκράτης ἦν μαθητὴς τοῦ Ἀριστάρχου. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἀριστόδημος ἦν διδάσκαλος τοῦ Στράβωνος⁴⁾. Ὁ δὲ Ὑψικράτης, οὗ συχνάκις ὁ Στράβων μνύνηται οὐ μόνον ἐν τοῖς γεωγραφουμένοις, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς

1) Der epische Cyklus I, σελ. 3—7 καὶ II, σελ. 497. Παράβαλ. Lange, kykl. Dichter σελ. 23 καὶ 64. 2) Homeric. dissert. prior σελ. 13. 3) Αὐτόθι σελ. 10. Παράβαλ. καὶ Σχολιαστὴν εἰς Ἰλιάδ. Γ 453 καὶ Ν 1. 4) XIV σελ. 650.

ιστορικοῖς ὑπομνήμασιν, ἔζη ἐπὶ Ἀνγούστου, ἐφ' οὗ ἐν τῇ τοῦ Ὑψικράτους πατρίδι, Ἀμισῶ, αἱ ὁμηρικαὶ σπονδαὶ ἤκμαζον¹⁾. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐν τῇ βιογραφίᾳ γίνεται μνεῖα ἀνδρῶν ἐν τῷ πρώτῳ Π·Χ αἰῶνι ζησάντων, μεταγενεστέρα ταύτης τῆς ἐποχῆς ἐστίν. Ἡ Ζ'²⁾ βιογραφία ἀπεσπασθῇ ἐκ τοῦ Βυζαντινοῦ λεξικογράφου Σουίδα περὶ τὸν ἐνδέκατον Μ·Χ αἰῶνα ζήσαντος. Ἡ δὲ Η' Περὶ Ὀμήρου καὶ Ἡσιόδου καὶ τοῦ γένους καὶ ἀγῶνος αὐτῶν ἐγράφη μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀδριανοῦ. Διότι ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ γίνεται μνεῖα τούτου ὡς τὴν Πυθίαν περὶ τε τῆς πατρίδος καὶ τῶν γονέων τοῦ ποιητοῦ πνυθομένου.

Πλὴν δὲ τῶν ὀκτὼ τούτων βιογραφιῶν ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι τινὲς ἀσημότεραι ἀνέκδοτοι³⁾. Νομίζομεν δ', ὅτι ἐν ταύταις οὐδεμία περὶ τοῦ ἡμετέρου ποιητοῦ σπονδαία εἰδήσις ὑπάρχει. Διότι, εἰ τοιαύτη ἐν αὐταῖς ἐφῆρετο, ὥφειλε διεγεῖραι τὴν προθυμίαν τινὸς τῶν ἐκδοτῶν, ἀφ' οὗ ὑπὲρ τοῦ ὁμηρικοῦ ζητήματος καὶ τὰ μικρότερα μνημεῖα ἡρευνήθησαν.

Τῶν βιογραφιῶν λοιπὸν τούτων ἡ μὲν πρώτη μόλις μέχρι τοῦ δευτέρου Π·Χ αἰῶνος ἀναβαίνει, αἱ δὲ λοιπαὶ εἰς μεταγενεστέρους χρόνους καταβαίνουσιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ αἵται ἐρείδονται ἐπὶ ἀρχαιοτέρων συγγραφέων, οὓς καὶ μάρτυρας ἐπικαλοῦνται, σπονδαιότερον ἀποβαίνει ἡμῖν τὸ ζήτημα, ἐκ τίνων πηγῶν αἱ εἰδήσεις τούτων καταρρέουσιν. Πρῶτος πάντων περὶ Ὀμήρου γράψας λέγεται Θεαγένης ὁ Ρηγίνος⁴⁾. Αἱ δὲ εἰρημέναι βιογραφίαι μνημονεύουσι πηγῶν ἐαυτῶν Εὐγαίωτος τοῦ Σαμίου, τοῦ Σιμωνίδου, τοῦ Πινδάρου, τοῦ Βακχυλίδου, τοῦ Φερεκύδου, τοῦ Στησιμβρότου, τοῦ Ἑλλανίκου καὶ τοῦ Λαμάστου. Ἀλλὰ οὗτοι πόθεν ἄραγε τὰς περὶ Ὀμήρου εἰδήσεις ἤντηλσαν; Ὁ Lauer, ὅστις προβάλλει τὸ ζήτημα, ἀποφαίνεται, ὅτι, εἰ προγενέστεραι

1) C. Müller, Fragmenta histor. Graec. III, σελ. 493. 2) Δηλαδὴ κατὰ τὴν σειράν, ἣν ἐδω ὁ Westermann. 3) Lauer, Geschichte der Homer. Poesie σελ. 73, σημ. 18. 4) Σχόλια ἐνετ. εἰς Ἰλιάδ Y 67. „Οὗτος μὲν οὖν ὁ τρόπος ἀπολογίας ἀρχαῖος ὢν πάνυ καὶ ἀπὸ Θεαγένους τοῦ Ρηγίνου, ὃς πρῶτος ἔγραψε περὶ Ὀμήρου.“

τούτων πηγαὶ ὑπῆρχον, ὥφειλον ὑπὸ τῶν βιογράφων μνημονευθῆναι¹⁾. Ἀλλὰ μάλις δύναται τις ἀπαιτῆσαι, ἵνα οὗτοι καὶ εἰς τὰς πηγὰς τῶν πηγῶν αὐτῶν παραπέμψωσιν. Ἡμῖν γε λίαν πιθανὸν φαίνεται, ὅτι μικρά τινα ἔσματα καὶ ἄλλα μικρὰ μνημεῖα αἱ πρῶται πηγαὶ ἦσαν.

Ἐν τῇ ψευδοηροδοτείῳ γε βιοτῇ²⁾ περιεσώθησαν ἡμῖν στίχοι τεθειμένοι εἰς τὸ στόμα τοῦ Ὀμήρου πρὸς τὸν ἐπιστάτην τῶν Κυμαίων ἀποτεινομένον. Τούτους ὁ σοφὸς Welcker θεωρεῖ προῖον τῆς ἀκμαζούσης ἐπικῆς ποιήσεως³⁾. Ὁ αὐτὸς ἀνὴρ νομίζει, ὅτι τὸ παρ' Ἀθηναίῳ⁴⁾ τετραστίχον τοῦ Σαμίου ἀοιδοῦ Ἀσίου, ἐν τῇ δεκάτῃ Ὀλυμπιάδι ἀκμάσαντος, εἰς τὸν Μελησιγενῆ Ὀμηρον ἀναφέρεται. Ὡς τοιοῦτον μνημεῖον τοῦ βίου τοῦ Ὀμήρου δυνάμεθα μνημονεῦσαι καὶ τοῦ εἰς τὸν Ἀήλιον Ἀπόλλωνα ὕμνον, ὅστις ἀποδίδεται τῷ Κυναίῳ τὴν ἕκτην ἢ ἐννάτην Ὀλυμπιάδα ζήσαντι⁵⁾. Ἐπὶ Θεαγένους δὲ καὶ τῶν ἄλλων, ὡς δοκεῖ, τοιαῦτα μνημεῖα (ἐγγράφα ἢ ἄγραφα) ὑπῆρχον πολλά.

Διότι οἱ περὶ Ὀμήρου μῦθοι οὐκ ἐπλάσθησαν ἐπὶ Πεισιστράτου, ὅτε τὰ ὁμηρικὰ ἔπη (ὡς οἱ περὶ τὸν Wolf νομίζουσιν) ἐγράφησαν καὶ κοινότερα κατέστησαν, ἀλλ' ἐξ ἐποχῆς μὴ πολὺ ἀπεχούσης τῆς ὁμηρικῆς καταρρέουσιν. Οἱ χρόνοι τοῦ Πεισιστράτου οὐκ ἦσαν γόνιμοι μύθων. Ἀλλά, καὶ εἰ τοιοῦτοι ἐπλάσσοντο, ἔμελλον εἶναι ὑπὲρ τῶν ἀξιώσεων τῶν Ἀθηναίων, καὶ τὴν τιμὴν τοῦ Μέλητος ὥφειλεν ἔχειν ὁ Ἰλισσός. Οἱ ἀττικοὶ ποιηταί, οἱ τοσαῦτα τῶν ἄλλων πόλεων σφετερισάμενοι, ἔμελλον ἀττικοὺς μύθους δημιουργῆσαι, καὶ τοῖς δημόταις τούτους ἐπιδεικνύοντες τέρεπιν καὶ κολακεύειν τοὺς φιληκόους, φιλοκαίνοους καὶ φιλοκόλακας Ἀθηναίους. Πόσῃν ἂρά γε ἀφορμῇ ἐμελλε τοῦτο

1) Geschichte der Homer. Poesie σελ. 74. 2) Κεφ. 14. 3) Der epische Cyklus I, 142. 4) Βιβλ. III, 125.

Χωλὸς σιγματῆς πολυγῆραος ἴσος ἀλήτη
ἦλθεν ὁ κνισσοκόλαξ, εὔτε Μέλης ἐγάμει,
ἄκλητος ζωμοῦ κεχρημένος· ἐν δὲ μέσοισιν
ἦρως εἰστήκει βορβόρου ἐξαναδύς.

5) Σχολιαστὴς Πινδ. εἰς Νέμ. II, 1.

παρασχεῖν τοῖς φιλολόγοις ἐκείνοις ῥήτορσι καὶ δημαγωγοῖς τῶν Ἀθηνῶν! Πρὸς δέ, εἰ οἱ μῦθοι ἐπὶ Πεισιστράτου ἐπλάσσοντο, οἱ σύγχρονοι καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ἀκμάσαντες ποιηταὶ καὶ λογογράφοι οὐκ ἠδύναντο αὐτοὺς δέξασθαι.

Λέγοντες ὅμως, ὅτι τινὲς τῶν φερομένων μύθων ἐν ἐποχῇ ὀλίγον μεταγενεστέρα τῆς ὀμηρικῆς ἐγένοντο, οὐκ ἐννοοῦμεν, ὅτι ἐντεῦθεν ἢ προσωπικὴ τοῦ ποιητοῦ ὕπαρξις ἀναγκαιῶς ἔπεται. Διότι ἢ πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο ἀποκρίσις μόνον ἐκ τῆς ἐρεύνης πάντων τῶν ὄρων τοῦ ζητήματος δίδοται. Ἐκ τῶν εἰρημένων ἐξάγεται μόνον, ὅτι οἱ μῦθοι οὗτοι ἐν πολλῷ ἀρχαιοτέρῳ τοῦ Πεισιστράτου ἐποχῇ γεννηθέντες διετηρήθησαν μέχρι τοῦ Θεαγένους, τοῦ Εὐγαίω-νος καὶ τῶν ἄλλων αἰείποτε μεγαθυρόμενοι, νοθεύόμενοι καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ἀλλοιοῦμε-νοι. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ἡ μεγάλη αὐτῶν διαφορὰ καὶ τὸ μέγα τῶν ἀντιφάσεων πλῆθος, ὃ ἐν ταῖς περὶ Ὀμήρου εἰδή-σεσιν εὐρίσκομεν. Μόνον ἢ ψευδοηροδότειος βιοτὴ φαίνε-ται πως ἀπηλλαγμένη τούτων. Ὁ δὲ Lauer¹⁾ νομίζει ὡς αἰτίαν, ὅτι ὁ βιογράφος τὴν τοῦ Ὀμήρου γέννησιν τῇ Σμύρνῃ ἐπιθυμῶν ἀποδοῦναι πάντας τοὺς μύθους τούτῳ τῷ σκοπῷ ὑποτάσσει. Ἡ αἰτία ὅμως, ὡς νομίζομεν, ἀλλα-χοῦ ἔγκειται. Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐλέχθη, ὅτι αὕτη ἡ βιο-γραφία πρεσβυτέρα τῶν ἄλλων ἐστίν. Ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ οἱ μῦθοι τῶν ἄλλων πόλεων, ὡς δοκεῖ, οὐκ ἤξιοῦντο μεγά-λης πίστεως. Ἴσως δὲ καὶ ὁ τῆς εἰρημένης βιογραφίας συγ-γραφεὺς, ὡς ἐκ τε τῆς ἐντελοῦς μιμήσεως τῆς ἰωνικῆς γλώσ-σης καὶ τῆς καθ' ὅλου γνώσεως τῆς ἀρχαιοτέρας Ἑλλάδος εἰκάζομεν, ἦν ἐπιτήδειος, ὅπως τοὺς ἀρχαιοτέρους μύθους διακρίνῃ. Διότι ἄλλως οὐκ ἐννοοῦμεν, πῶς βιογράφος τοῦ δευτέρου ἢ καὶ τρίτου αἰῶνος Π·Χ ἠδύνατο δοῦναι τοῖς μύθοις τοιαύτην μορφήν.

Αἱ περὶ Ὀμήρου εἰδήσεις εἰς τρεῖς τάξεις δύνανται διαιρεθῆναι²⁾. Α'. Εἰς τὸν μῦθον ἢ τοὺς μύθους τοὺς

1) Geschichte der Homer. Poesie σελ. 77. 2) Ὁ Otfried Müller φαί-νεται πως διαστέλλων δύο εἴδη μύθων, Geschichte der griechischen Literatur σελ. 69.

πλασθέντας μεθ' Ὁμηρον ἢ μετὰ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν τὰ ὁμηρικὰ ἔπη συνετέθησαν, ἢ μετὰ τὴν παράστασιν τοῦ Ὁμήρου ὡς προσώπου. Β'. Εἰς τοὺς μύθους τοὺς κατὰ μίμησιν τῶν πρώτων πλασθέντας ὑπὸ πόλεων ὀρμωμένων ἐξ ἐγχωρίων αἰτιῶν π.χ οἱ Κολοφώνιοι τὴν ἐπικὴν ποιήσιν ἀκμάζουσιν παρ' ἑαυτοῖς ὀρῶντες ἐνόμισαν τὸν ποιητὴν δημότην καὶ ὁμοίους τοῖς πρώτοις μύθους ἐποίησαν. Γ'. Εἰς τὰ μεταγενέστερα πλάσματα τῶν λογίων νομισάντων, ὅτι ἐν τε τῇ Ἰλιάδι καὶ Ὀδυσσεΐᾳ ὁ τοῦ Ὁμήρου βίος ὑπολαμβάνει. Οὕτως ἠνεώχθη μέγα στάδιον πρὸς ἄλλο εἶδος μυθαρίων ῥαδίως διακρινομένων ἀπὸ τῶν μύθων τῶν δύο ἡγουμένων τάξεων. Φέρ' εἰπεῖν, ἐπειδὴ ὁ ποιητὴς μετασυνπαθείας εἰκονίζει τὸν Τηλέμαχον, ὃν ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Νέστορος λούει ἡ καλὴ Πολυκάστη, ἐπλάσαν τὸ μυθᾶριον, ὅτι δῆθεν ὁ Ὁμηρος υἱὸς τοῦ Τηλεμάχου καὶ τῆς Πολυκάστης¹⁾ ἐστίν. Ὡσαύτως ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ ὑπάρχει ἡ ζῦμη τοῦ περὶ τῆς σχέσεως τοῦ ποιητοῦ πρὸς τὸν Μέντην μῦθον²⁾. Τί ἄλλο ἐστὶν ἢ πρὸς τὸν ποιητὴν σχέσις τοῦ ὀπλοποιοῦ Τυχίου³⁾ καὶ τοῦ φιλέριδος Θερσίτου ἢ πλάσματα ἐκ τοῦ ἐν τῇ Ἰλιάδι ἐπαίνου πρὸς ἐκεῖνον καὶ μομφῆς πρὸς τοῦτον; Οὕτω λοιπὸν πρῶτον μία πόλις περὶ Ὁμήρου μύθους ἐπλάσε ἢ τὰ γεγονότα ἐμεγέθυνεν. Διότι τὸ ὄνομα Ὁμηρος οὐκ ἡδύνατο (ἐκφραζόμεθα κατὰ τοὺς ἀναιροῦντας τὴν προσωπικὴν τοῦ ποιητοῦ ὑπαρξιν) ἐν πάσαις συγχρόνως ταῖς πόλεσι πλασθῆναι καὶ ταῦτα, ἅφ' οὗ ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ προδήλως δείκνυνται, ὅτι αἱ ἄλλαι πόλεις εἶχον ὑπ' ὅψιν τὸν μῦθον μιᾶς. Κατὰ ταῦτα ὁ ὀρισμὸς τῆς πατρίδος τοῦ ποιητοῦ συμπίπτει τῷ ὀρισμῷ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ πρῶτον περὶ Ὁμήρου μῦθοι ἐπλάσθησαν. Ἀλλὰ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἔσται ὁ λόγος ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ.

Μετὰ τὰ εἰρημένα ἐγείρεται τὸ ζήτημα, τίνα ἀξίαν οἱ μῦθοι οὗτοι ἔχουσιν. Τούτοις πρὸ τοῦ Wolf οὐ σμικρὸν κῦρος ἀπεδίδото, οἱ δὲ περὶ τὸν Wolf κατεφρόνησαν αὐτῶν

1) Βιογρ. Ζ' καὶ Η. 2. 2) Βιογρ. Α' κεφ. 6. 3) Ἰλιάδ Η 219.

ὡς μηδεμίαν δῆθεν ἀξίαν ἔχοντων. Ἀλλὰ καὶ τὰ δύο ταῦτα ἄκρα, ὡς συνήθως τὰ ἄκρα, τῶν ὁρίων τοῦ ἀληθοῦς ἐξερχονται. Αἱ περὶ Ὀμήρου εἰδήσεις μῦθοί εἰσι σπέρματα ἀληθείας περιέχοντες, ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν ἄλλων μύθων. Ἡ εὗρεσις ὁμως τοῦ ἐν αὐτοῖς περιεχομένου ἀποβαίνει δυσχερεστάτη καὶ τοῖς ἐπιχειροῦσι τοῦτο εὑρεῖν πολλάκις τολμηροτάτη. Καὶ δὴ οἱ περὶ Ὀμήρου μῦθοι διττῶς ἐξηγοῦνται. Κατὰ τὴν πρώτην ἐξήγησιν ἀνθρωπός τις Ὀμηρος ὀνομαζόμενος ἐν Σμύρνῃ ἢ καὶ ἀλλαχοῦ γεννηθεὶς ἐποίησε τὴν Ἰλιάδα ἢ τὴν Ὀδύσσειαν ἢ καὶ ἀμφοτέρω τὰ ἔπη. Τοῦ μεγάλου δὲ τούτου ἀνδρὸς ὁ βίος κατὰ τὸ ἔθος ἐκείνης τῆς ἐποχῆς παρεδόθη ἐν μύθοις ἐκ τῶν ὁμηρικῶν μὲν χρόνων καταρρέουσι, θολομένοις δὲ δι' εἰσροῆς μυθαρίων πόλεων τὸν Ὀμηρον σφετεριζομένων καὶ τῆς τούτου δόξης ὀρεγομένων μετασχεῖν. Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν Ὀμηρος μὲν ἐστὶν προσωποποίησις τις τῆς ἐπικῆς ποιήσεως, τὰ δὲ κατὰ τὸν βίον αὐτοῦ ὡς τῆς εἰρημένης τέχνης τύχαι ἐξηγοῦνται. π.χ ὁ μῦθος, ὅτι ὁ Ὀμηρος εἰς Χίον ἢ ἄλλοσέ που ἀπεδήμησε, σημαίνει τὴν τῆς ἐπικῆς ποιήσεως μετάβασιν εἰς ταύτην τὴν νῆσον ἢ τὰς χώρας, εἰς αἷς ὁ ποιητὴς λέγεται ἀποδημήσας. Ἀμφοτέραι αἱ ἐρμηνεῖαι δυναταὶ εἰσῆ, καὶ ἴσως τὸ ὁμηρικὸν ζήτημα ὥφειλεν, ὡς δὴ τὰ ἀπροσδιόριστα τῆς μαθηματικῆς προβλήματα, ἔχειν καὶ τὰς δύο εἰρημένας λύσεις, εἰ μὴ ἄλλοι ἄλλοθεν τοῦ ζητήματος ὅροι γνωστοὶ ἦσαν ἐξ ἀπροσδιορίστου προσδιοριστὸν αὐτὸ καθιστάντες. Διότι κατ' εὐτυχίαν οὐκ ἔχομεν μόνον τοὺς περὶ Ὀμήρου μύθους, ὡς παρὰ πᾶσι τοῖς ἄλλοις μύθοις συμβαίνει, ἀλλὰ καὶ δύο μακρὰ ἔπη ὑπὸ πάντων τῶν ἀρχαίων ἀποδιδόμενα τῷ ποιητῇ, περὶ οὗ οἱ μῦθοι. Τὰ ἔπη δὲ ταῦτα παρέχουσιν ἡμῖν τοὺς λοιπούς, μάλιστα δὲ τοὺς σπουδαιότερους, ὅρους τοῦ ζητήματος.

Ἡ τῶν ἐπῶν ὁμως ἔρευνα πρὸς λύσιν τοῦ ὁμηρικοῦ ζητήματος κακῇ τύχῃ ἤρξατο ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν ὁ μέγας Wolf καὶ τοῖς εἰρημένοις μύθοις πᾶν σπέρμα ἀληθείας, καὶ τῷ ποιητῇ τὴν προσωπικὴν ὑπαρξιν ἠρνεῖτο. Διὰ τοῦτο πρῶτον οἱ περὶ τὸν Wolf, βραδύτερον δέ, ἀλλὰ κατ' ἐξοχήν,

οἱ περὶ τὸν Lachmann ἠρεύνησαν τὰ ὁμηρικὰ ἔπη μῆτε ἀπαθῶς, μῆτε ἐπιστημονικῶν προλήψεων ἀπηλλαγμένοι, ὡς ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ δειχθήσεται. Τὸ δὲ πλεῖστον μέρος τοῦ τότε φιλολογικοῦ κόσμου ἤχθη εἰς τό διλήμμα· τὸ δέξασθαι μύθους, πρὸς οὓς αἱ πρότεραι καὶ σύγχρονοι γενεαὶ θρησκευτικὸν σέβας ὁμολογοῦσαι ἀπέδιδον μέγα κύρος¹⁾, ἢ τὸ ἀρνήσασθαι πάντας, ὡς ὁ Wolf διὰ τῶν Προλεγομένων ἀπεφαίνετο. Μόνον αἱ δύο αὗται ὁδοὶ ἦσαν, ὧν ἡ μὲν ἔφερεν εἰς σκοπέλους μεγάλων δυσχερειῶν καὶ εἰς λαβύρινθον ἀντιφάσεων, ἐν δὲ τῇ ἑτέρᾳ ἰστάμενος ὁ Wolf τοὺς εἰσερχομένους δι' ἐπιστημονικοῦ τινος φωτὸς ὠδήγει. Ἡ ὁδὸς λοιπὸν αὕτη τὸ ἐπαγωγὸν ἔχουσα πάντας τοῦ νεωτεριστὰς τοῦ δεκάτου ὀγδοῦ αἰῶνος ἐπέσπασε, καὶ ἀκοντάς διὰ τὸ ἔθος τοὺς πλείστους φιλολόγους τοῦ παρόντος αἰῶνος παρέσυρεν. Ἀλλὰ ποῦ, ἐπικαλούμεθα τὴν κρίσιν ἀπαθῶν κριτικῶν, ἔμελλεν ἡ ὁδὸς αὕτη ἀγαγεῖν τοὺς εἰς ταύτην εἰσελθόντας! Εἰ πρὸ τοῦ Wolf προηγεῖτο ἄλλος Wolf, ὅστις τὰς περὶ Ὀμήρου εἰδήσεις μύθους θεωρῶν ἐπιστημονικῶς αὐτοὺς ἐβασάνιζεν, ἴσως τῇ ὁμηρικῶν ζήτημα ἄλλοσέ που διηυθύνετο ἢ οὐδόλως ὑπῆρχεν. Τοὺς κινδύνους ὅμως, εἰς οὓς ἡ τοῦ Wolf θεωρία ἔφερε, λίαν βραδέως καὶ πολὺ ὀλίγοι σοφοὶ κατιδόντες ἤρξαντο ἐπιστημονικῆς τῶν μύθων ἐρεύνης²⁾.

Ἐκ τῶν εἰρημένων λοιπὸν δῆλον γίνεται, ὅτι ἡ ἑλλειψὶς ἀκριβῶν καὶ βεβαίων περὶ Ὀμήρου εἰδήσεων καὶ ἡ νόθευσις τοῦ βίου αὐτοῦ διὰ μυθαρίων ὑπὸ συμφέροντος πεπλασμένων κατέστησαν τὸ πρῶτον δυνατὴν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τὴν γένεσιν ὁμηρικῶν ζητήματος. Πῶς; Ἡ ἑλλειψὶς βεβαίων ἱστορικῶν εἰδήσεων κατέστησε ἀκροσφαλῇ τὴν προσωπικὴν τοῦ Ὀμήρου ὑπαρξιν; Τούναντίον ἡμεῖς πι-

1) Παραδείγματος χάριν μνημονεύομεν τῆς Vita Homeri, τοῦ Petri Candidi Decembrii καὶ τοῦ Joh. Sander, De Homeri vita et scriptis collectanea Magdeburg 1661. 2) Ὡς ὁ Otfried Müller, Geschichte der griech. Literatur σελ. 69. G. W. Nitzsch, Sententiae veterum de Homeri patria et aetate accuratius etc. Kil. 1834. Lauer, Geschichte d. Homer. Poesie. B. Thiersch, Ueber das Zeitalter und Vaterland des Homer. Halberstadt 1824.

στεύομεν, ὅτι ἡ ἔλλειψις αὕτη οὐ σμικρὰ τῆς ἐκείνου ὑπάρξεως ἐγγήσις ἐστίν. Διότι, εἰ σαφεῖς, μηδόλως ἀλλήλῃαι ἀντιφάσκουσαι καὶ καθαραὶ ἱστορικαὶ εἰδήσεις μυθικῶ προσώπῳ ἀπεδίδοντο, τοῦτο ἦν ἀπόδειξις, ὅτι τὸ πρόσωπον ἐκεῖνο οὐδέποτε ὑπῆρξεν. Διότι τότε δικαίως ἡδύνατό τις εἰπεῖν, ὅτι αὗται αἱ εἰδήσεις εἰσὶ πλάσματα τῶν ἱστορικῶν. Ἴσως πολλοὺς τῶν λογίων παρασύρουσιν εἰς ἀλλοίᾱς κρίσεις αἱ σαφεῖς ἱστορικαὶ εἰδήσεις, ἅς περὶ τοῦ βίου τοῦ Schiller καὶ Göthe ἔχομεν. Ἀλλ' οὗτοι μὲν ἔζησαν ἐν ἱστορικοῖς, ἐκεῖνος δὲ ἐν μυθικοῖς χρόνοις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῆς πατρίδος τοῦ Ὀμήρου.

Ἄφ' οὗ ἐν τῷ ἡγουμένῳ κεφαλαίῳ ἐδείξαμεν, ὅτι τὸ τοῦ Ὀμήρου ὄνομα ὡς προσώπου χαρακτηριστικὸν πρῶτον ἐν μιᾷ πόλει ἐφάνη καὶ εἶτα ἐν ταῖς ἄλλαις, ἐν τῷδε προτιθέμεθα, ἵνα τὰ δικαιώματα τῶν πόλεων τῶν δικαίας τὰς ἀξιώσεις πρὸς ἀντιποίησιν τοῦ ποιητοῦ ἐχουσῶν κρίναντες ἀποφανθῶμεν, τίς πλείονα δικαιώματα ἐπὶ τοῦ ποιητοῦ ἔχει. Ὁ μῦθος δὲ τῆς πόλεως ταύτης, ὡς ἐν τῇ σειρᾷ τῆς ἡμετέρας ἐρεῦνης δῆλον ἐστί, ὁ ἀρχαιότερος πασῶν τῶν ἄλλων ἐστίν.

Ἐπειδὴ δ' ἡ δικαία τοῦ δικαστοῦ ἀπόφασις οὐ ῥαδίᾳ τυγχάνει, ταύτην ἀπέφευγον πολλοὶ τῶν ἀρχαίων, ὧν οἱ μὲν τὸν ἡμέτερον ποιητὴν κοσμοπολίτην¹⁾, οἱ δὲ ποιητικώτερον

1) Πρόκλου περὶ Ὀμήρου „Ὀμηρος μὲν οὖν τίνων γονέων ἡ ποίης ἐγένετο πατρίδος οὐ ῥαδίον ἀποφύνασθαι· οὔτε γὰρ αὐτός τι λελάληκεν, ἀλλ' οὐδ' οἱ περὶ αὐτοῦ ἐλπόντες συμπεφωνήκασιν, ἀλλ' ἐκ τοῦ μηδὲν ῥητῶς ἐμφαίνειν περὶ τούτων τὴν ποίησιν αὐτοῦ μετὰ πολλῆς ἀδείας ἕκαστος οἷς ἐβούλετο ἐχαρίσατο. Καὶ διὰ τοῦτο οἱ μὲν Κολοφώνιον αὐτὸν ἀνηγόρευσαν, οἱ δὲ Χίον, οἱ δὲ Σμυρναῖον, οἱ δ' Ἰήτην, ἄλλοι δὲ Κυμαῖον, καὶ καθόλου πᾶσα πόλις ἀντιποιεῖται τὰνδρός, ὃθεν εἰκότως αὖν κοσμοπολίτης λέγοιτο.“

τὸν Οὐρανὸν ὡς πατρίδα αὐτοῦ ἔλεγον¹⁾). Ἄλλ' οἱ τῆς ἀρχαιότητος ἐρευνῆται μὴ ἀπηλλαγμένοι τῶν μικροφιλοτιμιῶν τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, ὅσαι τῆς δημοικῆς δόξης ἀντεποιοῦντο, οὐκ ἠδύναντο δικαίως ἀποφανθῆναι. Διότι οἱ μὲν τοὺς αὐτῶν δημότας ἐφοβοῦντο, οἱ δὲ αὐτοὺς ἢ τοὺς ἀποίκους τῆς ἰδίας πόλεως ἐκολάκευον, οἱ δὲ καὶ παντοῖα μυθάρια ἐπλασσον, ὅπως τὴν τῶν δημοτῶν εὐνοιαν κερδίσωσιν, οἱ δὲ ἐκ πολλῶν συμπαθειῶν καὶ συμφερόντων τὴν ἰδίαν πεποιθήσιν οὐκ ἐξέφραζον. Καὶ δὴ οὐ θαναμαστόν, ὅτι Ἐφορος ὁ Κυμαῖος λέγει τὸν ποιητὴν Κυμαῖον, παράδοξον ὅμως φαίνεται, ὅτι καὶ πλαγιώτερα συμφέροντα τὴν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀπόφανσιν ἐκώλυν. Ἀπίων ὁ ἐπικληθεὶς Μόχθος, ὁ μαθητὴς Αἰδύμου τοῦ Χαλκεντέρον, καίπερ τὴν σκιὰν τοῦ Ὀμήρου ἐπικαλεσάμενος, ὅπως περὶ τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἐρωτήσῃ, ὅμως οὐ τολμᾷ δηλῶσαι τὴν ἀπόκρισιν²⁾ φοβούμενος, μὴ τὸ πολιτικὸν δικαίωμα ἀπολέσῃ, δι' οὗ κατὰ τὸν Σενέκαν πᾶσαι αἱ Ἑλληνίδες πόλεις ἐτίμησαν αὐτόν³⁾).

Οἱ χρόνοι ὅμως τῆς κολακείας παρῆλθον ἤδη, ἡ δ' ἐπιστήμη ἐλευθέρα καὶ φιλοκόλακος ἀκροατηρίου ἀπηλλαγμένη δύναται ἀπαθῶς καὶ ἀφόβως ἐν τῷ παγκοσμίῳ τῆς ἱστορίας δικαστηρίῳ δικάσαι. Ἄλλ' ἐνταῦθα ἐξετάσομεν τὰ δικαιώματα μόνον τῶν πόλεων τῶν ἐπὶ μύθων τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου εἰδους ἐρειδομένων ἀποφεύγοντες παραδόξους ἀξιιώσεις καὶ εἰκασίας. Παραδείγματος χάριν Μελέαγρος ὁ Γαδαρεὺς ἔλεγε τὸν Ὀμηρον Σύρον, ὅτι τοὺς

1) Ἀνθολ. Παλ. II, σελ. 715, 295 καὶ 296. Ὅρα καὶ Bonitz, Ueber den Ursprung der Homerischen Gedichte, Wien 1864, σελ. 14. 2) Πλίνιος XXX. 2, 6. Ἀνθολογ. τόμ. II, σελ. 716

Χίος ἔφης; οὐ φημι. Τί δέ, Σμυρναῖος; ἀπαυδῶ.

Κύμη δ' ἢ Κολοφῶν πατρίς Ὀμηρε σέθεν;

Οὐδετέρη. Σαλαμῖς δὲ τῇ πόλις; οὐδ' ἀπὸ ταύτης ἐξέφυν. Ἄλλ' αὐτὸς λέξον ὅπη γέγονας.

Οὐκ ἐρέω. Τίνος ἦρα; Πέπεισμί' ὅτι τὰτρεκὲς εἰπών, ἔξω τὰς ἄλλας ἀμμιν ἀπεχθομένας.

3) Ἐπιστολὴ 88.

Ἀχαιοὺς ἀπεχομένους ἰχθύων ἐποίησεν¹⁾, ὅπερ διὰ πολλοὺς λόγους ἡμαρτημένον ἀποδείκνυται. Ῥσαύτως ἐξ ἡμαρτημένης προϋποθέσεως ἐγεννήθησαν αἱ ἀξιώσεις τοῦ Ἄργου, τῆς Ἰθάκης, τῶν Κεχρηῶν, τῆς Κνωσσοῦ, τῆς Πύλου, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῶν ἄλλων. Διότι οἱ πολῖται τῶν πόλεων τούτων ἐνόμιζον, ὅτι οἱ μῦθοι μόνον ὑπὸ ἐγχωρίου ποιητοῦ δύνανται ποιηθῆναι. Ὁ δ' Ἀριστόδημος ὁ Νυσαεὺς ὀνομάζων τὸν Ὅμηρον Ῥωμαῖον²⁾ ἐπεθύμει, ὅπως κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν τότε ἔθος διὰ τινος παραδόξου καὶ καινοφανοῦς τὸν αὐτοῦ λόγον κοσμήσῃ. Μέγα δ' ἀδικεῖ τὸν ῥήτορα ὁ νομίζων, ὅτι ὄντως ὁ Ἀριστόδημος τὸ αὐτοῦ παρὰδοξον ἐπίστευεν. Ῥσαύτως ἡ ἐπιστήμη ἀπαξιοῖ, ὅπως ἐξετάσῃ τὰς ἀξιώσεις τῆς Αἰγύπτου, τῆς Ἀνδίας καὶ πασῶν τῶν χωρῶν καὶ πόλεων, ἃς δικαίως ὁ Λουκιανὸς σκώπτει³⁾. Ἡ δίκη λοιπὸν ἔσται μεταξὺ ὀλίγων πόλεων.

Ἀθῆναι. Οὐδόλως προὔτιθέμεθα περὶ ταύτης τῆς πόλεως πραγματευθῆναι, εἰ μὴ νεώτατός τις φιλόλογος, ὁ εὐφυῆς Sengebusch⁴⁾, διὰ μακρῶν ἐπειρᾷτο τὸν Ὅμηρον ἀποδείξαι Ἀθηναῖον. Ὁ Otfried Müller⁵⁾ δικαίως λέγει, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τοῦ Ὁμήρου οὐδὲν ἄλλο δικαίωμα ἔχουσιν, ἢ καθ' ὅσον οὗτοι τὴν Σμύρνην ἀπώκισαν. Τοῦτο ἀριδῆλως δείκνυνσι καὶ τὸ εἰς Πεισίστρατον ἐπίγραμμα⁶⁾, ᾧ ὁ Sengebusch ἡμαρτημένην ἐξήγησιν δίδωσιν. Διότι ὁ σοφὸς οὗτος ἀνὴρ προῖποτιθεὶς τὸν ἐπιγραμματοποιὸν γινώσκοντα δῆθεν, ὅτι ὁ Ὅμηρος ἦν τῶν ἀρχαιοτάτων τῆς Σμύρνης κατοίκων, ὑποβάλλει τῷ ἐπιγράμματι τὸν ἐξῆς συλλογισμόν·

1) Ἀθην. IV, 157. 2) Vit. Matr. „Ἀριστόδημος δὲ ὁ Νυσαεὺς Ῥωμαῖον αὐτὸν ἀποδείκνυσιν ἐκ τινων ἐθῶν ῥωμαϊκῶν.“ 3) Ἀληθ. ἱστορ. II, 20. 4) Homerica dissertatio posterior. 5) Geschichte d. griech. Literatur σελ. 69. 6) Bekker, Anecd. II, 768

Τρεῖς με τυραννήσαντα τοσαντάκις ἐξεδίωξεν
 δῆμος Ἀθηναίων καὶ τρεῖς ἐπηγάγετο,
 τὸν μέγαν ἐν βουλῇ Πεισίστρατον, ὃς τὸν Ὅμηρον
 ἤθροισα, σποράδην τὸ πρὶν αἰεδόμενον.
 Ἡμέτερος γὰρ κείνος ὁ χρύσεος ἦν πολίτης,
 ἔπερ Ἀθηναῖοι Σμύρναν ἀπώκισαμεν.

ὁ Ὅμηρος ἦν ἐν τοῖς οἰκισταῖς τῆς Σμύρνης· οἱ οἰκισταὶ τῆς Σμύρνης ἦσαν Ἀθηναῖοι· ἄρα ὁ Ὅμηρος ἦν Ἀθηναῖος¹⁾. Ἀλλ' ὁ σοφὸς Sengebusch, ἰσχυρῶς, ὡς νομίζομεν, τὸν ἐπιγραμματοποιὸν πιέζει, ὅπως οὗτος μαρτυρήσῃ, ὅ, τι οὐ τολμᾷ εἰπεῖν. Πρὸς τί ὁ τοσοῦτος ἐλιγμός; Εἰ ὁ ἐπιγραμματοποιὸς ἐθεώρει τὸν Ὅμηρον ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Σμύρνην μετοικήσαντα, τί ἐκώλυνεν αὐτὸν εἰπεῖν τοῦτο διαρρηδην; Εἰ ὁ Μίλτων, ὡς λέγει ὁ Hiecke²⁾, μετ' ἄλλων ἐκ τῆς μεγάλης Βρεταννίας εἰς τὴν Ἀμερικὴν μετώκει, καὶ εἰ οἱ μὲν Βρεταννοὶ ἐγίνωσκον τοῦτο, οἱ δὲ Ἀμερικανοὶ ἐσφτερίζοντο τὸν ποιητὴν, ἔμελλεν ἄρα γε Βρεταννὸς ἐπιγραμματοποιὸς δι' ἐλιγμῶν καὶ οὐχὶ διαρρηδην εἰπεῖν, ὅτι ὁ ποιητὴς Βρεταννὸς ἀποικὸς ἐστίν; Ἀλλ' ἐσώθησαν τῶν ἀρχαίων μαρτυρίαι, καθ' ἃς ὁ Ἀρίσταρχος καὶ Διονύσιος ὁ Θραξ τὸν ποιητὴν Ἀθηναῖον ἔλεγον³⁾. Τῇ δὲ μαρτυρίᾳ τοῦ Ἀρισταρχοῦ ὡς τοῦ μεγίστου κριτικοῦ καὶ ὡς ὑπ' ὅψιν τὰς ἀρίστας περὶ Ὀμήρου εἰδήσεις ἔχοντος ὁ Sengebusch ἀποδίδωσι μέγα κῦρος. Ἀλλ' ἐν τῷ ἡγουμένῳ κεφαλαίῳ ἐδείξαμεν, ὅτι ἄττικοι μῦθοι περὶ Ὀμήρου οὐχ ὑπῆρχον. Ἡ δὲ τοῦ κριτικοῦ γνώμη, ὡς δοκεῖ, ἐμορφώθη ἐκ τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους παραδεδομένου μύθου, καθ' ὃν ὁ Ὅμηρος εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἰωνικῆς ἀποικίας τίθεται. Ἐνίσχυσαν δὲ τὴν γνώμην τοῦ κριτικοῦ λέξεων τύποι ὡς ἄττικοὶ τότε θεωρούμενοι. Ἀλλ' εἰς τὸν Sengebusch καὶ μετ' ὀλίγον ἐπανερχόμεθα. Ἀττικοὶ λοιπὸν μῦθοι οὐχ ὑπῆρχον, ἀλλὰ μόνον εἰκασίαι γραμματικῶν καὶ φῆμαι ἀόριστοι καὶ ἀνυπόστατοι⁴⁾.

Κύμη. Ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν ἀξιώσεων τῶν Ἀθηνῶν εἶδομεν, ὅτι ἡ πόλις αὕτη οὐ μόνον ἴδια δικαιώματα ἐπὶ τῆς γεννήσεως τοῦ ποιητοῦ οὐκ εἶχεν, ἀλλὰ σεμνυνομένη, ὅτι μητρόπολις τῆς πατρίδος τοῦ ποιητοῦ ἐστι, καὶ τὰ τῆς

1) Neue Jahrbücher von Jahn σελ. 369. 2) Der gegenwärtige Stand der Homerischen Frage 1856 σελ. 22. 3) Ἐπιφάνιος Βιβλ. I, τόμ. 3 „Ἀθηναῖον δὲ αὐτὸν οἱ περὶ Ἀρίσταρχον ἀπεφάναντο.“ 4) Gellius III, 2 „Sunt qui Atheniensem, sunt qui Aegyptium dicant.“

Σμύρνης ἐνίσχυνεν. Τὰ αὐτὰ δικαιώματα ἔχει καὶ ἡ Κύμη κατ' ἄλλην παράδοσιν μητροπόλις τῆς Σμύρνης οὖσα. Διότι, ὡς γνωστόν, δύο παραδόσεις περὶ τῆς πόλεως ταύτης ὑπῆρχον, ἡ μὲν ἰωνική, ἡ δὲ αἰολική. Κατὰ μὲν τὴν πρώτην ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Ἐφέσου ἢ χωρίου τινὸς τῆς Ἐφέσου Σμύρνης ὀνομαζομένου ἐκτίσθη ἡ βραδύτερον ἀκμάσασα Σμύρνη. Ἡ ἀποικία δ' αὕτη ἐθεωρεῖτο καὶ ἄττική· διότι τὴν Ἐφεσον οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὸ Ἀνδροκλον τὸν Κόδρου ἔκτισαν. Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν οἱ Αἰολεῖς τῆς Κύμης ὀκτωκαίδεκα ἔτη μετὰ τὴν κτίσιν τῆς πόλεως αὐτῶν τὴν Σμύρνην κατέσχον¹⁾. Κατὰ τὸν αἰολικὸν μῦθον Ἀπελλῆς, Μαίων καὶ Αἴος ἦσαν ἀδελφοί, Κυμαῖοι τὸ γένος· τούτων ὁ μὲν Αἴος διὰ χρέος εἰς Ἀσκρην τῆς Βοιωτίας μετοικήσας καὶ ἐκεῖ τὴν Πυκμήδην γῆμας ἐγέννησε τὸν Ἡσίοδον, ὁ δ' Ἀπελλῆς ἐν Κύμῃ τελευτήσας κατέλιπε θυγατέρα Κριθηίδα ὀνομαζομένην ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ ἀδελφοῦ Μαίονος. Οὗτος ὁμοῦς τὴν παρθένον διακορεύσας καὶ τὴν κατὰγνωσιν τῶν δημοτῶν φοβηθεὶς συνῆψεν αὐτὴν εἰς γάμον μετὰ τινος διδασκάλου γραμμάτων Φημίον ὀνομαζομένου. Ἡ δὲ ἐκκορευθεῖσα παρὰ τοῖς πλυνοῖς τοῦ Μέλητος ποταμοῦ τῆς Σμύρνης διάγονσα ἔτεκε τὸν ἡμέτερον ποιητὴν Μελησιγενῆ μὲν τὸ πρῶτον κληθέντα, βραδύτερον δέ, ὅτε τὰς ὄψεις πηρωθέντα, Ὅμηρον μετονομασθέντα. Διότι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἐφόρου οἱ Κυμαῖοι τοὺς τυφλοὺς ὀμήρους ὀνομάζουσιν²⁾. Ἡ διήγησις αὕτη φέρει τὸν τύπον μύθου πλασθέντος ἐν ἐποχῇ προγενεστέρα τοῦ Ἐφόρου. Ὅτι δ' ὁ μῦθος οὐκ ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ Κυμαίου, δηλοῦται ἐκ τούτου, ὅτι μνημονεύει αὐτοῦ καὶ ὁ Ἰππίας³⁾. Ὁ μῦθος δ' οὗτος προδήλως δείκνυσιν, ὅτι ἐν τῇ ἐποχῇ, καθ' ἣν οὗτος ἐπλάσσετο, ἡ δημοσία τῶν Ἑλλήνων γνώμη ἦν, ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐν Σμύρνῃ ἐγεννήθη. Διὰ τοῦτο δὴ οἱ Κυ-

1) Otfried Müller, Geschichte der griech. Literatur σελ. 72, καὶ Βιογραφίαν Α'. 38. „Μετὰ δὲ Κύμην ὀκτωκαίδεκα ἔτεσιν ὕστερον Σμύρνα ὑπὸ Κυμαίων κατεσχίσθη, καὶ ἐν τούτῳ γίνεται Ὅμηρος.“ 2) Βιογραφία Β', 2.

3) Welcker, Der epische Cyklus I, 143. Παράβαλ. καὶ Nitzsch. Melet. II, 88, 94.

μαῖοι ἀναδραμόντες εἰς τὸν μῦθον, ὅτι οὗτοι εἰς τὴν Σμύρνην ἀποίκους ἐπεμψαν, καὶ ἐν τούτῳ ζύμην εὐρόντες ἐπλασαν ἄλλον μῦθον ἀφαιροῦντα ἐκ τῆς Σμύρνης, ὃ, τι ἦν δυνατόν. Τὴν μὲν γέννησιν τοῦ Ὀμήρου οὐ δύνανται σφτερίσασθαι, σφτερίζονται ὁμῶς τὴν μητέρα, τὸν ἀληθῆ πατέρα καὶ αὐτὴν τὴν σύλληψιν τοῦ ποιητοῦ. Πρὸς δὲ οἱ Κυμαῖοι καὶ ἄλλην αἰτίαν πρὸς ἀντιποίησιν τοῦ Ὀμήρου εἶχον· διότι ἡ πόλις αὐτῶν ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀγαμέμνονος, Κλεῦα καὶ Μαλαοῦ¹⁾, καὶ πολὺν βραδύτερον ἤρχεν ἐνταῦθα βασιλεὺς τις Ἀγαμέμνων, οὗ τὴν θυγατέρα ὁ τῶν Φρυγῶν βασιλεὺς Μίδας²⁾ ἐνυμφεύθη. Διὰ τοῦτο οἱ Κυμαῖοι ἀκούοντες τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἤκουον τοὺς ἰδίους μύθους, τοὺς αὐτῶν δ' ἀκούοντες ἠδέως ἐπίστευον, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐκ Κύμης τὸ γένος εἶλεν.

Ἰος. Ὁ, τι ἐπραξαν οἱ Κυμαῖοι, τὸ αὐτὸ ποιοῦσι καὶ οἱ Ἰῆται. Ὁ Ἀριστοτέλης κατὰ τὸν Ψευδοπλούταρχον³⁾ ἐν τῷ τρίτῳ περὶ ποιητικῆς διηγεῖτο, ὅτι ἐν Ἰῳ, καθ' ὃν χρόνον Νηλεὺς ὁ Κόδρου τῆς ἰωνικῆς ἀποικίας ἡγεῖτο, κόρη τις τῶν ἐπιχωρίων γενομένη ἔγκυος ὑπὸ δαίμονος τῶν ταῖς Μούσαις συγχόρευόντων ἐξ αἰδοῦς ἀπῆλθεν εἰς χωρίον τι Αἰγιναν ὀνομαζόμενον. Ἐνταῦθα δὲ λησταὶ καταδραμόντες ἡνδραπόδισαν αὐτήν, καὶ εἰς Σμύρνην ἀγαγόντες τῷ βασιλεῖ τῶν Ἀνδῶν Μαίονι ἐχαρίσαντο. Οὗτος διὰ τὸ κάλλος ἐνυμφεύθη αὐτήν, ἥτις παρὰ τῷ Μέλῃτι διατρίβουσα ἔτεκε βρέφος ἐπὶ τῷ ποταμῷ. Καὶ ἡ μὲν τεκοῦσα εὐθὺς ἐτελεύτησεν, ὁ δὲ Μαίων τὸ τεχθὲν ὡς ἴδιον τέκνον ἔτρεφεν. Μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Μαίων ἐτελεύτησεν, οἱ δὲ Ἀνδοὶ ἰπὸ τῶν Αἰολέων καταπονούμενοι καὶ τὴν Σμύρνην ἀποφασίσαντες καταλιπεῖν, ἐκήρυξαν, ἵνα ὁ βουλόμενος ἐπεσθαι τοῖς ἡγεμόσι τῆς πόλεως ἐξέλθῃ. Ὁ Μελησιγενὴς εἰπὼν, ὅτι βούλεται ὁμηρεῖν ἀντὶ Μελησιγενοῦς Ὀμηρος μετωνομάσθη. Ἐν τῷ μύθῳ τούτῳ δῆλον γίνεται, ὅτι οἱ Ἰῆται ἐπειράθησαν, ὅπως τῶν Συμριταίων, ὃ, τι ἡδύ-

1) Σιράβ. XIII, 582 D. 621 B. 2) Πολυδεύκ. IX, 83. 3) Βιογραφία Β', κεφ 3.

Μιστριώτου Ἱστορ. τῶν ὁμηρ. ἐπῶν.

ναντο, σφετερισθῶσιν. Ὁ τῶν Συμυρναίων μῦθος περιω-
ρίζετο ἐν τῷ ὀνομάσαι τὴν μητέρα τοῦ ποιητοῦ καὶ τὸν
Μέλητα ὡς τόπον τῆς γεννήσεως αὐτοῦ δεῖξαι. Πόθεν ἡ
Κριθῆς κατήγετο, καὶ ποῦ τὸν ποιητὴν συνέλαβε, τοῦτο τοῖς
Συμυρναίοις ἦν ἀδιάφορον. Ἐν τοῖς ἀδιαφόροις ὁμως οἱ τε
Κυμαῖοι καὶ οἱ Ἰῆται εὖρον ζῦμην, ὅπως νέους μύθους
πλάσωσιν. Πρὸς δὲ οἱ Ἰῆται εἶχον τὸν μῦθον, ὅτι ὁ
Ὅμηρος ἐν τῇ νήσῳ¹⁾ αὐτῶν ἐτελεύτησεν. Τοῦτο οὐ πε-
ριελάμβανεν ὁ τῶν Συμυρναίων μῦθος, καὶ διὰ τοῦτο ἴσως οἱ
Ἰῆται ἐπέτυχον. Ἡΐος τοσαῦτα δικαιώματα ἐπὶ τοῦ τάφου
τοῦ ποιητοῦ ἔχει, ὅσα ἡ Σμύρνη ἐπὶ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ.
Διότι πλεῖσται²⁾ μαρτυραὶ τῶν ἀρχαίων ἐπικυροῦσι τὴν
ἀξίωσιν αὐτῶν, καὶ ἴσως οὐδεμία ἄλλη πόλις διημφισβήτησε
τὸν τάφον τοῦ ποιητοῦ. Ἐπειδὴ δ' οἱ Ἰῆται περὶ τὸν
τάφον τοῦ ποιητοῦ κατ' ἔτος ἔθνον αἶγα, ὁ Lauer³⁾ εἰκά-
ζει, ὅτι ἐν Ἰῳ ἡ ἐπικὴ ποίησις ἠκμαζε, καὶ ὅτι ὁ τοῦ Ὀμή-
ρου τάφος τὸ κέντρον τῆς ἐπικῆς σχολῆς ἦν. Καὶ ἄλλα
παραδείγματα τὴν εἰκασίαν ταύτην ὑποστηρίζουσιν, ἀλλ'
ἡ τοιαύτη ἐξήγησις συμβολικὴ οὕσα ἔχει μικρὰν ἀξίαν. Ὁ
Lauer πειράται, ἵνα τὴν αὐτοῦ εἰκασίαν καὶ διὰ τοῦ ὀνό-
ματος τῆς μητρὸς τοῦ ποιητοῦ ἐνισχύσῃ. Διότι αὕτη κατὰ
τὸν Πανσανίαν παρὰ τοῖς Ἰήταις ἐκαλεῖτο Κλυμένη. Ἀλλ'
ὁ Welcker⁴⁾ τὸ ὄνομα τοῦτο ὡς τιμητικὸν τῆς Κριθηίδος

1) Βιογραφ. Β'

Ἐνθάδε τὴν ἱερὴν κεφαλὴν κατὰ γαῖαν καλύπτει,
ἀνδρῶν ἡρώων κοσμήτορα, θεῖον Ὅμηρον.

2) Σκύλαξ 59. Στραβ. X, 5, 1. Πανσαν. X, 24, 3. Πλίνιος IV, 12, 23.
Πλούταρχος Σεπτ. 1. „Ανεῖν ὁμωνύμων τοῖς εὐδαιμονιστάτοις φρυτοῖς πόλεων
Ἴου καὶ Σμύρνης τὸν ποιητὴν Ὅμηρον ἐν ᾧ μὲν γενέσθαι λέγεται, ἐν ᾧ δὲ
ἀποθανεῖν.“ Δίων λόγ. 47, 22. Τὸ ζήτημα τοῦ τάφου τοῦ Ὀμήρου παρὰ
προσδοκίαν ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἠγέρθη. Διότι ἐν τῷ παρελθόντι
αἰῶνι ἐπὶ τοῦ κατὰ τῆς Τουρκίας ῥωσικοῦ πολέμου ὁ ῥώσος ἀξιώματικὸς
τοῦ τὰ ἑλληνικὰ παρὰ τὰ παραπλέοντος στόλου Graf Pasch von Crienens δι-
εκήρυξεν, ὅτι τὸν τάφον τοῦ Ὀμήρου ἀνεκάλυψεν. Τοῦτο ἐγένετο αἰτία πρὸς
συγγραφὴν πολλῶν διατριβῶν, δι' ὧν ἀπεδείχθη ἡ ἀπάτη τοῦ ἀρχαιολογί-
σαντος. 3) Geschichte der Homer. Poesie σελ. 95. 4) Welcker, Der epische
Cyklus I, 159. Πανσαν. IX, 30.

ἐπίθετον θεωρεῖ. Πανόμενοι δὲ τῆς ἐρεῦνης τῶν ἀξιώσεων τῆς Ἰου ἐπιλέγομεν, ὅτι αἱ περὶ τῆς νήσου ταύτης εἰδήσεις ἐνισχύουσιν τὰ δικαιώματα τῆς Σμύρνης καταλείπουσι τῇ νήσῳ μόνον τὸν τοῦ ποιητοῦ τάφον.

Κολοφών. Ἐκ τινων ἀμαρτημάτων ἄλλα γεννῶνται, καί, ὅπερ χεῖρον, τῶν πρώτων γνωσθέντων καὶ διορθωθέντων, πολλάκις τὰ ἐκ τῶν πρώτων γεννηθέντα πλείονα χρόνον διαμένουσιν. Τούτου παραδείγματα ἐκάστη ἐπιστήμη παρέχει, ἡ δὲ φιλολογία οὔτε σμικρὰ οὔτε ὀλίγα. Πρὸ τῆς ἀναπτύξεως τῆς κριτικῆς πολλοὶ ἐπίστευον, ὅτι ὁ Μαργίτης ὑφ' Ὀμήρου ἐποιήθη¹⁾. Τὸ ἀμάρτημα δὲ τοῦτο ἐγένετο αἰτία, ὅπως οἱ Κολοφώνιοι τὸν ποιητὴν δημότην θεωρήσωσιν, ὅπερ διετάραξε καὶ διαταράσσει τὰς περὶ τῆς πατρίδος τοῦ ποιητοῦ εἰδήσεις. Οἱ Κολοφώνιοι οὐκ εἶχον ζύμην, ὅπως πλάσσωσι μῦθον ἀνάλογον πρὸς τὸν τῶν Κυμαίων καὶ Ἰητῶν. Ἐδείκνυν μόνον τὸν τόπον, ἐν ᾧ ὁ ποιητὴς γράμματα ἐδίδασκε, καὶ τῆς ποιήσεως ἀρξάμενος πρῶτον τὸν Μαργίτην ἐποίησεν. Πρὸς δὲ ἔλεγον, ὅτι ἐν Κολοφῶνι ὁ ποιητὴς τυφλὸς γενόμενος εἰς τὰς ἄλλας πόλεις ἀπεδήμησε, καὶ ὅτι ἐκ τῆς Σμύρνης εἰς τὴν πόλιν αὐτῶν ἦλθεν. Οὐδόλως δ' ἤξιουν, ὅτι ὁ Ὀμηρος ἐν Κολοφῶνι ἐγεννήθη. Αἱ σωζόμεναι γε μαρτυρίαι οὐ ποιοῦνται μνείαν τοιαύτης ἀξιώσεως. Διότι καὶ αὐτὸς ὁ ποιητὴς τοῦ ἐλεγείου, ᾧ τινες μεγίστῳ τεκμηρίῳ ἐχρῶντο, ὅπως τὸν ποιητὴν Κολοφώνιον ἀποδείξωσιν, ὁμολογεῖ, ὅτι ὁ Ὀμηρος παρὰ τῷ Μέλῃτι ἐγεννήθη²⁾. Ἐκ δὲ τοῦ ἐπιγράμματος τοῦ Ἀντιπάτρου ἐξάγεται μόνον, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐν Κολοφῶνι κατὰ τὴν νεανικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν διέτριψεν· διότι οὐ δύναται ἀποδοθῆναι ἄλλη ἐρμηνεία εἰς τὸ ἐπίθετον τιθηνήτειραν³⁾. Διότι

1) Ψευδοπλάτων Ἀλκιβιάδ. Β' σελ. 14 Β. Ἀριστοτέλ. Περὶ ποιητ. κεφ. 4.

2) Βιογραφία Β' „Εἰσὶ δ' οἱ καὶ Κολοφώνιον αὐτὸν ἀποδεικνύναι πειρῶνται, μεγίστῳ τεκμηρίῳ χρῶμενοι πρὸς ἀπόδειξιν τῷ ἐπὶ τοῦ ἀνδριάντος ἐπιγεγραμμένῳ ἐλεγείῳ. Ἐχει δ' οὕτως

Υἱὲ Μέλῃτος, Ὀμηρε, σὺ γὰρ κλέος Ἑλλάδι πάσῃ
καὶ Κολοφῶνι πάτρῃ θῆκας ἐς αἰδίων,

3) Αὐτόθι Οἱ μὲν σευ Κολοφῶνα τιθηνήτειραν, Ὀμηρε,
οἱ δὲ καλὰν Σμύρναν, οἱ δ' ἐνέπουσι Χίον,

τὸ αὐτὸ ἐπίθεται ἀποδίδεται καὶ ἄλλαις πόλεσι μὴ ἀξιοί-
σαις, ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐν αὐταῖς γεγενήθη. Τὴν αὐτὴν ση-
μασίαν ἔχει καὶ τρίτον ἐπίγραμμα¹⁾, ὅπερ σημειοῦται κά-
τωθι²⁾. Ἡ δὲ ἀξίωσις, ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐν Κολοφῶνι κατα-
τὴν νεανικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν διέτριψεν, ἐμορφώθη ἐκ τούτου,
ὅτι ὁ Μαργίτης τῷ Ὁμήρῳ ἀπεδίδοτο. Διότι οἱ ἀρχαῖοι
τὴν ἐν τῇ Ἰλιάδι καὶ Ὀδυσσεΐα σπονδαιότητα μὴ εὐρίσκον-
τες ἐν αὐτῷ ἐνόμισαν, ὅτι ὁ Ὅμηρος τὸ ποίημα ἐν τῇ
παιδικῇ ἡλικίᾳ ἐποίησεν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀφ' ἑτέρου γνωστὸν
ἦν, ὡς καὶ νῦν ἀναντίρρητον, ὅτι ὁ Μαργίτης ἐν Κολοφῶνι
ἐποιήθη, ἐξῆγον τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ Ὅμηρος κατὰ τὴν
παιδικὴν ἡλικίαν ἐν Κολοφῶνι διέτριψεν³⁾. Ὁ Μαργίτης
ἀναντιρρήτως προῖον τῆς Κολοφῶνός ἐστι, καὶ δικαίως οὐ-
δεμία ἄλλη πόλις τούτου ἀντεποιήθη. Διότι τὸ ποίημα,
ὡς ὀρθῶς ὁ σοφὸς Welcker λέγει, ἔφερε τὸν χαρακτῆρα
τῶν Κολοφωνίων. Πρὸ τοῦ λυδικοῦ πολέμου πολλῶν πλου-
σίων εἰς τὴν Κολοφῶνα συρρευσάντων οὕτως ἡ ἐπικὴ ποίη-
σις ἤκμαζεν, ὥστε ὁ Νικάνδρος ὁλόκληρον σύγγραμμα περὶ
τῶν ἐκ Κολοφῶνος ποιητῶν συνέγραψεν⁴⁾. Ἀλλὰ δυστυχῶς
ἡ μετὰ τῶν Λυδῶν ἐπιμιξία ἐπῆνεγκε τὴν εἰς πάντα ἀκο-
λασίαν, ἥς προῖον ὁ ἡμέτερος Μαργίτης ἦν. Διὰ τοῦτο τὸ
ποίημα ἀποδοτέον τοῖς χρόνοις, καθ' οὓς ἡ Ἰωνικὴ ποίη-
σις ἐκ τοῦ σπονδαίου καὶ ὑψηλοῦ εἰς εἰρωνικὸν καὶ σκωπτι-
κὸν ἐξέκλινεν⁵⁾. Ἀλλ' ἔστωσαν ταῦτα ἱκανά. Ἐκ τῆς ἐξε-
τάσεως τῶν δικαιωμάτων τῆς Κολοφῶνος συνάγεται, ὅτι ὁ

1) Ἀνθολογία Παλ. 9, 213.

Καὶ Κολοφῶν ἀρίδης ἐνὶ πολέεσσι τέτυκται,
δοιοὺς θρεψαμένη παῖδας ἀριστονόους,
πρωτότοκον μὲν Ὅμηρον, ἀτὰρ Νικάνδρον ἔπειτα,
ἀμφοτέρους Μούσαις οὐρανίησι φίλους.

2) Idē Welcker, Der epische Cyklus I, 185. 3) Sengebusch, Homer. dissert. posterior σελ. 59. 4) Σχολ. εἰς Θηριακὰ στίχ. 3 „Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Νίκαν-
δρος μέμνηται τοῦ Ἑρμῆσιαναιος ὡς πρεσβυτέρου ἐν τῷ Περι τῶν ἐκ Κο-
λοφῶνος ποιητῶν.“ 5) Τὸν Μαργίτην βραδύτερον διεσκεύασε Πίγρης ὁ
ἀδελφὸς τῆς Ἀρτεμισίας. Τούτου ἕνεκεν οἱ μεταγενέστεροι ἀπέδιδον τῷ
ποίημα αὐτῷ. Ὅρα Σοῦιδαν ἐν λ. Πίγρης.

Μαργίτης ἐγένετο αἰτία τῆς φήμης, ὅτι ὁ Ὅμηρος νέος ὢν ἐν Κολοφῶνι διέτριψεν.

Σαλαμίς ἢ ἐν Κύπρῳ. Αἰ τῆς πόλεως ταύτης ἀξιώσεις σμικροῦ λόγον ἄξιαι οὔσαι οὐκ ἐτύγχανον μεγάλης πίστεως¹⁾. Διότι οἱ Σαλαμῖνιοι, ὡς δοκεῖ, σπονδαιοτάτην ἀφορμὴν, εἰ μὴ τὴν μόνην, ὡς εἰκάζει ὁ Nitzsch²⁾, εἶχον τὰ Κύπρια ἔπη. Πρὸ τῆς ἀναπτύξεως τῆς κριτικῆς οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι ὁ Ὅμηρος ποιήσας ταῦτα ἔδω προῖκα τῷ Στασίνῳ, οἱ δὲ αὐτὸν τὸν Στασῖνον ποιητὴν αὐτῶν ὠνόμαζον³⁾. Οἱ Σαλαμῖνιοι ἐπειράθησαν μὲν, ὅπως καὶ μῦθόν τινα πλάσαντες τὸν ποιητὴν σφετερισθῶσιν, ἀλλ', ὡς δοκεῖ, ἀπέτυχον. Διότι οὗτοι οὔτε τὴν ἐπιτηδεσιότητα, οὔτε τὰς ἀφορμὰς τῶν Κυμαίων καὶ Ἰητῶν εἶχον. Ὁ Καλλικλῆς τὸν ποιητὴν Σαλαμῖνιον λέγων ὠνόμαζε πατέρα αὐτοῦ Ἀμασαγόραν τινὰ⁴⁾ ἢ κατὰ τὸν Welcker Ἀημαγόραν⁵⁾. Πρὸς δὲ ἔλεγόν τινες, ὅτι ὁ ποιητὴς ὠνομάσθη Ὅμηρος· διότι ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὄμηρος ὑπὸ τῶν Κυπρίων τοῖς Πέρσαις ἐδόθη. Ὁ δὲ φιλόπονος Sengebusch συνέλεξε χωρία τινὰ δεικνύοντα, ὅτι οἱ Σαλαμῖνιοι ὠνόμαζον μητέρα τοῦ Ὀμήρου ἐπιχωρίαν τινὰ Θεμιστώ⁶⁾.

Χίος. Τὰ δικαιώματα τῆς νήσου ταύτης οὐκ ἡρέδοντο ἐπὶ μύθου τινός, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τῶν Ὀμηριδῶν. Διότι καὶ πολλὰ τῆς ἀρχαιότητος μαρτυρίαι περισωθῆσαι μέχρις ἡμῶν οὐ μέμνηται μύθου, καὶ ὁ Στράβων⁷⁾ παραδίδωσιν. Διὰ τοῦτο δικαίως ὁ μὲν Welcker⁸⁾ ὁλως ἀρνεῖται τὴν γένεσιν τούτου, ὁ δὲ Lauer⁹⁾ μάτην λυπεῖται διὰ τὴν ἀπώλειαν αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ κυροῦται καὶ ἐντεῦθεν, ὅτι ἐν Χίῳ οὔτε τόπος γεννήσεως τοῦ ποιητοῦ, ὡς ἐν

1) Βιογραφία Ε' „Τινὲς δὲ καὶ Σαλαμῖνιον αὐτὸν εἶναί φασιν.“ 2) Homer. Melet. II, 2 σελ. 42. „Dubito igitur merito an Cypriorum s. Salaminiorum opinio nunquam evaluerit. Quos suspicor nullo alio argumento nisos esse, nisi carmine illo epico.“ 3) Τζέτζης ἐν χιλιάδ. 13, στίχ. 634. 4) Βιογραφία Η'. 5) Der epische Cyklus I, 183. 6) Homer. dissert. post. σελ. 57. Πασσαν. X, 24, 3. 7) XIX, 645 „Ἀμφισβητοῦσι δὲ καὶ Ὀμήρου Χίοι μαρτύριον μὲν τοὺς Ὀμηρίδας καλουμένους...“ 8) Αἰτίθι I, 160. 9) Geschichte der Homer. Poesie σελ. 101.

Σμύρνη, οὔτε τάφος, ὡς ἐν Ἰω, ἀλλὰ μόνον ὀμηρεῖον ἢ γυμνάσιον, ὅπερ, ὡς ὁ Böckh¹⁾ εἰκάζει, τόπος συναθροίσεως τῶν Ὀμηριδῶν ἦν. Διὰ ταῦτα ἢ τε γραῖσις τοῦ Σιμωνίδου Χίος ἀνὴρ²⁾ καὶ ἡ τοῦ Θεοκρίτου Χίος ἀοιδός³⁾ σημαίνουσιν οὐχ ὅτι ὁ Ὀμηρος ἐν Χίῳ ἐγεννήθη, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖ κατώκησεν, ἐδίδαξεν ἢ ἐποίησεν. Εἰ καὶ ὁ Θουκυδίδης τὸν εἰς Ἀθήλιον Ἀπόλλωνα ὕμνον τῷ Ὀμήρῳ ἀποδίδωσιν, ὅμως ἡ κριτικὴ ἀπέδειξεν, ὅτι οὗτος μετὰ τῶν ἄλλων ὑπὸ τῶν ραψωδῶν ἐποιήθη. Ἀλλὰ καὶ γνήσιος ἀνθεωρηθῇ, ἐκ τούτου οὐκ ἐξάγεται, ὅτι ὁ Ὀμηρος ἐν ταύτῃ τῇ νήσῳ ἐγεννήθη· διότι ἐν τούτῳ λέγεται μόνον, ὅτι ὁ τυφλὸς ἀοιδὸς οἶκεῖ ἐν τῇ παιπαλοέσσει Χίῳ⁴⁾. Πρὸς ταῦτα συμφωνεῖ καὶ ἡ παρὰ Ψευδοηροδότῳ εἰδησις, ὅτι ὁ Ὀμηρος εἰς τὴν Χίον ἀποδημήσας, καὶ ἐκεῖ διδασκαλεῖον ἰδρύσας τοὺς παῖδας ἐδίδασκεν⁵⁾. Οἱ Χῖοι λοιπὸν ἠξίουσιν, ὅτι ὁ Ὀμηρος ἐν τῇ νήσῳ αὐτῶν κατώκησεν, ἐδίδαξεν ἢ ἐποίησεν. Εἰς τὴν Χίον δὲ ἦθεν ἐκ Σμύρνης, εἰς ἣν εὐθὺς μεταβαίνομεν.

Σμύρνη. Τὰς σπονδαιοτέρας ἀξιώσεις, τῶν πόλεων τῶν τοῦ Ὀμήρου ἀντιπαικνόμενων ἐξετάσαντες εὗρομεν αὐτὰς ἀναγνωρίζουσας μὲν, ὅτι ὁ Ὀμηρος ἐν Σμύρνῃ ἐγεννήθη, ἀντιπαικνόμενας δὲ τῆς τῶν γονέων καταγωγῆς ἢ τῆς συλλήψεως αὐτοῦ, ἢ σεμνυνομένας ἐπὶ τῇ διατριβῇ αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο δικαίως οἱ πλείστοι καὶ δοκιμώτατοι τῆς ἀρχαιότητος ἄνδρες ἀποδίδουσι τῇ Σμύρνῃ τὴν μεγάλην τιμὴν, ὅτι ὁ Ὀμηρος ἐν ταύτῃ ἐγεννήθη⁶⁾. Τοῦτο δ' ὑπο-

1) Corpus inscriptionum 2221 καὶ 2214. 2) Ἀπόσπασμα 85. 3) Εὐδύλλ. 7, 47. 4) Θουκυδ. βιβλίον III, 104. Περὶ τῆς πλάνης τοῦ ἱστορικοῦ ἔσται λόγος ἐν τινι τῶν ἐπομένων κεφαλαίων. 5) Βιογραφία Α' κεφ 25. Ὁ Λέων Ἀλλάτιος δηγεῖται μετ' ἐνθουσιασμοῦ, ὅτι ἐν τινι χωρίῳ παρὰ τῇ Βολισσῷ οἱ κάτοικοι ἐδείκνυνον ἐρείπιά τινα ὡς τάφον τοῦ Ὀμήρου. Ἀλλ' οὐδὲν τὸ παράδοξον. Διότι καὶ ἄλλοι ὕφ' ὁμοίον ἐνθουσιασμόν κατελήφθησαν, ὡς ὁ Βρεταννὸς ὁ τὸν οἶκον τοῦ Ὀδυσσεύς ἀνακαλύψας. 6) Τζέτζης, Ἐξηγητ. εἰς Ἰλιάδ. σελ. 8 „Οἱ δοκιμώτατοι καὶ πλείους τῶν ἱστορικῶν κοινῶς ἀποδεδώκασιν Μέλῃτος αὐτὸν τοῦ ποταμοῦ γεγενῆσθαι καὶ Κριθηίδος νύμφης τινός.“ Ἰμέριος λόγ. XI, 2 „Τὴν Ὀμήρου φύσιν Μέλῃτι πάντες χαρίζουσιν.“

στηρίζεται οὐ μόνον ὑπὸ τῆς ὁμολογίας πόλεων τὰ μάλιστα τοῦ Ὀμήρου ἀντιποικνουμένων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἐπιχωρίου παραδόσεως φεροῖσης χαρακτηῖρα καθαροῦ μύθου. Διότι κατὰ τὸν μῦθον τῶν Συμυρναίων ὁ Ὀμηρὸς ἐστὶν οὐχὶ τοῦ γραμματοδιδασκάλου Φημίου υἱός, ὡς ὁ τῶν Κυμαίων μῦθος παραδίδωσιν, ἀλλὰ τοῦ ποταμοῦ Μέλῃτος καὶ τῆς νύμφης Κριθηίδος¹). Οἱ Συμυρναῖοι παρὰ ταῖς πηγαῖς τοῦ ποταμοῦ ἐδείκνυνον σπήλαιον, ἐν ᾧ ὁ Ὀμηρος τὰ ἐπη ἐποίησεν²). Ἐν Σμύρνῃ ᾠκοδομήθη Ὀμηρεῖον, ἐν ᾧ ἡ εἰκὼν τοῦ ποιητοῦ ἐτέθη³). Πρὸς πᾶσι δὲ τούτοις, ἂν ἡ Σμύρνη ὡς τόπος τῆς γεννήσεως τοῦ ποιητοῦ θεωρηθῇ, καὶ αἱ τῶν ἄλλων πόλεων ἀξιώσεις, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Otfried Müller, εὐχερῶς ἐξηγοῦνται⁴). Ἡ Σμύρνη λοιπὸν δικαίως θεωρεῖται ὡς πασῶν τῶν ἄλλων ὑπερέχουσα ἐν τῇ ἀξιώσει, ὅτι πατρίς τοῦ Ὀμήρου ἐστίν. Διότι τίνος πόλεως τὰ δικαιώματα ἀντίρροπα πρὸς τὰ τῆς Σμύρνης εἰσίν; Μόνῃ ἡ Σμύρνη δικαίως σεμνύνεται διὰ τὴν γέννησιν τοῦ ποιητοῦ, πᾶσαι δ' αἱ ἄλλα ἄλλοῖα ἐπ' αὐτοῦ δικαιώματα ἔχουσιν ἢ πειρῶνται ἔχειν, ὡς δὴ πλεῖστα γερμανικαὶ πόλεις ἀντιποιοῦνται πῶς τοῦ τε Schiller καὶ Göthe. Καὶ δὴ ἡ μὲν σεμνύνεται, ὅτι ἐνταῦθα ἐγεννήθη ὁ ποιητής, ἡ δέ, ὅτι ἐνταῦθα διέτριψεν, ἡ δέ, ὅτι ἐνταῦθα ἐπαιδεύθη, ἡ δέ, ὅτι ἐνταῦθα ποιημάτων τι ἐποίησε καὶ ἄλλη δι' ἄλλην αἰτίαν πειρᾶται μετὰ τοῦ ποιητοῦ συνδεθῆναι. Ὁμολογοῦμεν, ὅτι αἱ τῶν πόλεων τούτων ἀξιώσεις οὐ προβαίνουν τοσοῦτον, ὅσον αἱ τῶν τοῦ Ὀμήρου ἀντιποικνουμένων. Ἀλλ', ἂν τις τὰς μικροφιλοτιμίας ταύτας τῶν γερμανικῶν πόλεων ἐν τοῖς μυθικοῖς τῆς Γερμανίας χρόνοις θῇ, εὐθέως νοεῖ τὰς ἀξιώσεις ταύτας ἡῤῥημέναις καὶ ὑπὸ τῆς ἀκρισίας τῶν ἀνθρώπων πιστευομέναις.

Ἀλλ' ἴσως τις ἀπορρίπτων τὴν εἵδησιν, ὅτι ὁ Ὀμηρος ὑπὸ ποταμοῦ Μέλῃτος καὶ νύμφης Κριθηίδος ἐγεννήθη, μεταμέλεται, ὅτι μέχρι τῆς Σμύρνης παρήχθη, ἐνθα ἀντὶ

1) Βιογραφία Η', 8. 2) Πανσαν. VII, 5, 2. 3) Στράβων XIV, 646. Cicero pro Arch. κερ. 8. 4) Geschichte der griech. Literatur σελ. 72.

φωτὸς μυθικὸν σκότος εὐρίσκει. Ἀλλ' αὐτὸ δὴ τὸ μυθικὸν σκότος μεγάλη ἐγγύησις τῆς ἀληθείας ἐστίν. Διότι ἐν σκοτεινῷ χώρῳ μόνον σκότος κατὰ φύσιν ὑπάρχει, τὸ δὲ φῶς ἐπίσακτόν ἐστιν Ὁ ἐν μυθικοῖς χρόνοις οὐχὶ μύθους, ἀλλ' ἱστορίαν ζητῶν μάτην ζητεῖ, καὶ ὑδέποτε αὐτὴν εὐρήσει· ὁ δὲ τοιαύτην εὐρῶν καὶ μὴ αὐτῆς, ἅτε νόθον καὶ κιβδηλόν, καταφρονήσας ἀμαρτάνει οὐχ ἥττον ἢ ὁ πιστεῦων εἰς μύθους ἱστορικῶν χρόνων. Ἀλλὰ τίνας ἐνεκεν ἡ καταφρόνησις; Τὰ τοιαῦτα ἐν τῇ ὁμηρικῇ ἐποχῇ οὐκ ἦσαν ἄξια πίστεως; Αὐτὴ δὴ ἡ Ἰλιάς πλείστα ἡμῖν παραδείγματα παρέχει. Ἴσως οὔτε Ἀχιλλεύς, οὔτε Αἰνείας, οὔτε Σαρπηδὼν ὑπῆρξάν ποῦ ποτε· ὅτι ὅμως ὑπῆρξάν τινες ἐν τοῖς ἡρωικοῖς χρόνοις ὡς υἱοὶ θεῶν καὶ νυμφῶν πιστενόμενοι, ἀναντίρρητον. Διότι ὁ τοῦτο ἀρνούμενος ὀφείλει ἀρνηθῆναι ὁλόκληρον τὸν ὁμηρικὸν κόσμον ὡς πλάσμα δῆθεν τοῦ ποιητοῦ. Ἡ τοιαύτη ὅμως ἀρνήσις ἄγει εἰς ἄτοπον. Διότι οὗτος ὀφείλει δεξασθαι, ὅτι καὶ τὰ νεώτερα μυθιστορήματα καθ' ὅλον πλάσματα τῆς φαντασίας ὄντα οὐδόλως ἐπὶ τοῦ πραγματικοῦ κόσμου ἐρείδονται, ὅπερ φύσει ἀδύνατον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δὴ ἱκανὰ ἔστισαν.

Ἐπραγματεύθημεν δὲ τὰ περὶ τῆς πατρίδος τοῦ Ὀμήρου διὰ δύο σπουδαίας αἰτίας· πρῶτον, ὅτι ταῦτα μέρος τῆς ἱστορίας τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἀποτελοῦσι, καὶ εἶτα, ἀλλὰ κατ' ἐξοχήν, ὅτι ἡ πληθὺς τῶν πατρίδων τοῦ ποιητοῦ ἦν ἡ πρώτη δὴ αἰτία, δι' ἣν ὁ Ἰταλὸς Vico¹⁾ τὸν Ὀμηρον διεμέλισεν. Ἐκ τῆς αὐτῆς δ' ἀρχῆς ὀρμώμενος καὶ ὁ Zoega²⁾ πρὸ τοῦ Wolf ἤδη ἠθέτει τὸν ἡμέτερον ποιητήν. Ἀπὸ δὲ τοῦ Wolf μέχρις ἡμῶν πάντες σχεδὸν οἱ κριτικοὶ τὴν πληθὺν τῶν πατρίδων τοῦ Ὀμήρου ὡς τὸ προχειρότερον κατ' αὐτοῦ ὄπλον ἐθεώρησαν. Παραδείγματος χάριν ὁ σοφὸς Bonitz³⁾ τὴν προσωπικὴν τοῦ Ὀμήρου ὑπαρξίν

1) Principy di scienza nuova. Neapoli 1744. Libro terzo: della scoperta del vero Omero σελ. 379—413. 2) Zoega's Abhandlungen VII, 307. Τὸ σύγγραμμα ἐξεδόθη βραδύτερον ἐπὶ Welcker. 3) Ueber den Ursprung der Homer. Gesänge σελ. 14.

ἀρνούμενος ερείδεται ἐπὶ τούτου, ὅτι, ἐν ᾧ πολλαὶ πόλεις περὶ τὴν πατρίδα τοῦ ποιητοῦ ἐρίζουσιν, οὐδὲν δικαίωμα ἔχομεν, ἵνα τὴν μίαν τῆς ἐτέρας προτιμήσωμεν. Διὰ τοῦτο τὸ περὶ τῆς πατρίδος τοῦ ποιητοῦ ζήτημα ἀπῆται ἀναγκαιῶς λύσιν, ὡς οἰονδήποτε ἄλλο μέρος τῆς ἱστορίας τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν. Διὰ τῆς ἡγουμένης λοιπὸν ἐρεῦνης ἐπειράθημεν, ὅπως τὸ δυσχερὲς τοῦτο ζήτημα λύσαντες δεῖξωμεν, ὅτι ἐκ τῆς πληθύος τῶν πατρίδων οὐδόλως ὁ ποιητὴς κινδυνεύει. Ἐπειδὴ δὲ τὰ περὶ πατρίδος στενῶς συνδέονται μετὰ τοῦ φύλου, ᾧ ἀνῆκεν ὁ Ὅμηρος, ἐνομίσαμεν ἀναγκαῖον, ὅπως τὴν ἡμετέραν ἐρευναν διὰ τοῦ ἐπομένου κεφαλαίου συμπληρώσωμεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τοῦ φύλου, ᾧ ἀνῆκεν ὁ Ὅμηρος.

Οὐ μόνον Ἑλληνίδες πόλεις περὶ τοῦ ἡμετέρου ποιητοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐλληνικὰ φύλα ἐρίζουσιν. Ἐπειδὴ δ' ἡ ἐποχὴ τῆς τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν γενέσεως προηγεῖται τῆς ἀκμῆς τοῦ τε δωρικοῦ καὶ αἰττικοῦ, μόνον οἱ Ἴωνες καὶ Αἰολεῖς ἀγωνίζονται. Ἀλλ' ὁ ἀγὼν ἀνισός ἐστι, καί, ὡς νομίζομεν, τὸ ἄθλον τῷ ἰωνικῷ φύλῳ ἀποδοτέον, ὡς ἐν τῇ σειρᾷ τῆς ἐπομένης ἐρεῦνης δειχθήσεται.

Ἡ τοῦ ζητήματος λύσις δίδοται ἐκ δύο ὄρων, ὧν ὁ μὲν προῖδον τῆς παραδόσεως, ὁ δ' ἕτερος τῆς ἐρεῦνης τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἐστίν. Ἐν τῷ ἡγουμένῳ κεφαλαίῳ εἶδομεν πολλὰς ἰωνικὰς πόλεις περὶ τῆς πατρίδος τοῦ ποιητοῦ ἐριζούσας, σχολὰς ἐπικῆς ποιήσεως ἐπιδεικνυούσας, ὡς ἡ Χίος, ἡ Κολοφὼν καὶ ἡ Ἴος, ἣ καὶ διὰ τὴν μετὰ τῆς Σμύρνης συγγένειαν σεμννυομένης. Τῶν αἰολικῶν ὅμως πόλεων μόνον ἡ Κύμη σπουδαίας ἀξιώσεις πρὸς ἀντιποίησιν τοῦ Ὀμήρου ἔχει. Ἐν δὲ τῇ ἐξετάσει τῶν δικαιωμάτων ταύτης τῆς πόλεως εἶδομεν περὶ τῆς Σμύρνης δύο παραδόσεις, ὧν

ἡ μὲν αἰολική, ἡ δ' ἰωνική ἦν. Ἐπειδὴ δ' ἡ μὲν ἰωνικὴ ἀποικία κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρινοὺς 140 μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας, ἡ δὲ κτίσις τῆς Κύμης, ἧς οἱ κάτοικοι μετὰ 18 ἔτη τὴν Σμύρνην κατέσχον, ἐν ἔτει 150 ἐγένετο, ὃ Otfried Müller πᾶν πιθανῶς εἰκάζει¹⁾, ὅτι τὰ δύο ταῦτα φῦλα οὐ βραχὺν χρόνον ἐν Σμύρνῃ ὁμοῦ διῆγον. Τὸ κατ' ἀρχὰς οἱ Ἴωνες κατεῖχον τὴν πόλιν, οἱ δ' Αἰολεῖς ἐπιδραμόντες ταύτης ἐκράτησαν καὶ διὰ τοῦτο κατὰ τὸν Ἡρόδοτον²⁾ ἡ Σμύρνη μία τῶν δώδεκα αἰολικῶν πόλεων ἐθεωρεῖτο, ἐν ᾗ ὁ ἰωνικὸς δεσμὸς περιεῖχε δώδεκα πόλεις πλὴν τῆς Σμύρνης. Μετὰ τινὰ δὲ χρόνον (οὐ γινώσκομεν ἀκριβῶς αὐτόν) οἱ Ἴωνες ὑπὸ τῶν Αἰολέων ἐκδιωχθέντες μετῴκησαν εἰς Κολοφῶνα ἅει τὴν ἐπιθυμίαν ἔχοντες, ὅπως αὐτοὶ ἐπανέλθωσιν. Καὶ ὄντως μετὰ παρέλευσιν χρόνον τινὸς ἡ μὲν ἐπιθυμία τῶν Ἰώνων ἐξεπληρώθη, οἱ δ' Αἰολεῖς τῆς Σμύρνης ἐξεβλήθησαν, καὶ ἔκτοτε ἡ πόλις αὕτη διέμεινεν ὡς καθαρά ἰωνική. Καίπερ μὴ δυνάμενοι ὀρίσαι τὴν ἐποχὴν τοῦ γεγονότος, ὅμως γινώσκομεν, ὅτι πρὸ τῆς 20ῆς Ὀλυμπιάδος ἢ περὶ τὰ 700 Π·Χ ἡ Σμύρνη ἦν ἤδη ἰωνική. Διότι Γύγης ὁ τῶν Λυδῶν βασιλεὺς, συγχρόνως ἐπολέμησε τὰς ἰωνικὰς πόλεις Μίλητον, Κολοφῶνα καὶ Σμύρνην, ἣν ὁ Πανσανίας θεωρεῖ ἰωνικήν³⁾. Πρὸς δὲ γινώσκομεν Ὀλυμπιονίκην Ἴωνα ἐκ Σμύρνης νικήσαντα ἐν τῇ 23ῇ Ὀλυμπιάδι ἥτοι 688 Π·Χ⁴⁾. Μίμνερμος δὲ ὁ ἐλεγειακὸς ποιητὴς τὴν 37 Ὀλυμπιάδα ἥτοι 630 Π·Χ ἀκμάζων εἶλκε τὸ γένος ἐκ τῶν Κολοφωνίων τῶν εἰς τὴν Σμύρνην μετοικησάντων⁵⁾. Ἀλλ' ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ δεικνύομεν τὰ αἴτια, δι' ἃ οὐ δυνάμεθα καταβιβάσαι τὸν Ὅμηρον εἰς τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἐνδρίσκομεν μαρτυρίας, ὅτι ἡ Σμύρνη ἐγένετο ἰωνική.

Πότε λοιπὸν ἐγεννήθη ὁ Ὅμηρος ἐν Σμύρνῃ; Ἐπὶ τῆς ἰωνικῆς ἢ ἐπὶ τῆς αἰολικῆς Σμύρνης; Ἐν τῇ ψευδοηροδο-

1) Geschichte der griech. Literatur σελ. 72. 2) I, 149. 3) Ἡρόδοτ. I, 150. Πανσαν. VII, 51. 4) Πανσαν. V, 8, 3. 5) Στράβων XIV, σελ. 634.

τείῳ βιοτῇ σώζονται στίχοι τινὲς εἰς το στόμα αὐτοῦ τοῦ Ὅμηρου ἐμβεβλημένοι¹⁾. Ὅτι μὲν οὗτοι οὐκ ἐποιήθησαν ὑπὸ τοῦ Ὅμηρου, πιθανώτατον, ὅτι ὅμως ἀρχαιότεροι τοῦ πεζοῦ λόγου εἰσὶν, ἤδη ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ ἐδεξάμεθα τὴν τοῦ σοφοῦ Welcker γνώμην ἐπιδοκιμάσαντες. Ἐν τινὶ ὅμως τῶν στίχων τούτων ἡ Σμύρνη ὀνομάζεται αἰολικὴ²⁾. Ἀλλὰ πρῶτον ἀμφίβολον, εἰ ὁ ἀοιδός, ὁ τοὺς στίχους ποιήσας, εἶχεν ἀκριβῆ γνώσιν τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐν Σμύρνῃ γενομένων μεταβολῶν. Εἴτα δὲ μὴ λανθάνῃ ἡμᾶς, ὅτι ὁ ποιητὴς πρὸς τοὺς Αἰολεῖς Κυμαίους ἀποτεινόμενος οὐκ ἠδύνατο ὀνομάσαι τὴν Σμύρνην ἰωνικὴν. Ὁ δὲ Κυμαῖος ἀοιδὸς Μελάνωπος ὀνομάζεται³⁾ μὲν ὑπὸ τῶν λογογράφων καὶ μυθογράφων πάμπαν τοῦ Ὅμηρου, ἀλλὰ τοῦτο ἀποδεικνύει μόνον, ὡς ὁ Otfried Müller νομίζει⁴⁾, ὅτι ἐπὶ τῆς συνθέσεως τῶν γενεαλογιῶν ὁ ποιητὴς μετὰ τῆς ἀποικίας τῶν Κυμαίων συνεδέετο. Πρὸς ἀπόδειξιν ὅμως τοῦ ζητουμένου ἀπαιτοῦνται προγενέστεραι τῶν λογογράφων μαρτυρίαι. Πρὸς δὲ ὁ μὲν χρόνος, καθ' ὃν μόνοι οἱ Αἰολεῖς ἐν Σμύρνῃ ὄκουν, βραχύς ἐστιν, ὁ δὲ τῶν Ἰώνων μῆκιστος εἰς τρεῖς περιόδους διαιρούμενος. Α'. Εἰς τὴν καθαρὰν ἰωνικὴν ἀποικίαν. Β'. Εἰς τὴν μικτήν, καὶ Γ'. Εἰς τὴν διαρκῆ διαμονὴν τῶν Ἰώνων μετὰ τὴν τῶν Αἰολέων ἐξέλασιν. Ἐν μιᾷ λοιπὸν τῶν τριῶν τούτων ἐποχῶν ὁ Ὅμηρος ἐν Σμύρνῃ ἐγεννήθη. Ἐν τίνι ὅμως, οὐ δύναμεθα εἰπεῖν. Ὅτι δ' Ἰὼν ἐστίν⁵⁾, δῆλον καὶ ἐκ τῶν ἐξῆς.

Ἐν τοῖς ἐμπροσθεν εἴρηται, ὅτι ὁ δεύτερος τοῦ ζητήματος ὅρος ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσιν εὔρηται. Οἱ ἀρχαῖοι ἤδη ἐπειράθησαν, ὅπως τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἐξετάσαντες τὸ τοῦ ποιητοῦ φύλον ἀνιχνεύσωσιν. Καὶ δὴ παρατήρησαν αἰολικά τινα ἔθιμα παρ' Ὅμηρῳ· ἡ βούβρωστις, ἡ ἀκόςρε-

1) Βιογραφία Α' κεφ. 14. 2) Κεφ. 14.

Αἰολίδα Σμύρνην ἀλιγεῖτονα ποντοτίνακτον.

3) Αὐτόθι κεφ. 1. 4) Geschichte der griech. Literatur σελ. 76. 5) Ὁ Sengebusch, „Ὅστις ὑπὲρ πάντας τὴν παράδοσιν ἐμελέτησε, λεγεί·“ et si „Homerus ipse Smyrnaeus fuit, Homerum quoque ipsum non ad Aeolicam, sed Ionicam Smyrnaeae civitatis pertinuisse partem.“ Homer. diss. post. σελ. 67.

στος δηλονότι πείνα, ἥς μνεία ἐν τῇ τελευταίᾳ τῆς Ἰλιάδος ῥαψωδίᾳ¹⁾ γίνεται, ὑπὸ τῶν Αἰολέων διὰ ναοῦ ἐν Σμύρνῃ ἐτιμῆθη²⁾. Ἡ λατρεία ὅμως ταύτης τῆς θεότητος ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου τοῖς Ἰωσιν ἀποδίδεται³⁾. Ὁ δὲ τὴν ψευδοηροδότειον βιοτὴν γράψας πειράται, ὅπως τὸν Ὅμηρον Αἰολέα ἐκ τινων ἐθῶν ἀποδείξῃ. Πρῶτον ὁ Ὅμηρος οὐδαμοῦ μνηνται τῆς ὁσφύος τῶν καιομένων θυμάτων. Κατὰ δὲ τὸν βιογράφον μόνοι τῶν Ἑλλήνων οἱ Αἰολεῖς οὐκ ἔκαιον τὴν ὁσφύν⁴⁾. Εἴτα οἱ παρ' Ὁμήρῳ θύοντες ὁπῶσι τὸ κρέας διὰ πέντε ὀβελῶν ἤτοι πεμποβόλων, ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες διὰ τριῶν⁵⁾. Ὁ βιογράφος ὅμως, ὡς νομίζομεν, ἐξ ἡμαρτημένης προϋποθέσεως ὁρμάται. Διότι λέγει, ὅτι ὁ ποιητὴς ἢ κάλλιστα ἐξευρὼν ποιεῖ ἢ τὰ αὐτοῦ πάτρια. Ὅμως καὶ τὰ δύο μέρη ἡμαρτημένα εἰσίν. Διότι ὁ Ὅμηρος οὔτε ἐξεῦρε τὸν ὑπ' αὐτοῦ περιγραφόμενον κόσμον, οὔτε τὰ πάτρια (ὑπὸ τὴν στενὴν τῆς λέξεως σημασίαν, ὡς ὁ βιογράφος νοεῖ ταύτην) ἐποίησεν. Διότι ἐπὶ τε τὴν Τροίαν ἐστρατεύσαντο Ἕλληνες ἐκ πασῶν τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν, καὶ ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου οἱ μῦθοι τὴν τελευταίαν μορφήν ἔσχον, ἀποικοὶ ἐκ τῶν πλείστων χωρῶν τῆς Ἑλλάδος ἔζων⁶⁾. Ὁ δὲ κοινὸν πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν ἔπος ποιήσας παρέλαβε τὰ τε ἔθιμα καὶ τοὺς διαλεκτικούς τύπους, εἰ ἦσαν τοιοῦτοι, τῶν ἐπισημοτέρων φύλων. Ἀλλὰ τοιαῦτα ἐφ' Ὁμήρου ἴσως οὐχ ὑπῆρχον. Διότι ἐπὶ τούτου τὰ ἐλληνικὰ φύλα ἦσαν ἐν νηπιότητι, τὰ δὲ νήπια ἄει φύσει ὅμοια πρὸς ἄλληλά εἰσιν. Διὰ τοῦτο τὰ ὡς αἰολικὰ σημειούμενα ἔθιμα ἦσαν κοινὰ τοῖς τε Αἰολεῦσι καὶ Ἰωσιν. Οἱ Ἰωνες ὅμως τῶν μὲν ἀλλοτριῶν ἄει ὀρεγόμενοι, τῶν δὲ πατρίων ὑπερορῶντες κατέλιπον ταῦτα, ἅπερ ὑπὸ τῶν γραμματικῶν ὡς φυλετικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν Αἰολέων ἐθεωρήθησαν. Καὶ δὴ οὗτοι ἐπιθυμοῦντες, ἵνα

1) Στίχ. 532. 2) Πλούταρχ. Προβλήμ. συμποσ. VI, 8, 1. 3) Εἰς Ἰλιάδ. Ω 532. 4) Κεφ. 37. 5) Αὐτόθι. „Αἰολεῖς γὰρ μόνοι τὰ σπλάγχνα ἐπὶ πέντε ὀβελῶν ὁπῶσιν, οἱ δ' ἄλλοι Ἕλληνες ἐπὶ τριῶν. Καὶ γὰρ ὀνομάζουσιν οἱ Αἰολεῖς τὰ πέντε πέμπε.“ 6) W. Müller, Homerische Vorschule, Leipzig 1824 σελ. 4.

πάντα εἰς τὴν ἀναλογίαν ὑποβάλωσι, συχνάκις εὑρίσκουσιν ἐν τοῖς ὁμηρικῶς ἔπεσι, δωρικούς, βοιωτικούς, ἀρχαδικούς, ἀττικὸν καὶ ἄλλους διαλεκτικούς τύπους¹⁾. Τοῦτο ὁμως ἀπορρέει ἐκ τῆς ἡμαρτημένης προϋποθέσεως, ὅτι ἐφ' Ὀμήρου ἦσαν τοιοῦτοι τύποι. Διὰ τοῦτο ἡ αἰολικῶν²⁾ τύπων εὗρεσις οὐκ ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Ὅμηρος ἦν Αἰολεύς, ὡς οὐκ ἔστι Δωριεύς, Βοιωτός, Ἀρχαῆς ἢ πᾶν ὅ, τι οἱ διαλεκτικοὶ τύποι δεικνύουσιν. Οἱ δὲ γραμματικοὶ ἐμελλον πλείους διαφορὰς εὑρεῖν, εἰ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη μῆτε ὑπὸ τῶν ῥαψωδῶν ἐφθείροντο, μῆτε ὑπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων κριτικῶν κακῇ μοίρᾳ κατεξέοντο. Διότι τὸ ὑπὸ Payne Knight³⁾ ἀρχαιότατον ὁμηρικὸν κείμενον μόνον παραδοξολογία τίς ἐστίν.

Διὰ ταῦτα οἱ πλείστοι καὶ ἐπισημότεροι τῆς ἀρχαιότητος ἄνδρες μετὰ τῶν μεγάλων αὐτῆς κριτικῶν, τοῦ Ζηνοδότου, λέγομεν, Ἀριστοφάνους καὶ Ἀριστάρχου ἀποφαινόμενται, ὅτι ὁ Ὅμηρος ἦν Ἴων. Τὴν πεποιθήσιν ταύτην πολεμεῖ μὲν ὁ Welcker⁴⁾, ὃ ἔπεται καὶ ὁ Lauer, ἀλλ' ἀμφοτέρω ἀποτυγχάνουσιν⁵⁾. Διότι ὁ σπουδαίως τὰ τοῦ Ὀμήρου ἔπη μελετήσας ἔλκεται εἰς τὴν ἰωνικὴν τοῦ ποιητοῦ καταγωγὴν διαγιγνώσκων, ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἰωνικὸν αἶμα ἔρρεεν. Καὶ δὴ ἐν ταῖς περιγραφαῖς αὐτοῦ δεικνύσι μέγα καὶ ἰδιαίτερον σέβας πρὸς τε τοὺς ἥρωας καὶ τοὺς θεοὺς τῶν Ἰώνων⁶⁾. Ὁ ποιητὴς τὴν μὲν Παλλάδα ἀττικὴν θεότητα θεωρῶν διὰ λαμπρῶν χρωμάτων εἰκονίζει ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀκροπόλεως οἰκοῦσαν, καὶ ἐκ τῆς νήσου τῶν Φαιάκων εἷς τε τὸν Μαραθῶνα καὶ τὰς Ἀθήνας πορευομένην, τὸν

1) Σχόλ. εἰς Ἰλιάδ. Ζ 267 καὶ ο 651. Gräfenhan, Geschichte der klass. Philol. I, σελ. 32. Δίων Χρυσόστομ. λόγ. XI, σελ. 315. Μάξιμος Τύρ. XXII, 4. 2) Ζώνηρος ὁ Μάγνης καὶ ὁ Δικαίάρχος ἠξίουσι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη Αἰολίδι διαλεκτικῶ ἀναγινώσκεισθαι. Sengebusch, Neue Jahrbücher von Jahn ἀριθμ. 67 σελ. 258. 3) Carmina homerica, Ilias et Odyssea, a Rhapsodorum interpolationibus repurgata et in pristinam formam, quatenus recuperanda esset, tam ex veterum monumentorum etc. London 1824. 4) Der epische Cyklus I, 141. 5) Sengebusch, Homeric. dissert. post. σελ. 67. 6) Ὁ αὐτός Neue Jahrbücher ἀριθμ. 67 σελ. 254.

δὲ Ποσειδῶνα ὡς Ἐλικώνιον Θεόν, ὃν οἱ Ἴωνες ἐν τε τῇ Πελοποννήσῳ καὶ τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐτίμων¹⁾. Ἐν δὲ τῇ πρὸς τὸν Θεὸν τοῦτον θυσίᾳ τοῦ Νέστορος ὁ Ὅμηρος, ὡς δοκεῖ, εἶχεν ὑπ' ὅψιν τὰς θυσίας, ἃς οἱ Νηλεῖδαι ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐτέλουν²⁾. Πρὸς δὲ Αἴας ὁ Τελαμώνιος ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσιν οὐχὶ ὡς Αἰακίδης, καὶ ἂν οἱ ἄλλοι αὐτὸν παραδίδουνσιν, ἀλλὰ μετὰ τοῦ Ἀθηναίου Μενεσθέως στενωὺς συνδεόμενος ὡς Σαλαμίνιος ἥρως εἰκονίζεται. Ὁ ποιητής, ὡς καὶ ὁ ἀττικὸς λογογράφος Φερεκύδης, ἐθεώρει τὸν Αἴαντα ὡς ἀττικοσαλαμίνιον ἥρωα. Ὡσαύτως ὁ ποιητὴς μεγεθύνει καὶ ἐπαινεῖ τοὺς ἀττικοὺς ἥρωας Ἐρεχθέα καὶ Μενεσθέα, ὡς καὶ ὁ τῆς ψευδοηροδοτείου βιοτῆς συγγραφεὺς παρετήρησεν³⁾. Ὁρθῶς δ' ὁ Otfried Müller⁴⁾ νομίζει, ὅτι ἡ τοῦ Γλαύκου καὶ Διομήδους μονομαχία κτᾶται μεῖζον ἐπαγωγόν, ἂν ἀναμνησθῶμεν, ὅτι οἱ τοῦ Γλαύκου πρόγονοι ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων οἴκων τῆς Πελοποννήσου κατήγοντο.

Τὰ εἰρημένα ἀποδεικνύουσιν, ὡς νομίζομεν, τὴν ἰωνικὴν τοῦ ποιητοῦ καταγωγὴν. Διότι αἱ φυλαὶ οὐ κατέλιπον τοὺς ἰδίους Θεοὺς, ἀλλὰ μέχρις ἐσχάτων διετήρησαν· διότι τὸ πρὸς τοὺς Θεοὺς σέβας βαθυτέρον ῥιζοῦται. Ὁ δὲ ποιητὴς τὸν βίον τοῦ τότε ἐλληνικοῦ κόσμου εἰκονίσας οὔτε τὸ πρὸς τοὺς ἰδίους Θεοὺς σέβας, οὔτε τὴν πρὸς τοὺς φυλῆτας τιμὴν ἠδυνήθη συγκρῦσαι. Ἄν δ' ἀριθμήσωμεν ἔθιμά τινα ἰωνικά, νομίζομεν, ὅτι οὐκ ἀντιφάσκομεν πρὸς τὰ περὶ τῶν Αἰολέων εἰρημένα. Διότι οἱ Ἴωνες τῶν ἀλλοτρίων ὀρεγόμενοι ῥαδίως τὰ ξαντῶν ἀπέρριπτον. Διὰ τοῦτο, ἂν δεχθῶμεν φυλετικὰς διαφορὰς ἐφ' Ὅμηρον ὑπαρχούσας, μόνον αἱ ἰωνικαὶ δύνανται ἀποδείξαι τὸ ζητούμενον. Ὅπως δὴποτε ἀριθμοῦμεν ἰωνικά τινα ἔθιμα, ὅπως γε δεῖξωμεν, ὅτι τοιαῦτα οὐ λείπουνσιν. Ὁ Νέστωρ κατὰ συμβουλήν τῆς Ἀθηνᾶς θύων τῷ Ποσειδῶνι τέμνει τὰς τῶν θυμάτων

1) Otfried Müller, Geschichte der griech. Literatur σελ. 77. 2) Ὅδυσσ. Γ. 332. Τὸν τρόπον τοῦτον τῆς θυσίας ὁ Εὐστάθιος ὀνομάζει ἰωνικὸν σελ. 1470. 3) Κεφ. 28. 4) Geschichte der griech. Literatur σελ. 51, σημ. 1 καὶ σελ. 72 Ἰλιάδ. Ζ 155.

γλώσσας¹⁾, ὅπερ πάντες οἱ Σχολιασταὶ ὡς ἰωνικὸν θεωροῦσιν. Ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσι γίνεται μνεία φρατρῶν²⁾, αἵτινες μόνον ἐν ἰωνικαῖς πολιτείαις ὑπῆρχον. Πρὸς δὲ ὁ ποιητὴς μνημονεύει θητῶν³⁾ ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει εὐρισκομένων, ἐν οἷα ἐπὶ Σόλωνος ἐν Ἀθήναις. Δικαίως δὲ παρὰ Πλάτωνι⁴⁾ Σπαρτιάτης τις λέγει, ὅτι ὁ Ὅμηρος μᾶλλον ἰωνικὰ ἢ δωρικὰ ἔθιμα εἰκονίζει. Ἰωνικοὶ δὲ τύποι λέξεων εὐρηγνται τοσοῦτοι, ὥστε ἡ τούτων ἀπαρίθμησις καὶ δυσχερὴς ἀποβαίνει καὶ τὰ ὅρια τοῦ ἡμετέρου πονήματος ὑπερβαίνει. Ὁ βουλόμενος ὁμως εὐρίσκει πλείστους παρὰ Sengebusch⁵⁾. Πρὸς δὲ εἰς τὴν ἰωνικὴν τοῦ ποιητοῦ καταγωγὴν φθάνομεν, ἂν ἀπιδώμεν καὶ εἰς τὰς γεωγραφικὰς αὐτοῦ γνώσεις τὴν τε βόρειον Ἰωνίαν καὶ τὴν γείτονα Μαιονίαν γινώσκοντος, ἐνθα ἡ τε Γυγαίη λίμνη καὶ τα ὄρη Τμῶλος καὶ Σίπυλος⁶⁾.

Ὁ προσδιορισμὸς τῆς πατρίδος τοῦ Ὀμήρου ἐκ τῶν ἐπῶν αὐτοῦ ἤρξατο ἀπὸ τοῦ Wood, ὅστις ἐν ἔτει 1750 εἰς Τροίαν ἀποδημήσας καὶ ἐνθους ἐκ τοῦ κλίματος τῆς χώρας γενόμενος συνέγραψε τὸ περὶ πρωτοτύπου πνεύματος τοῦ Ὀμήρου σύγγραμμα⁷⁾, ὅπερ, καίπερ πλήρες ἡμαρτημένων σκέψεων, ὁμως ἄξιον ἀναγνώσεως νομίζομεν. Ὁ συγγραφεὺς πρὸς τοῖς ἄλλοις πειρᾶται, ὅπως ἐξ αὐτῶν τῶν ἐπῶν ὀρίσῃ τὸν τόπον, ἐν ᾧ τῇ φαντασίᾳ τοῦ ποιητοῦ ἠνεύχθη τὸ εὐρὸν πεδίον, ὅθεν τὰ στοιχεῖα τῶν ἀθανάτων αὐτοῦ ἐπῶν συνήθροισεν. Ἐκ τῆς ἀρχῆς λοιπὸν ταύτης ὁρμώμενος φθάνει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅπερ καὶ ἐκ τοῦ μύθου ἐλάβομεν, ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ἐν τῇ Σμύρνῃ ἢ ἐν τῇ Χίῳ, ἔζησεν. Ἡ ἀρχὴ ὁμως αὕτη τὸν ξρεννητὴν εἰς πολλὰς χώρας ἄγει. Διότι οἱ μῦθοι ἐκ τῶν πλείστων χωρῶν τῆς Ἑλλάδος ἐλήφθησαν. Ἄλλ' αἱ

1) Ὁδυσσ. Γ 332. 2) Ἰλιάδ. Β 362. 3) Ὁδυσσ. Δ 646. 4) Νόμ. III, σελ. 680. 5) Neue Jahrbücher σελ. 254. Homeric. dissert. post. σελ. 64. Meinecke, Analecta Alexandrina, Berolin. 1843. 6) Ἰλιάδ. Β 855. Υ 392. Ω 615. 7) Essay on the Original Genius of Homer, London 1769. Μετεφράσθη δὲ εἰς τὴν Γερμανικὴν ὑπὸ Michaelis, Frankf. a. M. 1773. ἐνθα περὶ τῆς πατρίδος τοῦ Ὀμήρου σελ. 32—60.

ποιαῦται ὑποθέσεις ἴσως εἰσὶν εὐφρεῖς, ὅμως τὰ πορίσματα τούτων οὐδόλως κατὰ τοὺς νόμους τῆς πιθανότητος ἐξάγονται. Ἐξ ἴσου δὲ τολμηρὰν θεωροῦμεν τὴν γνώμην τοῦ Otfried Müller, ὅτι ὁ Ὅμηρος ἦν Ἴων ἐκ τινος τῶν οἰκῶν τῶν ἐκ τῆς Ἐφέσου εἰς τὴν Σμύρνην μετοικησάντων, ὅτι οὗτος ἤκμαζεν ἐν τοῖς χρόνοις, καθ' οὓς οἱ Αἰολεῖς καὶ Ἀχαιοὶ τὸ κύριον τοῦ συνοικισμοῦ στοιχεῖον ἀπετέλουν, καὶ ὅτι τέλος ἡ τῆς ἐπικῆς ποιήσεως ἀπὸ τῆς Σμύρνης εἰς τὴν Χίον μετὰβασις πιθανὴ ἀκολουθία τῆς ἐξελάσεως τῶν Ἰώνων ἐκ τῆς πόλεως ἐκείνης ἐστίν¹⁾. Τολμηροτέραν δὲ νομίζομεν τὴν τοῦ Lauer εἰκάζοντος, ὅτι Αἰολεῖς ἀοιδοὶ τὴν αὐτῶν ἔδραν ἐν Σμύρνῃ ἔχοντες τοὺς μύθους ἐποιοῦν καὶ τὴν ᾄσιν αὐτῶν ἐπηγγέλλοντο. Ὅπαδοι δὲ τῶν Αἰολέων κατ' αὐτὸν ἦσαν οἱ Ἴωνες τῆς Χίου, οἱ τὸν Ὅμηρον ὡς ἀρχηγὸν τῆς αὐτῶν τέχνης τιμήσαντες, καὶ κατὰ τοῦτον Ὅμηρίδαι ὀνομασθέντες. Κατὰ τὸν σοφὸν τοῦτον ἄνδρα ἡ ὑπεροχὴ τῶν ᾄσμάτων τῶν Χίων Ὅμηριδῶν ὑπὲρ τὰ τῶν ἄλλων πόλεων, παρ' αἷς ἡ ἐπικὴ ποιήσις ἤκμαζε, διεσκότισε πάντα τὰ ἄλλα καὶ οὕτως ἐθεωρήθησαν ὁμηρικά²⁾. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἱκανὰ ἔστωσαν. Ἦδη δὲ τοῦ λόγου πανόμενοι ἐπιλέγομεν, ὅτι οἱ ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσι μῦθοι τὴν τελευταίαν αὐτῶν μορφὴν ἐν τῇ Ἰωνίᾳ ἔσχον, καὶ ὁ τούτους εἰς ἔπος μεταμορφώσας ἦν Ἴων ἡ ἑξῆς γε παιδιόθεν μετὰ Ἰώνων καὶ κατὰ τὸν βίον τούτων ἐμορφώθη.

1) Geschichte der griech. Literatur σελ. 79. 2) Geschichte der Homer. Poesie σελ. 110.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἤκμασεν ὁ Ὅμηρος.

Ὅσοι θανμάζει τις τὴν εὐφροσύνην τῶν ἐν τοῖς σκοτεινοῖς τοῦ ὁμηρικοῦ ζητήματος χώροις προσκρουόντων μὲν, μὴ ὁμολογούντων δὲ τὴν ἀσθένειαν τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ παντὶ σθένει πειρωμένων, ὅπως καὶ τὰ διὰ τὸ παχὺ σκότος ἀόρατα ἴδωσι, τοιοῦτοι δειλοὶ φαίνονται τῶν σοφῶν ἀνδρῶν οἱ φοβούμενοι ἀνοῖξαι τοὺς ὀφθαλμούς, ὅπως καὶ ἐν ἐκείνοις τοῖς χώροις ἴδωσιν, ἐν οἷς ἡ ἐπιστήμη καὶ τοῖς μύθοισιν ἱκανὸν φῶς ἐπιχέει. Δυστυχῶς πλεῖστοι σοφοὶ ἄνδρες, ὡς τὴν πληθύν τῶν πατριδῶν τοῦ Ὀμήρου ὅπλον κατὰ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ ἐθεώρησαν, οὕτω καὶ τὰς πολλὰς ἐποχάς, ἐν αἷς οὗτος τίθεται, ὥσπερ οἱ ὁμηρικοὶ ἄνθρωποι ἠδύναντο ὁρίσασθαι ἐποχὴν τινα, καὶ ὥσπερ ἡ ἐπιστήμη μὴ ἠδύνατο ἀνακαλύψαι τὰ αἴτια τῆς πολλαπλασιαστικῆς τῶν ἐποχῶν.

Παραδείγματα χάριν ὁ σοφὸς Bonitz¹⁾ ὀλιγορῆσας τῆς κριτικῆς ἐρεῦνης τῶν χρονολογικῶν εἰδήσεων, καθ' ἃς ὁ ποιητὴς εἰς διαφόρους ἐποχὰς τίθεται ὑπὸ συγγραφῶν παντοίων σκοποῦς θηρευόντων ἢ ὑπὸ ἡμερτημένων προϋποθέσεων παρασυρομένων, εἰς τὴν πρόχειρον τοῦ Ὀμήρου ἄρρησιν καταφεύγει. Διότι λέγει, ὅτι, εἰ ὁ βίος τοῦ Ὀμήρου ἐταλαντεύετο ἡμίσειαν ἢ μίαν ὁλόκληρον ἑκατονταετηρίδα, τοῦτο ἴσως οὐκ ἦν παράδοξον· ὅμως, εἰ ἄλλαι μὲν εἰδήσεις τὸν τοῦ Ὀμήρου βίον μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ μετοικισμοῦ τῶν ἑλληνικῶν φυλῶν εἰς τὴν παραλίαν τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἀναβιβάζουσιν, ἄλλαι δὲ μέχρι τοῦ τελευταίου τρίτου τῆς ἐβδόμης ἑκατονταετηρίδος καταβιβάζουσι, τοῦτο κατ' αὐτόν ἐστιν ἄλλο τι ἢ ἡμερτημένη χρονολογικὴ παράδοσις. Κατὰ

1) Ὀνομάζομεν δὲ τὸν σοφὸν τοῦτον ἄνδρα οὐχ ὅτι ὁ πρῶτος, οὐδὲ ὁ μόνος, οὐδὲ ὁ ἐπισημότερος ταύτης τῆς γνώμης ἀντιπροσώπος ἐστιν, ἀλλ' ὅτι δι' ὀλίγων λέξεων καὶ σαφῶς τὴν θεωρίαν ὁλοκληροῦ σχολῆς ἐκφράζει.

Μιστριώτιον Ἱστορ. τῶν ὁμηρ. ἐπῶν.

ταῦτα ὁ τοῦ Ὅμηρου βίος ταλαντεύεται πλέον τῶν τεσσάρων αἰώνων καὶ μάλιστα ἐν χρονικῷ διαστήματι, καθ' ὃ αἱ σπουδαιότεραι μεταβολαὶ ἐν τε τῇ Ἑλλάδι καὶ τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐγένοντο. Ἐκάστη δὲ χρονολογικὴ εἰδήσις, ὡς λέγει, ἀνήκει ὠρισμένῳ τόπῳ καὶ αἱ πόλεις αἱ περὶ τῆς πατρίδος τοῦ ποιητοῦ ἐρίζουσαι ἀντιποιοῦνται οὐχὶ τῆς γεννήσεως, ἀλλὰ τῆς διατριβῆς αὐτοῦ. Εἰ τὸ ὄνομα τοῦ Ὅμηρου ὁ γορεὺς τῆς ἐπικῆς ποιήσεώς ἐστιν, εἰ οὗτος ὁ Ὅμηρος ἐν διαστήματι πλέον τῶν τεσσάρων αἰώνων ἐν διαφόροις τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου πόλεσι γεννᾶται, καὶ ἐκαστοτε ἐν τῷ τόπῳ τῆς γεννήσεως ἢ τῆς διατριβῆς ἢ γένεσις ἐπικῆς σχολῆς ἀκολουθεῖ, ἕκαστος κατὰ τὸν σοφὸν τοῦτον ἄνδρα ἀναγκάζεται, ἵνα τὸ συμπέρασμα ἐξαγάγῃ, ὅτι αἱ εἰδήσεις περὶ τῆς τοῦ Ὅμηρου γεννήσεως ἐν διαφόροις τόποις καὶ διαφόροις ἐποχαῖς εἰσιν εἰδήσεις τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπικῆς ποιήσεως ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις¹⁾. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ σοφὸς οὗτος ἀνήρ.

Ὁ Sengebusch ὁμῶς συλλέξας καὶ ἐπιμελῶς τὰ περὶ τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ποιητοῦ μελετήσας οὐ τολμᾷ, ἵνα τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ ὑπαρξίν ἀρνηθῇ. Ὁ εὐφυὴς οὗτος συγγραφεὺς οὐκ ἐπιμένει μὲν, ὅπως τοὺς τοῦτο πράττοντας ἐλέγξῃ, ὁμῶς ὡς ἰδίαν γνώμην ἐκ πολυμόχθου καὶ βαθείας σπουδῆς τῆς ὁμηρικῆς παραδόσεως μορφωθεῖσαν ἀποφαίνεται, ὅτι ὁ Ὅμηρος ἦν πρόσωπον, ὅτι ἦν πολίτης Ἀθηναῖος ἐξ Ἀθηνῶν εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν μετοικήσας, καὶ ὅτι καθ' ὁδὸν ἐν Ἰῳ σχολὴν ἐπικῆς ποιήσεως ἵδρυσεν²⁾. Ἀλλά, καὶ ἂν τις τὸν Ὅμηρον ὡς ποιητὴν τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας ἀρνηθῇ, πάλιν ὁ Senge-

1) Ueber den Ursprung der Homerischen Gedichte, Wien 1844, σελ. 14—15. 2) Homer. dissert. post. σελ. 87. „Quae quam ita sint, monne certe videbitur esse, quod Aristarchus statuit, Homerum ipsum fuisse Atheniensem? Quid? nonne fidem habebis Atheniensium narrationibus? Nonne Ionicae migrationis tempore viguisse illum clamabis? Emigrasse inter Iones ex Attica Homerum, scholam eum in ipso itinere apud Ietas constituisse, ipsum vero sedem collocasse Smyrnae? Haec. omnia nonne extra dubitationem posita esse censebis? “

busch ἐν τοῖς πολλοῖς τοῖς τὰ ἔπη ποιήσασι δέχεται ποιητὴν τινά "Ομηρον ὀνομαζόμενον¹⁾).

Καίπερ μὴ δεχόμενοι τὴν γνώμην τοῦ Sengebusch ἀποφαινομένου τὸν ποιητὴν Ἀθηναῖον, ὅμως τῇ ὁμολογίᾳ αὐτοῦ, ὅτι ὁ "Ομηρος πρόσωπόν ἐστιν, ἀποδίδομεν μέγα κῦρος. Διότι ἡ ὁμολογία αὐτοῦ προῖδον πολυμύχθου ἐρευνῆς τῆς παραδόσεώς ἐστιν. Ἀλλὰ καὶ οἱ περὶ τὸν Sengebusch καὶ οἱ πρὸς τοῦτον ἀντιδοξοῦντες δύνανται φρονεῖν, ὅ, τι τούτοις δοκεῖ. Διότι τιθέμεθα τὸ ζήτημα, πότερον, αἱ περὶ Ὅμηρον χρονολογικαὶ εἰδήσεις ἐκ τῶν ὁμηρικῶν χρόνων καταρρέουσιν, ἢ εἰσιν εἰκασίαι τῶν μεταγενεστέρων; Διότι, ἂν μὲν τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ἐρωτήματος ἀληθεύῃ, ἡ γνώμη τοῦ Sengebusch ἢ παντὸς ἄλλου σπουδαίου τῆς ὁμηρικῆς παραδόσεως ἐρευνητοῦ ἴσως ἔχει κῦρός τι. Ἄν ὅμως τὸ δεύτερον, ἡ τῶν χρονολογικῶν εἰδήσεων πληθὺς δεικνύει μόνον τὴν εὐφυΐαν τῶν διαφόρους βιάσεις ἐπινοησάντων καὶ διαφόρους, ὡς εἰκός, ἐποχὰς ὀρισάντων. Ἀλλὰ νομίζομεν τὸ δεύτερον τῆς προτάσεως μέρος ἀληθές. Διότι ἐν τῷ δευτέρῳ κεφαλαίῳ εἵπομεν, ὅτι μόνον ὀλίγαι πόλεις τῶν τοῦ Ὅμηρου ἀντιποιουμένων ἔχουσιν ἴδιον μῦθον. Ἐπειδὴ δ' ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ κατεδείξαμεν, ὅτι ὁ τῶν Σμυρναίων μῦθος ἀρχαιότερος τῶν μύθων τῶν ἄλλων πόλεων ἐστι, καὶ οὗτος οὐχ ὀρίζει ἐποχὴν, ἐξάγεται, ὅτι οὐδεμία χρονολογικὴ εἰδησις ἐκ τῶν ὁμηρικῶν χρόνων καταρρέει. Οἱ δὲ τοὺς μεταγενεστέρους περὶ Ὅμηρου μύθους ποιήσαντες ἐπειράθησαν, ὅπως ἐποχὴν τινὰ εὐρόντες μετὰ τῆς Σμύρνης συνδεθῶσιν, ὡς οἱ Ἰῆται οἱ τὸν τῆς Ἴωνικῆς ἀποικίας χρόνον ἐπινοήσαντες. Ὁ μῦθος, εἰ ὄντως ἐστὶ μῦθος, οὐ δέεται διὰ τῶν δεσμῶν τοῦ χρόνου, ἀλλ' οὕτω πτερόεις φέρεται ἀνὰ τοὺς ἀνθρώπους. Τοῦτο μαρτυροῦσιν οὐ μόνον οἱ τῆς ἀρχαίας, ἀλλὰ καὶ οἱ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος μῦθοι. Τίς οὐχ ὀρεῖ τοῦτο ἐν τοῖς μύθοις τῆς τε Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας (὘ννοοῦμεν τὸ πότε οἱ μῦθοι διεπράχθησαν, οὐχ

1) Ἀντόθι σελ. 89.

δὲ τὸν χρόνον τῆς διαρκείας ἢ τὸν τῆς ἀπ' ἀλλήλων διαστάσεως· διότι τοῦτο δὴ ἐν ἑκατέροις τοῖς ἔπεσι λέγεται). Τοῦτο δὴ παρατηροῦμεν καὶ ἐν τῷ τῶν Σμυρναίων μύθῳ, καθ' ὃν ὁ Ὅμηρος ὑπὸ τοῦ Μέλητος καὶ τῆς νύμφης Κριθίδος ἐγεννήθη. Πότε ὁμως; Τοῦτο οὔτε λέγεται, οὔτε ἠδύνατο λεχθῆναι.

Διότι, εἰ ὁ Ὅμηρος τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἀποκλείεται, τί ἀπαιτοῦμεν παρὰ μυθικῆς ἐποχῆς ἀκριβεῖς χρονολογικὰς εἰδήσεις, ἃς οὐδὲ περὶ ἱστορικῶν προσώπων πολ- λάκις ἔχομεν; Ὁ σοφὸς Bonitz λέγει, ὅτι ἀμφιταλάντευσις μόνον ἡμισείας ἑκατονταετηρίδος νοητὴ ἐστίν, ἀμφιταλάντευσις ὁμως τεσσάρων δηλοῦν ἄλλο τι. Ἄλλ' οὕτω μικρὰ χρονολογικὴ διαφορὰ ἐδήλου μόνον, ὅτι ἐφ' Ὅμηρον ληξιαρχικὰ βιβλία οὐχ ὑπῆρχον, ὡς ἐν Βιέννῃ, ὁμως οὐκ ἐχαρκτηρίζετο πρόσωπον μυθικῆς ἐποχῆς. Τίνος ἄλλου μυθικοῦ προσώπου ἢ γεγονότος ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν γινώσκομεν; Ὁ Θηβαϊκὸς καὶ ὁ Τρωικὸς πόλεμος, ἡ τῶν Ἰώνων ἀποικία, ἡ εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσβολὴ τῶν Δωριέων καὶ αὐτὸς ὁ βίος τοῦ Ἀνκούργου ἐν μεγάλῳ χρονικῷ διαστήματι ἀμφιταλαντεύονται. Ἡ δὲ διαφορὰ ἀπορρέει οὐχὶ ἐκ τῶν μύθων, ἀλλ' ἐστὶ προϊὼν τῶν λογογράφων, ἱστορικῶν καὶ χρονολόγων τῶν πολλὰς καὶ ποικίλας εἰκασίας περὶ τῶν χρόνων ἐκείνων ποιησάντων. Αἱ δὲ περὶ Ὁμήρου χρονολογικαὶ εἰδήσεις ὥφειλον εἶναι πολυαριθμότεραι· διότι εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ μεγάλα συμφέροντα καὶ πολλὰ αἰτίαι συνέρχον, ὡς μετ' ὀλίγον δειχθήσεται.

Πρὸς δὲ ὁ σοφὸς Bonitz λέγει, ὅτι ἐν τῷ διαστήματι τεσσάρων αἰώνων, καθ' οὓς ὁ τοῦ Ὁμήρου βίος ἀμφιταλαντεύεται, πλεῖσται μεταβολαὶ ἐν τε τῇ Ἑλλάδι καὶ τῇ μικρῇ Ἀσίᾳ ἐγένοντο. Τὸ ὄπλον ὁμως τοῦτο μᾶλλον τοῖς ἀντιπάλοις αὐτοῦ προσήκει καὶ ἴσως ἀμαρτῶν ὁ ἀνὴρ ἐν χερσὶν αὐτὸ ἔλαβεν. Διότι ἀληθές ἐστίν, ὅτι ἐν τῷ διαστήματι τοῦτο πλεῖσται μεταβολαὶ ἐγένοντο. Ὅμως ἐν τοῖς δημοτικοῖς ἔπεσι μεθ' ὅλην τὴν πρόοδον τῆς κριτικῆς οὐδὲν τούτων ἵχνος ὑπεμφαίνεται. Εἰ ταῦτα ἐν διαστήματι τεσσάρων μέχρις ἑξ αἰώνων ἐποιοῦντο καὶ ὑπὸ πόλεων πρὸς

σύμπαντα τὸν ἑλληνικὸν κόσμον σχέσεις ἔχουσῶν καί, ὡς εἰκός, τῶν μεταρρυθμίσεων τούτου μετεχουσῶν, τί οὐχ εὐρίσκομεν ἔγνη τῶν μεταβολῶν, ἃς ὁ σοφὸς Bonitz νοεῖ; Οὕτω δόλιοι καὶ κρυψίνοες ἦσαν οἱ ποιηταὶ ἐκεῖνοι, ὥστε διενοήθησαν πλανῆσαι ἡμᾶς τοὺς ὀψιγόνους;

Ἐν γένει εἶδομεν, ὅτι ὁ σοφὸς ἀνὴρ τὰς τῶν διαφόρων πόλεων ἀπαιτήσεις συμβολικῶς ἐξηγῶν λέγει, ὅτι αἱ περὶ Ὀμήρου χρονολογικαὶ εἰδήσεις σημαίνουνσι τὴν μετάβασιν τῆς ἐπικῆς ποιήσεως εἰς τὰς χώρας, εἰς ἃς ὁ Ὀμηρος ἀπεδήμησεν. Ἀλλά, καὶ τοῦτο ἂν γένηται δεκτόν, πάλιν ἢ τοῦ Ὀμήρου προσωπικὴ ὑπαρξίς οὐκ ἀναιρεῖται.

Διότι, εἰ Ὀμηρός ποτε ὑπῆρξεν, ὡς πάντες οἱ ἄλλοι ὄροι τοῦ ζητήματος δεικνύουσιν, οὗτος, ὡς εἴρηται, ἐν μιᾷ πόλει ἐγεννήθη, πᾶσαι δ' αἱ ἄλλαι, παρ' αἷς τὰ ὀμηρικὰ ἔπη ἤδοντο, ἢ σχολαὶ ἐπικῆς ποιήσεως ἰδρύνθησαν, τῆς εὐκαιρίας δραξάμεναι τοῦ ποιητοῦ ἀντεποιοῦντο. Ὡς δ' ἐδείξαμεν, ὅτι μία πόλις πατρίς τοῦ ποιητοῦ ἐστίν, οὕτω καὶ μία μόνη ἐποχὴ δύναται εὐρεθῆναι. Αἱ δ' ἄλλαι πόλεις ὥφειλον εὐρεῖν ἐποχὰς πρὸς τὰς αὐτῶν ἀξιώσεις μὴ ἀντιφασκούσας. Ἡ Χίος, ἢ Σάμος καὶ αἱ ἄλλαι, παρ' αἷς βραδύτερον ἢ ἐπικὴ ποίησις ἤκμασεν, ὥφειλον τὴν ἐποχὴν τοῦ ποιητοῦ μέχρι τῶν χρόνων τῆς αὐτῶν ἀκμῆς καταβιβάσαι. Ἡ τῶν Ἑλληνίδων λοιπὸν πόλεων μικροφιλοτιμία, ἢ μυθάρια πλάσσουσα πρὸς ἀντιποίησιν τοῦ Ὀμήρου, ἐπενόει καὶ χρονολογικὰς εἰδήσεις τὸν Ὀμηρον καταβιβαζούσας μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν εἰς ἑαυτὰς ἢ ἐπικὴ ποίησις εἰσῆχθη. Νομίζομεν δ', ὅτι, εἴτις ἡρώτα καὶ αὐτὸν τὸν Ἀριστόδημον τὸν Νυσαέα, ὅστις τὸν Ὀμηρον ἔλεγε Ῥωμαῖον, καὶ οὗτος ἔμελλε καταβιβάσαι τὸν ποιητὴν εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἐφικτὴ ἢ τοῦ ποιητοῦ γένεσις ἠδύνατο φανῆναι. Τοῦ μεγάλου λοιπὸν αὐθαιρέτου τοῦ περὶ τὴν πατρίδα τοῦ ποιητοῦ επικρατήσαντος φυσικὴ ἀκολουθία ἐστίν ἢ περὶ τὴν χρονολογίαν. Αἱ χρονολογίαι δ' αὗται ἐπολλαπλασιάσθησαν ὑπὸ τῶν λογίων.

Οἱ ἀρχαῖοι λογογράφοι, μυθογράφοι καὶ χρονολόγοι πλείστας χρονολογίας ἐπλασαν. Διότι οὗτοι περὶ ὧν

τοὺς μύθους εἰς χρονολογικὴν τινα σειρὰν κατατάξαι μετὰ πολλὰς αὐθαιρέτους εἰκασίας διένειμαν αὐτοὺς κατὰ μεγάλα χρονικὰ διαστήματα. Ἴσως ἦν κατὰ τι ῥᾶδιον, ὅπως τὸ προγενέστερον τοῦ μεταγενεστέρου διακρίνωσι, δυσχερὲς ὅμως ἦν ὀρίσαι, πόσον χρόνον τὰ συμβάντα ἀπ' ἀλλήλων ἀφίσταντο. Ἐνταῦθα δὴ εὐρύϊατον εἰκασιῶν στάδιον ἀνεψόχθη. Ὑπῆρχον μὲν ἐνιαχοῦ τῶν ναῶν γενεαλογικοὶ κατάλογοι, οὓς ἐλάμβανον ὡς βοηθήματα, ἀλλὰ καὶ οὗτοι μόνον ἐν στρογγύλοις ἀριθμοῖς καὶ κατὰ τὸ μήκος τῆς ἡλικίας τοῦ ἀνθρώπου τὰς ἐποχὰς ἐδείκνυνον. Ἀλλ' ἦσαν καὶ οὗτοι ἀκριβεῖς; Ἦσαν σύγχρονοι ταῖς μνημονευομέναις γενεαῖς; Περὶ τούτου δικαίως σπουδαῖται καὶ μεγάλοι ἀμφιβολίαι ἐγείρονται. Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἵπομεν, ὅτι οἱ μῦθοι οὐ περιεῖχον χρονολογικὰς εἰδήσεις. Ἀλλά, καὶ εἰ ἤθελον οἱ τῶν μύθων ποιηταὶ τὴν ἀκόρεστον τῶν ὀψιγόνων φιλομάθειαν κορέσαι, οὐκ ἠδύναντο. Διότι καὶ χρονολογικῆς ἀφετηρίας καὶ χρονολογικοῦ συστήματος στερούμενοι ἠρίθμουν μόνον κατὰ γενεὰς μερόπων ἀνθρώπων. Εἴτυχῆς ὁ τρεῖς γενεάς, ὡς ὁ Νέστωρ, ζήσας! Οὗτος τὰ τε γεγονότα καὶ τὴν ἀπόστασιν αὐτῶν ἀπ' ἀλλήλων ἀπὸ μνήμης κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν γινώσκων σοφὸς ἐλογίζετο. Τούτου ὅμως θανόντος τὸ μὲν ληξιαρχικὸν βιβλίον ἀπώλετο, τὰ δὲ γεγονότα τὴν χρονολογικὴν αὐτῶν σειρὰν ἀπολέσαντα καὶ ἐν τῷ ῥεύματι τοῦ χρόνου θολωθέντα ὡς μῦθοι πτερόεντες ἐφέροντο.

Βραδύτερον ὅμως ἤρξατο χρονολογικόν τι σύστημα. Διότι παρετήρησαν, ὅτι τὸ σεληνιακὸν ἔτος τοῦ ἡλιακοῦ διαφέρει, καὶ ὅτι ἀμφοτέρω μετὰ χρονικόν τι διάστημα συμπέπτουσιν. Τὸ διάστημα δὲ τοῦτο ὠνόμασαν κύκλον. Ἐπειδὴ δὲ εἷς κύκλος κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων ἐξ 63 σεληνιακῶν ἢ 60 ἡλιακῶν ἐτῶν συνίστατο, δύναται τις τρέψαι τοὺς σεληνιακοὺς κύκλους εἰς ἔτη τὸν ἀριθμὸν τῶν κύκλων ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν 63 πολλαπλασιάζων. Παραδείγματός χάριν τέσσαρες σεληνιακοὶ κύκλοι ἰσοῦνται πρὸς 252 ἔτη. Τοῦ χρονολογικοῦ δὲ τούτου συστήματος ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις ὄντος κατὰ τοῦτο καὶ ἡ τοῦ Ὀμή-

ρου ἐποχὴ ὠρίσθη. Ὡς ἀφ'ετηρίαν δ' ἐλάμβανον μὲν καὶ ἄλλα γεγονότα, μάλιστα δὲ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, ὅστις κατὰ τοὺς χρονολόγους ἐννέα κύκλους πρὸ τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος ἐγένετο. Ἡ δὲ πρώτη Ὀλυμπιάς τίθεται 776 Π.Χ. Ἀλλ' ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος ἐστὶ σημεῖον κινητὸν, δηλαδὴ ἄλλοι εἰς ἄλλην ἐποχὴν αὐτὸν τιθέασιν. Ἄρα πρὸς τὰ ἄνω ἢ πρὸς τὰ κάτω τούτου κινουμένου συγκινεῖται καὶ ἡ τοῦ Ὀμήρου ἐποχὴ. Ἄρα αἱ πλείσται χρονολογικαὶ διαφοραὶ εἰσι φαινόμεναι μόνον καὶ οὐχὶ πραγματικάι.

Πρὸς κύρωσιν δὲ τῶν εἰρημένων κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν τὰς περὶ Ὀμήρου χρονολογικὰς εἰδήσεις παρατιθέμενοι¹⁾ πειρώμεθα, ὅπως καὶ τὰς ἀφορμὰς τούτων ἀνακαλύψωμεν.

1) Διονύσιος ὁ κυκλογράφος ἔλεγε τὸν Ὀμηρον σύγχρονον τοῦ Θηβαϊκοῦ καὶ Τρωικοῦ πολέμου²⁾. Ἀλλ' εὐκόλόν ἐστι καὶ νῦν ἔτι τὴν ἀφορμὴν τοῦ Διονυσίου ἀνακαλύψαι. Διότι οὗτος νομίζει, ὡς δοκεῖ, ὅτι μόνον σύγχρονος ποιητῆς δύναται ἀκριβῶς μαθεῖν καὶ ἐναργῶς εἰκονίσαι τὰ γεγονότα, ὅπερ, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἴρηται, ἡμαρτημένον· διότι ἡ ἐνάργεια μᾶλλον τοῖς μύθοις ἢ τῷ εἰς ἔπος αὐτοῦ μεταμορφώσαντι ὀφείλεται. Ὁ δὲ Lauer³⁾ καὶ συμφέρον ἐν τῇ εἰκασίᾳ τοῦ Διονυσίου ἀνευρίσκων λέγει, ὅτι διὰ τῆς ἀναβιβάσεως τοῦ Ὀμήρου εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Θηβαϊκοῦ καὶ Τρωικοῦ πολέμου συνανεβιβάζετο ὑπὸ τοῦ Σαμίου κυκλογράφου καὶ ἡ ἐποχὴ τοῦ δημότου αὐτοῦ Κρεωφύλου, μεθ' οὗ ὁ Ὀμηρος συνδέεται. Ἀλλὰ τί; Ὁ Σάμιος Κρεωφύλος ἐπὶ τοῦ Θηβαϊκοῦ πολέμου; Τότε ἡ νῆσος οὐ κατεφείτο ὑφ' Ἑλλήνων.

1) Πηγαὶ τῶν χρονολογικῶν εἰδήσεων εἰσι μὲν καὶ ἄλλοι πολλοί, μάλιστα δὲ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς Στρωμ. I, κεφ. 21, σελ. 388 καὶ 389, καὶ ὁ Τατιανὸς πρὸς Ἑλλήν. κεφ. 31. Ἐν δὲ τοῖς νεωτέροις ἡρεύνησαν ταύτας ὁ W. Watkiss, Class. Mus. τόμ. VI, ἀριθμ. 22, σελ. 387—431. Ὁ B. Thiersch, Ueber das Zeitalter und Vaterland des Homer, Halberstadt 1832. Ὁ Lauer, Geschichte der Homer. Poesie σελ. 115 καὶ ὁ Sengebusch ἐν τοῖς ἡδὴ εἰρημένοις συγγράμμασιν. 2) Πρόκλ. Γένος Ἡσιόδ. 3) Αὐτόθι σελ. 243.

2) Ὁ δὲ Φιλόστρατος¹⁾ μετὰ τινων ἄλλων τίθησι τὸν Ὅμηρον 24 ἔτη μετὰ τὸν Τρωικὸν πόλεμον. Ἡ εἰδησις αὕτη, ὡς δοκεῖ, ἐπήγαγεν ἐκ τῆς εἰκασίας, ὅτι ἀπηγεῖτο χρονικὸν διάστημα, ὅπως μακρὸν ἔπος ποιηθῇ. Τοῦτο δ' ὑποστηρίζει καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν δραψωδιῶν ἑκατέρου ἔπους τῷ ἀριθμῷ τῶν ἐτῶν ἰσούμενος.

3) Κατὰ δὲ τὸν Κράτητα²⁾ ὁ Ὅμηρος ἔζησεν 60 ἔτη μετὰ τὸν Τρωικὸν πόλεμον. Τοῦτο ὁ κριτικός, ὡς δοκεῖ, εἰκάσεν ἐκ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, ἐν οἷς οὐδὲν ἕχρος εὐρεται τῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσβολῆς τῶν Ἀωριέων 80 ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ἰλίου γενομένης. Ὁ Κράτης ἂν ἐνὸς μὲν εἶχεν αἰτίαν, ὅπως μὴ τὸν ποιητὴν σύγχρονον τῶν Τρωικῶν εἴπῃ, ἂν ἑτέρον δ' οὐκ ἡδύνατο καταβιβάζειν αὐτὸν εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς εἰσβολῆς τῶν Ἀωριέων.

4) Κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους παραδεδομένον μῦθον³⁾ ὁ Ὅμηρος ἐπὶ τῆς ἰωνικῆς ἀποικίας ἐγένετο. Ὁ μῦθος δ' οὗτος ἐπλάσθη, ὡς πολλαχοῦ ἐρρέθη, ὑπὸ τῶν Ἰητῶν, ὅπως οὗτοι τῆς δόξης τοῦ ποιητοῦ μετὰσχωσιν. Οἱ Ἰηται, ἅτε Ἴωνες, τὸν ἴδιον μῦθον μετὰ τοῦ σπονδαιοτέρου αὐτῶν γεγονότος, τῆς ἰωνικῆς ἀποικίας, συνέδεσαν. Πολλὰ δ' αἷτια συνεβάλλοντο, ὅπως καὶ τοῖς σπονδαιοτέροις τῆς ἀρχαιότητος ἀνδράσιν ἡ χρονολογία αὕτη πιθανὴ φαίνεται. Ἐπειδὴ ἡ Ἰλιάς πραγματεύεται μύθους ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων τῆς εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος διαπραχθέντας, καὶ ἐπειδὴ τὸ ἔπος ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου Ἴωνες μετώκησαν, ἐποιήθη, ἢ προχειροτέρα εἰκασία ἦν, ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ ὑπὸ τῶν ἐκεῖσε μετοικησάντων Ἴωνων ἐγεννήθη. Τὸν μῦθον δὲ τοῦτον ἐνίσχυσεν ὁ μέγιστος τῆς ἀρχαιότητος κριτικός, ὁ Ἀρίσταρχος⁴⁾. Ὁ δὲ Sengebusch, ὡς εἴρηται, τῇ μαρτυρίᾳ τοῦ Ἀριστάρχου δίδωσι μέγα κῦρος πειρώμενος ἀποδεῖξαι τὸν Ὅμηρον Ἀθηναῖον

1) Ἡρωικ. σελ. 194. „Γέγονε ποιητὴς Ὅμηρος καὶ ἦδεν, ὡς μὲν φασιν ἔνιοι, μετὰ τέτταρα καὶ εἴκοσιν ἔτη τῶν Τρωικῶν.“ 2) Εὐσέβ. Εὐαγγ. προπαρ. X, 11. 3) Βιογραφία Β' κεφ. 3. 4) Κλήμης Ἀλεξανδρεὺς, Στρωμ. I, 21, 117 „Ἀρίσταρχος δὲ ἐν τοῖς Ἀρχιλοχείοις ἡπομνήμασι κατὰ τὴν ἰωνικὴν ἀποικίαν φησὶ φέρεσθαι αὐτόν.“

εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν μετοικήσαντα ἐν ἔτει 1043 Π·Χ¹), ὅτε οἱ Ἴωνες ἐκεῖσε ἀπώκησαν. Τί; Ἐν ἔτει 1043; Ὁμηρον οἱ Ἴωνες μεθ' ἐαυτῶν ἤγαγον; Ὁμηρος ἐξ Ἀθηνῶν ἐν οὕτω πρωίμῳ ἐποχῇ ἀπώκησεν; Ἡ τοῦ ποιητοῦ μεταναστιάτευσις προϋποτίθῃσιν, ὅτι ἐν Ἀθήναις πολλοὶ πολλῶ αὐτοῦ κρεῖττονες ὑπῆρχον. Διότι κατὰ φύσιν ἀποικοῦσιν οἱ μὴ δυνάμενοι ζῆν ἐν τῇ μητροπόλει. Εἰ λοιπὸν οὕτως ἔχει, ἔδει γενέσθαι μνησίαν ἢ κρείττωνων ἀττικῶν ἐπὼν παρὰ τε τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσειν ἢ ἴσων γε τούτοις τοῖς ἔπεσιν. Ἀλλὰ τὸνναντίον οὐδὲ ἀσκησις τῆς ἐπικῆς ποιήσεως μέχρι Σόλωνος μνημονεύεται, εἰμὴ μόνον, ὅτι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἐν τοῖς Παναθηναίοις καὶ Βραυρῶνι ἐρρασιψοδοῦντο²). Καὶ ὅμως ἀπὸ τῆς ἀποικίας τῶν Ἰώνων μέχρι τοῦ Ἀθηναίου νομοθέτου ἡ ἐπικὴ ποιήσις ἐν ταῖς ἀκταῖς τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἤκμαζεν. Πρὸς πᾶσι δὲ τούτοις Ἀθηναῖος ποιητὴς οὐκ ἔμελλε τὴν ἰδίαν πατρίδα ὑμνῆσαι καὶ ὑπὲρ τὰς ἄλλας πόλεις ἐπαινεῖσαι, ἀλλ' ἔμελλε μόνον οὕτως ὀλίγας φράσεις παρειαγαγεῖν, ὥστε δι' αὐτὸ τοῦτο ἡ γνησιότης αὐτῶν ἀμφισβητεῖται; Ἡ τῶν Ἀθηναίων παράδοσις οὐκ ὥφειλε μᾶλλον μεγάλην τὴν φωνὴν ἀφιέναι, ἢ κρύπτεσθαι ἐν σκότει, ἐν ᾧ οὐδεμία ἀκτὶς φωτὸς ὑπολάμπει πλην τῆς ἐπεισάκτου τῶν εἰκασίων τοῦ εὐφροῦς Sengebusch; Ἀλλὰ πανσώμεθα· διότι καὶ ἀλλαχοῦ ἤδη τὴν θεωρίαν τοῦ ἀνδρὸς ἀνηρέσαμεν. Ἐνταῦθα ἱκανόν ἐστιν, ὅτι ἡ χρονολογία τῆς ἰωνικῆς ἀποικίας ἐστὶν εἰκασία, ἥς τὰς ἀφορμὰς κατεδείξαμεν. Ἴσως ἡ χρονολογία αὕτη συνεβάλλετο καὶ πρὸς αὐξήσιν τῶν ἐπομένων.

5) Κατὰ δὲ τὴν Β' βιογραφίαν³) ὁ Ὁμηρος τίθεται 150 ἔτη μετὰ τὸν Τρωικὸν πόλεμον. Ἐνταῦθα δεικνύεται προδήλως, ὅτι ὁ χρονολόγος χωρίζει τὸν Τρωικὸν πόλεμον ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου διὰ πέντε γενεῶν $5 \times 30 = 150$, ἢ διὰ δύο κύκλων πλέον τῶν ἄνω εἰρημένων 24 ἔτων.

6) Κατὰ τινὰ παρὰ Κυρίλλῳ⁴) εἶδησιν ὁ Ὁμηρος τίθε-

1) Homer. dissert. post. σελ. 85. 2) Ἀντόθι σελ. 113. 3) Κεφ. 5.

4) Κατὰ Ἰουλιαν. σελ. 11.

ται 165 ἔτη μετὰ τὸν Τρωικὸν πόλεμον· κατὰ δὲ τὸν Κάσσιον¹⁾ 160 ἔτη μετ' αὐτόν. Ἡ χρονολογία αὕτη ἐγεννήθη, ὥς δοκεῖ, ἐκ τοῦ χωρισμοῦ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου ἀπὸ τοῦ Ὅμηρου διὰ πέντε γενεῶν πλέον τῶν δέκα ἐτῶν τῆς πολιορκίας $5 \times 30 + 10 = 160$.

7) Κατὰ δὲ τὴν μαρτυρίαν τῆς ψευδοηροδοτείου βιοτῆς²⁾ ὁ Ὅμηρος ἐγένετο 168 ἔτη μετὰ τὴν τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ Μενελάου στρατείαν. Ὁ βιογράφος ἐπιθυμῶν τὸν Ὅμηρον Αἰολέα ἀποδεῖξαι ὀρίζει ἐποχὴν, ἐν ᾗ κατ' αὐτὸν ἡ Σμύρνη ὑπὸ Αἰολέων κατείχετο.

8) Κατὰ δὲ τὸν Φιλόχορον³⁾ ὁ Ὅμηρος ἤκμασε τρεῖς κύκλους μετὰ τὰ Τρωικά, δηλαδή 180 ἔτη, ἥτοι ἐπὶ τῆς ἰωνικῆς ἀποικίας.

9) Ὠσαύτως τρεῖς (ἡλιακοὺς) κύκλους μετὰ τὰ Τρωικά τιθέασιν τὸν Ὅμηρον ὅτε Εὐθυμένης καὶ Ἀρχέμαχος⁴⁾ λέγοντες, ὅτι οὗτος ἐγένετο διακόσια ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας.

10) Οἱ δὲ δύο μεγάλοι τῆς ἀρχαιότητος χρονολόγοι, ὁ Ἐρατοσθένης καὶ ὁ Ἀπολλόδωρος⁵⁾ ἔθεντο τὸν Ὅμηρον 240 ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ἰλίου ἢ 4 κύκλους.

11) Κατὰ δὲ τὸν Ρωμαῖον Βελλήιον⁶⁾ ὁ Ὅμηρος ἤκμασεν 950 ἔτη πρὸ αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δ' οὗτος 30 ἔτη Μ·Χ ἔγραψε, τίθησιν αὐτὸν 920 Π·Χ. Ἐπεδὴ ὅμως κατὰ τὸν αὐτὸν ἡ Ἰλιος 1190 Π·Χ ἐάλω, ὑπολείπονται 270 ἔτη (1190 — 920 = 270) ἥτοι ἐννέα γενεαί.

12) Οὐχὶ πολὺ διάφορον ταύτης τῆς ἐποχῆς δίδωσιν ἡμῖν Κορνήλιος ὁ Νέπωρ. Διότι κατὰ τὸν Γέλλιον⁷⁾ ὁ ἱστορικὸς τὸν Ὅμηρον 160 ἔτη πρὸ τῆς κτίσεως τῆς Πρώ-

1) Γέλλιος ἐν νυξίν ἀττικαῖς XVII, 21. „Vixisse (Homerum) annis post bellum Troianum, ut Cassius in primo Annalium de Homero et Hesiodo scriptum reliquit plus centum atque sexaginta annis.“ 2) Κεφ. 38. 3) Philochor. fragment. 52, 53 καὶ 54. 4) Κλήμ. Ἀλεξανδρ. Στρωμ. I, 327 Α. „Εὐθυμένης δὲ ἐν τοῖς χρονικοῖς συνακμάσαντα Ἡσιόδω ἐπὶ Ἀκάστου ἐν Χίῳ γενέσθαι περὶ τὸ διακοσιοστὸν ἔτος ὕστερον τῆς Ἰλίου ἀλώσεως· ταύτης δὲ ἐστὶ τῆς δόξης καὶ Ἀρχέμαχος ἐν Εὐβοϊκῶν τριτῷ.“ 5) Apollodor. fragment. 74. 6) I, 5. 7) Ἐν νυξίν ἀττικαῖς XVII, 21.

μης ἐτίθει. Ἡ δὲ Ῥώμη κατὰ τὸν Νέπωτα ἐκτίσθη ἐν ἔτει 750 Π·Χ. Ἄν λοιπὸν τὸ 160 εἰς τὸ 750 προσθῶμεν, εὐρίσκομεν 910, ὅπερ οὐ πολὺ τοῦ ἡγουμένου ἀριθμοῦ ἀπέχει.

13) Ὁ δὲ Πορφύριος ὅλως πρὸς τὸν Νέπωτα συμφωνεῖ¹⁾.

14) Κατὰ δὲ τὸ Πάριον χρονικὸν ὁ Ὅμηρος ἔζη σχεδὸν πέντε κύκλους μετὰ τὰ Τρωικά²⁾.

15) Σωσίβιος δ' ὁ Λάκων κατὰ Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρέα³⁾ ἐτίθει τὸν ποιητὴν ἐννεήκοντα ἔτη πρὸ τῶν Ὀλυμπιάδων. Ἀλλ' ἡ χρονολογία αὕτη συμπίπτει τῇ τοῦ Ἡρόδοτου, εἰς ὃν μεταβαίνομεν.

16) Ὁ Ἀλικαρνασσεὺς λέγει⁴⁾, ὅτι ὁ Ὅμηρος ἔζησε 400 ἔτη πρὸ αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δ' ὁ ἱστορικὸς νοεῖ τὸν χρόνον, καθ' ὃν συνέγραφε, τίθησι τὸν ποιητὴν 839 Π·Χ ἢ ἓνα κύκλον πρὸ τῶν Ὀλυμπιάδων $63 + 776 = 839$ ἢ ἑπτὰ κύκλους μετὰ τὰ Τρωικά $7 \times 63 + 839 = 1280$.

17) Τελευταῖον κατὰ τὸν Θεόπομπον⁵⁾ παρεμπίπτουσι 500 ἔτη μετὰ τῶν Τρωικῶν καὶ τοῦ Ὀμήρου. Τὸ αὐτὸ δέχεται καὶ ὁ Εὐφορίων λέγων, ὅτι ὁ Ὅμηρος ἔζη ἐπὶ Γύγου τοῦ τῶν Ἀνδῶν βασιλέως, ὃς ἐν τῇ 19ῃ Ὀλυμπιάδι ἤρχεν⁶⁾. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἰσοῦται πρὸς 8 κύκλους $8 \times 63 = 504$. Διότι ἡ μικρὰ διαφορὰ ἀποδοτέα τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ συγγραφέως, ὅπως διὰ στρογγύλον ἀριθμοῦ ἐκφρασθῇ.

Ἐκαστος παρατηρεῖ, ὅτι τας διαφορὰς τοῦ Ὀμήρου ἐποχὰς δίδουσιν ἡμῖν οἱ ἐξοχώτεροι τῆς ἀρχαιότητος ἀνδρες. Ἀλλὰ τί τὸ ὄφελος; Ὁ κριτικώτερος ἀνὴρ πιθανῶς τὴν κριτικωτέραν εἰκασίαν ἐποίει, ὅμως διὰ τοῦτο οὐδὲν ἄλλο ἢν ἢ ψιλὴ εἰκασία. Καὶ δὴ ἄλλοι μὲν τιθέασιν τὸν Ὅμηρον ἐν τοῖς Τρωικοῖς, ἄλλοι πολὺ, ἄλλοι ὀλίγον μετ' αὐτά,

1) Lauer, Geschichte der Homer. Poesie σελ. 122. Παράβαλ. Βιογραφία Ζ'. 2) Lauer, Αὐτόθι. 3) Στρωμ. 237. 4) II, 53. 5) Κλήμ. Ἀλεξανδρ. Στρωμ. I, σελ. 327 B. „Θεόπομπος ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ τρίτῃ τῶν Φιλιππικῶν μετὰ ἔτη πεντακόσια τῶν ἐπὶ Ἰλίῳ στρατευσάντων γεγονέναι τὸν Ὅμηρον ἱστορεῖ.“ 6) Εὐσέβ. Εὐαγγ. προπαρ. X, 11. Κλήμ. Ἀλεξανδρ. αὐτόθι. Τατιαν. αὐτόθι κερ. 31.

ἄλλοι ἐπὶ τοῖς ἰωνικῇς ἀποικίας, ἄλλοι βραδύτερον καὶ ἄλλοι εἰς πολὺ μεταγενεστέρους χρόνους. Ὁ δὲ Πανσανίας ἡρεύνησε μὲν τὴν ἡλικίαν τοῦ ποιητοῦ, ὡς λέγει, ἀκριβέστατα¹⁾, ὅμως τὰς μομφὰς τῶν συγχρόνων φοβούμενος οὐ λέγει ταύτην. Ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἔρευνα οὐδὲν ἄλλο ἦν, ἢ εἰκασία. Ἐν γένει οἱ ἀρχαῖοι ἐγίνωσκον τὴν ἡλικίαν τοῦ Ὀμήρου μόνον ἐξ εἰκασιῶν καὶ πρὸς τοῦτο ἔχομεν ῥητὰς μαρτυρίας.

Ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσιν εὗρηται ἐνιαχοῦ ἡ φράσις οἷοι νῦν βροτοὶ εἰσιν²⁾, ἐν ᾗ ὁ ποιητὴς τοὺς ὁμηρικὸς ἀνθρώπους πρὸς τοὺς σογχρόνους παραβάλλων τοὺς πρῶτους ὡς ῥωμαλεωτέρους ὑμνεῖ. Ἡ παραβολὴ αὕτη, ὡς εἰκός, ἐγένετο ἀφορμή, ὅπως ὁ Ὀμηρος μεταγενέστερος τῶν Τρωικῶν θεωρηθῇ³⁾. Πρὸς δέ, ἐπειδὴ ὁ ποιητὴς λέγει, ὅτι ὁ Ὑπνος ἀνέβη ἐπὶ ἐλάτης, ἥτις τότε ἦν μηκίστη⁴⁾, οἱ ἀρχαῖοι, ὡς βλέπομεν παρὰ τοῖς Σχολιασταῖς, εἰκασαν, ὅτι ὁ Ὀμηρος μετὰ τὰ Τρωικά ἐξῆ. Ὁ δ' Ἀκκίος ἔλεγε τὸν Ἡσιόδον προγενέστερον τοῦ Ὀμήρου⁵⁾. διότι, ἐν ᾧ ὁ ποιητὴς ἐν ἀρχῇ τῆς Ἰλιάδος τὸν Ἀχιλλεῖα υἱὸν τοῦ Πηλεΐως ὀνομάζει, οὐ προστίθῃσι, τίς ἦν οὗτος ὁ Πηλεΐος. Κατ' αὐτὸν ὁ Ὀμηρος ὥφειλε εἰπεῖν τοῦτο, εἰ μὴ γνωστὸν ἦν ἐκ τοῦ Ἡσιόδου. Κατὰ τὸν αὐτὸν ὁ Ὀμηρος ὥφειλε εἰπεῖν τι καὶ περὶ τοῦ Κύκλωπος, εἰ μὴ τό τερας ἐκ τοῦ Ἀσκραίου αἰοιδοῦ ἐγινώσκετο. Τελευταῖον, ἐπειδὴ ὁ Ὀμηρος λέγει, ὅτι τὸ ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν κτισθὲν τεῖχος μετὰ βραχὺν χρό-

1) IX, 30, 2 „Περὶ δὲ Ἡσιόδου τε ἡλικίας καὶ Ὀμήρου πολυπραγμονήσαντι ἐς τὸ ἀκριβέστατον οὐ μοι γράφειν ἡδὺ ἦν, ἐπισταμένῃ τὸ φιλαίτιον ἄλλων τε καὶ οὐχ ἡκιστα ὅσοι κατ' ἐμὲ ἐπὶ ποιήσει τῶν ἐπῶν καθεισότησαν.“ 2) Ἰλιάδ. E 304. M 383 καὶ 449. Y 287. 3) Πλίνιος, Φυσικ. ἱστορ. VII, 16. 4) Ἰλιάδ. E 288. “Ὁρα Εὐστάθιον σελ. 987 καὶ τοὺς Σχολιαστάς. 5) Γέλλιος ἐν νυξίν αἰτ. III, 11 „Accius autem in primo didascalico levibus admodum argumentis utitur, per quae ostendit Hesiodum natu priorem.“ „Quod Homerus, inquit, cum in principio carminis Achillem esse filium Pelei diceret, quis esset Peleus, non addidit; quam rem procul dubio, inquit, dixisset, nisi ab Hesiodo jam dictum videretur.“ „De Cyclope itidem, inquit, vel maxime quod unoculus fuit, rem tam insignem non praeterisset, nisi aequae prioris Hesiodi carminibus vulgatum esset.“

νον ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος κατεστράφη, τινὲς τῶν ἀρχαίων εἰκάζουσιν¹⁾), ὅτι ὁ Ὅμηρος οὐ πολὺν μετὰ τὰ Τρωικὰ χρόνον ἐγένετο. Διότι, εἰ οὗτος ἔζη πολὺν βραδύτερον, ὦφειλε κατὰ τούτους εἰπεῖν, ὅτι τὸ τεῖχος διὰ τοῦ χρόνου καὶ οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατεστράφη. Ταῦτα μὲν δὴ ἱκανά. Εἰ δ' αὐτὰ τα συγγράμματα τῶν τὰς χρονολογίας φευρόντων μέχρις ἡμῶν ἐσώζοντο, ἐμέλλομεν εἰσελθεῖν καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ἐργοστάσιον, ἐν ᾧ οἱ ἀρχαῖοι τὰς αὐτῶν εἰκασίας ἐσφυρηλάτουν. Ἀνστιχῶς ὅμως γινώσκομεν ταύτας ἐξ ἐμμέσων πηγῶν. Ἀλλ', εἰ εἰκασίαι τὰς χρονολογίας ἐκείνας παρήγαγον, εἰς εἰκασίας δύναται τραπήναι, καὶ ἐτράπη ἡ ἔρευνα τῶν ἡμετέρων χρόνων.

Πρὸ ὀλίγον εἶδομεν, ὅτι ἐν τῇ Ἰλιάδι εὔρηται ἡ φράσις οἷοι νῦν βροτοὶ εἰσιν. Παρὰ πᾶσι τοῖς λαοῖς καὶ ἐν πᾶσι τοῖς αἰῶσι φέρεται ἡ πεποιθήσις, ὅτι οἱ προγενέστεροι ἦσαν ῥωμαλεώτεροι, ὅπερ καὶ ἐν τῇ φράσει ταύτῃ λέγεται²⁾). Ἐνταῦθα ὅμως ἀναφύεται τὸ ζήτημα, πότερον, τῆς φράσεως ταύτης ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ποιητοῦ ἐκρυσσάσης ὁ Ὅμηρος ἀναγκαίως μετὰ τὰ Τρωικὰ ἔζη, ἢ βραδύτερον ὑπὸ τῶν ῥαψωδῶν παρεμβληθείσης ἦν σύγχρονος τούτοις, ἂν μὴ ἄλλο τι κωλύη; Ὁ Β. Thiersch διὰ μακρῶν ἀποφαίνεται, ὅτι αὕτη πανταχοῦ ὑπὸ τῶν ῥαψωδῶν παρενεβλήθη. Διότι κατ' αὐτὸν βραδύτερον γελοῖον τοῖς ἀκροαταῖς ἐφαίνετο, ὅτι ἥρως τις τὸν ἀντίπαλον διὰ λίθου βάλλει³⁾). Οἱ δὲ ῥαψωδοὶ κατὰ τὸν σοφὸν τοῦτον ἄνδρα, ὅπως μετριάσωσι τὸ γελοῖον, προσετίθεσαν τὴν φράσιν, ὅτι ὁ βαλλόμενος λίθος ἦν οὕτω μέγας, ὥστε δύο σύγχρονοι οὐκ ἠδύναντο αὐτὸν φέρειν. Διότι τῷ λίθῳ τούτῳ ἀποδίδεται τὸ ἐπίθετον *χερμάδιος*⁴⁾), ὅπερ οἱ

1) Ἰλιάδ. Μ 4 καὶ Εὐστάθ. σελ. 888, 59. 2) Rich. Payne Knight, Prolegom. ad. Homer. σελ. 24. 3) Ueber das Zeitalter und Vaterland des Homer [σελ. 144 „Um nun das Lächerliche zu mildern, setzten die Rhapsoden hinzu, es sei aber jener Stein von solcher Grösse gewesen, dass ihn zwei der gewöhnlichen Menschen nicht würden heben können.“ 4) Ἡσύχ. ἐν λ. „Χερμάδιος, χειροπλήθης λίθος· χερμαδίῳ, χειροπλήθει λίθῳ· χερμαδῖος, λίθος πληρῶν χεῖρα· Χερμάς, λίθος χειροπλήθης, ὃν ἰῆ χειρὶ βασιτάσαι καὶ ἀνελεῖσθαι δύναταί τις. Ὅρα καὶ Εὐστάθ. σελ. 715, 39.

μὲν Σχολιασταὶ ἐρμηνεύουσι λίθον, ὃν τῇ χειρὶ βαστάσαι καὶ ἀνελεῖσθαι δύναταί τις, ὁ δὲ Εὐστάθιος παρὰγει ἐκ τοῦ χεῖρ καὶ μάσασθαι. Λοιπὸν ἡ τοῦ ἐπιθέτου προσθήκη δείκνυσιν, ὅτι ὁ λίθος ἦν συνήθης, λίθος δηλονότι ἐν ἀνθρωπίνῃ χειρὶ χωρῶν. Τοῦτο δ' ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἐκ τῆς περιγραφῆς, καθ' ἣν ὁ Τυδείδης τὸν Αἰνεΐαν περὶ τὸ ἰσχίον βαλὼν οὐ θράυει τοῦτο¹⁾. Εἰ δ' ὁ λίθος ἦν μείζων τοῦ συνήθους, τῇ ἀληθείᾳ ὁ κίνδυνος ἔμελλεν εἶναι σπουδαιότερος. Ἐπειδὴ δ' ὁ λίθος κοινοῦ μεγεθους ἦν, ὑπολείπεται μόνῃ ἡ ὑπόθεσις, ὅτι οἱ ἥρωες γιγαντώδη ὄντα ἦσαν. Τοῦτο ὅμως, ὡς λέγει ὁ σοφὸς ἀνὴρ, οὐχ εὖρηται ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσιν. Ὁ ποιητὴς περιγράφει μὲν τοιαῦτα ὄντα, ὡς τοὺς Αἰιστρυγόνας, ἀλλ' οὗτοι βάλλουσι χερμαδίοισι ἀνδραχθείσι²⁾, ὅπου οἱ Σχολιασταὶ σημειοῦσιν, ὅπερ αὐτοῖς μὲν ἦν χερμάδια, ἄλλοις δὲ ἀχθοφορήματα. Καὶ ταῦτα μὲν λέγει ὁ σοφὸς Thiersch.

Ἄλλ' οὐ δυνάμεθα δέξασθαι, ὅτι οἱ ῥαψωδοὶ τὴν γράσιν παρενέβαλον. Διότι τὸν ἀποροῦντα, ὅτι οἱ ἥρωες, καίπερ ἀνθρωποφυεῖς, βάλλουσι λίθον, ὃν μόλις δύο σύγχρονοι τοῦ Ὀμήρου δύνανται φέρειν, ἐρωτῶμεν, τί οὐκ ἀπορεῖ, ὅτι μόνος ὁ Ἀχιλλεὺς τρέπει εἰς φυγὴν πάντας τοὺς Τρῶας; Τί οὐκ ἀπορεῖ, ὅτι ὁ Διομήδης τιτρώσκει τοὺς ἀτρώτους θεοὺς; Τί οὐκ ἀπορεῖ, ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς μετ' ὀλίγων φρονεῖ πολυαρίθμους μνηστῆρας; Ταῦτα δὲ διαπραττονται, ἐν ᾧ οὔτε ὁ Ἀχελλεύς, οὔτε ὁ Διομήδης, οὔτε ὁ Ὀδυσσεὺς ὑπεράνθρωπα ὄντα εἰσίν, ὡς οἱ Αἰιστρυγόνες καὶ Κύνκλωπες. Τὰ τοιαῦτα ὀνομάζονται ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ἄλογα καὶ τῇ ἐποποιίᾳ ἐπιτρέπονται, ὡς ἐν τῷ ἐπομένῳ βιβλίῳ ἔσται λόγος. Οἱ ῥαψωδοὶ λοιπόν, εἰ ἦσαν ἀκόλουθοι, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, εἰ ὁ σοφὸς Thiersch ἀποδίδωσιν αὐτοῖς ἔργα ἀκολούθου φρενός, ὥφειλον πανταχοῦ τῶν ἐπῶν παρεισάγειν γράσεις, ὅπως μετριάσωσι τὸ γελοῖον. Ὅπως μετριάσωσι τὸ γελοῖον! Τότε δὲ οἱ τῶν ῥαψωδῶν

1) Ἰλιάδ. Ε 305. 2) Ὀδυσσ. Κ 121, ὅπου ἰδὲ τοὺς Σχολιαστάς.

ἀκροαταὶ ὧφειλον καθ' ἅπασαν τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν καταγελᾶν τοῦ ποιητοῦ ἔργα ὑπερανθρώπου φύσεως ἀκούοντες. Ἄλλ' οὐχί· οὔτε τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἄξια γέλωτός εἰσιν, οὔτε οἱ ῥαψωδοὶ εἶχον τὴν ἀνοίαν, ὅπως μεταβάλλωσι χωρία, ὅπερ ἀντὶ γέλωτος θαυμασμὸν ἐμπνέουσιν. Τὰ ὁμηρικὰ ἔπη μετεμορφώθησαν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἐκ μύθων. Μῦθος δὲ σημαίνει συμβὰν ὑπὸ τῆς φαντασίας ὑψημέρον καὶ οὐχὶ ὑπὸ τῆς κρίσεως ἐν μεγεθύνσει ἢ ἐν μειώσει ἀπεικονισμένον. Ἡ δὲ φαντασία κατὰ τὴν αὐτῆς φύσιν μεγεθύνει μὲν ἢ καὶ μειοῖ τὴν φύσιν τῶν ὄντων, ὅμως οὐ δύναται οὕτως εἰκονίσαι, ὅπως ταῦτα ἀνάλογα πρὸς ἑαυτὰ φαίνονται. Οἱ τοὺς μύθους λοιπὸν ποιήσαντες ἢ αὐτὸς ποιητὴς ἐποίησε μὲν τοὺς ἥρωας ἀνθρώπους κοινοῦ μεγέθους, ὅμως ἔργα ὑπεράνθρωπα διαπραττοντας. Οἱ δὲ ῥαψωδοὶ ἴσως πολλοὺς στίχους εἰς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη παρενέβαλον, οὐδόλως ὅμως τὴν εἰρημένην φράσιν, εἰ οὗτοι ἀκόλουθοι πρὸς ἑαυτοὺς ἦσαν.

Ἐκ τῶν εἰρημένων λοιπὸν εἰκάζομεν, ὅτι ὁ Ὅμηρος τίθησιν ἑαυτὸν μετὰ τὰ Τρωικά. Ἄλλοι ὅμως ποιηταὶ ἢ μᾶλλον ἀοιδοὶ ἤττον ἐπιφανεῖς, εἰ μὴ ἐν αὐτῷ τῷ Τρωικῷ πολέμῳ, ὅμως εὐθὺς μετ' αὐτὸν ἤρξαντο ἔδειν τὴν ἀνδρίαν τοῦ Ἀχιλλέως, τὴν φρόνησιν τοῦ Νέστορος, τὴν πανουργίαν τοῦ Ὀδυσσεὺς καὶ τὰ τοιαῦτα. Τοῦτο καὶ φυσικὸν φαίνεται καὶ οἱ ἀρχαῖοι ὁμολογοῦσιν¹⁾. Ἄλλ' οὔτε τῶν ἡμετέρων εἰκασιῶν, οὔτε τῆς μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων δεόμεθα. Διότι αὐτὸς ὁ ποιητὴς ἀψευδέστατος τοῖτον μάρτυς ἐγείρεται. Ὁ ἥρωας τῆς Ὀδυσσεΐας ἐν τῇ νήσῳ τῶν Φαιάκων ἀκούει τὰς ἐν τῇ Τροίᾳ πράξεις τῶν Ἀχαιῶν²⁾. Μόλις δέκα ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως τοῦ Πριάμου παρῆλθον, καὶ ὁ Φήμιος ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Ὀδυσσεὺς τὸν οἰκτρὸν τῶν πορθητῶν νόστον ἔδει³⁾. Διότι πᾶν σπονδαῖον συμβὰν παρεῖχεν ἕλην τῇ ἐπικῇ ποιήσει, ὥς ἡ ἀρετὴ

1) Κικέρ. Βροῦτ. κεφ. 18. Σέξτ. ἐμπειρ. πρὸς μαθηματ. κεφ. 41. Εὐστάθ. προλεγ. εἰς Ἰλιάδ. 4. Πλίν. Φυσικ. ἱστορ. VII, 56. Ἰώσηφ. κατ. Ἀπ. I, 2. 2) Ὀδυσσ. Θ 70 καὶ 500. 3) Ὀδυσσ. Δ 326.

τῆς Πηνελόπης, ἡ ἄτιμος τῆς Κλυταιμνήστρας διαγωγή καὶ ἡ τιμωρία τοῦ Ὁρέστου¹⁾. Οἱ δὲ ὁμηρικοὶ ἄνθρωποι ἡδέως ἀκούουσι πᾶν νέον ἄσμα²⁾. Ταῦτα μὲν διαρρήδην λέγει ὁ ποιητής, ὑπαινίσσεται ὅμως πλείονα τούτων. Διότι ὁμιλεῖ περὶ πολλῶν ἀνδρῶν, γυναικῶν, θεῶν καὶ εὐγενῶν οἴκων ὥς ἄλλοθεν γνωστῶν καὶ πολυθρυλήτων. Ἐπὶ δὲ τῶν ὁμηρικῶν χρόνων ἡ ἐπικὴ ποιήσις, ὥς ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἡ τυπογραφία, διεσκέδαζε τὴν δόξαν ἢ ἀδοξίαν ἀνά τε τοὺς συγχρόνους καὶ μεταγενεστέρους. Πρὸ Ὁμήρου λοιπὸν οὐ μόνον ὑπῆρχον ἀοιδοί, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπικὴ ποιήσις οὕτως ἀνεπτυγμένη ἦν, ὥστε ὁ ἀοιδὸς μετέρχετο τὸ ἴδιον ἐπιτήδευμα, ὥς ὁ μάντις, ἱατρὸς καὶ τέκτων³⁾. Οἱ προομηρικοὶ δ' ἀοιδοὶ παρεσκεύασαν τὴν γένεσιν τοῦ θεσπεσίου Ὁμήρου.

Ἄλλ' ἴσως τὰ εἰρημένα πολλοῖς φαίνονται ἀντιφάσκοντα πρὸς τὸν ἐπικρατοῦντα κανόνα τῆς ἐποποιίας, ἥτις μόνον πεπαλαίωμένα γεγονότα πραγματεύεται. Καί, εἰ μὴ οἱ διὰ γραμματικῶν σοφισμάτων τὸν Ὁμηρον σολοικίζοντα ἀποδεικνύοντες τύχῃ ἀγαθῇ ἐξέλειπον, ἴσως ἔτι καὶ νῦν συχνάκις ἠκούομεν, ὅτι ὁ ποιητής τὸν στοιχειωδέστατον καὶ σπουδαιότατον κανόνα τῆς ἐποποιίας παραβαίνει. Διότι ἐπιτρέπει τῷ Ὀδυσσεῖ, ἵνα ἀκούῃ ἐν ταῖς ἀκταῖς, καθ' ἃς ἐπλανᾶτο, τὴν σύγχρονον ἱστορίαν ἀδομένην. Ὁ κανὼν οὗτος ἔχει μὲν κῦρος ἐν τῇ ἐποποιίᾳ τῶν νεωτέρων χρόνων, ὁ Δημόδοκος ὅμως καὶ ὁ Φήμιος ἠγνόουν τοῦτον, ὥς καὶ πάντα τὰ καθ' ἡμᾶς. Εἰ ἡ νεωτέρα ἐποποιία οὐ πραγματεύεται σύγχρονον ἢ ὀλίγον προγενεστέραν ἱστορίαν, ἡ αἰτία ἐγκεῖται οὐχὶ ἐν τῇ μικρᾷ ἀποστάσει τοῦ ποιητοῦ ἀπὸ τῆς ὕλης, ἀλλ' ἐν τῇ ὕλῃ αὐτῇ μηδόλως ποιητικῇ οὐσίᾳ. Διότι ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις αἱ μάχαι οὔτε ἐξ ἀνθυπάρχτων ὄντων, οὔτε ἐξ ἀνδρῶν ἴδιον χαρακτῆρα ἐχόντων συγκροτοῦνται, ἀλλ' ἐξ ἀμόρφων μονάδων. Ὅσῳ δύναται τις ποιῆσαι ποίημα δι' ἀριθμητικῶν μονάδων, τοσούτῳ δύναται

1) Αὐτόθι Γ 204. Ἰδὲ καὶ Otfried Müller, Geschichte der griech. Literatur σελ. 67, 2) Ὀδυσσ. Α 325 καὶ 352. 3) Ὀδυσσ. Ρ 383.

καὶ νεώτερος ἐπικός ποιητὴς ποιῆσαι ἔπος ἐκ στρατιωτῶν τῶν νεωτέρων χρόνων. Οὕτως ἀληθές ἐστιν, ὅτι ἡ στρατιωτικὴ ἐπιστήμη τὴν ἐπικὴν ποίησιν ἐμάρανεν! Διὰ τοῦτο πᾶν συμβὰν τῶν νεωτέρων χρόνων ἐπικὴ ὕλη ἀποβαίνει, ἂν πρῶτον ἐν τῇ ὁμίχλῃ καὶ τοῖς νέφεσι μακροῦ παρελθόντος καλυφθῇ, μέχρις οὗ ἡ φαντασία θάρρος λαβοῦσα τοῦτο κοσμήσει καὶ διὰ νέων χρωμάτων εἰκονίσει. Ὁ περὶ τὰ Τρωικὰ ὅμως ζήσας αἰοιδὸς τὴν ἐπικὴν ὕλην εἶχε προχειρον. Ἡ μὲν καλλίστη τῶν γυναικῶν ἦν ἡ αἰτία τοῦ πολέμου, ἡ δ' ἐντελὴς καταστροφή τῆς πόλεως τοῦ Πριάμου τό τέλος. Ἡρως μάχεται πρὸς ἥρωα, τὴν δὲ τιμωρίαν τοῦ πεσόντος ἀναδέχεται ὁ ἐταῖρος μετ' αὐτοῦ συνδεόμενος οὐχὶ διὰ τοῦ κοινοῦ ἐνδύματος ἢ διὰ τῆς κοινῆς σημαίας, ἀλλὰ δι' ἐγκαρδίων σχέσεων ἐξ ἀμοιβαίας ἀγάπης ἀπορρεουσῶν. Ἐν δὲ τῷ πεδίῳ τῆς μάχης οὐχ ὁ στρατηγός, ἀλλὰ τὰ ἀνθρώπινα πάθη κυβερνῶσιν. Ὁ ὁμηρικὸς ἥρωας οὐκ ἐπέρχεται κατὰ τοῦ ἀντιπάλου ἄφρονος καταστρεπτικὴ μηχανή, ὥς δὴ ὁ στρατιώτης τῶν νεωτέρων χρόνων, ἀλλὰ δημηγορεῖ πρὸ τοῦ ἐχθροῦ, ἐλέγχει αὐτὸν ὥς δειλὸν καὶ τῆς χρήσεως τῶν ὅπλων ἄπειρον, ἐρώτᾳ τὴν καταγωγὴν καὶ ἐν γένει πράττει καὶ λέγει πᾶν, ὅ, τι τὸ ἴδιον πάθος ὑπαγορεύει, δι' ὧν ὁ χαρακτὴρ ἐκάστου ἥρωος διαγραφόμενος γνωστὸς τοῖς τε φίλοις καὶ τοῖς ἐχθροῖς γίνεται. Ἐν ταῖς μάχαις ὁμῶς τῶν νεωτέρων¹⁾ ἡ τοῦ κελεύσματος ἀκριβὴς

1) Ὁμιλοῦντες περὶ νεωτέρων τὸν τε πόλεμον καὶ τοὺς ἄνδρας τῆς μεγάλης ἡμῶν ἐπαναστάσεως ἐξαιροῦμεν. Διότι οὗτος καὶ πολλὰ τὰ κοινὰ πρὸς τὸν Τρωικὸν πόλεμον ἔχει, καὶ οἱ ἐν τούτῳ ἐπιφανεῖς γενόμενοι ἄνδρες παρεμφερέστατοι πρὸς τοὺς ὁμηρικοὺς ἥρωας εἰσιν. Καὶ ἐν τούτῳ οὐδέμια στρατιωτικὴ τάξις ὑπάρχει, ἀλλ' ἡ τοῦ στρατηγοῦ εἴφρυνα καὶ συχνάκις ἡ αἰτομικὴ τοῦ στρατιώτου ἀνδρεία τὰ ἐχθρικά σμῆνη εἰς φυγὴν ἔτρεψαν. Διὰ τὴν τοιαύτην δὲ τοῦ πολέμου φύσιν χαρακτῆρες ἀνάλογοι πρὸς τοὺς τῶν ἥρώων διετυπώθησαν. Τίς τὴν ἱστορίαν τῶν ἡμετέρων πατέρων ἀναγνοὺς οὐ παρέβαλε τὸν πανούργον τῆς Πελοποννήσου στρατάρχην πρὸς τὸν ἥρωα τῆς Ἰθάκης; Τίς τὴν ὠκύτητα τῶν ποδῶν τοῦ Ἀχιλλέως γινώσκων οὐκ αἰρεται εἰς τοὺς μυθικοὺς χρόνους, ὅταν ἀναγινώσκη τὴν μυθικὴν ταχύτητα τοῦ Τουρκοφάγου; Πόσον ὅμοιός ἐστι πρὸς τὸν Τελαμώνιον Αἴαντα ὁ ἀπὸ τοῦ Παρθενῶνος εἰς τὸν ἄλλον βίον μεταστάς; Τί δέ; Ὁ Λάκων ἡγεμὼν

καὶ δουλικὴ ἐφαρμογὴ ἢ ἐπιτυχία νέας στρατιωτικῆς ἐφευρέσεως ἢ στρατηγηματικοῦ σχεδίου διακρίνεται, ἐπαινεῖται καὶ θαυμάζεται. Ἄλλ' ἐπιτυχὴς κίνησις μηχανῆς δύναται εἶναι ποιητικὴ ὕλη; Πρὸς δέ, καὶ εἰ ἡ ὕλη ἐν τοῖς ἥρωικοῖς χρόνοις μὴ ἦν ποιητικὴ, πάλιν ἡ τῶν μέσων τῆς διαδόσεως τῶν ιδεῶν ἔλλειψις ἀνεδεῖκνεν αὐτὴν τοιαύτην. Διότι ἡ στοματικὴ διάδοσις καθ' ὁδὸν τὰ γεγονότα ἀνῆλθον, ὡς ἡ σφαῖρα χιόνος ἢ ἀπὸ ὑψηλῆς κορυφῆς ὄρους καταπίπτουσα ἐν τῇ καταπτώσει μεγεθύνεται, οὕτω μεγάλα μέχρι τοῦ ἀοιδοῦ αὐτὰ ἔφερεν, ὥστε οὗτος οὐ περιέμενε τὴν ἐν τῷ ῥεύματι τοῦ χρόνου ἀΐξιν αὐτῶν, ἀλλ' εὐθὺς ἤρχετο τῆς ποιήσεως.

Πληθὺς λοιπὸν ἀοιδῶν ἤδη ἐπὶ τῶν Τρωικῶν ἔσματα ἐκ τῆς συγχρόνου ἱστορίας ἐποίει, ὁ δ' Ὅμηρος ἀνεγάνη βραδύτερον. Κατὰ δὲ τὰ ἀλλαχόθι εἰρημένα ὁ ποιητὴς ἦν Ἴων, οἱ δ' Ἴωνες εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν ἕνα μετὰ τὰ Τρωικὰ αἰῶνα ἀπώκησαν. Οὗτοι ἤνεγκον μὲν μεθ' ἑαυτῶν τοῖς μύθους καὶ σπέρματα τῆς ἐπικῆς ποιήσεως ἐκ τῆς εὐρωπαϊκῆς εἰς τὴν ἀσιατικὴν Ἑλλάδα, ὅμως ἡ ἐποποιία κατὰ πάσας τὰς εἰκασίας καὶ κατὰ τὰς τῶν ἀρχαίων μαρτυρίας ὑπὸ τὸν λαμπρὸν τῆς μικρᾶς Ἀσίας οὐρανὸν ἤκμασεν. Ὅπως δὲ μὴ ἡ τοῦ Ὀμήρου γένεσις παρὰ φύσιν φαίνεται, ἀπαιτοῦνται δύο γε αἰῶνες ἀπὸ τῆς τῶν Ἰώνων ἀποικίας. Οὕτω μετὰ τρεῖς αἰῶνας ἀπὸ τῶν Τρωικῶν ἡ γένεσις τοῦ Ὀμήρου φυσικῇ φαίνεται. Δικαίως δ' ὁ W. Müller λέγει¹⁾, ὅτι ὁ Ὅμηρος οὐ δύναται τεθῆναι πολὺ βραδύτερον ταύτης τῆς ἐποχῆς. Διότι οὐ μόνον ὁ τοῦ

ὁ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ θῦμα τῇ πατρίδι προσενεγκὼν οὐχ ὁμοιάζει πρὸς τὸν γέροντα Πρίαμον; Ἀρὰ γε λείπει ὁ Νέστωρ τῆς ἡμετέρας ἐπαναστάσεως; Τῇ ἀληθείᾳ οὐχί. Διότι καὶ ἀπὸ τῆς γλώσσης τοῦ Νέστορος τῆς Ἀχαιᾶς ἔρρεν ἀφειδῶς μέλι. Ὁ δὲ ἐπὶ τῆς ψάθης τούτων θάνατος ὁμοίός ἐστι πρὸς τοὺς οἰκτροὺς νόστους ἐκείνων. Διὰ ταῦτα μεμρόμεθ' αἰσι τῶν ἡμετέρων λογίων, οἵτινες οὐκ ἐπιτρέπουσι τοῖς νέοις, ἵνα θέμα ποιήσωσι τὴν πρόσφατον ἐπανάστασιν τῶν ἡμετέρων πατέρων λαμβάνουσιν. Διότι οὗτοι παρὰ φύσιν ἐκ τοῦ ἄνω εἰρημένον κανόνος τῆς ἐποποιίας ἐν τῇ ἐσπερίᾳ Εὐρώπῃ ἰσχύοντος.

1) Homerische Vorschule σελ. 60.

Τρωικοῦ πολέμου μῦθος ἐν τῷ στόματι τῶν Ἰώνων σκοτί-
ζεται καὶ μαραίνεται, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἔθιμα αὐτῶν ἀσια-
τική ἀβρότης καὶ πολυτέλεια εἰσδύουσιν, ὧν ἵχνη ἐν τοῖς
ὁμηρικοῖς ἔπεσιν οὐχ εὐρίσκομεν. Τὴν εἰκασίαν δὲ ταύτην
ὑποστηρίζουσι καὶ αἱ εἰδήσεις, ὅτι κατὰ ταύτην τὴν ἐπο-
χὴν ἢ ἐπικὴ ποιήσις ἐν ταῖς ἀκταῖς τῆς μικρᾶς Ἀσίας
ἤκμαζεν. Τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν ἀποδίδωσι τῷ Ὀμήρῳ
καὶ ὁ Otfr. Müller¹⁾ τὴν τοῦ Ἡροδότου χρονολογικὴν εἶδη-
σιν ἐπιδοκιμάζων. Οὐχὶ δὲ πολὺ διάφορον ταύτης τῆς
ἐποχῆς δέχεται καὶ ὁ μέγας ἱστορικός Grote²⁾ δηλαδὴ 850—
776 Π.Χ. Κατὰ τὸν σοφὸν τοῦτον ἄνδρα ὁ Ὀμηρος οὐ δύ-
ναιτο τεθῆναι κατωτέρω τῶν Ὀλυμπιάδων. Διότι ὀλίγον
μετὰ τὴν πρώτην ἤκμασεν ὁ τῆς Αἰθιοπίδος ποιητῆς Ἀρ-
κίππος, ὅστις καὶ τὸν τελευταῖον τῆς Ἰλιάδος στίχον γι-
νώσκει³⁾.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Περὶ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ ὀνόματος τοῦ Ὀμήρου.

Ἡ ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματος τοῦ Ὀμήρου φαίνεται
ἡμῖν τὸ ἀτοπωτάτον μέρος τῆς ἐρεῦνης τοῦ ὁμηρικοῦ ζη-
τήματος. Ὅσῳ δ' αὕτη ἐν μικρᾷ ἐπιφανείᾳ ἀσχολεῖται,
ἐν ᾗ, ὥς ἡδύνατό τις εἰκάσαι, μόνον ὀλίγαι τινές εἰκασίαι
ἡδύναντο γενέσθαι καὶ ὀλίγαι πλάναι ὑπάρξαι, τοσούτῳ
τὸ ἀντίστροφον συνέβη.

Διότι ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἤδη χρόνων οἱ ἐτυμολογοῦν-
τες ἐπειράθησαν, ὅπως κατὰ τὰ ἴδια συμφέροντα τὸ τοῦ

1) Geschichte der griech. Literatur σελ. 80. 2) Τῆς ἱστορίας τοῦ Grote
ἔχομεν ὑπ ὅσιν τὴν ὑπὸ Theodor Fischer γερμανικὴν μετάφρασιν, εἰς ἣν
καὶ παραπέμπομεν τόμ. II, σελ. 128. 3) Διότι αὕτη ἀρχειται οὐτως,

Ἦς οἱ γ' ἀμφίεπον τάφον Ἐκτορος, ἦλθε δ' Ἀμαζών,

Ἄρῃος θυγάτηρ μεγαλήτορος ἀνδροφρόνου,

Παράβαλ. Welcker, Der epische Cyklus I, 213.

Ὅμηρον ὄνομα ἐρμηνεύσωσιν. Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἤδη εἶδομεν, ὅτι οἱ Κυμαῖοι τὸν Ὅμηρον σφειτερίζοντες τὰς αὐτῶν ἀξιώσεις διὰ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ ὁμηρικοῦ ὀνόματος ἐνίσχυνον. Καὶ δὴ Ἐφορος ὁ Κυμαῖος λέγει, ὅτι ὁ ποιητὴς τὰς ὀψεις πηρωθεὶς μετωνομάσθη Ὅμηρος κατὰ τὴν γλῶσσαν τῶν Κυμαίων τοὺς τυφλοὺς ὁμήρους ὀνομαζόντων¹⁾. Οἱ δ' Ἰῆται ἄλλο σόφισμα ἐπινοήσαντες διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ποιητοῦ τὰς αὐτῶν ἀξιώσεις ἐκύρουν. Αἰότε ἔλεγον, ὅτι ὁ Μελησιγενὴς βονλήθεις ὁμηρεῖν τοῖς ἰγεμόσιν Ὅμηρος μετωνομάσθη²⁾. Κατ' ἄλλους ὠνομάσθη Ὅμηρος, ἅτε τοῖς Χίοις εἰς ὁμηρεῖαν δοθεὶς³⁾ καὶ κατ' ἄλλους ἄλλοις⁴⁾. Ἐν γένει τὸ κατ' ἀρχὰς αἱ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ἀξιώσεις τὰς ἐτυμολογίας παρήγον.

Εἴτα δ' ἐπελθόντες οἱ λόγιοι ἡτυμολόγουν ἐκ τοῦ μὴ καὶ ὄρος (ἐκ τοῦ ὄρεῖν) μὴ-ὄρος καὶ κατὰ μετὰθεσιν Ὅμηρος, δηλαδὴ ἐτύφλωσαν τὸν ποιητὴν χάριν τοῦ ὀνόματος. Ἀφ' οὗ δ' ἐπίστευσάν τινες, ὅτι ὁ Ὅμηρος ἦν τυφλός, ἡγέρθη τὸ ζήτημα, εἰ οὗτος ἐκ γενετῆς τυφλὸς ἦν, ἢ βραδύτερον ἐγένετο. Οἱ μὲν ἐδέχοντο τὸ πρῶτον, οἱ δὲ τὸ δεύτερον. Ἀλλ' οἱ πρῶτοι μὴ δυνάμενοι, ὥς εἰκός, ἐξηγήσαι, πῶς ἐκ γενετῆς τυφλὸς ποιητὴς ἠδύνατο εἰκονίσαι ἐναργέστατα⁵⁾ τὸν κόσμον, οὗ ἢ ἀπεικόνισις οὐ μόνον ἀνοικτοὺς ὀφθαλμούς, ἀλλὰ καὶ οὐ τὴν τυχοῦσαν ὀξυνδέκειαν ἀπαιτεῖ, καὶ τὸ ἄτοπον κατιδόντες κατέφυγον εἰς ἀλληγορικὴν ἐρμηνείαν, δι' ἧς συνήθως καὶ αἱ μέγιστα ἀλογίαι ὑπὸ τῶν σοφιστῶν ἐξηγοῦνται. Παρὰ δὲ Σονίδα εὗρηται ἡ σοφιστικωτάτη καὶ γελοιωδεστάτη ἐξήγησις⁶⁾. Ὁ B. Thiersch νομίζει⁷⁾, ὅτι αἰτία τῆς τυφλότητος τοῦ ποιητοῦ ἐγένετο ἡ ὁμηρικὴ διήγησις, καθ' ἣν ἡ Μοῦσα (κατὰ τὸν Thiersch ἢ μοῖρα) τὸν Αἰμώδοκον φιλήσασα ἐτύφλωσε

1) Βιογρ. Β' 2. 2) Αὐτόθι 3. 3) Πρόκλ. Χρηστομ. 4) Σονίδ. ἐν λ. Ὅρα καὶ Εὐστάθ. σελ. 4, 30 καὶ σελ. 395, 10. 5) Κικέρ. Tusc. Quaest. V, 39. 6) Ἐν λ. „Τὸ δὲ ἀληθές, ὅτι οὐχ ἡτιέθη ἐπιθυμίας, ἢ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἄρχεται. Καὶ διὰ τοῦτο ἰστορήθη τυφλός.“ 7) Ueber das Zeitalter und Vaterland des Homer σελ. 81.

μέν, ὅμως ἤδεϊαν φωνὴν αὐτῷ ἔδω¹⁾. Καὶ ταῦτα μὲν οἱ ἀρχαῖοι.

Αἱ ἀντιχεῖς δὲ τῶν ἀρχαίων ἐτυμολογίαι ἴσως ὄφειλον ἀποτρέψαι τοὺς νεωτέρους τοιαύτης ἐρεῦνης. Ἄλλ' οὐχ οὕτως. Διότι οἱ νεώτεροι μετὰ μείζονος σπουδῆς τοῦ ἔργου ἐπελήφθησαν καὶ δὴ ὁ μὲν J. B. Vico τὸ ὄνομα τοῦ Ὀμήρου ἐκ τοῦ ὁμοῦ καὶ εἴρω παρῆγεν, ὁ δὲ R. Knight²⁾ ἐκ τοῦ ὁμαεῖρω, ὁ δὲ Ilgen³⁾ ἐκ τοῦ ὁμοῦ καὶ ἄρειν κατὰ τὴν ἡσιόδειον τῆς λέξεως σημασίαν⁴⁾, ὁμηρεῦειν, συναρμόζειν (δηλαδὴ τὰ ἔσματα τοῖς νεύροις τοῦ μουσικοῦ ὄργάνου. Ὁ δὲ Herder⁵⁾ ὀνομάζει τὸν Ὀμηρον συναρμογέα τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ ἔπους. Τελευταῖον ὁ Welcker⁶⁾ ἀννυώθη εἰς τὴν θεωρίαν, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Ὀμήρου ἐκ τοῦ ὁμοῦ καὶ ἄρειν σύνθετον τὸν συναρμογέα μικρῶν ἁσμάτων σημαίνει. Ὁ τοῦ ἐπικοῦ κύκλου συγγραφεὺς πειρᾶται ἀποδείξαι, ὅτι ὁ Ὀμηρος ὄνομα τεχνίτου δηλωτικόν ἐστιν. Κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ εὐφροῦς τούτου ἀνδρὸς πρῶτον μὲν παρὰ πᾶσι τοῖς λαοῖς ἀναφαίνονται μικρὰ ἔσματα, ἐν οἷς ἡ ποίησις ἐκπρεπῶς καὶ πλουσίως ἀναπτύσσεται, βραδύτερον δὲ ταῦτα συντάσσονται καὶ συναρμόζονται εἰς μείζονα ὅλα, ἐν οἷς πρόοδος ἀναφαίνεται ἐν τῇ τέχνῃ τοῦ σχεδίου, τῇ ἐνότητι καὶ ταῖς σχέσεσι τῶν μερῶν πρὸς ἄλληλα, καὶ τελευταῖον ἐπέρχεται ἡ τρίτη περίοδος, καθ' ἣν τὰ τῆς δευτέρας εἰς μέγα ἐπικὸν ὅλον μεταμορφοῦνται⁷⁾. Ἡ ἀλλοιώσεις δ' αὕτη κατὰ τὸν σοφὸν ἄνδρα

1) Ὀδυσσ. Θ 63. Τῶν Σχολιαστῶν τις οὕτω προσφωνεῖ τὸν ποιητὴν „Ὅηκον, ὃ Ὀμηρε, θαυμασίως αὐτὸν ἡ μοῖρα ἐφίλησεν, εἰ τῶν ὀρθαλμῶν μὲν ἐστέρησεν, αἰσθὴν δὲ ἀντὶ τούτου ἐχαρίσατο, ὥσπερ δῆτα καὶ σὲ ὕστερον.“ 2) Prolegomena ad Homer. σελ. 10. 3) Hymn. Homericum 1796 σελ. 10 „Accinere i. q. ὑπαεῖδειν, poeta cantor, qui citharam pulsans ὑπὸ καλὸν αἰεῖδει, per quem concordant carmina nervis.“ 4) Θεογον. 38. 5) Homer und das Epos ἐν τῷ Zur schönen Literatur und Kunst X 290 καὶ 293. Ἰδὲ καὶ Heyne εἰς Ἰλιάδα VIII σελ. 795 καὶ Lindermann, Notationum Homeric. 1834 σελ. 8 „Est Ὀμηρος conjugus, coactor (coaptator), quia vetera populi carmina coaptabat et in unum epos cogeabat; 6) Der epische Cyklus I, 123. Ἰδὲ καὶ Hennings, Ueber die Telemachie, Leipzig 1858 σελ. 137. 7) Ὁ Wilson ἐν τῷ System of Hindu Mythology σελ. 62 λέγει, ὅτι καὶ ὁ Vyasa τῶν

ὁμοιάζει πρὸς τὰς πολιτικὰς ἀλλοιώσεις, καθ' ὥς πρῶτον μὲν οἴκοι καὶ κῶμαι, εἶτα δὲ μικραὶ πολιτεῖαι καὶ τελευταῖον μεγάλα ξθνη σχηματίζονται. Ὅμηρος δὲ ἐστὶν ὄνομα τεχνίτου, οὗ ἢ τέχνη τὴν συναρμογὴν μικροτέρων ἄσμάτων εἰς μέγα ἔπος σκοπεῖ. Ἄλλ' ὁ Georgius Curtius¹⁾, ὁ βαθύτατα τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν σπονδάσας, ἀποφαίνεται, ὅτι ἢ ῥίζα ἄρ, ἐξ οὗ τὸ ἄρειν, ἔχει ἀμετάβατον σημασίαν, καὶ μεταξὺ τοῦ ὁμοῦ καὶ σὺν ὑπάρχει διαφορά. Ὡστε, εἰ τὸ ὄνομα Ὅμηρος ἐκ τοῦ ὁμοῦ καὶ ἄρειν παρήγετο, ὥφειλεν ἔχειν διάφορον σημασίαν τῆς ὑπὸ τοῦ Welcker ἀποδιδομένης. Ὁ δὲ Sengebusch διὰ πολλῶν παραδειγμάτων ἀποδεικνύει, ὅτι, εἰ τὸ ὄνομα Ὅμηρος ἐκ τῶν εἰρημένων μερῶν σύνθετον ἦν, ὥφειλεν εἶναι Ὅμᾶρος καὶ οὐχὶ Ὅμηρος²⁾.

Ἀλλὰ, καὶ ἂν ὑποτεθῇ, ὅτι ἡ παραγωγή αὕτη ὀρθή ἐστι, πόθεν δῆλον, ὅτι τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ ἐπιτηδεύματος τοῦ ποιητοῦ ἐλήφθη; Καὶ τούτου ὑποτεθέντος, νομίζει ὁ Welcker, ὅτι λῖε τό ζήτημα; Τί ὁ Ὅμηρος οὗτος συνήρμοσεν; Καὶ ὁ ποιητὴς ὁ ὅλως τὸ αὐτοῦ ποίημα δημιουργῶν συναρμόζει τὰς διαφόρους ιδέας καὶ τὰ μέρη, ὅπως ὀργανικόν τι ὅλον ἀπαρτίζωσι, καὶ κατὰ τὴν γλῶσσαν τοῦ Welcker Ὅμηρος δύναται ὀνομασθῆναι. Καὶ ὁ ποιητὴς ὁ μῦθους εἰς ἔπος μεταμορφῶν συναρμογεὺς τίς ἐστίν. Καὶ ὁ ποιητὴς ὁ ἐν τῷ ποιήματι αὐτοῦ δημοτικὰ ἄσματα ἐννυφαίνων καὶ συναρμόζων συναρμογεὺς καλεῖται. Καὶ ὁ ἄνθρωπος (οὗτος βεβαίως ποιητὴς οὐ δύναται ὀνομασθῆναι) ὁ ἐξωτερικῶς μόνον συρράπτων καὶ συναρμόζων δημοτικὰ

Ἦδων οὐκ ἐστὶ συγγραφεὺς τῆς Vedas καὶ Purānas, ἀλλὰ μόνον συναρμογεὺς αὐτῶν. Ἄλλ' αἱ τοιαῦται παραβολαὶ μᾶλλον συγχέουσι τὰ ζητήματα, ἢ βοηθοῦσι πρὸς λύσιν αὐτῶν. Διὶ παραβάλλονται λαοὶ καὶ χαρακτηριστῆρα διάφορον ἔχοντες, καί, ὥς εἰκός, διάφορα προϊόντα παραγαγόντες. Ἄλλως καὶ περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Vyasa ὑπάρχονσι τοσαῦται ἀμφιβολίαι, ὅσαι καὶ περὶ Ὁμήρου.

1) De nomine Homeri, Kiel 1856. 2) Homericæ dissert. post. σελ. 92 „Itaque si vera ea nominis Homeri derivatio esset, dicendum fuisset Dorice Aeolicæque Ὅμᾶρος.“

ἄσματα συναρμογεύς τις ἐστίν. Τίνι λοιπὸν τῶν πολλῶν τούτων συναρμογέων τὴν τε Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν ὀφείλομεν; Ὁ εὐφυνὴς Welcker νοεῖ τὸν τελευταῖον· διότι πρὸς τοῖ ἄλλοις λέγει¹⁾, ὅτι τοσοῦτον ὀφείλομεν τῷ ποιητῇ, ὅσον τῷ κηπουρῷ τῷ κατὰ τὴν ἰδίαν γνώμην τὴν φυσικὴν τῶν φυτῶν αὐξησιν κανονίζοντι.

Ὁμολογοῦμεν, ὅτι οὐδόλως τὴν θεωρίαν τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς ἐννοοῦμεν. Διότι θαυμάζομεν, ὅτι συναρμογεύς μικρῶν ἁσμάτων (ἴσως ἀγαθὸς φιλόλογος, ἀλλ' οὐδόλως ποιητῆς) ἡδύνατο εἶναι ὁ ἐξοχώτατος τῶν ἀνθρώπων, ὡς αὐτὸν ὁ Welcker νοεῖ²⁾. Ἀλλὰ τί οὐ θαυμάζομεν μᾶλλον, ὅτι ἐν τοῖς ὁμηρικῶς χρόνοις τοιοῦτος ἀνθρώπου ἡδύνατο ὑπάρξει; Ἐν τῷ ἡμετέρῳ αἰῶνι τὸ ἐπιτηδεύμα τοῦτο νοητόν ἐστιν, ἐν τῷ ὁμηρικῷ ὅμως ἀνόητον. Διότι νῦν δυνατή ἐστίν ὑπαρξίς ἀνθρώπου (καὶ δὴ τὰ σερβικὰ δημοτικὰ ἄσματα ἐκτίσαντο τοιοῦτον), ὅστις τὰ φερόμενα ἄσματα λαοῦ τινος συλλέξας καὶ πῶς ἐξωτερικῶς αὐτὰ συνδέσας δύναται φιλολογικῷ τῷ τρόπῳ ἐκδοῦναι βιβλίον, ὅπως ἀναγινώσκηται ὑπὸ τῶν ἀγαπῶντων τοιαῦτα περὶεργα τῇ ἀληθείᾳ φιλολογικὰ ἀναγνώσματα.

Ἐν τῷ ὁμηρικῷ ὅμως αἰῶνι οἱ ἀνθρώποι τοιαύτης φιλολογικῆς ἐπιτηδειότητος ἐστεροῦντο. Ἀλλά, καὶ εἰ τοιοῦτοι ὑπῆρχον, ποῦ ὁ πρὸς τούτους θαυμασμός; Ὁ πρὸς φιλολογικὰ ἔργα θαυμασμός ἀπαιτεῖ φιλόλογους ἀναγνώστας, οἵτινες κατὰ τὴν ὁμολογίαν πάντων ἐν ἐκείνῳ τῷ αἰῶνι οὐχ ὑπῆρχον. Οἱ ὁμηρικοὶ ἀνθρώποι οἱ κατ' αὐτὸν τὸν Ὅμηρον τὰ νέα ἄσματα ἀγαπῶντες³⁾ οὐκ ἡδύνατο τιμῆσαι τὸν πεπαλαιωμένοις ἄσμασι δόντα νέαν σειράν⁴⁾.

1) Der epische Cyklus II, 11 „In den natürlichen Organismus der Sage hat der einzelne Dichter ungefähr so viel eingegriffen, wie ein sinniger Gärtner den natürlichen Wachsthum der Pflanze nach seinen Gedanken regelt und gestaltet.“ 2) *Αἰτόθι* I, 127 „Der Dichter der Ilias ist eine Person, unter allen Geschlechtern der Menschen eine der hervorragendsten, eine andere unbekannte Person, eine höchst sinnvolle und kunstgeübte, ist der Dichter der Odyssee.“ 3) *Ὀδυσσ.* A. 352. 4) Der epische Cyklus I, 124.

Διότι ὁ αἰὼν ἐκεῖνος οὐκ ἦν φιλολογικός, ἀλλὰ ποιητικός. Ἄν δ' ὑποτεθῇ, ὅτι ἐφ' Ὀμήρου, ὡς οἱ περὶ τὸν Wolf ἀποφαίνονται, ἡ γραφὴ ἦν ἄγνωστος, ἄρα γε ἄνθρωπος, οὗ ἡ συναρμογὴ ὀλίγον χρόνον ἐμελλε διατηρηθῆναι, ἡδύνατο τὴν αὐτοῦ δόξαν διαιωνίσει; Εἰ τὰ ὁμηρικὰ ἐπη διεσπάθησαν, καὶ διεσπασμένα μέχρι Πεισιστράτου ἐφέροντο, ὁ Ὀμηρος τοῦ Welcker ἀπώλετο· ἄρα οἱ περὶ τὸν Πεισίστρατον ἐμελλον τὴν ὁμηρικὴν δόξαν κτήσασθαι. Ὅμως οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι οὕτως ἀφανεῖς ἐγένοντο, ὥστε νῦν μόλις ἐκ τινων μυθαρίων γινώσκονται. Ἀλλὰ τί ἀναβαίνομεν τοσούτους αἰῶνας; Εἰ νῦν φιλόλογος τις τὰ δημοτικὰ λαοῦ τινος ἄσματα συλλέξας συναρμόσει αὐτὰ εἰς συνεχὲς ἔπος, νομίζει ὁ σοφὸς Welcker, ὅτι οὗτος ἔξει δόξαν Ὀμήρου; Νομίζει, ὅτι οὗτος, εἰ καὶ ἡ συναρμογὴ αὐτοῦ διαιωνισθῆσεται, δύναται δόξαν Schiller καὶ Göthe κτήσασθαι; Γερμανὸς τις συνήρמוσε μὲν εἰς ἔπος τὰ ἥρωικά τῶν Σέρβων ἄσματα¹⁾, ὅμως οὔτε ἐπιφανής, οὔτε γνωστὸς ἐν Σερβίᾳ ἐγένετο. Τελευταῖον θαυμάζομεν, ὅτι ὁ σοφὸς Welcker οὐχὶ ἐκ τῆς ἀναλύσεως τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, ἀλλ' ἐκ τῆς παραγωγῆς τοῦ ὀνόματος τοῦ Ὀμήρου εἰς τὴν περὶ συναρμογῆς θεωρίαν ἐφθασεν. Ἀεὶ δ' αἱ μόνον ἐξ ἐτυμολογιῶν μορφούμεναι θεωρίαι τολμηραὶ ἢ ἡμαρτημέναι εἰσίν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Περὶ τῶν ἐπῶν, ἐφ' ὧν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὸ ὄνομα τοῦ Ὀμήρου ἐξετείνετο.

Ἡ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων μικροφιλοτιμία, ἥτις τα περὶ τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐποχὴν τοῦ ποιητοῦ διεσκότησεν,

1) Miklosich, ἐν τῷ ἐναρκτηρίῳ λόγῳ τῶν ἐν Βιέννῃ φιλολογικῶν συνεδριάσεων, Verhandlungen der achtzehnten Versammlung deutscher Philologen σελ. 3.

ἡ αὐτὴ ἐπη τινὰ τῷ Ὀμήρῳ ὑπέβαλεν. Καὶ οἱ μὲν Κολοφώνιοι, παρ' οἷς ὁ Μαργίτης ἐποιήθη, τῷ Μελησιγενεῖ τὸ ἔπος ἀπέδιδον, ὅπως πιθανωτέρας τὰς αὐτῶν ἀξιώσεις ἀναδείξωσιν, οἱ δὲ Κύπριοι τοῦ Στασίνου τὰ Κύπρια¹⁾, ὅπως αὐτὸν τὸν Ὀμηρον σφετερισθῶσιν. Τοῦθ', ὅπερ ἐποίησαν οἱ τε Κολοφώνιοι καὶ οἱ Κύπριοι, ἔπραττον²⁾ καὶ ἄλλαι ἑλληνικαὶ πόλεις, ὅσαι ἴδια ἔπη ἔχουσαι τοῦ ποιητοῦ ἀντεποιοῦντο. Οὕτως ἐγένετο, οἱ δ' ἀδαέστεροι τῶν Ἑλλήνων ἠδέως τὰς τοιαύτας φήμας ἐδέχοντο (ὥς δὴ οἱ ἐν-θουσιαστικώτεροι τῶν Χριστιανῶν πρὸς βλάβην αὐτῆς τῆς θρησκείας πιστεύουσιν εἰς πλεῖστα τοῖς ἁγίοις ὑποβαλλόμενα θαύματα) νομίζοντες, ὅτι οὕτως ἡ δόξα τοῦ ποιητοῦ, ὃν τὴν πηγὴν πάσης σοφίας ἐθεώρουν, μεγεθύνεται. Οὐδεμία δὲ κριτικὴ τὰ τῷ Ὀμήρῳ ὑπαβαλλόμενα ἔπη ἐβασά-νιζεν, οὐδείς ἔλεγχος ἐγένετο.

Τίς ὁμῶς ἠδύνατο προῖδεῖν, ὅτι τὰ ὑπ' ἀγαθῆς προ-θέσεως προσφερόμενα δᾶρα αἰτία τοῦ αἰωνίου θανάτου τοῦ ποιητοῦ ἐγένοντο; Αὐστηχῶς ὁ Μελησιγενὴς ἔπαθεν, ὅ, τι οἱ δεξάμενοι τὰ τῶν Λαναῶν δῶρα. Ὡς ἡ τῶν πα-τρίδων καὶ τῶν ἐποχῶν τοῦ ποιητοῦ πληθὺς πλείστους φι-λολόγους ᾤθησεν, ὅπως τὴν προσωπικὴν τοῦ Ὀμήρου ὑπαρ-

1) Ἀθην. XV, 30. Τζέτζ. χιλιάδ. 13, 634. 2) Ἀξία σημειώσεώς ἐστιν ἡ τῶν ἀρχαίων τάσις, ὅπως μετὰ τοῦ Ὀμήρου διὰ τινος δεσμοῦ συνδεθῶσιν. Ἐπειδὴ ὑπῆρχον ἔπη τινὰ τοῦ ἐπικοῦ κύκλου, ἅπερ διὰ σπουδαίους, ὥς δοκεῖ, λόγους, οὐκ ἠδύνατο τῷ Ὀμήρῳ ἀποδοῦναι, ὡμολογούν μὲν τὸν ἀληθῆ αὐ-τοῦ ποιητὴν, ὁμῶς τοῦτον ὠνόμαζον ξένον, διδάσκαλον, γαμβρὸν τοῦ Ὀμή-ρου ἢ οἰανδήποτε ἄλλην σχέσιν μετ' αὐτοῦ ἔχοντα, ὥς πρὸς πολλοῖς ἔλλοις τὸ ἐξῆς τοῦ Στράβωνος χωρίον δείκνυσιν XIV, 1 „Σάμιος δ' ἦν καὶ Κρεώ-φυλος, ὃν φασὶ δεξάμενον ξενίᾳ ποτὲ Ὀμηρον λαβεῖν δῶρον τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ποιήματος, ὃ καλοῦσιν Οἰχαλίας ἄλωσιν. Καλλιμαχος δὲ τοῦναντίον ἐμφαίνει δι' ἐπιγράμματός τινος, ὥς ἐκείνου μὲν ποιήσαντος, λεγομένου δ' Ὀμήρου διὰ τὴν λεγομένην ξενίαν·

Τοῦ Σαμίου νόμος εἰμὶ δόμῳ ποτὲ θεῖον Ὀμηρον
δεξαμένον· κλαίω δ' Εὐρυτον, ὅσσ' ἔπαθεν,
καὶ ξανθὴν Ἰόλειαν. Ὀμήρειον δὲ καλεῖμαι
γράμμα· Κρεώφυλῳ, Ζεῦ φίλε, τοῦτο μέγα·

τινὲς δὲ διδάσκαλον Ὀμήρου τοῦτόν φασιν.“ Ἴδὲ καὶ Σοῦιδαν ἐν λ. Κρεώφυλος.

ξιν ἀρνηθῶσιν, οὕτως ἡ πληθὺς τῶν ὑποβληθέντων ἐπῶν ἐνέβαλεν αὐτοῖς τὸ θάρρος, ὅπως ὑπὸ τὸ μέγα τοῦ ἐπικοῦ κύκλου βάρος τὸν ποιητὴν τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας μέχρι θανάτου καταπιέσωσιν. Παραδείγματος χάριν ὁ σοφὸς Bonitz λέγει, ὅτι Ὅμηρος ἐστὶν οὐ μόνον ὁ ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπῶν τοῦ Τρωικοῦ μυθικοῦ κύκλου καθ' ὅλον, ἢ τῶν πλείστων, ἢ πάντων, ἢ πάντων καὶ πρὸς τούτοις ἀριθμοῦ τινος ἐπικῶν ὕμνων εἰς τοὺς θεοὺς. Ταύτην δὲ τὴν περιεκτικὴν σημασίαν, ἐξακολουθεῖ ὁ ἀνὴρ λέγων, ἀποδίδουσι τῷ ὀνόματι τοῦ Ὁμήρου οὐχὶ οἱ ἄμειροι τοῦ πνευματικοῦ βίου τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ τῆς φιλολογίας αὐτοῦ, ἀλλ' οἱ ἐν τῇ κλασικῇ ἐποχῇ τῆς ἑλληνικῆς ἀναπτύξεως κορυφαῖοι τῆς φιλολογίας ἄνδρες, ὧν ὁ λόγος ὤφειλεν ἔχειν ἡμῖν βέβαιον κῆρος. Ἐν τῇ κλασικῇ ἐποχῇ τὸν περιορισμὸν τοῦ ὀνόματος τοῦ Ὁμήρου ἐν μόνῃ τῇ Ἰλιάδι καὶ Ὀδυσσεΐᾳ οὐ πάντες ὁμολογοῦσιν. Τοῦτο γίνεται ἐν τῇ περιόδῳ, καθ' ἣν ἀπὸ τοῦ τρίτου αἰῶνος Π·Χ ἡ Ἀλεξάνδρεια τὸ κέντρον τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἑλληνικῆς πολυμαθείας ἐγένετο. Οἷτος λοιπὸν ὁ περιορισμὸς ἐστὶ προϊὼν ἐπικαταλογισμοῦ, ὅστις ἡμίσειαν χιλιετηρίδα μετὰ τὸν χρόνον, ἀφ' οὗ ἡ Ἰλιάς γε ἤδη ὑπῆρχεν, ἐδραιώθη· τοῦναντίον ἡ ἐγγυτάτη ἱστορικὴ παράδοσις ἀποδίδωσι τῷ ὀνόματι τοῦ Ὁμήρου ποιητικὰ προϊόντα τοσαύτης περιοχῆς καὶ τοσαύτης διαφορᾶς χαρακτῆρος, ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ τολμηροτάτη φαντασία αἰδεῖται τῷ αὐτῷ ἀνθρώπῳ ἀποδοῦναι¹⁾. Ὡσαύτως ὁ Welcker πειρώμενος ἀποδοῦναι τῷ Ὁμήρῳ ὁλόκληρον τὸν ἐπικὸν κύκλον λέγει, ὅτι ὁ Ὅμηρος μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἀριστοτέλους εἶχε εὐρύτεραν σημασίαν²⁾. Οὐχὶ διάφορα τούτοις λέγει ὁ Sengebusch³⁾ καὶ τὰ αὐτὰ ἀσπάζεται ὁ Hennings⁴⁾. Αἱ κρίσεις ὁμῶς αὗται ἐν τοῖς πλείστοις φαίνονται ἡμῖν ἡμαρτημέναι, ὥς ἐν τῇ ἐπομένῃ κριτικῇ ἐρευνῇ δῆλον ἔσται.

1) Ueber den Ursprung der Homerischen Gedichte σελ. 13—14. 2) Der epische Cyklus σελ. 131. 3) Dissert. post. σελ. 15. 4) Ueber die Telemaachie 1858, ἐν ἀρχῇ.

Καὶ πρῶτον ὁ Ἡρόδοτος περιορίζει τὸ ὄνομα τοῦ Ὀμήρου ἐν μόνῃ τῇ Ἰλιάδι καὶ Ὀδυσσεΐᾳ. Ὁ εἰς Σικελίαν πεμφθεὶς πρέσβυς τῶν Σπαρτιατῶν λέγει πρὸς τὸν τύραννον Γέλωνα „Ἡ κε μέγ' οἰμώξεις ὁ Πελοπίδης Ἀγαμέμνων πνυθόμενος Σπαρτιήταις τὴν ἡγεμονίην ἀπαραιρεῖσθαι ὑπὸ Γελωνός τε καὶ Συρηκοσίων.“ Ὁ Σπαρτιάτης ἔχει ὑπ' ὄψιν τὴν Ἰλιάδα, ὡς σαφέστερον δείκνυται ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Ἀθηναίου· „Μάτην γὰρ ἂν ὥδε πάραλον Ἑλλήνων στρατὸν πλεῖστον εἶημεν ἐκτιήμενοι, εἰ Συρηκοσίοισι ἕοντες Ἀθηναῖοι συγχωρήσομεν τῆς ἡγεμονίης, ἀρχαιότατον μὲν ἔθνος παρεχόμενοι, μοῦνοι δὲ ἕοντες οὐ μετανάσται Ἑλλήνων· τῶν καὶ Ὅμηρος ὁ ἐποποιὸς ἄνδρα ἄριστον ἔφησε ἐς Ἴλιον ἀπικέσθαι τάξαι τε καὶ διακοσμήσαι στρατόν“¹⁾. Τὰ δύο ταῦτα παραδείγματα δεικνύουσιν, ὅτι οὐ μόνον συγγραφεῖς, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι Ἕλληνες τὴν Ἰλιάδα ὡς ὁμηρικὸν ἔπος ὑπ' ὄψιν εἶχον. Εἵτα ὁ Ἀλικαρνασσεὺς ἐλέγχει τὸν Ὅμηρον ὀνομάζοντα ἐν τε τῇ Ἰλιάδι²⁾ καὶ Ὀδυσσεΐᾳ³⁾ ποταμὸν Ὠκεανόν, ὃν ὁ ἱστορικὸς οὐκ οἶδε⁴⁾, καὶ ἀλλαχοῦ ὀνομάζει αὐτὸν ἐκ τῆς Ὀδυσσεΐας⁵⁾. Λέγων δ', ὅτι ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Ἡσίοδος τὴν θεογονίαν τοῖς Ἑλλήσιν ἐποίησαν⁶⁾, ἐνόει τὸν Ὅμηρον ὡς ποιητὴν ὠρισμένων ἐπῶν καὶ οὐχὶ ὡς ἐπικὸν κύκλον. Ἀλλως οὐδαμοῦ ὀνομάζει αὐτὸν ποιητὴν ἔπους τινὸς τοῦ ἐπικοῦ κύκλου. Ὅσαίς δ' εἰς ἄλλα ἔπη ἤγαγεν αὐτὸν ἢ διήγησις, ἀπεφάνητο, ὅτι ταῦτα οὐκ ἐποιήθησαν ὑφ' Ὀμήρου. Καὶ περὶ μὲν τῶν Ἐπιγόνων ὁ ἱστορικὸς ἀμφιβάλλει⁷⁾, τὰ δὲ Κύπρια ἔπη ὡς ἀντιφάσκοντα πρὸς τὸν Ἰλιάδα διαρρηθὴν ἄλλῳ ποιητῇ ἀποδίδωσιν⁸⁾. Ὁ αὐ-

1) VII, 161. 2) Ξ 265. 3) Α 369. 4) II, 23. 5) VI, 29. 6) II, 53. Παράβαλ. καὶ G. W. Nitzsch, Die Sagenpoesie der Griechen, Braunschweig 1852 σελ. 302. 7) VI, 32 „Ἄλλ' Ἡσίοδῳ μὲν ἐστὶ περὶ Υπερβορέων εἰρημένα, ἔστι δὲ καὶ Ὅμηρῳ ἐν Ἐπιγόνοις, εἰ δὲ τῷ ἔόντι γε Ὅμηρος ταῦτα τὰ ἔπεα ἐποίησε.“ 8) II, 117 „Κατὰ ταῦτα δὲ τὰ ἔπη [καὶ τόδε τὸ χωρίον οὐκ ἤκιστα, ἀλλὰ μάλιστα] δηλοῖ, ὅτι οὐκ Ὅμηρος τὰ Κύπρια ἔπεα ἐστὶ, ἀλλ' ἄλλον τινός· ἐν μὲν γὰρ τοῖσι Κυπρίοις εἰρηται, ὡς τριταῖος ἐκ Σπάρτης Ἀλέξανδρος ἀπῆκετο ἐς τὸ Ἴλιον ἄγων τὴν Ἑλένην, εὐάει τε πνεύματι χρησάμενος καὶ θαλάσῃ λείῃ· ἐν δὲ Ἰλιάδι λέγει, ὡς ἐπλάξετο ἄγων αὐτήν.“

τὸς ὁμολογεῖ, ὅτι πολλοὶ ἐποποιοὶ ἐπραγματεύθησαν τὸν Ἱερὸν μῦθον¹⁾. Ἐκ τῶν εἰρημένων δῆλον γίνεται, ὅτι ὁ Ἀλικαρνασσεὺς ἐνόμιζεν ὡς γνήσια τοῦ Ὀμήρου ἔπη μόνον τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν. Ἀξίον δὲ σημειώσεως ἐστίν, ὅτι ὁ ἱστορικὸς τὴν νοθείαν τῶν Κυπρίων ἐκ τῆς πρὸς τὴν Ἰλιάδα ἀντιφάσεως ἀποδεικνύει. Κριτικὴ ὡς ἐπιστήμη ἐφ' Ἡροδότου οὐχ ὑπῆρχε, μόνος δ' ὁ κοινὸς νοῦς ἦν ἱκανός, ὅπως ἀποδείξῃ τὴν νοθείαν τῶν ἐπῶν, ὅσα αἱ τοῦ Ὀμήρου ἀντιποιοῦνται πόλεις ὑπέβαλλον αὐτῷ. Διὰ τὰς κριτικὰς δὲ ταύτας παρατηρήσεις ὁ Fr. Schlegel²⁾ ὀνομάζει τὸν Ἡρόδοτον ἀρχαῖότατον Χωρίζοντα. Οὐχὶ δικαίως, ὡς νομίζομεν. Διότι οὗτος οὔτε ὁ πρῶτος, οὔτε ὁ μόνος ταῦτα τὰ ἔπη ἐχώριζεν³⁾.

Τελευταῖον ὑπολείπεται ἡροδοτείον τι χωρίον, ἐν ᾧ πλέον ὀφειλομένον ἐνδιατρίψαι. Ἐν τῷ πέμπτῳ βιβλίῳ ὁ ἱστορικὸς λέγει, ὅτι ὁ Κλεισθένης τοῖς Ἀργείοις πολεμήσας ἔπαισε τοὺς ῥαψωδοὺς ἐν Σικυνῶνι ἀγωνίζεσθαι „τῶν ὁμηρείων ἐπέων ἕνεκεν, ὅτι Ἀργεῖοί τε καὶ Ἀργὸς τὰ πολλὰ πάντα ὑμνεῖται“⁴⁾. Ἐνταῦθα ἀναφέρεται τὸ ζήτημα, πότερον νοεῖ ὁ ἱστορικὸς, τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν, ἢ ὁλόκληρον τὸν ἐπικὸν κύκλον; Νομίζομεν τὸ πρῶτον. Ἐπειδὴ ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια δύο ἔπη εἰσὶ, καὶ ταῦτα εἰς πολλὰ μέρη διηροῦντο, ὡς τὴν Μῆνιν, τὴν Τειχοσκοπίαν, τὴν Διομήδους ἀριστείαν κτλ. ὁ ἱστορικὸς ἡδύνατο χρησασθαι τῷ πληθυντικῷ ἀριθμῷ. Πρὸς δὲ οἱ ἀρχαῖοι ἀνόμαζον ἕπος καὶ ἓνα μόνον στίχον, ὡς πλεῖστα παραδείγματα ἐναργῶς δεικνύουσιν⁵⁾. Ὁ δὲ Κλεισθένης ἐξεδίωξε τῆς Σικυνῶνος τοὺς ῥαψωδοὺς, ὅτι τοὺς Ἀργεῖους καὶ

1) II, 120 „Αὐτοῦ δὲ Πριάμου οὐκ ἔστι οὔτε οὐ δύο ἢ τρεῖς ἢ καὶ ἔτι πλείους τῶν παίδων μάχης γνωμένης ἀπέθνησκον, εἰ χρεὶ τι τοῖσι ἐποποιοῖσι χρεώμενον λέγειν.“ 2) Geschichte der epischen Poesie III, 227. 3) Παράβαλ. Gräfenhan, Geschichte d. class. Phil. I, 284. 4) V, 67. 5) Παραδείγματος χάριν Ἀριστοτέλ. Ῥητορ. III, 16 „Παράδειγμα ὁ Ἀλκινόου ἀπόλογος, ὅτι πρὸς τὴν Πηνελόπην ἐν ἐξήκοντα ἔπεσιν.“ Περὶ ποιητ. XXVI, 5 „Ἐἴ τις τὸν Οὐδύπειον θείῃ τὸν Σοφοκλέους ἐν ἔπεσιν ὅσους ἡ Ἰλιάς.“ Πανσαν IV, 3, 2.

τὸ Ἄργος ὕμνον. Ἀλλὰ ποῦ ἄλλοθι οἱ Ἀργεῖοι καὶ τὸ Ἄργος μᾶλλον ὕμνοῦνται, ἢ ἐν τῇ Ἰλιάδι; Ἴσως οὐδαμοῦ ἄλλοθι, ἢ ἐν τῷ ἔπει ἐκείνῳ, καθ' ὃ σύμπαντες οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα τοῦ Ἀργους τὸν ἐπιφανέστατον πόλεμον ἐστρατεύσαντο. Ἐν τούτῳ τῷ ἔπει δικαίως ἀπειράκις οἱ τε Ἀργεῖοι καὶ τὸ Ἄργος μνημονεύονται. Ἀλλ' ἴσως ὁ Κλεισθένης ἐξεδίωξε τοὺς ῥαψωδοὺς διὰ τῆς Θηβαΐδος ἀγωνιζομένους. Διὰ τῆς Θηβαΐδος; Τῶν συμφορῶν τῶν Ἀργείων¹⁾; Τῇ ἀλθθαίᾳ ὁ Σικυνώνιος τύραννος, ὁ τῶν Ἀργείων ἐχθρὸς, ῥαψωδοὺς τὰς τῶν ἐχθρῶν συμφορὰς ἔδοντας τῆς αὐτοῦ πατρίδος οὐκ ἐξεδίωκεν. Μόλις δὲ δύναται τις νοῆσαι τοὺς Ἐπιγόνους. Διότι τὸ ἔπος τοῦτο οὐκ ἡδύνατο περιέχειν δόξαν τοῖς Ἀργείοις ἰσοστάσιον πρὸς τὴν ἐν τῇ Ἰλιάδι. Πρὸς δὲ ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσσεια συνήθως ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἐρραψωδοῦντο. Τοῦτο νοεῖ Διονύσιος ὁ Ἀργεῖος διὰ τῆς φράσεως²⁾ ἐκατέρας τῆς ποιήσεως εἰσε-
νέχεθαι, ὥς σαφέστερον ὁ Ἰσοκράτης ἐν τῷ Πανηγυρικῷ λέγει, ὅτι ἡ Ὀμήρου ποιήσις ἔλαβε μείζω δόξαν· διότι οὗτος καλῶς ἐνεκωμίασε τοὺς Ἕλληνας πολεμήσαντας τοῖς βαρβάρους καὶ διὰ τοῦτο οἱ πρόγονοι ἔντιμον ἐποίησαν τὴν τέχνην αὐτοῦ ἐν τοῖς μουσικοῖς αἵθροις³⁾ ἢ κατὰ τὸν ῥήτορα Λυκούργον⁴⁾ ἐν τοῖς Παναθηναίοις. Οὐδὲν δ' ἄλλο ἔπος ὕμνει μᾶλλον τῆς Ἰλιάδος τὸν πρὸς τοὺς βαρβάρους πόλεμον τῶν Ἑλλήνων.

Ἀλλ' ὁ Welcker μνημονεύει Ξενοφωντείου χωρίου, ἐν ᾧ ὁ Σωκράτης ἐρωτᾷ τὸν Εὐθύδημον, εἰ οὗτος πάντα τὰ τοῦ Ὀμήρου ἔπη κησάμενος διανοεῖται γενέσθαι ῥαψωδός⁵⁾. Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου ὁ σοφὸς ἀνὴρ τεκμαίρεται, ὅτι ἐπὶ Σωκράτους ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ὀμήρου ἐνοῦντο πλείονα ἔπη· διότι, ὥς λέγει, τότε τὸ κησασθαι τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσειαν οὐκ ἦν σπάνιον⁶⁾. Ἴσως ἐπὶ Σωκράτους ἢ τῶν δύο ἐπῶν κηῆσις οὐκ ἦν σπάνιον, καὶ ἴσως

1) Πανσαν. IX, 9, 1 „Τὸ σύμπαν στρατεύμα πλὴν Ἀδράστου φθαρήναι.“ 2) Σχόλ. Πινδ. Νέμ. I, 1. 3) Κερ. 42. 4) Κατὰ Λεωκράτ. κερ. 26. 5) Ἀπομνημον. IV, 2 „Ἀλλὰ μὴ ῥαψωδός; ἔφη. Καὶ γὰρ τὰ Ὀμήρου σὲ φασιν ἔπη πάντα κηκῆσθαι.“ 6) Der epische Cyklus I, 132.

συχνάκις οἱ τῶν παιδῶν διδάσκαλοι, οἱ ῥαψωδοὶ καὶ οἱ ἀκριβέστερον τὸν Ὅμηρον σπονδάζοντες ἐκτῶντο μέρη τινὰ ἢ καὶ ὁλόκληρον τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν. Ὅμως καὶ διδάσκαλοι παιδῶν ἐνίοτε ἐστειροῦντο τούτων. Αὐτὸς δ' ὁ Wolf λέγει¹⁾, ὅτι ἐπὶ Ἀλκιβιάδου ἴσως ἐν σχολῇ καλῶς κατηρτισμένη ὑπῆρχον ἀντίγραφα τοῦ Ὁμήρου, εἰ μὴ πάσης τῆς ποιήσεως (ἐννοεῖ μόνον τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν), μερῶν γε αὐτῆς. Εἰ λοιπὸν σχολαὶ καλῶς κατηρτισμέναι μόνον μέρη τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας εἶχον, πῶς οὐκ ὦφειλε θαυμάσαι ὁ Σωκράτης, ὅτι νεανίας, καίπερ μηδενὸς βιβλίου καρπούμενος, πάντα τὰ μέρη τῆς τε Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας ἐκτῆσατο;

Ἄλλ' οὔτε μακρῶν ἀποδείξεων, οὔτε εἰκασιῶν δεόμεθα. Αἰτίη αὐτὸς ὁ Ξενοφῶν ἐρμηνεύει ἐαυτόν. Ἐν τῷ Συμποσίῳ²⁾ ὁ Νικήρατος, καίπερ μέγα φρονῶν, ὅτι τὸν Ὅμηρον γινώσκει, ὅμως ἐκ μόνης τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας λαμβάνει ἰδέας. Ὁ δὲ πατὴρ τοῦ Νικηράτου βουλόμενος ποιῆσαι τὸν υἱὸν ἄνδρα ἀγαθὸν ἠνάγκασε αὐτὸν πάντα τὰ Ὁμήρου ἐπεὶ μαθεῖν. „Ὁ πατὴρ ὁ ἐπιμελούμενος, ὅπως ἀνὴρ ἀγαθὸς γενοίμην, ἠνάγκασέ με πάντα τὰ Ὁμήρου ἐπεὶ μαθεῖν· καὶ νῦν δυναίμην ἂν Ἰλιάδα ὅλην καὶ Ὀδύσειαν ἀπὸ στόματος εἰπεῖν“³⁾. Τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Ξενοφῶντος σαφῶς ἀποδείκνυσιν, ὅτι τὰ πάντα σημαίνει μόνον τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν. Ἴων δ' ὁ ῥαψωδός, καίπερ σεμνυνόμενος ἐν τῷ ὁμωνύμῳ διαλόγῳ δεινὸς εἶναι λέγειν περὶ Ὁμήρου ὑπὲρ Μητροδώρον τὸν Λαμψακηνόν, Στησίμβροτον τὸν Θάσιον, τὸν Γλαύκωνα καὶ πάντα ἄλλων⁴⁾, ὅμως ἐξ οὐδενὸς ἄλλου ἐπὶ μίαν ἰδέαν ἢ μίαν λέξιν, ἢ μυσίαν γε ποιεῖται ἐνὸς τῶν ἄλλων ἐπῶν. Καὶ αὐτὸς δ' ὁ Σωκράτης, πρὸς ὃν ὁ Ἴων διαλέγεται, μόνον τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν ἔχει ὑπ' ὄψιν. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ τε Ἡρόδοτος καὶ ὁ Ξενοφῶν, ὃν πρὸς βοήθειαν ἐκάλεσαμεν.

1) Proleg. ad Homer. σελ. 169 „Ergo postulari tum poterat, ut in schola bene instituta exemplar Homeri esset, si minus universae poesis, at aliquarum certe partium.“ 2) IV, 6. 3) Αὐτόθι III, 5. 4) II, D.

Ὁ δὲ Θουκυδίδης πολλαχοῦ τῆς ἱστορίας μνημονεύει τοῦ Ὅμηρου ὡς ποιητοῦ τῆς Ἰλιάδος¹⁾. μόνον ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ ἀποδίδωσιν αὐτῷ τὸν εἰς Ἀήλιον Ἀπόλλωνα ὕμνον²⁾. Ἴσως ὁ ἱστορικὸς γινώσκει μὲν, ὅτι ὁ ὕμνος οὐκ ἐποιήθη ὑφ' Ὅμηρον, ἀλλ' ὀνομάζει αὐτὸν κατὰ τὴν τῷ λαῷ γνωστὴν ἐπιγραφὴν³⁾. Οἱ ὕμνοι δ' οὗτοι, ἐν οἷς καὶ ὁ ἡμέτερος, προοίμιά εἰσιν, ἅπερ μαρτυροῦντος τοῦ Πλουτάρχου⁴⁾ καὶ ἐπικυροῦντος τοῦ Wolf⁵⁾ οἱ ῥαψῶδοι πρὸ τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας ἤδον. Ἐπειδὴ δὲ πρὸ τούτων ἤδοντο, συνέβη, ὡς δοκεῖ, ἵνα, καίπερ ποιητικὰ προϊόντα τῶν ῥαψωδῶν, ὡς ὁμηρικὰ ὑπὸ τοῦ λαοῦ νομίζονται. Εἰ δ' ὄντως ὁ Θουκυδίδης τῷ Ὅμῳ τὸν ὕμνον ἀποδίδωσιν, ἀμαρτάνει ἀμαρτήμα, οὗ αὐτὸς λέγει τὴν αἰτίαν⁶⁾. Εἴ τις νομίζει, ὅτι τὸν ὕμνον τοῦ Ὀλόρου διαβάλλομεν, οὗτος δύναται μαθεῖν, ὅτι ὁ ἱστορικὸς καὶ ἀλλαχοῦ περὶ τὸν Ὅμηρον ἤμαρτεν. Καὶ δὴ ἐκεῖ, ἐνθα πρῶτον τοῦ ποιητοῦ μνημονεύει, ἀμαρτάνει λέγων, ὅτι ὁ Ὅμηρος οὐδαμῶς ὀνομάζει Ἑλλήνας πλὴν τῶν μετὰ τοῦ Ἀχιλλέως στρατευσαμένων⁷⁾. Διότι οὗτος χρῆται τῷ ὀνόματι τῆς Ἑλλάδος⁸⁾ ἐν εὐρυτέρᾳ σημασίᾳ (καθ' ἃ ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ ἀποδεικνύομεν) καὶ τοὺς κατοίκους αὐτῆς ὀνομάζει Πανέλληνες⁹⁾. Μόλις δὲ δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι οἱ στίχοι οὗτοι ἐπὶ Θουκυδίδου ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπαισιν οὐχ ὑπῆρχον. Διότι ὁ Ἀρίσταρχος ἤδη εὗρε μὲν αὐτοὺς ἐν τοῖς ἀρχαίοις χειρογράφοις, ὅμως ὡς ἀντιγράφοντες πρὸς τὴν τοῦ Θουκυδίδου κρίσιν ἐσημείωσεν¹⁰⁾. Ὠσαύτως οὐ δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι ὁ ἱστορι-

1) Βιβλ. I, 3, 9, 10. II, 41. 2) III, 114. 3) Παράβαλ. Gräfenhan, Geschichte der class. Phil. I, 526. 4) Περὶ Μουσικ. 1133 „Τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς, ὡς βούλονται ἀφοσιωσάμενοι, ἐξέβαινον εὐθὺς ἐπὶ τε τὴν Ὅμηρον καὶ τῶν ἄλλων ποίησιν· δῆλον δὲ τοῦτ' ἐστὶ διὰ τῶν Τερπιάδου προοιμίων.“ 5) Proleg. ad Homer. σελ. 106. 6) I, 20 „Οἱ γὰρ ἄνθρωποι τὰς ἀκοὰς τῶν προγεγενημένων, καὶ ἣν ἐπιχώρια σφίσιν ἦ, ὁμοίως ἀβασανίστως παρ' ἀλλήλων δέχονται.“ 7) Βιβλ. I, κεφ. 3. 8) Ὀδυσσ. A 344. A 726, 816. O 80. 9) Ἰλιάδ. B 530. 10) Lehr's De Aristarchi stud. Homer. Lipsiae 1865 σελ. 228. Στράβων XIV, 662. Sengibusch, Homeric. dissert. prior σελ. 141. „Ex his verbis consequitur, Thucydidem ne nosse quidem istos versus Odyss-

κὸς τοὺς στίχους ὡς μικρὰ ἔχνη θεωρεῖ. Διότι τοῦτο κω-
λύει ἢ λέξις οὐδαμοῦ. Ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ αὖθις ἀμαρ-
τάνει ὁ Θουκυδίδης νομίζων, ὅτι ὁ Ὅμηρος οὐκ εἴρηκε βαρ-
βάρους. Διότι ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν νηῶν ὁ ποιητὴς λέ-
γει Καρῶν βαρβαροφώνων κατὰ τὴν ὑπὸ πλείστων
φιλολόγων ἐπιδοκιμαζομένην παρατήρησιν τοῦ Στράβωνος¹⁾.
Καὶ ταῦτα μὲν οἱ ἱστορικοί.

Ἦδη δὲ μεταβαίνομεν εἰς τὸν λυρικὸν Σιμωνίδην. Κατὰ
ἀπόσπασμά τι παρ' Ἀθηναίῳ ἀποδίδεται ὑπὸ τοῦ λυρι-
κοῦ τῷ Μελεάγρῳ νίκη τις μῆτε ἐν τῇ Ἰλιάδι, μῆτε ἐν τῇ
Ὀδυσσεΐα μνημονευομένη, ἐν ᾗ λέγει, ὅτι ὅτε Ὅμηρος καὶ
ὁ Στησίχορος τὸν μῦθον τοῦτον ἐπραγματεύθησαν²⁾. Ἐν-
τεῦθεν δ' ὁρμώμενος ὁ σοφὸς Welcker ἀποφαίνεται³⁾, ὅτι
ὁ Σιμωνίδης ὀνομάζει τὸν Ὅμηρον ἐκ τῆς Θηβαΐδος. Ἴσως
ὁ λυρικός τὰ τοῦ Ὁμήρου ἔπη ἐκ τῆς ἀκροάσεως τῶν δα-
ψωδῶν γινώσκων οὐδὲν ἄλλο βοήθημα εἶχεν, ἢ τὴν αὐτοῦ
μνήμην. Ἀλλὰ καὶ ἡ πιστοτάτη μνήμη συχνάκις οὐ διατη-
ρεῖ τὰ παραδοθέντα αὐτῇ, ἀλλὰ συγχέει καὶ ἄλλα μὲν, μά-
λιστα δὲ τὰς πηγάς, ἀφ' ὧν ἤντηλσεν. Ὁ Σιμωνίδης λοι-
πὸν διετῆρει μὲν ἐν τῇ μνήμῃ, ὅτι ὁ τε Ὅμηρος καὶ ὁ
Στησίχορος ἦσαν τὸν Μελεάγρον, ἡμαρτεν ὅμως νομίσας,
ὅτι καὶ ὁ πρῶτος τὸν μῦθον τῆς νίκης τοῦ ἥρωος ἐπρα-

seae α 344, δ 726 quibus Ἑλλάς dicitur Graecia, Iliadis istum quo
Graeci dicuntur Πανέλληνες B 530. “

1) XIV, σελ. 564 ἔκδ. Müller, „Οὐτ' οὖν Θουκυδίδης ὀρθῶς· οὐδὲ γὰρ
λέγεσθαί φησι βαρβάρους διὰ τὸ μὴδὲ Ἑλληνάς πω ἀντίπαλον εἰς ὄνομα
ἀποκεκρίσθαι· τό τε γὰρ μὴδὲ Ἑλληνάς πως ψεῦδος αὐτὸς ὁ ποιητὴς ἀπε-
λέγχει·

ἄνδρός, τοῦ κλέος εὐρὺ καθ' Ἑλλάδα καὶ μέσον Ἄργος
καὶ πάλιν,

εἴτ' ἐθέλεις τραφῆναι ἀν' Ἑλλάδα καὶ μέσον Ἄργος,
μὴ λεγομένων τε βαρβάρων, πῶς ἔμελλεν εὐὲς λεγθήσεσθαι τό βαρβαρο-
φώνων;“ 2) Ἀθην. Δ, 172 „Μάρτυς Σιμωνίδης ὁ ποιητὴς, ὃς περὶ Με-
λεάγρον τὸν λόγον ποιούμενός φησιν

ὃς δουρὶ πάντας νίκασε νέους,

δινάεντα βαλὼν Ἀναυρον ὑπερ πολυβότρου ἐξ Ἴωλκω.

Οὕτω γὰρ Ὁμηρος ἡδὲ Στησίχορος ἄεισε λαοῖς.

3) Der epische Cyklus I, 199.

γματεύετο. Τὰ εἰρημένα δύνανται στηριχθῆναι ἐπὶ πλείστον παραδειγμάτων. Διότι βραδύτερον, ὅτε τὰ πάντα τῇ γραφῇ παρεδίδοντο, ὁ φιλόσοφος Πλάτων, καίπερ ἀπὸ τῶν βιβλίων καὶ μετὰ προσοχῆς ὀφείλων φιλοσοφεῖν, ὅμως συγγέει ἐν τῇ αὐτοῦ Πολιτεία τὸν Εὐριπίδην καὶ Σοφοκλέα ὀνομάζων ἐξεῖνον ἀντὶ τούτου¹⁾. Ὁ αὐτὸς φιλόσοφος ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματι πολὺν διάφορον παραδίδωσι τὸ τῆς Ὀδυσσεΐας χωρίον, ἐν ᾧ περὶ τοῦ δικαίου βασιλέως λόγος γίνεται²⁾. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης συγγέει τὴν Κίρκην καὶ Καλυψώ³⁾. Τὸ ἐναντίον πάσχει ὁ Πλίνιος⁴⁾. Ὁ αὐτὸς δὲ Σταγειρίτης συγγέει τὴν ἀπειλὴν τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τὴν τοῦ Ἑκτορος⁵⁾. Ὁ δὲ Περιζώνιος ἐν τῇ τῶν ζῶων ἱστορίᾳ παρέχει ἡμῖν μέγα πλῆθος τοιούτων παραδειγμάτων⁶⁾. Ὁ δὲ φιλόμυθος Nitzsch⁷⁾ διὰ μακρῶν τὰ τοιαῦτα ἀπίστου μνήμης προϊόντα ἀποφαίνεται. Ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες ἐκ παίδων τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἀπὸ μνήμης ἐμάνθανον (ὡς δὴ ὁ Ξενοφῶν λέγει περὶ Νικηράτου), ὁμηρικὰ χωρία οὐχὶ ἐκ βιβλίων, ὧν ἡ ἐξέλιξις ἦν δυσχερής, ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτῶν μνήμης ἀποσπῶντες συχνάκις εἰς ἀμαρτήματα ὑπέπιπτον. Πρὸς δέ, ὡς ἐν τοῖς ἔπεσι τοῦ Ὀμήρου πλείστοι στίχοι τῶν ῥαψωδῶν εἰσέρρουσαν, οὕτω καὶ πολλοὶ γνήσιοι ἐξέπεσαν. Διὰ τοῦτο ὁ περὶ τῆς νίκης τοῦ Μελεάγρου μῦθος ἴσως ἦδετο μὲν ὑπὸ τῶν ῥαψωδῶν, ὅμως κακῇ τύχῃ οὐ παρελήφθη ἐν τῇ τοῦ Ἀριστάρχου ἐκδόσει. Ἐν δὲ τῷ ἄλλῳ ἀποσπάσματι⁸⁾, ἐν ᾧ φέρεται ὁμηρικὸς στίχος, προδήλως ὁ Σιμωνίδης εἶχεν ὑπ' ὄψιν τὴν Ἰλιάδα⁹⁾.

1) 568 B. Παράβαλ. Γέλλιον ἐν νυξὶν ἀττικαῖς XIII. Ἀποσπάσμ. Σοφοκλ. II, 198. Büchh, De graec. trag. princip. σελ. 247. 2) II, σελ. 363 C. Ὀδυσσ. T 109—114. 3) Ἡθικ. Νικομ. II, 9, 3. 4) XII, 16, 30. 5) Πολιτ. III, 9, 100. Ἐν παραβολῇ πρὸς Ἰλιάδ. B 391—393 καὶ O 348—351. 6) IX, 368. 7) Die Sagenpoesie der Griechen 369 καὶ ἐξῆς. Καὶ ἐν τῷ Ἀριστοτέλει ἀναγινώσκωμεν ὁμηρικὸς στίχους μὴ εἶναι νῦν εὐρισκομένους. Σοφ. Ἐλεγχ. I, 425. 8) Στοβ. Ἀνθολ. 98, 99

Οὐδὲν ἐν ἀνθρώποισι μένει χρῆμα ἔμπεδον αἰεὶ·

ἐν δὲ τὸ κάλλιστον Χίος ἔειπεν ἀνὴρ·

„οἷη περ φύλλων γενεή, τοιήδε καὶ ἀνδρῶν.“

9) Ἰλιάδ. Z 146.

Ὁ δὲ Πίνδαρος κατὰ τὸν Sengebusch τῷ Ὀμήρῳ τὰ Κύπρια ἔπη ἀπέδιδεν. Διότι ὁ Αἰλιανὸς λέγει¹⁾, ὅτι ὁ Ὀμηρος ἀπορῶν ἐκδοῦναι τὴν θυγατέρα ἔδω αὐτῇ προῖκα τὰ Κύπρια. Ἐνταῦθα προστίθεται ἡ φράσις Καὶ ὁμολογεῖ τοῦτο Πίνδαρος. Ὁ δὲ Sengebusch ἐνισχύει τὸν μῦθον τοῦ Αἰλιανοῦ καὶ διὰ Πινδαρείων στίχων²⁾. Οὗτοι ὁμῶς προδήλως ἀναφέρονται εἰς τὴν Ἰλιάδα³⁾, ὡς ὁ τοῦ Πινδάρου Σχολιαστὴς διαρρήθην λέγει. Ἄλλως ὁ Πίνδαρος πολλαχοῦ τοῦ Ὀμήρου μνημονεύων ἀεὶ ὀνομάζει αὐτὸν ἐκ τῶν γηϊσίων ἐπῶν. Παραδείγματος χάριν λέγει, ὅτι ὁ Ὀμηρος τετίμηκε τὸν Ὀδυσσεῖα διὰ ῥαψωδιῶν⁴⁾. Ὅσακις δὲ μύθους ἐκ τῶν ἄλλων ἐπῶν λαμβάνει, οὐ μέμνηται τοῦ Ὀμήρου⁵⁾. Εἰ δ' ὁ Πίνδαρος τῷ Ὀμήρῳ ὁλόκληρον τὸν ἐπικὸν κύκλον ἀπέδιδεν, ἡδύνατο μνήσασθαι τοῦτον ἐκεῖ γε, ἐνθα ἐκ τῶν ἐπῶν αὐτοῦ μύθους δανεῖζεται. Εἰ δ' ὁ λυρικός ὄντως διὰ τινος φράσεως τῷ Ὀμήρῳ τὰ Κύπρια ἔπη ἀπέδιδε, πάλιν ἀμφίβολον, εἰ οὗτος ἰδίαν πεποιθήσιν ἐξέφρασεν, ἢ κατὰ τὸ ἔθος αὐτοῦ νικητὴν τινα ἐκολάκευσεν. Ἴσως Κύπριόν τινα, ἢ τὸ γένος ἐκείθεν ἔλκοντα, ἢ μετὰ τῆς Κύπρου συνδεόμενόν πως. Διότι οἱ Κύπριοι, ὡς εἴρηται, ὑπέβαλλον τῷ Ὀμήρῳ τὰ Κύπρια, ὅπως τὸν ποιητὴν σφετερισθῶσι καὶ δὴ ἐκολακεύοντο, ὅσακις ἤκουον τὰς γῆμας αὐτῶν κυρομένηας. Μετὰ τοὺς λυρικοὺς μεταβαίνομεν εἰς τοὺς δραματικοὺς ποιητάς.

Ἐπεὶ δὲ ὁ Αἰσχύλος παρ' Ἀθηναίῳ τὰς αὐτοῦ τραγῳδίας τεμάχῃ τῶν Ὀμήρου μεγάλων δείπνων⁶⁾ ὀνομάζει, ὁ εὐφυὴς Welcker⁷⁾ ἀποφαίνεται, ὅτι ὁ τραγι-

1) IX, 15 „Λέγεται δὲ καὶ κεῖνο πρὸς τοῦτοις, ὅτι ἄρα ἀπορῶν ἐκδοῦναι τὴν θυγατέρα, ἔδωκεν αὐτῇ προῖκα ἔχειν τὰ ἔπη τὰ Κύπρια. Καὶ ὁμολογεῖ τοῦτο Πίνδαρος.“ 2) Homer. dissert. prior σελ. 167.

Τῶν δ' Ὀμήρου καὶ τότε συνθέμενος

ῥῆμα πόρσυν· ἄγγελον ἑσλὸν ἔφα

τιμὰν μεγίσταν πρᾶματι παντὶ φέρειν.

3) Ἰλιάδ. Ο 207. Σχολ. Πινδ. Νέμ. IV, 493. 4) Νέμ. VII, 29. 5) Ἰσομ. IV, 63. 6) VII, 39. 7) Trilogie des Aeschylos σελ. 484. Der epische Cyklus I, 132.

κὸς τὸν Ὅμηρον ἐν εὐρυτέρᾳ σημασίᾳ νοεῖ. Τὸν ἄνδρα διὰ μακρῶν ἐλέγχει ὁ ὁμηρικὸς Nitzsch¹⁾. Ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσσεια οὕτω μεγάλα ἔπη εἰσίν, ὥστε οὐ δέονται ἄλλων, ὅπως μεγάλα δεῖπνα ὀνομασθῶσιν. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχαίων ἐπίστευον, ὅτι ὑπὸ τὰ δύο ταῦτα ἔπη πάντα, θεϊά τε καὶ ἀνθρώπινα, καλύπτονται²⁾. Ἐπὶ τούτων οἱ μὲν φιλόσοφοι τὰ αὐτῶν φιλοσοφήματα ἐστήριζον, οἱ δὲ τραγικοὶ συνήθως τὰς ὑποθέσεις τῶν δραμάτων ἤντλουν. Πάννυ δ' εὐφυνῶς ὁ Γαλάτων εἰκόνισε τὸν μὲν Ὅμηρον ἐμοῦντα, τοὺς δ' ἄλλους ποιητὰς ἀρνομένους τὰ ἐμμησεμένα³⁾.

Ὁ δὲ Σοφοκλῆς παρ' Εὐσταθίῳ ὀνομάζεται φιλόμηρος⁴⁾ καὶ ζηλωτῆς Ὁμήρου⁵⁾. Ὁ μὲν Πολέμων παρὰ Διογένηι τῷ Λαερτίῳ⁶⁾ λέγει τὸν μὲν Ὅμηρον ἐπικὸν Σοφοκλέα, τὸν δὲ Σοφοκλῆ τραγικὸν Ὅμηρον, ὁ δὲ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς⁷⁾ μόνον τὸν Σοφοκλῆ ἐν τοῖς τραγικοῖς ὀνομάζει μιμητὴν τοῦ Ὁμήρου. Διὰ ταῦτα νομίζουσι τινες, ὅτι ὁ τραγικὸς τὰς ὑποθέσεις τῶν αὐτοῦ δραμάτων ἐξ ἄλλων ἐπῶν παρὰ τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσειαν λαβὼν ἐθεώρει αὐτὰ ὡς ὁμηρικά. Τοῦτο τῇ ἀληθείᾳ οὐ ῥαδίως δυνάμεθα πιστεῦσαι. Τὰ ἐπίθετα φιλόμηρος καὶ ζηλωτῆς Ὁμήρου οὐκ ἀναγκάζουσιν ἡμᾶς δέξασθαι, ὅτι Σοφοκλῆς ἐμιμήθη ὑποθέσεις ἐξ ἐπῶν, ἅπερ δῆθεν ὁμηρικὰ ἐνόμιζεν. Διότι ἡ τοῦ Σοφοκλέους μίμησις καὶ ὁ πρὸς τὸν Ὅμηρον αὐτοῦ ζῆλος μᾶλλον εἰς ἄλλα, ἢ εἰς τὰς ὑποθέσεις ἀναφέρονται. Καὶ δὴ ὁ Ἀριστοτέλης ὀνομάζει τὸν Σοφοκλῆ μιμητὴν τοῦ Ὁμήρου, ὅτι ἀμφότεροι σπουδαίους μιμοῦνται⁸⁾. Ἡ δὲ τοῦ Πολέμωνος φράσις, ὅτι ὁ μὲν Σοφοκλῆς ἐστὶν Ὁμηρὸς τραγικὸς, ὁ δὲ Ὁμηρὸς ἐπικὸς Σοφοκλῆς, δείκνυσιν, ὅτι ὁ τραγικὸς ἄλλο τι ἐμιμήθη, ἢ τὰς ὑποθέσεις. Οὐ λείπει δὲ καὶ μαρτυρία τῶν ἀρχαίων τὴν ἡμετέραν εἰκασίαν ἐπικυροῦσα. Διότι ἐν τῷ βίῳ τοῦ Σο-

1) Sagenpoesie der Griechen σελ. 395 καὶ 396. 2) Ξενοφ. Συναγ. IV, 6, 7. Μάξιμ. Τύρ. XXXII, 1. Στραβ. III, 157. Πλάτων. Ἴων 53 D. 3) Αἰλιαν. Ποικίλ. ἱστορ. XIII, 21. 4) Εἰς Ἰλιάδ. M 230 καὶ Σ 105. 5) Εἰς Ἰλιάδ. E 6. 6) IV, 3, 20. 7) Ὅρα παρὰ Sengebusch, Homer. dissert. prior σελ. 171. 8) Περί Ποιητ. III, 2.

φοκλέους λέγεται¹⁾, ὅτι οὗτος φέρει τοὺς μύθους κατ' ἔχρος τοῦ ποιητοῦ, καὶ ὅτι ἐκμάττεται ὁμηρικὴν χάριν ἡθοποιῶν καὶ ποικίλλων καὶ τοῖς ἐπινοήμασι τεχνικῶς χρώμενος. Πρὸς πᾶσι δὲ τούτοις ὁ φιλόμηρος καὶ ζηλωτὴς Ὀμήρου Σοφοκλῆς οὐκ ὤφειλεν, ἵνα μόνον ἐκ τῶν γνησίων ὁμηρικῶν ἐπῶν ὑποθέσεις λαμβάνη, ἀλλ' ἡδύνατο καὶ ἔλαβεν ἐξ ὅλου τοῦ ἐπικοῦ κύκλου, ὡς ἑστὴ τῶν ἀρχαίων μαρτυρία δείκνυσιν²⁾).

Πρὸς δὲ παρ' Ἀθηναίῳ³⁾ εὐρῆται τοῦ Σοφοκλέους πρὸς τὴν Ἀφροδίτην ἱκεσία τις, ἣν ὁ Ψευδοηρόδοτος αὐτῷ τῷ Ὀμήρῳ ἀποδίδωσιν. Ὁ δὲ Sengebusch⁴⁾ νομίζει, ὅτι, εἰ μὴ ὁ Σοφοκλῆς τοὺς στίχους τούτους ὁμηρικὸν ἐθεώρει, οὐκ ἐχρῆτο αὐτοῖς. Πόσον τολμηραὶ εἰκασίαι συνέρρευσαν, ὅπως ἀποδείξωσιν, ὅ, τι ὄντως οὐκ ἀποδείκνυται! Τοῖς στίχοις τούτοις παρὰ τῷ λαῷ φερομένοις καὶ ὁ φιλόμηρος καὶ ὁ ὁμηρομάστις ἐχρῆτο μήτε ἀναλογιζόμενος, μήτε φιλολογῶν, ὑπὸ τίνος οὗτοι ἐποιήθησαν. Ἐν ὀνόματι λοιπὸν τῆς ἐπιστήμης τὸν εὐφυνέστατον καὶ ἀγχινούστατον Σοφοκλέα μὴ καταβιβάζωμεν εἰς ψιλὸν τοῦ Ὀμήρου ἀντιγραφέα. Ἄλλως οἱ τέσσαρες οὗτοι στίχοι οὐκ ἔστιν ὁ μέγας ἐπικὸς κύκλος, ὃν οἱ περὶ τὸν Welcker μέχρι θανάτου τὸν Ὀμηρον πιέζουσιν, ἀλλὰ μικρότατον φορτίον, ὅπερ οἱ τοῦ ποιητοῦ

1) Westermann, Βιογράφοι σελ. 131 „Τὸ πᾶν μὲν οὖν ὁμηρικῶς ὀνόμαζε· τοὺς τε γὰρ μύθους φέρει κατ' ἔχρος τοῦ ποιητοῦ καὶ τὴν Ὀδυσσεϊαν δ' ἐν πολλοῖς δράμασιν ἀπογράφεται . . . ἡθοποιεῖ δὲ καὶ ποικίλλει καὶ τοῖς ἐπινοήμασι τεχνικῶς χρῆται, ὁμηρικὴν ἐκματτόμενος χάριν. Ὅθεν εἰπεῖν Ἰωνικόν τινα μόνον Σοφοκλέα τυγχάνειν Ὀμήρου μαθητὴν.“ 2) Ἀθην. VII, 277 „Ἐχαιρε δ' ὁ Σοφοκλῆς τῷ ἐπικῷ κύκλῳ, ὡς καὶ ὅλα δράματα ποιῆσαι κατακολουθῶν τῇ ἐν τοῖς μυθοποιεῖ.“ 3) XIII, 592 „Σοφοκλῆς δ' ὁ τραγωδοποιὸς ἤδη γέρον ὧν ἡράσθη Θεωρίδος τῆς ἐταίρας. Ἰκετεύων οὖν τὴν Ἀφροδίτην φησί

Κλῦθί μεν εὐχομένον, Κουροτρόφε, δὸς δὲ γυναῖκα
τὴνδε νέων μὲν ἀναίνεσθαι φιλότητα καὶ εὐνὴν,
ἣδ' ἐπιτερπέσθω πολιορκιόταφοις γέρονσιν,
ὧν ἰσχυρὸς μὲν ἀπὴμβλυνται θυμὸς δὲ μενοινῇ.

4) Homer. dissert. prior σελ. 172 „Sophocles autem nisi Homeri eos credidisset, vix futurum fuisse duco, ut iis uteretur.“

ᾧμοι οἱ Ἰλιάδα ὄλην καὶ Ὀδυσσεϊαν φέροντες ἀμοχθῶς δύνανται φέρειν.

Ὁ δὲ κωμικὸς Ἀριστοφάνης πολλαχοῦ τῶν αἰتون κωμωδιῶν παρῳδήσεν ὁμηρικὰ χωρία καὶ πρόσωπα, ὡς τὸν ἐν τῇ Ἰλιάδι πολυθρύλητον στίχον τοῦ Νέστορος¹⁾, καὶ τὸν Οὐτίν²⁾ καὶ Κίρκην³⁾ τῆς Ὀδυσσεΐας. Ἄλλ' ὁσάκις τοῦ Ὀμήρου μνημονεύει, αἰεὶ ποτε ὡς ποιητὴν τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας αὐτὸν ὀνομάζει⁴⁾. Μόνον οἱ Ἰππεῖς⁵⁾ περιέχουσιν ἓνα στίχον τῇ μικρᾷ Ἰλιάδι ἀνήκοντα. Ἄλλ' ἀμφίβολόν ἐστιν, εἰ ὁ Ἀριστοφάνης τοῦτον ἐν τῇ μικρᾷ Ἰλιάδι ἀνέγνω, ἢ παρὰ τῷ λαῷ αὐτὸν ἤκουσεν· διότι παροιμία ἐστίν. Πρὸς δὲ στίχος τις τῶν Ἐπιγόνων προφέρεται ἐν τῇ Εἰρήνῃ⁶⁾ ὑπὸ τοῦ νιοῦ τοῦ Λαμάχου. Ἐκ τούτου ὀρμώμενοί τινες ἀποφαίνονται, ὅτι καὶ οἱ Ἐπίγονοι ἐν τοῖς σχολείοις ἐδιδάσκοντο καὶ διὰ τοῦτο ὁμηρικὸν ἔπος ἐθεωροῦντο. Ὅμως, εἰ τοῦτο ἦν ἀληθές, ἔδει εἶναι γνωστὸν ἐκ πολλῶν τῆς ἀρχαιότητος μαρτυριῶν, καὶ οὐχὶ ἐξ ἑνὸς μικροῦ ὑπαινιγμοῦ. Ὁ τε Πλάτων καὶ ὁ Ξενοφῶν, καίπερ συχνάκις μνείαν τῆς παιδείσεως τῶν παιδων ποιούμενοι, ὅμως οὐδαμοῦ λέγουσιν, ὅτι οὗτοι πρὸς τῇ Ἰλιάδι καὶ τῇ Ὀδυσσεΐᾳ καὶ ἄλλα ἔπη ἐδιδάσκοντο. Διὰ ταῦτα δικαίως ὁ Nitzsch ἀρνεῖται, ὅτι ὁ κωμικὸς ἐν ταῖς αὐτοῦ κωμωδίαις στίχους ἐκ τοῦ ἐπικοῦ κύκλου ἐνυφάνας τοῦτον τῷ Ὀμήρῳ ἀπέδιδεν⁷⁾.

Τῶν δὲ ῥητόρων ὁ μὲν Ἰσοκράτης ἐν τῷ Πανηγυρικῷ λέγει, ὅτι ἡ Ὀμήρου ποιήσεις ἔλαβε μείζω δόξαν· διότι ὁ ποιητὴς καλῶς ἐνεκωμίασε τοὺς πολεμήσαντας τοῖς βαρβάροις, καὶ τούτου ἕνεκεν, ὡς λέγει, οἱ πρόγονοι ἐποίησαν ἔντιμον τὴν τέχνην αὐτοῦ ἐν τε τοῖς μουσικοῖς ᾄθλοισι καὶ τῇ παιδεύσει τῶν νεωτέρων, ἵνα πολλάκις ἀκούοντες

1) Εἰρήν. 1097 ἐν παραβολῇ πρὸς Ἰλιάδ. I, 63. 2) Σφήκ. 186.

3) Πλούτ. 362. 4) Νεφέλ. 1056. Ὅρνιθ. 910 καὶ 914. 5) Στίχ. 1056.

6) Στίχ. 1270

Νῦν αὖθ' ὀπλοτέρων ἀνδρῶν ἀρχώμεθα.

7) Sagenpoesie der Griechen σελ. 341.

τῶν ἐπῶν ἐκμανθάνωσι τὴν ἔχθραν πρὸς τοὺς βαρβάρους, καὶ ζηλώσι τὰς ἀρετὰς τῶν στρατευσαμένων¹⁾. Ὁ δὲ Ἀνκουργος ἐν τῷ κατὰ Λεωκράτους λέγει, ὅτι οἱ πατέρες οὕτω σπουδαῖον τὸν πειρητὴν ὑπέλαβον, ὥστε νόμον ἔθεντο, ἵνα καθ' ἑκάστην πενταετηρίδα ἐν τοῖς Παναθηναίοις μόνου τῶν ἄλλων ποιητῶν ῥαψωδεῖσθαι τὰ ἔπη ἐπίδειξιν ποιούμενοι πρὸς τοὺς Ἑλλήνας, ὅτι τὰ κάλλιστα τῶν ἔργων προηροῦντο. Μετὰ ταῦτα ὁ ῥήτωρ ἀποσπᾷ χωρίον ἐκ τῆς Ἰλιάδος²⁾. Ἐκ τῶν χωρίων τούτων τῶν ῥητόρων πρόδηλον γίνεται, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ὡς ποιήσιν καὶ ἔπη Ὅμηρου ἐνόουν τὴν Ἰλιάδα, ὅτι ταύτην ἐρραψόδουν (ἐν γε τοῖς Παναθηναίοις), καὶ ὅτι ταύτην οἱ παῖδες ἐν τοῖς σχολείοις ἐδιδάσκοντο.

Ὁ δ' Αἰσχίνης ἐν τῷ κατὰ Τιμάρχου πολλαχοῦ³⁾ ὀνομάζει τὸν Ὅμηρον, ἀλλ' ἄρτι ἐκ τῆς Ἰλιάδος. Μόνον ἐν τινι χωρίῳ γίνεται μνεία ἡμιστιχίου⁴⁾ μηκέτι ἐν τῇ Ἰλιάδι εὗρισκομένου, εἰ καὶ ὁ ῥήτωρ ὀνομάζει τὴν Ἰλιάδα. Ἐντεῦθεν ὀρμώμενος ὁ εὐφυνὴς Weleker ἀποφαινεται, ὅτι ὁ ῥήτωρ ὀνομάζει τὸν Ὅμηρον ἐκ τῆς μικρᾶς Ἰλιάδος. Ἀλλ', εἰ ὁ ῥήτωρ ταύτην ἐνόει, ὥφειλε προσθεῖναι τὸ ἐπίθετον μικρὰν. Διότι ἄλλως οἱ τοῦ ῥήτορος ἀκροαταὶ ἐν τε τοῖς σχολείοις καὶ παρὰ τῶν ῥαψωδῶν καὶ ἐν παντὶ τῷ βίῳ τὴν μεγάλην Ἰλιάδα ἀκούοντες οὐκ ἠδύναντο νοῆσαι, ὅτι οὗτος τὴν μικρὰν νοεῖ. Ὅμοιον χωρίον ὑπάρχει καὶ ἐν τῇ τοῦ Ἀριστοτέλους Ποιητικῇ⁵⁾, ἐν ᾗ ἐνόησαν μὲν τινες τὴν μικρὰν Ἰλιάδα, ὅμως ὁ τε Hermann καὶ ὁ Ritter⁶⁾ δικαίως παρατηροῦσιν, ὅτι ἄνευ τοῦ ἐπιθέτου μικρὰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ἔπος νοηθῆναι. Ὁ δὲ Barnesius⁷⁾ διώρθωσε μὲν τὸ χωρίον τοῦ ῥήτορος εἰς Θηβαῖδα, ὅμως δικαίως ἐλέγχεται ὑπὸ τοῦ Wolf⁸⁾ δι' αὐτοῦ δὴ τούτου τοῦ χωρίου ἀπο-

1) §. 159. 2) §. 102. Ἰλιάδ. Ο 494 — 499. 3) §. 123, 133, 142. Ἐν παραβολῇ πρὸς Ἰλιάδ. Π 97—100. Ψ 94. Α 786. Κ 37. Χ 229. 4) §. 141 „Καὶ τὸν Ὅμηρον πολλάκις ἐν τῇ Ἰλιάδι λέγοντα πρὸ τοῦ τι τῶν μελλόντων γενέσθαι“ φήμη δ' εἰς στρατὸν ἦλθε.“ 5) XV, 7. 6) Commentar. σελ. 161. 7) Commentar. in Poet. Arist. σελ. 191. 8) Αἰσχ. κατὰ Τιμάρχ. ἐκδ. Reisc.

δεικνύοντος, ὅτι τὸ κείμενον τῆς Ἰλιάδος τὸ ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου ἀναγνωσθὲν οὐκ ἔχομεν πλέον. Πάντες δ' ὁμολογοῦσιν, ὅτι πολλοὶ στίχοι ἐκ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἐξέφρευσαν. Ὁ ταύτην λοιπὸν τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος ἱκανὴν νομίζων δύναται ἐνταῦθα ἀναπαύεσθαι. Διότι ἡμεῖς ἐπιθυμοῦμεν πορρωτέρω χωρεῖν. Εἰ ὁ Αἰσχίνης εἶχεν ὑπ' ὅψιν τὸ μέχρις ἡμῶν περιελθὸν ὁμηρικὸν κείμενον, ἐν τῶν τριῶν συνέβη. Ὁ ῥήτωρ ὠνόμασε τὴν Ἰλιάδα πλανηθεῖς, ἢ ἐπὶ τῷ πλανῆσαι, ἢ τὴν ἔννοιαν μόνον ἐκ τῆς μικρᾶς Ἰλιάδος καὶ μὴ αὐτὰς τὰς λέξεις λαβών. Ὅτι ὁ Αἰσχίνης ἠδύνατο πλανηθῆναι, ἀφ' οὗ τοὺς φιλοσόφους Πλάτωνα καὶ Ἀριστοτέλη εὔρομεν ἀμαρτάνοντας καὶ ὀνόματα συχνάκις συγχέοντας, οὐκ ἔστιν ἀπίθανον. Ἴσως δ' ὁ ῥήτωρ καὶ ἐκουσίως, ὡς ὁ Nietzsche εἰκάζει, τοὺς αὐτοῦ ἀκροατὰς ἐπλάνησεν. Διότι οἱ ῥήτορες εἰς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ ἀφορῶντες τῆς ἀληθείας ὀλιγοῦσιν. Καὶ δὴ ἐνταῦθα ὁ Αἰσχίνης γινώσκων μὲν, ὅτι τὰ ἐν τῇ Ἰλιάδι ἀβασανίστως πιστεύονται, μὴ εὐρὼν δὲ τὴν Φῆμην ἐν τούτῳ τῷ ἔπει ἠναγκάσθη κυρῶσαι τὸν λόγον αὐτοῦ ἐν ὀνόματι τῆς Ἰλιάδος. Οὕτως ὁ ῥήτωρ πλανᾷ μὲν τοὺς ἀκροατὰς νομίζοντας, ὅτι ἡ Φῆμη ἐν τῇ μεγάλῃ Ἰλιάδι περιέχεται, ὅμως ἡ πλάνη ἀποβαίνει ἀθωότερα, ἢ ὅλως τὸν χαρακτῆρα τοῦτον ἀποβάλλει, ἂν μνησθῶμεν, ὅτι ὅντως ὁ Ὅμηρος τὴν ιδέαν δι' ἄλλων λέξεων ἐξέφρασεν. Οἱ τὴν Ἰλιάδα ἀναγνόντες γινώσκουσιν, ὅτι ὁ Ὅμηρος ἀντὶ τῆς Φήμης χρῆται ἐν τῇ αὐτῇ ἐννοίᾳ τῇ Ὅσση¹⁾ καὶ τῇ Ἰριδι²⁾. Λοιπὸν ὁ Αἰσχίνης ἀντὶ τῆς Ὅσσης καὶ Ἰριδος ἐχρήσατο τῇ Φῆμῃ, ὅπως ἡχῇ ἡ αὐτὴ λέξις, ὅφ' ἦν καὶ βωμοδὸς ἐν Ἀθήναις ἦν καὶ ὅφ' ἦν διὰ τῆς μαρτυρίας τοῦ τε Ἡσιόδου καὶ Εὐριπίδου ἐκυροῦτο, καὶ πρὸς πᾶσι τούτοις ὁ τοῦ ῥήτορος λόγος ἀπῆται.

Ἐνταῦθα ἤδη ἠδυνάμεθα παύσασθαι τῆς ἐρεύνης τῶν ῥητόρων. Διότι οὐδ' αὐτὸς ὁ Welcker, ἂν μὴ πλανώμεθα,

1) Ἰλιάδ. Β 93. Παράβαλ. καὶ Ὀδυσσ. Ω 473. 2) Ἰλιάδ. Γ 121.

μέμνηται τοῦ χωρίου τοῦ Ψευδοδημοσθένους¹⁾, καθ' ὃ ἀποδίδεται τῷ Ὀμήρῳ ὁ μῦθος, ὅτι οἱ Ἀκαμαντίδαι χάριν τῆς μητρὸς (:) ἐπὶ Τροίαν τὸν Ἀκάμαντα ἐπεμψαν²⁾. Ἄλλ' ἐνταῦθα οὐ προσηκόντως προσκρούει ὁ Nitzsch. Διότι οἱ ἀρχαῖοι ἤδη τὸ ζήτημα ἔλυσαν. Ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ βίῳ Θησέως λέγων, ὅτι ἡ τοῦ ἥρωος μήτηρ Αἰθρα ἀπῆχθη αἰχμάλωτος εἰς Λακεδαίμονα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Τροίαν, παρέχει μάρτυρα τὸν κάτωθι τῆς Ἰλιάδος στίχον. Παρατηρεῖ ὁμως ὁ Χαιρωνεύς, ὅτι τινὲς ὡς νόθον αὐτὸν διέβαλλον. Οἱ ἀρχαῖοι, ὡς γνωστόν, ἀπέδιδον πολλοὺς μύθους τῷ Ὀμήρῳ, ὅστις τούτους μόνον ὑπηνίσσετο. Τοῦτο καὶ ἄλλοι μὲν συχνάκις ποιοῦν, μάλιστα δ' οἱ ῥήτορες φυλετικὰς μικροφιλοτιμίας κολακεύοντες, ὡς ἐνταῦθα ὁ Ψευδοδημοσθένης. Ὁ εἰρημένος λοιπὸν στίχος ἱκανὸς ἦν, ὅπως ὁ κόλαξ τῶν Ακαμαντιδῶν ῥήτωρ ὀλόκληρον τὸν μῦθον τῷ Ὀμήρῳ ἀποδῶ. Οὗτος δ', ὡς νομίζομεν, οὐ λίαν τοῦ ὁμηρικοῦ ὑπαινυγμοῦ ἀφίσταται. Διότι ἡ Αἰθρα κατὰ τὸ μνημονευθὲν τῆς Ἰλιάδος χωρίον ἀκολουθεῖ τῇ Ἑλένῃ, καὶ ἕκαστος ἡδύνατο, ὡς οἱ τῷ Πλουτάρχῳ τὸν μῦθον διηγούμενοι, εἰκάσαι, ὅτι τοῦ Ὀμήρου μαρτυροῦντος ἐκείνη εἰς Τροίαν ἀπαχθεῖσα αἰτία τῆς στρατείας τοῦ Ἀκάμαντος ἐγένετο. Ἡ ἀπόδειξις αὕτη ἱκανὴ ἡμῖν ἔστιν. Εἴ τις ὁμως δέχεται, ὅτι οἱ ῥαψωδοὶ τὴν τῶν Ἀκαμαντιδῶν φυλὴν κολακεύοντες παρενέβαλλον στίχους, οἳ τινες ὡς μὴ πανταχοῦ ἀδόμενοι οὐ περιεσώθησαν ἡμῖν, ἢ ὅτι οὗτοι τὴν μικρὰν Ἰλιάδα, ὡς ὁ Nitzsch εἰκάζει³⁾, παρὰ τῇ εἰρημένῃ φυλῇ ὡς ὁμηρικὸν ἔπος

1) Ἐπιτάφ. 1398 „Ἐμέμνηντο Ἀκαμαντίδαι τῶν ἐπῶν, ἐν οἷς Ὀμηρος ἔνεκα τῆς μητρὸς φησιν Αἰθρας Ἀκάμαντα εἰς Τροίαν στείλαι.“ 2) Κεφ. XXXIV „Αἰθραν δὲ τὴν Θησέως μητέρα γενομένην αἰχμάλωτον ἀπαχθῆναι λέγουσιν εἰς Λακεδαίμονα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Τροίαν μετὰ Ἑλένης· καὶ μαρτυρεῖν Ὀμηρον, ἔπεσθαι τῇ Ἑλένῃ φάμενον

Αἰθρην Πιτθῆος θυγάτρα Κλυμένην τε βοῶπιν οἱ δὲ καὶ τοῦτο τὸ ἔπος διαβάλλουσι...“ Ἰλιάδ. Γ 144. 3) Sagenpoesie der Griechen σελ. 348 „So mögen wir uns vorstellen, Rhapsoden von Chios haben diese Akamantiden als besonders günstige Hörer aufgesucht und die clin. Ilias ihnen in freien Zusammenkünften vorgetragen als ein Homerisches Gedicht.“

ἦδον, οὐκ ἀντιλέγομεν, ἀλλὰ μᾶλλον χαίρομεν καὶ ἄλλας ἀφορμὰς εὐρίσκοντες, ἐξ ὧν οἱ συμφέρον ἔχοντες τῷ Ὅμηρῳ καὶ ἄλλα ἔπη ἀπέδιδον.

Ἐν τοῖς ἐμπροσθεν ἡδὴ εἰπομέν τινα περὶ τῶν φιλοσόφων Ξενοφῶντος, Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους. Ἐνταῦθα περὶ μὲν τοῦ πρώτου οὐκ ἔχομεν τι προσθεῖναι, περὶ δὲ τῶν τελευταίων ὀλίγα. Ὁ Πλάτων ἀπειράκις τὸν Ὅμηρον ὀνομάζων πανταχοῦ νοεῖ αὐτὸν ὡς ποιητὴν τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας. Ἄλλ' ὁ εὐφυῆς Welcker¹⁾ ἐπενόησε τρόπον, ὅπως καὶ ὁ φιλόσοφος δῶρον ἐκ τοῦ ἐπικοῦ κύκλου τῷ ποιητῇ προσενέγκῃ. Διότι ἐν Γοργίᾳ λέγει „Οὐκοῦν οἷ γε δίκαιοι ἡμεροὶ, ὡς ἔφη Ὅμηρος“²⁾. Ἡ ἔννοια ὁμως τοῦ χωρίου τούτου εὐρῆται, ὡς καὶ ὁ ἐρμηνευτὴς τοῦ Πλάτωνος Stalbaum παρατηρεῖ, ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ³⁾. Πάνν δ' ὀρθῶς ἐσημείωσεν ὁ Nitzsch⁴⁾, ὅτι ἐπὶ Πλάτωνος τὸ ἐπιθετον ἄγχιος ἦν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἡμερος, ὡς καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐλληνικῇ γλώσσῃ. Καὶ αὐτὸς ὁ Πλάτων ἐρμηνεύει ἑαυτὸν ἐν τῇ Πολιτείᾳ λέγων „δικαία τε καὶ ἡμερος ἢ δυσκοινώνητος καὶ ἀγρία“⁵⁾. Ὡστε ὁ φιλόσοφος οὔτε τὰ Κύπρια ἔπη, οὔτε τὴν Θηβαΐδα, οὔτε τὴν Οἰχαλίας ἀλωσιν τῷ Ὅμηρῳ ἀποδίδωσιν, ὡς ὁ Welcker ἀποφαίνεται⁶⁾. Πρὸς δὲ τοὺς νομίζοντας, ὅτι ὁ Πλάτων καὶ ἐν Εὐθύφρονι διὰ τῆς φράσεως ὁ ποιητῆς ὁ ποιήσας⁷⁾ ἀποδίδωσι τῷ Ὅμηρῳ τὰ Κύπρια ἔπη, δύναται τις ἀρνηθῆναι ἀποκρισιν. Διότι ἡδὴ ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Πλάτωνος λέγει, ὅτι ἢ ἐν τῷ διαλόγῳ φράσις ἐλήφθη ἐκ τῶν Κυπρίων τοῦ Στασίνου⁸⁾. Οὐ διερχόμεθα ὁμως ἐν σιγῇ τὸ ἐν δευτέρῳ Ἀλκιβιάδῃ χωρίον⁹⁾, καθ' ὃ ὁ Μαργίτης ἀποδίδεται τῷ Ὅμηρῳ.

1) Der epische Cyklus I, 133. 2) LXXII, 516. 3) Ὀδυσσ. Z 120.

4) Αὐτόθι σελ. 336. 5) 486 B. 6) Αὐτόθι σελ. 133. 7) Ὁρα Nitzsch, Sagenpoesie der Griechen σελ. 336. 8) Ἐκδ. Bekker, II, σελ. 328 „Ἰνα περ δέος, ἔνθα καὶ αἰδώς, ἐπὶ τῶν κατὰ φόβον ἐπαικῶν. Εἴρηται δὲ ἐκ τῶν Στασίνου Κυπρίων.“ 9) 147 C „Οὐ γὰρ δήπου Ὅμηρόν γε τὸν θεοτάτον τε καὶ σοφώτατον ποιητὴν ἀγνοεῖν δοκεῖς, ὡς οὐχ οἷόν τε ἦν ἐπίστασθαι κακῶς· ἐκεῖνος γάρ ἐστιν ὁ λέγων τὸν Μαργίτην πολλὰ μὲν ἐπίστασθαι, κακῶς δέ, φησί, πάντα ἡπίστατο.“

Ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ διάλογος ὑπὸ τῶν κριτικῶν νόθος θεωρεῖται, ὁ Πλάτων ἀπαλλάσσεται τῆς εὐθύνης. Ἀλλὰ τῆς ἐρεῦνης ἡμῶν μέχρι τῶν ψευδεπιγράφων ἐπεκταθείσης, ἕκαστος ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν ἐξηγήσιν, ἣν ἐν τοῖς ἐπομένοις λαμβάνει.

Ἀπὸ τοῦ διδασκάλου μεταβαίνομεν εἰς τὸν μαθητὴν. Ὁ Ἀριστοτέλης σαφῶς γινώσκει, ὅτι ἄλλος ὁ Ὅμηρος καὶ ἄλλοι οἱ ποιηταὶ τῶν Κυπρίων, τῆς Ἰλίου πέρσεως καὶ τῆς μικρᾶς Ἰλιάδος¹⁾. Ἀφ' οὗ δ' ὁ Σταγειρίτης ἡρνήθη τῷ Ὁμήρῳ τὴν μικρὰν Ἰλιάδα, οὐδεὶς δύναται ἐν τῷ χωρίῳ, ἐν ᾧ οὗτος πραγματεύεται περὶ τῆς λύσεως τῶν μύθων ὡς ἀπὸ μηχανῆς, νοῆσαι τὴν μικρὰν Ἰλιάδα²⁾. Διότι ἐν τῷ χωρίῳ τοῦτῳ τῆς Ποιητικῆς, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Ritter³⁾, ὁ φιλόσοφος νοεῖ τὸν ἐν τῇ Ἰλιάδι τῶν Ἀχαιῶν ἀπόπλουν, ὃν κωλύει ἡ Ἀθηνᾶ⁴⁾. Τὸν δὲ Μαργίτην, ὃν ὁ Ψευδοπλάτων τῷ Ὁμήρῳ ἀποδίδωσι, καὶ ὁ Σταγειρίτης τῷ αὐτῷ ποιητῇ ὑποβάλλει⁵⁾. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἔπος καὶ ἄλλοι τῷ Μελησιγενεῖ ὑπέβαλον, ἢ ὑπὸ τῶν Κολοφωνίων διαδοθεῖσα φήμη, ὡς δοκεῖ, μείζονος πίστεως ἔτυχεν, ἢ αἱ τῶν ἄλλων πόλεων. Διότι τὸ ἔπος καὶ λίαν ἀρχαῖον ἦν, καὶ ἐποιήθη ἐν πόλει μεγίστην ἀξίωσιν ἐχούσῃ, ὅτι πατρὶς ἡ μητροπόλις τοῦ ποιητοῦ ἐστίν. Ἡ φήμη δὲ τῶν Κολοφωνίων καὶ ἀλλαχοῦ στήριγμα εὔρεν. Ὡς οἱ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι ἐνόμιζον, ὅτι ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσι πάντα τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα ὑπολανθάνουσιν, οὕτως οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ περὶ ποιήσεως φιλοσοφοῦντες ἐθεώρουν τὸν Ὅμηρον ὡς τὸν ἀρχηγὸν πάντων τῶν εἰδῶν τῆς ποιήσεως. Διὰ τοῦτο ὁ Nietzsche⁶⁾ τὴν αἰτίαν τῆς ἀποδόσεως τοῦ Μαργίτου τῷ Ὁμήρῳ ἀνευρίσκει ἐν τῷ ἐνθουσιασμῷ τῶν ἀρχαίων θεωρούντων τὸν Ὅμηρον ὡς ἀρχηγὸν καὶ ἡγεμόνα τῆς ἐποποιίας, τῆς τραγωδίας καὶ τῆς κωμωδίας. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης τὸν Ὅμηρον ὡς τὸ ἐντελέστατον πρότυπον τῆς ποιή-

1) Περὶ ποιητ. κεφ. 23 „Οἷον ὁ τὰ Κύπρια ποιήσας καὶ τὴν μικρὰν Ἰλιάδα.“ Καὶ κεφ. 18 „Ὅσοι πέρσιν Ἰλίον ὅλην ἐποίησαν.“ 2) Αὐτόθι κεφ. 15. 3) Comment. in Arist. Poet. σελ. 190. 4) Ἰλιάδ. B 155 — 181. 5) Κεφ. IV. 6) Sagenpoesie der Griechen σελ. 306.

σεως θεωρῶν τὴν μὲν Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσειαν πρὸς τραγω-
δίαν, τὸν δὲ Μαργίτην πρὸς κωμωδίαν παραβάλλει¹⁾. Ὁ
Σταγειρίτης ἔζη ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ τοῦ γενικοῦ τούτου ἐν-
θουσιασμοῦ καὶ ἐν ταύτῃ ἐφιλοσόφει.

Οὕτω λοιπὸν ἐξητάσαμεν τοὺς ἐπισημειώρους τῆς ἀρ-
χαιότητος ἀνδρας, ὧν οἱ μὲν σαφέστερον, οἱ δὲ σκοτεινότε-
ρον ὡμολόγησαν, ὅτι ὁ Ὅμηρος μόνον τὴν Ἰλιάδα καὶ
τὴν Ὀδύσειαν ἐποίησεν. Τινὲς δὲ διὰ τοὺς εἰρημένους
λόγους ἀπέδιδον αὐτῷ καὶ τὸν Μαργίτην καὶ εἴ τι ἄλλο.
Ἐν πολλαῖς ὅμως τῆς Ἑλλάδος πόλεσι τῷ Ὀμήρῳ πλείω
ἔπη ὑπεβάλλοντο, ἵσως δὲ καὶ τινες τῶν ἐπισήμων τῆς ἀρ-
χαιότητος ἀνδρῶν ἐκ τῶν τοπικῶν τούτων εἰδήσεων, ἣ ἐκ
μεγάλου πρὸς τὸν ποιητὴν ἐνθουσιασμοῦ, ἣ ἐξ ὑπερόχου
ἀρετῆς ἔπους τινὸς ἐπλανήθησαν. Τοῦτο οὐκ ἀρνούμεθα.
Τοιαύτη ἀρνησις ἐλέγχει παρανόησιν τῶν ὑπὸ τῆς ἀρχαιό-
τητος παραδοθεισῶν εἰδήσεων. Διότι ἤδη ὁ Ἡρόδοτος, ὡς
εἴρηται, γινώσκει, ὅτι οἱ Ἐπίγονοι καὶ τὰ Κύπρια ἔπη τῷ
Ὀμήρῳ ὑπὸ τινων ἀπεδίδοντο. Ὁ δὲ Πανσανίας²⁾ παρα-
δίδωσιν, ὅτι ἤδη ὁ ἐλεγειακὸς ποιητὴς (ἂν μὴ διορθωθῇ
εἰς ἄλλο ὄνομα) Καλλίνος, ὅστις ἐν ἔτει 640 Π·Χ ἔζη,
τὴν Θηβαΐδα ὁμηρικὸν ἔπος ἐθεώρει. Ἀλλ' ἐπλανήθη ἐκ
τῆς ποιητικῆς τοῦ ἔπους ἀξίας, ἣν καὶ ὁ Πανσανίας ἐπαι-
νεῖ. Πρὸς δὲ παρὰ τῷ λαῷ οἱ ῥαψωδοὶ συνεβάλλοντο
πρὸς ἐπέκτασιν τῆς περιοχῆς τοῦ ὁμηρικοῦ ὀνόματος. Διότι
οὗτοι ἐνίοτε καὶ ἄλλα ἔπη ὡς ὁμηρικὰ ἐν μικροτέrais πα-
νηγύρεσι καὶ συναθροίσεσι τοῦ λαοῦ ᾄδον.

Μετὰ τούτους ὅμως οἱ Ἀλεξανδρινοὶ τὴν μικροσυλοτι-
μίαν τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ἀπώσαντες καὶ τὸν πρὸς τὸν
Ὅμηρον γενικὸν ἐνθουσιασμόν τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου ἀπο-

1) Κεφ. IV „Οὕτω καὶ τὰ τῆς τραγωδίας σχήματα πρῶτος ὑπέδειξεν,
οὐ ψόγον, ἀλλὰ τὸ γελοῖον δραματοποιήσας· ὁ γὰρ Μαργίτης ἀνάλογον
ἔχει, ὥσπερ Ἰλιάς καὶ Ὀδύσεια πρὸς τὰς τραγωδίας, οὕτω καὶ οὗτος πρὸς
τὰς κωμωδίας.“ 2) IX, 9, 3 „Τὰ δὲ ἔπη ταῦτα (δηλ. τὴν Θηβαΐδα) Καλλί-
νος, ἀφικόμενος αὐτῶν εἰς μνήμην, ἔφησεν Ὅμηρον τὸν ποιήσαντα εἶναι.
Καλλίνῳ δὲ πολλοὶ τε καὶ ἄξιοι λόγον κατὰ ταῦτα ἔγνωσαν. Ἐγὼ δὲ τὴν
ποίησιν ταύτην μετὰ γε Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσειαν ἐπαινώ μάλιστα.“

σοβήσαντες επιτυχέστερον περὶ αὐτοῦ ἔκριναν. Εἰκάζομεν δ', ὅτι τὸ ἔργον αὐτῶν οὐκ ἦν δυσχερές. Διότι οὐ μόνον οἱ ἐξοχώτεροι τῆς ἀρχαιότητος ἄνδρες τὰ τοῦ ἐπικοῦ κύκλου οὐκ ἐθεώρουν ὁμηρικά, ἀλλὰ καὶ αἱ εἰδήσεις, καθ' ἃς ταῦτα τῷ Ὀμήρῳ ὑπεβάλλοντο, οὐκ ἦσαν κοινὰ παντὶ τῷ ἑλληνικῷ κόσμῳ, ἀλλὰ μόνον τοπικαί. Οὕτως ἐπεκράτησεν ἡ τῶν Ἀλεξανδρινῶν κρίσις, ὅτι ἔπη τοῦ Ὀμήρου ἀληθῆ, βέβαια καὶ ἀναμφίλεκτά εἰσι μόνον ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσσεια¹⁾. Τινὲς δὲ τούτων πορρωτέρῳ προβάντες ἐχώρισαν καὶ τὴν Ὀδύσσειαν ἀπὸ τῆς Ἰλιάδος, ἣν μόνην τῷ Ὀμήρῳ ἀπέδιδον, καὶ διὰ τοῦτο Χωρίζοντες²⁾ ἐκλήθησαν.

Ἄλλ' ἴσως οὐδεὶς παρ' ἡμῶν ἀπαιτεῖ, ὅπως ἐν τῷδε τῷ πονήματι ἀκριβέστερον τὰ τοῦ ἐπικοῦ κύκλου ἐξετάσαντες πλείῳ συμπεράσματα τὴν ἱστορίαν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἀφορῶντα ἐξαγάγωμεν. Διότι τοῦτο μόνον ἐν ἰδιαίτερᾳ πραγματείᾳ ἐφικτόν ἐστιν. Ἐνταῦθα ἱκανόν ἐστιν ἡμῖν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι τὸ τοῦ Ὀμήρου ὄνομα ἐπὶ τῶν ἐπῶν τοῦ ἐπικοῦ κύκλου οὐκ ἐξέτεινον, ὅτι ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσσεια ἔπη διάφορα τοῦ ἐπικοῦ κύκλου εἰσίν, τὰ ἀρχαιότερα πάντων τῶν ἄλλων, ἐρραψωδοῦντο συνήθως ἐν τοῖς ἀγῶσιν, ἀνεγινώσκοντο ἐν τοῖς σχολείοις, ἐκ τούτων οἱ φιλόσοφοι ἤνυλλον³⁾, ἢ, μᾶλλον εἰπεῖν, τούτοις τὰ ἴδια φιλοσοφήματα ἀπέδιδον, ἐκ τούτων οἱ ποιηταὶ συνήθως τὰς ὑποθέσεις τῶν αὐτῶν δραμάτων ἐλάμβανον, τούτοις οἱ πολιτικοὶ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ ἐν παντὶ τῷ βίῳ ἐχρῶντο, ἐν ᾧ τὰ ἔπη, ἅπερ βραδύτερον ἐπικὸς κύκλος ἐκλήθησαν, ἦσαν ποιήματα μᾶλλον φιλολογικὰ καὶ τὴν ποιητικὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἐνότητά, ὥς ἐν τῷ ἐπομένῳ βιβλίῳ δειχθήσεται, ἤττονα.

Τοιαῦτα δ' ἔπη μνημονεύονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων περὶ τὰ τριάκοντα, ὧν πέντε τὸν Τρωικὸν μῦθον περιελάμβανον

1) Βιογραφία ΣΤ „Ποιήματα δ' αὐτοῦ ἀναμφίλεκτα Ἰλιάς καὶ Ὀδύσσεια.“ 2) Βιογραφία Γ' „Γέγραφε δὲ ποιήσεις δύο, Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσσειαν, ἣν Ξένων καὶ Ἑλλάνικος ἀφαιροῦνται αὐτοῦ.“ Anecd. Rom. σελ. 6 „Πρὸς τοὺς λέγοντας μὴ εἶναι τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσσειαν.“ Σχολ. εἰς Ἰλιάδ. M 435 „Πρὸς τὸ Ξένωνος παράδοξον.“ 3) Ὑπὸ τοῦ Πλινίου Φυσικ. ἱστορ. XVII, 5 ὁ Ὀμηρος ὀνομάζεται Fons ingeniorum.

νον, τα Κύπρια ἔπη, ἡ Αἰθιοπία, ἡ Ἰλίου πέρις, ἡ μικρὰ Ἰλιάς καὶ ἡ Τηλεγονία. Τὰ δὲ λοιπὰ εἶχον ὑπόθεσιν ἄλλους μύθους, ὡς τὸν Θηβαϊκόν, τοὺς ἄθλους τοῦ Ἡρακλέους κτλ. Ὁ Ἐκαταῖος ἤδη, ὁ Φερεκύδης καὶ οἱ ἄλλοι λογογράφοι ἔθεντο θεμα, ὅπως τὸν μέγαν τοῦτον μυθικὸν πλοῦτον χρονολογικῶς κατατάξωσιν. Ὑπὸ τῆς αὐτῆς δ' ἀρχῆς βραδύτερον ὁρμώμενοι καὶ οἱ Ἀλεξανδρινοὶ κριτικοὶ κατ' ἐντολὴν Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου καὶ τῶν ἄλλων ἐπικῶν εἰς ἓν συνήρυσάν πως¹⁾. Τὸ ἄθροισμα δὲ τοῦτο ἐκ τῆς μίξεως τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς ἀρχόμενον καὶ εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ Τηλεγόνου θάνατον τοῦ Ὀδυσσεως λῆγον ὠνομάσθη ἐπικὸς κύκλος. Τὰ ἔπη ταῦτα, ὡς ὁ Πρόκλος ἐν τῇ Χρηστομαθείᾳ μαρτυρεῖ²⁾, οὐχὶ κατὰ τὴν ποιητικὴν αὐτῶν ἀξίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν σειρὰν τῆς διηγήσεως ἐτέθησαν. Ἐπειδὴ δ' οἱ Ἀλεξανδρινοὶ ταύτῃ τῇ ἀρχῇ ἠκολούθησαν, ἔταξαν εἰς τὸν ἐπικὸν κύκλον καὶ τὰ τοῦ Ὀμήρου ἔπη εἰς ἓν συναθροίσαντες χρυσόν, ἄργυρον, χαλκὸν καὶ σίδηρον. Ἀλλ' ὡς ὁ χρυσὸς τῷ χαλκῷ καὶ σιδήρῳ παρατιθέμενος οὐ μόνον τὴν αὐτοῦ λάμψιν οὐκ ἀπόλλυσιν, ἀλλὰ καὶ ἐπιφανέστερος γίνεται, οὕτω καὶ ἐν τῇ παραθέσει τῶν ἀνίσων τὴν ἀξίαν ἐπὼν συνέβη. Τὰ δὲ ἔπη τοῦ

1) Σχόλ. εἰς Πλούτ. Ἀριστοφ. Ex Caecio in comment. comoed. Arist. in Pluto, quam possumus opulentiam etc. „Alexander Aetolus et Lycophron Chalcidensis et Zenodotus Ephesius impulsu regis Ptolemaei Philadelphi cognomento, qui mirum in modum favebat ingeniis et famae doctorum hominum, artis poetices libros in unum collegerunt et in ordinem redegerunt, Alexander tragoedias, Lycophron comoedias, Zenodotus vero Homeri poemata et reliquorum illustrium poetarum.“ Ὁρα H. Düntzer, Homer und der epische Cyklus σελ. 44. 2) Παρὰ Φωτίῳ σελ. 239 „Διαλαμβάνει (δηλ. ὁ Πρόκλος) δὲ καὶ περὶ τοῦ λεγομένου ἐπικοῦ κύκλου, ὃς ἀρχεται μὲν ἐκ τῆς Οὐρανοῦ καὶ Γῆς μυθολογουμένης μίξεως, ἐξ ἧς αὐτῷ (δ. αὐτοῖ) καὶ τρεῖς παῖδας ἑκατόνχειρας καὶ τρεῖς γεννώσι Κύκλωπας, διαπορεύεται δὲ τὰ τε ἄλλως περὶ θεῶν τοῖς Ἕλλησι μυθολογούμενα, καὶ εἰ ποῦ τι καὶ πρὸς ἱστορίαν ἐκκληθίσκεται. Καὶ περατοῦται ὁ ἐπικὸς κύκλος, ἐκ διαφόρων ποιητῶν συμπληρούμενος, μέχρι ἀποβάσεως Ὀδυσσεως τῆς εἰς Ἰθάκην, ἐν ᾗ καὶ ὑπὸ τοῦ Τηλεγόνου ἀγνοοῦντος κτείνεται. Λέγει δὲ καὶ τὰ ὀνόματα καὶ τὰς πατριδας τῶν πραγματευσαμένων τὸν ἐπικὸν κύκλον.“

Ἑομήρου, καίπερ εἰς τὸν ἐπικὸν κύκλον ὑπαγόμενα, ὁμῶς ἀντιτίθεντο πρὸς ταῦτα, ἅπερ ἰδίως ὠνομάζοντο ἐπικὸς κύκλος καὶ οἱ τούτων ποιηταὶ κυκλικοί. Εἰ δὲ τὰ ἔπη ταῦτα εἰς ταύτην τὴν παρὰθesis οὐκ ὑπεβάλλοντο, ἡ ποιητικὴ αὐτῶν ἀξία μὴ λίαν αἰσθητῶς πρὸς τε τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν παραβληθεῖσα ἴσως μᾶλλον ἐτιμᾶτο. Ἡ πρὸς τὰ τοῦ Ἑομήρου ὁμῶς παραβολὴ καὶ ἀντίθesis τὴν πρὸς ταῦτα καταφρόνησιν ἐπέσυραν καὶ οἱ κυκλικοὶ ποιηταὶ συνώνυμοι ἀσήμοις κατέστησαν. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ἡ τοῦ Ὁρατίου¹⁾ καὶ τῶν ἄλλων καταφρόνησις πρὸς ταῦτα. "Οτι δ' αὕτη μεταγενεστέρα ἐστὶ, πάνν εὐφυνῶς ἀπέδειξεν ὁ Lange²⁾.

Περὶ δὲ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν τὰ ἔπη ταῦτα οὕτω συνηρμόσθησαν, ὥστε κατὰ τὸν Πρόκλον ὁ ἐπικὸς κύκλος ἐσπονδάζετο ὑπὸ τῶν πολλῶν „οὐχ οὕτω διὰ τὴν ἀρετὴν, ὥς διὰ τὴν ἀκολουθίαν τῶν ἐν αὐτῇ πραγμάτων“, μεγάλη διαφωνία ἐπικρατεῖ, "Οτι δ' ὁ ἐπικὸς κύκλος οὐκ ἦν πεζὸν σύγγραμμα ἐκ τῶν ἐπῶν ἐξηγμένον, ὥς τινες ἐνόμισαν, οὐ δεῖται ἀποδείξεως. Διότι σαφῶς περὶ τούτου ἐκφράζεται ὁ Πρόκλος. Ζήτημα ὁμῶς ἐστίν, εἰ ἐπιτομή τις πρὸς ἐπίτευξιν τῆς συναρμογῆς ἐγένετο. Περὶ τούτου δυσχερὲς ἀποφανθῆναι. Διότι οὐδὲν ἴσως φιλολογικὸν ζήτημα οὕτω περιπεπλεγμένον παρεδόθη, ὥς τὸ τοῦ ἐπικοῦ κύκλου. Διότι τὰ μέχρις ἡμῶν περισωθέντα ἀποσπάσματά εἰσι φειδωλά, καὶ αἱ μαρτυρίαι πάνν ὀλίγαι. Τὸ ζήτημα τοῦτο διδάσκει τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι (πικρὸν εἰπεῖν) οὐδεὶς βαθμὸς κριτικῆς δυνατός ἐστιν, ὅπως ἀναπληρώσῃ, ὃ, τι ὁ πανδαμάτωρ χρόνος ἀκρίτως ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἀφῆρπασεν!

1) Ars poetica στίχ. 136. 2) Lange, Ueber die cyklischen Dichter σελ. 36—41.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Εἰ οἱ ἀρχαῖοι ἐνόουν τὸν ἐθνικὸν ποιητὴν.

Μέχρι τοῦδε εἶδομεν, ὅτι οἱ μὲν ἀρχαῖοι ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας περὶ Ὅμηρου μύθους ἐπλασσον, μακρὰς περὶ τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἐρίδας εἶχον, τὴν ἐποχὴν τούτου μόνον ἐξ εἰκασιῶν καθ' ἐκάστην ἀΰξανομένων ἐγίνωσκον, πρὸς κύρωσιν τῶν αὐτῶν ἀξιώσεων παραγωγὰς καὶ ἐτυμολογίας ἐπενόουν καὶ οἱ τούτων ἀδαέστεροι ἐκ συμφέροντος, πλάνης ἢ ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τὸν ποιητὴν τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας δῶρα ἐκ τοῦ ἐπικοῦ κύκλου προσέφερον· οἱ δὲ νεώτεροι (οἱ πλεῖστοί γε τούτων) μήτε πρὸς τὰς ἀφορμὰς αὐτῶν ἀπιδόντες, μήτε τοὺς σκοποὺς αὐτῶν ἀνιχνεύσαντες πάντα τὰ εἰρημένα ὥς ὅπλα κατὰ τῆς προσωπικῆς τοῦ ποιητοῦ ὑπάρξεως ἐν χερσὶν ἔλαβον. Ἐν τοῖς ἡγουμένοις κεφαλαίοις ἐπειράθημεν μὲν, ὅπως τὰς τε ἀφορμὰς ἀνιχνεύσωμεν καὶ τοὺς σκοποὺς δεῖξωμεν, ἀλλ', εἰ οἱ ἀρχαῖοι ὑπὸ τοιούτων ἀφορμῶν παρήγοντο, ἄρά γε τῆς ἡμετέρας πίστεως ἄξιοι εἰσιν; Ἄρά γε οὐ ψεύδονται ὅλως περὶ Ὅμηρου; Ἄρά γε νοοῦσι τὸν ἐθνικὸν ποιητὴν; Ἄρά γε οἱ τοῦτον νοοῦντες τολμῶσι τὴν ἰδίαν πεποίθησιν ἐκφράσαι; Ἀνστυχῶς ἀπὸ τοῦ Wolf οἱ πλεῖστοι τῶν κριτικῶν ἀρρητικὴν πρὸς πάντα ταῦτα τὰ ζητήματα ἀπόκρισιν δίδουν. Πραγματεύονται δὲ περὶ τῆς ἀρχαιότητος καὶ οἱ μάλιστα αὐτὴν θαυμάζοντες, ὥσει αὕτη καὶ ἀναιδῶς ψεύδεται καὶ ποιητικῆς αἰσθήσεως καὶ κρίσεως καὶ νοήσεως στερεῖται. Ὁ δὲ ταῦτα ἀναγινώσκων νομίζει, ὅτι οὐ πρόκειται ἤδη περὶ τοῦ ποιητικοῦ λαοῦ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τοῦ περὶ τὴν ποιήσιν φιλοσοφήσαντος καὶ τοὺς νόμους αὐτῇ δόντος, ἀλλὰ περὶ λαοῦ ψευδολόγου, ἀναισθήτου καὶ ἐμοῖρου νοήσεως καὶ κρίσεως. Διὰ ταῦτα πρὸς τε συμπλήρωσιν τούτου τοῦ βιβλίου καὶ παρασκευὴν τῶν δύο ἐπομένων ἀναγκαῶν ἐνομίσαμεν, ὅπως βραχεῖάν τινα ἀπόκρισιν πρὸς τὰ μεγάλα καὶ πολὺπλοκα ταῦτα ζητήματα δώμεν.

Ἄλλ' ὄντως βαθυτάτην αἰσθανόμεθα λύπην ἀνακα-
ζόμενοι, ὅπως περὶ τοιούτων ζητημάτων ἀποφανθῶμεν.
Διότι τὰ φιλολογικὰ ζητήματα κακῇ τύχῃ οὐχ ὁμοιάζουσι
πρὸς τε τὰ φυσικὰ καὶ μαθηματικά, ἐν οἷς ὁ ἐρευνήτης
τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἐτέρας λύσεως τοῦ ζητήματος ἀφροντίς ἀνα-
διφεῖ ἀγνὴν καὶ καθαρὰν τὴν ἀλήθειαν. Καὶ εἰ οἱ τῆς
ἐσπερίας Εὐρώπης φιλόλογοι ἐν τισιν ἀλίσκονται συχνάκις
εὐμενέστερον ἢ δυσμενέστερον πρὸς τὴν μίαν ἢ τὴν ἐτέραν
λύσιν ἔχοντες, ἴσως τοῦτο εἰς εὐγενεστέρας ἀφορμὰς ἀποδίδο-
ται. Εἴ τις ὅμως Ἑλλήν φιλόλογος καλεῖται, ὅπως περὶ ἐθνι-
κοῦ ζητήματος ἀποφανθῇ, ὀφείλει προσέχειν τὸν νοῦν, ἵνα
μὴ προστριβῇ αὐτῷ ὁ μῶμος, ὅτι ἐν αὐτῷ ἡ πρὸς τὴν πα-
τρίδα ἀγάπη μείζων ἐστὶ τῆς πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Ἄλλ'
ἔτι μείζων ἀποβαίνει ἡ λύπη ἡμῶν ἀναλογιζομένων, ὅτι οἱ
ἡμέτεροι λόγοι ἀφορῶσι τὸν μέγαν ἄνδρα, τὸν ἐν τοῖς πρώ-
τοις τοὺς νόμους τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιστήμῃ δόντα. Ἀλλὰ τῷ
μὲν ἀνδρὶ ὁμολογητέα ἡ εὐγνωμοσύνη, ὅμως προτιμητέα ἡ
ἀλήθεια. Διότι κατὰ τὸν θεῖον Πλάτωνα „Ἄλλ' οὐ γὰρ
πρὸ γε τῆς ἀληθείας προτιμητέος ἀνὴρ, ἀλλ', ὃ λέγω, ῥη-
τέον“¹⁾).

Ὁ μέγας Wolf²⁾ ἐν τοῖς Προλεγομένοις θέλων διασεῖ-
σαι τὰς περὶ Ὁμήρου τῆς ἀρχαιότητος μαρτυρίας ἐπανα-
λαμβάνει τὸ γνωστὸν τοῦ Πλινίου χωρίον „Mirum est, quo
procedat Graeca credulitas: nullum tam impudens menda-
tium est, quod teste careat.“ δηλαδή, „Θαυμαστόν ἐστι, ποῦ
προβαίνει ἡ ἐλληνικὴ εὐπιστία· οὐδὲν τοσοῦτον ἀναιδὲς
ψευδὸς ἐστίν, ὅπερ στερεῖται μάρτυρος.“ Οἱ Ῥωμαῖοι τῇ
ἀληθείᾳ εἶχον πολλὰς ἀρετὰς καὶ ἐν τοῖς πρώτοις τιμῶμεν
τὴν virtutem καὶ gravitatem αὐτῶν, δι' ὧν τοῦ τότε γνω-
στοῦ κόσμου ἤρξαν, ἀλλ' εἶχον (οἱ γε ἐπιφανέστεροι τού-
των) καὶ τὴν κακίαν, ὅτι τοὺς αὐτῶν διδασκάλους ἔφεγον
ἐνίοτε καὶ ἐν ζητήμασιν, ἐν οἷς οὗτοι οὐδέποτε δόκιμοι
ἐγένοντο. Διὰ τοῦτο ἡ μαρτυρία αὐτῶν ἴσως ἔχει κῦρὸς
τι ἐν ζητήμασι τῆς πολεμικῆς. Ἐν τοῖς ζητήμασιν ὅμως

1) Πολιτ. 595 C. 2) Prolegom. ad Homer σελ. 49.

τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ ψεύδους οὐκ ἐγένοντο ἐπιγανεῖς. Αἰότι οὗτοι εἶχον τοσαύτην credulitatem, ὥστε ἀβασανίστως ἐδέξαντο τὰ εὐρημένα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἐκ τοῦ χάους τὴν ἀλήθειαν ἐδημιουργήσαν καὶ ἐκ τοῦ σκότους αὐτὴν ἐξήγαγον. Πόσον δὲ σκολιά ἐστιν ἡ ὁδὸς ἡ εἰς τὴν ἀλήθειαν ἄγουσα, καὶ ποσάκις ὁ θηρευτὴς ταύτης προσκρούει, μόνον οἱ τὴν ὁδὸν ἐκείνην διαδραμόντες ἐννοοῦσιν. Ἴσως πολλοὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εἶπον ψεύδη, καὶ ἄλλοι ταῦτα ἐπίστευσαν. Ταῦτα ὅμως ἐλέγχονσι προσκρούσεις καὶ καταπτώσεις τῶν θηρευτῶν τῆς ἀληθείας, ἡ δὲ πρὸς τὰ ψεῦδη πίστις, μέχρις οὗ εὐρεθῇ ἡ ἀλήθεια, δεικνύει τὴν τοῦ ἐλληνικοῦ κόσμου μέθεξιν τῶν ἔργων τῶν τὴν ἀλήθειαν θηρευόντων. Ὡστε mirum ὄντως ἐστίν, ὅτι Ῥωμαῖος ἀνὴρ, πολίτης ὀψιμαθοῦς λαοῦ, σεμνύνεται, ὥσει δὴ θεν οἱ ὁμόφυλοι αὐτοῦ οὔτε εἶπον, οὔτε ἐπίστευσαν ψεῦδη. Ἄλλως πῶς ὁ λαὸς οὗτος ἠδύνατο προσκρούσαι εἰς ψεῦδη, ἂν οὐ οὐδέποτε εἰσῆλθεν εἰς τὸ βαθύτατον ἐκεῖνο σκότος, ἐξ οὗ οἱ Ἕλληνες τὴν ἀλήθειαν ἐξήγαγον; Εἰ ὁ Ῥωμαϊκὸς λαὸς ἦν ἄξιος τῆς ὑψηλῆς τῶν Ἑλλήνων ἐντολῆς, ἴσως ἡ romana credulitas ἦν μείζων τῆς εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀποδιδομένης. Ἄλλ' οὗτοι τύχῃ ἀγαθῇ παρέλαβον τὴν ἀλήθειαν οὐχὶ ὑπαράν, ὥς τὸ πρῶτον γεννᾶται, ἀλλὰ καθαρὰν καὶ λευκὴν, ὥς ἐδείξε ταύτην ὁ Σταγειρίτης.

Διὰ ταῦτα οὐκ ἐννοῦμεν τὴν τοῦ μεγάλου Wolf εὐπιστίαν εἰς τοὺς ψόγους τοῦ Ῥωμαίου. Ἐνόμισεν ἄρα γε ὁ ἀνὴρ, ὅτι διὰ τῆς ἀρχῆς ταύτης κερδίζει τι πρὸς λύσιν τοῦ ὀμηρικοῦ ζητήματος. Τῇ ἀληθείᾳ οὐχί. Αἰότι αὐτὸς ὁ Wolf τὴν αὐτοῦ θεωρίαν ἐπὶ Ἑλλήνων μαρτύρων κατὰ τὸ πλεῖστον στηρίζει. Εἰ δ' ἕκαστον ἀναιδὲς ψεῦδος ἔχει Ἕλληνα μάρτυρα, οὔτε τὸ οἰκοδόμημα αὐτοῦ ἐστὶν ἐδραῖον, οὔτε συνήγορος ψευδομαρτύρων ὥφειλε γενέσθαι. Ἄλλ' ἴσως οὐ πάντες οἱ μάρτυρες ψεύδονται. Τί ὅμως τὸ τοῦ ψεύδους κριτήριον, καὶ τίς ἡ λυδία τῆς ἀληθείας λίθος; Ἡ κριτικὴ δυστηχῶς, ὥς δὴ ἐπὶ τοῦ ὀμηρικοῦ ζητήματος ἐγένετο, ὁμοιάζει πρὸς ναῦν κατὰ τὴν βούλησιν τοῦ πηδαιλιούχου ἰθυνομένην. Αἰότι τῇ αὐτῇ κριτικῇ χρῶνται οἱ ἀπείρουν καὶ ἐκ διαμέτρου διαφόρους θεωρίας περὶ τοῦτον Μιστριώτου Ἰστορ. τῶν ὀμηρ. ἐπῶν.

τοῦ ζητήματος ἐκφράζοντες, ὡς τῇ αὐτῇ νῇ χρώνται οἱ ἄπειρα καὶ διάφορα πελάγη διαπλέοντες. Ἐκαστος παρατηρεῖ, ὅτι τοιαῦται ἀρχαὶ ἄγουσιν ἡμᾶς εἰς τὴν ἐχθρὰν τῆς ἐπιστήμης σκέψιν.

Ἄλλ' ἢ πρὸς τὸν Ὅμηρον πίστις οὐκ ἔστιν ἀναιδὲς ἐνὸς μάρτυρος ψεῦδος, ἀλλὰ κοινὴ σύμπαντος τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου ὁμολογία. Ἐνταῦθα δὲ ἐγείρεται τὸ ζήτημα, εἰ ἄρα καὶ αὐτὸς σύμπας ὁ ἑλληνικὸς κόσμος τὸν αὐτοῦ ποιητὴν ἔκρινε, καὶ εἰ ἡ τοῦτου μαρτυρία κῶρός τι ἔχει. Ὁ φιλόμυθος Nitzsch πολλαχοῦ τοῦ συγγράμματος *Sagenpoe-sie der Griechen*¹⁾ συμβουλεύει, ἢ ὑπαινίσσεται τὴν ἔθνη-κὴν (national) τοῦ ζητήματος ἔρευναν. Ἐπειδὴ ὅμως οὐδα-μοῦ διαρρηθὴν ἐξήγησε τοῦτο, ὁ εὐφρόνιστατος G. Curtius²⁾ ἐρωτᾷ, τί σημαίνει τὸ ἐπίθετον; Ἄραγε σημαίνει, ὅτι δύ-ναταί τις νοῆσαι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη μόνον, εἰ οὗτος εἰς τὴν σπουδὴν τῆς γλώσσης, τῶν ἡθῶν καὶ τῆς θεωρίας τοῦ ἑλ-ληνικοῦ ἔθνους ἐγκύψει; Ἄλλ' ἀποκρίνεται, ὅτι τοῦτο κοι-νῶς παραδεδεγμένη ἀρχὴ ἐστίν, οἱ δ' ἄνδρες, ὡς ὁ Her-mann, Lachmann καὶ Welcker, καθ' ὧν ἐνταῦθα κατ' ἐξο-χὴν ὁ πόλεμος, βεβαίως οὐ τοσοῦτον ἄμοιροι τῶν σπου-δῶν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἦσαν, ὥστε τοῦτο ὡς νέα ἀρχὴ ἔθνη-κῆς ἐξετάσεως τοῦ ζητήματος ἡδύνατο θεωρηθῆναι. Ἡ ἄρ' αὖ γε νοεῖ, ὅτι ὀφείλομεν ὁρᾶν τὰ ὁμηρικὰ ἔπη οὐχὶ δι' ἄλλων ὀφθαλμῶν, ἢ διὰ τῶν ἑλληνικῶν; Ἀλλὰ τοῦτο, ὡς λέγει ὁ σοφὸς Curtius, καὶ ἐξ ἀρχῆς τὴν κριτικὴν ἀποκλείει, καὶ οὐ δύναται νοεῖν τοῦτο ὁ συγγραφεύς, ὅστις ἐν τῇ Ἰλιάδι καὶ ἐν τῇ Ὀδυσσεΐα αὐτῇ οὐχὶ μικρὸν ἀριθμὸν χω-ρίων π·χ τὸν τῶν νηῶν κατάλογον, πρὸς ὃν ἡ τῶν Ἑλλή-νων αἰσθησις οὐδόλως προσέκρουσεν, ὡς νόθον ἐθεώρη-σεν³⁾. Πρὸς δὲ ἀλίσκει τὸν Nitzsch ὁμολογοῦντα τὴν ἀκρι-σίαν τῶν Ἀλεξανδρινῶν⁴⁾. Ἡ δυνάμεθα, ἐρωτᾷ αὖθις, ἐν-τισι μὲν διαφέρειν πρὸς τὴν τῶν ἀρχαίων κρίσιν, ὅμως ὀφείλομεν τὴν περὶ Ὀμήρου ὡς μεγάλου ποιητοῦ θεωρίαν

1) Σελ. 1, 84, 186 καὶ ἄλλαχοῦ. 2) *Andeutungen über den gegenwärtigen Stand der Homerischen Frage*, Wien 1854 σελ. 10—12. 3) Σελ. 127. 4) Σελ. 125,

αὐτῶν δέχεσθαι; Ὅμως τοῦτο κατὰ τὸν σοφὸν ἄνδρα οὐδὲν ἄλλο ἐστίν, ἢ ἀπαίτησις. Εἰ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, οὔτινες ἐκεῖνα τὰ ἔπη μᾶλλον ἡσθάνοντο, ἢ ἔκρινον, οὔτινες μᾶλλον τὰ μέρη ἐθαύμαζον, ἢ τὸ ὅλον νηφαλιῶς παρετήρουν, ἡδύναντο ἄνευ προσκρούσεως ἀναγινώσκειν καὶ ἀκούειν πολλά, πρὸς ἃ ὁ Ἀρίσταρχος ἤδη προσέκρουσεν, εἰ οὗτοι ἡδύναντο οὕτω διάφορον ποιήσιν, ὥς τοὺς ὁμηρικοὺς ὕμνους καὶ τὴν Ἰλιάδα, ὥς ποιήματα ἐνὸς ποιητοῦ θεωρεῖν, ὁρῶμεν, ὅτι ἐν γένει καὶ καθ' ὅλου σαφοῦς καὶ ὀρισμένης ιδέας τῆς ὁμηρικῆς ποιήσεως ἐστεροῦντο. Πρὸς δέ, ἐξακολουθεῖ λέγων, καὶ ὁ Ἀρίσταρχος ἦν Ἕλλην (Nationalgrieche), ὥς καὶ ὁ τολμηρὸς αὐτοῦ προκάτοχος Ζηνόδοτος, ὅμως καὶ οὗτοι ἀπέριπτον πολλὰ ὁμηρικὰ χωρία, ἅπερ ὁ Nitzsch ὅλως ὑπερασπίζεται, καὶ οἱ Χωρίζοντες ἦσαν Ἕλληνες, οὔτινες τὴν Ὀδύσειαν ἀπὸ τοῦ ποιητοῦ τῆς Ἰλιάδος ἀφῆρουν. Τελευταῖον ὁ εὐφυῆς Curtius σκώπτων τὸν Nitzsch λέγει, ὅτι διὰ τῆς ἐπωδοῦ τοῦ national οἱ κριτικοὶ οὐκ ἀφορίζονται, ἀλλ' ὀφείλουσιν ἐνταῦθα καὶ πανταχοῦ ἀντιποικίεσθαι τοῦ δικαίου τῇ νέᾳ ἐπιστήμῃ, ὅπως αὕτη κατ' ἀνθυπόστατον καὶ ἴδιον τρόπον τὴν ἀρχαιότητα ἐξετάζη. Διότι τί ἐμελλεν εἶναι ἡ τῆς γλώσσης ἔρευνα, εἰ ἡ ἐπιστήμη ἐνέμενεν ἐν τῷ τρόπῳ τῆς ἐξετάσεως Ἡρωδιανοῦ τινος; Μάλιστα ἀμφότερα, γλώσσα καὶ ἥρωικὸν ἥσμα, ἔχουσι κοινὸν πρὸς ἄλληλα, ὅτι ἀμφότερα ἐν παναρχαίοις καὶ προῖστορικοῖς χρόνοις γεννῶνται. Καὶ ταῦτα μὲν λέγει ὁ ἡμέτερος διδάσκαλος.

Ἐπειδὴ δ' οὗτος καὶ τῶν διασημοτέρων τῆς Γερμανίας σοφῶν τυγχάνει, καὶ ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς βυθμίδος ἵσταται, ἐφ' ἧς οἱ καθήμενοι χαίρουσιν, εἶπον οἱ μαθηταὶ διάφορον γνώμην πρὸς τοὺς διδασκάλους τυγχάνουσιν ἔχοντες, μετὰ θάρρους διανοούμεθα εἰπεῖν ὀλίγα τινὰ εἰς τὰ εἰρημένα ἔρωτήματα ἀναφερόμενα. Τί μὲν προὔθετο εἰπεῖν ὁ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν θανὼν Nitzsch, οὐκ οἶδαμεν. Ἴσως δ' ἐνόει, ὅτι ὁ Hermann, Lachmann καὶ Welcker ἰδρύνουσι θεωρίας ἐκ διαμέτρου διαφόρους πρὸς τὴν ἰφ' ὀλοκλήρου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ παραδοθεῖσαν, καὶ συνεβοῦλεν (ἴσως ἐνιχυρῶ

μετὰ φιλολογικοῦ πάθους), ὅπως μὴ ἡ ἔθνικὴ τῶν Ἑλλήνων πεποιθήσις τολμηρότατα ἀπορριφθῇ, καὶ ὅτι ἡ τοῦ ὁμηρικοῦ ζητήματος λύσις, οἰαδήποτε καὶ ἂν ᾖ, ὀφείλει, ἵνα ἐπὶ ἐλληνικῶν μαρτυριῶν, καθ' ὅσον ἐφικτόν, ἐρείδῃται καὶ ἐξ ἐλληνικῶν μνημείων ἐξάγῃται. Ἴσως οὐχὶ ἀδίκως. Διότι τῆς ἔθνικῆς τῶν Ἑλλήνων πεποιθήσεως ἀναιρεπομένης αἱ θεωρίαι τῶν σοφῶν τούτων ἀνδρῶν καὶ μεγάλας ἀντιφάσεις καὶ μείζονας δυσχερείας περέχουσιν, ἥ ὅσας οὗτοι τὴν πεποιθήσιν ἐκείνην ἀνατρέποντες ἀφαιροῦσιν.

Διότι παραδεδεγμένη μὲν ἀρχὴ ἐστίν, ὅτι, ὅπως ἐννοήσῃ τις τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, ὀφείλει εἰς βαθεῖαν σπουδὴν τοῦ βίου τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ ἐγκύψαι. Ἐν τούτῳ τῇ ἀληθείᾳ, εἴ πέρ τις καὶ ἄλλος, οἱ τρεῖς εἰρημένοι ἄνδρες ἠὲδοκίμησαν. Ἀλλ' ἡ ἱστορία τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ διαιρεῖται εἰς διαφόρους ἐποχάς, καθ' ἃς ὁ βίος ὑπῆρξε διάφορος, ἢ διάφορος ὑπὸ τῶν συγγραφῶν τῶν διαφόρων ἐποχῶν παρεδόθη¹⁾. Ἐπειδὴ δ' ἐκ τῶν ὁμηρικῶν χρόνων οὐδὲν ἄλλο μνημεῖον τοῦ βίου τῶν ἡρώων ἡμῖν περιεσώθη, ἢ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, οὐ δυνάμεθα ἀσφαλῶς κρίνειν τὸν βίον ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἐξ ἐνὸς μόνου μνημείου. Ἀλλὰ καὶ τούτου ὑποτεθέντος, πῶς δυνάμεθα πλεῖστα μέρη τούτων τῶν ἐπῶν νόθα ἀποφαίνεσθαι, ἢ ταῦτα εἰς πολλὰ ἔσματα διαιρεῖν διὰ μόνην τὴν αἰτίαν, ὅτι περιέχουσιν ἔθιμα ἄπαξ εὗρισχόμενα, ἢ μηδόλως ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις ὑπάρχοντα; Παραδείγματος χάριν ὁ Lachmann, ὡς ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ ἔσται λόγος, διέσπασε τὰ ἄριστα τῆς Ἰλιάδος μέρη, ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς πολλάκις ἀγορεύει, ὅτι οἱ ἥρωες συχνότερον τρώγουσιν, ὅτι ὁ τῆς Ἑλλάδος οὐρανὸς ἀστράπτει καὶ κερανοβολεῖ ἀφειδέστερον καὶ δι' ἀτοπωτέρας τούτων αἰτίας! Τοιαῦται δὲ κρίσεις εἰσὶ προϊόντα οὐχὶ κακῆς γνώσεως τοῦ μεγάλου κριτικοῦ τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος, ἀλλὰ τῆς στέρησεως

1) Νομίζομεν, ὅτι ὁ βίος ὁ παραδοθεὶς ἡμῖν κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ αἰτιῶν συγγραφῶν οὐκ ἔστι σύγχρονος εἰκὼν ὁλοκλήρου τοῦ ἐλληνικοῦ κόσμου. Διότι οὗτος κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξηκολούθει ἔχων τὸν βίον τὸν ἐν τοῖς ὁμηρικῶν ἔπεσιν εἰκονιζόμενον. Ἀλλ' οὐ τοῦ παρόντος, ἵνα τοῦτο διὰ πολλῶν παραδειγμάτων ἀποδείξωμεν.

τοῦ δευτέρου τῆς συγκρίσεως ὅρου. Ἐνταῦθα δὲ τοῦ λόγου διατρίβοντες ἐκφράζομεν τὴν ἡμετέραν λύπην, οἷ τι τὸ ὀμηρικὸν ζήτημα, καίπερ μυριοτρόπως καὶ ἐν παραβολῇ πρὸς τὴν φιλολογίαν τῶν τε πεπολιτισμένων καὶ βαρβάρων λαῶν ἐξετασθέν, ὅμως ἐλλιπές ἐστι κατὰ τοῦτο. Ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ, ἐν ᾗ οἱ τε ὀμηρικοὶ ἄνθρωποι ἐζησαν καὶ τὰ ὀμηρικά ἐπη ἐποιήθησαν, ζῶσιν ἄνθρωποι τὰ περὶ τὸν βίον κατὰ διαδοχὴν παρὰ τῶν ὀμηρικῶν ἐκείνων ἀνθρώπων κληρονομήσαντες. Ἡρευνήθη μὲν πως ἡ χώρα ἐκείνη, ἀλλ' ὅμως αἱ ἔρευναι ἐν στενῷ κύκλῳ περιορίζονται, καὶ μόνον γράφονται, σπανιώτατα δὲ ὡς βοήθητικά μέσα λαμβάνονται. Καθ' ὅσον δ' οἶδαμεν, αἱ τοιαῦται ἔρευναι οὐδόλως ὑπ' ὅσιν πρὸς λύσιν τοῦ ὀμηρικοῦ ζητήματος ἐλήφθησαν, ἐν ᾗ ἡ Ἰνδικὴ ποιήσις, τὰ τῶν Σέρβων, Φραγγογάλλων καὶ Γερμανῶν ἔσματα, οὐ μόνον πρὸς τὰ ὀμηρικά ἐπη παρεβλήθησαν, ἀλλὰ καὶ σπουδαίως ἐπὶ τοῦ ἀτυχοῦς ποιητοῦ ἐπέδρασαν. Εἰ δ' ὁ βίος τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων πρὸς τὸν ὑπὸ τὸν ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου εἰκονιζόμενον παρεβάλλετο, ὁ Lachmann ἐμελλεν ἰδεῖν, ὅτι καὶ οἱ νεώτεροι ὀπλαρχηγοί, ὅπως τοὺς αὐτῶν στρατιώτας πείσωσι, πολλάκις δημηγοροῦσι καὶ συχνότερον τῶν Ἀκαδημιακῶν τρώουσιν. Εἰ δ' ὁ κριτικὸς καὶ μέχρι Μεσημβρίας ἀπεθήμει, ἐμελλεν ἰδεῖν, ὅτι ὁ ἑλληνικὸς οὐρανὸς ἀφειδέστερον κεραυνοβολεῖ καὶ ἀστράπτει. Οὐχ ἱκανὴ μόνη ἡ βαθεῖα κρίσις, ἀλλὰ καὶ πάντες καὶ ἀκριβεῖς οἱ τοῦ κρινομένου ὅροι. Παρακαλοῦμεν δὲ τοὺς περὶ τὸ ὀμηρικὸν ζήτημα ἀσχολουμένους, ἵνα καὶ πρὸς τὸ σπουδαιότατον τοῦτο βοήθημα τὴν προσοχὴν αὐτῶν στρέψωσιν. Ἡμεῖς γε, ὅσάκις ὀρῶμεν Ἑλλήνα ὀπλαρχηγόν, νομίζομεν, ὅτι ἐπὶ τούτῳ σελίδα τοῦ ὀμηρικοῦ κειμένου ἀναγινώσκουμεν, ἢ ὅτι τὸ πρότυπον, ἐξ οὗ ὁ Ὀμηρὸς τὸ ἀντίτυπον ἡμῖν ἔδω, ὀρῶμεν.

Εἴτα ὁ σοφὸς Curtius καταψηφίζει τῆς ἀρχαιότητος, ὅτι δῆθεν ἡ αἰσθησις αὐτῆς πρὸς πολλὰς ἀντιφάσεις καὶ νόθα χωρία π.χ τὸν κατάλογον τῶν νηῶν οὐ προσέχρουν. Ἀλλ' αἱ ἀντιφάσεις (δι' αἷς τὰ νόθα χωρία) ἐν γε τοῖς ὀμηρικοῖς ἔπеси, καὶ εἰ ὅντως ἀπεδείκνυντο, οὐκ ἔχουσι

μέγα κῶρος, ὡς ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ ἔστιαι λόγος. Εἰς δὲ τὸν κατάλογον τῶν νηῶν ἴσως πολλὰ ὀνόματα (ὡς δὴ καὶ οἱ ἀρχαῖοι τοῦτο παρειήρησαν) οἱ τὰς ἐλληνικὰς πόλεις, γῆλα καὶ οἴκους κολακεύοντες ῥαψῳδοὶ παρενεβέβαλον, ὁμῶς τὸ ὅλον ὡς τὸ γνησιώτερον τῆς Ἰλιάδος μέρος ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ δεικνύμεν. Πρὸς δὲ οὐδεὶς ποιητῆς, οὕτως ἀφνεστιάτην Μοῦσαν ἡδύναιο ἔχειν, ὥστε ὑπηγόρευσεν αὐτῷ μόνον ξηρὸν ὀνομάτων κατάλογον, ὃν, εἰ μὴ οὗτος ἦν μέλος ὅλου, ἢ ἀκοή καὶ τῶν ἀμουσσιτέρων ἀκροατῶν οὐκ ἡγεῖται. Αἱ δ' ἀντιφάσεις, ἅς οἱ περὶ τὸν Lachmann εὐρίσκουσιν, ἐν τῷ τρίτῳ ἡμῶν βιβλίῳ λειαινόνται, καὶ τὰ αἷτια, δι' ἃ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη εἰς τοιαύτας ὑπέκειντο, καταδεικνύονται. Ἐνταῦθα μόνον τὰς περιπετείας αὐτῶν ὀνομάζομεν. Διότι αὐτὸς ὁ Wolf ἀποφαίνεται, ὅτι τὸ ὁμηρικὸν κείμενον τὸ ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου ἀναγνωσθὲν οὐκ ἔχομεν ἤδη. Ἀλλά, καὶ εἰ αἱ ἀντιφάσεις, ἀνωμαλίαι καὶ τὰ παραπλήσια ἐπὶ τῶν κλασικῶν τῆς Ἑλλάδος χρόνων ὑπῆρχον, οἱ ἀρχαῖοι οὐκ εἶχον οὕτως ἀμβλεῖαν τὴν ὄρασιν, ὥστε ταῦτα οὐχ ἐώρων. Διότι μνημονεύονται πλεῖστα ἀπολεσθέντων συγγραμμάτων ὀνόματα, ἐξ ὧν δῆλον, ὅτι περὶ ἀντιφάσεων μέγας λόγος ἔγινετο. Εἰ δ' ὁ ἱστορικὸς Ἡρόδοτος ἐκ τῶν ἀντιφάσεων κρίνει περὶ τῆς νοθείας, ὡς εἴρηται, τῶν Κυπρίων, πόσας ἄρα γε ἀντιφάσεις ἀνεκάλεπτον οἱ σοφισταὶ καὶ ὁ Σωκράτης, οὗ ἡ μεγιστή τῆς σοφίας μοῖρα ἐν τῷ ἀνακαλύπτειν ἀντιφάσεις ἔκειτο; Οἱ περὶ τὸν Πεισίστρατον, οἱ τὰ τοῦ Ὀμήρου ἔπη εἰς τὴν πρώτην μορφήν ἐπαναγαγόντες, οὐκ ἐξήλειψαν ἀντιφάσεις, καὶ τὰ ἔπη ἐλείαναν; Τι ἄλλο ἐσχόπουν ἢ τοῦ Ἀντιμάχου, Εὐριπίδου καὶ Ἀριστοτέλους διόρθωσις, ἢ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν ἀντιφάσεων; Ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου τὸ τοῦ διορθωτοῦ ἔργον μέχρι γραμματοδιδασκάλων κατέβη, ὧν τις λέγει τῷ Ἀλκιβιάδῃ, ὅτι τὸν Ὀμηρον διώρθωσεν¹⁾.

1) Πλούταρχος ἐν βίῳ Ἀλκιβιάδου σελ. 194 D. „Ἐπέστη (ὁ Ἀλκιβιάδης) γραμματοδιδασκάλῳ καὶ βιβλίον ᾗτησεν ὁμηρικόν. Εἰπόντος δὲ τοῦ διδασκάλου μὴδὲν ἔχειν Ὀμήρου, κοινῶν καθεκόμενος αὐτοῦ παρήλθεν. Ἐτέρου δὲ φήσαντος ἔχειν Ὀμηρον ὃν αὐτοῦ διορθωμένον, εἰπ', ἔφη,

Οὗτος δὲ νομίζει, ὅτι ὁ διορθωτὴς ἱκανὸς ἔστι νέους παιδεύειν. Εἰ δ' οἱ ἀρχαῖοι ἐν τοῦ ὁμηρικῶς ἔπεσιν οὐ προσέκρουον, διὰ τί ταῦτα ἐλείπουν; Ἀλλ' ἐν τῷ ἐπομένῳ βιβλίῳ φέρονται πλείστα παραδείγματα, ἐξ ὧν δῆλον γίνεται, ὅτι καὶ οἱ ἀρχαῖοι πλείστας ἀντιφάσεις εὗρισκον. Ἀλλὰ δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι οἱ σοφισταί, φιλόσοφοι καὶ οἱ λοιποὶ τῆς ἀρχαιότητος ἄνδρες οὐχ εὗρισκον τοσαύτας καὶ τοιαύτας ἀντιφάσεις, ὅσας καὶ οἶας οἱ περὶ τὸν Lachmann. Εἰ τοῦτο ἀληθές, πάνυ φυσικόν ἐστιν. Διότι οἱ νεώτεροι κριτικοὶ τὸν βίον τῶν ἡρώων κατὰ τὸν γερμανικὸν κρίναντες ὥφειλον εὗρεῖν τοσαύτας ἀντιφάσεις καὶ τοσαῦτα ἄλογα, ὅσα Ἕλλην κριτικός, εἰ τὸν Göthe κατὰ τὸν ἑλληνικὸν βίον ἔκρινεν.

Πρὸς τούτοις ὁ σοφὸς Curtius λέγει, ὅτι τοὺς Ἀλεξανδρινούς κριτικούς ἐν τισιν ἀκρίτους ἀποδείξαντες οὐ δυνάμεθα δέξασθαι τὴν περὶ Ὀμήρου αὐτῶν δόξαν. Ἀλλὰ πρῶτον οὐ μέγα κοινὸν μεταξὺ τῆς τῶν Ἀλεξανδρινῶν κριτικῆς καὶ τῆς περὶ Ὀμήρου τῶν ἀρχαίων παραδόσεως εὗρίσκομεν. Εἴτα, ἂν παραβάσωμεν τὴν τῶν Ἀλεξανδρινῶν κριτικὴν πρὸς τὴν Λαχμαννιανὴν καὶ τὴν τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ, ἡμεῖς γε τῇ ἀληθείᾳ εὗρίσκομεν τοσαύτην διαφορὰν, ὅση ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ βίου τῶν Ἀλεξανδρέων ἀφ' ἑνός, καὶ τῶν κατοίκων τῆς Βιέννης, ἢ τοῦ Βερολίνου ἀφ' ἑτέρου ἐν παραβολῇ πρὸς τὸν ὁμηρικόν. Καὶ ἐκείνοι ἤμαρτον, καὶ οὗτοι ἁμαρτάνουσι καὶ μέχρι τοῦδε οὐ παύονται τὰ αὐτὰ πάσχοντες. Διότι οὐ παραβάλλουσι τοὺς ὁμηρικούς ἀνθρώπους πρὸς λαοὺς βίον ὅμοιον πρὸς ἐκείνους διάγοντας, ἀλλὰ πρὸς τοὺς δημότας τῆς αὐτῶν ἐποχῆς. Παραδείγματος χάριν ὁ σοφὸς Bonitz¹⁾ τέμνει τὸν ποιητὴν, ὅτι ἡ Πηνελόπη, ἐν οἰαδήποτε ὥρᾳ τῆς ἡμέρας καὶ ἂν τύχη, κοιμᾶται, καὶ ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς ἀπάνστιως

γράφματα διδάσκεις Ὅμηρον ἐπανορθοῦν ἱκανὸς ὧν, καὶ οὐχὶ τοὺς νέους παιδεύεις.“ Παράβαλ. Ἀποφθέγμ. 186 D. Αἰλιαν. Ποικίλ. Ἱστορ. XII, 38.

1) Ueber den Ursprung der Homer. Gedichte σελ. 32.

αἰτεῖ καὶ λαιμάργως τρώγει. Ἀλλὰ τί φυσικώτερον λυπο-
μένη καὶ τῶν ἐλπίδων στερουμένη γυναικί, ἢ ἄφθονος καὶ
ἄτακτος ὕπνος; Τί δὲ συνηθέστερον ἐπαίτη, ἢ ἐπαίτησις
καὶ λαιμαργία; Τῇ ἀληθείᾳ ὁ ἄκριτος Ἀρίσταρχος οὐδέ-
ποτε τοιαύτας κρίσεις ἐποίησεν. Μόλις δὲ δύναται τις
εἰπεῖν τοῦτο περὶ τοῦ τολμηροῦ Ζηροδότου, ὅστις ἐνίοτε
διὰ τὸ ἀπρεπὲς ἐξήλειψε στίχους. Καὶ ὁ Βιενναῖος
καὶ ὁ Ἀλεξανδρινὸς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἔκρινον, ὥσει οὗτοι
censores τῶν ὁμηρικῶν ἀνθρώπων ἐξελέγοντο. Οἱ Ἀλε-
ξανδρινοὶ (ὁ γε Ζηρόδοτος, οὗ τὰ ἀμαρτήματα περιέσει-
λεν ὁ Ἀρίσταρχος) τῇ ἀληθείᾳ ἔπρασσον ἄδικα, ὅτι χεῖρα
ἐπὶ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἐπέβαλλον, ἀλλ' οἱ νεώτεροι τὰ
μέγιστα εἰς αὐτὸν τὸν ποιητὴν ἀδικοῦσιν. Διότι οἱ τῶν
μικρῶν ᾠσμάτων θηρευταί (Kleinliederjäger), ὡς δὴ προσ-
φυῶς ὀνομάζονται, διατρέχουσι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, ὅπως θῦμά
τι ἀνιχνεύσωσι καὶ διὰ τοῦτο σεμνύνονται! Τῷ δὲ πρώτῳ
κυρίῳ ὀνόματι, ὁ κατὰ τύχην εὐρίσκουσι, κατάληξιν ὁμοίαν
τῇ τῆς Ἰλιάδος ἢ τῇ τῆς Ὀδυσσεΐας προστιθέντες ἔχουσιν ἐν
ὄνυξιν τὸ θῦμα ἢ Πατροκλειάδα, ἢ Θετιάδα, ἢ Ἀχιλλήδα,
ἢ Τηλεμαχίδα καὶ ἐν γένει τὰ δυστυχῇ ὁμηρικὰ ἔπη εἰς
τοσαῦτα μέλη δι' ἀνεπιτηδείων ὀνύχων κατασπαράσσουσιν,
ὅσα κύρια ὀνόματα περιέχουσιν! Αὕτη ἐστὶν ἡ νέα ἐπι-
στήμη, ἢ τοῦ δικαίου ὁ σοφώτατος Curtius ἀντιποιεῖται.

Προσέτι ὁ σοφὸς ἀνὴρ, ὡς εἶδομεν, λέγει, ὅτι οἱ Ἑλ-
ληνες μᾶλλον ἡσθάνοντο, ἢ ἐνόουν καὶ νηφαλίως τὴν ὁμη-
ρικὴν ποιήσιν ἔκρινον. Ἀρὰ γε ἡ ἀκρισία καὶ ἀνοία τῶν
ἀρχαίων ἐν μόνῃ τῇ ὁμηρικῇ ποιήσει περὶορίζετο, ἢ ἐν
παντί, ὅπερ τῇ τε κρίσει καὶ νοήσει ὑποβάλλεται; Πότε-
ρον νοεῖ ὁ Curtius, οὐκ οἶδαμεν. Διότι τὸ μὲν πρῶτον οὐ
δύναται νοεῖν ὁ σοφὸς ἀνὴρ, ὅστις οὔτε τοῦ Θεαγένους,
οὔτε τοῦ Ξενοφάνους, οὔτε τοῦ Δημοκρίτου, οὔτε τοῦ Μη-
τροδώρου, οὔτε τοῦ Σιτησιμβρότου, οὔτε τοῦ Γλαύκωνος,
οὔτε τῶν σοφιστῶν, οὔτε τοῦ μεγάλου Ἀριστοτέλους, οὔτε
τοῦ Ζηροδότου, οὔτε τοῦ Ἀριστοφάνους, οὔτε τοῦ Ἀριστάρ-
χου, οὔτε τῶν Μόχθων, οὔτε τῶν Χαλκεντέρων, οὔτε μυ-
ρίων ἄλλων ἀμνήμων ἐγένετο. Ἀλλ' οὔτε τὸ δεύτερον. Διότι

ὁ ἀνὴρ ἐν τοῖς μάλιστα τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν ἐμελέτησεν. Εἰ καὶ οἱ ἀρχαῖοι τὸν Ὅμηρον πολλῶ κρεῖττον ἐνόουν, ἢ πλείστοι Γερμανοὶ τὸν Schiller καὶ Göthe, ὅμως ἐνθους ἡ νεολαία ἠκροᾷτο Μητροδώρου τοῦ Λαμψακηνοῦ, Σησιμβρότου τοῦ Θασίου, τοῦ Γλαύκωνος καὶ πλείστων ἄλλων. Ὁ μὲν Σωκράτης λέγει „καὶ δὴ καὶ μάλιστα ἐν Ὁμήρῳ, τῷ ἀρίστῳ καὶ θειοτάτῳ τῶν ποιητῶν, καὶ τὴν τούτου διάνοιαν ἐκμανθάνειν, μὴ μόνον τὰ ἐπη, ζηλωτόν ἐστιν“¹⁾, ὁ δὲ Ἴων τεταμένοις ὥσιν ἠκροᾷτο τῶν περὶ Ὁμήρου τι λεγόντων²⁾.

Ἄλλ' ὁ σοφὸς Curtius ἀρνεῖται τοῖς ἀρχαίοις τὴν νόησιν τῆς ὁμηρικῆς ποιήσεως. Διότι τοὺς ὕμνους τῷ ποιητῇ τῆς Ἰλιάδος ἀπέδιδον. Οἱ ἀδαέστεροι τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν ἀλλαχού εἰρημένην αἰτίαν ἐπλανῶντο μὲν, ἀλλ' ἐν τῇ πλάνῃ οὐκ ἐνέχεται σύμπασα ἡ ἀρχαιότης, ὥς οὐκ ἐνέχεται σύμπασα ἡ ἐποχὴ ἡμῶν ἐν τούτῳ, ὅτι πολλοὶ κριτικοὶ καὶ ταῦτα διάσημοι ἔτι καὶ νῦν ὑπερασπίζονται τὴν γνησιότητα πολλῶν συγγραμμάτων πρόδηλα τῆς νοθείας τεκμήρια ἐμφαινόντων. Πρὸ μιᾶς δὲ γενεᾶς σύμπας ὁ τῶν κριτικῶν κόσμος πολλοὺς διαλόγους τοῦ Πλάτωνος καὶ πολλὰ συγγράμματα τοῦ Κικέρωνος ὡς γνήσια ἐνόμιζεν, ἅπερ οἱ νῦν κριτικοὶ νόθα ἀποδεικνύουσιν. Διὰ τοῦτο ὁμοῦς οἱ ἀρχαιότεροι κριτικοί, εἰ μὴ δι' ἄλλα αἰτία, οὐκ ἦσαν ἀνεπιτήδευοι τοὺς εἰρημένους συγγραφεῖς νοεῖν. Πρὸς δὲ οἱ ὕμνοι πρὸς τὴν Ἰλιάδα παραβαλλόμενοι οὐ διαφέρουσι τοσοῦτον, ὅσον τὰ διάφορα τοῦ Μάρωνος ποιήματα πρὸς ἄλληλα. Ὑποβολιμαῖα δὲ ποιήματα οὐ καταβροχθίζουσι τὸν ποιητὴν, ὥς τοῦτο οὐ συμβαίνει τοῖς πτηνοῖς, οἷς ὑποβολιμαῖα ὡὰ ὑποβάλλονται.

Ὁ Curtius τὴν νόησιν καὶ κρίσιν τοῦ Ὁμήρου τοῖς Ἑλλησιν ἀρνούμενος ὁμολογεῖ, ὅτι ἐκεῖνοι τὸν ποιητὴν αὐτῶν ἡσθάνοντο. Ἄλλ' αἰσθησις, νόησις καὶ κρίσις οὐκ ἔχουσι κοινόν τι πρὸς ἄλληλα; Ὁ Lachmann, καίπερ ὑπὲρ πλεί-

1) Πλάτ. Ἴων 530. 2) Αὐτόθι 532 „Ἐπειδὴν δὲ τις περὶ Ὁμήρου μνησθῇ, εὐθὺς τε ἐργήγορα καὶ προσέχω τὸν νοῦν καὶ εὐπορῶ, ὅ, τι λέγω.

στους τῶν φιλολόγων τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἴσως νοήσας, ὅμως οὐκ ἠδύνατο εἰπεῖν, ὅτι ἠσθάνετο αὐτά, ὡς οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες. Διότι οἱ ποιηταὶ μόνον τοῖς αὐτῶν ὁμογλώσσοις ποιοῦσιν, οἱ δ' ἀλλόγλωσσοι, οὕτως εἰπεῖν, μόνον τοῦ φλοιοῦ τῶν ξενικῶν ποιημάτων καρποῦνται. Ὁ ἀρχαῖος Ἕλλην ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσι περὶ Ὀλύμπου ἀναγινώσκων ἐώρα συνάμα αὐτόν, ἀναγινώσκων περὶ Ἰδῆς ἐβλεπε τὴν κορυφὴν αὐτῆς κρυπτομένην ἐν τοῖς νέφεσιν, ἀφ' ὧν ὁ Ζεὺς ἐκεραυνοβόλει, ἀναγινώσκων περὶ τοῦ βίου τῶν ἡρώων παρειήρει αὐτὸν πέριξ, καὶ ἐν γένει τὸν Ὅμηρον μελετῶν μέγα μέρος ἐαυτοῦ ἀνεγίνωσκεν. Ὁ Lachmann ὅμως, ὅτε ἦν ἐν τῷ βίῳ, ἴσως εὐτυχῇ ἐαυτὸν ἐνόμιζεν, εἰ τὰς ὁμηρικὰς λέξεις ἐκ τοῦ λεξικοῦ ἐγίνωσκεν. Ἡ ὅλη αἰσθήσις ἐν τε τῷ λεξικῷ καὶ τῷ ὁμηρικῷ κειμένῳ περιωρίζετο. Οὔτε Ὀλυμπος, οὔτε Ἰδῆ, οὔτε βίος ὁμηρικὸς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ περιστρέφετο. Ἀφ' οὗ λοιπὸν οἱ περὶ τὸν Lachmann τοσούτων στεροῦνται, ὅπως τὸν Ὅμηρον αἰσθάνωνται, ἡ δὲ κρίσις ἄνευ τῆς αἰσθήσεως ἡμαρτημένη ἀποδείκνυται, πῶς τολμῶσι κατασπαράξαι τὸ ὁμηρικὸν σῶμα, οὔ οὔτε τοὺς πόρους, οὔτε τὰς ἀλγηδόνας ἢ καρδία αὐτῶν αἰσθάνεται;

Ἀλλ', εἰ οἱ ἀρχαῖοι ἔκρινον καὶ ἠσθάνοντο τὰ μέρη τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, ἐνόουν ἄρά γε αὐτὰ καὶ ὡς ὅλα; Πολλαὶ μαρτυρίαι καὶ μεγάλα τεκμήρια βεβαιοῦσι τοῦτο. Αὐσιν-χῶς ἀπωλέσθησαν πλεῖστα τῶν ἀρχαίων συγγράμματα, ἀπερ μόνον ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς γινώσκομεν. Διότι τί ἄλλο σημαίνει ἡ μεγάλη τῶν συγγραμμάτων πληθύς, Περὶ Ἰλιάδος, Περὶ Ὀδυσσεΐας, ἢ ὅτι ὁ ἐλληνικὸς λαὸς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη καὶ ὡς ὅλα ἐξήταξεν. Ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ λείψανα, ὧν ὁ χρόνος ἐφείσθη, μαρτυροῦσι τοῦτο. Ὁ Δημόκριτος παρὰ Χρυσοστόμῳ¹⁾ λέγει, ὅτι „Ὁμηρος φύσεως λαχὼν θαυματούσης ἐπέων κόσμον ἐτεκμήνατο παντοίων.“ Ὁ μὲν Nitzsch²⁾ ἀποφαίνεται, ὅτι ὁ κόσμος

1) Λόγ. 53. 2) Die Sagenpoesie der Griechen σελ. 329 „Das κόσμον ἐτεκμήνατο „schuf bildnerisch ein harmonisches Ganze“, belobt die Composition ganzer Epopoen . . .“

τῷ ὄλῳ τῶν ἐπῶν ἀποδοτέος, ὁ δὲ Curtius ¹⁾, ὅτι μόνον τοῖς στίχοις, μάρτυρας ἐπικαλούμενος τὸν τε Σόλωνα ²⁾ καὶ Παρμενίδην ³⁾, ὧν τὰ ἀποσπάσματα οὐκ ὑπαινίσσονται τὸν κόσμον τοῦ ὄλου. Ἡμεῖς γε νομίζομεν, ὅτι ὁ κόσμος ἀναφέρεται εἰς τε τὸ ὄλον καὶ εἰς τὰ μέρη. Διότι, εἰ ὁ Δημόκριτος μόνον τὸν κόσμον τῶν στίχων ἐνόει, περιττὴ ἦν ἡ Θεάζουσα γύσις. Καὶ δὴ οἱ ἄνδρες, ὧν μνημονεύει ὁ σοφὸς Curtius, τοὺς αὐτῶν στίχους ἄνευ Θεαζούσης γύσεως ἐποίησαν, καὶ περὶ αὐτῶν οὐδεὶς εἶπεν, ὅτι ἐτεκτίναντο, ἐξ οὗ ἰδίως ἐξάγεται ἡ ἐννοια τοῦ τεκτονικοῦ ὄλου ἐν τῷ Δημοκριτεῷ χωρίῳ. Πρὸς δὲ ὁ Ἀριστοτέλης ἐρμηνεύει τὸν Δημόκριτον. Διότι τὴν ἐνότητα τῆς Ἰλιάδος ἐπαινῶν ὀνομάζει τὸν Ὅμηρον Θεσπέσιον. Ἐπὶ δὲ Σωκράτους ὁ τοῦ Εὐδίκου πατρὸς Ἀπῆμαντος λέγει „ὅ ἡ Ἰλιάς κάλλιον εἶη ποίημα τῷ Ὁμήρῳ, ἢ ἡ Ὀδύσσεια, τοσούτῳ δὲ κάλλιον, ὅσῳ ἀμείνων Ἀχιλλεὺς Ὀδυσσεὺς εἶη· ἐκάτερον γὰρ τῶν ποιημάτων, τὸ μὲν εἰς Ὀδυσσεά ἔφη πεποιῆσθαι, τὸ δ' εἰς Ἀχιλλέα“ ⁴⁾. Τὸ χωρίον τοῦτο δείκνυσι προσέτι, ὅτι σπέρματα χωρισμοῦ πρὸ τοῦ Ξένωνος ἤδη ὑπῆρχον. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ὀνομάζει ἐν Σοφιστικοῖς ἐλέγχοις τὴν ὁμήρουποίησιν κύκλον „ὁ δέ, ὅτι ἡ Ὁμήρουποίησις σχῆμα διὰ τοῦ κύκλου ἐν τῷ συλλογισμῷ“ ⁵⁾. Ἄν δ' ἀποκόψωμεν μέρος τινά, ὑπολείπεται ἡμικύκλιον ἢ τόξον. Ἀλλὰ περὶ τοῦ Σταγειρίτου πραγματευόμεθα ἐκτενῶς ἐν τῷ ἐπομένῳ βιβλίῳ. Ἐκεῖ δὲ δειχθήσεται, ὅτι οὗτος οὐ μόνον ἀκριβῶς τὴν ἐνότητα τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἐξήτασεν, ἀλλ' ὅτι ἦν καὶ ὁ πρῶτος Kleinliederjäger. Ἐθάρρευσεν μὲν ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσιν, ἀλλ' οὐδεμίαν λείαν εὗρεν, ἐν ᾗ ἐν τοῖς ποιήμασι τοῦ ἐπικοῦ κύκλου πλουσιωτάτην. Ὅτι δ' οἱ ἀρχαῖοι τὰ τοῦ Ὁμήρου ἔπη καὶ ὡς ὅλα ἐκρίνον, τεκμαιρόμεθα καὶ ἐκ τού-

1) Andeutungen über den gegenwärtigen Stand der Homerischen Frage
σελ. 22. 2) Ἐλεγ. Σαλ. στίχ. 2

Κόσμον ἐπέων ᾗδ' ἦν ἀντ' ἀγορῆς θεόμενος
Ἀπόσπ. Παρμενίδ.

μάνθανε, κόσμον ἐμῶν ἐπέων ἀπατηλὸν ἀκούων.

3) Περὶ Ποιητ. XXIII, 3. 4) Ἰππ. Ἐλάτι. 363 C. 5) I, 10, 2.

τον. Ἐπειδὴ ἡ Δολώνεια ἦτιον μετὰ τῶν λοιπῶν μερῶν τῆς Ἰλιάδος συνδεδεμένη φαίνεται, ἐνόμισάν τινες τῶν ἀρχαίων, ὅτι ὁ Ὅμηρος τὴν ῥαψωδίαν ταύτην ἰδίᾳ ἐποίησεν, καὶ ὅτι βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Πεισιστράτου παρενετέθη¹⁾.

Εἴ τις ὁμῶς λέγει, ὅτι ὑπὸ τῶν ἀρχαίων περὶ τῆς ἐνότητος καὶ τοῦ ὅλου τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν οὐκ ἐλέχθησαν τοσαῦτα, ὅσα ὑπὸ τῶν νεωτέρων, οὐκ ἀντιλέγομεν μὲν, ὁμῶς παρατηροῦμεν, ὅτι οὐδὲ ὤφειλον. Διότι ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις τῶν ἀποδείξεων προχείρων οὐσῶν καὶ τῶν ὅπλων ἐτοιμῶν, ἡ σταυροφορία τῶν θηρευτῶν οὐκ ἐτόλμα εἰς τοιαύτην λείαν ἐξελθεῖν. Οὐκ ἔλεγον δὲ τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα περὶ τῆς ἐνότητος τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, δι' ἣν καὶ οἱ Γερμανοὶ οὐ λέγουσι περὶ τῶν ποιημάτων τοῦ Schiller καὶ Göthe, ὅσα περὶ Ὀμήρου. Τοῦτο πάνν φυσικόν ἐστιν. Οὐδεμία ἐπίθεσις, μικρὰ ἢ οὐδεμία ἄμυνα.

Ἐκ τῶν εἰρημένων δῆλον γίνεται, πόσον ἡμαρτημένη ἐστὶν ἡ τοῦ W. Müller²⁾ κρίσις, ὅτι δῆθεν πρῶτος ὁ Ἀριστοτέλης τὴν ἰδέαν τῆς ἐνότητος καὶ τοῦ ὅλου τῶν δύο ἐπικῶν ἀθροισμάτων, τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας, κατὰ τοὺς νόμους τῆς αἰσθήσεως εἰσαεῖ ἵδρυσεν. Διότι κατὰ τὸν σοφὸν τοῦτον ἄνδρα ὁ Σταγειρίτης πρῶτος ἐκ τῆς ἐγγράφου μορφῆς καὶ συναρμογῆς αὐτῶν ἴδιον τῆς τέχνης εἶδος, τὴν ἐποποιίαν, ἐμόρφωσε καὶ ἐνομοθέτησεν, οὗ οἱ νόμοι τὸν τε ἀρχαῖον καὶ νέον κόσμον ἐδέσμευσαν καὶ ἐν μέρει εἰσέτι δεσμεύουσιν, οὗτος ἐστὶν ὁ ἡγήτωρ τῶν ἀρχαίων καὶ νέων παρανοήσεων καὶ σκαιῶν θεωριῶν. Τελευταῖον ὁ W. Müller σεμνύνεται, ὅτι τῇ αὐτοῦ πατρίδι ἐπέ-πρωτο, ἵνα τὴν αἰσθητικὴν καὶ τὴν ἀρχαιογνωσίαν τῶν εἰρημένων ἡμαρτημάτων ἐλευθερώσῃ. Ἀλλά, καὶ ἂν μὴ εἰς τὰς μνημονευθείσας μαρτυρίας ἀπιδώμεν, ἄρᾳ γε ἐσωτερικοὶ λόγοι οὐ δύνανται πεῖσαι ἡμᾶς, ὅτι ἡ ἀρχαιότης οὐκ

1) Εὐστάθ. σελ. 785, 41 „Φασὶν οἱ παλαιοί, τὴν ῥαψωδίαν ταύτην ὑφ' Ὀμήρου ἰδίᾳ τεύχθαι, καὶ μὴ ἐγκαταλεγῆναι τοῖς μέρεσι τῆς Ἰλιάδος, ὑπὸ δὲ Πεισιστράτου τεύχθαι εἰς τὴν ποιήσιν.“ 2) Homerische Vorschule σελ. 102—103.

ὠφλίσκανε τοσαύτην ἄνοιαν, ὥστε ἀθροίσματα ἄσμάτων ὡς ὀργανικὰ ὅλα ἐτίμα; Οἱ πρὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐγίνωσκον τοὺς νόμους τῆς ποιήσεως, ἢ οὐ; Εἰ μὴ τούτους ἐγίνωσκον, πῶς ἦν δυνατόν, ἵνα ἄλλα εἶδη ποιήσεως ἀρίστην καὶ ἐντελεστάτην ἐνότητα ἔχοντα ποιήσωσιν; Εἰ δὲ τούτους ἐγίνωσκον, τί καὶ παρὰ τῶν ὀμηρικῶν ἐπῶν οὐκ ἀπῆ-
τον; Ἀρά γε ἡ ἐνότης τῶν ὀμηρικῶν ἐπῶν, ἡ τῶν ἔπαινον τοῦ κορυφαίου τῶν φιλοσόφων ἐπισπάσασα καὶ ἐν παραβολῇ πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ἐπῶν κρείττων ἀποδειχθεῖσα, οὕτως αὐτόματος ἐγένετο; Ὡς σοφόν, θαυματουργόν καὶ τεχνῆεν ὁ W. Müller ἀποφαίνεται τὸ τυγλὸν αὐτόματον, οὐ τὴν ἐντελῆ τέχνην οὐδ' οἱ μέγιστοι τῆς ἀρχαιότητος τεχνῖται ἠδυνήθησαν μιμηθῆναι!

Τελευταῖον ὁ σοφὸς Curtius προτρέπει ἡμᾶς, ἵνα τὴν ἄνοιαν τῆς ἀρχαιότητος ὁμολογήσαντες τὴν νέαν ἐπιστή-
μην ἀσπασθῶμεν. Διότι ἐρωτᾷ, τί ἐμελλεν εἶναι ἡ τῆς γλώσσης ἔρευνα, εἰ ἐν τῷ τρόπῳ τῆς ἐξετάσεως Ἡρωδιανοῦ τινος ἐνεμέρομεν; Ὅντως οἱ ἀρχαῖοι εἶχον ἀτελῆ τρόπον τῆς ἐξετάσεως τῆς γλώσσης, ἀλλ' ἐκ τούτου οὐκ ἐξάγομεν κακὰ συμπεράσματα πρὸς χεῖρονα τοῦ ὀμηρικοῦ ζητήματος λύσιν. Διότι οἱ Ἕλληνες, ὡς γνωστόν, κατεφρόνου τῶν γλωσσῶν τῶν ἄλλων λαῶν, οὔτινες κατ' αὐτοὺς ἐβαρ-
βάριζον, ἐκριζον καὶ ἐχελιδόνιζον¹⁾. Αὐτοὶ δὲ τὴν ἰδίαν γλῶσσαν πρὸς τὴν τῶν ἄλλων μὴ παραβαλὼν οὔτε μέθο-
δον πρὸς μετάδοσιν τῆς ἰδίας γλώσσης, οὔτε κανόνας αὐ-
τῆς ἔχει. Τοῦτο δ' εὐχερέστερον νοεῖ ἐκεῖνος, ὅστις μόνον τὴν μητρικὴν γλῶσσαν γινώσκων ἐπεχείρησεν ἀλλόγλωσσον διδάξαι. Οὗτος στερούμενος δευτέρου ὅρου συγκρίσεως οὔτε ὀρθήν, οὔτε σαφῆ τῆς ἰδίας γλώσσης ἰδέαν ἔχει. Μετὰ τὸ ἔπος ὁμοῦς ἀνεπτύχθησαν πλεῖστα ἄλλα τῆς ποιήσεως εἶδη, ὧν ἡ πρὸς ἐκεῖνο παραβολὴ σαφεστέραν ἐκατέρων γνῶσιν παρήγαγεν.

Ἄλλ' ἴσως πιθανὰ μὲν τὰ εἰρημένα, ὅμως ὑπολείπεται

1) Ὁ Σοφοκλῆς λέγει „Οὐθ' Ἑλλάς, οὐτ' ἀγλώσσης“ Τραχιν. 1060. Παράβαλ. Bernhardy, Grundriss der griech. Literatur I, 15.

ἔτι ἡ ἀντίρρησης, ὅτι ἡ νοοῦσα καὶ κρίνουσα τὸν Ὅμηρον ἀρχαιοῦτης οὐκ ἐτόλμησε τὴν ἰδίαν περὶ αὐτοῦ πεποίθησιν ἐκφράσαι. Τί; Ἐχεμυθία διετηρήθη ἐν τοσούτοις ἐκατομμυρίοις ἀνθρώπων, ἐν τοσαύταις γενεαῖς μερόπων ἀνθρώπων, καὶ ἐν τοσαύταις μυριάσι συγγραφέων, καὶ ταῦτα ἐν τῷ ἑλληνικῷ λαῷ, ὅστις οὐδόλως πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους ὁμοίαζεν; Ἐξεστὶ μὲν γελᾶν τὸν βοηλούμενον, ἀλλ' ὁμως ἐλέχθη. Ὁ σοφὸς W. Müller ἀποφαίνεται, ὅτι οἱ Ἕλληνες τὸν Ὅμηρον ὡς ἱερὰν βίβλον ἐθεώρουν, καὶ ὅτι ἡ ἐνότης καὶ τὸ ὅλον τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ὡς ἄρθρα πίστεως ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐπιστεύοντο. Οἱ δὲ κριτικοὶ κατ' αὐτὸν οὐκ ἠδύναντο, ἵνα στίχους καὶ ὁλόκληρα ἄσματα ἐκβάλωσιν. Διότι τοῦτο οὐκ ἦν ἀρεστὸν τῷ λαῷ. Οὗτοι δ' ἐκωλύοντο οὐ μόνον ὑπὸ ἐρριζωμένων ἱστορικῶν καὶ ἐν μέρει αἰσθητικῶν πλανῶν καὶ παρανοήσεων, ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν ὑπὸ θρησκευτικῶν προλήψεων ὑποστηριζουσῶν κατὰ τῆς ἐπιεικιστικῆς καὶ δικαιοτάτης κριτικῆς ἀμφιβολίας πᾶν μὴ ὁμηρικὸν ἐν τῷ Ὁμήρῳ διὰ τῶν αὐτῶν ὀπλῶν, δι' ὧν ἐκάστη συλλαβὴ τῆς ἱερᾶς γραφῆς, ὡς χριστιανικοῦ κτήματος τοῦ λαοῦ, φρουρεῖται¹⁾).

Ἡ κρίσις αὐτῇ τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς ἐμορφώθη, ὡς δοκεῖ, οὐχὶ ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ Χριστιανισμοῦ τοῦ Μέσου αἰῶνος. Διότι ἄλλως οὐκ ἐξηγεῖται ἡ τοσαύτη τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ παρανόησις. Ἀλλ' ἀνάγκη, ὅπως καὶ ταῦτα ἀναιρέσωμεν. Πότερον λοιπὸν λαὸς τις τὴν αὐτοῦ θρησκείαν, ἢ τὰ τῆς θρησκείας βιβλία μᾶλλον σέβεται; Τὸ δεύτερον τοῦ ἐρωτήματος μέρος οὐκ ἔστι πιθανόν. Διότι πολλοὶ λαοὶ ἔχουσι θρησκείαν ἄνευ ἱερᾶς

1) Homerische Vorschule σελ. 100 „... sondern vornehmlich mit religiösen Vorurtheilen, und diese schützten alles Unhomerische in dem Homeros selbst gegen die bescheidensten und unwiderlegbarsten Zweifel der Kritik mit denselben Waffen, welche jede Silbe unserer Bibel, als christliches Volkseigenthum, bewachen.“ Ἐξ ἄλλης ἀρχῆς ὁρμώμενος εἰς ὁμοιον συμπέρασμα φθάνει καὶ ὁ Dugas Montbel, Histoire des poésies Homériques σελ. 83.

βίβλον, καὶ ταύτης ἀπολεσθείσης ἡ θρησκεία δύναται μένειν, καὶ συνήθως παρὰ τοῖς λαοῖς πρὸς τῇ ἱερᾷ βίβλῳ φέρεται παραλλήλως ἡ θρησκευτικὴ παράδοσις ἐν πολλοῖς πρὸς ἐκείνην διαφέρουσα. Πρόχειρον παράδειγμα ἔχομεν αὐτὴν δὴ τὴν ἐλληνικὴν θρησκείαν, ἐν ᾗ πλεῖστοι θεοὶ μηδόλως ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου μνημονευόμενοι, ὡς ἡ Ἑκάτη καὶ ὁ Ἔρως, μεγάλης λατρείας παρὰ τῷ ἐλληνικῷ λαῷ ἐτύγχανον. Ὁ δὲ Ὀμηρος, ὁ τὴν ἱερὰν δὴ βίβλον ποιήσας, συχνάκις ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐλέγχεται, ὅτι τοὺς θεοὺς ἀνθρωπογενεῖς ἐποίησεν. Πάντες δ' οἱ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι λίαν διάφορους περὶ θεῶν ἰδέας πρὸς τε τὸν Ὀμηρον καὶ τὸν Ἡσίοδον ἐδίδασκον. Ἀπὸ Πυθαγόρου πόσαι κατὰ τῆς ἐλληνικῆς θρησκείας θεωρίαι ἐδιδάχθησαν, πόσας οἱ ἀτυχεῖς ἐκεῖνοι θεοὶ σατύρας ἠνέχθησαν, πόσοι Παλαίφατοι καὶ Εὐήμεροι ἐθανυμάσθησαν, πόσοι σαρκαστικοὶ τοῦ Διονυσίου διάλογοι ἐγράφησαν! Μητροδόωρος¹⁾ ἐκεῖνος ὁ Λαμψακηνὸς οὐκ ἔλεγε τὸν τε Δία καὶ τὴν Ἥραν φύσεως ὑποστάσεις καὶ στοιχείων διακοσμήσεις; Ὁ Εὐριπίδης οὐκ ἀρνεῖται ἐν αὐτῷ τῷ Θεαίρῳ τὴν τοῦ Διὸς ὑπαρξιν; Ὁ αὐτὸς οὐ συγγέει τοῦτον μετὰ τοῦ αἰθέρος; Ὁ Κριτίας οὐ λέγει τοὺς θεοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐπινοήματα; Ἄλλ' ὅμως οὔτε κεραννὸς παρὰ τοῦ Διός, οὔτε ἱερὸν δικαστήριον παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, οὔτε σκληρὰ καὶ ὑποχθόνια βασανιστήρια, οὔτε τέλος ἀφορισμοὶ καὶ ἐπιτίμια. Ποῦ λοιπὸν τὰ τοῦ Μέσου αἰῶνος ὅπλα; Εἰ δ' οἱ ἀρχαῖοι τοσαῦτα κατὰ τῶν ἰδίων θεῶν ἔλεγον, τί ἐκώλυνεν αὐτοὺς εἰπεῖν καὶ κατὰ τῆς ἱερᾷ βίβλον;

Ἄλλ' ἴσως ἡ τῶν ἀνθρώπων ἄνοια μᾶλλον τὴν ἱερὰν βίβλον, ἢ τοὺς ἐν αὐτῇ θεοὺς ἐτίμα. Τοσαύτην ὁμως ἄνοιαν οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες οὐδέποτε ἔδειξαν. Ἄλλ' εἰρε-

1) Τατιαν. πρὸς Ἑλλήν. κεφ. 21 „Καὶ Μητροδόωρος δὲ ὁ Λαμψακηνὸς ἐν τῷ Περὶ Ὀμήρου λίαν ἐνθῶς διείλεται, πάντα εἰς ἀλληγορίαν μεταγών. Οὔτε γὰρ Ἥραν, οὔτε Ἀθηνᾶν, οὔτε Δία τοῦτ' εἶναι φησιν, ὅπερ οἱ τοὺς περιβόλους αὐτοῖς καὶ τεμένη καθιδρύσαντες νομίζουσι, φύσεως δὲ ὑποστάσεις καὶ στοιχείων διακοσμήσεις.“ Παράβελ. Πλούτ. Πῶς θεὸν ἀκούειν ποιητὰς κεφ. V.

νηθήτω καὶ τοῦτο. Ὁ Πυθαγόρας ἔλεγεν, ὅτι εἰς Ἄδου κα-
ταβάς εἶδε τὴν μὲν ψυχὴν τοῦ Ἡσιόδου πρὸς κίονι χαλκῷ
δεδεμένην καὶ τρίζουσαν, τὴν δὲ τοῦ Ὀμήρου ἀπὸ δένδρου
κρεμαμένην καὶ ὅφεις περὶ αὐτὴν ἔχουσιν, ἀνθ' ὧν εἶπον
περὶ Θεῶν¹⁾. Ὁ μὲν Ἡράκλειτος²⁾ ἔλεγε τὸν Ὀμηρον ἄξιον
εἶναι τῶν ἀγώνων ἐκβάλλεσθαι καὶ ῥαπίζεσθαι, ὁ δὲ Ξενο-
φάνης γέγραφε ἔπη καὶ ἐλεγεία καὶ ἰάμβους καθ' Ὀμήρου
καὶ Ἡσιόδου ἐπικόπτων αὐτῶν τὰ περὶ Θεῶν εἰρημένα³⁾.
Τὰ φιλοσοφήματα δὲ ταῦτα τῷ λαῷ γνωστὰ ἐγένοντο.
Λιότι οἱ μὲν φιλόσοφοι ἐκεῖνοι οὐχ ὁμοιάζον πρὸς τοὺς
ἐν αἰθούσαις κεκλεισμένους, ἀλλ' ἐν ὑπαίθρῳ καὶ δημοσίᾳ
(οἱ πλεῖστοί γε τούτων) ἐδίδασκον, ὁ δ' ἑλληνικὸς κόσμος
κατὰ φιλοσοφικὰ συστήματα διηρεῖτο, ὡς νῦν οἱ λαοὶ κατὰ
θρησκευτικὰς αἱρέσεις. Εἴτα μὴ γινώμεθα ἐπιλήσμονες
τῶν ἐπῶν, τῶν ἐλεγείων καὶ τῶν ἰάμβων τοῦ Ξε-
νοφάνους, τῆς τυπογραφίας τῶν τότε χρόνων, ἥτις συνί-
στατο οὐχὶ ἐκ μολύβδου, ἀλλ' ἐκ λεπτοτάτης ὕλης τὸ οὐς
διαπερώσης καὶ μέχρι καρδίας προβαινούσης.

Ἄλλ' ἴσως οἱ περὶ τὸν W. Müller καὶ Montbel μέμνην-
ται, ὅτι αἱ αἰρετικαὶ ἐκεῖναι φράσεις ἐλέχθησαν μὲν,
ἀλλ' ὅμως οἱ ταύτας εἰπόντες ὡς αἰρετικοὶ τῷ λαῷ μιση-
τοὶ ἐγένοντο. Τί δῆ; Ὁ Πυθαγόρας, ὁ Ἡράκλειτος, ὁ Ξε-
νοφάνης, ὁ Μητροδόωρος, ὁ Εὐριπίδης καὶ οἱ ἄλλοι, τὸ

1) Σουίδ. ἐν λ. Πυθαγόρας „Φησὶ δὲ Ἱερώνυμος κατελθόντα αὐτὸν
(δηλ. τὸν Πυθαγόραν) εἰς Ἄδου τὴν μὲν Ἡσιόδου ψυχὴν ἰδεῖν πρὸς κίονι
χαλκῷ δεδεμένην καὶ τρίζουσαν, τὴν δὲ Ὀμήρου κρεμαμένην ἀπὸ δένδρου,
καὶ ὅφεις περὶ αὐτὴν, ἀνθ' ὧν εἶπον περὶ Θεῶν.“ Διογεν. Λαέρτ.
VIII, 21. 2) Αὐτόθι IX, 1 „Τὸν τε Ὀμηρον ἔφασκεν ἄξιον ἐκ τῶν ἀγώνων
ἐκβάλλεσθαι καὶ ῥαπίζεσθαι καὶ Ἀρχίλοχον ὁμοίως.“ 3) Σέξτ. ἐμπειρ. πρὸς
μαθηματ. I, 289 „Ὁμηρος δὲ καὶ Ἡσιόδος κατὰ τὸν Κολοφώνιον Ξενοφάνη,

ὧς πλείστ' ἐφθέγγαντο Θεῶν ἀθεμίτια ἔργα,

κλέπτειν μοιχεύειν καὶ ἀλλήλους ἀπατεύειν.

Πάντα Θεοῖς ἀνέθηκαν Ὁμηρος δ' Ἡσιόδός τε,

ὅσσα περ ἀνθρώποισιν ὀνείδεα καὶ ψόγος ἐστίν,

Ἀριστ. Ῥητορ. II, 23 „Οἷον Ξενοφάνης ἔλεγεν, ὅτι ὁμοίως ἀσεβοῦσιν οἱ γενέ-
σθαι φάσκοντες τοὺς Θεοὺς τοῖς ἀποθανεῖν λέγουσιν· ἀμφοτέρως γὰρ συμ-
βαίνει μὴ εἶναι ποτε Θεούς.“

σέμνωμα τῆς κρείττονος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ μοίρας, μιση-
τοι ἐγένοντο; Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἂν ὑποτεθῇ, ἡμεῖς οὐκ ἔχο-
μεν βιβλία τὴν τοῦ ὄχλου γνώμην περιγράφοντα, ἀλλ' ἀπο-
σπάσματα ἐνδόξων συγγραφέων. Οὗτοι δ', ἂφ' οὗ ἐτόλμη-
σαν εἰπεῖν τοσαῦτα κατὰ τε τῶν θεῶν καὶ τοῦ Ὀμήρου, οὐκ
ἐφοβοῦντο εἰπεῖν καὶ περὶ τῆς γνησιότητος τῶν μερῶν καὶ
τῆς ἐνότητος τῶν ὅλων ἐπῶν, μάλιστα ἄνδρες, οἵτινες
διὰ τὴν ἑλευθερίαν τῆς συνειδήσεως, διὰ τὴν
ἀπαλλαγὴν φιλολογικῶν παθῶν, διὰ τὴν νόη-
σιν καὶ αἰσθῆσιν τοῦ ἐθνικοῦ ποιητοῦ, διὰ τὴν
κρείττονα τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν κατὰστασιν καὶ
διὰ τὴν πρὸς τοὺς ὁμηρικοὺς χρόνους ἐγγύτητα
ἡδύναντο κρείττον καὶ αἰσθάνεσθαι, καὶ νοεῖν,
καὶ κρίνειν, καὶ ἀποφαίνεσθαι περὶ Ὀμήρου.
Οὗτοι λοιπόν, οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ὀμήρου καὶ τῶν ὁμηρικῶν
ἐπῶν οὐκ ἡδύναντο διαρρῆξαι τὰ δεσμὰ τῆς ἐχεμυθίας;
Οὐ μνημονεύομεν δὲ οὔτε τοῦ Ὀμηρομάστιγος Ζωίλου τοῦ
Φόγον Ὀμήρου καὶ Ἐγκώμιον εἰς Πολύφημον γρά-
ψαντος, οὔτε τῶν Ῥωμαίων τῶν θελόντων ἀννῦσαι τὸν
ἴδιον ποιητὴν ὑπὲρ τὸν Ὀμηρον ὡς ἄλλον Ἰκαρον, οὔτε
τῶν ἐκκλησιαστικῶν πατέρων, οἵτινες κατὰ τοῦ σκανδάλου
τούτου πόλεμον ἀδιάλλακτον κηρύξαντες τὸν πατέρα τῆς
πλάνης ἀπεκάλουν, οὔτε τῶν Ἰωσήφων τῶν Ἰουδαίων καὶ
τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ἀλλ' ἐλάβομεν ἀποδείξεις ἐξ αὐτῆς τῆς
ἀκμῆς τῆς ἑλληνικῆς θρησκείας, ἐν ᾗ ἕκαστος καὶ μεγάλας
προλήψεις πρὸς τὴν ἱερὰν βίβλον καὶ θανατηφόρα κατὰ
τῶν αἰρετικῶν ὅπλα προσεδόκα.

Ἄλλ' ὑποθῶμεν, ὅτι πᾶσαι αὗται αἱ ἀποδείξεις ἡμαρ-
τημέναι εἰσὶν· ὑποθῶμεν, ὅτι ἐκάστη ὁμηρικὴ συλλαβὴ διὰ
τῶν ὅπλων τοῦ Μέσου αἰῶνος ἐφρουρεῖτο, ὡς λέγει ὁ W.
Müller· ὑποθῶμεν, ὅτι τὸ ἀποκλίνειν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν
ἦν βάρβαρος αἵρεσις, ὡς λέγει ὁ Jul. Löwenberg¹⁾).

1) Geschichte der Geograph. σελ. 28 „Die Gesänge Homer's wurden die
Bibel der Griechen. Die Bilder und Anschauungen, die sie gaben, galten
für unfehlbar, sie verwuchsen in der Vorstellung des Volkes, gewannen, man
Μιστριώτου Ἱστορ. τῶν ὁμηρ. ἐπῶν.

Ταῦτα ὁμως, εἰ ἀληθῆ εἰσιν, ἄρδην τὴν θεωρίαν αὐτοῦ τοῦ W. Müller καταστρέφουσιν. Διότι κατὰ ταῦτα οὔτε Σόλων, οὔτε Πεισίστρατος, οὔτε ἄλλος τις ἐτόλμα, ἵνα ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσι στίχους ὑποβάλῃ. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ σύμπας ὁ ἑλληνικὸς κόσμος ὥφειλεν ἐξανασιῆναι κατὰ τοῦ βαρβάρου αἵρεσιάρχου Πεισιστράτου τολμήσαντος τὰ ὁμηρικὰ ἔσματα συντηῆσαι καὶ οὔτω λίαν ἀλλοιωῶσαι; ὡς ὁ Lachmann ἡμῖν δείκνυσιν.

kann sagen, eine heilige religiöse Auctorität, und von ihnen abzuweichen, war barbarische Ketzerei...“

BIBΛION II.

Διάδοσις καὶ περιπέτεται τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Εἰ ἐν τῇ γενέσει τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἦν γνωστὴ ἡ γραφή.

Ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ τὸν πρῶτον τοῦ ζητήματος ὄρον ἐξετάσαντες εἶδομεν, ὅτι ὁ Ὅμηρος οὔτε διὰ τὴν πληθὺν τῶν μύθων, οὔτε διὰ τὴν τῶν πατρίδων, οὔτε διὰ τὴν τῶν ἐποχῶν, οὔτε διὰ τὴν τῶν ἐτυμολογιῶν, οὔτε ἐκ τοῦ ποσοῦ, οὔτε ἐκ τοῦ ποιοῦ τοῦ ποιητικοῦ φορτίου κινδυνεύει. Σώζεται μὲν ὁ Ὅμηρος, ἀλλὰ σώζεται μόνον ὡς ἄνθρωπος, οὐχὶ δὲ ὡς ποιητής. Διότι ἴσως ὑπῆρξε μὲν ἄνθρωπός τις Ὅμηρος, καὶ δύο ἔπη, ἅπερ οἱ ἀρχαῖοι ὀρθῶς ἐνόουν, τίς ὅμως ἡ σχέσις τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου πρὸς ταῦτα τὰ ἔπη; Ἄρα γε ἔχει ὡς πατὴρ πρὸς υἱόν, ὡς δημιουργὸς πρὸς δημιουργήμα; Εἰ ὧντως ἔχει, ζητητέα ἢ τε δημιουργικὴ τοῦ πατρὸς δύναμις καὶ τὰ πρὸς διατήρησιν τοῦ δημιουργήματος μέσα. Διότι μόνον, εἰ ὁ Ὅμηρος ταῦτα ἔχει, τὰ ἔπη μετὰ τοῦ ποιητοῦ συνδέονται, ὁ σωθεὶς ἄνθρωπος ποιητὴς ἀναδείκνυται, καὶ ὁ πρῶτος τοῦ ζητήματος ὅρος ἀναφορὰν πρὸς τὸν δεύτερον ἔχει. Εἰ ὅμως τούτων στερεῖται, ὁ σωθεὶς Ὅμηρος (εἰ ἤδη σώζεται), ἴσως ἔχει μὲν ἀξίαν τινά, ὅμως οἶαν τὰ τῆς μυθολογίας πρόσωπα, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν μᾶλλον τῇ μυθολογίᾳ, ἢ τῇ ἱστορίᾳ τῆς ποιήσεως ἀνήκουσιν. Πρὸς δέ, εἰ ὁ Ὅμηρος τούτων στερεῖται, ὁ μὲν

πρῶτος ὅρος οὐδεμίαν σχέσιν πρὸς τὸν δεύτερον ἔχει, ὁ δὲ δεύτερος, ὁ περὶ τῆς διαδόσεως τῶν καλουμένων ὁμηρικῶν ἐπῶν πραγματευόμενος, δείκνυσι μόνον τὰς περιπετείας ᾗσμάτων ἀγνώστων ποιητῶν, τῆς σχέσεως δὲ καθαιρουμένης μένουσιν ὅροι ἀπ' ἀλλήλων ἀνεξάρτητοι καὶ ἀνθυπόστατοι.

Ἀλλὰ τὴν δημιουργικὴν τοῦ Ὀμήρου δύναμιν μόλις δύναται τις ἀρνηθῆναι. Διότι οὗτος καὶ ἐν ἐποχῇ δημιουργικῇ ἔζη, καὶ ἀφειδῶς καὶ ἀφθόνως ἐν πλουσιωτάτῃ μυθικῇ ὕλῃ τρεφόμενος, καὶ ἐκ τῆς παχείας τροφῆς οἰστρούμενος ἐγέννα. Ἐγέννα μὲν, ἀλλὰ τὰ γεννώμενα ὁ πανδαμάτωρ χρόνος φθείρει. Διὰ τοῦτο ζητεῖται, εἰ ἐφ' Ὀμήρου γνωστὴ ἦν ἡ ἀμβροσία τῆς παπυρίνης ἀθανασίας, ἥ ἐν ἀγνοίᾳ ταύτης ὁ δημιουργὸν πατὴρ εἶχε νέκταρ, ὅπως διατηρήσῃ καὶ διαιωίσῃ ἀθανάτους υἱούς. Ἡ ἀμβροσία ἐστὶ τὰ τοῦ Κάδμου δῶρα, τὸ δὲ νέκταρ ἡ ἰσχυρὰ μνήμη. Ἀλλὰ καὶ τὰ δύο ταῦτα ὁ μέγας Wolf τῷ Μελησίγενεϊ καὶ τοῖς συγχρόνοις αὐτοῦ ἀρνηθεὶς τὴν ἀναφορὰν τοῦ πρώτου ὅρου πρὸς τὸν δεύτερον ἔλυσε, τοὺς κρίκους τοὺς τὸν ποιητὴν μετὰ τῶν ποιημάτων συνδέοντας ἔθραυσε, καὶ ἐπειράθη, ὅπως τοὺς δύο τούτους ὅρους ἀνθυπάρχτους, ἀνθυποστάτους καὶ μηδεμίαν σχέσιν πρὸς ἀλλήλους ἔχοντας ἀναδείξῃ. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ ὄργανα, δι' ὧν τοὺς κρίκους ἐκείνους ἔθραυσεν, ἐφάνησαν ἡμῖν ἀσθενῆ, καὶ ἡ θραῦσις ἀπατηλὴ, τολμῶμεν, ἵνα τὰς ἡμετέρας ἀμφιβολίας ὑπὸ τὴν κρίσιν σπονδαίων ἀναγνωστῶν ὑποβάλωμεν. Καὶ τὴν μὲν γνώσιν τῆς γραφῆς αὐτὰ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη μονονουχὶ φωνὴν ἀφιέντα μαρτυροῦσιν, ὅτι δ' αὕτη οὐκ ἦν ἀγνωστος, ἐκ τῆς ἀναιρέσεως τῶν ἀποδείξεων τοῦ Wolf ἀποδείκνυται.

Ἐκ τῶν εἰρημένων ἕκαστος κατανοεῖ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν δύο κεφάλαια, τὸ μὲν περὶ γνώσεως τῆς γραφῆς, τὸ δὲ περὶ ἰσχύος τῆς μνήμης εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τοῦ δευτέρου βιβλίου προτάσσομεν. Διότι τὰ δύο ταῦτα κεφάλαια οὐ μόνον εἰσὶν οἱ παράγοντες οἱ ἄμεσον ἀναφορὰν πρὸς τὸν πρῶτον ὅρον ἔχοντες, ἀλλὰ καὶ παραλαμβάνουσι τὴν διάδοσιν τῶν ἐπῶν ἐξ αὐτῆς τῆς γραφίδος, ἥ αὐτοῦ τοῦ στόματος τοῦ ποιητοῦ.

Ἀρχόμενοι λοιπὸν τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ζητήματος επικαλούμεθα πρῶτον τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν τῶν ἐπῶν. Ἀλλὰ πρὶν τούτου ἐρωτήσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς, εἰ δικαίως παρὰ τούτων μαρτυρίας περὶ γραφῆς ἀπαιτοῦμεν. Ἄρα γε ὁ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ποιητῆς ὤφειλε μνησασθαι γραφῆς, εἰ αὕτη γνωστὴ ἐν τῇ αὐτοῦ ἐποχῇ ἦν; Ὁ μέγας Wolf ἀπαιτεῖ παρὰ τε τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας οὐ μόνον μνησίαν γραφῆς¹⁾, ἀλλὰ καὶ βιβλίων, βιβλιοθηκῶν, ἐπιστολῶν, γεωγραφικῶν χαρτῶν, νομισμάτων καὶ τῶν τοιούτων. Οὐχὶ δικαίως, ὥς νομίζομεν. Διότι, καὶ εἰ ὁλόκληρος φιλολόγων στρατός (οἵτινες δὴ σῆτες τῶν βιβλίων καλοῦνται) ἐπὶ Τροίαν ἐστρατεύετο, οὐδ' αὐτὸς βιβλίους ἐν τῇ στρατείᾳ ἠδύνατο χρήσασθαι. Διότι ὁ Ἄρης ἀπεχθάνεται ταῖς Μούσαις. Τί δὲ δεῖ λέγειν περὶ τῶν στρατευσαμένων ἡρώων, οἳ κατ' αὐτὸν τὸν Wolf περὶ ἄλλα ἀσχολούμενοι τῆς γραφῆς ὀλιγοροῦσιν;²⁾ Παρ' οὐδενὸς λαοῦ βίον ὅμοιον πρὸς τὸν τῶν ἡρώων διάγοντος δυνάμεθα ἀπαιτεῖν βιβλία ἐν πολέμῳ, καὶ ἂν ὑποτεθῇ, ὅτι παρὰ τούτῳ μεγίστη τῆς γραφῆς χρῆσις γίνεται.

Ἄλλ' ἐπιστολάς γε οὐ δυνάμεθα ἀπαιτεῖν; Καὶ τοῦτο ἀρνούμεθα ἐν γε τῇ Ἰλιάδι καὶ Ὀδυσσεΐᾳ. Διότι ἐν τῇ πρώτῃ εἰκονίζονται πολεμιστὰι μαχόμενοι ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἣν ἀπὸ τῆς αὐτῶν πατρίδος οὐρεὰ τε σκιοέεντα θάλασσαν τε ἠχῆεσσα χωρίζουσιν, ἣ δὲ θαλασσοπλοῖα οὐκ ἦν ἀνεπτυγένη. Πῶς λοιπὸν ἦν δυνατόν, ἵνα οἱ ἥρωες ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην ἐπιστολάς πέμπωσιν; Ὁ τοιαύτας ἀπαιτήσεις ἔχων ἀμνημονεῖ τῆς ἀτελεστάτης τῶν χρόνων ἐκείνων θαλασσοπλοΐας. Εἰ ὁ Ὀδυσσεὺς μεθ' ὁλόκληρον στρατοῦ πολλὰ ἔτη ἐπλανᾶτο, πῶς ὀλίγοι γραμματοκομιστὰι ἠδύναντο τολμῆσαι, ἵνα χάριν ἐπιστολῆς τοσαύτας θαλάσσας διαπλεύσωσιν; Εἰ δέ τις νομίζει τοῦτο

1) Proleg. ad Homer. σελ. 88 „Nusquam vocabulum libri, nusquam scribendi, nusquam lectionis, nusquam litterarum . . . “ 2) Αὐτόθι σελ. 59 „In aliis omnibus occupati agunt illi, quae posterī scribunt, vel, ut de quibusdam populis accepimus, etiam monstatam operam hanc spernunt tanquam indecori otii.“

ῥάδιον, ὑποχωροῦμεν μὲν, ὅμως ἔχομεν καὶ ἡμεῖς ἴσόν γε δικαίωμα ἀπαιτεῖν ἀγγελιαφόρους μηδαμοῦ τῶν ἐπῶν μνημονευομένους (πεμπομένους δηλαδή ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὸ ἀνάπαλιν). Εἰ δέ τις ὑπομιμνήσκει ἡμῖν τοὺς Τρωᾶς, πρὸς οἷς οἱ Ἀχαιοὶ ἠδύναντο πέμπειν ἐπιστολάς, παρατηροῦμεν, ὅτι τὰ ἐχθρικά στρατόπεδα διὰ κηρύκων ἢ διὰ πρεσβειῶν, καὶ οὐχὶ δι' ἐπιστολῶν τὰ ἴδια φρονήματα ἀγγέλλουσιν.

Ἄλλ', εἰ ἐν τῇ Ἰλιάδι στερούμεθα τούτου τοῦ δικαίωματος, ἔχομεν τοῦτο ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ. Ἡμεῖς γε, ὅσάκις τὰ Προλεγόμενα τοῦ Wolf ἀνέγνωμεν, αἰέποτε ἐθαυμάσαμεν τὴν ἐπομένην περὶ ἀγνοίας τῆς γραφῆς ἀπόδειξιν. Διότι ὁ μέγας ἀνὴρ νομίζει, ὅτι, εἰ ἐπὶ τῶν Τρωικῶν ἠδύναντο γραφῆναι ἐπιστολαί, ἐμέλλομεν ἔχειν τὴν Ὀδυσσειαν βραχυτέραν, ἢ οὐδόλως αὕτη ἠδύνατο ποιηθῆναι. Ὁ μέγας Wolf¹⁾ δανεῖζεται παρὰ τοῦ Rousseau τὴν ἰδέαν ταύτην, ἣν ὡς εὐφρεστάτην καὶ ὁ W. Müller ἐπιδιοκιμάζει. Οὗτοι δὲ νοοῦσιν, ὅτι μία, ἢ δύο ἐπιστολαὶ ἦσαν ἱκαναί, ὅπως τῶν μνηστήρων ἐκ τῶν ἀνακτόρων τοῦ Ὀδυσσέως ἐκδιωχθέντων ὁ ποιητὴς ὕλης πρὸς πλοκὴν τοῦ μύθου στερεθῇ. Δηλαδή κατὰ τὸν Rousseau²⁾, εἰ ὑπῆρχε γραφὴ, ἡ πλοκὴ τοῦ μύθου τῆς Ὀδυσσεΐας ἦν ὕφασμα εὐηθείας καὶ ἀνοησίας tissu de bêtises et d'inepties! Ἀλλὰ τίς πρὸς τίνα ἠδύνατο πέμψαι ἐπιστολάς; Ὁ Ὀδυσσεύς; Ἄλλ' ἐν ὀνόματι τοῦ κοινοῦ νοός, εἰ τῷ Ὀδυσσεὶ δυνατὸν ἦν, ἵνα ἐπιστολάς εἰς τὴν Ἰθάκην πέμψῃ, ἣν αἰρετώτερον αὐτῷ, ἵνα αὐτὸς διὰ τοῦ ἰδίου μέσου εἰς τὴν αὐτοῦ πατρίδα πλεύσῃ. Ἄλλ' οὐχ οὕτως. Διότι ἡ δυσκολία

1) Proleg. ad Homer. σελ. 90 „Nullae epistolae, quarum si consuetudo fuisset in patria Ulyssis, vel si πνυκτοὶ πίνακες percontationibus procurum et Telemachi suffecisset, procul dubio Odysseam aliquot libris breviorē, aut, ut Roussavius conjiciebat, omnino nullam haberemus.“ 2) Sur l'Origine de Langue, oeuvres posth. 1782 σελ. 240 „Mais j'ose avancer, que toute l'Odyssée n'est qu'un tissu de bêtises et d'inepties, qu'une lettre au deux eussent réduit en fumée, au lieu qu'on rend ce poëme raisonnable et même assez bien conduit, en supposant que ses héros aient ignoré l'écriture.“

ἔγκειται οὐχὶ ἐν τῇ ἀγνοίᾳ τῆς γραφῆς, ἀλλ' ἐν τῇ ἀτελε-
στάτῃ τῶν τότε χρόνων θαλασπολοῦα. Ἄλλ' ὁ Τηλέμαχος;
Πρὸς τίνα ὅμως οὗτος ἔμελλε πέμψαι ἐπιστολάς; Πρὸς
τὸν Ὀδυσσεά; Ποῦ ἦν οὗτος; Πρὸς τοὺς φίλους τοῦ Ὀδυσ-
σεως; Ἄλλ' οὗτοι οὐδὲν ἐγίνωσκον. Ὁ W. Müller λέγει,
ὅτι ὁ Τηλέμαχος ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν ἡ παρουσία αὐτοῦ ἐν τῷ
πατρικῷ οἴκῳ ἀναγκαία καὶ ἡ ἀποδημία ἐπικίνδυνος ἦν,
ἀντὶ τοῦ ἀποδημῆσαι ὥφειλε πέμψαι ἄγγελον μετ' ἐπιστο-
λῶν¹⁾. Ἄλλ', εἰ τοῦτο ἦν σκόπιμον, τί ὁ νέος οὐκ ἔπεμπε
μόνον ἄγγελον ἀνευ ἐπιστολῶν;

Πρὸς δὲ ὁ W. Müller δείκνυσιν ἡμῖν καὶ ἄλλην εὐκαι-
ρίαν, καθ' ἣν μινεία γραφῆς ἐν τῇ Ὀδυσσειᾳ ἡδύνατο γε-
νέσθαι. Διότι λέγει, ὅτι, εἰ ἡ γραφὴ ἦν ἐν χρήσει, ἡ Πη-
νελόπη ἐν τῷ ὑπερῷ καθημένη ἡδύνατο ἀναγνῶναι τὸ
ἔσμα, ὅπερ κατέβη ἀκούσοντας²⁾. Ἄλλ' ὁ ἀνὴρ οὐ μόνον,
ὅτι τὸ ἔσμα νέον ἦν, ἀλλὰ καὶ ἑαυτοῦ ἐπιλήσμων ἐγένετο.
Διότι αὐτὸς ἐν τῇ ἡγουμένῃ σελίδι τοῦ αὐτοῦ συγγραμμά-
τος λέγει, ὅτι τὸ γραφεῖν σημαίνει κόπτειν τὰ πτερὰ τῆς
ποιήσεως. Ἡ γραφὴ δύναται τὸν λόγον διατηρεῖν, ὅμως
τὸ ἔσμα φονεύει. Es abschreiben, heisst, ihm die
Flügel abschneiden. Die Schrift kann die Rede
erhalten, den Gesang tödtet sie³⁾. Ὡστε κατὰ τὴν
κρίσιν αὐτοῦ τοῦ W. Müller, καὶ εἰ ἡ Πηνελόπη ἡδύνατο
ἔχειν ὑπ' ὀψιν γραπτὸν τὸ νέον ἔσμα, ὅμως πάλιν ἐπε-
θύμει αὐτὸ ἀκοῦσαι. Διότι ἄλλως νῦν περιττὴ ἐστὶν ἡ
τῆς μουσικῆς ἀκρόασις, ἀφ' οὔ ἡ τε γραφὴ γνωστὴ ἐστὶ
καὶ ἡ τῶν ἁδομένων ἔσμάτων κτῆσις εὐκολωτάτη.

Ἐν τῇ Ἰλιάδι ὅμως εὐρίσκονται δύο χωρία, ἐξ ὧν τῶν
φιλολόγων τινὲς ἐνόμισαν, ὅτι ἐν τῷ ἔπει τοῦτω μινεία γρα-
φῆς γίνεται. Ἐν τῷ χωρίῳ, καθ' ὃ οἱ Ἀχαιοὶ βάλλουσι
κλήρους, ἵνα ἡ τύχη τὸν ἀνταγωνιστὴν τοῦ Ἑκτορος ὀρίσῃ,

1) Homerische Vorschule σελ. 38 „Warum reiste denn Telemachos in
einer Zeit, wo seine Gegenwart im väterlichen Hause so nöthig und seine
Ausflucht so gefährlich ist, auf Erkundigung nach Pylos und Sparta, wenn
ein Bothe mit einem Paar Briefen ebenso viel ausrichten könnte?“ 2) *Αὐτόθι*
σελ. 39. 3) *Αὐτόθι* σελ. 38.

ὑπάρχει ἡ γραῖσις, ὅτι ἕκαστος ἥρως ἐσημῆνατο καὶ ἐπέγραψε τὸν αὐτοῦ κλῆρον¹⁾. Ἐνταῦθα ἐγείρεται τὸ ζήτημα, τί σημαίνουν τὰ ῥήματα ταῦτα; Ἀλλὰ δικαίως ὁ Wolf, ἢ, μᾶλλον εἰπεῖν, οἱ ἀρχαῖοι²⁾, διὰ τοῦ ἐγχαράσσειν αὐτὰ ἐξηγοῦσιν. Διότι, εἰ ὁ ποιητὴς τὸ καθ' ἡμᾶς γράφειν ἐνόει, ὁ κήρυξ οὐκ ὤφειλε πᾶσι τοῖς ἥρωσι τὸν κλῆρον δεικνύειν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ γραμματος ὤφειλε γνωστὸν γενέσθαι, τίς ἦν ὁ ὑπὸ τοῦ κλήρου ὀρισθείς. Πρὸς δὲ τὸ ῥῆμα γινώσκειν ἐν τῇ γραῖσει γινῶ δὲ σῆμα ἰδὼν προδήλως οὐ σημαίνει ἀναγινώσκειν, ἀλλ' ἀναγνωρίζειν, ὥς δῆλον γίνεται ἐκ τῆς γραῖσεως οἱ δ' οὐ γινώσκοντες ἀπηνήναντο, ἐν ἧ, εἰ τὸ γινώσκοντες ἐσήμαινεν ἀναγινώσκοντες, ὤφειλεν εἶναι μόνον οἱ δὲ γινώσκοντες ἀπηνήναντο, δηλαδὴ ἄνευ τοῦ οὐ. Κατὰ δὲ τὸ δεύτερον χωρίον ὁ Βελλεροφόντης ὑπὸ τῆς Ἀντείας διαβληθεὶς καὶ μετὰ σημάτων ὑπὸ τοῦ Προΐτου εἰς τὴν Λυκίαν πρὸς τὸν πενθερὸν πεμφθεὶς κελεύεται, ὅπως ταῦτα δεῖξῃ ἐκείνῳ³⁾. Πάνν ὁρθῶς οἱ ἀρχαῖοι τοῦ Ὀμήρου ἐρμηνευταὶ σημειοῦσιν, ὅτι τὰ λυγρὰ σήματα, καὶ ὁ πτυκτὸς πῖναξ οὔτε γράμματα οὔτε ἐπιστολὴν, ἀλλὰ σύμβολά τινα σημαίνουσιν⁴⁾. Διότι καὶ ἐπὶ ἀποδόσεως ἐπιστολῆς, ὡς ὁρθῶς παρατηρεῖ ὁ Wolf, ὁ ποιητὴς οὐκ ἠδύνατο χρήσασθαι τῷ ῥήματι δεῖξαι, καὶ

1) Ἰλιάδ. Η 171 καὶ ἐξῆς. 2) Σχολ. εἰς στίχ. 187 „Ὁὐ γράμμασι τῆς λέξεως, ἀλλ' ἐγχαράξας σημεία· εἰ γὰρ κοινῶς ᾔδουσιν γράμματα, ἔδει τὸν κήρυκα ἀναγνῶναι καὶ τοὺς ἄλλους, οἷς ἐπεδείκνυτο ὁ κλῆρος.“ Εὐστάθ. σελ. 674, 35 „Ὁὐ γράμματα νοητέον ἐξ ἀνάγκης τὰ τοιαῦτα σήματα, εἰδῶλα δὲ τινα ἢ ἀπλῶς ἐκτυπώματα ἐν ὑποκειμένῳ εὐτελεῖ, λιθιδίῳ τυχὸν ἢ ξυληφίῳ ἢ τοιούτῳ τινί.“ Παράβαλ. Wolf, Proleg. ad Homer. σελ. 81. 3) Ἰλιάδ. Ζ 168

πέμπε δέ μιν Λυκίηνδε, πόρεν δ' ὄγε σήματα λυγρὰ,
γράφας ἐν πῖνακι πτυκτῷ θυμοσφθόρα πολλὰ,
δεῖξαι δ' ἠνώγειν ᾧ πενθερῷ, ὅφρ' ἀπόλοιτο.

2) Εὐστάθ. σελ. 632 „Οἱ δὲ γε παλαιοί, ὅποῖόν τι καὶ οἱ Αἰγύπτιοι ἐποίουν, ζωῖδιά τινα ἱερογλυφοῦντες καὶ λοιποὺς δὲ χαρακτῆρας εἰς σημασίαν ὧν λέγειν ἐβούλοντο, οὕτω καὶ αὐτοί, καθὰ καὶ τῶν τινες ὕστερον Σκυθῶν, ἐσήμαινον, ἃ ἤθελον . . .“

ἢ φράσις σῆμα ἰδέσθαι τὴν εἰρημένην ἐρμηνείαν ἐπικυροῖ. Τὰ δύο λοιπὸν ταῦτα χωρία οὐ δεικνύουσι μὲν τὴν χρῆσιν τῆς γραφῆς, ἀλλ' οὐκ ἀποκλείουσι καὶ ταύτην, ὡς ὀρθῶς ὁ Otfried Müller νομίζει¹⁾. Διότι καὶ νῦν ἔτι πολλοὶ ἄνθρωποι, καίπερ τὴν γραφὴν γινώσκοντες, ὅμως καὶ ἐπὶ κλήρων σημεῖα ἐπιγράφουσι, καὶ τοῖς οἰκείοις λυγρὰ ἢ εὐφρόσυνα σήματα πέμπουσιν. Καὶ νῦν μὲν συμβαίνει συχνάκις, παρὰ δὲ τοῖς ἀρχαίοις συχνότερον. Διότι οὗτοι τὸν καθ' ἡμᾶς εὐχερῇ τρόπον τῆς σφραγίσσεως τῶν ἐπιστολῶν ἠγνόουν. Ἡ δὲ γραφὴ, ὡς δοκεῖ, λίαν βραδέως μετὰ τὴν διάδοσιν αὐτῆς εἰς ἐπιστολὰς ἐπεξετάθη.

Πρὸς τούτοις ὁ μέγας Wolf ἀπαιτεῖ²⁾ παρὰ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν νομίσματα, γεωγραφικοὺς χάρτας καὶ τα τοιαῦτα. Ἡ ἀπαιτήσις ὅμως αὕτη τολμηρὰ ἐστίν. Διότι ἡ τῆς γραφῆς γνῶσις οὐ προϋποτίθησι καὶ τὴν γνῶσιν πάντων, ἐφ' ὧν ἡ ταύτης χρῆσις βραδύτερον ἐπεξετάθη. Διότι πολὺν ἀπέχει ἡ γνῶσις ἐφευρέσεώς τινος ἀπὸ τῆς πλήρους αὐτοῦ ἐφαρμογῆς. Παραδείγματος χάριν οἱ ἀρχαῖοι ἐγίνωσκον μὲν τὴν τοῦ ἀτμοῦ δύναμιν, ὅμως οὔτε ἀτμοδρομόνας, οὔτε σιδηροδρομούς, οὔτε ἄλλο εἶδος ἀτμομηχανῆς εἶχον. Ἡ δὲ γραφὴ λίαν βραδέως ἔσχε εὐρύτεραν χρῆσιν. Ὡς παραδείγματι δὲ χρώμεθα αὐτοῖς τοῖς νομίσμασιν. Διότι καὶ αὐτοὶ οἱ τὴν κοινὴν χρῆσιν τῆς γραφῆς εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Πεισιστράτου καταβιβάζοντες ὁμολογοῦσιν, ὅτι ἡ γραφὴ πρὸς πλήρωσιν μικρῶν ἀναγκῶν ἤδη ἐν ἀρχῇ τῶν Ὀλυμπιάδων γνωστὴ ἦν. Ἀλλὰ, καίπερ τῆς γραφῆς ἐν ταύτῃ τῇ ἐποχῇ γνωστῆς οὐσῆς, ὅμως μετὰ ὀκτῶ Ὀλυμπιάδας (ἐπὶ Φεῖδωνος) ἐν Ἑλλάδι νομίσματα ἐκόπησαν· ἐκόπτοντο δ' ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἄνευ ἐπιγραφῆς· προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου καὶ κατ' ὀλίγον ἐπῆλθε τὸ ἔθος τοῦ ἐπ' αὐτῶν γράμματα χαράσσειν. Πρὸς δὲ παραάδοξον φαίνεται ἡμῖν, ὅτι ὁ Wolf ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἐπεσι μνείαν ἱστορικῶν πηγῶν ἀνεζήτησεν.

1) Geschichte der griech. Literatur σελ. 63. 2) Proleg. ad Homer. σελ. 89 „Non aes signata aut facta pecunia ; nullus usus scripti in rebus domesticis et mercatura ; nullae geographicae tabulae.“

Διότι ἡ εἰς βιβλία παραπομπὴ ἤρξατο λίαν βραδέως. Οἱ συγγραφεῖς, ἔτι δὲ μᾶλλον οἱ ποιηταὶ τῶν λαῶν τῶν διαγόντων βίον ὅμοιον πρὸς τὸν τῶν ἡρώων (ἂν ἔχωσι τοιούτους) τὸν φιλολογικὸν τοῦτον νόμον ἀγνοοῦσιν.

Πανόμενοι δὲ τῆς ἐρεῦνης τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἐπιλέγομεν, ὅτι ἐκ τούτων οὐκ ἀποδείκνυνται, οὐδὲ δύναται ἀποδειχθῆναι, ὅτι ἐπὶ τῶν Τρωικῶν ἡ γραφὴ ἦν ἄγνωστος. Διότι, εἰ γνωστὴ ἦν, ταύτην οὔτε παρὰ γυναικῶν καὶ παιδων, ὡς τῆς Πηνελόπης καὶ τοῦ Τηλεμάχου, οὔτε ἐν βιβλιοθήκαις, οὔτε ἐν γεωγραφικοῖς πῖναξιν, οὔτε ἐν νομίσμασιν, ἀλλὰ παρὰ τῶν ποιητῶν, οὔτινες δὴ οἱ σοφοὶ τῶν τότε χρόνων ἦσαν, ὡς τοῦτο ἐκ πολλῶν δῆλον γίνεται. Πρῶτον ὁ παρὰ τῇ Κλυταιμνήστρᾳ¹⁾ ἀοιδὸς ὡς τοιοῦτος εἰκονίζεται. Εἴτα ὁ Ἀλκίνοος τὴν τοῦ Ὀδυσσεὺς διήγησιν ἐπαινῶν λέγει σοὶ δ' ἐπὶ μὲν μορφῇ ἐπέων, ἐνὶ δὲ φρένες ἐσθλαί, μῦθον δ' ὡς ὅτ' ἀοιδὸς ἐπισταμένως κατέλεξας²⁾. Πρὸς τοῦτο δὲ συμβάλλονται καὶ οἱ ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ μῦθοι, ἐν οἷς ὁ τε Ὅμηρος καὶ ὁ Φῆμιος γραμμάτων διδάσκαλοι λέγονται. Κυροῦσι δὲ τὰ εἰρημένα καὶ τὰ περὶ Ὀμηριδῶν λεγόμενα, οὔτινες τάξις τις σοφῶν ἦσαν. Ὁ δὲ Wolf³⁾ καὶ Gräfenhan⁴⁾ ἐκ τινος ἀριστοτελικοῦ χωρίου⁵⁾ ἀποφαίνονται, ὅτι ἐν τούτοις τὰ ἀρχαιότατα τῆς φιλολογίας ἔχνη ζητητέα. Οὐδενὶ ὅμως ποιητῇ ἐπέρεχεται, ὅπως τὴν τέχνην τοῦ γράφειν περιγράψῃ, ὡς οὐκ ἐπέρεχεται τῷ γραφεῖ, ἵνα τὴν ἰδίαν τέχνην εἰκονίσῃ. Τελευταῖον πολλῶν λαῶν, παρ' οἷς ἡ γραφὴ ἐν πληρεστάτῃ χρήσει ὑπάρχει, δύναται τις ἀριθμῆσαι πολλὰ ποιήματα μηδὲν ἔχνος γραφῆς φέροντα. Ἀλλά, καὶ εἰ ἀπεδείκνυτο, ὅτι οἱ ἐπὶ τῶν Τρωικῶν ἀνθρωποι τὴν γραφὴν ἠγνόουν, πάλιν καὶ τοῦτο οὐκ ἀποδεικνύει, ὅτι καὶ ὁ αἰὼνας μετ' ἐκεῖνα ζήσας Ὅμηρος οὐκ ἐγίνωσκε ταύτην. Διότι, οὐ περιγράφει, ὡς εἶδομεν σύγχρονον ἱστορίαν, ἀλλὰ πολὺ ἀρχαιοτέρους μύθους ποιεῖ.

1) Ὀδυσσ. Γ267. 2) Ὀδυσσ. Δ 266. 3) Proleg. ad Homer. σελ. 166.

4) Geschichte d. class. Phil. I, 53. 5) Μεταφυσικ. XII, 450.

Μετὰ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἐξετάζομεν τὰ ἀρχαιότερα τῆς Ἑλλάδος μνημεῖα. Ὁ Ἡρόδοτος παραδίδωσιν¹⁾, ὅτι ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος ἀνέγνω τρεῖς ἐπὶ τριπόδων ἀρχαιοτάτας ἐπιγραφάς, ἃς ἀντέγραψεν. Τούτων τὸν μὲν ἀνέθηκεν ὁ Ἀμφικτύων, τὸν δὲ Σκαῖος ὁ Ἰπποκόωντος καὶ τὸν τρίτον Λαοδάμας ὁ Ἐτεοκλέους. Τὰ ὀνόματα δὲ ταῦτα, ὡς ἕκαστος ὀρᾷ, μυθικά εἰσιν. Ἐνταῦθα ἐγείρονται ζητημάτων τινα, ὧν τὴν λύσιν ἐπιχειροῦμεν. Ἀνέγνω ὁ Ἡρόδοτος τοιαύτας ἐπιγραφάς; Ἴσως πρότερον, ὅτε ἡ κατὰ τοῦ ἱστορικοῦ διαβολὴ τοῦ Χαιρωνέως ἴσχυεν, ἡδύνατό τις ἀμφιβάλλειν. Ἦδη ὁμως ὑπὸ τε περιηγητῶν καὶ ἄλλων σπουδαίων ἀνδρῶν ἀπεδείχθη, ὅτι ὁ Ἀλικαρνασσεὺς ἐκουσίως οὐ ψεύδεται. Ἀλλ' ἴσως ψεύδεται ἀκουσίως. Ὁ Wolf νομίζει, ὅτι ὁ Ἡρόδοτος ὑπὸ τῶν ὁδηγῶν ἐπλανήθη, καὶ ὅτι δῆθεν ὁ ἀήθης τῶν γραμμάτων τύπος παρέσχεν αὐτῷ τὴν πίστιν. Ἐπικυροῖ δὲ τὴν πλάνην τοῦ ἱστορικοῦ λέγων, ὅτι ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις πνεύματα πρὸς ἐξέτασιν τοιούτων ζητημάτων οὐ κατανηλίσκοντο²⁾. Ἀλλ' ὁ Ἡρόδοτος ὁ εἰς ἐπιμιξίαν πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους καὶ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀσίας ἐλθὼν ἐγίνωσκε τὴν τῶν ἐλληνικῶν χαρακτήρων διαφορὰν πρὸς τοὺς φοινικικοὺς πολλῷ κρεῖττον, ἢ ὁ Wolf καὶ πάντες, ὅσοι ἐν Γερμανίᾳ περὶ τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἐπιστήμης ἀσχολούμενοι ὑποθέσεις ἐπὶ προϋποθέσεων στηρίζουσιν. Τοῦτο δ' οὐκ ἔστι ψιλὴ εἰκασία. Διότι ὁ ἱστορικός ἐν τῷ εἰρημένῳ χωρίῳ ἐναργῶς τὴν αὐτοῦ ἱκανότητα ἐπιδείκνυσιν³⁾. Ἀνὴρ δὲ τὸν τε τρόπον, καθ' ὃν οἱ Ἕλληνες τὰ φοινικικὰ γράμματα μετέβαλον, καὶ τὴν διαφορὰν τούτων πρὸς τὰ ἐλληνικὰ καλῶς γινώσκων, πῶς ἡδύνατο ὑφ' ὁδηγῶν πλανηθῆναι; Ὁ Ἡρόδοτος, ὁ αἰεὶ ἰδίαν καὶ

1) V, 58—61

1) Ἀμφικτύων μ' ἀνέθηκεν ἑὼν ἀπὸ Τηλεβοάων.

2) Σκαῖος πυγμαχέων με ἐκηβόλῳ Ἀπόλλωνι
νικήσας ἀνέθηκε τειν περικαλλὲς ἄγαλμα.

3) Λαοδάμας τρίποδ' αὐτὸς ἐϋσκόπῳ Ἀπολλωνι
μουναρχέων ἀνέθηκε τειν περικαλλὲς ἄγαλμα.

2) Proleg. ad Homer. σελ. 55—56. 3) V, 58.

συχνάκις διάφορον γνώμην ἔχων πρὸς τοὺς λαούς, οὓς περιηγεῖται, ἐπλανήθη ὑπὸ τῶν ὁδηγῶν; Τοῦτο τῇ ἀληθείᾳ οὐ τολμῶμεν πιστεῦσαι. Ὁμολογοῦμεν, ὅτι ἐφ' Ἡροδότου, ὡς λέγει ὁ μέγας Wolf, πνεύματα πρὸς τοιαύτας ἐρεῦνας οὐ κατανηλίσκοντο. Ἀλλ' οὐκ ἦν ἀνάγκη. Διότι νῦν πρὸς λύσιν πολλῶν φιλολογικῶν ζητημάτων καταναλίσκονται πλεῖστα καὶ μεγάλα πνεύματα θηρεύοντα τὴν ἀλήθειαν, ἣν συχνάκις δυστυχῶς οὐχ εὐρίσκουσιν, ἐν ᾧ τότε διὰ τῇ ἐγγύτητά τῶν πραγμάτων αὐτοῖς τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡδύνατό τις αὐτὴν ἰδεῖν. Οὐ δεόμεθα δὲ παραδειγμάτων. Διότι ἡ γύσις πάντων σχεδὸν τῶν φιλολογικῶν ζητημάτων τοιαύτη ἐστίν.

Πρὸς δὲ ὁ Wolf¹⁾ ἐν τῷ ἡχῷ τῶν εἰρημένων ἐπιγραφῶν νοθείαν ἀνακαλύπτων παρακαλεῖ τοὺς ἀναγνώστας, ὅπως τὰ ὦτα ἐντείνωσιν. Ἡμεῖς γε, καίπερ Ἕλληνες καὶ τὸν ἡχόν τῶν ἐλληνικῶν λέξεων φυσικώτερον δεχόμενοι, καίπερ ὅλην δεκαετηρίδα τὰ ὁμηρικὰ ἔπη μελετῶντες καὶ ἀναμελετῶντες, ὅμως οὐκ ἔχομεν οὕτως εὐαίσθητον ἀκοήν, ὅπως τοσαύτην διαφορὰν εὗρωμεν, ὅσην ὁ μέγας Wolf ἡσθάνετο. Ὁμολογήσωμεν τὴν ἀσθένειαν τῶν ἡμετέρων ὠτων. Ἀλλ', εἰ οἱ στίχοι ἐκεῖνοι πάννυ ὁμοίως πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἰλιάδι καὶ Ὀδυσσεΐᾳ ἡχουν, τοῦτο ἀπεδείκνυνεν, ὅτι αὐτὸς ὁ Ὀμηρος τὰς ἐπιγραφὰς ἐχάραξεν, ὅπερ οὐδεὶς ἀποφαίνεται. Ἡρωικὸς αἰὼν οὐ σημαίνει ἓνα ἄνθρωπον, οὐδ' ὁμοίως αἱ λέξεις ἡχοῦσιν, ἀλλὰ πλείστας γενεὰς μερόπων ἀνθρώπων, ὧν ἐκάστου αἱ συνήθειαι λέξεις οὕτω διάφοραι ἦσαν, ὡς διάφορος ἦν ὁ βίος, ἡ χώρα καὶ πάντα τὰ τὸν χαρακτήρα καὶ τὴν γλῶσσαν ἐκάστου ἀτόμου μορφοῦντα. Ἡ δὲ τοῦ Wolf γνώμη ἦν πιθανή, εἰ ἡ διαφορὰ ἦν τοσαύτη, ὅση τὰς διαφορὰς τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης ἐποχὰς χαρακτηρίζει.

Ἀλλ', εἰ μόνον τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου εἴχομεν, ἴσως καὶ μετὰ τὰ εἰρημένα ἀμφιβολία τις ὑπελείπετο. Ὅμως ἀγαθὴ τύχη καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς, μάλιστα περιη-

1) Proleg. ad Homer. σελ. 56 „Nam acrius mihi, quaeso, animum intendente ad illorum versuum sonom, eumque compara cum Homero.“

γηταὶ (ὧν ἡ μαρτυρία διὰ τὴν ἐκ τῆς περιγηγήσεως πεῖραν ἐν τοιοῦτοις ζητήμασι μέγα κῦρος ἔχει) μέμνηται ἀρχαιοτάτων ἐπιγραφῶν, ἃς εἶδον καὶ ἀνέγνωσαν, ὡς Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, ὁ Πλίνιος, ὁ Πανσανίας καὶ ἄλλοι. Ἐνταῦθα μνημονεύομεν μόνον τῆς ἐπὶ τοῦ κορινθιακοῦ ἰσθμοῦ ἰδρυμένης στήλης, ἐφ' ἧς ἦσαν τὰ κάτωθι δύο τρίμετρα. Κατὰ μὲν τὸν Πλούταρχον¹⁾ τὴν στήλην ὁ Θησεὺς ἀνίδρυσε, κατὰ δὲ τὸν Στράβωνα οἱ ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἐξελαθέντες Ἴωνες²⁾. Οὕτω δὲ σπουδαῖον συμβὰν οὐ δύναται θεωρηθῆναι πλάσμα, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Kreuser³⁾. Ἐνταῦθα ὅμως τοῦ λόγου διατρίβοντας δύναται τις ἐρωτῆσαι. Τί δὴ; Πιστεύετε, ὅτι τῆς μυθικῆς ἐποχῆς ἄνθρωποι τριπόδας ἀνέθηκαν καὶ στήλας μετ' ἐπιγραφῶν ἰδρυσαν; Ἐπειδὴ ἀποδείξεων εἰς ἄρνησιν στερούμεθα, μόνον τὸ τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος πνεῦμα τὸ εἰς ἀρνήσεις τείνον κωλύει ἡμᾶς, ὅπως τοῦτο δεχθῶμεν. Ἄν δ' ἀρνηθῶμεν, ὀφείλομεν θεῖναι ταῦτα εἰς πολλὴν προγενεστέραν τοῦ Σόλωνος ἐποχὴν, ὅπως μῆτε οἱ πλανήσαντες τῆς κοινῆς μομφῆς τύχωσι, μῆτε οἱ πλανηθέντες σπουδαῖοι ἄνδρες τοσαύτην ἄνοιαν ὀφλισκάνωσιν, ὅσης ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτῶν οὐ φαίνονται ἔνοχοι. Ὁ αἰὼν δ' οὗτος ὁ τοῦ Ὀμήρου ἐστίν.

Ἄλλ' ὁ ἱστορικὸς Grote⁴⁾ ἐκ τῆς ἐπομένης αἰτίας ὁρμώμενος καταβιβάζει τὴν τῆς γραφῆς χρῆσιν εἰς πολλὴν μεταγενεστέραν ἐποχὴν. Κατὰ τὸν ἄνδρα τοῦτον αἱ μέχρις ἡμῶν περιωφθεῖσαι ἐπιγραφαὶ μεταγενέστεραι τῆς 40ῆς

1) Βίος Θησ. XXV, „Προσκησάμενος δὲ τῇ Ἀττικῇ τὴν Μεγαρικὴν βεβαίως, τὴν θρυλουμένην ἐν Ἰσθμῷ στήλην ἔστησεν, ἐπιγράψας τὸ διορίζον ἐπιγράμμα τὴν χώραν δυοὶ τριμέτροις, ὧν ἔφραζε τὰ μὲν πρὸς ἔσω

Τὰδ' οὐχὶ Πελοπόννησος, ἀλλ' Ἰωνία·

τὰ δὲ πρὸς ἐσπέραν

Τὰδ' ἐστὶ Πελοπόννησος, οὐκ Ἰωνία.“

2) III, 171 „Ἐπὶ τῷ Ἰσθμῷ Κορινθιακῷ μνημονεύεται στήλη τις ἰδρυμένη πρότερον, ἣν ἔστησαν κοινῇ οἱ τὴν Ἀττικὴν σὺν τῇ Μεγαρίδι κατασχόντες Ἴωνες, ἐξελαθέντες ἐκ τῆς Πελοποννήσου, καὶ οἱ κατασχόντες τὴν Πελοπόννησον, ἐπέγραψαν ...“ Παράβαλ. IX, 392. 3) Vorfragen über Homeros σελ. 132 „Es wäre wunderlich, wenn man eine so bestimmte Thatsache als erdichtet ansehen wollte, und zu welchem Zwecke? ...“ 4) II, σελ. 136.

Ὀλυμπιάδος εἰσί, καὶ ἡ τούτων κατασκευὴ ἀνεπιτηδεῖα καὶ ἀπειρόκαλος. Ἀναντιρρήτως ἡ εἰδησις Fourmont τοῦ νεωτέρου, ὅστις ἐν τῇ περιηγήσει αὐτοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα (1729—30) λείψανα ἐπιγραφῶν κεχαραγμένων 3000 Π·Χ· εὗρεν, ἡμαρτημένη ἐστίν, ὡς ὁ σοφὸς ἡμῶν διδάσκαλος Böckh ἐν τῷ Corpus inscriptionum ἀπέδειξεν. Ὅμως ἐπιγραφαὶ κατὰ τὸν Gräfenhan¹⁾ πρὸ τῆς ἀρχῆς τῶν Ὀλυμπιάδων ἐχαράχθησαν. Ὁ δὲ J. Franzius²⁾ ἐν τοῖς μάλιστα τὰς ἀρχαίας ἐπιγραφὰς μελετήσας ἀποφαίνεται, ὅτι ὁ ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας τὴν γραφὴν ἐγίνωσκε καὶ ταύτη ἐνκόλως ἐχοῖτο. Πρὸ πάντων ὁμως μνημονεύομεν τοῦ μεγάλου Böckh, ὅστις διὰ τὴν βαθυτάτην τῶν ἐλληνικῶν ἐπιγραφῶν σπουδὴν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, εἰ πέρ τις καὶ ἄλλος, δύναται ἀποφανθῆναι. Ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ ἐν ταῖς παραδόσεσι τῆς ἐλληνικῆς γραμματολογίας ὁμολογεῖ, ὅτι ἐν τῇ γενέσει τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἡ γραφὴ ἦν γνωστή. Πρὸς πᾶσι τούτοις ἡμῖν γε μένει ζήτημα, εἰ ἡ ἀνεπιτηδειότης καὶ ἀπειροκαλία ὁλοκλήρῳ ἐκείνῃ τῇ ἐποχῇ ἀνήκει, ἢ μόνον τοῖς τεχνίταις τοῖς ἐπὶ μαρμάρου χαράσσουσιν. Ἄν δ' ὑποτεθῇ τῷ πρῶτον (δηλαδὴ πάντες οἱ γράφοντες οὕτως ἀνεπιτηδεῖως καὶ ἀπειροκάλως ἐγραφον, ὡς καὶ οἱ ἐπὶ μαρμάρου), πάλιν ζητητέον, εἰ αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται τὰ πρῶτα δοκίμια ἦσαν, ἢ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐποχῇ ἦν ὁ συνήθης τῆς γραφῆς τύπος. Οἱ δὲ νεώτεροι τὰ γράμματα ταῦτα πρὸς τὰ τῆς μεταγενεστέρας ἐποχῆς, ἥτις ἐν πᾶσι τὸ καλὸν ἐθήρευσεν, παραβαλόντες εὗρίσκουσι τὴν προτέραν ἀνεπιτηδεῖαν καὶ ἀπειρόκαλον.

Ὁ δεχόμενος λοιπόν, ὅτι ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις χρόνοις ἐπιγραφαὶ ἐχαράσσοντο, ἀναγκαιῶς ὁμολογήσει, ὅτι καὶ οἱ νομοθέται, εἰ ἔθος ἦν, τοὺς αὐτῶν νόμους ἐπὶ ξύλῳ, λίθῳ, ἢ μετάλλῳ ἐχαράξαντο. Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τούτου οὐ λείπουσιν ἀρχαῖαι μαρτυρίαι. Ὁ Ἀνκουργος, ὅστις δὴ

1) Geschichte der class. Phil. I, σελ. 48. 2) Elementa epigraphices Graecae σελ. 30 „Quod si ita est, facile intelligitur, Homero vel quicumque is est a quo Rhapsodiae Iliadis et Odysseae profectae sunt, non solum cognitionem litterarum, sed etiam usum facultatemque tribui oportere.“

λέγεται ἰδὼν τὸν Ὅμηρον, ἔγραψε τοὺς αὐτοῦ νόμους¹⁾. Ἐν δὲ τῷ κατὰ Νεαίρας λόγῳ τοῦ Ψευδοδημοσθένους γίνεται μνεῖα ἀρχαιοτάτου νόμου ἐπὶ λιθίνῃ στήλῃ γεγραμμένον²⁾. Πρὸς δὲ ἀρχαιοτάτων δημοσίων ἐγγράφων μνεῖα γίνεται. Ὁ μὲν Τάκιτος³⁾ ἱστορεῖ, ὅτι ἐπὶ Τιβερίῳ ἐσώζοντο τὰ πρωτότυπα τῆς συνθήκης, καθ' ἣν οἱ Ἡρακλεῖδαι τὴν Πελοπόννησον διένειμαν, ὃ δὲ Συνέσιος, ὃ τῆς Πτολεμαῖδος ἐπίσκοπος, μνημονεύει τοιούτων δημοσίων ἐγγράφων⁴⁾. Αἱ δὲ ἑλληνικαὶ πόλεις διετήρουν εἰδὸς τι χρονικῶν, ἀφ' ὧν οἱ λογογράφοι βραδύτερον, ὥς παραδίδωσι Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεὺς⁵⁾, ἠντλησαν πολλὰς εἰδήσεις.

Ἄλλ' οἱ περὶ τὸν Wolf λέγουσιν, ὅτι ἐπιγραφὰὶ ἐξ ὀλίγων λέξεων συνιστάμεναι, ἐπιγραφὰὶ νομισμάτων καὶ μικρὰ δημόσια ἐγγράφα ἡδύναντο μὲν ἴσως γραφῆναι, ὅμως ὅλη Ἰλιάς καὶ Ὀδύσσεια μεῖζονα ἱκανότητα καὶ μεῖζονα ἐμπειρίαν ἀπαιτοῦσιν. Οἱ ταῦτα ὅμως λέγοντες ζητοῦσιν, ὥς δοκεῖ, χειρόγραφα ἐκ τῆς ὁμηρικῆς ἐποχῆς καταρρέοντα, ὅπως πεισθῶσιν. Δυστυχῶς στερούμεθα τοιούτων, διὰ τὴν στέρησιν ὅμως μεμφώμεθα τὸν πανδαμάτορα χρόνον, τὸν φθείροντα τὰ ἐπὶ φθαρτῆς ὕλης γεγραμμένα. Μόνον οἱ λίθοι καὶ τὰ μέταλλα πρὸς τὰς τῆς φύσεως προσβολὰς ἀντέχουσι καὶ τύχη ἀγαθῇ διέσωσαν ἐπιγραφάς, ἃς εἶδον σπουδαῖοι ἄνδρες καὶ οἱ ἰδόντες ἐγγράφως ἐμαρτύρησαν. Ἀλλὰ καὶ ἔτι μεῖζονας ἀποδείξεις ἔχομεν. Ὁ Πανσανίας ἐν τῇ Ἱππον καλουμένῃ πηγῇ εἶδε τὰ Ἔργα τοῦ Ἡσιόδου ἐπὶ μολυβδίνων πλακῶν γεγραμμένα⁶⁾. Πρὸς δὲ τέσσαρες μάρτυρες, Ἡρακλείδης ὁ Ποντικός⁷⁾, Δίων ὁ Χρυσόστο-

1) Πανσαν. V, 4, 4 „*Ἀνκοῦργον τὸν γράψαντα τοῖς Λακεδαιμονίοις νόμους.*“ 2) Σελ. 1370 „*Καὶ τοῦτον τὸν νόμον γράψαντες ἐν στήλῃ λιθίνῃ ἔστησαν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Διονύσου παρὰ τὸν βωμὸν ἐν Αἰμίνας...*“ 3) Annal. IV, 43. 4) Ἐπιστολ. 57 „*Ἀπ' Εὐρυσθένους τοῦ καταγαγόντος Λαοικίας εἰς Σπάρτην μέχρι τοῦ ἐμοῦ πατρὸς αἱ διαδοχαὶ ταῖς δημοσίαις ἐνεκολλάθησαν κύρξεσιν.*“ 5) Περὶ Θουκυδ. V, 3 „*Ὅσαι διεσώζοντο παρὰ τοῖς ἐπιχωρίοις μνημαὶ κατὰ ἔθνη τε καὶ κατὰ πόλεις, ἐν ἱεροῖς, εἴτ' ἐν βεβήλοις ἀποκείμεναι.*“ Παράβαλ. Nitzsch, De Historia Homeri σελ. 100. 6) IX, 31. 7) Περὶ Πολιτ. ὅρα Gron. Thes. σελ. 2823.

μος¹⁾, ὁ Πλούταρχος²⁾ καὶ ὁ Αἰλιανὸς³⁾ ἱστοροῦσιν, ὅτι ὁ Λυκοῦργος τὰ τοῦ Ὀμήρου ἔπη παρὰ τοῖς ἐκγόνοις τοῦ Κρεωφύλου ἐντυχὼν καὶ ταῦτα ἀντιγράψας εἰς τὴν Σπάρτην ἐκόμισεν. Οἱ ἀρνούμενοι πάντα τὰ μυθικὰ πρόσωπα, ὥσπερ οἱ τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἄνθρωποι ἐκ τῆς ἱστορίας ἐγεννήθησαν, λέγουσιν, ὅτι Λυκοῦργος οὐδέποτε ἐπῆρξεν. Ἴσως ὁμως ἄνθρωπός τις (ἔστω οἷονδήποτε τὸ ὄνομα αὐτοῦ) τὰ τοῦ Ὀμήρου ἔπη εἰς τὴν Σπάρτην ἐκόμισεν. Διότι ἐνταῦθα, ὡς ἐν τινι τῶν ἐπομένων κεφαλαίων δειχθήσεται, τὰ ὁμηρικὰ ἔπη λίαν πρωίμως γνωστὰ ἦσαν. Πῶς δὴ οὗτος ταῦτα ἐκόμισεν; Ἡ μόνη γνωστὴ μέθοδος ἡ γραφὴ ἐστίν. Ἄλλ' οὐχὶ μόνον αὕτη. Διότι ὁ ἐφευρετικὸς τοῦ Wolf νοῦς ἐφεῦρε καὶ ἄλλην, ἐν κεφαλαῖς ἀνθρώπων. Ὡς τῆς ἐπινοίας! Ὁ σοφὸς ἀνὴρ λέγει, ὅτι ὁ Λυκοῦργος ἤγαγεν ἐκ τῆς Ἀσίας ῥαψωδοὺς⁴⁾. Ἄλλ' οἱ τέσσαρες ἐκεῖνοι ἄνδρες ὠφείλον εἰπεῖν ῥαψωδοὺς, καὶ οὐχὶ γραπτὰ ἔπη. Ὁ Ἡρακλείδης, ὁ Αἰλιανὸς καὶ οἱ ἄλλοι οὔτε μυθοποιοὶ εἰσιν, οὔτε ἀλληγορίαις χρῶνται, ἀλλ' ἄνδρες τὰ γεγονότα διὰ τῶν ἰδίων λέξεων ἐκφράζοντες. Ἄλλ' ὁ Wolf ταῦτα προῖδὼν λέγει, ὅτι οἱ ἱστορικοὶ προστιθέασιν τοιαῦτα ἐκ τοῦ ἰδίου πνεύματος, ὅπως μὴ φαίνωνται τὰ πράγματα διηγούμενοι ψιλῶς καὶ συντόμως⁵⁾. Τοιαύτας ὁμως προσθήκας οὐδεὶς ἱστορικὸς ἐν τῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ παρεμβάλλει. Διότι τὰ τοιαῦτα οὐ προσθῆκαι, ἀλλὰ ψεύδη καλοῦνται. Εἰ δὲ τοιαύτη ἐκλογή τῶν ἀρχαίων μαρτυριῶν ἐπιτρέπεται, εἰ τὰ σχόλια τοῦ παρακμάσαντος Ἑλληνισμοῦ τοῦ Ἡρακλείδου, Πλουτάρχου καὶ Αἰλιανοῦ προτιμῶνται, εἰ ὁ Ἰώσηπος τοῦ Ἡροδότου, ἕκαστος δύνανται συστρέφων καὶ πιέζων τὰς

1) Λόγ. III, 87. 2) Βίος Λυκούργ. IV „Ἐκεῖ δὲ καὶ τοῖς Ὀμήρου ποιήμασιν ἐντυχὼν πρῶτον, ὡς ἔοικε, παρὰ τοῖς ἐκγόνοις τοῦ Κρεωφύλου διατηρουμένοις, καὶ κατιδὼν . . . ἐγράψατο προθύμως καὶ συνήγαγεν ὡς δεῦρο κομιῶν.“ 3) Ποικίλ. Ἱστορ. XIII, 14. 4) Proleg. ad Homer. σελ. 139 „Ejus (δηλαδὴ τοῦ Κρεωφύλου) conjicias fuisse familiam δοιδῶν sive ῥαψωδῶν, qui Carmina rogatu Lycurgi docuerint Lacedaemonios, vel revertendi comitem dederint, qui ea temeret et caneret.“ 5) Ἀντόθι „Addunt talia historici ex ingenio suo, ne res nude et exiliter rarrare videantur.“

ἀρχαίας μαρτυρίας, καὶ οἰοῦναι βασανίζων καὶ ἀπειλῶν τοὺς μάρτυρας δημιουργῆσαι θεωρίας, οἷα ἡ τοῦ Wolf. Ὁ δὲ-
χόμενος λοιπόν, ὅτι ὁ Ἀνκοῦργος ἠδύνατο ἀντιγράψαι τὰ
ὁμηρικὰ ἔπη, ἀναγκάως ὁμολογήσει, ὅτι καὶ ὁ σύγχρονος,
ἢ ὀλίγῳ προγενέστερος Ὅμηρος, εἰ ἐβούλετο, τὰ αὐτοῦ ἔπη
ἔγραψεν.

Ἄλλ' ἴσως ταῦτα πιθανά. Ποῦ ὁμως ἡ γραφικὴ ὕλη;
Καὶ εἰ μηδεμία τῆς ἀρχαιότητος μαρτυρία περὶ γραφικῆς
ὕλης ἐσώζετο, καὶ εἰ μηδεμία εἰκασία πιθανὴ ἦν, πεισθέντες,
ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἔγραφον καὶ ἀντέγραφον, ὡφείλομεν πιστεῦσαι,
ὅτι καὶ ἐπιτηδεῖαν πρὸς τοῦτο ὕλην εἶχον. Ἄλλ' οὐ κατα-
φεύγομεν εἰς τὸ τελευταῖον ὀχύρωμα. Διότι οἱ πολέμιοι
δεινοὶ εἰσιν. Εἰ οἱ σύγχρονοι τοῦ Ὀμήρου ἐγίνωσκον τὴν
γραφὴν, ἔγραφον καὶ ἀντέγραφον τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσ-
σειαν οὔτε ἐν φύλλοις δένδρων, οὔτε ἐπὶ δένδρων, οὔτε ἐπὶ
κηροῦ, οὔτε ἐπὶ ξύλων, εἰ καὶ ἦν δυνατόν, ἀλλ' ἐπὶ ἐπιτη-
δαιοτέρας τούτων ὕλης. Ὑφάσματα δὲ ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς
ἔπεσιν οὐχὶ ὀλίγα μνημονεύονται. Ἐπὶ λινῶν δ' ὕφασμά-
των ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις χρόνοις ἔγραφον οἱ τε Ἰουδαῖοι
καὶ οἱ Ῥωμαῖοι. Τίνος δ' ἔνεκεν ὁ Wolf¹⁾ ἀφαιρεῖ ἀπὸ
τῶν Ἑλλήνων τὴν χρῆσιν τῶν λινῶν ὕφασμάτων, οὐκ οἶδα-
μεν. Πρὸς δὲ ἐν ἀρχαιοτάτοις χρόνοις ἦσαν γνωστὰ τοῖς
Ἑλλήσι τὰ τῶν μετὰλλων ἐλάσματα. Διότι ὁ Πανσανίας,
ὡς εἴρηται, εἶδε τὰ Ἔργα τοῦ Ἡσιόδου ἐπὶ μολυβδίνων
πλακῶν κεχαραγμένα. Πρὸς τῇ πλουσίᾳ δὲ ταύτῃ ὕλῃ
ὑπῆρχον καὶ τὰ δέρματα²⁾, ὧν μαρτυροῦντος τοῦ Ἡροδό-
του μεγάλη χρῆσις ἐγένετο „Καὶ τὰς βίβλους διφθέ-
ρας καλέουσι ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ οἱ Ἴωνες, ὅτι
ζοτὲ ἐν σπάνι βίβλων ἐχρέωντο διφθέρῃσι αἰ-

1) Proleg. ad Homer. σελ. 61 „Quod quum secus sit, idque genus solis
Romanis tribuatur, ac si cui forte placebit ejus copiam praeberē Mosi, ut ipse
Pentateuchum contexat, ne linteam quidem Iliada nobis confingere licet.“

2) Αποσπάσμ. Εὐριπίδ.

Εἶσιν γάρ, εἰσι διφθέροι μελεγγραφεῖς
πολλῶν γέμουσαι Λοξίων γηρυμάτων.

Παράβαλ. Welcker, Der epische Cyklus I, 381.

Μιστριώτου Ἰστορ. τῶν ὁμηρ. ἐπῶν.

γέησί τε καὶ οἰέησι· ἔτι δὲ καὶ τὸ κατ' ἐμὲ πολλοὶ τῶν βαρβάρων ἐς τοιαύτας διφθέρας γράφουσι¹⁾. Τὸ χωρίον δὲ τοῦτο τοῦ Ἀλικαρνασσεῶς σπουδαιότατόν ἐστιν. Διότι πρῶτον διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι οἱ Ἴωνες ἐχρῶντο δερμασιν ὡς γραφικῇ ὕλῃ, καὶ δεύτερον, ὅτι ἐχρῶντο τούτοις ἐν παλαιτάτοις χρόνοις. Ἐπειδὴ δ' ὁ ἱστορικὸς ἀναγκάζεται ἀρχαιολογεῖν, εἰκάζομεν, ὅτι τρεῖς αἰῶνας ἢ καὶ πλεον πρὸ αὐτοῦ τὰ δέρματα γνωστὰ τοῖς Ἴωσιν ὡς γραφικῇ ὕλῃ ἦσαν. Καὶ τρίτον τὸ ἡροδότειον χωρίον διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ βάρβαροι τήν τε γρῶν ἐγίνωσκον καὶ ὕλην πρὸς τοῦτο εἶχον, ὅπερ καὶ ὑπὸ ἄλλων συγγραφέων μαρτυρεῖται. Καὶ ὁ μὲν Πλίνιος ἱστορεῖ, ὅτι, καίπερ περὶ τὴν Βαβυλῶνα παρὰ τῷ Εὐφράτῃ παπύρον ὁμοίας πρὸς τὴν αἰγυπτιακὴν ἀνακαλυφθείσης, ὅμως οἱ Πάρθοι μέχρις αὐτοῦ τοῖς δερμασιν ἐχρῶντο, ὁ δὲ Ἡσύχιος²⁾ παραδίδωσιν, ὅτι καὶ οἱ Κέλται ἐπὶ δερμάτων ἔγραφον. Εἰ λοιπὸν οἱ Ῥωμαῖοι, οἱ ὀλίγον καὶ λίαν βραδέως τῆς γραφῆς ἐπιμεληθέντες, εἰ οἱ βάρβαροι λαοί, μὴδ' αὐτῶν τῶν Πάρθων ἐξαιρουμένων, ἐπὶ δερμάτων ἔγραφον, πόσον βάρβαροι ἐμελλον εἶναι οἱ Ἕλληνες, εἰ μὴδὲ τοὺς βαρβάρους γε ἐμιμοῦντο!

Ἄλλ' ὁ μέγας Wolf νομίζει³⁾, ὅτι ἡ πρώτη τῆς γραφῆς ἀπόπειρα ἐγένετο ἐπὶ ξύλων, λίθων καὶ μετάλλων παράδειγμα φέρων τὴν ἐπὶ ξύλων χάραξιν τῶν νόμων τοῦ Σόλωνος⁴⁾. Οὐχὶ δικαίως, ὡς νομίζομεν. Διότι οἱ νόμοι τούτου τοῦ νομοθέτου, ὡς καὶ τῶν ἄλλων, ἐχαράσσοντο ἐπὶ τοιούτων ὕλῶν οὐχὶ διὰ τὴν ἀγνοίαν πάσης ἄλλης γραφικῆς ὕλης, ἀλλὰ διὰ τὴν φύσιν τοῦ πράγματος. Διότι ἡ ἐπὶ τοιούτων ὕλῶν τῶν νόμων χάραξις ἦν ὁ συνήθης τῆς δημοσιεύσεως τρόπος. Οἱ δὲ νομοθετεῖς ἐξέλεγον, ὅσον οἶόν τε, ἀφθαρτον ὕλην, ὅπως μὴ οἱ νόμοι τῇ φθειρομένῃ ὕλῃ συμφθειρῶνται. Ἐπὶ τοιούτων δ' ὕλῶν χαράχοντες οἱ νόμοι ἐν τε τοῖς δημοσίοις καθιδρῦμασι καὶ ταῖς ὁδοῖς

1) V, 58. 2) Ἐν λ. Βαρακάκαι. 3) Prolegom. ad Homer. σελ. 60. 4) Πλουτ. Βίος Θησ. XXV.

ἔξετίθεντο, ὅπως προσιτοὶ τῷ λαῷ ὦσιν. Τοῦτο δ' ἤττον ἐπετυγχάνετο, εἰ ἐπὶ διφθερῶν ἐγράφοντο. Καὶ νῦν ἔτι, καίπερ τῆς γραφῆς ἐν μεγίστῃ χρήσει οὐσης καὶ ἐπιτηδευτάτης γραφικῆς ὕλης εὐρεθείσης, ὅμως συχνάκις μικροὶ νόμοι, ὡς οἱ τοῦ Σόλωνος, καὶ μικρὰ διατάγματα, ἐπὶ τοιούτων ὕλῳν χαράσσονται. Ἡ δὲ ἐπὶ μολύβδου τῶν Ἑργῶν τοῦ Ἡσιόδου χάραξις οὐκ ἀποδεικνύει, ὅτι οἱ Βοιωτοὶ τὰ δέρματα ἡγνόουν. Διότι ταῦτα ἐπὶ μετάλλου ἐχαράχθησαν, ἵνα εἰς τὰς προσβολὰς τῆς φύσεως ἀντέχωσιν.

Ὡσαύτως οὐκ ὀρθῶς ἀποφαίνεται ὁ Wolf¹⁾, ὅτι ὁ πεζὸς λόγος ἤρξατο ἀπὸ τοῦ ἔκτου Π·Χ· αἰῶνος διὰ τοῦτο, ὅτι οὐδενὶ ἐπῆρχετο εἰς τὸν νοῦν πεζὸν σύγγραμμα συντάξαι, ἅτε μηδεμίαν ἄλλην φρουρὰν τοῦ συγγραμματος, ἢ τὴν ἰδίαν μνήμην ἔχοντι. Διότι ἡ δυσχέρεια, ὡς νομίζομεν, οὔτε ἐν τῇ ἀγνοίᾳ τῆς γραφῆς, οὔτε ἐν τῇ ἀπορίᾳ τῆς γραφικῆς ὕλης ἔγκειται, ἀλλ' ἐν τῷ μεγάλῳ ἔργῳ αὐτοῦ τοῦ πεζοῦ λόγου. Ὅσῳ παρὰ τοῖς ἀνεπτυγμένοις λαοῖς ὁ πεζὸς λόγος εὐχερέστερος τῆς ποιήσεώς ἐστι, τοσούτῳ τὸ ἐναντίον συμβαίνει παρὰ τοῖς βίον παραπλήσιον πρὸς τὸν τῶν ἡρώων διάγουσιν. Διότι ἡ ποιήσις ἐστὶν αὐτόματός τις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως κίνησις, πνευματικόν τι ἐνστικτον, μῆτε δι' ἐπικαταλογισμοῦ ἔσωθεν γεννώμενον, μῆτε ἐκ τῆς πείρας ἔξωθεν ἐπερχόμενον. Ἡ ποιήσις ἐν τῇ ὑψηλῇ καὶ καθαρᾷ αὐτῆς σημασίᾳ κατὰ τὸν W. Müller ἐστὶ θαῦμα, ἡ δὲ πίστις εἰς αὐτὴν ἐστὶ πίστις εἰς θαῦμα. Ὑπὸ ταύτην δὲ τὴν ἔννοιαν ἡ ἐρμηνεία τῆς δημιουργικῆς τοῦ ποιητοῦ δυνάμεως οὐκ ἐστὶ δυνατὴ ἄνευ ἀνατροπῆς τῆς πρὸς τὸ θαῦμα πίστεως. Ἡ ποιήσις ἐστὶ δῶρον θεῖον τοῖς ἔχουσιν πρόσφορον νοῦν καὶ ἐπιτηδεῖαν καρδίαν. Διὰ τοῦτο, ὅπως ἦ τις ποιητής, δεῖται κατὰ

1) Proleg. ad Homer. σελ. 71 „Verum tamen non intelligo, quo tandem ratione cuiquam in mentem venire potuerit aliquid prosarium componere, nisi aliam custodiam compositi in promptu haberet quam memoriam suam.“

2) Cicer. De divinat. I, 37 „Atque etiam illa concitatio declarat vim in animis esse divinam. Negant enim sine furore quemquam poetam magnum esse posse.“

μὲν τὴν ἔκφρασιν τῶν ἀρχαίων τῆς φιλίας τῶν Μουσῶν²⁾, κατὰ δὲ τὴν τῶν νεωτέρων τοῦ Θείου δῶρον. Ὁ πεζὸς ὁμῶς λόγος κακῇ μοίρᾳ οὔτε Θεῖον δῶρον, οὔτε προῖον θερμοῦ φαντασίας ἐστίν, ἀλλὰ τελευταῖον πόνων καὶ μόχθων ἐπιγέννημα. Τοῦτο μαρτυρεῖ πάντων τῶν λαῶν ἡ ἱστορία καὶ πρὸς παράδειγμα ἔστω ὁ ἡμέτερος. Πρὸ τῆς ἡμετέρας ἀνεξαρτησίας οἱ πατέρες ἡμῶν διῆγον βίον κατὰ γε τὴν ἀνάπτυξιν ὁμοιον πρὸς τὸν τῶν ἡρώων. Καὶ ἐκείνοις γνωστὴ μὲν ἦν ἡ γραφή, ὁμῶς οὐδενὶ ἐπήρχετο εἰς τὸν νοῦν, ὅπως πεζὰ συγγράμματα συντάξῃ. Διότι ἐξαιροῦμεν τοῦ τότε ἐλληνικοῦ κόσμου τοὺς ἐν τῇ βορείῳ ἢ ἐσπερίᾳ Εὐρώπῃ σπουδάσαντας, οἵτινες ἐκεῖθεν ιδέας ἀντλήσαντες, ἢ διὰ τὴν μεγάλην αὐτῶν εὐφυΐαν καὶ ἴδια τοὺς ἐν Εὐρώπῃ σοφοὺς μιμούμενοι συνέγραψαν. Ἐκ τούτων γε οὐ δύναται τις κρίνειν περὶ τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Τὸ δῶρον ὁμῶς τῆς ποιήσεως ἠκμαζε καὶ παρὰ τοῖς μηδεμίαν σελίδα πεζοῦ λόγου συγγράφαι δυναμένοις. Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν. Οὕτω λοιπὸν ἀληθές ἐστιν, ὅτι ὁ πεζὸς λόγος δυσχερέστερος τῆς ποιήσεως ἐστίν, ὥστε καὶ οἱ πρῶτοι πεζογράφοι ἦσαν λογογράφοι, δηλαδὴ μιμηταὶ τῶν ποιητῶν, ὡς αὐτοὶ οἱ ἀρχαῖοι εὐφρέστατα παρατηρήσαντες μαρτυροῦσιν¹⁾. Διὰ ταῦτα ἀμαρτάνουσιν, ὡς νομίζομεν, ὃ τε Wolf καὶ Otfried Müller πιστεύοντες²⁾, ὅτι διὰ τὴν τῆς γραφῆς ἄγνοιαν ἢ τοῦ πεζοῦ λόγου ἔναρξις συπίπτει τῇ ἐνάρξει τῆς γραφῆς. Ὅσοι δὲ μικρὰς τινὰς φράσεις ἔγραψαν, οὐκ ἠδύναντο ἀριθμηθῆναι ἐν τοῖς συγγραφεῦσιν.

1) Στράβ. I, 18 „Ὡς δ' εἰπεῖν, ὁ πεζὸς λόγος ὅγε κατεσκευασμένος μίμημα τοῦ ποιητικοῦ ἐστίν. Πρώτιστα γὰρ ἡ ποιητικὴ κατασκευὴ παρῆλθεν εἰς τὸ μέσον καὶ εὐδοκίμησεν. Εἶτα ἐκείνην μιμούμενοι, λύσαντες τὸ μέτρον, τᾶλλα δὲ φυλάξαντες τὰ ποιητικά, συνέγραψαν οἱ περὶ Κάδμον καὶ Φερεκύδην καὶ Ἑκαταῖον. Εἶτα οἱ ὕστερον ἀφαιροῦντες ἑὶ τι τῶν τοιούτων εἰς τὸ νῦν εἶδος κατήγαγον, ὡς ἂν ἀπὸ ὕψους τινὸς κτλ.“ „Πλουτ. Περὶ Πυθ. Χρηστ. σελ. 406 „Οὕτω τοῦ λόγου συμμεταβάλλοντος ἅμα καὶ συναποδυμένου, κατέβη μὲν ἀπὸ τῶν μέτρων, ὥσπερ ὀχημάτων ἡ ἱστορία καὶ τῷ πεζῷ τοῦ μυθώδους ἀπεκρίθη τὸ ἀληθές.“

2) Geschichte der griech. Literatur σελ. 63.

Διότι ἦσαν ἀνάξιοι τούτου τοῦ ὀνόματος, καὶ οὐχὶ ὅτι ἐπὶ βαρεῖας ὕλης, ὡς νομίζει ὁ Wolf, ἔγραψαν.

Μετὰ τὰ εἰρημένα ἐξετάζομεν καὶ τὰς τῶν ἀρχαίων μαρτυρίας, ὅπως ἴδωμεν, ἥντινα γνώμην καὶ οὗτοι περὶ τοῦ ζητήματος εἶχον. Πρὶν ὅμως τούτου ἐξετάζομεν, εἰ ἄλλοι λαοὶ πρὸ τῶν Ἑλλήνων τὴν γραφὴν ἐγίνωσκον. Πολλοὶ τῆς Ἀσίας λαοὶ ἐν παναρχαίοις χρόνοις καὶ ἔγραφον καὶ διετήρουν δημόσια ἔγγραφα. Ὁ Τερτυλλιανὸς μνημονεύει φοινικικῶν, χαλδαϊκῶν καὶ αἰγυπτιακῶν ἀρχείων. Παρὰ τοῖς Σίναις καὶ Ταρτάροις ἔτι καὶ νῦν σώζονται τοιαῦτα. Καὶ οἱ Ἑβραῖοι οὐκ ἔστεροῦντο τοιούτων δημοσίων ἐγγράφων, ὡς δὴ ἐκ πολλῶν τῆς ἀγίας γραφῆς χωρίων γινώσκομεν¹⁾. Οἱ δ' Ἕλληνες πρὸ τῶν Τρωικῶν ἤδη μετὰ τῶν λαῶν τῆς Ἀσίας διὰ πολλῶν σχέσεων συνεδέοντο. Ὁ ἐν *Λυκία* οἰκῶν *Γλαῦκος* ὁ *Ἱππολόχου* ἔλκει τὸ γένος ἐκ τοῦ *Αἰολίδου Σισύφρου*²⁾, τοῦ δὲ *Προΐτου* ὁ πενθερὸς *Ἰοβάτης* οἰκεῖ ὡσαύτως ἐν *Λυκίᾳ*³⁾. Οἱ δὲ πολυπαῖπαλοι καὶ ναυσίκληντοι *Φοίνικες* ἤδη πρὸ τῶν Τρωικῶν ἐμπορικᾶς μετὰ τῶν Ἑλλήνων σχέσεις εἶχον⁴⁾. Εἰ λοιπὸν μόνον τὰς μαρτυρίας ταύτας εἶχομεν, ἱκανὸν ἦν ἡμῖν εἰκάσαι, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῶν σχέσει μετὰ τῶν λαῶν τῆς Ἀσίας τὴν γραφὴν παρὰ τούτων ἐδιδάχθησαν, καὶ διδαχθέντες λίαν πρωίμως ταύτῃ ἐχρήσαντο. Διότι ὁ τὴν εἰκασίαν ταύτην ἀπορρίπτων πιστεύει *Θαῦμα*, ὅπερ μόνον οἱ τοὺς νόμους τῆς ἀναπτύξεως τῶν λαῶν ἀγνοοῦντες πιστεύουσιν. Εἰ ἐν τῷ πέμπτῳ, ἢ ἕκτῳ αἰῶνι Π·Χ· τοῖς Ἕλλησι γνωστὴ ἡ γραφὴ ἐγένετο, ὡς παρὰ φύσιν ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ἀνεπύχθη! Μόλις οὗτος τὴν γραφὴν πρὸς χρῆσιν γε μεγάλων συγγραμμάτων ἔμαθε, καὶ αἴφνης, ὡς ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ *Διός*, ἐκ τῆς Ἑλλάδος

1) Βασιλ. βιβλ. I, X, 25 „Καὶ εἶπε Σαμουὴλ πρὸς τὸν λαὸν τό δικαίωμα τοῦ βασιλέως καὶ ἔγραψεν ἐν βίβλῳ, καὶ ἐθήκεν ἐνώπιον Κυρίου.“ Ἔζρα II, 7, 5 „Εὔρον βιβλίον τῆς συνοδίας, οἱ ἀνέβησαν ἐν πρώτοις καὶ εὔρον γεγραμμένον ἐν αὐτῷ.“ Παράβαλ. βιβλ. I, 5, 17 καὶ VI, 1, 2. Προφ. XXXII, 10, 14. Τωβίτ. VII, 13. IV, 1, 20. V, 3. 2) Ἰλιάδ. Z 154. 3) Αὐτόθι 170. 4) Ὀδυσσ. N 272. Ξ 288. O 415, 473, 419 καὶ Ἰλιάδ. Ψ 744.

τῆς τέως μηδὲ τὸν νοῦν ἐχούσης, ὅπως τὴν τοῦ γράφειν τέχνην διδαχθῇ, ἐξέθορον μεγάλοι λογογράφοι καὶ ἱστορικοί! Τοιαῦτα θαύματα ὁ ἡμέτερος αἰὼν οὐ πιστεύει. Ταῦτα λοιπὸν ἐξάγομεν ἐκ τῆς εἰκασίας, ἐκ τοῦ πνεύματος δηλαδὴ κατὰ τοὺς ἰδίους νόμους νοοῦντος. Οἱ δὲ τοῦ πνεύματος νόμοι, ὡς δὴ οὔτε φιλόσοφοι λέγουσι καὶ ἡ πειρὰ ἐπεκύρωσε, νόμοι τῆς φύσεώς εἰσιν. Ὑποτεθείσθω ὅμως, ὅτι αἱ εἰκασίαι αὗται ἡμαρτημέναι ἐλέγχονται. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἱστορικαὶ μαρτυρίαι, καίπερ πρὸς τὰς εἰκασίας μὴ ἀντιφάσκουσαι, ἡμαρτημέναι; Ἴδωμεν.

Ὡς τὰ μεγάλα συμβάντα καὶ οἱ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν βίοι ἐν μύθοις παρεδόθησαν, οὕτω καὶ ἡ ἱστορία τῆς εὐρέσεως, βελτιώσεως καὶ μεταδόσεως τῶν ὠφελίμων τεχνῶν. Καὶ δὴ οἱ ἀρχαῖοι μῦθοι παραδίδουσιν ὡς ἐφευρετὰς τῶν γραμμάτων θεοὺς, ὡς τὰς Μούσας¹⁾, τὸν Ἑρμῆν κτλ. ἢ μυθικὰ πρόσωπα. Οἱ δὲ μῦθοι οὗτοι διδάσκουσιν ἡμᾶς, ὅτι ἡ γραφὴ λίαν πρῶίμως γνωστὴ ἐγένετο τοῖς Ἕλλησιν, οἵτινες κατὰ τὸ αὐτῶν ἔθος τὴν εὐρεσιν ταύτης τοῖς θεοῖς ἀπέδιδον. Νομίζομεν δὲ περιττόν, ἵνα ἐνταῦθα μνημονεύσωμεν πλείστων μύθων, οὓς ὁ Kreuser²⁾ συνηθροισεν. Οὐ μνημονεύομεν οὔτε τοῦ Αἰνίου, οὔτε τοῦ Ὀρφέως, οὔτε τοῦ Χείρωνος, οὔτε τοῦ Ἀρκάδος Εὐάνδρου, τοῦ εἰς τὴν Ἰταλίαν τὴν γραφὴν μετενεγκόντος, ἀλλὰ μόνον τοῦ Φοίνικος Κάδμου, περὶ οὗ ὁ Ἡρόδοτος λέγει, „Οἱ δὲ Φοίνικες οὗτοι οἱ σὺν Κάδμῳ ἀπικόμενοι, τῶν ἦσαν οἱ Γεφυραῖοι, ἀλλὰ τε πολλὰ οἰκήσαντες ταύτην τὴν χώραν ἐσήμερον διδασκάλια ἐς τοὺς Ἕλληνας καὶ δὴ καὶ γράμματα, οὐκ ἐόντα πρὶν Ἑλλήσι ὡς ἔμοι δοκέειν, πρῶτα μὲν τοῖσι καὶ ἅπαντες χρέωνται Φοίνικες· μετὰ δὲ χρόνου προβαίνοντος, ἅμα τῇ φωνῇ μετέβαλον καὶ τὸν ῥυθμὸν τῶν γραμμάτων. Περιοίκεον δὲ σφεας τὰ πολλὰ τῶν χώρων τοῦτον τὸν χρόνον Ἑλλήνων Ἴωνες, οἱ παραλαβόντες διδαχὴν παρὰ τῶν

1) Διόδωρ. Σικελ. V, 58 καὶ 74 Σχολ. εἰς Ὅδυσσ. Ψ 198. 2) Vorfragen über Homeros σελ. 127 καὶ ἐξῆς.

Φοινίκων τὰ γράμματα, μεταρρυνθμίσαντές σφρων
ολίγα ἐχρέωντο, χρεώμενοι δὲ ἐφάτισαν ὥσπερ
καὶ τὸ δίκαιον ἔφερε, ἐσαγαγόντων Φοινίκων,
ἐς τὴν Ἑλλάδα, Φοινικῆία κεκλῆσθαι¹⁾. Κατὰ
μὲν τὴν παρ' Εὐσεβίῳ χρονολογικὴν εἰδησιν ὁ Κάδμος
ἦλθεν εἰς τὰς Θήβας περὶ τὰ 1479 Π·Χ, κατὰ δὲ τὸ Πά-
ριον χρονικὸν οὗτος ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1540 Π·Χ. Τί δ'
ἐκ τῆς ἡροδοτείου διηγήσεως δύναται τις ἀρνηθῆναι; Ὁ
Wolf νομίζει, ὅτι ὁ Ἡρόδοτος διηγείται ταῦτα οὐχὶ ὡς βέ-
βαια καὶ κοινῶς πιστευόμενα, ἀλλ' ὡς φήμην τινὰ ὑπ'
αὐτοῦ ἐπιδοκιμαζομένην „quum se non certam et vulgo cre-
ditam rem, sed famam quandam sibi probatam affere signi-
ficat“²⁾. Τὴν ἀμφιβολίαν δὲ ταύτην ὁ μέγας Wolf ἐξάγει
ἐκ τῆς φράσεως καὶ γράμματα οὐκ ἔόντα πρὶν Ἑλ-
λησι, ὡς ἐμοὶ δοκέειν. Ἀλλ' οἱ δυνάμενοι μόνον ἀνα-
γνῶναι τὸν Ἡρόδοτον ἐννοοῦσιν, ὅτι ἡ φράσις ὡς ἐμοὶ
δοκέειν ἐν τῷ μέσῳ τῆς προτάσεως τεθειμένη οὐχὶ εἰς
τὴν ὅλην διήγησιν, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν ἐγγὺς φράσιν οὐκ
ἔόντα πρὶν Ἑλλήσι ἀναφέρεται. Ὁ ἱστορικὸς δηλονότι
πιστεῖων, ὅτι οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τοῦ Κάδμου τὰ γράμματα
ἐδιδάχθησαν, ἀποδοκιμάζει διὰ τοῦ ὡς ἐμοὶ δοκέειν
τὴν πάννυ μνθικὴν, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Nitzsch³⁾, εἰδη-
σιν, ὅτι οὗτοι πρὸ τοῦ Κάδμου παρὰ τοῦ Δαναοῦ τὰ γράμματα
ἐδιδάχθησαν. Τί ἄλλο ἐκ τῆς ἡροδοτείου μαρτυρίας ἀπίθανον
φαίνεται; Ἡ ὅτι Κάδμος οὐδόλως ὑπῆρξεν, ἢ ὅτι οὐκ ἦλθεν
εἰς τὴν Ἑλλάδα οὕτω πρωίμως, ὡς παρὰ τε τοῦ Εὐσεβίου καὶ
τοῦ Παρίου χρονικοῦ ἐμάθομεν. Εὐτυχῶς ὁμοῦς ὁ Ὅμηρος
γινώσκει Καδμείους καὶ Καδμείωνας⁴⁾ καὶ ταῦτα ὡς
κατοίκους τῶν Θηβῶν, ὅπου ἦτε παράδοσις αὐτοὺς τίθησι

1) V, 58. Ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες παρὰ τῶν Φοινίκων ἐδιδάχθησαν τὰ
γράμματα, ἐθεώρουν αὐτοὺς ἐφευρετάς, ὡς καὶ οἱ Ῥωμαῖοι Lucan. Pharsal.
XXX, 220

Phoenices primi, famae si credimus ansi,
Musarum rudibus vocem signare figuras.

2) Proleg. ad Homer. σελ. 53. 3) De Historia Homeri σελ. 78. 4) Ἰλιάδ.
E 804, 806. A 785. Ψ 680. Ὀδυσσ. A 276.

καὶ ἡ τῶν Θηβῶν ἀκρόπολις μονονουχὶ φωνὴν ἀφιεῖσα μαρτυρεῖ. Πρὸς δὲ ὁ Ὅμηρος γινώσκει τὴν τοῦ Κάδμου θυγατέρα Ἰνώ¹⁾. Ἴσως ὁ Κάδμος οὐκ ἐγένετο ἐν τῷ 15 αἰῶνι Π·Χ, ὅμως πρὸ τῶν Τρωικῶν ἀναντιρρήτως. Διότι ἡ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ μνήμη ἐν τοῖς μύθοις, οὓς πολὺ βραδύτερον παρέλαβεν ὁ Ὅμηρος, φαίνεται ἀπηρχαιωμένη.

Ἄλλ' οὐκ ἔστιν ὁ Ἡρόδοτος ὁ μόνος μάρτυς. Διότι τὰ τοῦ Ἡροδότου ἐπικυροῦσι καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς, ὡς Ἐφορος ὁ Κυμαῖος, ὁ Ἀναξίμανδρος, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Διονύσιος, ὁ Ἐκαταῖος καὶ πλεῖστοι ἄλλοι²⁾. Εἰ δ' ἡ γραφὴ οὕτω βραδέως εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰσέχθη, ὡς ὁ Wolf ἀποφάσκειται, ὁλόκληρος ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς κόσμος οὐδὲν ἄλλο ἢν, ἢ μέγα ψεύδους ἐργαστήριον προωρισμένον, ὅπως τοὺς μεταγενεστέρους πλανήσῃ. Διότι αἱ ὑπὸ τοῦ Nitzsch καὶ Kreuser συναθροισθεῖσαι μαρτυρίαι οὕτω πολλαὶ εἰσιν, ὥστε σχεδὸν πάντες οἱ ἐπισημότεροι τῆς ἀρχαιότητος ἄνδρες ἐνέχονται. Ἀλλά, καὶ ἂν πάντα ταῦτα ἡμαρτημένα θεωρηθῶσιν, οἱ Ἴωνες, οἱ πρὸ μιᾶς χιλιετηρίδος εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν μετοικήσαντες, οἱ Ἴωνες, λέγομεν, οἱ τῶν ἀλλοτρίων αἰεὶ ὀρεγόμενοι, ἐστεροῦντο τοσοῦτου νοός, ὅπως παρὰ τῶν Φοινίκων τὴν γραφὴν διδαχθῶσιν, ὡς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μαρτυρεῖται³⁾; Ὁ γε Welcker⁴⁾ ὁμολογεῖ, ὅτι τὸ γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν γνωστὰ τοῖς Ἴωσιν ἦσαν ἐν ταῖς ἀρχαιοτάταις σχολαῖς τῆς ὁμηρικῆς ποιήσεως.

Τί ἄρα γε πρὸς ταῦτα ὁ μέγας Wolf ἀντιλέγει; Καὶ κατὰ τούτων οὐ λείπουνσιν ὅπλα. Διότι κατ' αὐτόν, καὶ ἂν ἀποδειχθῇ, ὅτι πρὸ τῶν Τρωικῶν ἡ γραφὴ γνωστὴ τοῖς Ἑλλησιν

1) Ὅδυσσ. Ε 333. 2) Ἀνεκδ. Bekk. 783 „Τῶν στοιχείων εὐρετὴν ἄλλοι τε καὶ Ἐφορος ἐν δευτέρῳ Κάδμου φασίν. Οἱ δὲ τῆς Φοινίκων εὐρέσεως πρὸς ἡμᾶς διάκτορον γεγενῆσθαι, ὡς καὶ Ἡρόδοτος ἐν ταῖς ἱστορίαις καὶ Ἀριστοτέλης λέγει. Φασὶ γάρ, ὅτι Φοίνικες μὲν εὗρον τὰ στοιχεῖα, Κάδμος δὲ ἤγαγεν αὐτὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Πυθόδωρος δὲ ὡς ἐν τῷ περὶ στοιχείων καὶ Φίλλης ὁ Δῆλιος ἐν τῷ περὶ χορῶν πρὸ Κάδμου Λαναὸν μετακομίσαι αὐτὰ φασιν. Ἐπιμαρτυροῦσι τούτοις καὶ οἱ Μιλησιακοὶ συγγραφεῖς, Ἀναξίμανδρος, καὶ Διονύσιος καὶ Ἐκαταῖος, οὓς καὶ Ἀπολλόδωρος ἐν νεῶν καταλόγῳ παρατίθεται.“ 3) Ἡσύχ. ἐν λ. Φοινικίαις „Ἀνθοὶ καὶ Ἴωνες ἀπὸ Φοινικὸς τινος (ἐλαβον).“ 4) Der epische Cyklus I, 370.

ἐγένετο, ὅμως πρὸς γραφὴν βιβλίων ἀπαιτοῦνται ἕξ αἰῶνες. Αἰότι λέγει, ὅτι οὗτοι πρῶτον ὤφειλον, ἵνα τὰ ξένα στοιχεῖα τοῖς πατρίοις ἤχοις προσαρμόσωσι, καὶ σημεῖα ταῖς φωναῖς, ὧν ἡ φοινικικὴ γλῶσσα ἐστρεῖτο, δώσωσιν. Τούτου δὲ τοῦ ἔργου τελεσθέντος ἤρξατο κατὰ τὸν Wolf ἡ γραφὴ εἰς ἐπιγραφὰς λίθων καὶ τοιούτων ὑλῶν¹⁾. Ἄλλ' οὐ σπουδάζων, ὡς νομίζομεν, ὁ ἀνὴρ λέγει ταῦτα. Οὐ δεόμεθα ἀνθρώπων ἕξ αἰώνων. Αἰότι ἱκανός ἐστιν ὁ πρῶτος παρὰ Φοίνικος τὴν γραφὴν διδαχθεὶς. Οὗτος βεβαίως ἐδιδάχθη τι, ὅπερ ἔμελλε χρήσασθαι καὶ πρὸς τῆς ἐλαχίστης ἀνάγκης πλήρωσιν, ἣν ὁ Wolf ἐπιτρέπει. Αἰότι, εἰ οὐκ ἔμελλε χρήσασθαι, οὐδὲ ὅλως ἐμάνθανεν. Ὁ πρῶτος λοιπὸν Ἕλλην, ἢ ὥφειλε τὰ φοινικικὰ σημεῖα τοῖς πατρίοις ἤχοις προσαρμόσαι καὶ κατὰ μίμησιν ὀλίγα νέα ἐπινοῆσαι (ἢ ὅπωςδῆποτε ταύτην τὴν ἔλλειψιν πληρῶσαι), ἢ οὗτος οὐδὲν παρὰ τοῦ Φοίνικος ἐδιδάχθη. Εἰ δ' ἐδιδάχθη τι, βεβαίως τὴν φοινικικὴν γλῶσσαν, περὶ ἧς οὐκ ἔστι λόγος. Ἄρα οὐχὶ ἕξ αἰώνων ἀνθρώποι ὤφειλον τοῦτο διαπράξασθαι, ἀλλ' ὁ πρῶτος διδαχθεὶς Ἕλλην. Ἄν δ' ὑπολανθάνη μυστήριόν τι, ὅπερ οὔτε ἡμεῖς δυστυχῶς ἐννοοῦμεν, οὔτε ὁ ἡμέτερος Ἡρόδοτος „μεταρρυνθμίσαντές σφρων ὀλίγα ἐχρέωντο“, πάλιν ἕξ αἰῶνες οὐκ ἀπαιτοῦνται. Αἰότι τέχνη, ἧς ἡ ὠφέλεια πρόδηλος ἦν, πῶς ἡδύνατο ἕξ αἰῶνας ἀχρηστος μένειν, ἂν οὐ οὐδεμία τῶν ὠφελίμων τεχνῶν ἕξ μακροὺς αἰῶνας ἐν σπαργάνοις διέμεινεν; Ἀλλά, καὶ εἰ ἕξ αἰῶνες ἀπητοῦντο, ἀπὸ Κάδμου μέχρις Ὀμήρου παρεμπίπτουσιν ἐπτὰ. Ἐξ ἴσου ἡμαρτημένη φαίνεται ἡμῖν ἡ τοῦ Wolf κρίσις, ὅτι τοῦ εἰρημένου ἔργου τελεσθέντος ἡ γραφὴ εἰς ἐπιγραφὰς λίθων μετηνέχθη. Αἰότι αἱ ἀπόπειραι

1) Proleg. ad Homer. σελ. 58 „Itaque maneo in ea sententia, ut, etiamsi ista omnia tempore praecedant Homerum . . . , . . . tamen inde nihil constare de vulgato usu artis putem. Nam superato operoso labore, ut peregrinae notae patriis sonis aptarentur, novaeque subderentur vocalibus et iis litteris, quibus Phoenicum scriptura caruisset: quo negotio perfecto demum res ad inscriptiones lapidum similisve materiae traduci potuit...“

(δηλαδή ἡ ἀσχολία τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου πρὸς προσάρμοσιν τῶν ξένων σημείων τοῖς πατρίοις ἥχοις) αὐτοῦ δὴ τοῦ ἔργου ἐπὶ τίνος ὕλης ἐγίνετο; Ἐπὶ τοῦ αἵματος οὐχὶ βεβαίως. Ἄρα ἢ ἐπὶ δερμάτων καὶ ὑφασμάτων, ἢ ἐπὶ λίθων. Εἰ μὲν ἐπὶ τῶν πρώτων, οἱ Ἕλληνες εὐθὺς ἐν ἀρχῇ εἶχον ἐπιτηδεῖαν γραφικὴν ὕλην, εἰ δ' ἐπὶ τῶν δευτέρων, ὁ Wolf πρὸς ἑαυτὸν ἀντιφασκεῖ.

Ἄλλ' ἢ εἰς τοσαύτας πλάνας δόξα τοῦ Wolf ἄγουσα κυροῦται ὑπὸ μάρτυρος, ἔστι καὶ ἀναιδής, ὥς ὁ μέγας ἀνὴρ τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς ὠνόμασεν; Οὗτος ἐπιδείκνυσι τὸν Ἰώσηπον¹⁾, ὃν ὁμῶς παρανοεῖ. Ἀποδίδωσι δὲ μέγα κῦρος τῇ τοῦ Ἰουδαίου μαρτυρίᾳ ἅτε γράφοντος κατὰ τοῦ σοφωτάτου ἐρμηνευτοῦ τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Ἀπίωνος. Ἀλλὰ τοῦτο οὐδὲν κῦρος προστίθῃσιν. Διότι πολλοὶ κατὰ σοφῶν ἀνδρῶν γράφουσιν, ἀλλ' οἱ σώφρονές γε οὐ στεροῦνται τοῦ δικαιώματος, ὅπως κρίνωσι, τί ἐκεῖνοι κατὰ τούτων λέγουσιν. Ἡ δὲ πολυθρύλητος τοῦ Ἀπίωνος σοφία ἦν Charlatanerie²⁾, ὥς ὀρθῶς ὀνομάζει αὐτὴν ὁ Gräfenhan. Πρὸς δὲ λέγει ὁ Wolf, ὅτι οὐδεὶς ὑπέρμαχος διαφόρου ἢ ἐναντίας γνώμης ὑπάρχει. Ἀλλὰ τοῦτο οὐ μόνον οὐκ ἀποδείκνυσιν, ὅτι ὁ Ἰώσηπος λέγει τι ἀληθές, ἀλλὰ

1) Κατὰ Ἀπίων. I, 2, σελ. 439 „Ὅπῃ καὶ μόλις ἔγνωσαν οἱ Ἕλληνες φύσιν γραμμάτων. Οἱ γὰρ ἀρχαιοτάτην αὐτῶν τὴν χρῆσιν εἶναι θέλοντες, παρὰ Φοινίκων καὶ Κάδμου σεμνύνονται μαθεῖν· οὐ μὴν οὐδ' ἀπ' ἐκείνου τοῦ χρόνου δύναπό τις ἂν δεῖξαι σωζομένην ἀναγραφὴν, οὔτ' ἐν ἱεροῖς, οὔτ' ἐν δημοσίοις ἀναθήμασιν. Ὅπου γε καὶ περὶ τῶν ἐπὶ Τροίαν τοσοῦτοις ἔτεσι στρατευσάντων ὕστερον πολλὴ γέγονεν ἀπορία τε καὶ ζητήσις, εἰ γράμμασιν ἐχρῶντο· καὶ τὰληθές ἐπικρατεῖ μᾶλλον περὶ τοῦ τὴν νῦν οὖσαν τῶν γραμμάτων χρῆσιν ἐκείνους ἄγνοεῖν. Ὅλως δὲ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν οὐδὲν ὁμολογούμενον εὐρίσκειται γράμμα τῆς Ὀμήρου ποιήσεως πρεσβύτερον. Οὗτος δὲ καὶ τῶν Τρωικῶν ὕστερον φαίνεται γενόμενος. Καί φασιν οὐδὲ τοῦτον ἐν γράμμασι τὴν αὐτοῦ ποιήσιν καταλιπεῖν, ἀλλὰ διαμνημονευομένην ἐκ τῶν ῥημάτων ὕστερον συντεθῆναι, καὶ διὰ τοῦτο πολλὰς ἐν αὐτῇ σχεῖν τὰς διαφωνίας.“ 2) Geschichte der class. Phil. III, 255. Ἐπὶ Καλιγούλᾳ οἱ Ἀλεξανδρεῖς ἐπεμψαν εἰς Ῥώμην τὸν Ἀπίωνα, ὅπως τὴν ἐκδίωξιν τῶν Ἰουδαίων ἐκ τῆς αὐτῶν πόλεως αἰτήσωσιν, ὁ δ' Ἀπίων μετὰ ζήλου τὸ ἔργον ἀναδεξάμενος ἔγραψε καὶ βιβλίον κατὰ τῶν Ἰουδαίων. Ἀπολογία δὲ τούτου ἐστὶ τὸ τοῦ Ἰωσήπου.

πολλῷ μᾶλλον τὸ ἐναντίον. Διότι τοῦθ', ὅπερ εἶπεν, οὕτως ἄτοπον ἐθεωρήθη, ὥστε οὔτε κατηγοροῦ, οὔτε συνηγόρου ἔτυχεν. Πρὸς δὲ ὁ Ἰώσηπος Ἰουδαῖος ὢν οὐ μόνον οὐκ ἐκέκτητο ἐντελῇ τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιότητος γνῶσιν, ἀλλὰ καὶ προσωπικὸς τοῦ τε Ἀπίωνος καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καθ' ὅλον ἐχθρὸς ἦν. Οἱ δ' ἀναγνόντες τὸ σύγγραμμα τοῦ Ἰουδαίου γινώσκουσιν, ὅτι τοῦτο οὐδὲν ἄλλο ἐστίν, ἢ ὕβρεις κατὰ τοῦ Ἀπίωνος τοῦ εἰς Ρώμην κατὰ τῶν Ἰουδαίων πρεσβεύσαντος καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐρῖς λοιπὸν Ἰουδαϊσμοῦ καὶ Ἑλληνισμοῦ. Τοιαῦτα δὲ βιβλία οὔτε ἱστορικὸν κῦρος κέκτηνται, οὔτε ἐπιστημονικὴν ἀξίαν ἔχουσιν. Πόσον ἄτοπος φαίνεται ἡ κρίσις τοῦ μεγάλου Wolf! Πάντες μὲν οἱ Ἕλληνες ψεύδονται, μόνος δ' ὁ Ἰουδαῖος τὰ ἀληθῆ λέγει! Εἶτα φαίνεται ἡμῖν ὁ Wolf τῆς τάσεως τῶν χρόνων ἐκείνων ἐπιλήσμων. Ἄν πιστεύσῃ τις τῷ Τατιανῷ, δύναται δημιουργῆσαι πλείστας θεωρίας ἀναλόγους πρὸς τὴν τῶν Προλεγομένων. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Ἰώσηπος δειλότερος τοῦ Wolf δείκνυται. Διότι λέγων, ὅτι παρὰ τοῖς Ἕλλησιν οὐδὲν ὁμολογούμενον εὐρίσκεται γράμμα τῆς Ὁμήρου ποιήσεως πρεσβύτερον, οὐκ ἀρνεῖται τὴν ὑπαρξιν τοιούτων, ἀλλὰ μόνον ἀμφιβολίας ὑπαινίσσεται. Τελευταῖον προστίθῃσι „Καὶ φασιν οὐδὲ τοῦτον ἐν γράμμασι τὴν αὐτοῦ ποιήσιν καταλιπεῖν, ἀλλὰ διαμνημονευομένην.“ Λοιπὸν ὁ ἐχθρὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ Ἰώσηπος οὐ τολμᾷ τῷ Ὁμήρῳ τὴν γνῶσιν τῆς γραφῆς ἀρνηθῆναι, ἀλλ' ἐκφράζεται ἀορίστως διὰ τοῦ φασιν. Πρὸς πᾶσι δὲ τούτοις ὁ Wolf τὴν κοινὴν τῆς γραφῆς χρῆσιν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Πεισισιστραίου καταβιβάζων ὥφειλεν ἀποδεῖξαι, ὅτι οἱ πρὸ τοῦ τυράννου ἀκμάσαντες ποιηταὶ τὰ αὐτῶν ποιήματα οὐκ ἔγραψαν. Ἀλλὰ τοῦναντίον καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν τῷ Ὁμήρῳ τὴν γνῶσιν τῆς γραφῆς ἀρνούμενων θεωρεῖται ὡς πιθανώτατον μὲν περὶ τοῦ ἐν ἀρχῇ τῶν Ὀλυμπιάδων ζήσαντος Ἀρκτίνου, ὡς βέβαιον δὲ περὶ τοῦ Ἀρχιλόχου (700 Π·Χ), Ἀλκμᾶνος καὶ Πεισάνδρου, ὅτι ἔγραψαν τὰ αὐτῶν ποιήματα¹⁾.

1) Geschichte der class. Phil. I, 47.

Τελευταῖον δὲ φράζωμεν καὶ τὸ τελευταῖον καὶ ἀσθενὲς καταφύγιον, εἰς ὃ ὁ Wolf ὀχυροῦται λέγων¹⁾, ὅτι, καὶ εἰ ὁ Ὅμηρος ἐγίνωσκε γράμματα, ἡ τῆς παπυρίνης ἀθανασίας ἐπιθυμία οὐκ ὤθησεν αὐτόν, ὅπως διὰ γραπτῶν μνημείων τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀθάνατον καταστήσῃ. Διότι κατὰ τὸν ἄνδρα τοιαύτη ἐπιθυμία οὐδαμοῦ ἐκφράζεται. Ἀλλ' ἡ ἀπόδειξις αὕτη ἐλέγχει λήθην τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως. Διότι ὁ ἀνθρώπος, ἐν οἱαδήποτε βαθμῶδι τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἂν ᾗ, τῆς δόξης ὀρέγεται. Τὸν ἀρνούμενον παραπέμπομεν εἰς τὴν σπουδὴν τῶν μὴ ἀνεπτυγμένων λαῶν, παρ' οἷς οὗτος τὴν φιλοδοξίαν μείζονα, ἢ παρὰ τοῖς ἀνεπτυγμένοις εὗρήσει. Διότι παρ' ἐκείνοις λείπει ὁ τὴν φιλοδοξίαν ἐν τοῖς φυσικοῖς ὅροις περιστέλλων ἐπικαταλογισμός. Εἴ τις ὅμως πρὸς τοιοῦτους λαοὺς οὐ δύναται ἀποδημῆσαι, ἔχει πρόχειρα αὐτὰ δὴ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη. Ἐν τούτοις δέκνυται, ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν μαχῶν οὐχὶ διὰ τοῦ κελύσματος τοῦ στρατηγοῦ, ἀλλὰ διὰ τῆς φιλοδοξίας τῶν ἡρώων συνάπτονται. Τὸ αἰώνιον δὴ τοῦ Ἑκτορος ὄνειρόν ἐστιν ἡ διαιώνισις τοῦ κλέους, καὶ ἐπὶ τούτῳ τὸν ἀρίστον τῶν Ἀχαιῶν εἰς μονομαχίαν καλεῖ. Ἡ Ἀθηνᾶ παροτρύνει τὸν Τηλέμαχον, ἵνα τοὺς μνηστῆρας κολάσας εὐκλεῆς τοῖς ὀψιγόνοις γένηται²⁾. Τοιούτου κλέους ἄξιος ἐγένετο ὁ Ὀρέστης³⁾. Ἡ μὲν Ἑλένη θεωρεῖται δυστυχής, ὅτι ἡ ἀδοξία αὐτῆς ἔσται αἰωνία⁴⁾, ἡ δὲ Πηνελόπη εὐτυχής, ὅτι ἡ τιμὴ αὐτῆς διαιωνισθήσεται⁵⁾. Ἐν γένει οἱ ὁμηρικοὶ ἄνθρωποι ἐπίστευον, ὅτι τὰ ἐν τῷ κόσμῳ διαπράττονται, ὅπως τοῖς αἰοιδοῖς ποιητικῇ ὕλῃ χορηγῇται⁶⁾. Αἱ ιδέαι αἷται ἢ περιείχοντο ἐν τοῖς μύθοις, οὓς παρέλαβεν ὁ Ὅμηρος, ἢ εἰσιν ιδέαι αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ. Εἰ μὲν τὸ πρῶτον, οἱ ἐπὶ τῶν

1) Proleg. ad Homer. σελ. 94 „Quid? quod ne nominis quidem immortalitas tum quemquam impellere potuit, ut ei duraturis monumentis prospiceret; idque de Homero credere, optare est, non fidem facere. Nam ubi is tali studio se teneri significat? ubi professionem ejus modi, ceteris poetis tam frequentem, edit, aut callide dissimulat?“ 2) Ὀδυσσ. Α 302. 3) Ἀντόθι 298. 4) Ἰλιάδ. Ζ 358. 5) Ὀδυσσ. Ω 196. 6) Ὀδυσσ. Θ 579.

Τρωικῶν ἄνθρωποι τοιαύτας ἰδέας ἐκφράζοντες εἶχον ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ μέσα τῆς διατηρήσεως τῶν ποιημάτων, εἰ δὲ τὸ δεύτερον, ὁ ποιητὴς τὰ ἔπη αὐτοῦ ποιῶν τὴν μακροβιότητα αὐτῶν ἐκ σπουδαίων αἰτίων προεγίνωσκειν. Εἰ λοιπὸν οἱ τε ἥρωες καὶ αἱ ἡρωίδες πρὸς τοὺς ὀψιγόνους ἀγορῶσι, διὰ τί ὁ Wolf ταύτην τὴν φιλοδοξίαν οὐκ ἀποδίδωσι τοῖς ποιηταῖς, οὔτινες καὶ τότε καὶ νῦν καὶ ἔει ἔσονται φιλόδοξοι ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους; Ἀλλ', ἐν ᾧ ὁ μέγας Wolf ταύτης τῆς ἀσθενείας τῶν ποιητῶν ἀμνήμων ἐγένετο, ὁ πολύμητις Ὀδυσσεύς, ὁ εἰς τὰ ἀνθρώπινα ἐλατήρια εἰσδύων, γινώσκει, ἵνα ἐκ τῆς φιλοδοξίας τῶν συγχρόνων ἀοιδῶν ὠφελῇ. Διότι παρακαλῶν τὸν Δημόδοκον, ἵνα τὸν δούρειον ἵππον ἔσῃ, ὑπισχνεῖται αὐτῷ, ὅτι πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις τὴν θείαν αὐτοῦ ἀοιδὴν διηγήσεται¹⁾. Ὁ αὐτὸς ἥρωες λέγει, πᾶσι γὰρ ἀνθρώποισιν ἐπιχθονίοισιν ἀοιδοὶ τιμῆς ἔμμοροί εἰσι καὶ αἰδοῦς²⁾. Ταῦτα πάντα οὐ διδάσκουσιν ἡμᾶς, ὅτι καὶ οἱ ποιηταὶ τῶν τότε χρόνων φιλόδοξοι ἦσαν;

Ἀλλ' ἴσως ὁ Wolf ἀπαιτεῖ τὴν ὁμολογίαν αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ, ὅπως πεισθῇ. Τοιαύτη ὅμως ἀπαιτήσις τολμηρὰ ἐστίν. Διότι ὁ τοιαῦτα ἀπαιτῶν ἀναξίαν τῷ Ὅμηρῳ ματαιότητα ἀποδίδωσιν. Ἀλλά, καὶ εἰ οὕτω μάταιος ἦν ὁ Ὅμηρος, διὰ τὴν φύσιν τῆς αὐτοῦ ποιήσεως οὐκ ἡδύνατο ἐμβαλεῖν τὴν αὐτοῦ φιλοδοξίαν. Διότι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, ὡς εἴρηται, ἔχουσι θέμα πολὺ ἀρχαιότερους μύθους. Ἀρχαιότερους δὲ μύθους ποιῶν πῶς ἡδύνατο περὶ ἑαυτοῦ εἰπεῖν τι; Καὶ νῦν οἱ ἀρχαιότερους δῆθεν μύθους πλάσσοντες, εἰ οὗτοι τῶν πρώτων τῆς μυθοποιίας κανόνων γινώσται εἶσιν, οὐ πληροῦσι φιλοδόξους σκοπούς. Πρὸς πᾶσι τούτοις μόνῃ ἡ φιλοδοξία κινεῖ τὸν κάλαμον τῶν γραφόντων; Ἀλλ' ἱκανὰ τὰ εἰρημένα ἔστωσαν.

Διότι καὶ τὰ τοῦ Wolf ὅπλα ἐξητλήθησαν, καὶ οὐ τοῦ παρόντος, ἵνα εὐρύτερον τὸ ζήτημα ἀναπτύξωμεν, ἀλλὰ τὴν τελευταίαν ἡμῶν πεποιθήσιν ἐκφράσωμεν. Αἱ ὑπὸ τοῦ

1) Ὀδυσσ. Θ 496. 2) Ἀπόθ. 480.

μεγάλου ἀνδρὸς κατὰ τῆς γραφῆς τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν γε-
ρόμεναι ἀποδείξεις οὐ μόνον οὐχ ἱκαναί εἰσιν, ὅπως πεί-
σωσιν ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ οὕτω μεμιγμέναι μετὰ μεγάλων ἀμαρ-
τημάτων εἰσίν, ὥστε εἰκάζομεν, ὅτι αὗται ἐν τῇ νεανικῇ
τοῦ συγγραφέως ἡλικίᾳ δημιουργηθεῖσαι καὶ ἐπὶ μακρὸν
χρόνον ἐν αὐτῷ ῥιζωθεῖσαι κατέστησαν αὐτὸν ἀνεπιτήδειον,
ὅπως ἐν τῇ προκεχωρηκυῖᾳ ἡλικίᾳ, καθ' ἣν τὰ Προλεγό-
μενα ἐξέδω, τάντας ἀκριβέστερον βασανίσῃ. Ἐκ τῶν
Προλεγομένων λοιπὸν οὐκ ἀποδείκνυται, ὅτι
ἐφ' Ὀμήρου ἡ γραφὴ ἦν ἄγνωστος. Λέγοντες δ',
ὅτι ἐφ' Ὀμήρου ἡ γραφὴ γνωστὴ ἦν, οὔτε βιβλιοθήκας χει-
ρογράφων, οὔτε τὰ παραπλήσια νοοῦμεν, ἀλλὰ μόνον, ὅτι
βιβλία, ὡς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, ἠδύναντο (βεβαίως οὐχ οὕτω
ῥαδίως, ὡς ἐπὶ Σωκράτους) γραφῆναι καὶ ἀντιγραφῆναι.
Οὐχὶ δ' ὀρθῶς, ὡς νομίζομεν, ὁ μέγας Wolf τὸ τῆς γραφῆς
τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ζήτημα λίαν στενωῶς μετὰ τῆς ὑπάρ-
ξεως τοῦ ποιητοῦ αὐτῶν συνέδεσεν. Διότι ἡ γραφὴ μόνον
ἐπὶ τῆς τῶν ἐπῶν τύχης ἐπιδρᾷ, οὐχὶ δὲ καὶ ἐπὶ τῆς
ὑπάρξεως τοῦ ποιητοῦ αὐτῶν, ὡς ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφα-
λαίῳ δῆλον ἔσται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Εἰ τὰ τοῦ Ὀμήρου ἔπη ἄνευ γραφῆς ἠδύναντο συλληφθῆναι,
ποιηθῆναι καὶ διατηρηθῆναι.

Ἐν ἐκάστη σχεδὸν ἐπιστήμῃ ὑπάρχουσι ζητήματά τινα
ἐν τῇ ὁδῷ ταύτης οὕτω μεγάλους ὄχθους προβάλλοντα,
ὥστε οἱ ἀπειρότεροι ὁδοιπόροι νομίζουσιν, ὅτι πρὸς τού-
τους προσκρούουσιν. Οἱ ἐμπειρότεροι ὅμως τὴν μίαν, ἣ
τὴν ἑτέραν τοῦ ζητήματος λύσιν δεχόμενοι πάνν ῥαδίως
τούτους λειαινουσιν. Τούτους καὶ ἡμεῖς μιμηθῶμεν. Καὶ
ἐδείξαμεν μὲν, ὅτι αἱ πολυθρύλητοι κατὰ τῆς γραφῆς τῶν
ἐπῶν ἀποδείξεις οὐχ ἱκαναί εἰσιν, ὅπως ταύτην τῷ τε
Ὀμήρῳ καὶ τοῖς συγχρόνοις αὐτοῦ ἀρνηθῶμεν, ὅμως οἱ

πλείστοι τῶν φιλολόγων δέχονται τὰς τοῦ Wolf ἀποδείξεις. Τούτου δ' οὕτως ἔχοντος ἀντὶ τῆς γνώσεως αὐτὴν τὴν ἀγνοίαν τῆς γραφῆς ὑποθῶμεν. Διότι ἄλλως τὸ ἡμέτερον οἰκοδόμημα ἐρειδόμενον ἐπὶ κρηπίδος ὑπὸ πλείστων σοφῶν σαθραῖς νομιζομένης εἰς φαινομένους κινδύνους ὑπόκειται. Ὑποθεσίθω λοιπόν, ὅτι ἐφ' Ὅμηρον ἡ γραφὴ ἀγνωστος ἦν, ἢ ὅτι καὶ γνωστὴν οὖσαν ὁ ἡμέτερος ποιητὴς ἡγνόει. Μετὰ τὴν ἐπιεικεστάτην ταύτην συνθήκην, ἣν μετὰ τοῦ Wolf συνάπτομεν, νέα ὀχυρώματα ἐγείρονται, καὶ νέα ὅπλα προτείνονται. Ἐνταῦθα δὴ τῷ νικήσαντι ἔσται πλουσία λεία, ἢ τοῦ Ὁμήρου κερφαλή.

Ὁ μέγας Wolf λέγει¹⁾. Δῶμεν τῷ Ὁμήρῳ πνεῦμα ἐξ οὐρανοῦ καταπεμφθέν, ἔστω ἡμῖν ὁ Ὅμηρος, ὡς λέγει ὁ Vellejus²⁾, ἄνευ παραδείγματος καὶ ἄνευ μιμητοῦ μέγιστος, ὅμως οὐ δύναται ἀποδοθῆναι αὐτῷ τοῦθ', ὅπερ τὴν ἀνθρωπίνην νόησιν ὑπερβαίνει. Καὶ ὁ τοσοῦτος Ὅμηρος κατὰ τὸν Wolf οὐκ ἡδύνατο ποιῆσαι ἔπη, ὧν τὸ σχέδιον οὔτε ὑπὸ τῆς ψυχῆς ὑποτυπωθῆναι, οὔτε ἐκτελεσθῆναι ἄνευ τεχνητῆς βοηθείας τῆς μνήμης ἡδύνατο. Ἀλλ' ἕκαστος δύναται δοῦναι τῷ Ὁμήρῳ τοσοῦτον πνεῦμα καὶ τοσοῦτον μέγεθος, ὅσον ἡ θερμότης τῆς φαντασίας αὐτοῦ ἐπιτρέπει. Οὗτος ὅμως, ὡς καὶ ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ ἔσται λόγος, τοσοῦτον μέγας, ἢ τοσοῦτον μικρός ἐστιν, ὅσον τὰ ἔπη αὐτοῦ δεικνύουσιν. Τῇ ἀληθείᾳ θαυμάζομεν τοὺς περὶ τὸν Wolf καὶ Lachmann, οἵτινες ἅφ' ἑνὸς μὲν τῷ Ὁμήρῳ ὑπερφυσικὸν μέγεθος ἀποδίδουσιν, ἅφ' ἑτέρου δὲ καταψηφίζουσιν αὐτοῦ ὡς ἐνόχου μεγέθους, ὃ αὐτοὶ ἀποδίδουσιν. Μετὰ τὴν εἰρημένην παρατήρησιν λέγομεν, ὅτι ἡ δυσχέρεια, ἣν ὁ Wolf προτείνει ἡμῖν, ἔδει ὕφ' ἡμῶν ἐκείνῳ προταθῆναι. Διότι αὕτη ἐστὶ προῖὸν τῆς ἀγνοίας τῆς γραφῆς. Ἀλλ' ἔστω.

Πῶς λοιπόν τὸ ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσι σχέδιον παρήχθη; Τέσσαρες ὑποθέσεις δυναταὶ εἰσιν· α') ὅτι τοῦτο (ἢ τὰ σπουδαιότερα αὐτοῦ σημεῖα) ἐν τῷ Τρωικῷ μῦθῳ

1) Proleg. ad Homer. σελ. 109. 2) Κεφ. V.

περιείχετο, (β') ὅτι βραδύτερον τοῦτο εἰς τοὺς μύθους εἰσῆχθη ὑφ' ἐνός, ἢ (γ') πλειόνων ποιητῶν τῶν τοὺς μύθους εἰς ἔπη μεταμορφωσάντων, ἢ (δ') ὅτι ἐποίηθησαν μὲν μικρὰ ἄσματα ἄνευ γενικοῦ ποιητικοῦ σχεδίου, ὅμως βραδύτερον τὰ ἄσματα ὑπὸ τοῦ Σόλωνος, Πεισιστράτου (ὡς ὁ Wolf νομίζει), ἢ ἄλλου τινὸς συναρμοσθέντα σχέδιον ἐκτήσαντο. Ἄλλ' ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων ὑποθέσεων μόνον ἡ πρώτη οὐ μόνον πιθανή, ἀλλὰ καὶ ἀποδεικτέα ἐστιν, ὥς μετ' ὀλίγον δειχθήσεται. Καὶ δὴ ὄντως ὑπεράνθρωπόν ἐστιν, εἰ ὁ Ὅμηρος ἄνευ βοηθείας τῆς γραφῆς τὴν πρώτην τοῦ μύθου (διότι ἕκαστος μῦθος ἔχει ἐνότητά τινα καὶ ποιητικὸν σχέδιον) ἐνότητα ἔλκε, καὶ ἄλλην ὅλως νέαν ἐπενόει. Ὑπερφυσικώτερον ὅμως ἦν, εἰ πολλοὶ ἀοιδοί, ὅσαι γε ῥαψωδίαὶ ἐν τε τῇ Ἰλιάδι καὶ Ὀδυσσεΐᾳ, οὕτως ὁμοίαν φαντασίαν εἶχον, ὥστε τὰ ἄσματα αὐτῶν εἰς ἓν ποιητικὸν σχέδιον ἠδύναντο συναρμοσθῆναι. Τοιαύτην δ' ὑπόθεσιν οὐ δυνάμεθα δέξασθαι, ἂν μὴ δημιουργήσωμεν σχολὰς ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὴν αὐτῶν φαντασίαν ἐξ ἴσου θερμαινούσας καὶ ἀφομοιούσας ἐπὶ τῷ πλανῆσαι τοὺς ὀψιγόνους. Διότι οἱ σύγχρονοι, εἰ μὴ ἦσαν ἥρωες, ὅμως πρὸς τούτους παρεμφερεῖς, οἱ δ' οὕτω διάγοντες τὰ τοιαῦτα ἐργαστήρια οὐ τιμῶσιν, ἀλλὰ ψέγουσιν, εἰ παρὰ φύσιν παρ' ἑαυτοῖς ἐγεννῶντο. Τελευταῖον τὸ ποιητικὸν σχέδιον τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν οὔτε ὑπὸ τοῦ Σόλωνος, οὔτε ὑπὸ τοῦ Πεισιστράτου, οὔτε ὑπὸ ἄλλου τινὸς ἠδύνατο βραδύτερον δοθῆναι, ὥς ἐν τε τῷ βιβλίῳ τούτῳ καὶ τῷ ἐπομένῳ ἱστορικῶς καὶ αἰσθητικῶς ἀποδείκνυται.

Εἰ λοιπὸν τὸ σχέδιον τῆς τε Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας κεῖται ἐν αὐτῷ τῷ Τρωικῷ μύθῳ, οὐ δεόμεθα Ὁμήρου θεόπεμπτον πνεῦμα ἔχοντος, ἀλλ' ἀνθρώπου ἀθρόωπινον νοῦν κεκτημένου. Ὁ Ὅμηρος, ἄνθρωπος ἄξιος τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἀποδιδομένου αὐτῷ, ἠδύνατο καὶ ἄνευ μακρᾶς σκέψεως ποιῆσαι μέρος τι τοῦ Τρωικοῦ μύθου κατὰ τὸ ἐν αὐτῷ ὑπάρχον σχέδιον, εἰ μὴ μείζονα νοῦν εἶχεν, ὅπως τοῦτο μᾶλλον διασκενᾶσῃ καὶ διακοσμήσῃ. Πόσον δ' ἐπέτυχεν αὐτοῦ, εἰ δῆλον ἦν, ὅτι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη

οὐχ οὕτω λίαν ἐβλάβησαν, ἢ οὐχ οὕτω λίαν ἐβελτιώθησαν, ὥστε ἀπώλεσαν ἢ ἐκτήσαντο ἐνότητα, ἴσως δικαιότερον ἀπεφαινόμεθα. Ἀλλὰ δυστυχῶς οἱ πιστεύοντες, ὅτι ἀνευρίσκουσι τὸ κεῖμενον τῆς Ἀρισταρχείου ἐκδόσεως κολακεύουσὶ πῶς ἑαυτούς, οἱ δὲ νομίζοντες, ὅτι κέκτηνται τὴν Πεισιστράτειον ἐκδοσιν, πλανῶνται, οὐδεὶς δὲ τοῖμα εἰπεῖν, ὅτι τὰ ἔπη οὕτω τέλεια, ἢ οὕτως ἀτελῆ ἔχομεν, ὥς ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ποιητοῦ αὐτῶν ἐξέρρευσαν.

Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ περὶ τὸν Lachmann νομίζουσιν, ὅτι ἐκ τοῦ πολλάκις ἐπισκευασθέντος οἰκοδομήματος δύνανται κρίνειν περὶ τῆς τέχνης τοῦ πρώτου ἀρχιτέκτονος, τολμηρότεροι καὶ ἡμεῖς γενόμενοι τούτοις ἀκολούθησώμεν. Ἐχουσι λοιπὸν τὰ ὁμηρικὰ ἔπη τοιοῦτον ποιητικὸν σχέδιον, οἷον ὑπὸ ποιητοῦ ἀνευ βοηθείας τῆς γραφῆς ὑποτυποῦνται, ἢ οὐ; Ὁ Wolf ἀποκρίνεται καὶ ναὶ καὶ οὐ. Διότι προκειμένον ἀποφανθῆναι, εἰ εἷς ποιητὴς ἀνευ τῆς βοηθείας τῆς γραφῆς ἠδύνατο ὑποτυπῶσαι σχέδιον, οἷον τὸ τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσσεΐας, ἀποκρίνεται ἀποφατικῶς. Διὰ τῆς ἀρνήσεως ὁμοῦς ταύτης ὁ μέγας ἀνὴρ ὁμολογεῖ, ὅτι ἐν τούτοις τοῖς ἔπεσιν ὑπάρχει ποιητικὸν σχέδιον, οἷον ὅφ' ἐνὸς ποιητοῦ βοηθὸν τὴν γραφὴν ἔχοντος διαγράφεται. Ὅταν ὁμοῦς ἐκ τῶν ἐπῶν αὐτῶν ἀποφαίνηται, εἰ εἷς ἦν ὁ ποιητὴς, ἢ πλείονες, τότε δὴ ἐπιλήσμων γενόμενος, ὅτι ἡ πρώτη αἰτία τῆς ἀρνήσεως τοῦ ἐνὸς ποιητοῦ ἦν τὸ ἐντελὲς σχέδιον, καταψηφίζει αὐτοῦ. Ἀλλ', ἐπειδὴ τὰ ἀντιφασκοντα οὐδέποτε ἀληθῆ εἰσιν, οἱ περὶ τὸν Wolf ἐν τῶν δύο ὀφείλουσιν ἐκλέξαι. Ἐρωτῶμεν λοιπὸν αὐτοὺς, εἰ τὸ σχέδιον τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν κατὰ τοὺς νόμους τῆς ἐποποιΐας ἐντελὲς ἐστίν, ἢ οὐ. Ἀποκρίνονται οὐχί. Τότε δὴ λέγομεν, ὅτι ὁ ποιητὴς διὰ τὴν ἄγνοιαν (ὥς δὴ αὐτὸς ὁ Wolf ἀποφαίνεται) τῆς γραφῆς τοσοῦτον ἀτελὲς σχέδιον (ὅσον δὴ αὐτὸς ὁ Wolf ἀνευρίσκει) δυνάμενος ὑποτυπῶσαι ἴσως δικαίως ὑπὸ τοῦ Wolf καὶ ἰδίως ὑπὸ τοῦ Lachmann ψέγεται. Μάτην λοιπὸν ὁ Wolf τῷ Ὁμήρῳ θεόπεμπτον πνεῦμα ὑποβάλλει, ὅπως ὑποτυπῶσῃ σχέδιον, ὅπερ κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Lachmann μάλιστα ἡμαρτημένον ἐστίν. Ἀλλ' ὁ Wolf μετανοῶν

Μιστριώτιον Ἰστορ. τῶν ὁμηρ. ἐπῶν.

λέγει ναί. Τότε λέγομεν, ὅτι δεκτῆς γενομένης τῆς τοῦ σχεδίου τελειότητος, ἥτις κατὰ τοὺς αὐτοὺς δὴ κριτικούς ὕφ' ἐνὸς ποιητοῦ ἐπιτυγχάνεται, ὀφείλομεν εὑρεῖν τὰ αἷτια ταύτης. Ἡμεῖς γε τὸ σχέδιον εὐρίσκομεν ἐν τε τῷ μύθῳ καὶ τῇ ἀγαθῇ τοῦ ποιητοῦ φύσει. Ὁ Μάρων, ὁ Μίλτων, ὁ Τάσσος καὶ οἱ ἄλλοι τῶν νεωτέρων χρόνων ἐπικοί ποιηταὶ καὶ μακρὸν χρόνον κατέτριψαν, καὶ ποιητικούς νόμους ἐμελέτησαν, ὅπως τοὺς ὑπ' αὐτῶν δημιουργηθέντας μύθους εἰς σχέδιον ὑποβάλωσιν, ὁ Ὅμηρος ὁμοῦς, ὡς μὴ δημιουργῶν νέον μῦθον, πάντων τούτων ἀπηλλάσσειτο.

Πρὸς δὲ λίαν πιθανὸν φαίνεται, ὅτι ὑπὸ τῶν προγενεστέρων ἀοιδῶν καὶ ποιητῶν οὐ μόνον οἱ μῦθοι διεκοσμήθησαν, ἀλλὰ καὶ τὸ σχέδιον αὐτὸ προπαρεσκευάσθη. Λέγεται δὴ ἐν αὐτῇ τῇ Ὀδυσσεΐᾳ περὶ τοῦ Δημοδόκου, ὅτι οὗτος κατὰ κόσμον¹⁾ ᾄδει τὸ νεῖκος τοῦ Ὀδυσσέως καὶ Ἀχιλλέως. Ὁ δὲ Φῆμιος ὀνομάζων ἐαυτὸν αὐτοδίδακτον²⁾ ὑπαινίσσεται, ὅτι ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς χρόνοις οἱ ποιηταὶ ἐδιδάσκοντό πως παρ' ἄλλων. Τοῦτο ὁμοῦς νοητέον κατὰ τὴν ἀπλότητα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐντεῦθεν ἴσως ἐπήγασε καὶ ὁ μῦθος, ὅτι ὁ Προναπίδης³⁾, ἢ ὁ Ἀριστέας⁴⁾ ἦσαν διδάσκαλοι τοῦ Ὀμήρου. Πλὴν τούτων μνημονεύονται ὡς ἀρχαιότεροι τοῦ Ὀμήρου ποιηταὶ ὅ τε Κόρινθος⁵⁾ καὶ ὁ Σάαρος⁶⁾. Ὁ δὲ Σταγειρίτης δικαίως νομίζει, ὅτι πολλοὶ ποιηταὶ πρὸ τοῦ Ὀμήρου ὑπῆρχον⁷⁾. Ὅσῳ δ' ἡμαρτημένον ἐστίν, ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐμιμήθη τὸν Ὀρφέα⁸⁾, καὶ ὅτι δῆθεν σφετερισάμενος τὰ τῆς Ἀελφικῆς Σιβύλλης⁹⁾ ἐκόσμησε τὴν ἰδίαν ποίησιν, τοσούτῳ πιθανὸν φαίνεται, ὅτι ἐκαρπώσατο τῶν προγενεστέρων ποιητῶν, ὡς δὴ ὁ Ἀσκραῖος ἀοιδὸς παρενέβαλεν ἐν τοῖς Ἔργοις γνώμας παρὰ τῷ λαῷ φερομένας¹⁰⁾.

Πρὸς πᾶσι δὲ τούτοις οὐκ ἀποκλείεται καὶ ἡ ὑπόθε-

1) Ὀδυσσ. Θ 489. 2) Ὀδυσσ. X 347. 3) Διόδωρ. Σικελ. III, 16. 4) Στράβ. XIV, 639. 5) Σουίδ. ἐν λ. 6) Ἀλκιαν. Ποικιλ. ἱστορ. XIV, 21. 7) Περὶ ποιητ. IV, 9. 8) Κλήμ. Ἀλεξ. Στρωμ. VI, 738. Τζέτζ. Ἐξηγ. 26. Lobeck, Aglaoph. σελ. 592. 9) Διόδωρ. Σικελ. IV, 66. 10) Πλουτ. Βίος Ὁρσ. κεφ. II.

σις, ὅτι ὁ Μελησιγενὴς οὐκ ἐποίησεν ὅλην Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσσειαν συγχρόνως, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον τὸ ὑπὸ τοῦ μύθου διαγεγραμμένον σχέδιον τηρῶν. Τοῦτο δὴ καὶ οἱ ἀρχαῖοι, ὡς παραδίδωσιν ὁ Σουίδας, καίπερ γινώσκοντες, ὁμῶς οὐκ ἐνόμισαν, ὅτι οὕτω ποιητικὸν σχέδιον οὐκ ἐπιτυγχάνεται. Ἀλλὰ δεκτῆς τῆς τελειότητος τοῦ σχεδίου τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν γενομένης, καὶ εἰ μηδεμία εἰκασία ἦν πιθανή, ὠφείλομεν ὁμολογῆσαι τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν. Διότι προϊόντος τοῦ χρόνου ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος μεταβάλλεται, τοῦτου δὲ μεταβαλλομένου καὶ αἱ πρὸς ἀλλήλας τῶν ψυχικῶν δυνάμεων σχέσεις συμμεταβάλλονται. Ὁ κριτικὸς θαυμάζει τὸ ὕψος τῆς φαντασίας τοῦ Ὀμήρου, ὡς οὗτος ἔμελλεν, εἰ ἔζη, θαυμάσαι τὸ βάθος τῆς κρίσεως τοῦ κριτικοῦ. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ὑποτυπώσεως τοῦ σχεδίου τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν.

Ἀλλὰ πῶς ἦν δυνατόν ἄνευ γραφῆς μακρὰ ἔπη ἐν τῇ τοῦ ποιητοῦ, τῇ τῶν συγχρόνων καὶ τῇ τῶν μεταγενεστέρων μνήμῃ διατηρηθῆναι; Ἀποκρινόμεθα ἐρωτηματικῶς· πότερόν ἐστιν εὐκολώτερον, τὸ διατηρηθῆναι μῦθον, δηλαδὴ ἔπεα πτερόεντα, ἄνευ μέτρου, ἄνευ δεσμοῦ, ἢ τὸ διατηρηθῆναι δεδεμένον τῷ μέτρῳ ἔπος; Αὐτὸς ὁ Wolf ἀποκρίνεται τὸ δεύτερον, πάντες οἱ ἀνθρωποὶ ὁμολογοῦσι καὶ ἡ πείρα τοῦτο ἐπεκύρωσεν. Ἀλλὰ πάντες σχεδὸν οἱ φιλόλογοι ὁμολογοῦσιν, ὅτι ὁ Τρωικὸς μῦθος πολὺν βραδύτερον τῆς γενέσεως αὐτοῦ εἰς ἔπη μετεμορφώθη. Πῶς λοιπὸν ὁ μέγας καὶ πολυσύνθετος οὗτος μῦθος, καίπερ μὴ δεδεμένος διὰ τοῦ μέτρου, διετηρήθη; Εἰ οἱ μῦθοι πολλοὺς αἰῶνας λυτοὶ διετηροῦντο, δεδεμένοι ἴσους ἢ ὀλιγωτέρους φύσει πολὺν κρεῖττον. Ἀλλὰ δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι οἱ μῦθοι οὐκ ἀσφαλῶς ἐν τῷ ρεύματι τῶν αἰώνων διετηρήθησαν, ἀλλὰ στοιχεῖα ἀπώλεσαν, πλείονα ἐκτῆσαντο καὶ πολλαχῶς μετεβλήθησαν. Τίς ὁμῶς ἢ ἀπόδειξις, ὅτι τὰ ἔπη οὐ τὴν αὐτὴν ἔσχον τύχην; Ἄν πιστεύσωμεν τῷ Lachmann συχνάκις ἐν τῇ Ἰλιάδι προσκροῦντι, ἔχομεν πρόχειρον μάρτυρα, ὅτι τὸ ἔδαφος τῶν ἐπῶν περιέχει ὄχθους καὶ χαίνοντα ῥήγματα, ἐν οἷς ἂν μὴ τὸν Ὀμηρον παρὰ τὸ δίκαιον καὶ τοὺς νόμους

τῆς λογικῆς ῥίψωμεν, δυνάμεθα τὰ τῆς λήθης ἔργα διυδεῖν.

Ἄλλ' εὐτυχῶς καὶ μείζονες τούτων ἀποδείξεις ὑπάρχουσιν. Οἱ τὸν Φαῖδρον¹⁾ τοῦ Πλάτωνος ἀναγνόντες μέμνηται, ὅτι ὁ Θεῦθ τῷ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεῖ τὰ γράμματα δεικνύων ὠνόμαζε ταῦτα φάρμακα τῆς μνήμης. Ἄλλ' ὁ σοφώτερος τοῦ Θεοῦ βασιλεὺς δικαίως λήθης πρόξενα ταῦτα ἐθεώρησεν. Τοῦθ', ὅπερ ὁ ἀρχαῖος φιλόσοφος εἶπεν, ἡ πείρα καθ' ἐκάστην ἀποδεικνύει. Διότι ὄντως ἡ μνήμη διὰ τὴν μεγάλην τῆς τε γραφῆς καὶ ἀναγνώσεως χρῆσιν καὶ διὰ τὸν εὐρύτατον κύκλον τῶν σπουδῶν τῶν ἡμετέρων χρόνων μέγα ἐβλάβη. Ἐπὶ Σωκράτους ὅμως, ὅτε ὁ τῶν σπουδῶν κύκλος στενὸς ἦν, νέοι, ὡς ὁ Νικήρατος²⁾, τῇ αὐτῶν μνήμῃ ὀλόκληρον τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσειαν παρέδιδον. Ὁ Κικέρων διηγεῖται, ὅτι ὁ ῥήτωρ Hortensius ἠδύνατο διὰ τῶν αὐτῶν λέξεων εἰπεῖν πάνθ', ὅσα καθ' ἑαυτὸν ἐμελέτησεν, ὁ δὲ Ἰούλιος Καῖσαρ ἱστορεῖ, ὅτι οἱ Ἀρουνδαί μέγαν ἀριθμὸν στίχων ἐκ στήθους ἐμάνθανον³⁾. Ὁ δὲ Καρύστιος παρ' Ἀθηναίῳ⁴⁾ παραδίδωσιν, ὅτι Κάσσανδρος ὁ τῆς Μακεδονίας βασιλεὺς οὕτω φιλόμηρος ἦν, ὥστε διὰ στόματος εἶχε τὰ πολλὰ τῶν ἐπῶν τοῦ Ὀμήρου. Ἀλλὰ μὴ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς ἀναδιφῶμεν. Διότι τῶν συγχερόνων οἱ μὴ γράμματα διδαχθέντες μαρτυροῦσι τοῦτο. Ἐν τῇ Ἀμε-

1) 274 E „Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τοῖς γράμμασιν ἦν, Τοῦτο δέ, ὃ βασιλεῦ, τὸ μάθημα, ἔφη ὁ Θεῦθ, σοφωτέρους Αἰγυπτίους καὶ μνημονικωτέρους παρέξει· μνήμης τε γὰρ καὶ σοφίας φάρμακον εὐρέθη. Ὁ δ' εἶπεν, Ὡ τεχνικώτατε Θεῦθ, ἄλλος μὲν τεκεῖν δυνατὸς τὰ τῆς τέχνης, ἄλλος δὲ χρῆναι, τίν' ἔχει μοῖραν βλάβης τε καὶ ὠφελείας τοῖς μέλλουσι χρῆσθαι. Καὶ νῦν σύ, πατήρ ὢν γραμμάτων, δι' εὐνοίαν τούναντίον εἶπες, ἢ δύναται. Τοῦτο γὰρ τῶν μαθόντων λήθην μὲν ἐν ψυχαῖς παρέξει μνήμης ἀμελετησίῃ... Οὐκ οὖν μνήμης, ἀλλ' ὑπομνήσεως φάρμακον εὐρές. 2) Ξενοφ. Οἰκονομ. III, 5. 3) De bell. Gall. VI, 14 „Magnum ibi numerum versuum ediscere dicuntur itaque annos nonnulli vicenos in disciplina permanent. Neque fas esse existimant ea litteris mandare, quam in reliquis fere rebus, publicis privatisque rationibus, Graecis litteris utantur...“ 4) XIV, 12. Παράβαλ. καὶ Εὐστάθ. εἰς Ἰλιάδ. Ω 486 σελ. 1360.

ρικῇ ἱῶσιν ἄνθρωποι, οἵτινες ἀπὸ μνήμης ἐγχώρια ἄσματα ὑπαγορεύοντες πολλοὺς μῆνας τὸν ταχύτατον γραφεὰ ἀσχολοῦσιν. Γνωστοί εἰσιν οἱ Ἰταλοὶ αὐτοσχεδιάζοντες (improvisatori), οἵτινες παρὰ τοῦ βουλομένου θέμα λαβόντες καὶ ταχέως τοῦτο εἰς ποίημα μεταμορφώσαντες ἄδουσιν. Τοῦ δ' ἄσματος μακρὸν χρόνον μέμνηται. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες συχνάκις ὁρῶσι τοιαῦτα φαινόμενα, οὐ δέονται πλειόνων παραδειγμάτων. Διότι ἄνθρωποι τὴν αὐτῶν μνήμην διὰ τῶν γραμμάτων μὴ φθείραντες οὕτω πιστὴν ταύτην ἔχουσιν, ὥστε διεγείρουσι τὸν θαυμασμὸν ἐκείνων, οἵτινες τὴν τοῦ Θεοῦ ἀνακάλυψιν ἐπιδοκιμάσαντες τὰ τοῦ Κάδμου δῶρα ἐδέξαντο. Διὰ ταῦτα μνησθῶμεν αὖθις, ὅτι αἱ τῆς ψυχῆς δυνάμεις ἀλλοιοῦνται. Ὁ τὴν μνήμην ἀσθενὴς ἡμέτερος αἰὼν θαυμάζει τὸ μέγεθος τοῦ ἔργου, ὡς θαυμάζει ὁ νεώτερος στρατιώτης, ὅτι ὁ μαθητὴς τοῦ Σταγειρίτου ἄνευ πυρίτιδος πόλεις καὶ φρούρια ἐξεπόρθει· ἀπιστεῖ δ' ὁ ναύτης, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἄνευ πυξίδος εὐρείας θαλάσσας διέπλεον, ἵσως ἀπιστήσουσι καὶ οἱ μεταγενέστεροι, ὅτι ὁ ἐθνικὸς ἡμῶν ἥρως ἄνευ ραβδωτῶν τηλεβόλων καὶ ἄνευ θαρακωτῶν ἀτμοπλῶν δι' ἐνὸς θαλοῦ τῶν ἀνατολικῶν τῆς Μεσογείου θαλασσῶν ἦρχεν. Ὅσα οἱ αἰῶνες οὐ δύνανται ποιῆσαι, ταῦτα καὶ οὐ πιστεύουσιν. Ὁ Ὅμηρος λοιπόν, εἰ μὴ ἐγίνωσκεν, ἢ μὴ ἤθελε τὰ ὑπ' αὐτοῦ ποιηθέντα ἔπη γράψαι, ἡδύνατο ταῦτα διατηρῆσαι. Διότι πρὸς τοῖς εἰρημένοις, οὕτως εἰπεῖν, νηπιόθεν ἀνετράφη μετὰ τῶν μύθων, οὓς βραδύτερον εἰς ἔπη μετεμόρφωσεν. Πρὸς πᾶσι δὲ τούτοις ῥαδίως ὁ ποιητὴς τῶν αὐτοῦ ποιημάτων μέμνηται.

Ἀλλὰ τὰ μέχρι τοῦδε περὶ τοῦ ζητήματος τούτου εἰρημένα εἰσὶν εἰκασίαι (καθ' ὅσον ἐκ τῶν ἱστορικῶν χρόνων κρίνομεν περὶ τῶν ὁμηρικῶν), σπουδαιόταται μὲν, ὅμως στενὴν ἀτραπὸν καταλιμπάνουσαι τοῖς ὀρεγομένοις διολισθαίνειν ἐν τοῖς τοιούτοις τῆς ἐπιστήμης ζητήμασιν. Ἐκαστος ὁρᾷ μὲν, ὅτι αὗται ἔχουσι μεῖζον βάρος τῶν εἰκασιῶν τῶν ἐκ τῆς ἀσθενείας τῆς ἰδίας μνήμης κρίνόντων, ὅμως ἐδραιωτέρας ἀποδείξεως ἐπιθυμεῖ. Ἐπειδὴ λοιπὸν οὕτως ἔχει, πόσον ἄρα γε τιμαλφῆς ἔμελλεν εἶναι ἡ

μαρτυρία, εἰ ὁμηρικός τις ἄνθρωπος οἶονεἰ τὴν τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος φιλομάθειαν προγινώσκων ἔλεγέ τι ἡμῖν περὶ τούτου τοῦ ζητήματος. Ἀλλ' εὐτυχῶς καὶ παρὰ προσδοκίαν τῶν ἀμελέστερον τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἐρευνησάντων ἔχομεν τοιαύτην. Ὁ ὁμηρικός Δημόδοκος τὸ ἔργον ἀναδεξάμενος λύει τὴν ἀπορίαν ἡμῶν.

Διότι οὗτος οὐ μόνον ὁλόκληρον τὸν Τρωικὸν μῦθον ἀπὸ μνήμης γινώσκει, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἄσματα, ὡς τὴν μίξιν τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Ἀφροδίτης. Καὶ πρῶτον ὁ ἀοιδὸς τὸ τοῦ Ὀδυσσεύς καὶ Ἀχιλλέως νεῖκος ἄδει¹⁾. Ὁ δ' Ὀδυσσεὺς παρὼν καὶ ἀκούσας ὁμολογεῖ, ὅτι ὁ Δημόδοκος οὕτω καλῶς γινώσκει τὰ γεγονότα, ὥστε νομίζει²⁾, ὅτι ἡ Μοῦσα ἢ ὁ Ἀπόλλων αὐτὸν ἐδίδαξεν. Διότι ἄδει ταῦτα, ὥσει ἦν παρὼν. Ἄν κρίνωμεν ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἀρχαίας ἐπικῆς ποιήσεως, ἂν κρίνωμεν ἐξ αὐτοῦ τοῦ χαρακτηῆρος τοῦ Δημόδοκου τοῦ ἐν ἑκατὸν στίχοις τὴν μίξιν τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Ἀφροδίτης ἄσαντος, ἂν κρίνωμεν ἐκ τῆς εἰρημένης φράσεως τοῦ Ὀδυσσεύς, εὐρίσκομεν, ὅτι ὁ ἀοιδὸς μακρὸν ἔπος ᾔσεν. Ἡ δὲ μνήμη τοῦ ἀοιδοῦ οὕτως ἰσχυρὰ ἦν, ὥστε οὐ μόνον αὐτόπτης τῶν γεγονότων μάρτυς, ἀλλὰ καὶ δρῶν ἦρως, ὁ Ὀδυσσεύς, βεβαιοῖ ἡμᾶς, ὅτι ὁ Δημόδοκος πιστῶς ταῦτα εἰκόνισεν. Ἀφ' οὗ λοιπὸν ὁ ἦρως περὶ τῆς ἐπιτηδειότητος τοῦ ἀοιδοῦ ἐπέισθη, λέγει αὐτῷ, Ἀλλ' ἄγε δὴ μετ' ἀβηθὶ καὶ ἵππου κόσμον ἄεισον³⁾. Ταῦτα δ' εἰπόντος τοῦ Ὀδυσσεύς, ὁ ἀοιδὸς ἄρχεται τῆς ᾠδῆς ἐνθεν ἐλὼν ὡς οἱ μὲν ἐϋσσέλμων ἐπὶ νηῶν βάντες ἀπέπλειον⁴⁾.

Τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ὀδυσσεΐας θεωροῦμεν σπονδαιότατον ὡς συμβαλλόμενον πρὸς λύσιν μεγάλων ζητημάτων τῆς ἱστορίας τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν. α') Ὁ Δημόδοκος διατηρεῖ

1) Ὀδυσσ. Θ 75. 2) Αὐτόθι 488

ἢ σέ γε Μοῦσ' ἐδίδαξε, Διὸς παῖς, ἢ σέ γ' Ἀπόλλων.
Αἴην γὰρ κατὰ κόσμον Ἀχαιῶν οἶτον αἰεῖδεις,
ὅσσ' ἔρξαν τ' ἐπαθόν τε καὶ ὅσσ' ἐμόγησαν Ἀχαιοί,
ὥστε πον ἢ αὐτὸς παρεὼν ἢ ἄλλον ἀκούσας.

3) Ὀδυσσ. Θ 492. 4) Αὐτόθι 500.

ἐν τῇ μνήμῃ ὁλόκληρον τὸν Τρωικὸν μῦθον. Διότι οὐ μόνον ἄδει, ὡς εἶδομεν, τὸ τοῦ Ὀδυσσέως καὶ Ἀχιλλέως νεῖκος, ἀλλὰ καὶ ἔστιν ἔτοιμος, ἵνα κατὰ τὴν τοῦ ἥρωος βούλησιν οἰονδήποτε μέρος τοῦ Τρωικοῦ μύθου ἄσῃ. Τίνα ἄρ' αὖ γε ἀναίρεσιν τῆς ὁμηρικῆς ταύτης μαρτυρίας οἱ περὶ τὸν Wolf δύνανται ἡμῖν προβαλεῖν; Ἴσως δύο· ἢ ὅτι ὁ Τρωικὸς μῦθος ἐπὶ τοῦ ποιητοῦ τῆς Ὀδυσσεΐας οὐκ εἶχε τοσαύτας διαστάσεις, ὅσας ἐκ τοῦ ἐπικοῦ κύκλου γινώσκωμεν. ἢ ὅτι ὁ Δημόδοκος τὰς κυριωτέρας μόνον γραμμὰς τοῦ μύθου ἐγίνωσκεν. Ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον μόνον οἱ ἐριστικώτεροι τῶν ὁπαδῶν τοῦ Wolf δύνανται εἰπεῖν. Διότι πάντες σχεδὸν δέχονται, ὅτι ὁ Τρωικὸς μῦθος ἐπὶ τοῦ ποιητοῦ τῆς Ὀδυσσεΐας ἦν ἤδη μεμορφωμένος. Διότι ἀπὸ τῶν Τρωικῶν μέχρι τῆς ποιήσεως τούτου τοῦ ἔπους κατὰ τὰ ἀλλαχόθι εἰρημένα παρεμπίπτουσιν αἰῶνες. Πρὸς δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ποιητὴς μαρτυρεῖ, ὡς ἐν τοῖς κατωτέρω δῆλον ἔσται. Ἀλλ' οὔτε ἡ ἀντίρρησις, ὅτι ὁ Δημόδοκος τὰς κυριωτέρας μόνον γραμμὰς τοῦ Τρωικοῦ μύθου ἐγίνωσκεν, πιθανή ἐστιν. Διότι ὁ ποιητὴς τῆς Ὀδυσσεΐας, ὁ τὸν νόστον ἐνὸς ἥρωος ἐν πολλαῖς χιλιάσι στίχων περιγράψας καὶ φύσει εἰς λεπτομερεῖς περιγραφὰς τείνων, οὐκ ἠδύνατο ἐπαινεῖσαι τὸν Δημόδοκον, εἰ οὗτος συνεπτυγμένως τό τε νεῖκος τῶν ἡρώων καὶ τὰ τοῦ δουρείου ἵππου ἤδεν. Κυροῖ δὲ πάντα τὰ εἰρημένα τὸ ἐξῆς. Ἐν ᾧ ὁ ἥρωος παρακαλεῖ τὸν αἰοιδόν, ἵνα τὸν δούρειον ἵππον ἄσῃ, οὗτος ἄδει τὸν ἐμπρησμόν τῶν σκηρῶν τῶν Ἀχαιῶν, τὸν ἀπόπλουν αὐτῶν, τὴν τοῦ δουρείου ἵππου κομιδὴν εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς πόλεως τοῦ Πριάμου, τὰς ἀκρίτους τῶν Τρώων ἀγορεύσεις περὶ τῆς τύχης τοῦ ἵππου, τὴν ἐκπόρθησιν τῆς πόλεως καὶ τελευταῖον τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ὀδυσσέως καὶ Μενελάου εἰς τὰ τοῦ Αἰγυφίου δώματα, ἐν οἷς σφοδρὰ μάχῃ συνάπτεται¹⁾. Ἀλλ' οὐ μόνον ταῦτα· διότι ὁ αἰοιδὸς ἐμελλεν ἐξακολούθησαι, εἰμὴ τὰ τοῦ Ὀδυσσέως δάκρυα διέκοπτον αὐτόν. Τὰ εἰρημένα λοιπὸν δεικνύουσιν, ὅτι ὁ Δημόδοκος οὔτε τῆς

1) Ὀδυσσ. Θ 500—539.

ὁμηρικῆς, οὔτε τῆς καθ' ὅλου ἰωνικῆς μακρογορίας ἐστερεῖτο. Τὸ Δημοδόκειον τοῦτο ἔπος, ὡς δοκεῖ, ἦν λίαν μέγα, καὶ διὰ τοῦτο ἴσως ὁ τῆς Ὀδυσσεΐας ποιητής, καίπερ ὁλόκληρον τὸ ἔσμα τῆς μίξεως τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Ἀφροδίτης εἰς τὸ ἔπος ἐμβαλὼν, ὅμως τούτου μόνον περίληψιν ἡμῖν ἐδω. Χαίρομεν δ', ὅτι καὶ ὁ Welcker, καίπερ πρὸς ἄλλον σκοπὸν τείνων, ὅμως τὰ τοῦ Δημοδόκου ἔσματα λίαν ἐκτενῆ ἐθεώρησεν¹⁾. Ἐνταῦθα οὐκ ἐξετάζομεν, εἰ ὄντως ὁ Δημόδοκος ἠδύνατο ἐν οὕτῳ βραχεῖ χρόνῳ ἔσαι μακρὰ ἔσματα. Διότι τὸ ζήτημα τῆς ἐν βραχεῖ χρόνῳ περιστολῆς τῶν γεγονότων ἐξετάζομεν ἐν τινι τῶν κεφαλαίων τοῦ ἐπομένου βιβλίου. Ὁ Δημόδοκος λοιπὸν γινώσκει ἀπὸ μνήμης ὁλόκληρον τὸν Τρωικὸν μῦθον. Ἄν δὲ κρίνωμεν ἐκ τῆς ὁμηρικῆς φράσεως Μοῦσ' ἄρ' αἰοιδὸν ἀνῆκεν ἀειδέμεναι κλέα ἀνδρῶν²⁾, εἰκάζομεν, ὅτι ὁ Τρωικὸς μῦθος μόνον ἐν μέρος τῶν γνώσεων τοῦ αἰοιδοῦ ἦν, καὶ ὅτι οὗτος κεκτῆται καὶ ἄλλους, ὡς τὴν μίξιν τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Ἀφροδίτης. Ἀλλ', εἰ ὁ Δημόδοκος ὁλόκληρον τὸν Τρωικὸν μῦθον καὶ ἄλλα ἔσματα ἐν τῇ μνήμῃ εἶχε, τί ἀποροῦσιν οἱ περὶ τὸν Wolf, ὅτι ὁ Ὅμηρος μόνον τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδυσσεΐαν ἐν τῇ αὐτοῦ μνήμῃ διετῆρει; Πόσον μέρος τοῦ μεγάλου Τρωικοῦ μύθου ἀποτελοῦσι τὰ δύο ὁμηρικὰ ἔπη;

β') Τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ὀδυσσεΐας ἀποδείκνυσιν ἐναργῶς, ὅτι τὸ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν σχέδιον ἐν αὐτῷ τῷ Τρωικῷ μύθῳ ἔκειτο. Τοῦτο δ' ἐγίνωσκον οὐ μόνον οἱ αἰοδοί, ἀλλὰ καὶ οἱ τούτων ἀκροαταί. Διότι ὁ μὲν Ὀδυσσεύς, ὡς εἶδομεν, λέγει πρὸς τὸν Δημόδοκον, Ἀλλ' ἄγε δὴ μετὰβηθι καὶ ἵππου κόσμον ἄεισον, ὁ δὲ ποιητής τῆς Ὀδυσσεΐας λέγει, φαῖνε δ' αἰοιδὴν ἐνθ' ἐν ἐλῶν ὡς οἱ μὲν ἐϋσσελμων ἐπὶ νηῶν. Ἀλλ', εἰ τὸ σχέδιον τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἐν αὐτῷ τῷ μύθῳ περιείχετο, θαυμάζομεν,

1) Der epische Cyklus I, 398 „Es ist also glaublich genug, dass z. B. schon Demodokos die Theile, Streit am Mahl, Untergang der Achäer, des Achilles Tod, das Ross, die Nachtschlacht und Zerstörung ausführlich genug erzählte, um eine ganze Folge von Mahlzeiten zur Vollendung des Ganzen zu bedürfen.“ 2) Ὀδυσσ. Θ 73.

ὅτι οἱ περὶ τὸν Wolf, καίπερ τῷ Ὅμηρῳ θεόπεμpton πνεῦμα ἀποδιδόντες, ὁμῶς τὴν τοῦ ποιητοῦ μνήμην ἀνεπιτηδεῖαν ἀποφαίνονται, ὅπως σχέδιον μακρῶν ἐπῶν ὑποτυπώσῃ.

Ἄλλ' οἱ περὶ τὸν Wolf¹⁾ προβάλλουσι καὶ ἄλλας ἀντιρρήσεις, αἵτινες, σπονδαῖαι ἐν τῇ πρώτῃ ὄψει φαίνονται. Ἐρωτῶσι δηλαδὴ. Πῶς ἦν δυνατόν, ἵνα ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς χρόνοις Ἰλιάς καὶ Ὀδύσσεια ποιηθῶσιν; Τίς ἡδύνατο ταῦτα τὰ ἔπη ποιῆσαι; Χάριν τίνος ἐποιήθησαν; Πῶς ἡδύνατο ὁ ποιητὴς τόσας χιλιάδας στίχων ἔσαι; Τοῦτο οὐκ ἡδύνατο ποιῆσαι, καὶ εἰ δέκα γλώσσας, σιδηρᾶν φωνὴν καὶ χάλκεον ἦτορ εἶχεν. Τὸ τοσοῦτον μέγεθος πνίγει, ὥς λέγει ὁ W. Müller²⁾. Ἀλλὰ πασῶν τούτων τῶν ἀντιρρήσεων μία μόνη φαίνεται ἡμῖν σπονδαιοτέρα καὶ ἀναιρέσεως δεομένη. Αἱ δὲ λοιπαὶ οὐδεμίαν δυσχέρειαν παρέχουσιν. Διότι ἤδη ἀπεδείχθη, ὅτι εἰς ποιητὴς χρώμενος, ἢ μὴ τῇ γραφῇ τὸ σχέδιον τῶν ἐπῶν ὑποτυπῶσαι καὶ διατηρῆσαι ἡδύνατο. Ὅτι δ' ὁ Ὅμηρος ῥαδίως ἡδύνατο ποιῆσαι πολλὰς χιλιάδας στίχων, οὐδεὶς δύναται ἀρνηθῆναι. Διότι ποιηταὶ καὶ ἐποχῇ ἦττον ποιητικῇ τῆς ὁμηρικῆς, καὶ λαῷ ἦττον ποιητικῷ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀνήκοντες ἐποίησαν στίχους πολὺ τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας πλείονας. Εἰ δ' ἐν τοῖς Γερμανοῖς, οὔτινες δὴ ἦττον ποιητικὸς λαὸς διὰ τὴν τῆς χώρας φύσιν ὁμολογοῦνται, ὁ Göthe πλείονας τῶν ἐν τοῖς ἔπεσι τοῦ Ὅμηρου στίχους ἐπιδεικνύει, ἄτοπος φαίνεται ἡμῖν ἡ ἀπορία, ὅτι ἐν τῷ ἑλληνικῷ λαῷ, καίπερ οὕτω ποιητικὴν χώραν οἰκοῦντι, ὥστε πλείονας ποιητὰς, ἢ πεζογράφους παρήγαγεν, ἐν τῷ ἑλληνικῷ, λέγομεν, λαῷ ἐπὶ τῆς γονιμωτάτης αὐτοῦ ἐποχῆς ἀνεφάνη ποιητὴς μὴ πλείονας τῶν τοῦ Göthe στίχους ποιήσας. Ἄλλως ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Εὐριπίδης τόσας τραγωδίας ἐποίησαν, ὥστε ἡδύνατό τις ἐκ τῶν τραγωδιῶν

1) Proleg. ad Homer. σελ. 112 „Id Hemerus efficere non potuisset decem linguis, ferrea voce et aeneis lateribus; hic ipsi graphium opus erat et tabulae ...“ 2) Homerische Vorschule σελ. 32 „Wie konnten eine Ilias und eine Odyssee in dieser Zeit und in diesem Volke entstehen? Wer konnte sie dichten? Für wen konnten sie gedichtet werden? Vierundzwanzig Gesänge in bestimmter Aufeinanderfolge ... Sie erdrückt es.“

ἐκατέρον πολλὰς Ἰλιάδας καὶ Ὀδυσσεΐας ἀποτελέσαι. Τῇ ἀληθείᾳ πνίγει καὶ ἡ Ἰλιάς μόνη, εἴ τις τὸν Ὅμηρον μόνον καὶ συνεχῶς ἡνάγκαζεν αὐτὴν ᾗσαι. Ἀλλὰ μὴ συγχέωμεν τὸν ποιητὴν μετὰ τοῦ ἀοιδοῦ. Διότι ὁ Ὅμηρος κατὰ γε τὸ ὄνομα διαστελλεται τούτου. Οὗτος ᾗδεν, ὅσα καὶ ἐποίει, ἐκείνος ὁμως ἡδύνατο ποιεῖν καὶ ὅσα οὐκ ἐμελλεν ᾗσαι. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ ποιητοῦ. Οἱ δ' Ὀμηρίδαι καὶ ῥαψωδοὶ καὶ ἡσκημένον σιτῆθος εἶχον, καὶ κατὰ διαδοχὴν ᾗδον¹⁾, ὥς ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ ἔσται λόγος.

Σπονδαιοτέρα ὁμως ἀπορία ἐστὶν ἡ ἐξῆς. Πῶς ἦν δυνατόν, ἵνα ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς χρόνοις μακρὰ ποιήματα ποιηθῇναι, εἰ οἱ ἀκροαταὶ μακρᾶς ἀνοχῆς ἔστερουντο. Ἀλλ' ὁ Otfr. Müller²⁾ κατ' ἀναλογίαν κρίνων ἀποφαίνεται, ὅτι τοιαύτην εἶχον. Διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἐν μιᾷ μόνη ἑορτῇ συνεχῶς ἡκροῶντο ἐννέα τραγωδιῶν, τριῶν σατυρικῶν δραμάτων καὶ ἄλλων τόσων κωμωδιῶν μὴ σκεφθέντες, ὅτι ἦν κρεῖττον, εἰ τὴν ἀπόλαυσιν καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἐμέριζον. Ἡμῖν γε ἡ ἀπορία αὕτη τοῦ Wolf φαίνεται οὐχὶ ἐδραία. Διότι πότε οἱ Ἕλληνες μᾶλλον ἡγάπων τὴν ἀκρόασιν ποιημάτων ἔφ' Ὁμήρου, ἢ ἐπὶ Σόλωνος καὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν; Οὐδεὶς τὰς διαφόρους ἐποχὰς τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας μελετήσας δύναται ἀποφανθῆναι τὸ δεύτερον. Διότι ἐπὶ τῶν Τρωικῶν ἤδη οἱ μὲν μνηστῆρες ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Ὀδυσσεῶς πολλὰ ἔτη εὐωχούμενοι καθ' ἑκάστην ἀκροῶνται τοῦ Φημίον, οἱ δ' ἄριστοι τῶν Φαιάκων καθ' ὅλον τὸν βίον ἀκροῶνται τοῦ Δημοδόκου. Οὐδεὶς δὲ τῶν ἀκροατῶν τὸν ἀοιδόν, καίπερ κατὰ τὰ ἀλλαχοῦ εἰρημένα μακρὸν ᾗσμα ἔδοντα, διακόπτει, ἢ τῆς ἀκροάσεως ἀφίσταται. Εἰ δ' ἐπὶ τῶν Τρωικῶν μέγας ὁ ζῆλος ἦν πρὸς ἀκρόασιν ἐπῶν, ἐφ' Ὁμήρου ἦν μείζων. Διότι καὶ ἡ φαντασία τὰ γεγονότα ἠΰξησε, καὶ οἱ ἐκ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν ἄλλων χωρῶν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν μετοικήσαντες Ἴωνες μετὰ ζωηροῦ ἐνθουσιασμοῦ ὥφειλον ἀκροᾶσθαι τῶν ἐπῶν,

1) Welcker, Der epische Cyklus I, 372. 2) Geschichte der griech. Literatur σελ. 109. Παράβαλ. Welcker αὐτόθι I, 389.

ἅπερ εἰκόνιζον τὰ τε ἄθλα καὶ τὰς συμφορὰς τῶν προ-
γόνων τῶν πολεμησάντων ἐπὶ τῆς χώρας, ἣν ὁρῶντες ἐκεί-
νων ἐμιμνήσκοντο. Ἐπὶ μὲν Ὀμήρου ὁ μῦθος ἔτι ἔζη,
ἐπὶ δὲ τῶν Πεισιστρατιδῶν ἦν νεκρά τις ἀνάμνησις. Ἀλλὰ
καὶ οὕτως οἱ Ἕλληνες καὶ ἐπὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν, πρὸ
αὐτῶν καὶ μετ' αὐτοὺς ἐν μιᾷ ἑορτῇ ἤκονον καὶ διήκονον
τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν. Οὐδένα δὲ λανθάνει, ὅτι ἐφ' Ὀμήρου
μόνον ἐπικὴ ποίησις ὑπῆρχεν, ἐπὶ δὲ τῶν Πεισιστρατιδῶν
καὶ μετ' αὐτοὺς πλείστα ἄλλα τῆς ποιήσεως εἶδη, ὧν τὸ
θέλητρον τοὺς Ἕλληνας ἀνεπιτηδειοτέρους πρὸς ἀκρόασιν
μακρῶν ἐπῶν ἀπεδείκνυνεν. Λέγοντες ὅμως ταῦτα ἐννοοῦ-
μεν, ὅτι οἱ ἀκροαταὶ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἠκροῶντο αὐτῶν
ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ὡς διαρρήδην γραμματικός τις λέγει¹⁾.

Ἄλλ' ἴσως ὁ ποιητὴς ἠδύνατο καὶ τὸ σχέδιον τῶν ἐπῶν
ὑποτυπῶσαι καὶ τὰ ἔπη αὐτὰ ἐν τῇ ἰδίᾳ μνήμῃ διατηρη-
σαι, πῶς ὅμως οἱ σύγχρονοι παραλαβόντες ταῦτα διέ-
σωσαν; Εἶχον καὶ οὗτοι ἰσχυράν, ὡς ὁ Ὀμηρος, μνή-
μην; Οἱ περὶ τὸν Wolf δέχονται μὲν, ὅτι ἐνίοτε ἔκτα-
κτά-τινα φαινόμενα ἰσχυρᾶς καὶ πιστῆς μνήμης ἀναφαί-
νονται, ὅμως παρατηροῦσιν, ὅτι ταῦτά εἰσι σπάνια καὶ ἐκ
σπανίων φαινομένων οὐ δυνάμεθα κανόνα ποιῆσαι. Πρὸς
δὲ ἑρωτῶσι, τίς δεσμὸς τὸν ποιητὴν μετὰ τῶν πολυμνημό-
νων συνέδεσεν; Τὰς ἀπορίας ὅμως ταύτας οὐχὶ ἡμεῖς,
ἀλλ' οἱ τὴν γνῶσιν τῆς γραφῆς ἀρνούμενοι ὥφειλον λῦσαι.
Ἄλλ' ἔστω. Κατὰ πρῶτον παρατηροῦμεν, ὅτι ἐν τοῖς
ὁμηρικοῖς χρόνοις ἡ ἰσχυρὰ καὶ πιστὴ μνήμη οὐχὶ
ἐκτακτον φαινόμενον, ἀλλὰ φυσικόν ἦν. Τοῦναντίον ἡ
ἀμνημοσύνη ἦν ἀσυνήθης καὶ παρὰ φύσιν. Διότι
ἡ τῶν λαῶν ἀνάπτυξις ὁμοιάζει πρὸς τὴν τῶν ἀτόμων. Ὡς
τὸ ἄτομον ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ ἐστὶ πολυμνημον, οὕτω
καὶ οἱ λαοὶ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν διάγοντες. Εἰ δ' ἐν τῇ
ἱστορίᾳ τῆς ἀναπτύξεως τῶν λαῶν δεχόμεθα ἐποχὴν φαν-

1) Εἰς Ὀδυσσ. Γ 267 „Ἐν τε ταῖς ἑορταῖς, ἔν τε ταῖς ἀναπαύσεσιν ἐπὶ
πολλὰς ἡμέρας συλλεγόμενοι τούτων ἤκονον, εἶπον γέγονεν ἐπιφανὲς ἢ κα-
λὸν ἔργον.“ Παράβαλ. Welcker, Der epische Cyklus I, 371.

τασίας, νοήσεως, κρίσεως, ἀκρισίας κτλ., τί οὐ δεχόμεθα καὶ ἐποχὴν ἰσχυρᾶς καὶ πιστῆς μνήμης; Ἄρα γε μόνον αἱ ἄλλαι ψυχικαὶ δυνάμεις προωρίσθησαν, ἵνα ἀναπτύσσωνται, μόνη δ' ἡ μνήμη τὸν φυσικὸν τοῦτον νόμον παρέβη;

Εἴτα τὰ πλεῖστα τῶν παραδειγμάτων, ὧν ἐν τοῖς ἔμ- προσθεν ἐμνημονεύσαμεν, οὐ περιορίζονται ἐν ἐκτάτοις φαινομένοις, ἀλλὰ ὁλοκλήρους τάξεις, ἢ ὁλόκληρον τὴν ὁμη- ρικὴν ἐποχὴν χαρακτηρίζουσιν. Ἐν ᾧ ὁ Δημόδοκος, παρὰ τοῖς Φαίαξι καὶ ὁ Φήμιος παρὰ τοῖς μνηστῆρσι πολλὰ ἔτη ἔδουσι, ὅμως οὐδεμία φράσις, οὐδεὶς ὑπαινιγμός, ὅτι ἡ μνήμη αὐτῶν προσέκρουσέ που. Ὁ δ' Ὀδυσσεύς, καίπερ παρακαλῶν τὸν Δημόδοκον, ἵνα ἐκ τῆς ἀρχῆς εἰς τὸ τέλος τοῦ μεγάλου Τρωικοῦ μύθου μεταβῇ, ὅμως οὐκ ἐρωτᾷ αὐ- τὸν πρότερον, εἰ ἐν τῇ μνήμῃ τοῦτον διετῆρει¹⁾. Ἐν ᾧ ὁ αὐτὸς ἦρως ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Ἀλκινόου διηγεῖται μα- κρὰν διήγησιν, ἣν ὁ ποιητὴς ἐν χιλιάσι στίχων περιγράφει, ὅμως οὐδαμοῦ ἐκφράζει μικρὸν ὑπαινιγμόν, ὅτι οὐ μέμνη- ται τῶν γεγονότων. Οἱ περὶ τὸν Wolf τὰ ὁμηρικὰ ἔπη διατρέχοντες λέγουσιν, ὅτι ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσιν οὐχ εὗρισκουνσιν ἔκνη γραφῆς, παρακαλοῦμεν ὅμως αὐτούς, ἵνα δεῖξωσιν ἡμῖν ἔκνη ἀμνημοσύνης, ἥτις ἐν τῷ ἡμετέρῳ αἰῶνι συχνάκις ἐπαναλαμβάνεται, καὶ ὑπὲρ ἧς πολλὰ φράσεις ἐδημιουργήθησαν. Οὐδεὶς τῶν ὁμηρικῶν ἡρώων, εἰς ὧν τὸ στόμα μακρὰ διηγήσεις τίθενται, μέμφεται τὴν ἰδίαν μνή- μην, οὐδεὶς οὐ διηγεῖται τὰ γεγονότα, ὡς εἶδεν, ἢ ἤκουσεν αὐτά. Πρὸς πᾶσι δὲ τούτοις, εἰ μὴ οἱ ὁμηρικοὶ ἀκροαταὶ ἰσχυρὰν καὶ πιστὴν μνήμην εἶχον, πόσον ἄρα γε γελοῖα ἐμελλόν εἶναι τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου, ὅστις, καίπερ πάντ πα- λαιὰ γεγονότα διηγούμενος, ὅμως οὕτως ἀκριβῶς αὐτὰ πε- ριέγραφεν, ὥσει ἦν παρών; Τῇ ἀληθείᾳ ἡ ἀκριβεία αὐτῇ οὐκ ἡδύνατο ἡδέως εἰς τὰ ὧτα τῶν ὁμηρικῶν ἀκροατῶν ἡχεῖν, εἰ μὴ οὗτοι ἐκ τῆς ἰδίας μνήμης ἔκρινον.

Ἀλλά, καὶ εἰ οἱ περὶ τὸν Wolf ἡδύναντο ἡμῖν ἀποδεῖ- ξαι, ὅτι οἱ πολυμνήμονες ἐν τῷ ὁμηρικῷ αἰῶνι ἦσαν ἔκτακτα

1) Ὀδυσσ. Θ 492.

φαινόμενα, πάλιν οὐκ ἔστι δυσχερές, ἵνα ταῦτα μετὰ τοῦ ποιητοῦ συνδέσωμεν. Διότι αἰείποτε οἱ μεγάλοι νόες εὖρον θερμοὺς θανμαστὰς καὶ ὁπαδοὺς. Ὁ μὲν Σωκράτης ἔσχε τὸν Πλάτωνα, ὁ δὲ Πλάτων τὸν Ἀριστοτέλη. Ἐπειδὴ ἡ ἔλξις οὐκ ἔστι νόμος μόνον τοῦ ὑλικοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἡθικοῦ κόσμου, οἱ μεγάλοι νόες ἔλκουσι περὶ ἑαυτοὺς τοὺς μικροτέρους. Ἀλλά, καὶ εἰ παρὰ φύσιν οὔτε ὁ ὁμηρικὸς αἰὼν πολυμνήμων ἦν, οὔτε τὰ ἔκτακτα τῆς ἰσχυρᾶς μνήμης φαινόμενα τὸν Ὅμηρον περιέβαλλον, πάλιν τοῦ ἔργου μερισθέντος τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἠδύναντο διαιωνισθῆναι. Διότι τὸ διαδέχεσθαι ἀλλήλους ἐπὶ τῶν Τρωικῶν ἤδη γνωστὸν ἦν, ὥς αὐτοῦ τοῦ Ὁμήρου μαρτυροῦντος ἐν τῷ τετάρτῳ κεφαλαίῳ δειχθήσεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Περὶ Ὀμηριδῶν καὶ ῥαψωδῶν.

Τίς ἡ τῶν Ὀμηριδῶν πρὸς τὸν Ὅμηρον σχέσις; Πόθεν οὗτοι τὸ ὄνομα ἔσχον; Τὰ ζητήματα ταῦτα ἠγέρθησαν ἐν τῇ ἀρχαιότητι, καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις. Ἀλλὰ δυστυχῶς οὔτε τότε, οὔτε νῦν τὸν ἐρευνητὴν εἰς βέβαια καὶ ἀναμφίλεκτα συμπεράσματα ἄγουσιν. Διότι ἡ μὲν ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματος αὐτῶν παρεδόθη ἡμῖν ἐν μύθοις, αἱ δὲ περὶ τούτων εἰδήσεις εἰσὶ φειδωλαί. Κατὰ τινα ὑπὸ τοῦ Σχολιαστοῦ¹⁾ τοῦ Πινδάρου παραδεδομένον μῦθον οἱ Ὀμηρίδαι ἦσαν ἀπόγονοι τοῦ Ὁμήρου. Τοῦτο ἐπίστευεν ὁ Κράτης, ὃν ἐλέγχει ὁ Σέλενος. Κατ' ἄλλον οἱ Ὀμηρίδαι ἔσχον τὸ ὄνομα οὐχὶ ἐκ τοῦ Ὁμήρου, ἀλλ' ἐκ τῶν ὁμήρων. Διότι αἱ γυναῖκες τῶν Χίων παραφρονήσασαι ἤλθον εἰς

1) Εἰς Νέμ. II, 1 „Ὀμηρίδας ἔλεγον τὸ μὲν ἀρχαῖον τοὺς ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου γένους, οἳ καὶ τὴν ποίησιν αὐτοῦ ἐκ διαδοχῆς ἤθον· μετὰ δὲ ταῦτα καὶ οἱ ῥαψωδοί, οὐκέτι τὸ γένος εἰς Ὅμηρον ἀνάγοντες.“

ἔριδας πρὸς τοὺς ἄνδρας, ἀλλ' ἀλλήλοις ὄμηρα δόντες, νυμφίους καὶ νύμφας, ἐπαύσαντο, ὧν οἱ ἀπογόνοι ἐκλήθησαν Ὀμηρίδαι¹⁾. Οἱ μῦθοι οὗτοι διδάσκουσι μὲν ἡμᾶς, ὅτι οἱ Ὀμηρίδαι ὑπῆρχον ἤδη ἐν παναρχαίοις χρόνοις, καθ' οὓς τοιοῦτοι μῦθοι ἐπλάσσοντο, ὅμως οὐ δυνάμεθα ἀνακαλύψαι, εἰ οὗτοι μετὰ τοῦ ποιητοῦ διὰ τινος συγγενείας συνεδέοντο. Πιθανὸν δὲ φαίνεται, ὅτι οὐδεμίαν ἄλλην πρὸς τὸν Ὀμηρον σχέσιν εἶχον, ἢ ὅτι οὗτοι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἄδοντες καὶ ἴδια ποιοῦντες τοῦτον ὡς μέγαν ποιητὴν καὶ τῆς ἰδίας τέχνης ἥρωα ἐτίμων²⁾.

Οἱ Ὀμηρίδαι τὸ κατ' ἀρχὰς ἦσαν ποιηταί, ἢ ἀοιδοί, βραδύτερον ὅμως τῆς ποιητικῆς γονιμότητος ἐκλιπούσης ψιλοὶ ῥαψῳδοὶ κατὰ τὴν μεταγενεστέραν τῆς λέξεως σημασίαν κατέστησαν. Ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις τοῖς μεθ' Ὀμηρον οἱ Ὀμηρίδαι ἦσαν φύλακες τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν³⁾, ἀλλὰ δυστυχῶς οὐχὶ πιστοί. Διότι πολλὰ ὑποβαλόντες πρῶτοι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη διέφθειραν. Καὶ δὴ ὁ τελευταῖος τῶν Ὀμηριδῶν, ὁ Κύναιθος, ἐλέγχεται διὰ τοῦτο⁴⁾. Παρὰ τὸν Κύναιθον γινώσκωμεν μὲν ἐκ τοῦ Σουίδα καὶ ἄλλον Ὀμηρίδην, τὸν Παρθένιον, ἀλλὰ δυστυχῶς μόνον ἐκ τοῦ ὀνόματος. Ἄξιον δὲ σημειώσεως νομίζομεν, ὅτι ἤδη ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας ὑποβολὰς ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσιν εὗρισκεν. Διότι λέγει⁵⁾ „οὐ γάρ τινα ἔγωγε οἶδα ποταμὸν Ὠκεανὸν ἐόντα, Ὀμηρον δὲ ἢ τινα τῶν πρότερον γενομένων ποιητῶν δο-

1) Ἀρποκρ. ἐν λ. „Ὀμηρίδαι· γένος ἐν Χίῳ, ὅπερ Ἀκουσίλαος ἐν γ', Ἑλάνικος ἐν τῇ Ἀτλαντίδι ἀπὸ τοῦ ποιητοῦ φησὶν ὠνομάσθαι. Σέλευκος δὲ ἐν β' Περί βίων ἀμαρτάνειν φησὶ Κράτητα νομίζοντα ἐν ταῖς ἱεροποιαῖς Ὀμηρίδας ἀπογόνους εἶναι τοῦ ποιητοῦ· ὠνομάσθησαν γὰρ ἀπὸ τῶν ὁμηρων, ἐπεὶ αἱ γυναῖκες ποτε τῶν Χίων ἐν Διονυσίῳ παραφρονήσασαι εἰς μάχην ἤλθον τοῖς ἀνδράσι, καὶ δόντες ἀλλήλοις ὄμηρα νυμφίους καὶ νύμφας ἐπαύσαντο, ὧν τοὺς ἀπογόνους Ὀμηρίδας λέγουσιν.“ 2) Nitzsch, De Historia Homeri σελ. 128. Παράβαλ. Gräfenhan, Geschichte der class. Phil. I, σελ. 53. 3) Πλάτ. Φαῖδρ. 252 B. 4) Σχολ. Πινδ. Νεμ. II, 1 „Ἐπιφανεῖς δὲ ἐγένοντο οἱ περὶ Κύναιθον, οὓς φασὶ πολλὰ τῶν ἐπῶν ποιήσαντας ἐμβαλεῖν εἰς τὴν Ὀμήρου ποιήσιν.“ Εὐσταθ. σελ. 6 „Ἐλυμήναντο δέ, φασίν, αὐτῇ ἀάμπολλα οἱ περὶ τὸν Κύναιθον καὶ πολλὰ τῶν ἐπῶν αὐτοὶ ποιήσαντες παρενέβαλον. 5) II, 23.

κέω τὸ οὖνομα εὐρόντα ἐς τὴν ποιήσιν ἐσενείκασθαι.“
 Λοιπὸν νομίζει ὁ Ἀλικαρνασσεύς, ὅτι τὰ περὶ Ὠκεανοῦ οἱ
 πρότερον ποιηταὶ εἰς τὴν ποιήσιν εἰσῆνεγκον. Ἐνταῦθα
 ὁμῶς γεννᾶται τὸ ζήτημα, τίνας ποιητὰς νοεῖ ὁ ἱστορικός,
 τοὺς προομηρικοὺς, ὧν ἴσως ἄσματα ὁ Μελησιγενὴς ἐν τοῖς
 ἔπεσιν ἐνύφανεν, ἢ τοὺς μετ’ Ὀμηρον ποιητὰς, ὡς τοὺς
 Ὀμηρίδας, οἵτινες εἰς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη στίχους ὑπέβαλον.
 Εὐτυχῶς αὐτὸς ὁ Ἡρόδοτος ἐρμηνεύει ἑαυτόν. Διότι κατ’
 αὐτὸν οἱ προομηρικοὶ λεγόμενοι ποιηταὶ ἦσαν τοῦ τε Ὀμή-
 ρου καὶ Ἡσιόδου μεταγενέστεροι „οἱ δὲ πρότερον ποιηταὶ
 λεγόμενοι τούτων τῶν ἀνδρῶν (τοῦ Ὀμήρου καὶ Ἡσιόδου)
 γενέσθαι ὕστερον, ξμοιγε δοκέειν, ἐγένοντο“¹⁾. Τὸ σημειω-
 θέν χωρίον ἐστὶ σπουδαῖον καὶ κατὰ τοῦτο, ὅτι κατὰ τῆς
 Πεισιστρατείου συναρμογῆς μαρτυρεῖ. Εἰ ὁ πατὴρ τῆς
 ἱστορίας Πεισιστράτειον συναρμογὴν ἐγίνωσκεν, ἄρᾳ γε οὐκ
 ὦφειλεν ἐνταῦθά γε μνείαν ταύτης ποιήσασθαι καὶ τοὺς
 συναρμογεῖς διὰ τὰ περὶ Ὠκεανοῦ εἰρημένα ἐλέγξαι; Πρὸς
 δὲ λέγεται, ὅτι οἱ Ὀμηρίδαι σχολὰς ἀπετέλουν. Ὁ Leutsch²⁾
 δέχεται δύο ἐπικάς σχολάς, ὧν ἡ μὲν πρεσβυτέρα, ἡ δὲ
 νεωτέρα ἦν. Ἡ μὲν πρώτη ὡς ἀρχηγὸν καὶ πρότυπον τὸν
 Ὀμηρον ἔχουσα ἐπὶ τε τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῶν νήσων
 ἤκμαζεν. Ἡ δὲ νεωτέρα, ἥς ἀρχηγός ὁ Ἡσίοδος, ὑπῆρχεν
 ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ Ἑλλάδι. Καὶ ἡ μὲν ὁμηρικὴ ἦν ζωρὰ
 καὶ δραματικὴ, ἡ δὲ Ἡσιόδειος σπουδαία καὶ διδα-
 κτικὴ. Τὰ τοιαῦτα ὁμῶς εἰσὶν εἰκασίαι καὶ πλεον οὐ.
 Ὁμολογοῦμεν, ὅτι τὸ ἐν Σμύρνῃ Ὀμήρειον εὐνοεῖ τὴν τοιαύ-
 την εἰκασίαν, ἀλλὰ πόσον ἀρχαῖον ἦν τοῦτο; Διὰ ταῦτα
 οὐχὶ ἀδίκως τὰ περὶ τοιούτων σχολῶν λεγόμενα ἀπορρίπτει
 ὁ G. Hermann³⁾.

Κατ’ ὀλίγον τὸ τῶν Ὀμηριδῶν ἐπιτήδευμα ἐπεξετάθη
 εἰς πολλοὺς, οἵτινες ῥαψῳδοὶ ὠνομάσθησαν. Τὸ ὄνομα
 τοῦτο ἦν μὲν ἄγνωστον ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς χρόνοις (ἐν γε
 τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσιν οὐ γίνεται μνεία τούτου), ὁμῶς οἱ

1) II, 53. 2) Thebaidis cycl. reliquiae Gott. 1830 περ. III. 3) Dis-
 sertatio de interpolationibus Homeri.

ῥαψῳδοὶ οὕτω πρωίμως ὑπῆρχον, ὥστε ὁ Weleker¹⁾ τίθῃσιν (οὐχὶ ἄνευ ὑπερβολῆς) αὐτοὺς παραλλήλως πρὸς τοὺς ἀοιδούς. Καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι αἱ γνώμαι ἦσαν διηρημέναι περὶ τῆς παραγωγῆς τούτου τοῦ ὀνόματος. Καὶ δὴ ἐν τοῖς ἀνεκδότοις τοῦ Villoison εὐρίσκομεν δύο παραγωγάς. Κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἐκ τοῦ ῥάβδος καὶ ἄδειν παράγεται²⁾. Διότι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σχολιαστοῦ οἱ μεθ' Ὀμηρον ἦδον τὰ ἔπη δαφνίνην ῥάβδον ὡς σύμβολον τοῦ Ἀπολλωνος ἐν χερσὶν ἔχοντες. Τὴν αὐτὴν παραγωγὴν δίδωσιν ἡμῖν καὶ ὁ τοῦ Πινδάρου Σχολιαστὴς τὸν Καλλιμάχον μάρτυρα ἐπικαλούμενος³⁾. Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ἐκ τοῦ ῥάπτειν ὥδην παράγεται. Διότι κατὰ τὸν ἐν τοῖς ἀνεκδότοις τοῦ Villoison Σχολιαστὴν οἱ μεθ' Ὀμηρον ἦδον τὰ ἔπη οὐχὶ συνεχῶς, ἀλλὰ στίχους ἐνθεν κἀκεῖθεν λαμβάνοντες καὶ τούτους εἰς νέον ᾄσμα συρράπτοντες ἦδον αὐτὸ ἐν γάμοις, γενεθλίοις καὶ τοιαύταις ἐορταῖς⁴⁾. Ἐκ τῶν δύο τούτων παραγωγῶν ἡ δευτέρα φαίνεται πιθανωτέρα. Διότι ἡ πρώτη καὶ γραμματικὰς δυσκολίας, ὡς ἕκαστος παρατηρεῖ, παρέχει καὶ ἐπουσιῶδές ἐστιν, ὅτι οἱ ῥαψῳδοὶ ῥάβδους ἐν χερσὶν ἔφερον. Διότι καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ὡς οἱ ἱρεῖς, καίπερ ῥάβδους φέροντες, οὐκ ἔλαβον τὸ ὄνομα ἐκ τούτου.

Τῇ δευτέρᾳ ὁμοῦς παραγωγῇ δίδονται δύο ἐρμηνεῖαι. Κατὰ μὲν τὴν πρώτην τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν διασπασθέντων

1) Der epische Cyklus I, 359. 2) Anecd. Vill. II, 182 „Ραψῳδία δὲ εἴρηται ἢ ἐπὶ ῥάβδῳ ὥδῃ· οἱ γὰρ μεθ' Ὀμηρον τὰ αὐτοῦ ποιήματα περιερχόμενοι ἦδον, ῥάβδον δαφνίνην κατέχοντες, σύμβολον Ἀπολλωνιακόν (δ. Ἀπολλωνιακόν). 3) Εἰς Νέμ. II, 1 „Τοὺς ῥαψῳδοὺς οἱ μὲν ῥαβδῳδοὺς ἐνυμολογοῦσι διὰ τὸ μετὰ ῥάβδον δηλονότι τὰ Ὀμήρου ἔπη διεξίεναι. Καλλιμάχος ...“ 4) Anecd. Vill. II, 182 „Ἡ ἀπὸ τοῦ ῥάπτειν, ὅπερ ἐστὶ τὰ διεστώτα καὶ διακεχωρισμένα εἰς ἐν συνάπτοντα ὑγιάζειν ... Ἀπὸ τοῦ ῥάπτω οὖν τούτου ὁ μέλλων γίνεται ῥάψω, ἀφ' οὗ παρήγαγον ῥαψῳδία. Οἱ γὰρ μεθ' Ὀμηρον, ὡς προείρηται, περιερχόμενοι καὶ ἔδοντες τὰ αὐτοῦ, οὐκ ἐφεξῆς, ὡς νῦν κεῖνται οἱ στίχοι, οὕτως ἔλεγον ἀκολούθως ἐπιθεικνύμενοι, ἀλλ' ἐντεῦθεν κἀκεῖθεν, λόγον χάριν ἀπὸ τοῦδε τοῦ σελιδίου ἓνα στίχον καὶ ἀφ' ἑτέρου σελιδίου ἓνα καὶ ἀπ' ἄλλου ἄλλον λαβόντες, καὶ οὕτω συνάγοντες τοὺς διεστώτας στίχους εἰς ἐν ...“

οἱ ῥαψωδοὶ συρράπτοντες ταῦτα ᾗδον¹⁾. Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν, ἣν δίδωσιν ἡμῖν ὁ Φιλόχορος, οἱ ῥαψωδοὶ ἔσχον τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ συντιθέναι καὶ συρράπτειν τὴν ᾠδὴν²⁾. Ἡ δευτέρα ἐρμηνεία ἐστὶ πιθανωτέρα. Διότι ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις χρόνοις, καθ' οὓς τὸ ὄνομα τοῖς ῥαψωδοῖς ἐδόθη, οὗτοι ποιητικὴν τινα φαντασίαν ἔχοντες καὶ μικράς τινας ᾠδὰς, ὡς τοὺς καλουμένους ὁμηρικὸν ὕμνον, ποιοῦντες προὔτασσον μερῶν τινῶν ἢ ὁλοκλήρου τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας. Ταύτην δὲ τὴν εἰκασίαν κυροῦσιν ὅ τε Ἡσίοδος (;) καὶ Πίνδαρος³⁾. Διὰ τὴν ποιητικὴν δὲ ταύτην ἀξίαν οἱ ῥαψωδοὶ ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις χρόνοις οὐ σμικρὸν ἐτιμῶντο. Ἐν τοῖς χρόνοις ὅμως τοῦ Σωκράτους ὡς ἡλίθιοι⁴⁾ ψέγονται, ἅτε γινώσκοντες μὲν ἀπὸ μνήμης τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, ὅμως τῆς ἐν τούτοις ἐννοίας ὀλιγοροῦντες⁵⁾. Ἄλλ' οὐ δικαίως ψέγονται ὑπὸ τῶν φιλοσόφων Πλάτωνος καὶ Ξενοφῶντος. Διότι οἱ ῥαψωδοὶ οὔτε φιλόσοφοι, οὔτε διδάσκαλοι τῆς ἡθικῆς ἦσαν. Εἰρήσθω δ', ὅτι καὶ αἱ ὑπόνοιαι, δι' αἷς οἱ φιλόσοφοι ἐκεῖνοι ἐσεμνύνοντο, μάλιστα ἡμαρτημέναι εἰσίν. Ἡ αἰτία ἔγκειται τὸ μὲν τοῖς

1) Εὐστάθ. σελ. 6 „Σποράδην γάρ, φασί, κειμένης καὶ κατὰ μέρος διηρημένης τῆς ὁμηρικῆς ποιήσεως, οἱ ᾗδοντες αὐτὴν συνέρραπτον οἶον τὰ εἰς ἐν ὕψος ἔξομενα.“ Σχολ. Πινδ. εἰς Νέμ. „Οἱ δὲ φασὶ τῆς Ὀμήρου ποιήσεως μὴ ὑφ' ἐν συνηγμένης, σποράδην δὲ ἄλλως καὶ κατὰ μέρη διηρημένης, ὁπότε ῥαψωδοῖεν αὐτήν, εἰρμῶ τινι καὶ ῥαφῇ παραπλήσιον ποιεῖν, εἰς ἐν αὐτὴν ἄγοντας.“ 2) Σχολ. Πινδ. εἰς Νεμ. II, 1 „Φιλόχορος δὲ ἀπὸ τοῦ συντιθέναι καὶ ῥάπτειν τὴν ᾠδὴν οὕτω φησὶν αὐτοὺς προσκεκλήσθαι· δηλοῖ δὲ Ἡσίοδος λέγων

Ἐν Αἴλῳ τότε πρῶτον ἐγὼ καὶ Ὀμηρος αἰοῖδοι
μέλομεν, ἐγ νεαροῖς ὕμνοις ῥάψαντες αἰοιδὴν,
Φοῖβον Ἀπόλλωνα χρυσάορον, ὃν τέκε Διτῶ.

3) Πινδ. Νέμ. II,

Ὅθεν περ καὶ Ὀμηρίδαι
ῥαπτῶν ἐπέων ταπολλ' αἰοδοὶ
ἄρχονται Διὸς ἐκ προοιμίου.

4) Ξενοφ. Ἀπομνημ. IV, 2, 10 „Τοὺς γάρ τοι ῥαψωδοὺς οἶδα τὰ μὲν ἔπη ἀκριβοῦντας αὐτοὺς δὲ πάντῃ ἡλιθίους ὄντας.“ 5) Ὁ αὐτὸς ἐν Συμποσίῳ III, 6 „Οἷσθ' αὖτις ἔθνος ἡλιθιώτερον ῥαψωδῶν... Ἀλλ' οὐ γάρ, ὅτι τὰς ὑπονοίας οὐκ ἐπίστανται.“ Παράβαλ. Πλ. Ἰων. 530 C.

Μιστριώτου Ἰστορ. τῶν ὁμηρ. ἐπῶν.

ἀκροαταῖς, τὸ δὲ τοῖς ῥαψωδοῖς. Διότι ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ὁ τῶν Ἑλλήνων ζῆλος πρὸς ἀκρόασιν ῥαψωδῶν ἐψυχράνθη. Διότι οὗτοι τότε μᾶλλον ἐκ τῶν συγχρόνων πολιτικῶν γεγονότων, ἢ ἐκ τῆς ἀκροάσεως ἀρχαίων μύθων ἐθερμαίνοντο. Οἱ δὲ ῥαψωδοὶ οὔτε ἐξ ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τὸν θεσπέσιον ποιητὴν, οὔτε, ὅπως ὑπὸ τοῦ πλήθους χειροκροτηθῶσιν, ἀλλὰ κέρδους ἕνεκεν τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ᾗδον¹⁾.

Μέχρις ἡμῶν περιεσώθησαν ὀνόματά τινα ἐξόχων ῥαψωδῶν, τοῦ σχεδὸν μυθικοῦ Κρεωφύλου τοῦ Σαμίου, τοῦ καὶ Ὀμηρίδου ὀνομαζομένου Κυναίθου, καὶ τοῦ Νικοκλέους τοῦ πρώτου τὸν Ἡσίοδον ῥαψωδήσαντος. Ὁ μὲν Πλάτων μνημονεύει Μητροδώρου τοῦ Λαμψακηνοῦ, Σησιμβρότου τοῦ Θασίου, τοῦ Γλαύκωνος ἢ Γλαύκου καὶ τοῦ φερωνύμου τοῦ διαλόγου Ἰωνος, ὁ δὲ Ἀριστοτέλης²⁾ τοῦ Σωσιστράτου, τὰ δὲ ἐνετικά σχόλια³⁾ τοῦ Ἐρμοδώρου καὶ ὁ Σονίδας⁴⁾ τοῦ Κνωσίου Θαλήτα. Ἄλλ' ἀμφίβολον, εἰ ἔστιν ὁ αὐτὸς τῷ ὑπὸ Πλουτάρχου μνημονευομένῳ, ὅστις ἦν σύγχρονος τοῦ νομοθέτου Λυκούργου.

Λοιπὸν πρῶτον οἱ Ὀμηρίδαι καὶ εἶτα οἱ ῥαψωδοὶ ἦσαν οἱ διάδοχοι τῶν ἀρχαίων ἀοιδῶν, πρὸς οὓς οὐ μόνον ἐσωτερικῶς, ἀλλὰ καὶ ἐξωτερικῶς διέφερον. Διότι, ἐν ᾧ τῷ ἔσματι τοῦ ἀρχαίου ἀοιδοῦ ὑπεβοήθει τετράχορδος λύρα, ὁ ῥαψωδὸς οὐδὲν ἄλλο εἶχεν ἐν χερσίν, ἢ τὴν δαφνίνην ῥάβδον. Εἰ καὶ οὐ δυνάμεθα ὀρίσαι τὴν ἐποχὴν ταύτης τῆς μεταβολῆς, ὅμως φαίνεται πιθανόν, ὅτι ἐπὶ Τερπανδροῦ (660 Π·Χ), ὡς ὁ Grote⁵⁾ εἰκάζει, ἡ ἀρχαία μουσικὴ ἀπῆρσεν. Διότι οὗτος οὐ μόνον τὰ αὐτοῦ ποιήματα περιέβαλε μέλεσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη⁶⁾. Ἡ δὲ μεταβολὴ συνεβάλετο ἴσως πρὸς ἐντελὴ τῆς μουσικῆς κατάλειψιν. Ὡπωσδήποτε οἱ ῥαψωδοὶ τὴν λύραν τοῦ ἀρχαίου

1) Παράβαλ. Gräfenhan, Geschichte d. class. Phil. I, 56. 2) Περὶ ποιητ. XXXII, 16. 3) Εἰς Ἰλιάδ. Φ 26. 4) Ἐν λ. Θαλ. 5) II, 134. 6) Πλουτ. Περὶ μουσικ. „Καὶ γὰρ τὸν Τέρπανδρον, ἔφη, κιθαρωδικῶν ποιητὴν ὄντα νόμων, κατὰ νόμον ἕκαστον τοῖς ἑπεσιτοῖς αὐτοῦ καὶ τοῖς Ὀμήρου μέλη περιτιθέντα, ἔδειν ἐν τοῖς ἀγῶσιν.“

ᾠοιδοῦ καταλιπόντες εἰς χειρονομίας ἐτράπησαν, μέχρις οὗτος τοὺς τρόπους τῶν δραματικῶν ὑποκριτῶν προσεπέλασαν¹⁾. Καὶ ἐν τούτοις ζητητέαι αἱ πρῶται ἀρχαὶ οὐ μόνον τοῦ δράματος, ἀλλὰ καὶ τῆς ὁμηρικῆς.

Βραδύτερον οἱ ῥαψωδοὶ καὶ ἐν τοῖς θεάτροις τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ὑπεκρίνοντο, ὡς ἐκ τινων ἀρχαίων μαρτυριῶν μανθάνομεν²⁾. Διὰ τοῦτο ἀμαρτάνει ὁ B. Thiersch νομίζων, ὅτι ἡ δραματικὴ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν παράστασις ἐν τοῖς χρόνοις τῶν Ὀμηριδῶν καὶ ῥαψωδῶν πίπτει, καὶ ὅτι δῆθεν ὁ Εὐστάθιος διὰ τῆς γράσεως οἱ ὕστερον τούτους νοεῖ³⁾. Διότι οὐ μόνον ὁ Εὐστάθιος ἀλλαχοῦ ἐρμηνεύει⁴⁾, ὅ, τι διὰ τῆς γράσεως ἐκείνης ἐννοεῖ, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀθήναιος, ἐξ οὗ οὗτος τὴν εἰδήσιν ἤντηλσε, μαρτυρεῖ⁵⁾. Ὁ δὲ Gräfenhan⁶⁾ τὴν δραματικὴν ταύτην παράστασιν ὑπ' ὅψιν ἔχων καὶ παρατηρῶν, ὅτι βραδύτερον μὲν τὸ ὄνομα ῥαψωδία αὐθαιρέτως ἐσήμαινε τὸ νῦν καλούμενον βιβλίον, ἐν τοῖς ἀρχαιότεροις ὅμως χρόνοις ὅλον τι, ὡς τὰ Νίπτρα, τὰ ἐν Λακεδαιμόνι κτλ. εὐρίσκει ἄπορον, ὅτι ὁ αὐτὸς ῥαψωδὸς ἡδύνατο οὕτω μεγάλα ἄσματα ἄσαι. Ἐπειδὴ ὅμως τὴν δραματικὴν τῆς ὁμηρικῆς ποιήσεως παράστασιν μεταγενεστέραν ἐδείξαμεν, ἡ ἀπορία κατὰ τὸ πλεῖστον τοὺς

1) Πλάτ. Ἴων 535 E „Καθορῶ γὰρ ἐκάστοτε αὐτοὺς ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ βήματος κλαίοντάς τε καὶ θεινὸν ἐμβλέποντας καὶ συνθαμβοῦντας τοῖς λεγομένοις. Δεῖ γάρ με καὶ σφόδρ' αὐτοῖς τὸν νοῦν προσέχειν· ὡς ἂν μὲν αὐτοὺς κλαίοντας καθίσω, αὐτὸς γελάσσομαι ἀργύριον λαμβάνων, ἂν δὲ γελῶντας, αὐτὸς κλαύσομαι ἀργύριον ἀπολύς.“ 2) Εὐστάθ. εἰς Ἰλιάδ. σελ. 6 „Εἰ δὲ καὶ τὴν Ὀμηρικὴν ποιήσιν οἱ ὕστερον ὑπεκρίνοντο δραματικώτερον, τὴν μὲν Ὀδύσειαν ἐν ἀλουργοῖς ἐσθήμασι, τὴν δὲ Ἰλιάδα ἐν ἐρυθροβαφίσιν ... Ὁ δὲ ποιητὴς εἰ καὶ δραματικῶς ἔγραψεν, ἀλλ' οὐκ ἐδραματούργησε σκηρικῶς.“ Παράβαλ. Σουίδ. ἐν λ. Μέγα. Ἐτυμ. σελ. 703, 33. 3) Ueber das Zeitalter und Vaterland des Homer σελ. 104 „Wenn dies richtig ist, so fiel die Zeit der scenischen Darstellung des Homer in die Zeit der Homeriden und Rhapsoden, und diese selbst wären die spätern (οἱ ὕστερον).“ 4) Εἰς Ἰλιάδ. Ω 486 σελ. 1360 „Καὶ ὁ Φαληρεὺς Δημήτριος, ὃς πρῶτος εἰς θεῖατρον παρήγαγε, φασί, ῥαψωδοὺς τοὺς καὶ ὁμηριστὰς καλοσμένους.“ 5) XIV, 12 „Τοὺς δὲ νῦν ὁμηριστὰς ὀνομαζομένους πρῶτος εἰς τὰ θεῖατρα παρήγαγε Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς.“ 6) Geschichte der class. Phil. I, 56.

μεταγενεστέρους χρόνους ἀφορᾷ. Ἀλλὰ καὶ ἂν μέχρι τῶν ὁμηρικῶν χρόνων προβαίῃη, οὐδὲν τὸ ἄπορον. Διότι τὸ ἀλλήλους διαδέχεσθαι ἐπὶ τῶν Τρωικῶν ἤδη γνωστὸν ἦν, ὡς ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ δῆλον ἔσται.

Τελευταῖον ἐξετάζομεν τὴν παρὰ τοῖς ῥαψωδοῖς τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν τύχην. Εἴτε διὰ τῆς γραφῆς ταῦτα παρεδίδοντο, εἴτε διὰ στοματικῆς παραδόσεως ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν κατέρρεον, εἰκάζομεν, ὅτι καὶ πολλὰς μεταβολὰς ὑπέστησαν, καὶ πολλὰ ἀλλότρια ἐν τούτοις εἰσέρρευσαν. Διότι, ἂν μὲν δεχθῶμεν τὸ πρῶτον, ἡ ἄνευ κριτικῆς ἐπιτηρησεως καὶ παραβολῆς τῶν διαφόρων χειρογράφων ἀντιγραφὴ πολλῶν μεταβολῶν πρόξενος ἐγένετο. Ἄν δὲ τὴν διάδοσιν, πρόδηλον, ὅτι αἱ μεταβολαὶ εἰσι πλείονες. Καὶ δὴ ὡς μεταβολῆς τεκμήριον δείκνυται τὸ δίγαμμα. Διότι ἐν τοῖς χρόνοις, καθ' οὓς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἐποιήθησαν, τὸ δίγαμμα ἦν σύμφωνον, καὶ ὡς τοιοῦτον ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν στίχων ἐλαμβάνετο. Τοῦτο ὅμως οἱ Ἀλεξανδρινοὶ κριτικοὶ ἐν οὐδενὶ τῶν ἀρχαίων χειρογράφων εὐρόντες οὐκ ἀνεγνώριζον ἐν τῷ Ὀμήρῳ, ἐν ᾧ ἀνεγνώριζον αὐτὸ ἐν τοῖς μεταγενεστέροις τούτου ποιηταῖς.

Ὁ δὲ ἱστορικὸς Grote ἀνευρίσκει πολλὰ αἷτια εἰς τὴν ἀλλοίωσιν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν συμβαλόντα. Καὶ τὰ μὲν τούτων ἐν τοῖς ῥαψωδοῖς, τὰ δὲ ἐν τοῖς τούτων ἀκροαταῖς κεῖνται. Διότι ἡ τε συνειδήσις δημιουργικῆς τινος δυνάμεως παρώτρυνε τοὺς ῥαψωδοὺς, ὅπως πολλὰ μέρη τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν διὰ πλειόνων χρωμάτων κοσμῶσι, καὶ φιλοτιμία τις ἐν τούτοις διηγείρετο, ὅπως μνημεῖα τοῦ ἰδίου πνεύματος ἐν τοῖς ἀθανάτοις τοῦ Ὀμήρου ἔπεσι παρεμβάλωσιν¹⁾. Ἄλλ' οἱ τούτων ἀκροαταὶ παρεῖχον πλείονας ἀφορμάς. Διότι συνήθως ἐν ταῖς διαφόροις συναθροίσεσι τοῦ λαοῦ ἦδον κατ' ἐκλογὴν. Ἐπὶ τῶν Τρωικῶν ἤδη οἱ αἰοῖδοι ἔδουσι τὸν Τρωικὸν μῦθον οὐχὶ κατὰ σειράν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ἰδίων ἀκροατῶν. Ἐν τῇ Ὀδυσ-

1) Παράβαλ. L. Friedländer, Die Homerische Kritik von Wolf bis Grote σελ. 20.

σειά γε ὁ Δημόδοκος, ἄφ' οὗ ἦσε τὰ κατὰ τὸ νεῖκος τοῦ Ὀδυσσέως καὶ Ἀχιλλέως, μεταβάς κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πλανωμένου ἥρωος ἄδει τὸν δούρειον ἵππον (Ἄλλ' ἄγε δὴ μετὰ βῆθι καὶ ἵππου κόσμον ἄεισον). Τὸ αὐτὸ λοιπὸν ἐποιοῦν καὶ οἱ ῥαψῳδοί. Καὶ ἐν μὲν τοῖς χαλκείοις καὶ ταῖς λésχαις ἦδον ἴσως τὰ κατὰ τὸν Θερσίτην, παρὰ δὲ τοῖς ἀνειμένῃ διαίτῃ χρωμένοις ἡγεμόσι καὶ πλουσίοις τὴν μίξιν τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Ἀφροδίτης, παρὰ δὲ τοῖς ναύταις τὰς πλάνας τοῦ Ὀδυσσέως, παρὰ δὲ τοῖς ποιμέσι τὰ τοῦ Εὐμαίου, παρὰ δὲ τοῖς Ἀργείοις τὰ μέρη, ἐν οἷς οὗτοι ἐπαινοῦνται, παρὰ δὲ τοῖς Ἀθηναίοις τὰ χωρία, ἐν οἷς οὗτοι ὀνομάζονται καὶ τὰ λοιπὰ καθ' ὅμοιον τρόπον. Οὕτω λοιπὸν ὑπὸ τὸν σφοδρὸν τῶν ἀκροατῶν ἔπαινον, ὡς ὀρθῶς ὁ Mützell¹⁾ παρατηρεῖ, ἡ ᾧδὴ διάφορος ἐν τῷ στόματι τῶν ῥαψῳδῶν διεπλάσσετο, καὶ εἰκόνες καὶ ἐπεισόδια ἴσως δὲ καὶ ἄρεστοι τῷ λαῷ στίχοι ἐξ ἄλλων ἐπῶν παρενεβάλλοντο, ὅπως οἱ κολακευόμενοι ῥαψῳδοὶ τὸ κολακεῦον ἀκροατήριον ἀντικολακεύσωσιν. Διὰ τοῦτο δικαίως ἴσως οἱ Ἀλεξανδρινοὶ τὰς ὑπ' αὐτῶν εὗρισκομένας διαφωνίας τοῖς ῥαψῳδοῖς ἀπέδιδον²⁾. Ἀλλὰ διὰ ταῦτα οὐ δυνάμεθα εἰκάσαι, ὅτι ὅλως τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἡλλοιώθησαν. Διότι ἄλλα αἰτία πολλοὺς νεωτερισμοὺς καὶ μεγάλας μεταβολὰς ἀπέκρουν. Τὰ τοῦ Ὀμήρου ἔπη ἐπλήρουν ὁλόκληρον τὴν ψυχὴν τοῦ ῥαψῳδοῦ, καὶ ὁ εὐρυθυμὸς τῶν ὁμηρικῶν λέξεων καὶ στίχων τόνος πᾶν ἄλλότριον ἐξώθει. Ἡ δ' ἀτομικὴ τοῦ ῥαψῳδοῦ ὑπαρξίς ἐν τῇ μακρᾷ σπουδῇ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, οὕτως εἰπεῖν, κατανηλίσκετο εἰς τὸ μέγεθος τοῦ πνεύματος, οὗ διερμηνεὺς ἦν, ὁ δὲ τρόπος τῆς τε σκέψεως καὶ τῆς αἰσθήσεως αὐτοῦ κατὰ τὸν ὁμηρικὸν ἐμορφοῦτο. Τὰ μεγάλα λοιπὸν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν διαγράμματα, τὸ τῆς γλώσσης ὕψος καὶ καθ' ὅλον αἰ πλεῖσται λέξεις τὴν τῶν ῥαψῳδῶν διαφθορὰν διέφυγον καὶ μέχρις ἡμῶν περιήλθον.

1) De emendat. Theogon. Hesiod. I σελ. 127. 2) Welcker, Der epische Cyklus I, 404.

Οἱ δραψωδοὶ ᾗδον οὐ μόνον τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, ἀλλὰ καὶ ἄλλα, ὡς τὰ τοῦ Ἡσιόδου, τὰ τοῦ Ἀρχιλόχου¹⁾, τὰ τοῦ Μιμνέρμου, τὰ τοῦ Φωκυλίδου καὶ ἄλλων, δηλαδὴ ᾗδον οὐ μόνον ἔπη, ἀλλὰ καὶ λυρικά καὶ λαμβικά ποιήματα. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἐψήφισαν σὺν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσι τὴν Περσηίδα τοῦ Χοιρίλου ἀναγνώσκεισθαι²⁾. Ἀλλ' ὅμως τὸ κύριον τῶν δραψωδῶν μέλημα ἦσαν τὰ τοῦ ἀρίστου καὶ θειοτάτου τῶν ποιητῶν ἔπη³⁾.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τῆς Λυκούργειου ἀντιγραφῆς καὶ Πεισιστρατείου ἐκδόσεως τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν.

Ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ τούτου τοῦ βιβλίου εἶδομεν, ὅτι ὁ Λυκούργος κατὰ τὴν μαρτυρίαν τεσσάρων Ἑλλήνων συγγραφέων τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκόμισεν. Ἀλλ' ὁ W. Müller ἀρνεῖται τὴν ὑπὸ τοῦ νομοθέτου εἰσαγωγὴν τῆς ὁμηρικῆς ποιήσεως εἰς τὴν Σπάρτην διὰ δύο αἰτίας· πρῶτον, ὅτι δῆθεν οἱ Σπαρτιαῖται οὔτε γράφειν, οὔτε ἀναγινώσκειν ἐγίνωσκον⁴⁾, καὶ εἴτα ὁ τῶν Σπαρτιατῶν νομοθέτης τὴν Ὀδύσσειαν ὡς εἰκονίζουσαν οἰκιακὴν ἠθικὴν οὐκ ἠδύνατο κομίσει⁵⁾. Ὁ συγγραφεὺς νοεῖ, ὅτι ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες τὴν τε γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν ἐγίνωσκον, οἱ Σπαρτιαῖται ἡγνόουν ταῦτα. Τοῦτο ὅμως ὑπερβολὴ ἐστίν. Διότι οἱ Σπαρτιαῖται οὐ συνέγραφον μὲν, ὅμως καὶ ἔγραφον καὶ ἀντέγραφον, ὡς πολλαὶ μαρτυρίαι τοῦτο βεβαιουοῦσιν⁶⁾. Ἡ δὲ Σπάρτη, ὡς πάνν

1) Ἀθην. XIV, 420 C. 2) Ἡσύχ. ἐκδ. Orell. σελ. 58. 3) Πλάτ. Ἰων. 530. 4) Homerische Vorschule σελ. 67 „Was hätte Lycurgos mit einem geschriebenen Homeros in seinem Sparta anfangen sollen, das weder lesen noch schreiben konnte?“ 5) Αὐτόθι σελ. 68. 6) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Λυκούργ. XVI, 4 „Γράμματα μὲν οὐκ ἔνεκα τῆς χρείας ἐμάνθανον.“ Παράβαλ. XXIX, 2. Στράβ. X σελ. 482 „Γράμματα μανθάνειν καὶ τὰς ἐκ τῶν νόμων ᾧδὰς καὶ τινα εἶδη τῆς μουσικῆς.“ Πανσαν. V, 4, §. 4. Ἰδὲ καὶ Kreuser, Vorfragen über Homeros σελ. 293 καὶ 294.

ὁρθῶς ὁ Otr. Müller¹⁾ παρατηρεῖ, προ τῶν Περσικῶν ἦν ἡ ἔδρα τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἐξοχώτεροι τῶν ποιητῶν καὶ φιλοσόφων, ὡς ὁ Ἀρχίλοχος, ὁ Κύναιθος, ὁ Τέρπανδρος, ὁ Θαλήτας, ὁ Θεόγνης, ὁ Ἀναξίμανδρος καὶ πλεῖστοι ἄλλοι εἰς τὴν Σπάρτην συνέρρεον. Διότι κατὰ τὸν Σταγειρίτην²⁾ „οἱ Λάκωνες . . . οὐ μανθάνοντες, ὅμως δύνανται κρίνειν ὁρθῶς, ὡς φασι, τὰ χρηστὰ καὶ τὰ μὴ χρηστὰ τῶν μελῶν.“

Περὶ δὲ τῆς Ὀδυσσεΐας λέγομεν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι, ὡς δεικνύται ἐν τοῖς διαλόγοις τοῦ Πλάτωνος, διέστελλον τὰ δύο ὁμηρικὰ ἔπη οὐχὶ ὡς οἱ νεώτεροι, ἀλλ' ἔλεγον, ὅτι ἡ Ἰλιάς ἔχει πρὸς τὴν Ὀδύσειαν, ὃν λόγον ἔχει ὁ Ἀχιλλεὺς πρὸς τὸν Ὀδυσσεά. Οἱ δὲ Σπαρτιαῖται ἠγάπων μὲν τὸν χαρακτήρα τοῦ Ἀχιλλέως, ὅμως οὐχ ἥττον καὶ τὸν τοῦ Ὀδυσσεως, ὡς δῆλον ἐν τοῖς παιδεύμασιν αὐτῶν γίνεται. Τοῦτο ὃ τε Λύσανδρος καὶ οἱ ἄλλοι αὐτῶν στρατηγοὶ ἐν ἔργοις ἀπέδειξαν. Δικαίως δ' ὁ Lauer³⁾ οὐδόλως ἀμφιβάλλει, ὅτι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη διὰ τοῦ Ἀνκούργου εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσέχθησαν. Διότι ὁ χαρακτήρ τούτων ἤρμοζε τῇ Ἀνκουργείῳ πολιτείᾳ⁴⁾. Ὁ γε Κλεομένης, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀναξανδρίδου, ἔλεγεν, ὅτι ὁ μὲν Ὅμηρός ἐστι ποιητὴς τῶν Λακεδαιμονίων, ὁ δὲ Ἡσίοδος τῶν εἰλώτων⁵⁾.

Πρὸς πᾶσι τούτοις καὶ ἐξ ἄλλων τεκμαιρόμεθα, ὅτι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη λίαν πρωίμως γνωστὰ τοῖς Σπαρτιαταῖς ἐγένοντο. Λέγει μὲν Μάξιμος ὁ Τύριος⁶⁾ „πολλὰ καὶ πολιτευθεῖσαι ὑγιῶς καὶ σννοικισθεῖσαι νομίμως ἀγνοοῦσι τὸν Ὅμηρον. ὃψὲ μὲν γὰρ ἡ Σπάρτη ξαιψωδεῖ, ὃψὲ δὲ καὶ ἡ Κρήτη, ὃψὲ δὲ καὶ τὸ Λωρικὸν ἐν Αἰβύῃ γένος, . . .“ ἀλλὰ τοῦτο ἐστι ῥητορικὴ ὑπερβολή, ὡς λέγει ὁ Düntzer⁷⁾, καὶ ἡμαρτη-

1) Geschichte der griech. Literatur II, 2. 2) Πολιτ. VIII, 5. 3) Geschichte der Homerischen Poesie σελ. 19. 4) Παράβαλ. Chr. Heinecke, Homer und Lykurg oder das Alter der Iliade und die politische Tendenz ihrer Poesie, Leipzig 1833. 5) Πλούτ. Αποφθέγμ. Λακ. 223. Αἰλιαν. Ποικιλ. ἱστορ. XXIII, 18. 6) XXIII, 5. 7) Homer und der epische Cyklus σελ. 6 „Wenn Maximus Tyrius sagt . . . , so trägt dieses seine Unglaublichkeit und

μένον, ὡς ἀποφαίνεται ὁ Welcker¹⁾. Δυστυχῶς ὁμοίως ἡ ῥητορική αὕτη ὑπερβολὴ ὑπὸ τινων σοφῶν ἀνδρῶν ὡς ἱστορική ἀλήθεια ἐθεωρήθη καὶ πρὸς λύσιν ἐπιστημονικῶν ζητημάτων ἐλήφθη, ὡς ὑπὸ τοῦ F. Schlegel καὶ Jacob²⁾. Ὁ δὲ τελευταῖος τὴν βραδεῖαν εἰς τὸ Λωρικὸν εἰσαγωγὴν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἐκ τῆς παναρχαίας τούτου πρὸς τὸ ἰωνικὸν φύλον διχονοίας τεκμαίρεται, ὥσει μὴ οἱ Λωριεῖς οἱ κληρονόμοι τοῦ κλέους, τῶν θεῶν καὶ τοῦ ἐδάφους τῶν Ἀχαιῶν ἦσαν, καὶ ὥσει μὴ ὁ τῶν Σπαρτιατῶν πρέσβυς, ὡς ἀλλαχοῦ εἶδομεν, διὰ τὴν τοῦ Ἀγαμέμνονος ἡγεμονίαν ἐσεμνύνετο. Ἄλλως οἱ Σπαρτιαῖται ἐκ παλαιτάτων χρόνων τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἐγίνωσκον, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ Κυναιθοῦ τοῦ τὴν μικρὰν Ἰλιάδα, τὴν Τηλεγόνοιαν καὶ ἄλλα ποιήσαντος καὶ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη διαφθείραντος. Οὗτος κατὰ τὸν Welcker οὐ πολὺ βραδύτερον τῆς ἀρχῆς τῶν Ὀλυμπιάδων ζήσας ἦν Λακεδαιμόνιος, ἢ Χῖος μὲν, διατρίβων δ' ἐν Λακεδαίμονι. Ὁ Κύναιθος λοιπὸν οὗτος ἦν, οὕτως εἰπεῖν, ὁ Ὀνομάκριτος τῶν Σπαρτιατῶν. Διὰ ταῦτα ὁ Villosion³⁾ ἤδη καὶ ὁ Heyne⁴⁾ ἐθεώρησαν τὸν Κύναιθον ὡς τὸν πρῶτον συναρμογέα τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν. Τελευταῖον παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ τοῦ Σπαρτιατοῦ Ἀλκμᾶνος (660 Π·Χ) ποιήσις ἐν μεγάλῃ ἀναφορᾷ πρὸς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ποιηθεῖσα ἐπικυροῖ τὴν πρῶτον τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν εἰς τὴν Σπάρτην εἰσαγωγὴν. Ἀλλὰ πᾶσαι αὗται αἱ ἀρνήσεις ἐγένοντο, ὅπως τὸ μέγα ὁμηρικὸν κλέος τοῖς περὶ τὸν Πεισίστρατον ἀποδοθῇ. Ἰδωμεν.

Ὁ μέγας Wolf τὰς μαρτυρίας τῆς ἀρχαιότητος ἀπορρίψας, ἢ τὴν ἀξέτασιν τούτων ἀποφνγῶν ὥφειλεν, ἵνα εὖρη ἀλήθειάν τινα ἀντίρροπὸν γε κύρος πρὸς τὸ τῶν ἀρχαίων

die unverschämte Uebertreibung und Fiktion des moralisirenden Rhetors an der Stirne . . . “

1) Der epische Cyklus I, 246. 2) Sophocl. Quaest. σελ. 92. 3) Anecd. Graec. II, 136 „Cynaethus, qui primus Homerica carmina sparsa et disjecta redegit, multa in iis corruptit.“ 4) Τόμ. VIII, σελ. 812 „Nescio an iis, qui in disponendis Homeri carminibus studium posuerunt, fuerit Cynaethus vel Cynaethus Chius, nec mirum si Cynaethus ordinavit et disposuit rhapsodias in compagem.“

μαρτυριῶν ἔχουσιν. Ἀλλὰ μάτην τις τοσαῦτα παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἀπαιτεῖ. Διότι, καὶ ἂν τις δεχθῇ τὸ ἀρνητικὸν μέρος τῆς θεωρίας αὐτοῦ, ὅμως τὸ θετικὸν αὐτῆς μέρος οὕτως ἡμαρτημένον ἐλέγχεται, ὥστε δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι οὐδεμία φιλολογικὴ εἰκασία ἀτοπωτέρα ταύτης ἐγένετο. Ὁ μέγας Wolf¹⁾ ἐπίστευσεν ὡς ἱστορικῶς ὑφ' αὐτοῦ ἀποδεδειγμένον, ὅτι ὁ Πεισίστρατος πρῶτος ἀντοτελῇ ἄσματα συναθροίσας, συντήξας καὶ εἰς ἓν συναρμόσας τῇ γραφῇ ταῦτα παρέδω. Ἀλλ' οὐ τοσοῦτον θαυμαστόν, ὅτι εὗρέθη ἀνὴρ, ἵνα τολμηρῶν θεωριῶν πατὴρ γένηται, ὅσον ἄπορον, ὅτι θερμῶν ὀπαδῶν, ὡς τοῦ Lachmann, ἔτυχεν. Οὗτος νομίζει γελοῖον, ἂν πιστεύσῃ, ὅτι ἡ Ἰλιάς ἤδη πρὸ τοῦ Πεισιστράτου ὑπῆρχεν²⁾.

Ἀλλὰ πρῶτον οἱ μάρτυρες τῆς ἀρχαιότητος οὐ νοοῦσι συναρμογὴν ἀντοτελῶν ἁσμάτων. Διότι ὁ μὲν Ἰώσηπος λέγει³⁾, ὅτι τὰ τοῦ Ὀμήρου ἔπη οὐκ ἐγράφησαν ἐξ ἀρχῆς, ἀλλ' ἐπὶ τινα χρόνον ἀπὸ μνήμης παρεδίδοντο (Περὶ Πεισιστράτου οὐδεὶς λόγος), ὁ δὲ Κικέρων⁴⁾ καὶ Πανσανίας⁵⁾, ὅτι τὰ ἔπη διασπασθέντα ὁ Πεισίστρατος εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν μορφήν ἐπανήγαγεν. Τοῦτο μαρτυρεῖ ὁ Αἰλιανός⁶⁾, τοῦτο ὁ Αἰβάνιος⁷⁾, τοῦτο ὁ Σουίδας⁸⁾, τοῦτο ὁ Εὐστά-

1) Proleg. ad Homer. σελ. 142. 2) Betrachtungen über Homer's Ilias 1865 ἔκδ. Haupt σελ. 76 „Doch ich komme mir bald lächerlich vor, wenn ich noch immer die Möglichkeit gelten lasse, dass unsere Ilias in dem gegenwärtigen Zusammenhange der bedeutenderen Theile, und nicht blos der wenigen bedeutendsten, jemals vor der Arbeit des Pisistratus gedacht worden sei.“ 3) Κατὰ Ἀπίωνος I, 2. 4) De Orat. III, 34 „Quis doctior iisdem illis temporibus, aut cujus eloquentia litteris instructor fuisse traditur, quam Pisistrati? qui primus Homeri libros, confusos antea, sic disposuisse dicitur, ut nunc habemus.“ 5) VII, 26 „Πεισίστρατος ἔπη τὰ Ὀμήρου διεσπασμένα τε καὶ ἄλλα χοῦ μνημονευσόμενα ἡθροίζετο.“ 6) Ποικίλ. ἱστορ. XIII, 13 „Ὅτι τὰ Ὀμήρου ἔπη πρότερον διηρημένα ᾗδον οἱ παλαιοὶ . . . ὅπῃ δὲ Λυκοῦργος ὁ Λακεδαιμόνιος ἀθρόαν πρῶτος εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκόμισε τὴν Ὀμήρου ποιήσιν . . . Ὑστερον δὲ Πεισίστρατος συναγαγὼν ἀπέφηνε τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν.“ 7) Εἰς Ἰουλιανὸν αὐτοκράτορα ὑπατ. I, 388 „Εἰ δὲ Πεισίστρατον ἐπαινοῦμεν ὑπὲρ τῆς τῶν Ὀμήρῳ πεποιημένων συλλογῆς, ποῦ θήσομεν τὸν Ὀμήρου μιμητὴν;“ Παράβ. τὸν αὐτὸν ἐν Σωκράτ. ἀπολογ. III, 25. 8) Ἐν λ. Ὀμηρος „Ὑστερον

θιος, τοῦτο τὰ ἀνέκδοτα τοῦ Villoison¹⁾. Ἐν ταῖς φράσεσι πάντων τούτων τῶν συγγραφῶν ἐνυπάρχει ἡ ἔννοια, ὅτι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἦσαν οὐχὶ αὐτοτελεῖ ἄσματα, ἀλλὰ δύο διεσπασμένα δλα. Πῶς ὁμως ταῦτα διεσπάσθησαν (εἴ ποτε διεσπάσθησαν); Ἡ ἀπόκρισις εὐκόλως ἐστίν. Οἱ περὶ τὸν Wolf δύνανται ἐξηγήσαι εὐκολώτερον τὴν ἀπορίαν ταύτην, ἢ ἡμεῖς οἱ τὴν γνῶσιν τῆς γραφῆς δεχόμενοι. Διότι, εἰ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἄγραφα παρεδίδοντο, ἡ διάσπασις αὐτῶν οὕτω νοητὴ ἐστίν, ὥστε οὐ δεῖται ἀποδείξεως. Ἄν δὲ δεχθῶμεν, ὅτι ταῦτα ἐξ ἀρχῆς ἐγράφησαν, πάλιν ἡ ἐξηγήσις εὐκόλως δίδεται. Διότι λέγοντες, ὅτι ἐφ' Ὀμήρου βιβλία, ὡς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, ἡδύναντο γραφῆναι καὶ ἀντιγραφῆναι, οὐκ ἐννοοῦμεν, ὅτι ταῦτα ἦσαν τοῖς πλείστοις προσιτά. Διὰ ταῦτα ἴσως ὁ μὲν ἐκπᾶτο ἐν μέρος τῶν ἐπῶν, ὁ δ' ἄλλο καὶ οὕτως ἐφεξῆς. Πρὸς δὲ συνεβάλοντο πρὸς διάσπασιν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν καὶ οἱ ῥαψωδοί, οἵτινες ποιητοῦ ἀξιώσεις ἔχοντες οὕτω διέφθειραν αὐτά, ὥστε ἡ τούτων ἐνότης οὐκ ἦν λίαν αἰσθητή. Ἀλλ' ὁ μέγας Wolf νομίζει, ὅτι, ἂν προῦποτεθῇ διάσπασις, τὸ ἔργον τοῦ Πεισιστράτου τοῦ μέγα κλέος διὰ τοῦτο κτησαμένου τοσοῦτόν ἐστιν, ὅσον νῦν οἱ ἀμελέστεροι τῶν συγγραφῶν τοῖς τυπογράφοις καταλείπουσιν²⁾.

Ἀλλὰ πρῶτον οὐχ εὐρίσκομεν οὕτω μεγάλους ἐπαίνους, ὥστε οὗτοι οὐκ ἡδύναντο ἀποδοθῆναι συλλογεῖ ἢ ἐκδότῃ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν· εἴτα οἱ ἐπαινοῦντες, δηλαδὴ ὁ Κικέρων καὶ ὁ Αἰβάνιός εἰσιν ἐξ ἐκείνων, οἵτινες οὐδὲν ψέγου-

συνετέθη καὶ συνετάχθη ὑπὸ πολλῶν, καὶ μάλιστα ὑπὸ Πεισιστράτου, τοῦ τῶν Ἀθηναίων τυράννου.“

1) Anecd. Graec. II σελ. 182 „Ὅτι ἐν τινι χρόνῳ τὰ Ὀμήρου ποιήματα παρεφθάρησαν, ἢ ὑπὸ πυρός, ἢ ὑπὸ σεισμοῦ . . . ἀλλὰ Πεισίστρατος, Ἀθηναίων στρατηγός, θέλων ἐαυτῷ δόξαν περιποιήσασθαι, καὶ τὰ τοῦ Ὀμήρου ἀνανεῶσαι, τοιοῦτόν τι ἐβουλεύσατο. Ἐκέρυξεν ἐν πάσῃ τῇ Ἑλλάδι, τὸν ἔχοντα ὁμηρικὸν στίχον ἀγαγεῖν πρὸς αὐτόν, ἐπὶ μισθῷ ὠρισμένῳ καθ' ἕκαστον στίχον· πάντες οὖν οἱ ἔχοντες ἀπέφερον. . . . Καὶ μετὰ τὸ πάντας συναγαγεῖν, παρεκάλεσεν οὐβ' γραμματικὸς συνθεῖναι τὰ τοῦ Ὀμήρου. . . .“ Ἰδὲ τὰ ἀποσπάσματα παρὰ Haag, De Recensione Pisi-stratea, Hal. 1865. 2) Proleg. ad Homer. σελ. 145.

σιν. Ἀλλά, καὶ εἰ ὁ τύραννος τῶν Ἀθηναίων μέγα κλέος διὰ τὸ ἔργον ἐκτᾶτο, ἄρα γε ἡ εἰς τὰ ἔπη ἀπόδοσις ἀρχαίας ἐνότητος μικρὸν ἔργον ἐστίν; Οἱ ἡμέτεροι κριτικοὶ σεμνυνόμενοι, ὅτι πολὺ τῶν Ἀλεξανδρινῶν προέχουσιν, οὐκ ἀνέχονται παραβληθῆναι πρὸς τοὺς συγχρόνους τοῦ Πεισιστράτου τοὺς μὴδὲ τὸ ὄνομα τοῦ κριτικοῦ περιβεβλημένους. Εἰ ὅμως καὶ τῷ μεγίστῳ κριτικῷ τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος τοιοῦτον ἔργον ἐδίδομεν, τῇ ἀληθείᾳ τοῦτο οὐκ ἀνεδέχετο. Πρὸς δὲ οἱ ἡγεμόνες τῶν ἡμετέρων χρόνων περὶ τὰ τῆς πολιτείας ἀσχολούμενοι ὀλιγοροῦσι φιλολογικῶν ἔργων. Διότι ταῦτα καὶ χρόνον μακρὸν καὶ νοῦν ἀπηλλαγμένον πολιτικῶν φροντίδων ἀπαιτοῦσιν. Εἴ τις ὁμως ἡγεμὼν ποιήσει καὶ τὸ ἐλάχιστον φιλολογικὸν ἔργον, οὗτος μέγας ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων νομίζεται, ἐπαινεῖται καὶ θαυμάζεται. Ἐνίοτε δικαίως. Διότι οὗτος τοσοῦτον νοῦν καὶ τοσαύτην φιλοπονίαν ἔσχεν, ὥστε καὶ τοιούτοις ἔργοις ἀπενεμειν. Ἀλλὰ νῦν ἴσως μικρότερος ὁ ἔπαινος. Διότι πολλοὶ ἡγεμόνες ὑπὸ τῆς φιλοτιμίας κατέχονται, ὅπως καὶ φιλολογικὸν νοῦν ἢ ποιητικὸν πνεῦμα ἐπιδείξωσιν. Διὰ ταῦτα λοιπόν, καὶ εἰ τὸ ἔργον τοῦ Πεισιστράτου μικρὸν ἦν, καὶ ἐπαίνων καὶ κλέους ἄξιος ἦν, ἅπερ μόλις παρὰ τοῖς μὴδὲν ψέγουσιν εὐρίσκομεν.

Ἀλλ' ἐξετάσωμεν, εἰ οἱ περὶ τὸν Πεισίστρατον προὔθεντο ἢ ἡδύναντο συναρμόσαι αὐτοτελῆ ἄσματα. Κατὰ τὸν ἱστορικὸν Grote νοητὸν ἴσως ἐστίν, εἰ ὁ Πεισίστρατος ὡς ἡγεμὼν τῶν Ἀθηναίων ἐπεχειρεῖ, ἵνα τὸ αὐθαίρετον τῶν ῥαψωδῶν περιστείλῃ, ἢ τῇ μνήμῃ αὐτῶν ὑποβοηθήσῃ, καὶ τὰ Παναθηναῖα διὰ τινος διωρθωμένης ἐκδόσεως τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν κοσμήσῃ. Ἀλλὰ τίνα ἀφορμὴν εἶχεν οὗτος, ἵνα ἄσματα, ἅπερ τέως ὁ ἐλληνικὸς κόσμος ὡς αὐτοτελῆ ἐγίνωσκεν, εἰς ὅλον συναρμόσῃ; Τί παθὼν ὁ Πεισίστρατος διανοήθη, ὅπως διὰ τοσούτων μεταβολῶν, περικοπῶν, προσθηκῶν καὶ μεταθέσεων, ὅσας δὴ ὁ Lachmann ἀνευρίσκει, δεκαῆξ ἄσματα, ἅπερ καὶ οἱ ῥαψωδοὶ χωρὶς ἤδον, καὶ οἱ ἀκροαταὶ χωρὶς ἤκουον εἰς ὅλον κατατήξῃ; Ὁ Πεισίστρατος οὐκ ἦν ποιητής, ἵνα τὸ δημόσιον πνεῦμα διὰ

τοιούτων ἔργων προσελκύσῃ, ἀλλ' ἡγεμῶν τὴν μεγάλην ἐορ-
τὴν τῆς αὐτοῦ πατρίδος ἐπιθυμῶν κοσμηῆσαι. Κατὰ τὰ
εἰρημένα ὁ Πεισίστρατος ἐπετύγχανε τοῦ σκοποῦ τούτου,
εἰ ἐν τοῖς χειρογράφοις¹⁾ ἢ ἐν τοῖς φερομένοις ἀνὰ τὰ
στόματα τῶν ῥαψωδῶν ἔπεσιν ἐξέλεγε τὴν δοκοῦσαν αὐτῷ
τε καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ἀρίστην διάταξιν, ἀπετύγχανεν
ὁμως τούτου, εἰ ὁ λαὸς ἐβλεπεν, ὅτι τὰ δημοτικὰ αὐτοῦ
ἔσματα ἀλλοιούμενα καὶ συντηκόμενα διαστρέφονται. Ὅσον
πιθανὸν φαίνεται τὸ πρῶτον, τοσοῦτον ἄτιπον τὸ δεύτε-
ρον. Ἀλλά, καὶ εἰ οἱ Ἀθηναῖοι ἠνείχοντο τοιαύτην κατὰ-
τηξιν καὶ ὀλεθρον τοῦ κοινοῦ κτήματος, ἄρα γε ἡ ἄλλη
Ἑλλὰς ἠνείχετο, ἢ τῷ παραδείγματι εἴπετο; Οἱ Ἀθηναῖοι
ἐπὶ Πεισιστράτου οὔτε πολιτικὴν, οὔτε φιλολογικὴν ἀξίαν
εἶχον, ὅπως παράδειγμα τοῖς ἄλλοις Ἑλλήσι γένωνται. Ὁ πι-
στεύων εἰς τοσαῦτα θαύματα δύναται πειραθῆναι. Τὸ δὲ
πεῖραμα εὐκόλόν ἐστιν. Ὁ βουλόμενος λοιπόν, ἔστω καὶ ἡγεμῶν,
δύναται συντηξάει δημοτικὰ ἔσματα κατ' ἀντίστροφον μέ-
θοδον, δι' ἧς ὁ Lachmann τὴν Ἰλιάδα ἀνέλυσεν. Τίς
πιστεύει, ὅτι ὁ λαὸς τὰ δημοτικὰ αὐτοῦ ἔσματα καταλι-
πὼν γενθῆσεται τοῦ ἀηδοῦς κυκεῶνος τοῦ σχολαστικοῦ
ἡγεμόνος;

Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποτεθῇ, ὅτι ὁ Πεισίστρατος παθὼν τι
ἐπεθύμει, ἵνα αὐτοτελῇ ἔσματα συναρμόσῃ, ποῦ ἦσαν οἱ
πρὸς τοῦτο ἱκανοὶ ἄνδρες; Ὁ Τζέτζης²⁾ ψιλὴν ἐπανόρθω-
σιν ἀπολεσθεύσης ἐνότητος νοῶν ὀνομάζει μὲν τέσσαρας
ἄνδρας, Ἐπικόγκυλόν (;) τινα, Ὀνομάκριτον τὸν Ἀθηναῖον,
Ζώπυρον τὸν Ἡρακλεώτην καὶ Ὀρφέα τὸν Κροτωνιάτην,
ἀλλ', εἰ οἱ ἄνδρες οὗτοι ἠδύναντο ἐπανορθῶσαι ἀμαρτή-
ματὰ τινα τῶν ῥαψωδῶν, ἄραγε ἦσαν ἱκανοί, ὅπως καὶ
ὁμηρικὰ ἔπη πρὸς σύνδεσμον αὐτοτελῶν ἔσμάτων ποιήσω-
σιν; Ἡ ἐπικὴ ποιήσις πρὸ τοῦ Πεισιστράτου ἤδη παρή-

1) Παράβαλ. Nitzsch, Melet. de Histor. Homer. I, 166. 2) Ὅρα Προ-
λεγόμ. εἰς Σχολ. Ἀριστοφ. ἐν Mus. Rhein. τομ. VI σελ. 116, ἔτ. 1848
„Καίτοι τεσσάρων ἀνδρῶν ἐπὶ Πεισιστράτου συνθέντων τὸν Ὅμηρον, οἵτινες
εἰσιν οὗτοι· Ἐπικόγκυλος, Ὀνομάκριτος Ἀθηναῖος, Ζώπυρος Ἡρακλεώτης
καὶ Ὀρφεύς Κροτωνιάτης.“

κμασεν. Οἱ ἄνδρες οὗτοι ἦσαν μὲν ποιηταί, ἀλλὰ διαφόρου εἶδους ποιήσεως. Ἀλλά, καὶ εἰ οὗτοι τοῦ ἔργου ἐπειρῶντο, οἱ στίχοι αὐτῶν παραβαλλόμενοι πρὸς τὰ αὐτοτελῆ ἔσματα, ἅπερ ἐν τοῖς γονιμωτάτοις τῆς ἐπικῆς ποιήσεως χρόνοις ἐποιήθησαν, οὐκ ἔμελλον ἐλέγχειν τὸ ἀμάρτημα; Αὐτὴ δ' ἡ ἀττική γλῶσσα ἔμελλεν εἶναι ὁ πρῶτος τοῦ ἔργου μάρτυς. Ὁ δὲ Wolf, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ εἴρηται, ὀξυτάτην ἀκοὴν ἐκέκτητο. Πρὸς πᾶσι δὲ τούτοις αἱ μεγάλαι ἀνακαλύψεις καὶ τὰ μεγάλα συμβεβηκότα, ὡς ἡ εἰσβολὴ τῶν Λωριέων εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἡ εὗρεσις καὶ χρῆσις τοῦ νομίσματος, ἡ βελτίωσις τῆς τε ναυτιλίας καὶ τῶν πολεμικῶν παρατάξεων καὶ πλεῖστα ἄλλα, ὡς πάνν ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Grote¹⁾, ἔμελλον ἐλέγχειν τὴν Πεισιστράτειον συναρμογὴν. Πόσον εὐκόλον οἱ περὶ τὸν Wolf ἐνόμισαν τὸ ἔργον! Ὁ Ὀνομάκριτος ψέγεται μὲν, ὅτι εἰς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ὑπέβαλε στίχους²⁾, ἀλλὰ μόνον, ὅτι ὑπέβαλεν. Ἡ δ' ὑποβολὴ προϋποτιθήσιν ὅλον τι ἀνεγνωρισμένον, εἰς ὃ ἡ ὑποβολὴ γίνεται. Αἱ δ' ὑποβολαί, δι' ἃς ὁ τε Σόλων καὶ οἱ περὶ τὸν Πεισίστρατον ἐλέγχονται, ἀφορῶσι τὴν φιλοτιμίαν τῶν Ἀθηναίων ἢ ἄλλο τι μηδεμίαν πρὸς σύνδεσμον αὐτοτελῶν ἔσμάτων σχέσιν ἔχον. Ἀλλὰ καὶ ὁ πολυθρύλητος οὗτος Ὀνομάκριτος ἦν σύγχρονος τοῦ Πεισιστράτου; Δικαίως ὁ μὲν Nitzsch ἀμφιβάλλει, μόλις δ' ὁ σοφὸς Ritschl³⁾ δύναται τὰς ἀμφιβολίας ἀναιρέσαι.

Ἄλλ' ἴσως ἡ θεωρία τοῦ Wolf, ὅτι δῆθεν ὁ Πεισίστρατος πρῶτος διὰ συντήξεως αὐτοτελῶν ἔσμάτων ἀπέφηνε μεγάλα ἔπη, ἔμελλεν ἔχειν μικράν τινα πιθανότητα, εἰ μὴ πρὸ τοῦ τυράννου μακρὰ ἔπη ὑπῆρχον. Ἡ Αἰθιοπὶς ὁμως τοῦ Ἀρκτίνου, ὅστις πλέον τῶν δύο αἰώνων πρὸ τοῦ Πει-

1) II, σελ. 151. 2) Σχολ. εἰς Ὀδυσσ. Α 604 „Παῖδα Διὸς μεγάλοιο· τοῦτον ὑπὸ Ὀνομακρίτου ἐμπεποιῆσθαι φασιν. Ἡθέτηται δὲ...“ Πανσαν. VII, 26, 6 „Οἷθ' Ὑπερησίην τε καὶ αἰπεινήν Δονόεσσαν“ Πεισίστρατον δέ, ἠνίκα ἔπη τὰ Ὀμήρου διεσπασμένα τε ταὶ ἄλλα ἀλλαχοῦ μνημονεύμενα ἠθροίζετο, ἢ αὐτὸν Πεισίστρατον, ἢ τινι αἰάριων μεταποιῆσαι τὸ ὄνομα ὑπὸ ἀγνοίας.“ 3) Die Alexandrinischen Bibliotheken σελ. 43.

σιστράτου ἔζη καὶ τὴν Ἰλιάδα μέχρι τοῦ τελευταίου αὐτῆς στίχου ἐγίνωσκε, περιεῖχε 9100 στίχους. Πολλὰ δὲ ἄλλα ποιήματα τοῦ ἐπικοῦ κύκλου ἦσαν ἐξ ἴσου μεγάλα. Πρὸς δὲ ἡ Αἰθιοπὶς τοῦ Ἀρκτίνου ἀρχεται ἐκ τοῦ σημείου, εἰς ὃ λήγει ἡ Ἰλιάς. Ἄρα γε τὰ δημοτικὰ τοῦ Wolf ἄσματα μέχρι τῆς ταφῆς τοῦ Ἑκτορος ἐξετείνοντο; Ἄρα γε οἱ δημοτικοὶ ποιηταὶ ἐν οὕτω στενῷ τμήματι τοῦ μεγάλου Τρωικοῦ μύθου περιορίσθησαν; Οὐδεμίαν ἀφορμὴν ἔχομεν, ὅπως τοῦτο δεχθῶμεν. Εἰ λοιπὸν τὰ δημοτικὰ ἄσματα, ὡς ἔδει, καὶ πέραν τῆς ταφῆς τοῦ Ἑκτορος ἐξετείνοντο, τί οὐ γίνεται μνεία τῶν ὑπολειφθέντων δημοτικῶν ἄσματων; Τί παθὼν ὁ Ἀρκτῖνος δύο αἰῶνας πρὸ τοῦ Πεισιστράτου ποιῶν ἤρξατο τῆς Αἰθιοπίδος ἐκ τῆς ταφῆς τοῦ Ἑκτορος, ἐν ᾧ οἱ δημοτικοὶ ποιηταὶ (ἄει ἐννοητέον ἐν τῇ προϋποθέσει, ὅτι ἦσαν τοιοῦτοι) καὶ τὰ μετὰ ταύτην, ὡς καὶ τὰ πρὸ ταύτης ἐπραγματεύοντο; Ὑπὸ πάντων ὁμολογεῖται, ὅτι ὁ Ὅμηρος μείζονα τοῦ Ἀρκτίνου δόξαν ἐκτήσατο. Τί παθόντες λοιπὸν οἱ Ἕλληνες τὸν Ὅμηρον ὑπὲρ τὸν Ἀρκτῖνον ἐτίμησαν; Διὰ τί τοταύτη τιμὴ ἀπεδόθη τῷ Ὁμήρῳ, ᾧ κατὰ τὸν Wolf μέχρι Πεισιστράτου μικρά τινα ἄσματα ἄνευ ἐνότητος ἀπεδίδοντο; Πρὸς δὲ ὁ Ἀρκτῖνος καὶ οἱ ἄλλοι κυκλικοὶ ποιηταὶ ἔγραψαν τὰ αὐτῶν ἔπη, ἢ οὐ; Εἰ μὲν ὁ Ἀρκτῖνος ἔγραφεν Αἰθιοπίδα, διὰ τί ὁ ὀλίγα μόνον ἔτη πρὸ αὐτοῦ ζήσας Ὅμηρος οὐκ ἠδύνατο γράψαι Ἰλιάδα; Εἰ δ' ὁ Ἀρκτῖνος καὶ οἱ ἄλλοι κυκλικοὶ ποιηταὶ οὐκ ἔγραψαν τὰ αὐτῶν ἔπη, τί οὐ πλάσσουν οἱ περὶ τὸν Wolf πολλοὺς Πεισιστράτους, ὅπως καὶ τὰ ἔπη αὐτῶν συλλέξωσι, παραβάλλωσι, γράψωσι καὶ συγράψωσι; Πλάσσουνσι διὰ τῆς φαντασίας; Ἄλλ' οὐτε ἡ σμικρὰ τοῦ Πεισιστράτου οὐσία, οὐτε ὁ θησανρὸς τῆς πόλεως τῶν Ἀθηναίων, οὐτε ὁ Ὀνομάκριτος καὶ οἱ τρεῖς αὐτοῦ ἐταῖροι ἱκανοὶ ἦσαν, ἀλλὰ τὸ ἔργον ἐδεῖτο καὶ θησανρῶν τῶν Πτολεμαίων καὶ τοῦ σμήνους τῶν κριτικῶν τῆς Ἀλεξανδρείας. Εἰς πόσας δυσχερείας ἄγει τὸ παραδόξον τοῦ Wolf! Πρὸς πᾶσι τούτοις, εἰ τὰ τοῦ Ὁμήρου ἔπη πρὸ τοῦ Πεισιστράτου ἤδη ἐτιμῶντο, παρὰδοξον φαίνεται ἡμῖν

γε, ὅτι οὕτω λίαν βραδέως ἐγράφησαν. Διότι ἐπὶ τοῦ τυράννου οὕτω πολλὰ βιβλία ὑπῆρχον, ὥστε ὁ τῶν Σαμίων τύραννος καὶ αὐτὸς δὴ ὁ Πεισίστρατος οὕτω πολλὰ βιβλία εἶχον¹⁾, ὥστε αἱ βιβλιοθήκαι τούτων (μετὰ τινος ὑπερβολῆς) πρὸς τὴν πολυθρύλητον τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ πρὸς τὰς τῶν βασιλέων τῆς Περγάμου καὶ Ἀλεξανδρείας παρεβλήθησαν.

Ἀλλὰ τί δεῖ μακρὰ λέγειν; Ὁ Σόλων ὁ πρεσβύτερος τοῦ Πεισιστράτου γινώσκει τὴν τῶν ἐπῶν σειράν, ἣν ὁ Wolf τοῖς περὶ τὸν τύραννον ὑποβάλλει. Διότι κατὰ Διογένη τὸν Λαέρτιον²⁾ ὁ Διευχίδας ἱστορεῖ, ὅτι ὁ Σόλων γέγραφε ῥαψωδεῖσθαι τὰ τοῦ Ὀμήρου ἐπὶ ἑξ ὑποβολῆς, δηλαδή ὅπου ὁ πρῶτος ἐλήξεν, ἐκεῖθεν ἄρχεσθαι τὸν ἐχόμενον. Ὁ Wolf δύο ἐρμηνείας δίδωσι τούτῳ τῷ χωρίῳ. Πρῶτον λέγει, ὅτι, ἐν ᾧ ἐν ταῖς δημοσίαις ἐορταῖς εἰς ῥαψωδὸς ἦδεν, ὁ Σόλων καλέσας πλείονας, ὅτινες διαδεχόμενοι ἀλλήλους πλείονας ῥαψωδίας ἦδον, προσέθηκε τῇ ἐορτῇ μεγαλοπρέπειαν³⁾. Ἀλλὰ καὶ οἱ δυνάμενοι μόνον ἀναγνῶναι τὸ χωρίον οὐ δύνανται οὕτω νοῆσαι αὐτό. Ἀλλως εἰς ῥαψωδὸς οὐδὲ μίαν ῥαψωδίαν ἡδύνατο συνεχῶς ᾄσαι. Διότι οὗτος οὐκ ὤφειλεν ἔδειν μέχρι τῆς φωνικῆς διαρκείας τῆς φωνῆς αὐτοῦ. Πρὸς πᾶσι τούτοις τὸ διαδέχεσθαι ἀλλήλους ἦν ἀρχαιότατον. Παρ' Ὀμήρῳ αἱ Μοῦσαι ἔδονσιν ἀμειβόμεναι ὅπῃ καλῇ⁴⁾, καὶ αἱ αὐταὶ

1) Ἀθην. I, 3 „Ἦν δέ, φησί, καὶ βιβλίων κτῆσις αὐτῷ ἀρχαίων ἐλληνικῶν τοσαύτη, ὥς ὑπερβάλλειν πάντας τοὺς ἐπὶ συναγωγῇ τεθαρμασμένους, Πολυκράτην τε τὸν Σάμιον καὶ Πεισίστρατον τὸν Ἀθηναῖον . . . ἔτι δὲ τοὺς Περγάμου βασιλέας Εὐρυπίδην τε τὸν ποιητὴν Ἀριστοτέλην τε τὸν φιλόσοφον . . .“ Gell. n. At. VI, 17 „Libros Athenis disciplinarum liberalium publice ad legendum praebendos primus posuisse dicitur Pisistratus tyrannus: deinceps studiosius accuratiusque ipsi Athenienses auxerunt . . .“ Παράβαλ. Nitzsch, Histor. Homer. I, 15 καὶ Welcker, Der epische Cyklus I, 380. 2) I, 57 „Τὰ Ὀμήρου ἐξ ὑποβολῆς ἐγράψε ῥαψωδεῖσθαι, οἷον ὅπου ὁ πρῶτος ἐλήξεν ἐκεῖθεν ἄρχεσθαι τὸν ἐχόμενον.“ Welcker, Der epische Cyklus I, 388 „Wer die Nachricht des Geschichtschreibers Dieuchidas als gerechtfertigt gelten lässt, für den fällt das Sammeln und Ordnen des Pisistratus nothwendig von selbst weg.“ 3) Proleg. ad Homer. σελ. 140 καὶ 141. 4) Ἰλιάδ. 1604.

περὶ τὸ πτώμα τοῦ Ἀχιλλέως θρηνοῦσι διαδεχόμεναι ἀλλή-
 λας¹⁾. Τοῦτο δ' ὁρῶμεν ἐναργῶς ἐν τῷ τοῦ Ἑκτορος
 θρήνῳ, ἐν ᾧ πρῶτον θρηνεῖ ἡ Ἀνδρομάχη, ταύτην διαδέχε-
 ται ἡ Ἑκάβη καὶ τελευτᾷ τὴν ἡ καλὴ Ἑλένη²⁾. Οἱ Τρῶες
 ἐκάλεσαν μὲν αἰοιδούς θρήνων ἐξάρχους³⁾, ἀλλὰ καὶ
 οὗτοι, ὡς εἶτα αἱ Τρωάδες, κατὰ διαδοχὴν ἦδον. Τούτων τού-
 θρηνοὺς, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ εὐφυνῆς Welcker⁴⁾, παρ-
 ελειπεν ὁ ποιητής. Ὀνομάζει μὲν τούτους θρήνων ἐξάρχους,
 ἀλλὰ καὶ περὶ ἐκάστης τῶν Τρωάδων ὁ Ὅμηρος λέγει, ὅτι
 ἐξῆρχε γόοιο. Λοιπὸν πρῶτον οἱ αἰοδοὶ κατὰ διαδοχὴν
 ἄδοντες ἤρχοντο τῶν θρήνων καὶ ἐπεστενάχετο
 τὸ πλήθος, εἶτα δὲ τὸ αὐτὸ ἐποίησαν αἱ Τρωάδες. Ἀλλ',
 εἰ τὸ ἐκ διαδοχῆς ἄδειν σύγχρονον τῇ ἐπικῇ ποιήσῃ ἐστὶ,
 καὶ μακρὰ ἔπη ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις ἡδύνατο γεννηθῆ-
 ναι, καὶ οἱ ταῦτα ἄδοντες οὐκ ἐπνίγοντο, καὶ οἱ Ἕλληνες
 οὐ περιέμενον, ἵνα τοῦτο παρὰ τοῦ Σόλωνος διδαχθῶσιν.

Ἀποτυχούσης τῆς πρώτης ἐρμηνείας ὁ Wolf⁵⁾ λέγει, ὅτι
 ὁ Σόλων, ἐν ᾧ οἱ ῥαψωδοὶ ἄνευ τάξεώς τινος τὰς ῥαψω-
 δίας ἦδον, ἔθετο νόμον, ἵνα οὗτοι κατὰ σειρὰν ἄδωσιν,
 ὅπως αἱ ῥαψωδίαὶ συναρμολογήν τινα ἀποτελῶσιν. Ὁ δὲ
 Nitzsch⁶⁾ ἐξηγεῖ τὴν φράσιν ἐξ ὑπολήψεως οὕτως· ὁ
 Σόλων ὥρισεν, ἵνα οἱ ῥαψωδοὶ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη μετὰ
 τινα προπαρασκευὴν ἄδωσιν. Ὁ δὲ ἱστορικὸς Grote⁷⁾
 νομίζει, ὅτι ὁ νομοθέτης ἐπέστησε τοῖς ῥαψωδοῖς
 ὑποβολέα τινὰ ἢ ἐπιτηρητὴν, ὅπως οὗτοι τὰς ῥαψωδίας
 κατὰ σειρὰν ἄδωσι, καὶ μὴ τι παραλείπωσιν, ἢ ταῦτα δια-
 φθείρωσιν⁸⁾. Οἱ ῥαψωδοὶ ἐν τοῖς Παναθηναίοις, ὡς δοκεῖ
 τὰ ὁμηρικὰ ἔπη· πρὸ τοῦ Σόλωνος οὐκ ἦδον κατὰ τὴν ἐν
 αὐτοῖς ἐνότητα, ἀλλ' ἀτάκτως, ὡς καὶ ἐν ἄλλαις ἐορταῖς.
 Ὁ νομοθέτης λοιπὸν περιέστειλε τὸ ἀνθαίρετον, ὡς ἐξάγε-

1) Ὅδυσσ. Ω 60. 2) Ἰλιάδ. Ω 761. 3) Αὐτόθι 622. 4) Der epische
 Cyklus I, 373. 5) Proleg. ad Homer. σελ. 141. 6) Sagenpoesie der Grie-
 chen σελ. 414. 7) Μεταφρ. Fischer II, σελ. 145. 8) Τὸ ζήτημα τοῦτο ἐγέ-
 νετο αἰτία μακρῶν ἐρίδων, ὧν τὴν ἐξέτασιν ἐν γε τῷ παρόντι παραλείπομεν.
 Παράβαλ. Hermann, Dissert. de ὑποβολῇ, Leipzig 1835. Nitzsch, De ὑπο-
 βολῇ 1834.

ται καὶ ἐκ τῆς ἄλλης φράσεως ἐξ ὑπολήψεως, περὶ ἧς πραγματευόμεθα ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ περὶ Πεισιστρατείου συναρμογῆς θεωρία πολλαχῶς ἡμαρτημένη ἐλέγχεται, καὶ οἱ θερμότεροι τοῦ Wolf ὁπαδοὶ οὐ δέχονται ταύτην. Καὶ δὴ ὁ W. Müller¹⁾ τὸ ἀμάρτημα τοῦ διδασκάλου κατιδὼν πειρᾶται, ὅπως τὴν συναρμογὴν εἰς προγενεστέραν ἐποχὴν ἀναβιβάσῃ. Διότι λέγει, ὅτι οὐχὶ ὁ Πεισιστρατος, ἀλλ' ὁ Σόλων τὰ πρῶτα τῆς συναρμογῆς βήματα ἐποίησεν. Ἐπὶ τίνων ὅμως μαρτυριῶν ἐρείδεται; Ἐν ᾧ οὗτος στερεῖται ἀποδείξεων, ἡμεῖς δυνάμεθα ἀποδείξαι, ὅτι ὁ νομοθέτης οὐκ ἐποίησε τὸ ἀποδιδόμενον αὐτῷ ἔργον. Διότι ὁ Πλούταρχος²⁾ ἱστορεῖ, ὅτι τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς Μεγαρεῖς περὶ τῆς Σαλαμῖνος ἐριζόντων καὶ τῶν Σπαρτιατῶν διαλλακτῶν γενομένων ὁ Σόλων εἰς τὸν κατάλογον τῶν νηῶν δύο στίχους ὑπέβαλεν, καθ' οὓς ὁ Σαλαμῖνιος Αἴας παρὰ ταῖς φάλαγξι τῶν Ἀθηναίων ἴσταται. Αὐτὸς δ' ὁ W. Müller³⁾ ὁμολογεῖ, ὅτι οἱ στίχοι ὑπὸ τοῦ Σόλωνος παρενεβλήθησαν. Εἰ τοῦτο ὁμολογεῖται, πότερον ὁ κατάλογος τῶν νηῶν ἦν αὐτοτελὲς ἔσμα, ἢ οἱ περὶ τὸν Σόλωνα ἐποίησαν τοῦτον, ὅπως αὐτοτελεῖ ἔσματα συνδέσωσιν; Οὐδέτερον τούτων πιθανόν. Τὸ μὲν πρῶτον· διότι οὐδεὶς ποιητής, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἥδη εἴρηται, οὕτως ἄγονον φαντασίαν εἶχεν, ὥστε ξηρὸν ὀνομάτων κατάλογον ἐποίησεν. Ἀλλὰ οὐδὲ τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ἐρωτήματος πιθανόν. Διότι ὁ μέγας νομοθέτης ἐμελλεν εἶναι γελοῖος, εἰ τὸ ὑφ' αὐτοῦ ποιηθὲν ποίημα τοῖς δικασταῖς πρὸς ἐνίσχυσιν δικαιωμάτων ἐπεδείκνυνεν. Οὐχ ἦττον δὲ γελοῖος ἐμελλεν εἶναι ὁ τῆς ὑποβολῆς ἐλεγχος, εἰ ὁ ὅλος κατάλογος ἔργον τοῦ Σόλωνος ἦν. Ἐκ τῶν εἰρημένων ἐξάγεται, ὅτι ὁ κατάλογος τῶν νηῶν πρὸ τοῦ Σόλωνος

1) Homerische Vorschule σελ. 76. 2) Βίος Σόλων. §. 10 „Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ τῷ Σόλῳ συναγωνίσασθαι λέγουσι τὴν Ὀμήρου δόξαν· ἐμβαλόντα γὰρ αὐτὸν ἔπος εἰς νεῶν κατάλογον ἐπὶ τῆς δίκης ἀναγνῶναι

Αἴας δ' ἐκ Σαλαμῖνος ἄγεν δυοκαίδεκα νῆας,
στῆσε δ' ἄγων ἔν' Ἀθηναίων ἴσαντο φάλαγγες.

3) Homerische Vorschule σελ. 92.

Μιστριώτου Ἰστορ. τῶν ὁμηρ. ἐπῶν.

ἦν μέλος συνεχοῦς ὅλου. Πρὸς πᾶσι δὲ τούτοις ἡ ἐπίδειξις ὁμηρικῶν στίχων νοητὴ ἐστὶ μόνον, εἰ οὗτοι γεγραμμένοι ἦσαν. Ὁ Gräfenhan¹⁾ ὁμολογεῖ μὲν, ὅτι ὁ Σόλων εἶχε χειρόγραφον τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, ἀλλ' ἀμφιβάλλει, εἰ τοῦτο ἦν συνεχὲς καὶ πλήρες, ἢ μόνον Ἀριστεῖαι. Ἀλλὰ κατὰ τὰ πρὸ ὀλίγου εἰρημένα ὁ νομοθέτης ἀνεγνώριζεν ἐν τοῖς ἔπεσι συνέχειαν, ἣν αἱ Ἀριστεῖαι οὐ δύνανται ἔχειν. Εἰ λοιπὸν ὁ Σόλων εὗρε συνηρμοσμένην τὴν Ἰλιάδα, πῶς τολμᾷ ὁ μέγας Wolf, ἵνα τῷ Πεισιστράτῳ τοιοῦτον ἔργον ἀποδώσῃ;

Ἄφ' οὗ λοιπὸν ἐδείχθη, ὅτι οἱ περὶ τὸν Πεισίστρατον οὔτε προὔτιθεντο, οὔτε ἠδύναντο αὐτοτελῆ ἔσματα συντῆξαι, τί ἄρα γε οὗτοι ἐποίησαν; Ὁ μὲν Nitzsch²⁾ ἀποφαινεται, ὅτι ὁ Πεισίστρατος πολλὰ χειρόγραφα τῶν ἐξ ἀρχῆς ἐν πλήρει ἐνότητι ὑπαρχόντων καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐν ταύτῃ τῇ μορφῇ φερομένων ὁμηρικῶν ἐπῶν συναθροίσας ἐξέδω διόρθωσίν τινα πρὸς τὴν ἐγχωρίαν ἐορτὴν προωρισμένην. Δηλαδή τὴν Πεισιστράτειον ἔκδοσιν ὑπηγόρευσε ἡ πληθὺς τῶν χειρογράφων καὶ οὐχὶ ἡ ἑλλειψις τούτων, ὡς ὁ Wolf ἐπίστευσε. Ὁμολογεῖ ὅμως ὁ ἀνὴρ, ὅτι οἱ ῥαψωδοὶ πρὸ τοῦ Πεισιστράτου οὐκ ἤδον τὰ ἔπη ἐν ἐνότητι, καὶ ὅτι οὐκ εἶχον ἄει πλήρη χειρόγραφα. Κατὰ δὲ τὸν Ulrici³⁾, ἐπειδὴ οἱ ῥαψωδοὶ κατ' εὐκαιρίαν καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν μέρος τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν συνηρμόζον, ἢ ἐξ ἀρχῆς ὑπάρχουσα ἐνότης αὐτῶν διατεράχθη καὶ ἐκινδύνευεν ἀπολεσθῆναι· αἱ δὲ νέαι ῥαψωδικαὶ συναρμογαὶ ἀναμφιβόλως ἔγγραφοι διέμενον καὶ ἐπὶ μᾶλλον διεσκεδάζοντο. Ὁ Πεισίστρατος ὅμως διὰ τινος ἐπιμελοῦς συλλογῆς καὶ παραβολῆς τῶν ἔσμάτων πρὸς ἄλληλα τὴν γνησίαν αὐτῶν σειρὰν ἐπανήγαγεν. Μόλις ὅμως κατὰ τὸν σοφὸν ἄνδρα πιστευτόν ἐστιν, ὅτι ὁ τύραννος πλήρη χειρόγραφα τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ὑπ' ὅψιν εἶχεν. Διότι, εἰ τοιαῦτα ὑπῆρχον, ἡ τοῦ Πεισιστράτου φροντὶς ἦν περιττή. Ἡ δ' εὐεργεσία

1) Geschichte der class. Phil. I, 268. 2) Melet. in histor. Homer. I, 166. 3) Geschichte der hellen. Dichtkunst I, 252.

τοῦ τυράννου μόνον ἐν Ἀθήναις περιωρίζετο. Ἡ Πεισι-
στράτειος ἐκδοσις ἐν παραβολῇ πρὸς τὰς περιφήμους καὶ
κριτικῶς δεδοκιμασμένας διορθώσεις τῶν πόλεων ἔφερε τὴν
κηλίδα τῆς ἀκρισίας καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ διὰ μιᾶς λέξεως
μνημονεύεται.

Τὸ τελευταῖον μέρος τῆς εἰκασίας τοῦ Ulrici φαίνεται
ἡμῖν πιθανώτατον. Ὅλον τὸ ἔργον τοῦ Πεισιστράτου ἦν
ἐκδοσις καὶ αὕτη, ὥς δοκεῖ, ἄκριτος. Διότι τύραννος καὶ
κιβδηλὸν χρησμῶν ποιηταὶ οὔτε τὴν ἱκανότητα, οὔτε τὴν
ἐλευθερίαν τῆς κρίσεως εἶχον, ὅπως ποιήσωσι διόρθωσιν
δυναμένην παραβληθῆναι πρὸς ἐκείνας, ὥς οἱ κατ' ἐκλογὴν
ἄριστοι τῶν πόλεων πολῖται μετὰ θρησκευτικοῦ πρὸς τὸν
ἐθνικὸν ποιητὴν σεβασμοῦ καὶ ὑπὸ μόνῃς τῆς πρὸς τὴν
ἀλήθειαν ἀγάπης ἐλαννόμενοι πρὸς χρῆσιν τῶν αὐτῶν δη-
μοτῶν ἐξείργασαντο.

Ὁ μέγας Wolf λέγει ἡμῖν, ὅτι οἱ περὶ τὸν Πεισιστρά-
τον αὐτοτελῆ ἄσματα συλλέξαντες πρῶτοι τούτοις ἐνότητα
ἐνέβαλον. Ἔστω. Ὁ αὐτὸς λέγει ἡμῖν, ὅτι τὸ Πεισιστρά-
τειον ἔργον ἦν μέγα τι χρῆμα. Ἔστω καὶ τοῦτο. Ὁ σοφὸς
Ritschl¹⁾ ἐπιδοκιμάζων ἄκριτόν τινα γραμματικὸν πειράται,
ἵνα ἀναδείξῃ αὐτὸ opus divinum. Καὶ τοῦτο ἔστω.
Ἄλλ' ἐρωτῶμεν μεγάλην τῇ φωνῇ, τί ἐγένετο τὸ θεῖον
τοῦτο χρῆμα; Ὁ Welcker ἐρειδόμενος ἐπὶ τινος μυθα-
ρίου φερομένου παρὰ Γελλίω²⁾ εἰκάζει μὲν, ὅτι τὸ Πεισι-
στράτειον χειρόγραφον ἀπώλεσθη ἐπὶ τῆς εἰς τὴν Ἀττικὴν
εἰσβολῆς τοῦ Ξέρξου³⁾. Ἄλλ', εἰ τὸ ἔργον οὕτω μέγα ἦν,
ὥς ὁ Wolf νομίζει, ἄπορόν ἐστιν, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι οἱ καὶ
τὰ ἀτιμότερα σκεύη αὐτῶν ἐκ τῆς πόλεως ἐκκομίσαντες
οὐκ ἔσωσαν τὸ opus divinum. Ἄρα γε οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ ἐπὶ
Πεισιστράτου πολλὰ τάλαντα πρὸς συλλογὴν ὁμηρικῶν στί-

1) Die Alexandrinischen Bibliotheken, Breslau 1838. 2) Noct. Att. VI,
17 „Sed omnem illam postea librorum copiam Xerxes Athenarum potitus,
urbe ipsa praeter arcem incensa, abstulit asportavitque in Persas.“ 3) Der
epische Cyklus I, 387 „Denn das Exemplar Pisistratus scheint zur Zeit des
Xerxes untergegangen zu sein, da es sonst unter denen in Alexandria schwer-
lich fehlen würde“

χων δαπανῶντες, ἐπὶ Θεμιστοκλέους οὕτως ἀφρόντιδες πρὸς τὸν ἐθνικὸν ποιητὴν ἐγένοντο; Ἄρα γε οἱ φιλάρχαιοι Ἀθηναῖοι ἠνέχθησαν, ἵνα ἀπολέσθῃ τὸ χειρόγραφον ἐκεῖνο, ὃ περ κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Wolf ἦν αὐτὸς ὁ Ὅμηρος; Ἀλλ' ὑποθεθείσθω, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἠνέχθησαν καὶ ὁ Ὅμηρος ἀπωλέσθῃ. Ἄρα γε οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς, ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Θουκυδίδης, ὁ Ἀριστοτέλης οὐκ ὄφειλον θρηνεῖν διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ τιμαλθοῦς τούτου κτήματος; Ἄρα γε ὁ Πλούταρχος, ὁ πάντα τὰ ἀνέκδοτα τοῦ Περσικοῦ πολέμου συλλέξας, οὐκ ὄφειλε καὶ τούτου μνησθῆναι; Ἄρα γε οἱ ἀττικοὶ ῥήτορες οἱ καθ' ἑκάστην τὰς συμφορὰς τοῦ Περσικοῦ πολέμου ἀνὰ στόμα ἔχοντες οὐκ ὄφειλον ἐν ἐκάστῳ λόγῳ ὀλοφύρεσθαι διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ Ὀμήρου, ὥς γε διὰ τὸν ἐμπρησμὸν τῶν ναῶν; Ἐκ τῆς σιωπῆς τῶν ἀρχαίων εἰκάζομεν, ὅτι, εἰ Πεισιστράτειος ἐκδοσις ἐπὶ τῶν Περσικῶν ἀπωλέσθῃ, αὕτη οὐ μόνον οὐκ εἶχε τὴν ὑπὸ τοῦ Wolf ἀποδιδομένην αὐτῇ ἀξίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀκρισίαν καὶ τὴν νοθείαν μικρὰν ἢ οὐδεμίαν ἀξίαν ἐκέκτητο. Μόνον τοιαῦτα ἔργα εἰσὶν ἄξια σιωπῆς. Εἰ λοιπὸν τοιοῦτον χειρόγραφον ἀπωλέσθῃ, οὔτε τὴν ὀλιγορίαν τῶν Ἀθηναίων ψέγομεν, οὔτε τὴν σιωπὴν τῶν ἀρχαίων μεμφόμεθα, οὔτε διὰ τὴν ἀπώλειαν τοιούτου κτήματος λυπούμεθα. Πρὸ πάντων δ' ἄξιον σημειώσεως ἐστίν, ὅτι οὐδὲ ἀντίγραφα Πεισιστρατείου ἐκδόσεως οἱ Ἀλεξανδρινοὶ ἐγίνωσκον (ὅπερ ἐλέγχει τὴν κακὴν τοῦ ἔργου ποιότητα), καὶ μάτην ὁ σοφὸς Ritschl¹⁾ πειρᾶται, ὅπως τὸ ἐναντίον ἀποδείξῃ. Ἀλλὰ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἔσται λόγος ἐν τῷ ἔκτῳ κεφαλαίῳ.

Λοιπὸν ἡ κατὰ τὸν Wolf Πεισιστράτειος τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν συναρμολογία ἦν ψιλὴ ἀκριτος ἐκδοσις. Ἡ δ' ἐπὶ ὠρισμένῳ μισθῷ συλλογὴ ὁμηρικῶν στίχων καὶ ἀπόδοσις τῆς ἐνότητος αὐτῶν ὑπὸ σμῆνους κριτικῶν καὶ ἡ ἐπικράτησις τῆς Ἀρισταρχείου ἐκδόσεως, ὥς ἐκ τῶν ἀνεκδότων τοῦ

1) Die Alexandrinischen Bibliotheken σελ. 59.

Villoison¹⁾ μανθάνομεν, ἐστὶν ἀηδὲς μυθᾶριον πεποιημένον ὑπὸ ἀμαθοῦς μυθοποιοῦ μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀριστάρχου ζήσαντος. Ἡ ζύμη ὁμῶς τοῦ μυθαρίου προπαρεσκευάσθη ἐν πολὺ προγενεστέροις χρόνοις. Πάντα τὰ περὶ Σόλωνος καὶ Πεισιστράτου λεγόμενα καταρρέουσιν ἐκ Μεγαρέων. Δυστυχῶς οὐ πάντες μὲν οἱ συγγραφεῖς λέγουσι, πόθεν τὰ περὶ τούτων ἤντησαν, ὁμῶς οἱ πρεσβύτεροι τούτων παραπέμπουσιν εἰς Μεγαρεῖς. Καὶ ὁ μὲν Πλούταρχος ἤντησεν ἐκ τοῦ Ἡρέον τοῦ Μεγαρέως, ὁ δὲ Λαέρτιος ἐκ τοῦ Διευχίδου τοῦ Μεγαρικᾶ γράψαντος. Ἄλλ', εἰ αἱ εἰδήσεις ἐκ Μεγαρέων καταρρέουσιν, εὐκόλόν ἐστιν, ἵνα καὶ τὰ τὴν ζύμην τοῦ μυθαρίου γεννήσαντα αἷτια ἀνακαλύψωμεν. Ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς τοὺς Μεγαρεῖς ἐριδας εἶχον, καὶ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη οὐ μόνον πρὸς δόξαν τῶν ἰδίων ἡρώων, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀντιποιήσιν καὶ δικαίαν κατοχὴν τῆς Σαλαμῖνος ἐπεδείκνυνον, οἱ Μεγαρεῖς διέβαλλον, ὡς εἰκός, αὐτὰ τὰ ἔπη ὡς διεφθαρμένα. Διαφθορεῖς δὲ ὠνόμαζον τὸν θερμὸν τῆς Σαλαμῖνος ὑπέρμαχον, τὸν Σόλωνα, καὶ τὸν ἐκδότην ἢ διορθωτὴν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν Πεισίστρατον. Ἀφ' ἑτέρου ὁμῶς οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς δημότας ἐπαινοῦντες ἔλεγον, ὅτι οἱ ἄνδρες οὗτοι οὐχὶ διεφθειραν, ἀλλ' ἐκόσμησαν τὰ ἔπη. Τοιαῦται ἐριδες καὶ φῆμαι ἐπὶ τινας αἰῶνας ἐφέροντο, μέχρις ὅτου ἡ φαντασία θάρρος λαβοῦσα ἐπλασε τὸ μυθᾶριον, ὅτι δῆθεν ὁ Πεισίστρατος τὰ ὁμηρικὰ ἔπη συνέλεξε, πρῶτος ἔγραψε καὶ τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν ἐνότητα ἐπανήγαγεν. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τε Σόλωνος καὶ Πεισιστράτου ἱκανὰ ἔστωσαν.

Ἄλλ', εἰ μήτε ὁ Σόλων, μήτε ὁ Πεισίστρατος αὐτοτελῆ ἔσματα συνήρμωσαν, τὸ ζήτημα οὐκ ἐλύθη. Διότι ἴσως ἄλλος πολὺ τούτων προγενέστερος τὸ ἔργον ἐποίησεν. Καὶ δὴ ὁ μέγας ἱστορικὸς Grote²⁾ λέγει, ὅτι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη περὶ τὴν ἀρχὴν τῶν Ὀλυμπιάδων ἔσχον τὴν μορφήν, ἐν ᾗ (ἐννοεῖται μετὰ τῶν μεταγενεστέρων μεταβολῶν καὶ ὑποβολῶν) ταῦτα ἔχομεν. Διαστέλλων δὲ τὸν χρόνον τῆς συν-

1) Anecd. Graec. II, σελ. 182. 2) Μετάφρ. Fischer II, 152.

αρμογῆς ἀπὸ τοῦ τῆς γραφῆς νομίζει, ὅτι ταῦτα ἐγράφησαν ἀπὸ τοῦ 660—630 Π·Χ. Διότι ἐρωτᾷ, τίνοι πρότερον ἀναγκαία ἦν ἡ γραπτὴ Ἰλιάς; Ἀποκρίνεται οὐδενί. Διότι κατ' αὐτὸν οἱ ῥαψῳδοὶ οὐ μόνον τὴν Ἰλιάδα, ἀλλὰ καὶ τὸν τόνον ἐκάστης λέξεως ἐν τῇ μνήμῃ κατέχοντες οὐκ ἐδέοντο τοιούτου γραπτοῦ βιβλίου. Μόνον φιλόστοργες ἴσως ἄνδρες ἐδέοντο τοιούτων χειρογράφων, οἵτινες ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις οὐχ ὑπῆρχον. Ὁ δὲ λαὸς κατὰ τὸν ἱστορικὸν ἠκροῶτο τῶν ἐπῶν ἐν ταῖς συναθροίσεσι καὶ ταῖς ἐορταῖς. Αἰοπὸν τὴν γραφὴν τῶν ἐπῶν ἐκ τῆς μορφώσεως κόσμου ἀναγνωστῶν ἐξαρτῶν ἀποδίδωσι ταύτην τῇ εἰρημένη ἐποχῇ. Διότι τότε ἠκμαζον ὁ Τέρπανδρος, ὁ Καλλῖνος, ὁ Ἀρχίλοχος, ὁ Σιμωνίδης καὶ ἄλλοι, ἐφ' ὧν ἡ ἀρχαία ποίησις ὅλως μετεβλήθη. Ἐν ταύτῃ τῇ ἐποχῇ τό τε ἐλεγειακὸν καὶ λαμβικὸν μέτρον ἀντὶ τοῦ ἀρχαίου ἑξαμέτρου εἰσῆχθη, καὶ οἱ νέοι ποιηταὶ ἤρξαντο ἄλλως θεωρεῖν τὸν ἀρχαῖον πλοῦτον. Οἱ δὲ ποιηταὶ γραπτῶν βιβλίων ἐδέοντο, ἵνα ἀκριβῶς τὰς λέξεις τοῦ ὁμηρικοῦ κειμένου σπουδάζωσιν.

Ἄλλ', εἰ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη πρὸ τῆς ἀρχῆς τῶν Ὀλυμπιάδων εἶχον τὴν παροῦσαν μορφήν, ἡ δ' ἐποχὴ αὕτη, ὡς εἶδομεν ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ, κατ' αὐτὸν τὸν Grote ἡ τοῦ Ὁμήρου ἐστὶ, τί ἀφαιρεῖ τὴν μορφήν τῶν ἐπῶν ἀπ' ἐκείνου, ᾧ ὑπὸ πάσης τῆς ἀρχαιότητος ἀποδίδεται, καὶ προσφέρει ὄωρον τοῖς μηδὲ τὴν τόλμην σχοῦσιν, ὅπως ταύτης ἀντιποιηθῶσιν; Ἴσως διὰ τὰς ἀντιφάσεις. Ἄλλ' αὗται διὰ πλείστας αἰτίας ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ ἀναπτυσσομένης ἀποδοτέαι μᾶλλον τῷ ποιητῇ, ὅστις ὀλόκληρον τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν ποίησιν καταναλίσκων εὐχερέστερον ἐκ τῶν μύθων τὰς ἀντιφάσεις ἐλάμβανεν, ἢ τοῖς συναρμύζουσι καὶ τὴν ἀπότριψιν τῶν ἀντιφάσεων σκοποῦσιν. Ἄλλως καὶ αὐτοὶ οἱ μεγάλοι ἄνδρες οὐ συχνάκις ἔνοχοι ἀντιφάσεων ἀλίσκονται; Πρόχειρον παράδειγμα παρέχομεν αὐτὸν τὸν Grote ἐν αὐτῷ δὴ τούτῳ τῷ ζητήματι. Ὁ σοφὸς ἀνὴρ τὰ πρῶτα τοῖς γραφῆς δοκίμια, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ εἶδομεν, καταβιβάζει¹⁾

1) Μετάφρασ. Fischer II, 136.

εἰς τὴν 40ὴν Ὀλυμπιάδα. Κατὰ τὴν ἐνταῦθα ὁμως ἐκτεθεῖσαν θεωρίαν ἀναβιβάζει τὴν εὐρυτάτην τῆς γραφῆς χρῆσιν (δηλαδή τὴν γραφὴν καὶ ἀντιγραφὴν μεγάλων βιβλίων) εἰς προγενεστέραν ἐποχὴν δηλ. 660 Π·Χ. Πρὸς δέ, εἰ ἡ γραφὴ τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας ἐκ τῆς μορφώσεως ἀναγνωστῶν ἐξηρτάτο, πρὸ τοῦ 660 ὥφειλον εἶναι πλείονες, ἢ μετὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Διότι τοῖς ἐλεγεῖακοῖς καὶ τοῖς τῶν ἱαμβῶν ποιηταῖς ἦν ἱκανὴ μικρά τις τῶν μύθων γνῶσις. Οἱ ῥαψῳδοὶ ὁμως, εἰ καὶ εἶχον πιστὴν μνήμην, ὁμως κατὰ μείζονα λόγον γραπτῶν βιβλίων ἐδέοντο. Πρὸς τοῦτοις μὴ ἀμνημονῶμεν τῶν κυκλικῶν ποιητῶν. Διότι τίνες μείζονα ἀκριβείαν ἠδύναντο θηρεῦσαι, οἱ κυκλικοὶ ποιηταὶ οἱ ἐν μεγίστῃ ἀναφορᾷ πρὸς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ποιοῦντες, ἢ οἱ ἐλεγεῖακοὶ καὶ οἱ ἱαμβῶν ποιηταί; Ἀναντιρρήτως οἱ κυκλικοί. Διὰ τί λοιπὸν τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἀπὸ τοῦ Ἀρχιτύπου ἀφαιροῦντες ἀποδίδομεν αὐτὴν τῷ Ἀρχιλόχῳ καὶ τοῖς ἄλλοις; Διὰ ταῦτα, εἰ ἡ γραφὴ γνωστὴ ἦν, καὶ μόνον κόσμος ἀναγνωστῶν ἔλειπε, τῇ ἀληθείᾳ οἱ Ὀμηρίδαι, οἱ ῥαψῳδοὶ καὶ οἱ κυκλικοὶ ποιηταὶ ἐμελλον τοῦτον μορφῶσαι.

Τελευταῖον, ἐπειδὴ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων τὰ μέρη τῆς τε Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας δι' ἰδιαιτέρον ὀνόματος ὀνομάζονται, ὡς Καταλόγος τῶν νηῶν, Διομήδους ἀριστεία, Ἀλκινόου ἀπόλογος, οἱ περὶ τὸν Wolf νομίζουσιν¹⁾, ὅτι αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται προσήκουσιν ἀρχαίοις ἀντοτελέσιν ἔσμασιν. Τοῦτο ὁμως οὕτως ἡμαρτημένον ἐστίν, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Grote, ὁ τὴν προσωπικὴν τοῦ Ὀμήρου ὑπαρξιν ἀρνούμενος, ἀποδοκιμάζει. Διότι ἡ τῶν ἐπῶν εἰς βιβλία διαίρεσις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ἀριστάρχου, οἱ δὲ τούτου προγενέστεροι εἰς τὸν Ὀμηρον παραπέμποντες καὶ τὸ χωρίον, ὃ ἐνόουν ἢ ὃ ἀπέσπων, ὀρίζοντες ὠνόμαζον τοῦτο ἐκ τῆς ὕλης. Πῶς ἄλλως οἱ πρὸ τοῦ Ἀριστάρχου ὥφειλον παραπέμπειν; Οὕτω καὶ ὕλην οἱ ἀρχαῖοι ὠρίζον τὰ μέρη καὶ ἄλλων συγγραφέων, οὔτινες δὴ οὐ συνί-

1) W. Müller, Homerische Vorschule σελ. 71.

σταντο ἐξ αὐτοτελῶν μελῶν. Ὡσαύτως ἡμαρτημένη φαίνεται ἡμῖν ἡ τοῦ W. Müller¹⁾ γνώμη, ὅτι δῆθεν ἡ εἰς βιβλία διαίρεσις τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἄγει ἡμᾶς εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἐνότητος αὐτῶν, καὶ ὅτι ἀπηλλασσόμεθα ταύτης, εἰ παραλαμβάνομεν ταῦτα διηρημένα εἰς μακρὰ καὶ βραχέα μέρη, ὥς ἦσαν πρὸ τοῦ Ἀριστάρχου. Ἀλλ' ὁ μέγας Ἀριστοτέλης, καίπερ περὶ τῆς ἐνότητος τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν πρὸ τοῦ Ἀριστάρχου φιλοσοφήσας, ὅμως ἐπλανήθη. Ἡ εἰς βιβλία διαίρεσις μόνον παιδάρια δύναται πλανῆσαι καὶ οὐχὶ ἄνδρας ἐν τῇ σπουδῇ τῶν νόμων τῆς ποιήσεως ἐγγηράσαντας, πρὸς οὓς ὁ W. Müller ἀποτείνεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Περὶ διασκευαστῶν καὶ διασκευῆς τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν.

Πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Villoison ἐκδόσεως τῶν ἐνετικῶν σχολίων μόνον δύο²⁾ χωρία ὑπῆρχον, ἐν οἷς μνεῖα διασκευῆς ἐγίνετο. Διὰ δὲ τὴν ἔλλειψιν μαρτυριῶν ὁ ἀρχαῖος φιλόλογος Casaubonus ἐπίστευεν, ὅτι αὐτὸς ὁ Ὅμηρος ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς διασκευῆς νοεῖται. Μετὰ δὲ τὴν ἐκδοσιν τῶν εἰρημένων σχολίων, ἐν οἷς πλεῖσται μαρτυρίαι περὶ διασκευῆς εὑρέθησαν, οἱ περὶ τὸν Wolf ἐπίστευσαν, ὅτι μέγα μέρος τοῦ ἔργου, ὅπερ τέως τῷ Ὁμήρῳ ἀπεδίδετο, ὑπολανθάνει. Ὁ συγγραφεὺς τῶν Προλεγομένων λέγει³⁾, ὅτι ὁ Πεισίστρατος συνήρμωσε μὲν τὰς ῥαψωδίας καὶ τὰ τὴν ἀλληλουχίαν τῆς ὅλης ὑποθέσεως κωλύοντα ἀπέβαλεν, ὅμως

1) *Αὐτόθι*. 2) *Σχόλ.* εἰς Ὀδυσσ. Α 584 καὶ Εὐστιάθ. σελ. 1721, 25 ἐκδ. *Ῥώμ.* Μείζονα ὅμως σαφηνεῖαν περιεῖχε τὸ ὑπὸ τοῦ Walckenaer ἐκδοθὲν σχόλιον τοῦ Πορφυρίου εἰς Ἰλιάδ. Σ 356—368. 3) *Proleg. ad Homer.* σελ. 150 „Oportet illum satis habuisse, si pleraeque rhapsodiae apto ordini redderentur, sepositis iis, quae tenori summi argumenti officerent, licet passim aliquid dissideret et hiaret, vel lacinia haereret ex forma priore.“

πολλὰ διεσπασμένα καὶ χαίνοντα κατέλιπεν. Διὰ τοῦτο μεταδιδούς τοῖς διασκευασταῖς τοῦ ἔργου λέγει, ὅτι οὗτοι ἐνέβαλον τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσι τὴν ἐνότητα, ἣν οἱ Ἀλεξανδρινοὶ κριτικοὶ εὗρον, καὶ ὅτι τὸ ἔργον τῆς διασκευῆς ἤρξατο ἀπὸ τοῦ Πεισιστρατίδου Ἱππάρχου, ὅπερ δῆθεν ἐκ τινος μαρτυρίας τοῦ φερωνύμου ψευδοπλατωνικοῦ διαλόγου¹⁾ ἐξάγει. Διότι κατὰ τὸν Wolf, εἰ ὁ Ἱππαρχος ἐκέλευε τοὺς ῥαψωδοὺς, ἵνα ἐν νέᾳ τάξει τὰ ὁμηρικά ἔπη ᾤδωσι, τοῦτο οὐκ ἡδύνατο παρασχεῖν αὐτῷ μεγάλην δόξαν²⁾. Θεωρεῖ δὲ ὡς διασκευαστὰς Ὁρφέα τὸν Κροτωνιάτην, Ὀνομάκριτον τὸν Ἀθηναῖον, Σιμωνίδην τὸν Κεῖον καὶ Ἀνακρέοντα τὸν Τήιον³⁾. Ταῦτα ὅμως οὕτω τολμηρὰ εἰσιν, ὥστε, εἰ μὴ τι ἄλλο, διὰ τὴν μεγάλην τόλμην ὁ ἀνὴρ ὥφειλε σιγῆσαι. Τὸναντίον ὅμως σεμνύνεται⁴⁾, ὅτι οὐδεμίαν τῆς ἀρχαιότητος μαρτυρίαν διέστρεψεν. Ἀλλὰ τὸ μνημονεύθην, ἵνα μὴ ἄλλων μνημονεύωμεν, οὕτω κακῶς ἐξηγήθῃ, ὥστε ἐπὶ τινι χρόνῳ ἐσκέφθημεν, εἰ ὅντως ὁ ἀνὴρ τοσαῦτα συμπεράσματα ἐξ αὐτοῦ ἐξάγει.

Διότι ὁ συγγραφεὺς λέγει μόνον, ὅτι ὁ Ἱππαρχος πρῶτος εἰς τὴν Ἀττικὴν τὰ ὁμηρικά ἔπη κομίσας ἠνάγκασε τοὺς ῥαψωδοὺς, ἵνα ταῦτα ἐξ ὑπολήψεως ᾤδωσιν. Τὸ ῥῆμα ὑπολαμβάνειν, ἐξ οὗ ἡ ὑπόληψις, σημαίνει λαμβάνειν κάτωθεν. Μετηνέχθη δὲ τὸ ῥῆμα καὶ εἰς τοὺς διαλεγομένους. Διότι ὁ λέγων κατέχει πῶς τὸν λόγον, πανίμενος δ' ἀφίησιν αὐτόν, ἵνα πέσῃ· ὁ μετὰ τούτου ὅμως διαλεγόμενος ὑπολαμβάνει αὐτόν. Διὰ ταύτης λοιπὸν τῆς ὁδοῦ τὸ ὑπολαμβάνειν περιῆλθεν εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ἐξακολουθεῖν. Τοῦθ', ὅπερ περὶ τῶν διαλεγομένων εἴρηται, ἰσχύει καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ διαδοχὴν ἑδόντων. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ Ἱππαρχος ἠνάγκασε τοὺς ῥαψωδοὺς, ἵνα τὰ ὁμη-

1) 228 B „Ὅς ἄλλα τε πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα σοφίας ἀπεδείξατο, καὶ τὰ Ὀμήρου πρῶτος ἐκόμισεν εἰς τὴν γῆν ταυτηνί, καὶ ἠνάγκασε τοὺς ῥαψωδοὺς Παναθηναίοις ἐξ ὑπολήψεως ἐφεξῆς αὐτὰ διέναι, ὥσπερ νῦν ἐτι οἶδε ποιοῦσιν.“ 2) Σελ. 154. 3) Αὐτόθι σελ. 155. Δικαίως ὁ Ritschl ἀπορρίπτει τὰ περὶ Σιμωνίδου καὶ Ἀνακρέοντος λεγόμενα, Alexandr. Biblioth. σελ. 41. 4) Αὐτόθι σελ. 155.

ρικά ἔπη καὶ ἐξακολούθησιν ἢ συνεχῶς ἄδωσιν, ὅπερ προανεγνωρισμένην συνέχειαν καὶ ἐνότητα προϋποτίθησιν. Τοῦτ' αὐτὸ σημαίνει καὶ ἡ γράσις ἐξ ὑποβολῆς, περὶ ἧς ἐν τῷ ἡγουμενῷ κεφαλαίῳ ἐπραγματεύθημεν. Διότι ὁ προηγούμενος δαψυδὸς ἦτοι ὁ πρότερον ἄσας ὑποβάλλεται ἢ ὑπόκειται τῷ διαδεχομένῳ, ὡς πλεῖστα παραδείγματα κυροῦσι τὴν τοιαύτην τῆς προθέσεως σημασίαν. Τελευταῖον παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ μαρτυρία τοῦ διαλόγου τούτου οὐδὲν κῦρος κέκτηται. Διότι ἄνθρωπος ἀγνοῶν, ὅτι ἤδη πρὸ τοῦ Σόλωνος τὰ ὁμηρικά ἔπη ἐν τῇ Ἀττικῇ ἤδοντο, οὐκ ἠδύνατο γινώσκειν τι περὶ τῆς τύχης αὐτῶν.

Ὡσαύτως ὁ W. Müller¹⁾ συγγέει τοὺς διασκευαστὰς μετὰ τῶν ἐταίρων τοῦ Πεισιστράτου. Τοῦτο ὁμως καὶ ἐπ' οὐδεμιᾷς μαρτυρίας ἐρείδεται, καὶ ἡ διασκευὴ οὐ συνάδει πρὸς τὸ ἀποδιδόμενον τῷ Πεισιστράτῳ ἔργον. Τὸ διασκευάζειν, ἐξ οὗ τὸ διασκευαστής, σύνθετόν ἐστιν ἐκ τῆς προθέσεως διὰ καὶ τοῦ ῥήματος σκευάζειν. Τί μὲν σημαίνει τὸ ῥῆμα, πάντες γινώσκουσι, τί δὲ ἡ πρόθεσις, ἐξηγοῦμεν. Αὕτη τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς σημασίαν τηροῦσα σημαίνει, ὅτι διὰ τίνος ἐργασία τις διέρεχεται, ὡς καὶ ἐκ τοῦ γνωστοῦ ἡροδοτείου χωρίου δῆλον γίνεται, ἐν ᾧ ὁ Ὀνομάκριτος διαθέτης τῶν χρησμῶν τοῦ Μουσαίου ὀνομάζεται²⁾. Ἡ διὰ ἐν τῷ διαθέτης ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν, ἣν καὶ ἐν τῷ διασκευαστής. Ἄρα προϋποτίθεται ὅλον τι, ἐν ᾧ ἡ διασκευὴ γίνεται. Εἰ δ' οἱ περὶ τὸν Πεισιστράτον τὸ ἀποδιδόμενον αὐτοῖς ἔργον ἐποίουν, ὥφειλον κατὰ τὴν γλῶσσαν τοῦ Welcker ὁμηροὶ ὀνομασθῆναι καὶ οὐχὶ διασκευασταί. Ὁ δὲ Gräfenhan³⁾ συγγέει τὸ διασκευάζειν μετὰ τοῦ ἐπισκευάζειν, ὃ ὀρθῶς ὁ Γαληνός⁴⁾ ἐρμηνεύει. Διότι τὸ διασκευάζειν τοσούτῳ τοῦ

1) Homerische Vorschule σελ. 81. 2) VII, 6 „... ἔχοντες Ὀνομάκριτον, ἄνδρα Ἀθηναῖον, χρησμολόγον τε καὶ διαθέτην χρησμῶν τῶν Μουσαίων ... ἐξηλάθη γὰρ ὑπ' Ἰππάρχου τοῦ Πεισιστράτου ὁ Ὀνομάκριτος ἐξ Ἀθηνέων, ἐπ' αὐτοφώρῳ ἁλοῦς ὑπὸ Λάσου τοῦ Ἐρμιονέος ἐμποιέων ἐς τὰ Μουσαίου χρησμόν ...“ 3) Geschichte der class. Phil. I, 263. 4) Εἰς Ἱπποκρ. Περὶ διαίτ. „Ἐπισκευάζεσθαι λέγεται βιβλίον ἐπὶ τῷ προτέρῳ γε-

ἐπισκευάζειν διαφέρει, ὅσῳ τὸ διοικοδομεῖν τοῦ ἐποικοδομεῖν. Ὁ μὲν ἐπισκευάζων χρῆται τῷ ἐπισκευαζομένῳ βιβλίῳ (εἰ μὴ ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς καὶ ἐπισκευαστὴς τοῦ ἰδίου συγγράμματός ἐστιν) ὡς ἰδίῳ ἔργῳ καὶ σκοπεῖ τὴν βελτίωσιν αὐτοῦ, ἐν ᾧ ὁ διασκευαστὴς ἴσως ἀφαιρεῖ καὶ προστίθῃσιν, ἀλλ' αἰετοτε συνειδώς, ὅτι εἰς ἄλλότριον κτῆμα δίκην κλέπτου εἰσέρχεται.

Ἄλλ' ἰδωμεν, ὅ, τι τὰ ἐνετικά σχόλια περὶ διασκευαστῶν παραδίδουσιν. Οὗτοι πανταχοῦ τῶν σχολίων¹⁾ ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρινῶν κριτικῶν ὡς πλανηθέντες ἐλέγχονται καὶ αἱ ὑποβολαὶ αὐτῶν ἀθετοῦνται καὶ ἐξοβελίζονται. Ἀλλὰ τοῦναντίον, ὡς δοκεῖ, συνέβη. Διότι οἱ ἐλέγχοντες ἐν αὐτῷ τῷ ἐλέγχῳ πλανώμενοι ἀποδείκνυνται. Ὡς πρόχειρον δὲ παράδειγμα ἔστω ἡμῖν τὸ τελευταῖον τῶν σημειωθέντων χωρίον, ὅπερ οἱ Ἀλεξανδρινοὶ κριτικοὶ ὡς διασκευασμένον καὶ νόθον ἐθεώρησαν. Ἐπειδὴ ἡ Θέτις παροτρύνει τὸν αὐτῆς νόον, ἵνα γυναικὶ συμμιγῇ, οἱ κριτικοὶ ἀτόπως ἐνόμισαν, ὅτι οἱ στίχοι διασκευάσθησαν δηλαδὴ νόθοι εἰσίν. Λέγομεν ἀτόπως. Διότι περιέχουσιν ἔννοιαν τῇ τε φύσει καὶ τῷ βίῳ τῶν ἡρώων ἀρμόζουσαν. Ἐπὶ τῶν Ἀλεξανδρι-

γραμμένων τὸ δεύτερον γραφέν, ὅταν τὴν ὑπόθεσιν ἔχον τὴν αὐτὴν καὶ τὰς πλείστας τῶν ῥήσεων τὰς αὐτὰς . . . τινὰ μὲν ἀφρημένα ἐκ τοῦ προτέρου γράμματος ἔχει, τινὰ δὲ προσκείμενα, τινὰ δὲ ὑπελλεγμένα. Παράδειγμα δ', εἰ βούλει, τοῦτον σαφηνείας ἕνεκα τὸν δεύτερον Αὐτόλυκον Εὐτόλιδος ἔχεις, ἐκ τοῦ προτέρου διασκευασμένον.

1) Σχολ. Ἐνετ. εἰς Ἰλιάδ. Ζ 441 „Ὅτι πρὸς τὴν λέγουσαν „ἀλλ' ἄγε νῦν ἐλέαιρε“ καὶ „μὴ παῖδ' ὀρφανικὸν θείης“ οἰκείως ἀπήντηκεν· ὁ δὲ διασκευαστὴς ἐπλανήθη.“ Εἰς Ἰλιάδ. Θ 73 καὶ 74 „Ἀθετοῦνται, ὅτι ὑπὲρ ἐκάστου στρατεύματος κῆρα ζυγοστατεῖ ὁ Ζεὺς, οὐ πλείους, ὡς ἐπὶ Ἀχιλλεύῳ καὶ Ἑκτορὶ“ ὁ δὲ διασκευαστὴς ἐξέβαλε πολλὰς.“ Ἰλιάδ. Τ 327 „Καὶ Ἀριστοφάνης προηθ' ἔτει τὸν στίχον, ὡς φησι Καλλίστρατος . . . Τεκμήριον δὲ τῆς διασκευῆς τὸ καὶ ἑτέρως φέρεσθαι τὸν στίχον.“ Αὐτόθι 400 „Σημειοῦνται τινες, ὅτι ἐντεῦθεν ἡ διασκευὴ τοῦ τεθρίππου πεποιήται.“ Ἰλιάδ. Υ 269 „Ἀθετοῦνται στίχοι δ', ὅτι διασκευασμένοι εἰσὶν ὑπὸ τινος τῶν βουλομένων πρόβλημα ποιεῖν. Εἰς Ἰλιάδ. Ω 130 „Ἀθετοῦνται στίχοι γ', ὅτι ἀρεπὲς μητέρα νῆφ' ἄγειν ἀγαθόν ἐστι γυναικὶ μίγασθαι· ἔτι δὲ καὶ ἀπάντων ἀσυμφορώτατον ἐστὶ, καὶ μάλιστα τοῖς εἰς πόλεμον ἐξιοῦσι· χρεῖα γὰρ εὐτονίας καὶ πνεύματος.“

νῶν ἴσως ἡ μήτηρ οὐκ ἐθιδε τοιαύτας συμβουλὰς τῷ νύῳ, ἐπὶ τῶν Τρωικῶν ὅμως διὰ τὴν φύσιν τῆς ἐποχῆς οὐχὶ σπανίως. Οἱ στίχοι οὗτοι οἱ γνησιώτεροι τῆς Ἰλιάδος εἰσίν. Διότι ὁ τε ἀρχαῖος μῦθος ἡδύνατο περιέχειν τοιαύτην ἔννοιαν, καὶ αὐτὸς ὁ Ὅμηρος οὐ πολλοὺς αἰῶνας μετὰ τὰ Τρωικὰ ζήσας οὐ πολὺ διάφορον τῶν ἡρώων ἐσκεπτετο· οἱ διασκευασταὶ ὅμως, οἷς οἱ στίχοι ἀποδίδονται, οὐκ ἡδύνατο ὑποβαλεῖν ἰδέαν τῇ αὐτῶν ἐποχῇ ἀπρεπῇ οὔσαν. Οἱ θαυμάσιοι κριτικοὶ ἀφαιροῦσι τὸ ἀμάρτημα ἀπ' ἐκείνου, ὅστις ὄντως ἡδύνατο τοῦτο ποιῆσαι, καὶ ἀποδίδουσι τοῖς μηδόλως τοῦτο πράξαι δυναμένοις! Ἐν γένει, ἂν παρατηρήσῃ τις ἐμβριθῶς τὰ ἐνετικά σχόλια, ῥαδίως εὕρισκει, ὅτι, εἰ μὴ πᾶσαι, αἱ πλεῖσται τῶν διασκευῶν εἰσι δημιουργήματα τῆς φαντασίας τῶν Ἀλεξανδρινῶν.

Νόθοι ὅμως στίχοι, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἤδη εἶρηται, εἰς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη εἰσέρευσαν. Ὁ δὲ κατάλογος τῶν νηῶν πάντων τῶν ἄλλων μερῶν ὁ ἐπιδεκτικώτερος νοθείας ἦν. Διότι ἀρίθμους νηῶν καὶ ἡρώων, πλειόνων ἢ ὀλιγωτέρων, οὔτε τὴν ἐνότητα τοῦ ἔπους διασπᾷ, οὔτε τὴν νοθείαν ἐκόλως αἰσθητὴν ποιεῖ. Οἱ δὲ ῥαψῳδοὶ τὰς Ἑλληνίδας πόλεις περιερχόμενοι ἦσαν πρόθυμοι, ὅπως τοὺς ἥρωας τούτων εἰς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη παρεμβαλόντες τὴν φιλοδοξίαν αὐτῶν κολακεύσωσιν. Οἱ ἀρχαῖοι ἤδη ἐσημείωσαν πολλοὺς στίχους εἰς τοὺς ἥρωας τῶν Ἀθηναίων ἀναφερομένους¹⁾. Ὁ δὲ Σόλων καὶ Πεισίστρατος ἐλέγχονται διὰ τοῦτο. Ὁ Πλούταρχος²⁾ παραδίδωσιν, ὅτι ὁ τύραννος τῶν Ἀθηναίων παρενέβαλεν ἐκ τοῦ Ἡσιόδου στίχον τινὰ ἐν τῇ Ὀδυσσειᾳ. Ἄξιον δὲ σημειώσεώς ἐστιν, ὅτι ὁ Ἀθήναιος³⁾ τὸν Αἰγυμιόν, ἐξ οὗ ἀπεσπᾶσθη ὁ εἰρημένος στίχος, ἀποδίδωσιν

1) Ἰλιάδ. Γ 144 ἐν παραβολῇ πρὸς Πλουτάρχ. Βίον Θησ. XXXIV. Ἰλιάδ. Δ 265 καὶ Πλούτ. αὐτόθι XX. 2) Πλούτ. Βίος Θησ. 20

Δεινὸς γάρ μιν ἔτειρεν ἔρως Πανοπήιδος Αἰγλῆς
Τοῦτο τὸ ἔπος ἐκ τῶν Ἡσιόδου Πεισίστρατον ἐξελεῖν φησιν Ἡρέας ὁ Μεγαρεύς, ὥσπερ αὖ πάλιν ἐμβαλεῖν εἰς τὴν Ὀμήρου νεκυίαν τὸ

Θησέα Πειριθόον τε θεῶν ἀριδείκετα τέκνα.

3) XIII, 557.

οὐχὶ τῷ Ἡσιόδῳ, ἀλλὰ τῷ Κέρκωπι. Ὁ δὲ Otf. Müller¹⁾ παρατηρεῖ, ὅτι ὁ Κέρκωψ, ὅστις ἔζη ἐπὶ Πεισιστράτου, οὐκ ἦν ὁ ποιητὴς τοῦ ποιήματος, ἀλλὰ μόνον ἐκδότης αὐτοῦ. Οἱ δ' ἄνθρωποι παρατηροῦντες ἐνιαχοῦ τὴν χεῖρα τοῦ Κέρκωπος ἐπέλαβον αὐτὸν ὡς ποιητὴν τοῦ Αἰγυμίου. Τοῦτο καὶ τῷ Gräfenhan²⁾ ἔδοξεν οὐχὶ ἀπίθανον. Ὁ δὲ Ritschl ἀποφαίνεται, ὅτι ὁ Κέρκωψ ἐποίησεν ἐν τῇ ἡσιοδείῳ ποιήσεις, ὅ, τι ὁ Ὀνομάκριτος ἐν τῇ ὁμηρικῇ³⁾. Αἱ εἰκασίαι αὗται φαίνονται λίαν πιθαναί. Διότι καὶ ὁ Πανσανίας⁴⁾ λέγει περὶ τῆς ἡσιοδείου ποιήσεως τῶν τινὰ ἐμπεποικότων εἰς τὰ Ἡσιόδου. Ἀλλ' ἡ πιθανότης τῶν εἰκασιῶν τούτων ὑποστηρίζει τὴν ἰδέαν, ὅτι ὁ Ὀνομάκριτος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐποίησαν, ὅ, τι ὁ Κέρκωψ, δηλαδὴ ἐκδοσιν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν καὶ πλεον οὐ. Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν. Ἴσως καὶ ἐν τῇ Ὀδυσσεΐα παρενεβλήθη ὁ στίχος, ἐν ᾧ ὁ Μίνως ὀνομάζεται ὁλοόφρων⁵⁾. Διότι ὁ τῶν Κρητῶν νομοθέτης ἐν τοῖς μυθικοῖς χρόνοις ἦν ἐν μεγάλῃ τιμῇ ὑπὸ τε τοῦ Μελησιγενοῦς καὶ τοῦ Ἀσκραίου ποιητοῦ ἐπαινούμενος. Ὁ Ὅμηρος, ὅστις ὀνομάζει αὐτὸν ὁαριστὴν τοῦ Διὸς⁶⁾, οὐκ ἠδύνατο ἀντιφάσκων πρὸς ἐαυτὸν ὀνομάσαι ὁλοόφρονα. Ἴσως οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὸ πρὸς τὸν Μίνωα μίσος⁷⁾ τὸν στίχον παρενέβαλον.

Φαίνεται λοιπὸν πιθανόν, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι (ἢ οἱ παρ' αὐτοῖς ἄδοντες δραψοδοί), παρενέβαλον μὲν εἰς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη στίχους, ὅμως ἐπαθον, ὅ, τι συνήθως οἱ ψευδόμενοι. Ὁ W. Müller⁸⁾ λέγει, ὅτι πάντα τὰ χωρία, ἐν οἷς μνεῖα τοῦ Θησέως ἢ τῶν περὶ αὐτοῦ μύθων γίνεται, τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἐκβλητέα εἰσίν. Ἐπειδὴ ὁ Μενεσθεύς, ὡς λέγει,

1) Proleg. zu einer wiss. Mythologie σελ. 399. 2) Geschichte der class. Phil. I, 274. 3) Die Alexandr. Biblioth. σελ. 55. 4) II, 26, 7. 5) Ὀδυσσ. Δ 322. 6) Ὀδυσσ. Τ 179. 7) Πλούτ. Βίος Θησ. XVI „Καὶ γὰρ ὁ Μίνως ζεῖ διετέλει κακῶς ἀκούων καὶ λοιδορούμενος ἐν τοῖς ἀττικοῖς θεάτροις, οὔτε Ἡσιόδος αὐτὸν ὤνῃσε βασιλεύτατον, οὔτε Ὅμηρος ὁαριστὴν Διὸς προσαγορεύσας, ἀλλ' ἐπικρατήσαντες οἱ τραγικοὶ πολλὴν ἀπὸ τοῦ λογίου καὶ τῆς σκηνῆς ἀδοξίαν αὐτοῦ κατεσκέδασαν ὡς χαλεποῦ καὶ βιαίον γενομένου.“ 8) Homerische Vorschule σελ. 96.

πρὸς τὸν Ἀχιλλέα, Ἀγαμέμνονα, Διομήδη καὶ ἄλλους τοῦ Τρωικοῦ πολέμου ἐξόχους ἥρωας παραβαλλόμενος οὐ λίαν ἐκολάκευε τὴν φιλοτιμίαν τῶν Ἀθηναίων, ὑπέβαλλον τὸν μῦθον τοῦ Θησέως. Διότι κατὰ τὸν ἄνδρα ὁ Ὅμηρος τὸν μῦθον τοῦτον ὡς μεταγενέστερον τῆς ἰωνικῆς ἀποικίας ἡγνόει. Εἰ δὲ γνωστὸς πρὸ ταύτης ἦν, ἔμελλε κομισθεὶς εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν εἰς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη εἰσρεῦσαι καὶ οὐχὶ ψιλῶς μνημονεύεσθαι. Ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἥρωες, καίπερ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ψιλῶς μνημονευόμενοι, ὅμως διὰ πολλὰς αἰτίας οὐ δύνανται θεωρηθῆναι ὑποβολιμαῖοι. Διότι ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσι μακρὸς λόγος γίνεται μόνον περὶ τῶν ἡρώων, οἵτινες ἐπὶ τῶν Τρωικῶν ζῶντες καὶ οὐχὶ τετελενηκότες, ὡς ὁ Θησεύς, εἰκονίζονται. Ὡσαύτως ὑπερβολικὴ φαίνεται ἡμῖν ἡ τοῦ W. Muller¹⁾ γνώμη, ὅτι οἱ στίχοι²⁾, ἐν οἷς μνεῖα τῶν πεντήκοντα νηῶν τῶν Ἀθηναίων γίνεται, ἀμφίβολοι εἰσιν. Διότι αἱ Ἀθῆναι ἐπὶ τῶν Τρωικῶν οὐκ ἦσαν μὲν οὕτως ἐπιφανεῖς, ὡς αἱ Μυκῆναι καὶ ἡ Σπάρτη, ὅμως ἡ ἐξ Ἀθηνῶν ἀποικία τῶν Ἰωνῶν δείκνυσιν, ὅτι οὐκ ἦσαν καὶ οὕτως ἀφανεῖς, ὥστε οὐκ ἠδύναντο ἐπὶ Τροίαν πεντήκοντα ναῦς πέμψαι. Ἄλλως ὁ ἀριθμὸς τῶν νηῶν τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὸν τῶν ἄλλων πόλεων παραβαλλόμενος οὐ μέγας φαίνεται.

Τί λοιπὸν ἦσαν οἱ διασκευασταί; Οἱ περὶ τὸν Wolf ἀποφαίνονται, ὅτι ἦσαν οἱ περὶ τὸν Πεισίστρατον, οἱ περὶ τὸν Ἰππαρχον καὶ οἱ μετ' αὐτοὺς μέχρι τῶν Ἀλεξανδρινῶν, οἵτινες αὐτοτελῆ ἔσματα συνήρμωσαν, τὰ χαίνοντα συνεπλήρωσαν, τοὺς ὀχθοὺς ἀπέταμον καὶ ἐν γένει τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἐλείαναν. Νομίζουσι δ', ὅτι ταῦτα ἐξάγουσιν ἐκ τῶν ἐνετικῶν σχολίων. Ἐκ τῶν σχολίων ὅμως ὅλως τὸ ἐναντίον ἐξάγεται. Διότι κατὰ ταῦτα οἱ διασκευασταί, ὡς εἶδομεν, οὐ μόνον οὐκ ἐβεβλίωσαν τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, ἀλλὰ καὶ διέ-

1) Homerische Vorschule σελ 94. 2) Ἰλιάδ. Β 546. Ἄξιον σημειώσεώς ἐστιν, ὅτι τοῦ παραδόξου τούτου πατήρ ἐστιν ὁ ἀρχαῖος γραμματικὸς Τελμισεύς. Σουίδ. ἐν λ. Δαφίδας „Τελμησεύς, γραμματικός, γεγραφὼς περὶ Ὁμήρου καὶ τῆς αὐτοῦ ποιήσεως, ὅτι ἐψεύσατο. Ἀθηναῖοι γὰρ οὐκ ἐστράτευσαν ἐπὶ Ἴλιον.“

φθειραν ταῦτα. Ἐν γένει οἱ διασκευασταὶ ὡς διαφθορεῖς καὶ λυμεῶνες τῶν ἀλλοτριῶν βίβλων ὑπὸ τῶν ἀρχαίων θεωροῦνται. Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ἐν ἀρχῇ τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ λέγει „βουλόμενος . . . τοὺς διασκευάζειν εἰωθότας τὰς βίβλους ἀποτρέψαι τοῦ λυμαίνεσθαι τὰς ἀλλοτρίας πραγματείας.“ Πρὸς δὲ οἱ διασκευασταί, ὡς εἶδομεν, ἐλέγχονται ὡς ὑποβαλόντες στίχους οὐχὶ αὐτοτελῇ μέρη τῶν ἐπῶν συνδέοντας, ἀλλ' ἢ μηδεμίαν σχέσιν πρὸς τὴν ἐνότητα αὐτῶν ἔχοντας, ἢ μᾶλλον αὐτὴν διασπῶντας. Ὁ δὲ Ulrici¹⁾ νομίζει, ὅτι διασκευασταὶ ὠνομάζοντο ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρινῶν κριτικῶν ἐκεῖνοι, οὔτινες διώρθουν τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ὁρμώμενοι οὐχὶ ἐκ γραμματικῶν καὶ κριτικῶν ἀρχῶν, ἀλλ' ἐκ τοῦ πραγματικοῦ μέρους τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, ὡς ὁ Θεαγένης, ὁ Μητροδωρος, ὁ Στησίμβροτος, ὁ Γλαύκων καὶ ἄλλοι ἐν τῷ πέμπτῳ καὶ τετάρτῳ Π·Χ αἰῶνι ἀκμάσαντες. Ἡμεῖς γε νομίζομεν, ὅτι οἱ Ἀλεξανδρινοὶ λέγοντες διασκευαστὰς οὔτε ὠρισμένην τάξιν, οὔτε ὠρισμένης ἐποχῆς ἀνθρώπους ἐνόουν, ἀλλὰ πάντας τοὺς διὰ διαφόρους αἰτίας καὶ πρὸς διαφόρους σκοποὺς εἰς τὰ ἔπη στίχους ὑποβαλόντας καὶ ταῦτα διαφθείραντας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ζηρόδοτος αὐτὸς ἐν τοῖς ἐνετικοῖς σχολίοις διασκευαστῆς τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ὀνομάζεται²⁾.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Διάδοσις καὶ περιπέτεια τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἀπὸ
Πεισιστράτου μέχρις Ἀριστοτέλους.

Μέχρι τοῦδε ἐν τῷδε τῷ βιβλίῳ εἶδομεν, ὅτι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἐν τῇ γονίμῳ τοῦ ποιητοῦ κεφαλῇ ἐκ μύθων με-

1) Geschichte der hellen. Dichtkunst τομ. I. 2) Σχόλ. ἐντ. εἰς Ἰλιάδ. II, 666 „Ὅτε Ζηρόδοτος καὶ ἐνταῦθα διεσκεύακε.“

ταμορφωθέντα διὰ τῆς γραφίδος ἢ ἐκ τοῦ στόματος εἰς τοὺς συγχρόνους παρεδόθησαν. Ἐπὶ πολλοὺς δ' αἰῶνας παρεδίδοντο, τῆς δὲ παραδόσεως φειδωλά τινα ἵχνη μέχρις ἡμῶν περιεσώθησαν. Οἱ Ὀμηρίδαι, οἱ ῥαψωδοί, οἱ νομοῦται καὶ οἱ τύραννοι ἦσαν τὰ σπουδαιότερα τῆς διαδόσεως ὄργανα. Οὗτοι ἦδον, ἀντέγραφον, διώρθουν, ἢ μᾶλλον διέφθειρον τὰ ὁμηρικὰ ἔπη. Οὕτω δι' ἀμυδροῦ φωτὸς τοὺς σκοτεινοὺς ἐκείνους τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας αἰῶνας διαδραμόντες ἐφθάσαμεν μέχρι τῶν Πεισιστρατείων χρόνων. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν νέαν τῆς ἱστορίας τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν περιόδον εἰσερχόμενοι οὐχ εὐρίσκομεν ἀκριβεστέρας μαρτυρίας. Πάντες μὲν οἱ συγγραφεῖς μέμνηται τοῦ Ὀμήρου καὶ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, ἀλλὰ πάνυ ὀλίγοι κριτικὰς διορθώσεις αὐτῶν ὑπανίσσονται. Οἱ δὲ πλεῖστοι περὶ ἄλλα ἀσχολοῦνται, καὶ μάλιστα περὶ τὴν ἐρμηνείαν αὐτῶν.

Οἱ δὲ ῥαψωδοὶ οἱ πρῶτοι τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἐρμηνεύονται ἦσαν. Διότι ταῦτα ἀπαγγέλλοντες ὥφειλον γινώσκειν, ποῦ ἡ φωνὴ ζωηρότερον, καὶ ποῦ ἀσθενέστερον τόνον εἶχεν. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν Ξενοφῶν¹⁾ λέγει, τοὺς γὰρ ῥαψωδοὺς οἶδα τὰ μὲν ἔπη ἀκριβοῦντας, ὁ δὲ Πλάτων²⁾, οὐ γὰρ γένοιτό ποτε ῥαψωδός, εἰ μὴ συνείη τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ· τὸν γὰρ ῥαψωδὸν ἐρμηνεῖα δεῖ τοῦ ποιητοῦ τῆς διανοίας γενέσθαι τοῖς ἀκούουσιν. Εἴτα δ' ἤρξαντο καὶ οἱ φιλόσοφοι τῆς ἐρμηνείας. Διότι παρετήρουν, ὅτι τὰ ἔπη, ὅφ' ὧν τὰ παιδείματα τοῦ λαοῦ ἐλαμβάνοντο, πολλὰ γελοῖα καὶ τοῖς θεοῖς ἀνάρμοστα περιέχοντα ἐπιβλαβῇ τῷ λαῷ ἀπέβαινον. Τοῦτο δὲ κατιδόντες δύο τινὰ ἠδύναντο ποιῆσαι, ἢ τὸν ποιητὴν διαρρήδην ἐλέγξαι, ἢ τὰ ἔπη αὐτοῦ δι' ἄλληγορικῆς ἐρμηνείας εἰς ἡθικωτέραν σημασίαν ἀνυψῶσαι. Οἱ μὲν ἐξελέξαντο τὴν πρώτην ὁδόν, οἱ δὲ τὴν δευτέραν. Τῇ μὲν πρώτῃ ἠκολούθησαν ὁ Πυθαγόρας, ὁ Ξενοφάνης, ὁ Ἡράκλειτος καὶ ἄλλοι. Τῇ δὲ δευτέρᾳ Θεαγένης (ὁ Ῥηγῖνος³⁾),

1) Ἀπομν. IV, 2, 10. 2) Ἐν Ἰωνί 530. 3) Lobeck, Aglaoph. σελ. 155. Gräfenhan, Geschichte der class. Phil. I, 219.

Ἀναξαγόρας ὁ Κλαζομένιος¹⁾, Μητρόδωρος ὁ Λαμψακηνός, Σησίμβροτος ὁ Θάσιος καὶ πλείστοι ἄλλοι, ἐν οἷς οἱ πλείστοι δραψοδοί²⁾. Οἱ τὴν ἀλληγορικὴν ἐρμηνείαν τῶν μύθων προελόντες συνεβάλοντο, ὅπως μὴ ἡ τῶν Ἑλλήνων θρησκεία πρῶίμως διὰ τὴν ἀληθῆ τῶν μύθων γνῶσιν καταπέσῃ, οἱ δὲ διαρρηθὴν τὸν ποιητὴν ἐλέγξαντες ἡγήτορες τῆς ἐπιστημονικῆς τῶν μύθων γνώσεως ἐγένοντο. Οἱ ἀλληγορικῶς τὸν Ὅμηρον ἐρμηνεύοντες ἴσως διέφθειρον ἐνιαχοῦ φράσεις τινάς, ὅπως τῆς ἐρμηνείας αὐτῶν ἐπιτύχωσιν. Ὁ δὲ Σωκράτης, ὅστις μετὰ τῶν φίλων τὰς ἀρχαίας βίβλους ἀνεκρίτων ἐξελέγε τὸ ἀγαθόν³⁾, θεωρεῖται ὡς ἡθικὸς ἐξηγητὴς τῶν ἐπῶν τοῦ τε Ὀμήρου καὶ Ἡσιόδου⁴⁾. Ὁ δὲ Πλάτων τὸν Ὅμηρον ἀνεστειμένον ἐκ τῆς αὐτοῦ πολιτείας ἐξελάσας τοὺς μύθους οὔτε ἐν ὑπονοίαις, οὔτε ἀνευ ὑπονοιῶν δέχεται⁵⁾.

Οἱ δὲ σοφισταὶ ὡς δεινοὶ τῶν ποιητῶν ἐρμηνευταὶ σεμνυνόμενοι ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος σκώπτωνται⁶⁾. Οὗτοι εὗρισκον ἐν τῷ Ὀμήρῳ ἀντιφάσεις, ἀκυρολογίας, γλωσσικὰ ἀμαρτήματα καὶ συχνάκις δυσχυρίζοντο ἀντικρὺς τὸ ἐναντίον ἐκείνου, ὃ εἶπεν ὁ Ὅμηρος⁷⁾. Ὁ Πρωταγόρας ἐπετίμα τῷ ποιητῇ, ὅτι οὗτος νομίζων εὐχεσθαι ἐπιτάσσει τῇ Μούσῃ⁸⁾. Ὁ αὐτὸς εὗρίσκει ἀντίφασιν ἐν τῷ Σιμωνίδῃ⁹⁾. Ἐν γένει ὁ σοφιστὴς ἡσχολεῖτο, περὶ ᾧ οἱ ποιηταὶ ὀρθῶς ἢ μὴ ὀρθῶς ἐποίησαν¹⁰⁾. Ἡρμήνευε δὲ οὐ μόνον τὸ πραγματικόν, ἀλλὰ καὶ τὸ τυπικὸν τῶν ποιητῶν μέρος¹¹⁾. Διὰ

1) Διογεν. Λαέρτ. II, 11. 2) Lobeck, Aglaoph. αὐτόθι σελ. 157. Nitzsch, Prolegom. in Plat. Ion σελ. 9. 3) Ξενοφ. Ἀπομνημ. I, 6, 14. 4) Αὐτόθι I, 2, 56. 5) Πολιτ. II, 378 A. 6) Πρωτ. 347. 7) Ἀριστοτ. Σοφιστ. ἐλεγχ. IV, 8. Gräfenhan, Geschichte d. class. Phil. I, 204. 8) Ἀριστ. Περὶ ποιητ. XIX „Ἡ Πρωταγόρας ἐπιτιμᾷ, ὅτι εὐχεσθαι οἰόμενος ἐπιτάττει ἐπῶν „μῆνιν αἶδε θεά“ τὸ γὰρ κελεῦσαι, φησί, ποιεῖν τι ἢ μὴ ἐπιτάξις ἐστίν.“ 9) Πλατ. Πρωταγορ. 339. 10) Αὐτόθι. 11) Θεμιστ. λόγ. IV, 113 „Ἐπεὶ καὶ Πρόδικος καὶ Πρωταγόρας ὁ Ἀβδηρίτης, ὁ μὲν ὀρθοσέπειάν τε καὶ ὀρθορρημοσύνην μισθοῦ διδάσκων τοὺς νέους, ὁ δὲ Σιμωνίδου τε καὶ ἄλλων ποιήματα ἐξηγούμενος, σοφισταὶ ὁμοίως ἦσιν καὶ ἐλεγέσθην.“ Φιλόστρατ. Βίοι σοφιστ. σελ. 594 „Γρὸς δὲ τὸν Πρωταγόραν ὁ Πλάτων σεμνῶς μὲν ἐρμηνεύοντα ὑπτιάζοντα δὲ τῇ σεμνότητι καίον καὶ μιστριώτεον Ἱστορ. τῶν δμῶν.

ταῦτα ὁ σοφιστής ὑπό τε τοῦ Wolf¹⁾ καὶ τοῦ Herbst²⁾ ὡς πρῶτος τῶν ὀμηρικῶν ἐπῶν ἐξηγητῆς νομίζεται. Τοῦτο ὁμως ἀρνεῖται ὁ Cramer³⁾. Ὁ σοφὸς ὁμως ἀνὴρ τὴν ἐρμηνευτικὴν τοῦ Πρωταγόρου πρὸς τὴν τῶν Ἀλεξανδρινῶν καὶ τὴν τῶν νεωτέρων χρόνων παραβάλλων εὐρίσκει ἐκείνην ἀναξίαν τοῦ ὀνόματος. Ἀλλ' ὀφείλομεν ἔχειν ἐν νῶ οὐ μόνον, ὅτι ἡ ἐρμηνευτικὴ ἦν ἐν σπαργάνοις, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἡ ἐν τῷ διαλόγῳ ἐρμηνεία τοῦ Σιμωνιδείου ποιήματός ἐστι πλάσμα τοῦ Πλάτωνος τῆς συνήθους τῷ φιλοσόφῳ εἰρω-
νείας μετέχον.

Ἰππίας δ' ὁ Ἥλειος ἐπεδείκνυτο, ἡ ἐπιδειξίς ἐποιεῖτο ἐν τῷ λύειν ἀπορίας, ἡ ζητήματα περὶ ἀρετῆς, ἡ κακίας ἀρχαίων ποιητῶν⁴⁾. Ἐν δὲ τῷ Περὶ ποιητικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους εὐρίσκομεν διόρθωσίν τινα Ἰππίου τοῦ Θασίου. Ἐν-
ταῦθα⁵⁾ ἀναγινώσκομεν· „Κατὰ δὲ προσφθίαν, ὥσπερ Ἰππίας ἔλυνε ὁ Θάσιος τὸ „δίδομεν δὲ οἱ“ καὶ „τὸ μὲν οὐ καταπύθεται ὁμβρῷ.“ „Ἐκ τοῦ χωρίου ὁμως τούτου οὐδὲν ἡδυνάμεθα ἐννοῆσαι, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ Σταγειρίτης ἐν Σοφιστικοῖς ἐλέγχοις⁶⁾ ἑαυτὸν ἐξήγει λέγων „οἷον καὶ τὸν Ὅμηρον ἔνιοι διορθοῦνται πρὸς τοὺς ἐλέγχοντας ὡς ἀτό-
πως εἰρηκότα“ τὸ μὲν οὐ καταπύθεται ὁμβρῷ.“ Λύουσι γὰρ αὐτὸ τῇ προσφθίᾳ, λέγοντες τὸ „οὗ ὀξύτερόν. Καὶ τὸ περὶ τὸ ἐνύπνιον τοῦ Ἀγαμέμνονος, ὅτι οὐκ αὐτὸς ὁ Ζεὺς εἶπεν „δίδομεν δὲ οἱ εὐχος ἀρέσθαι“, ἀλλὰ τῷ ἐνυπνίῳ ἐντετέλλετο διδόναι“ Ἦδη ἐννοοῦμεν, ὅτι ἡ διόρθωσις τοῦ σοφιστοῦ ἀφορᾷ τὸν 15ον στίχον τοῦ καταλόγου τῶν νηῶν

Ἡρὴ λισσομένη, Τρώεσσι δὲ κῆδε' ἐρῆπται.

Ἀλλ' ἑκαστος παρατηρεῖ, ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ Θασίου σοφιστοῦ διωρθωμένον χωρίον οὐχ ὑπάρχει νῦν. Ὁ μὲν Wolf⁷⁾ εἰκά-

κρολογώτερον τοῖ συμμέτρῳ τὴν ἰδέαν αὐτοῦ μύθῳ μακρῷ ἐχαρακτή-
ρισεν.“

1) Proleg. ad Homer. σελ. 167. 2) Plil. u. Histor. Stud. I, 83. 3) Ge-
schichte der Erziehung II, 182. 4) Πλάτ. Ἰππ. μείζ. 286 E. Παράβαλ
Stallbaum εἰς Ἀΐσ. 206 C. 5) XXV, 11. 6) IV, σελ. 166. 7) Proleg. ad
Homer. σελ. 168.

ζει, ὅτι ἐπὶ τοῦ σοφιστοῦ ὁ ἐξηρμένος στίχος ἐφέρετο οὕτως

Ἥρη λισσομένη, δίδομεν δὲ οἱ εὖχος ἀρῆσθαι.

δηλαδή τὸ δεύτερον ἡμιστίχιον κατὰ τὸ Ἰλιάδος Φ στίχ. 297. Ἐπιδεικνύσι δ' ὁ μέγας ἀνὴρ τὴν διαφορὰν ταύτην τοῦ κειμένου ὡς τεκμήριον τῆς μεγάλης τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἀλλοιωσεως. Διότι λέγει „sed de illis plura licet suspicari quam scire.“ Ὁ δὲ Ritter¹⁾ νομίζει, ὅτι ὁ σοφιστὴς ἀποριῶν καὶ λύσεων ὀρεγόμενος ἔλαβε τὸ ἡμιστίχιον ἐκ τοῦ Φ στίχ. 297 καὶ τὸ τοι εἰς οἱ μεταβαλὼν ἔθηκε τοῦτο εἰς τὸ Β στίχ. 15. Τοῦτο δὲ ποιήσας ἐπετίμα τῷ ποιητῇ. Τὴν τοῦ Wolf εἰκασίαν νομίζομεν πιθανωτέραν. Διότι τῇ ἀληθείᾳ ἦν γελοῖον, εἰ ὁ σοφιστὴς ἐπετίμα τῷ ποιητῇ διὰ φράσιν, ἣν καὶ αὐτὸς κατὰ τὸ δοκοῦν (suo arbitrio et suo dolo, ὡς λέγει ὁ Ritter) ὑπέβαλε, καὶ ἦν οἱ σύγχρονοι ἀναγνώσται ἡγνόουν. Οἱ σοφισταὶ ἐποιοῦν μὲν σοφίσματα, ἀλλὰ σόφισμα σοφίσματος πολὺ διαφέρει. Λοιπὸν ἐν τινι τῶν χειρογράφων, ὃ ὁ Ἰππίας ἀνέγνω, ἐφέρετο ἐν τῷ στίχῳ 15 τοῦ καταλόγου τῶν νηῶν τὸ ἡμιστίχιον, δίδομεν δὲ οἱ εὖχος ἀρῆσθαι. Ἐπειδὴ δ' ὁ σοφιστὴς παρετήρησεν, ὅτι οὐκ ἦν πρέπον, ἵνα Ζεὺς δίδῃ ὑποσχέσεις, αἷς οὐκ ἔμελλε τελέσαι, μετέβαλε τὸ δίδομεν εἰς ἀπαρέμφρατον διδόμεν, ὅπως τὸν θεὸν τοῦ ψεύδους ἀπαλλάξῃ. Ἀγαθὴ μὲν ἡ πρόθεσις τοῦ σοφιστοῦ, ἀλλὰ δυστυχῶς οἱ ὁμηρικοὶ θεοὶ οὐ μόνον ψεύδονται, ἀλλὰ καὶ ἐπινοοῦσιν. Τὴν δ' ἄλλην διόρθωσιν ὁ Θάσιος ἐποίησεν ἐν Ἰλιάδ. Ψ 328

Ἔστηκε ξύλον αὔον, ὅσον τ' ὄργυι, ὑπὲρ αἴης,
ἡ θρυὸς ἡ πέυκης· τὸ μὲν οὐ καταπύθεται ὄμβρῳ,
λαῖε δὲ τοῦ ἐκάτερθεν ἐρηρέδαται δύο λευκῶ

Ἐπειδὴ οὗτος ἐνόμισε παρὰ φύσιν, ὅτι αὔον ξύλον θρυὸς διὰ τοῦ ὄμβρου οὐ σήπεται, μετέβαλε τὸ ἀρνητικὸν οὐ εἰς ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν. Διὰ τῆς διορθώσεως δὲ ταύτης τὸ χωρίον σημαίνει, ὅτι τὸ ὑπὲρ τῇ γῇ ἐξέχον

1) Fr. Ritter, Comment ad poet. Arist. σελ. 279.

μέρος τοῦ ξύλου διὰ τοῦ ὄμβρου σήπεται. Ἀλλ' ἕκαστος παρατηρεῖ, ὅτι μᾶλλον ὁ ποιητής, ἢ ὁ σοφιστής δίκαιον ἔχει. Τὰ δύο ταῦτα παραδείγματα, ἃ εὐτυχῶς περιέσωσεν ἡμῖν ὁ Σταγειρίτης, δεικνύουσι μὲν, πόσον ἡμαρτημέναι σκέψεις διορθώσεις ἐπέτρεπον, ἀλλὰ συνάμα μαρτυροῦσι, καὶ πόσον λεπταὶ ἦσαν αὐταί. *Α*υστηχῶς οὐ γινώσκουμεν, εἰ ὁ Ἰππίας-δλόκληρα τὰ ὁμηρικὰ ἔπη διώρθωσεν, ἢ μόνον ὀλίγας φράσεις, ὧν τὰ δύο παραδείγματα ὁ Ἀριστοτέλης ἐκ τινος ῥητορικοῦ ἢ τοιούτου τινὸς συγγράμματος παρέλαβεν, ὡς ὁ Gräfenhan εἰκάζει.

Πλὴν δὲ τούτων μνημονεύονται καὶ δλόκληροι διορθώσεις, ὧν τινες πρὸ τῆς Πεισιστρατείου ἐγένοντο. Αὐταὶ διαιροῦνται εἰς δύο τάξεις· α') εἰς τὰς ἀνωνύμων διορθωτῶν καὶ β') εἰς τὰς διορθώσεις, ὧν τὸ ὄνομα τοῦ διορθωτοῦ γινώσκουμεν. Ἀρχόμεθα τῆς ἐξετάσεως τῶν πρώτων. Ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς σχολίοις καὶ ἰδίως παρὰ Διδύμῳ εὐρίσκομεν τὸ ἐπίθετον αἰ κοιναί, αἰ κοινότεραι (δηλαδὴ ἀναγνώσεις ἢ διορθώσεις). Τί σημαίνουν ταῦτα; Ὁ Ritschl¹⁾ νομίζει, ὅτι ἐν τῷ ἐπιθέτῳ τούτῳ ὑπολανθάνουσιν αἰ ἐκ τῆς Πεισιστρατείου συναρμογῆς ἐκρεύσασαι ἐκδόσεις. Τοῦτο ἀσπάζεται καὶ ὁ Gräfenhan²⁾· διότι λέγει, ὅτι ἡ Πεισιστράτειος διόρθωσις μόνον δι' ἀντιγραφῆς ἡδύνατο διατηρηθῆναι, καὶ ὅτι τὰ ἀντίγραφα ταύτης καλοῦνται κοιναί. Ἀλλ' ἡ εἰκασία αὕτη ἐστὶν ἡμαρτημένη. Διότι οἱ Ἀλεξανδρινοὶ κριτικοί, ὡς ἐν τοῖς ἐμπροσθεν εἴρηται, οὐκ ἐγίνωσκον Πεισιστράτειον διόρθωσιν. Πρὸς δὲ οἱ σοφοὶ οὗτοι ἄνδρες διὰ τῆς αὐτῶν εἰκασίας ἄρδην τὴν αὐτῶν θεωρίαν καταστρέφουσιν. Διότι, εἰ αἰ ἐκ τῆς Πεισιστρατείου συναρμογῆς ἐκρεύσασαι ἐκδόσεις κοιναὶ ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρινῶν καλοῦνται, ὁ ὀρισμὸς οὗτος προὔποτίθῃσι καὶ ἄλλας διορθώσεις (δηλαδὴ ἄλλας συναρμογὰς) μὴ ἐκείθεν ἐκρευσάσας, οἷαι ἦσαν αἰ κατὰ πόλεις. Τὴν ὑπαρξίν τοιούτων καὶ αὐτὸς ὁ Wolf³⁾ ὁμολογεῖ λέγων „Sic

1) Die Alexandr. Biblioth. σελ. 60. 2) Geschichte der class. Phil. I, 271. 3) Prolegom. ad Homer. σελ. 172.

aucto sensim numero codicum fons ille Pisistrateus, si modo is unus fons fuit.“ Ἄλλ', εἰ ἐκδόσεις μὴ ἐκ τῆς Πεισιστατείου συναρμογῆς ὑπῆρχον, τίνες ἦσαν οἱ συναρμογεῖς τούτων; Τί οὐκ ἐπαινοῦνται καὶ οὗτοι; Τί οὐκ ὀνομάζονται; Πόσον ἄραγε διάφορον συναρμογὴν πρὸς τὴν Πεισιστράτειον οὗτοι ἐποίησαν; Εἰ δ' οὕτω διαφόρως συννηρμοσμένα ἔπη οἱ Ἀλεξανδρινοὶ ὑπ' ὅψιν εἶχον, τί οὐκ ἐγείρουσι περὶ τῆς προσηκούσης ἐκάστον τῶν μερῶν θέσεως ἀπορίας καὶ λύσεις; Διὰ ταῦτα λοιπὸν νομίζομεν, ὅτι οἱ κριτικοὶ τῆς Ἀλεξανδρείας λέγοντες ἐκδόσεις κοινὰς ἐνόουν τὰς ὑπὸ τῶν βιβλιοπωλῶν γινομένας πρὸς πώλησιν, οἷαν ὁ καλὸς Εὐθύδημος ἠγόρασεν· ἦσαν δηλαδή αἱ κοινὰ ἐκδόσεις, ἵνα κατὰ Στράβωνα¹⁾ εἴπωμεν, βιβλία εἰς πρᾶσιν γραφόμενα. Αἱ τοιαῦται δ' ἐκδόσεις καὶ ἄκριτοι ἦσαν καὶ μικρὰν ἀξίαν εἶχον, ὥς δείκνυσι τὸ ἐπίθετον κοιναί, καὶ ἔτι μᾶλλον τὸ συγκριτικὸν κοινότεραι. Εἰ δ' αἱ κοινὰ ἐκδόσεις ἦσαν ἀντίγραφα τῆς Πεισιστρατείου συναρμογῆς, αἱ κοινότεραι ὥφειλον εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, Πεισιστρατειότεραι, ὅπερ γελοῖον. Αἱ κοινὰ λοιπὸν ἐκδόσεις μόνον κατὰ τὸ ὄνομα διαφέρουσι πρὸς τὰς εἰκαιότερας, τὰς δημώδεις, τὰς μετρίας, τὰς φάυλας, τὰ φανλότερα τῶν ἀντιγράφων καὶ τὰς τετριμμένας.

Πρὸς ταύταις ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Σχολιαστῶν μνημονεύονται αἱ κατὰ πόλεις, πολιτικαί, αἱ ἀπὸ πόλεων, διὰ τῶν πόλεων²⁾, ὧν γνωσταί εἰσιν ἑπτὰ, ἡ Μασσαλιωτική, ἡ Χία, ἡ Ἀργολική, ἡ Κυπρία, ἡ Κρητική, ἡ Αἰολική ἢ Αἰολίς (δηλαδή ἡ Λεσβία· διότι μόνοι οἱ Λεσβιοὶ καλοῦνται ψιλῶς Αἰολεῖς· εἰ δ' ἡ ἐκδοσις ἀνῆκε τοῖς Αἰολεῦσι τῆς Κύμης, ὥφειλε καλεῖσθαι Κυμαία) καὶ ἡ Σινωπική. Τῶν ἑπτὰ τούτων διορθάσεων αἱ τέσσαρες ἦσαν ἰωνικαί, δηλαδή ἡ Χία, ἡ Μασσαλιωτική, ἡ Σινωπική καὶ ἡ Κυπρία (διότι μόλις δύναται τις ἐννοῇ-

1) III, 419. 2) Ἐντ. σχόλ. εἰς Ἰλιάδ. I, 386. Υ 308. Φ 86, 351, 454, 535. X 51, 93. Ψ 77, 206. Ω 30.

σαι τοὺς ἐν Κύπρῳ Λωριεῖς), αἱ δὲ λοιπαὶ ἦσαν δωρिकाί, ἢ αἰολικαί. Ἐνόμισαν δὲ τινες, ὅτι αὗται ἦσαν γεγραμμέναι ἐπὶ τὸ αἰολικώτερον ἢ δωρικώτερον, ὡς ἡ μικρὰ Ἰλιάς¹⁾. Ἐνταῦθα δ' ἐγείρεται τὸ ζήτημα, τίνι ἐποχῇ ἀνήκουσιν αὗται; Βέβαιόν ἐστιν, ὅτι πρὸ τοῦ Ζηνοδότου ἤδη ὑπῆρχον. Νομίζομεν δ', ὅτι αἱ πλείσται, εἰ μὴ πᾶσαι, ἦσαν σύγχρονοι, ἢ προγενέστεραι τῆς Πεισιστρατείου ἐκδόσεως. Πρὸς δὲ ζητεῖται, εἰ αἱ εἰρημέναι ἐκδόσεις ἐπιμελεία ἰδιωτῶν, ἢ τῆς πολιτείας ἐγένοντο. Ὁ Wolf²⁾ ἀποφαίνεται τὸ πρῶτον, ἡμῖν γε πιθανώτερον φαίνεται τὸ δεύτερον. Διότι τοῦθ', ὅπερ ὁ τε Λυκοῦργος καὶ ὁ Πεισίστρατος ταῖς αὐτῶν πόλεσιν ἐποίησαν, ἐπραξαν καὶ οἱ τὰ δημόσια τῶν ἄλλων πόλεων πράσσοντες. Ἀλλὰ δυστυχῶς οὐ περιεσώθησαν ἡμῖν μαρτυρίαι. Διότι μόνον περὶ τῆς Σπάρτης καὶ ἰδίως περὶ τῶν Ἀθηνῶν ἀκριβεστέρας εἰδήσεις ἔχομεν. Ὁ δὲ Düntzer³⁾ τίθησι τὸ ζήτημα, εἰ αἱ εἰρημέναι ἐκδόσεις ἦσαν πλήρεις, ἢ μόνον ῥαψωδίαὶ αὐτῶν. Εἰ ἦσαν πλήρεις, κατὰ τὴν Πεισιστράτειον ἐκδοσὶν ἐγένοντο. Νομίζομεν, ὅτι ἦσαν πλήρεις. Διότι ἐκάστη τῶν διορθώσεων τούτων ἐν τοῖς σχολίοις πολλῶν ῥαψωδιῶν μνημονεύεται. Ἄλλως οὐκ ὀυνάμεθα ἐννοῆσαι, ὅτι πόλεις μεγάλαι καὶ πλούσιαι, οἷαι αἱ εἰρημέναι, οὐκ ἠδύναντο κτήσασθαι ἀκέραια τὸ ὁμηρικὰ ἔπη. Ἦσαν μὲν πλήρεις, ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ἀποδεικνύει, ὅτι κατὰ τὴν Πεισιστράτειον συναρμογὴν ἐγένοντο. Διότι τοῦτο δὴ ζητεῖται, καὶ ἡμεῖς τὸ ἐναντίον ἐν τοῖς ἔμπροσθεν κατὰ τὸ δυνατόν ἐδείξαμεν. Εἰ καὶ ἐκ τῶν εἰδήσεων τῶν Σχολιαστῶν οὐκ ὀυνάμεθα κρῖναι ἀσφαλῶς περὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν, ὅμως εἰκάζομεν, ὅτι αὗται ἦσαν πολὺ κρεῖττονει τῶν τε κοινῶν καὶ τῆς Πεισιστρατείου. Διότι, ὡς ἀλλαχοῦ ἤδη εἴρηται, οἱ ἀριστοὶ τῶν πόλεων πολῖται ἄνευ

1) Sengebusch, Homer. Dissert. prior σελ. 189

Νῦξ δ' ἄρ' ἔην μέσση, λαμπρὴ δ' ἐπέτελλε σελήνη,
καὶ αἰολικώτερον ἢ δωρικώτερον

Νῦξ μὲν ἔην μεσάτια, λαμπρὰ δ' ἐπέτελλε σελάνα,

2) Proleg. ad Homer. σελ. 178 καὶ 179. 3) Homer und der epische Cyklus σελ. 34.

πλαγίων σκοπῶν τὴν ἐκδοσιν τοῦ ἐθνικοῦ ποιητοῦ ἀνεδέξαντο. Οὐδεμία γε μομφὴ περὶ ὑποβολῆς, ὥς ἐν τῇ Πεισιστρατείῳ, ἀκούεται. Πρὸς δὲ οἱ τε Χῖοι καὶ οἱ Κύπριοι εἶχον μείζονα πρὸς τὰ δημορικὰ ἔπη αἰσθησιν, ἢ οἱ Ἀθηναῖοι, παρ' οἷς οὐδέποτε ἡ ἐπικὴ ποίησις ἤκμασεν. Διὰ ταῦτα νομίζομεν, ὅτι τὰ ἐπίθετα, αἱ χαριέστεραι, αἱ ἀκριβέστεραι, τῶν πάνν ἄξιολόγων, ταῖς ἐκδόσεσι ταύταις προσήκουσιν.

Ἦδη μεταβαίνομεν εἰς τὸ δεύτερον εἶδος τῶν ἐκδόσεων, ὧς οἱ ἀρχαῖοι τὰς κατ' ἄνδρα ὠνόμαζον. Τοῦτο δὲ λέγοντες ἐνόουν διορθώσεις, ὧν οἱ διορθωταὶ γνωστοὶ ἦσαν. Συνήθως ὅμως ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο νοοῦνται ἡ Ἀντιμάχειος καὶ ἡ Ἀριστοτελική. Ἐπειδὴ ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ οὐχ ὑπῆρχεν ἰδιαιτέρα κριτικῶν τάξεις, ὥς βραδύτερον, οἱ ποιηταί, οἱ ῥήτορες, οἱ σοφισταὶ καὶ οἱ φιλόσοφοι τὸ τοῦ κριτικοῦ ἔργον ἀνεδέχοντο. Καὶ δὴ ὁ ἐπικὸς καὶ λυρικὸς ποιητὴς Ἀντίμαχος, ὅστις ἤκμαζε περὶ τὴν 93ην, ἢ 94ην Ὀλυμπιάδα, ἐξέδω τὴν φερώνυμον αὐτοῦ ἐκδοσιν τὴν Ἀντιμάχειον, τὴν Ἀντιμάχου, τὴν κατ' Ἀντίμαχον. Πρότερον ὑπῆρχεν ἀμφιβολία περὶ τῆς ταυτότητος τοῦ ποιητοῦ μετὰ τοῦ διορθωτοῦ. Ἐπειδὴ ὁ Σουίδας τὸν Ἀντίμαχον ὀνομάζει γραμματικὸν καὶ ποιητὴν, καὶ ἐπειδὴ αἱ τῆς γραμματικῆς ἀρχαὶ εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ἀριστοτέλους ἐτίθεντο, ὁ Schellenberg¹⁾ ἐπειρᾶτο, ὅπως τὸν γραμματικὸν ἀπὸ τοῦ ποιητοῦ χωρίσῃ. Ἀλλ' ὁ Villosion²⁾ ἀπέδειξε τὴν ταυτότητα τοῦ ἀνδρός, καὶ ἤδη ἡ γνώμη αὐτοῦ επικρατεῖ. Θεωρεῖται δὲ πιθανώτατον, ὅτι οἱ Ἀλεξανδρινοὶ παρὰ τῶν κληρονόμων τοῦ Ἀντιμάχου τὸ χειρόγραφον ἀγοράσαντες ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ εἶχον³⁾. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ περὶ τῆς διορθώσεως εἰδήσεις λίαν φειδωλαὶ εἰσιν, οὐ δυνάμεθα κρίνειν περὶ τῆς ἀξίας αὐτῆς. Ἀλλ', ἐπειδὴ τὰ ἐνετικά σχόλια⁴⁾ μετὰ τοῦ Εὐσταθίου⁵⁾ τὸν Ἀντίμαχον οὐ μόνον διορθω-

1) Antimachi reliquiae 1786, σελ. 34. 2) Proleg. ad Homer. σελ. 24.

3) Gräfenhan, Geschichte der class. Phil. I, 279. 4) Εἰς Ἰλιόδ. Γ 197. P 133. 5) Σελ. 1198.

τήν, ἀλλὰ καὶ ἐρμηνευτήν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ὀνομάζουσιν, καὶ δὴ καὶ τὴν φράσιν οἱ περὶ Ἀντίμαχον¹⁾ περιέχουσιν, εἰκάζομεν, ὅτι πολλοὶ τῇ τε διορθώσει καὶ ἐρμηνείᾳ τοῦ Κολοφωνίου ἠκολούθουν. Διότι διὰ τῆς φράσεως οἱ περὶ Ἀντίμαχον οὐ δυνάμεθα ἐννοῆσαι μόνον τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ, ὡς ὁ Gräfenhan²⁾. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐποχῇ οὐχ ὑπῆρχον μὲν γραμματικαὶ σχολαί, ὅμως λίαν πιθανόν ἐστιν, ὅτι ὁ ποιητὴς τῆς ἰδίας τέχνης ὁπαδοὺς ἢ ἐταίρους εἶχεν.

Ὁ δὲ Σουίδα παραδίδωσι μὲν, ὅτι καὶ ὁ τραγικὸς ποιητὴς Εὐριπίδης τὰ τοῦ Ὀμήρου ἔπη ἐξέδω, ἀλλ' ἐκφράζει ἀμφιβολίαν τινὰ περὶ τῆς γνησιότητος τῆς ἐκδόσεως³⁾. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ὁ Εὐστάθιος μνημονεύει ἐκδόσεως κατ' Εὐριπίδην, καὶ ἀποδίδωσιν αὐτῷ τὴν ὑποβολὴν στίχων, ὃν καὶ ὁ Στοβαῖος ἤδη μεταγενεστέραν προσθήκην ἐθεώρησεν, εἰκάζομεν, ὅτι ἡ ἀμφιβολία τοῦ λεξικογράφου οὐκ ἔχει μέγα βάρος. Ἄλλως ζητεῖται, εἰ ἡ ἀμφιβολία τοῦ Σουίδα ἔχει ἀόριστον σημασίαν, ἢ διὰ τῆς φράσεως εἰ μὴ ἑτέρου ὁ ἀμφιβάλλων τὸν ὁμώνυμον συγγενῇ τοῦ τραγικοῦ νοεῖ. Ὅπως δὲ ποτε ἐκ τῆς εἰδήσεως ταύτης δῆλον γίνεται, ὅτι ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἰδιῶται τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἐξέδιδον, καὶ ὅτι τὸ παρὰ Πλουτάρχῳ ἀνέκδοτον, καθ' ὃ γραμματοδιδάσκαλοι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη διώρθουν καὶ ἐπανώρθουν, ἀληθές ἐστιν.

Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης τὴν τῶν ἐλευθέρων παίδων παιδευθεὶς περὶ τὸν Ὀμηρον παιδιόθεν ἠσχολήθη⁴⁾ καὶ δὴ ὡς νεανικὸν αὐτοῦ προῖδον θεωροῦνται τὰ ὁμηρικὰ προβλήματα ἢ ἀπορήματα. Βραδύτερον δ' ἐξέδω τὴν Ἰλιάδα,

1) Ἐντ. σχόλ. εἰς Ἰλιάδ. Ψ 604. Ω 71. Διώρθωσε μὲν τὴν φράσιν ὁ Heyne εἰς περὶ Ἀρίσταρχον καὶ γνώμην περὶ διορθώσεως ὁ Lehrs Quaest. epic. σελ. 49 ἐξέφρασεν, ἀλλὰ δικαίως ὁ Spitzner τὴν διόρθωσιν ἀποδοκιμάζει. 2) Gesch. d. class. Phil. I, 279. 3) Ἐν λ. „Εὐριπίδης ἔγραψεν ὁμηρικὴν ἔκδοσιν· εἰ μὴ ἄρα ἑτέρου ἐστίν.“ 4) Ψευδαμῶνιος ἐν βίῳ Ἀριστοτέλους „Ὁ μὲν οὖν Ἀριστοτέλης ἔτι νέος ὦν τὴν τῶν ἐλευθέρων παιδείαν ἐπαιδεύετο, ὡς δηλοῖ τὰ γεγραμμένα αὐτῷ περὶ ποιητικῶν καὶ πρὸς ποιητάς, ἔτι μέντοι τὰ Ὀμήρου προβλήματα.“

καὶ περὶ ποιητικῆς συνέγραψεν. Πρῶτον ἔστω ὁ λόγος περὶ τῆς ἐκδόσεως. Ὁ Πλούταρχος¹⁾ παραδίδωσιν ἡμῖν, ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης διώρθωσε τὴν Ἰλιάδα, ἣν ὁ μέγας Ἀλέξανδρος ὡς ἐφόδιον τῆς πολεμικῆς ἀρετῆς μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν Ἀσίαν ἔλαβεν. Ἀριστοτελικῆς διορθώσεως μὲνηνται (ἂν μὴ ἄλλως τὰ χωρία διορθώσωμεν, ὥς τινες ἐποίησαν) μὲν οἱ Σχολιασταὶ τοῦ τε Ὀμήρου²⁾ καὶ Θεοκρίτου³⁾, ἀλλ' ὁ Στράβων⁴⁾ ἄλλως παραδίδωσι τὸ πρᾶγμα. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ Πλίνιος⁵⁾ μνημονεύων τοῦ γεγονότος οὐ λέγει περὶ Ἀριστοτελικῆς διορθώσεως, ἐνόμισάν τινες⁶⁾, ὅτι ὁ Σταγειρίτης τοιοῦτον ἔργον οὐκ ἐποίησεν. Ὁ Giphanius ἐν τῷ προλόγῳ τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἰλιάδος τῷ μὲν Καλλισθένει καὶ Ἀναξάρχῳ ἀπονέμει τὴν τῆς Ὀδυσσεΐας διόρθωσιν, τῷ δὲ Ἀριστοτέλει τὴν τῆς Ἰλιάδος. Ὁ δὲ Wolf νομίζει, ὅτι ὁ μέγας Ἀλέξανδρος ἔλαβε μὲν παρὰ τοῦ διδασκάλου τὴν Ἰλιάδα, ὅμως ἐν τῇ Ἀσίᾳ μετὰ τῶν δύο εἰρημένων σοφῶν τὸ ἔπος ἀναγινώσκων σημειώσεις ἰδιοχείρως ἐπὶ τοῦ χειρογράφου ἐπέγραψεν. Ὁ δὲ Lehrs⁷⁾ εἰκαζει, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος τὴν ἐκδοσιν παρὰ τοῦ Σταγειρίτου δεξάμενος ἐκόσμησεν αὐτὴν ματὰ γεωγραφικῶν παρατηρήσεων, ἃς ἐν τε τῷ Τρωικῷ πεδίῳ καὶ τῇ παραλίᾳ τῆς μικρᾶς Ἀσίας μετὰ τοῦ Καλλισθένους καὶ Ἀναξάρχου ἐποίουν. Ἀλλὰ συνάμα ὁ σοφὸς ἀνὴρ οὐκ ἀποκλείει τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ἴσως οἱ δύο οὗτοι ἄνδρες διώρθωσαν μὲν τὴν Ἰλιάδα, ὅμως τὸ μέγα τοῦ Ἀριστοτέλους ὄνομα συνεβάλετο, ὅπως τοῦτῳ ἢ διόρθωσις ἀποδοθῇ. Ὁ δὲ Gräfenhan⁸⁾ τὴν τοῦ Wolf γνώμην ἀπο-

1) Ἐν βίῳ Ἀλεξάνδρ. κεφ. 8 „Καὶ τὴν μὲν Ἰλιάδα τῆς πολεμικῆς ἀρετῆς ἐφόδιον καὶ νομίζων καὶ ὀνομάζων, ἔλαβε μὲν Ἀριστοτέλους διορθώσαντος ἣν ἐκ τοῦ νάρθηκος καλοῦσιν· εἶχε δ' αἰεὶ μετὰ τοῦ ἐγχειριδίου κειμένην ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον, ὡς Ὀνησίκριτος ἱστορίκει.“ 2) Εἰς Ἰλιάδ. Φ 252. 3) Εἰς Εἰδύλλ. I, 34. 4) XII, 594 „Φέρεται γοῦν τις διόρθωσις τῆς Ὀμήρου ποιήσεως, ἣ ἔκ τοῦ νάρθηκος λεγομένη, τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ τῶν περὶ Καλλισθένη καὶ Ἀναξάρχου ἐπελθόντος καὶ σημειωσαμένου τινά, ἔπειτα καταθέντος εἰς νάρθηκα, ὃν εἶδεν ἐν τῇ Περσικῇ γᾶζῃ πολοτελῶς κατεσκευασμένον.“ 5) Hist. nat. VII, 30. 6) Sengebusch, Homerica dissert. prior σελ. 71. 7) De Arist. stud. homer. σελ. 239. 8) Geschichte der class. Phil. II, 104.

δοκιμάζει διὰ τοῦτο, ὅτι αἱ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου σημειώσεις οὐκ ἠδύναντο εἶναι κριτικάι. Διότι ὁ ἡγεμὼν ἦν μὲν φύσει, ὡς ὁ Πλούταρχος ἱστορεῖ, φιλόλογος καὶ φιλομαθὴς καὶ φιλαναγνώστης, ὅμως οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν καὶ κριτικὰς σημειώσεις. Διὰ ταῦτα ὁ σοφὸς ἀνὴρ ἐπιδοκιμάζει τὴν τοῦ Lehrs γνώμην.

Νομίζομεν, ὅτι ἐν μέρει ἡ τοῦ Wolf καὶ ὁλόκληρος ἡ τοῦ Lehrs γνώμη τὴν πιθανωτέραν εἰκασίαν δίδουνσιν, ὡς ἐκ τῶν ἐπομένων δῆλον γίνεται. Ὁ μέγας Ἀλέξανδρος οὔτε ὁ ἀφυστέρος τῶν μαθητῶν τοῦ Σταγειρίτου ἦν, οὔτε ἀνάξιος τοῦ διδασκάλου ἐδείχθη. Ἀρχαῖαι δὲ μαρτυρίαι βεβαιοῦσιν ἡμᾶς, ὅτι ὁ ἡγεμὼν καὶ περὶ τοιαῦτα ζητήματα ἡσχολεῖτο¹⁾. Ἐν ταῖς μαρτυρίαις δὲ ταύταις ἕκαστος παρατηρεῖ ἀπορίας καὶ λύσεις. Ὁ δὲ Στράβων²⁾ παραδίδωσιν, ὅτι ὁ Καλλισθένης ἐγραψε δύο στίχους εἰς τὸν κατάλογον τῶν νηῶν. Τὴν χεῖρα δὲ τοῦ Καλλισθένους ὁρῶντες ἐννοοῦμεν τὴν προτέραν τοῦ γεωγράφου φράσιν, τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ τῶν περὶ Καλλισθένη καὶ Ἀνάξαρχον ἐπελθόντος καὶ σημειωσαμένου τινά...“ Ταῦτα λοιπὸν ἐν νῷ ἔχοντες νομίζομεν, ὅτι διώρθωσε μὲν τὴν Ἰλιάδα ὁ Ἀριστοτέλης, ἀλλ’ ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τῶν δύο εἰρημένων ἀνδρῶν ἐποίησε διορθώσεις τινὰς καὶ σημειώσεις προσέθηκεν. Αἱ δὲ σημειώσεις ἦσαν μὲν ἱστορικαί, γεωγραφικαὶ καὶ κριτικάι, ἀλλὰ πᾶσαι ἦσαν προϊόντα τῶν ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ τοπογραφικῶν παρατηρή-

1) Ὁ Φώτιος 147, 3 ἀνέγνω παρὰ Πτολεμαίῳ τῷ Ἡφαιστίῳ „Διὰ τί ὁ ποιητὴς πελειάδας ἐποίησε τῆς τροφῆς (Ὀδυσσ. Μ 62) τῶν θεῶν διακόνοους, καὶ τίνα Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς καὶ Ἀριστοτέλης εἰς τοῦτο εἶπον.“ Εὐστάθ. εἰς Ὀδυσσ. Μ 65 „Χείρων ὁ Ἀμφιπολίτης Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνης ἐρωτήσαντός φρασι, τί βούλεται παρὰ τῷ ποιητῇ τὸ τὰς περιστερὰς εἰπεῖν κομίζειν ἀμβροσίαν τῷ Διὶ κτλ.“ 2) XII, σελ. 542 „Καλλισθένης δὲ καὶ ἔγραφε τὰ ἔπη ταῦτα εἰς τὸν διάκοσμον μετὰ τὸ

Κρῶμνάν τ’ Αἰγιαλὸν τε καὶ ὕψηλους Ἐρυνθίνους

τιθεῖς

Καύκωνας αὐτ’ ἦγε Πολυκλῆος υἱὸς ἀμύμων (ἢ Ἀμειβος).

Οἱ περὶ Παρθένιον ποταμὸν κλυτὰ δώματ’ ἔναιον.

σεων. Διότι οἱ ἀρχαῖοι εἰσώθασι παραβάλλειν¹⁾ τὰ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου περὶ γεωγραφίας εἰρημένα πρὸς τὰς χώρας, ἅς περιηγούντο.

Ἀλλὰ τίς ἄρά γε ἦν ἡ τῆς διορθώσεως ἀξία; Ὁ σοφὸς Sengebusch²⁾ θεωρεῖ ὡς βέβαιον, ὅτι, εἰ ὁ Σταγειρίτης τὴν Ἰλιάδα διώρθωσεν, ἡ διόρθωσις αὐτοῦ ἦν οἰκίρα. Ὡσαύτως ὁ Gräfenhan³⁾ ὁμολογεῖ, ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης οὐκ ἦν ἀγαθὸς διορθωτής. Τεκμαίρεται δ' ἐκ τε τῆς σιωπῆς περὶ Ἀριστοτελικῆς διορθώσεως τῶν Ἀλεξανδρινῶν καὶ ἐκ τινῶν ἡμαρτημένων εἰκασιῶν καὶ ἡμαρτημένων ἐξηγήσεων τοῦ φιλοσόφου. Ὡς παράδειγμα δὲ τῆς ἀκρισίας τοῦ φιλοσόφου ἐπιδείκνυνται τὸ τῆς Ὀδυσσεΐας χωρίον⁴⁾, ὅπερ οὗτος μὴ δυνάμενος ἐξηγήσαι μετέβαλε τὸ βροτὸς ἀνδρῆσσαν εἰς οὐδ' ἡρῆσσαν⁵⁾. Ἀλλ' ἡμεῖς γε οὐχ οὕτως ἀκριτον τὴν διόρθωσιν εὐρίσκομεν. Πρὸς δὲ ἔχομεν ὑπ' ὄψιν διδακτορικὴν τινα διατριβὴν τοῦ R. Wachsmuth⁶⁾, ἐν ᾗ ὁ φιλόπονος συγγραφεὺς ἐρμηνείας τινὰς τοῦ φιλοσόφου συνέλεξεν. Ἐπειδὴ ἡ ἐρμηνευτικὴ ἐπὶ Ἀριστοτέλους ἦν ἐν σπαργάνοις, ἴσως τινὲς τούτων ψεκταὶ εἰσιν, ὅμως οὐ τολμῶμεν ἐντεῦθεν εἰκάσαι, ὅτι ἡ Ἀριστοτελικὴ διόρθωσις ἦν miserabilis! Διότι πρὸς πολλοῖς ἄλλοις ὁ Σταγειρίτης ἠκολούθει ἀρχῇ, ἥς οἱ τε Ἀλεξανδρινοὶ καὶ οἱ νεώτεροι κριτικοὶ ὀλιγορήσαντες πλείστας μάλιστα ἡμαρτημένας διορθώσεις εἰς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἐνέβαλον. Ὁ Ἀριστοτέλης⁷⁾

1) Στράβ. VIII, 337 „*Λέγω δὲ ταῦτα συμβάλλον τά τε νῦν καὶ τὰ ὑφ' Ὀμήρου λεγόμενα. Ἀνάγκη γὰρ ἀντεξετάζεσθαι ταῦτα ἐκείνοις, διὰ τὴν τοῦ ποιητοῦ δοξάν καὶ συντροφίαν πρὸς ἡμᾶς τότε νομίζοντος ἐκάστον κατορθοῦσθαι τὴν παροῦσαν πρόθεσιν, ὅταν ἢ μηδὲν ἀντιπίπτον τοῖς οὕτω σφόδρα πιστευθεῖσι περὶ τῶν αὐτῶν λόγοις.*“ 2) Homer. dissert. prior σελ. 73 „*Sed si fuit, miserabilem eam fuisse certum.*“ 3) Geschichte d. class. Phil. II, 105. 4) Ὀδυσσ. E 334

Λευκοθέη, ἣ πρὶν μὲν ἦν βροτὸς ἀνδρῆσσαν, νῦν δ' αἰὼς ἐν πελάγεσσι θεῶν ἔξ ἔμμορρε τιμῆς.

5) Σχόλ. εἰς Ὀδυσσ. E 334 καὶ K 136. 6) De Aristotelis stud. Homericis, Berolini. 7) Σχόλ. εἰς Ἰλιάδ. K 153 „*Πορφυρίου· φανύλη δοκεῖ εἶναι ἡ τῶν δοράτων ἐπὶ σαυρωτήρας στάσις, καὶ δὴ πολλὰ τοῦ θόρυβου ἴδη πεποιήκε νύκτωρ ἐν μόνον πεσόν. Αὐτεῖ δ' Ἀριστοτέλης λέγων, ὅτι τοιαῦτα*

οὐ παρέβαλλε τὸν βίον τῶν ὁμηρικῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸν τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ πρὸς τὸν βίον λαῶν διαγόντων ὅμοιον πρὸς τὸν τῶν ἡρώων.

Καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ φιλοσόφου, ὡς ὁ Χαμαιλέων καὶ Μεγακλείδης, ἡσχολήθησαν περὶ τὸν Θεσπέσιον ποιητὴν, ἀλλὰ καὶ οὗτοι κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Gräfenhan¹⁾ οὐκ ἦσαν ἀγαθοὶ κριτικοί. Ἐν τοῖς σχολίοις τῆς Ἰλιάδος εὐρίσκεται συχναίως τὸ ὄνομα τοῦ Χαμαιλέοντος ὡς διορθωτοῦ²⁾, ἐν τρισὶ δὲ χωρίοις φέρονται καὶ γραφαὶ αὐτοῦ. Ἄλλ' ἀμφίβολον, εἰ ὁ περιπατητικὸς ἐποίησεν ὁλόκληρον διόρθωσιν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, εἰ αἱ φερόμεναι διορθώσεις ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ἐλήφθησαν. Καὶ ὁ φιλόσοφος οὗτος κατὰ τε τὸν Σχολιαστὴν³⁾ καὶ τὸν Εὐστάθιον⁴⁾ ἀνεγίνωσκεν ἐν τῷ χωρίῳ τῆς Ὀδυσσεΐας, ὡς ὁ διδάσκαλος, ἀντὶ αὐδῆεσσα οὐδῆεσσα. Πρὸς δὲ ὁ Χαμαιλέων κατὰ Διογένη τὸν Λαέρτιον⁵⁾ ἔγραψε Περὶ Ὀμήρου καὶ Ἡσιόδου, κατὰ δὲ τὸν Σχολιαστὴν Ἀπολλωνίου τοῦ Ροδίου Περὶ Ἰλιάδος. Ὡσαύτως ὁ περιπατητικὸς Μεγακλείδης ἡσχολήθη περὶ τὸν Ὀμηρον, ὡς δεικνύουσι πολλαχωρία, ἅπερ συνέλεξεν ὁ Sengebusch⁶⁾.

Ἄλλ' ἄρα γε ὁ Ἀριστοτέλης, οὗ ἡ κριτικὴ οὕτω σφόδρα ψέγεται, ἡδύνατο τὸ ὅλον τῶν ἐπῶν κρίναι καὶ περὶ τῆς ἐνότητος αὐτῶν ἀποφανθῆναι; Εἰ κακῶς τὰ μέρη ἔκρινε, πῶς ἡδύνατο ὁρθῶς ἐννοῆσαι τὸ ὅλον; Τοιαῦτα ἐρωτήματα μόνον τοῖς μὴ ἐντριβέσι τῆς ἀρχαιότητος ἐπιτρέπονται. Διότι ἡ ἀρχαιότης ἐν τοῖς πλείστοις τὸ ὅλον ἔκρινεν ὁρθῶς, ἐν ᾧ ἀτελῇ ἢ οὐδεμίαν τῶν μερῶν γινώσκιν

ᾗ εἰ ποιεῖ Ὀμηρος, οἷα ἦν τότε. Ἦν δὲ τοιαῦτα τὰ παλαιά, οἷά περ καὶ νῦν ἐν τοῖς βαρβάροις, πολλοὶ δὲ οὕτω χρῶνται τῶν βαρβάρων. „Περὶ ποιητ. XXV, 10 „Ἄλλ' οὕτως εἶχεν, οἷον τὰ περὶ ὅπλων“ ἔγχεα δέ σφιν ὄρθ' ἐπὶ σαρρωτῆρας.“ Οὕτω γὰρ τότε ἐνόμιζον, ὥσπερ καὶ νῦν Ἰλλυριοί.“

1) Geschichte der class. Phil. II, 105. 2) Εἰς Ἰλιάδ. M 231. T 62. Ψ 94, 454. 3) Εἰς Ὀδυσσ. E 334. 4) Σελ. 1543. 5) V, 92. 6) Homeric. dissert. prior σελ. 89.

εἶχε π·χ ἔκρινε τὴν φρίσιν καὶ ὑψοῦτο εἰς ἀξιώματα, ἅπερ βραδύτερον δι' ἀκριβεσιῶν παρατηρήσεων ἐκνρώθησαν. Ἀλλ', ἵνα δι' οἰκείων παραδειγμάτων τὸν λόγον ἡμῶν κνρώσωμεν, ὁ κωμικὸς Ἀριστοφάνης, ὅστις δὴ οὔτε γραμματικὴν, οὔτε κριτικὴν ἐγίνωσκε, καὶ ὅστις οὐδενὸς ποιητοῦ διόρθωσιν ἐπεχείρησεν, ἔκρινεν ἐν Βατράχοις τοὺς τραγικοὺς ποιητάς, ἡ δὲ κρίσις αὐτοῦ καὶ νῦν ἔτι ὡς κανὼν μένει. Ἀλλ' ὁ μὲν W. Müller, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ εἶδομεν¹⁾, ψέγει τὸν Ἀριστοτέλη ὡς ἡμαρτημένους τῆς ἐποποιίας νόμους θέντα, ὁ δὲ Schlegel²⁾ νομίζει, ὅτι ὁ φιλόσοφος ἦν ἀνεπιτήδειος, ὅπως περὶ Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας κρίνῃ. Πρὸς τοὺς σοφοὺς τούτους ἀνδρας οἰονεὶ ἀποκρινόμενος ὁ ποιητὴς τοῦ Faust λέγει „Wenige Deutsche und vielleicht nur wenige Menschen aller neueren Nationen haben Gefühl für ein ästhetisches Ganzes; sie loben und tadeln nur stellenweise, sie entzücken sich nur stellenweise“³⁾, ὁ δὲ διδάσκαλος τοῦ γερμανικοῦ δράματος, ὁ Lessing, ἐνόμιζεν, ὅτι γινώσκει τὴν δραματικὴν τέχνην διὰ τοῦθ', ὅτι ἡ κρίσις αὐτοῦ οὐκ ἦν διάφορος πρὸς τὴν τοῦ Ἀριστοτέλους, ἣν ἐξ ἀπείρων τῆς ἐλληνικῆς σκηνῆς ἀριστοτεχνημάτων ἐμόρφωσεν. „Was mich versichert, dass ich das Wesen der dramatischen Dichtkunst nicht verkenne, ist dieses, dass ich es vollkommen so erkenne, wie es Aristoteles aus den unzähligen Meisterstücken der griechischen Bühne abstrahirt hat“⁴⁾. Ὁ, τι ὁ μέγας οὗτος τῆς τέχνης κριτὴς περὶ τῆς Ἀριστοτελικῆς τοῦ δράματος κριτικῆς λέγει, τὸ αὐτὸ καὶ ἔτι μεῖζον περὶ τῆς ἐποποιίας ἰσχύει. Διότι, ἐν ᾧ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἡ ἐποποιία οὐ μόνον οὐδὲν προῖον ἄξιον πρὸς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη παραβληθῆναι παρήγαγεν, ἀλλὰ καὶ πτωχὴ διέμεινεν, τὸ δράμα ἀναπτυνχθὲν καὶ κατὰ τὴν κρίσιν πολλῶν τῆς τέχνης κριτῶν κρείττω τῶν τοῦ Σοφοκλέους παραγαγόν τὴν περὶ ἑαυτοῦ κρίσιν εὐχερεστέραν κατέστησεν. Ἐν ᾧ λοιπὸν ὁ Ἀριστοτέλης πλεῖστα ἔπη τοῦ ἐπικοῦ

1) Σελ. 92. 2) Geschichte der epischen Poesie III, 102. 3) Göthe ἐν τῷ Wilh. Meister. 4) Lessing, Dramaturgie.

κύκλου πρὸ ὁμμάτων εἶχε, καὶ τοὺς νόμους τῆς ἐποποιίας ἤντλει, οἱ τούτων κακίζοντες οὔτε ἀρχαῖα, οὔτε νεώτερα ἔπη πρὸς παραβολὴν ἔχουσιν. Ἀλλ' οὐ μόνον ἡ τῶν ἐπῶν παραβολή, ἀλλὰ καὶ ἡ βαθεῖα περὶ τοῦ δράματος γνῶσις τὸν Σταγειρίτην ἀριστον κριτὴν τῆς τέχνης ἀπέδειξεν. Διότι ὁρθῶς εἰρηται¹⁾ ὑπ' αὐτοῦ· „διόπερ ὅστις περὶ τραγωδίας οἶδε σπουδαίας καὶ φανύλης, οἶδε καὶ περὶ ἐπῶν· ἃ μὲν γὰρ ἐποποιία ἔχει, ὑπάρχει τῇ τραγωδίᾳ, ἃ δὲ αὐτή, οὐ πάντα ἐν τῇ ἐποποιίᾳ.“ Ὁ Schlegel²⁾ νομίζει, ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἐκ τῆς γενικῆς κλίσεως τῆς ἐποχῆς πρὸς τὸ ἐρμηνεύειν τὴν ὁμηρικὴν ποιήσιν ὡς τραγωδίαν ἐπλανήθη. Ἀλλὰ πῶς ἐπλανήθη ἀνὴρ τὰς διαφορὰς τῆς τραγωδίας πρὸς τὴν ἐποποιίαν γινώσκων καὶ καταδεικνύων;³⁾ Ἴδωμεν.

Τὸ Περὶ ποιητικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους οἱ μὲν τῶν φιλολόγων ἐθεώρησαν ὡς ἐπιτομὴν μείζονος συγγράμματος, οἱ δὲ ὡς σημειώσεις μαθητοῦ τινος τοῦ φιλοσόφου. Νῦν δ' ἐπικρατεῖ ἡ γνώμη, ὅτι τὸ μέχρις ἡμῶν περισωθέν ἐστιν ἀπόσπασμα ἀρτίου συγγράμματος⁴⁾. Διότι ἐν τούτῳ οὐ γίνεται λόγος περὶ λυρικῆς ποιήσεως καὶ κωμωδίας. Ἀλλ' ὁ φιλόμηρος Ad. Kiene⁵⁾ νομίζει, ὅτι τοῦ συγγράμματος μόνον τὸ τελευταῖον μέρος λείπει· ἢ ὅτι ὁ συγγραφεὺς οὐκ ἐπέζησεν, ἢ ὅτι τοῦτο ἀπωλέσθη. Κατὰ τὸν σοφὸν τοῦτον ἄνδρα τὸ σύγγραμμα περιέχει μὲν μικρὰς τινὰς ὑποβολὰς, ἀλλὰ γενομένης ὑπ' ἀνθρώπου τὴν ἰδίαν χρῆσιν καὶ οὐχὶ τὴν τῶν ἄλλων πλάνην σκοποῦντος. Ἐπειδὴ δ' ἡ φιλοσοφικὴ τοῦ Σταγειρίτου μέθοδος ἐστὶν ἡ ἐκ τῶν μερῶν εἰς γενικοὺς κανόνας ἀνύψωσις, εὐφυστάτα ὁ Kiene εἰκάζει, ὅτι τὰ μνημονευόμενα συγγράμματα Περὶ ποιητῶν, Περὶ τραγωδιῶν προηγήθησαν τοῦ Περὶ ποιητικῆς, ὅπερ ὡς τελευταῖον καὶ ὀριμώτατον προῖόν τούτου τοῦ θεάματος θεωρεῖ.

Ἐν τῷ συγγράμματι⁶⁾ λοιπὸν τούτῳ ὁ Ἀριστοτέλης

1) Περὶ ποιητ. V, 5. 2) Geschichte der epischen Poesie III, 102.

3) Περὶ ποιητ. V, 5. XIII καὶ XXIV. 4) Geschichte d. class. Phil. II, 201.

5) Die Composition der Ilias des Homer, Göttingen 1864, σελ. 337. 6) Τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους περὶ τῆς ἐνότητος τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν εἰρημένα ἐξετά-

πρῶτον τὰ περὶ τραγωδίας ἐξετάσας προβαίνει εἰς τὴν ἐποποιίαν, περὶ ἧς οὕτως ἀποφαίνεται. „Περὶ δὲ τῆς διηγηματικῆς καὶ ἐν μέτρῳ μιμητικῆς, ὅτι δεῖ τοὺς μύθους καθάπερ ἐν ταῖς τραγωδαῖς συνιστάναι δραματικούς, καὶ περὶ μίαν πρᾶξιν ὅλην καὶ τελείαν, ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τέλος, ἢ ὥσπερ ζῶον ἐν ὅλῳ ποιῇ τὴν οἰκίαν ἡδονήν, δῆλον, καὶ μὴ ὁμοίας ἱστορίας τὰς συνήθεις εἶναι, ἐν αἷς ἀνάγκη οὐχὶ μιᾶς πράξεως ποιεῖσθαι δῆλωσιν ἀλλ' ἐνὸς χρόνου, ὅσα ἐν τούτῳ συνέβη περὶ ἑνα ἢ πλείους, ὧν ἕκαστον ὡς ἔτυχεν ἔχει πρὸς ἄλληλα. Ὅσπερ γὰρ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἢ τ' ἐν Σαλαμῖνι ἐγένετο ναυμαχία καὶ ἡ ἐν Σικελίᾳ Καρχηδονίων μάχη, οὐδὲν πρὸς τὸ αὐτὸ συντείνουσαι τέλος, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς χρόνοις ἐνίοτε γίνεται θάτερον μετὰ θατέρου, ἐξ ὧν ἐν οὐδὲν γίνεται τέλος. Σχεδὸν δὲ οἱ πολλοὶ τῶν ποιητῶν τοῦτο δρῶσιν. Διό, ὥσπερ εἵπομεν ἤδη, καὶ ταύτῃ θεσπέσιος ἂν φανείη Ὀμηρος παρὰ τοὺς ἄλλους, τῷ μὴδὲ τὸν πόλεμον, καίπερ ἔχοντα ἀρχὴν καὶ τέλος, ἐπιχειρῆσαι ποιεῖν ὅλον, λίαν γὰρ ἂν μέγας καὶ οὐκ εὐσύννυπτος ἐμελλεν ἔσεσθαι, ἢ τῷ μεγέθει μετριάζοντα καταπεπλεγμένον τῇ ποικιλίᾳ. Νῦν δ' ἐν μέρος ἀπολαβὼν ἐπεισοδίοις κέχρηται [αὐτῶν] πολλοῖς, οἷον νεῶν καταλόγῳ καὶ ἄλλοις ἐπεισοδίοις, οἷς διαλαμβάνει τὴν ποίησιν. Οἱ δ' ἄλλοι περὶ ἑνα ποιοῦσι καὶ περὶ ἑνα χρόνον, καὶ περὶ μίαν πρᾶξιν πολυμερῆ, οἷον ὁ τὰ Κύπρια ποιήσας καὶ τὴν μικρὰν Ἰλιάδα. Τοιγαροῦν ἐκ μὲν Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεείας μία τραγωδία ποιεῖται ἑκατέρας ἢ δύο μόναι, ἐκ δὲ Κυπρίων πολλὰ καὶ τῆς μικρᾶς Ἰλιάδος πλεον ὀκτώ, οἷον ὅπλων κρίσις, Φιλοκτήτης, Νεοπτόλεμος, Εὐρύπυλος, Πτωχεία, Λάκκαιναί, Ἰλίου πέρσις καὶ ἀπό-

ζομεν ἐνταῦθα, καὶ οὐχὶ ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ. Διότι ἐκτὸ μὲν ἐξετάζεται ἡ παροῦσα τῶν ἐπῶν μορφή, ἐνταῦθα δέ, οὗ ἢ ἐπὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, ἢ οὕαν ὁ φιλόσοφος ἐνόησεν.

πλους καὶ Σίνων καὶ Τρωάδες¹⁾. Ἐπειδὴ ἐκ τοῦ χωρίου πολλὰ καὶ σπονδαῖα συμπεράσματα ἐξάγονται, εἰσερχόμεθα εἰς ἀκριβῆ τούτου ἐξέτασιν.

Κατὰ πρῶτον ὁ Ἀριστοτέλης λέγει, ὅτι τὸ ἔπος ὀφείλει συνιστάναι περὶ μίαν πρᾶξιν ὅλην καὶ τελείαν, ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τέλος. Ἀλλὰ τί σημαίνουνσι ταῦτα; Ὁ Σταγειρίτης ἀλλαχοῦ ἐρμηνεύει ξαυτὸν λέγων. „ὅλον δ' ἐστὶ τὸ ἔχον ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τελευτήν. Ἀρχὴ δ' ἐστὶν ὃ αὐτὸ μὲν μὴ ἐξ ἀνάγκης μετ' ἄλλο ἐστί, μετ' ἐκεῖνο δ' ἕτερον πέφυκεν εἶναι ἢ γίνεσθαι. τελευτὴ δὲ τοῦναντίον ὃ αὐτὸ μετ' ἄλλο πέφυκεν εἶναι, ἢ ἐξ ἀνάγκης ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλο οὐδέν. μέσον δὲ ὃ καὶ αὐτὸ μετ' ἄλλο καὶ μετ' ἐκεῖνο ἕτερον²⁾. Διὰ τοῦ μέτρου λοιπὸν τούτου μετρήσωμεν ἐν τῶν ἐπῶν π.χ τὴν Ἰλιάδα. Ὁ ποιητὴς ἐν τῇ προοιμίᾳ ὑπισχνεῖται, ἵνα τὴν μῆριν τοῦ Ἀχιλλέως ᾄσῃ. Ὅτι μὲν οὗτος τὴν πρᾶξιν ὅλην καὶ τελείαν ἦσε, δῆλον. Διότι, εἰ καὶ πολλοὶ τὸ ἔπος ἐψεξάν, ὅμως οὐδεὶς μέχρι τοῦδε εἶπεν, ὅτι ἐλλείπουσι μέρη τῆς μῆριδος. ὅτι δ' ἔχει ἀρχὴν μέσον καὶ τέλος, ἐνταῦθα ἐξετάζομεν. Ἡ πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα ἔρις τοῦ Ἀχιλλέως ἐστὶν ἡ ἀρχή. Διότι, ἐπειδὴ αὕτη καὶ ἄνευ τῆς στρατείας ἡδύνατο γενέσθαι, οὐ προϋποτίθησιν ἀναγκαιῶς αὐτήν. Ἄν δέ τις τὸν ὀρισμὸν τοῦτον ἀκριβῶς παρατηρήσῃ, κατανοεῖ, πόσον ἄτοπός ἐστιν ἡ γνώμη τῶν λεγόντων, ὅτι ὁ ποιητὴς εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔπους in medias res εἰσέρχεται, ὥσεὶ οὗτος Τρωικὸν πόλεμον ὑπισχνεῖτο ᾄσαι. Λοιπὸν ἡ ἔρις ἐστὶν ἡ τοῦ ἔπους ἀρχή. Ἀλλ' ἐπειδὴ πᾶσα ἀρχὴ οὐκ ἐστὶ μαθηματικῶς ἄτμητος, ἡ εἰρημένη ἀρχὴ δύναται θεωρηθῆναι ὡς ὅλον τμητόν, οὗ ἀρχὴ μὲν ἐστὶν ὁ λοιμός, μέσον δ' αὐτὴ ἡ ἔρις, καὶ τελευτὴ ἡ τῆς Βοιωτίδος ἀφαίρεσις. Μέχρι τούτου τοῦ σημείου ἐκτείνεται ἡ ἔρις ἢ ἡ ἀρχὴ τοῦ ἔπους. Δευτέρα δ' ιδιότης τῆς ἀρχῆς ἐστίν, ὅτι μετ' αὐτὴν ἕτερον πέφυκεν εἶναι ἢ γίνεσθαι. Καὶ ὧντως κατὰ φύσιν τῇ ἔριδι ἔπεται ἡ

1) Περὶ ποιητ. XXIII. 2) Αὐτόθι VII, 3.

τιμωρία· Ἡ δὲ τῆς Θέτιδος ἱκεσία, ἡ τοῦ Διὸς ὑπόσχεσις καὶ ἡ τῶν Ἀχαιῶν πίεσις εἰσι τὰ τρία σημεῖα τοῦ μέσου ὡς ὅλον καὶ αὐτοῦ θεωρουμένον. Ἀλλὰ τὸ μέσον κατὰ τὸν Σιαχειρίτην ἐστὶ μετ' ἄλλο καὶ μετ' ἐκεῖνο ἕτερον· Καὶ ὄντως ἡ τοῦ Διὸς ὑπόσχεσις πρὸς πίεσιν τῶν Ἀχαιῶν προῦποτίθῃσι τὴν ἔριδα. Δευτέρα δ' ἰδιότης τοῦ μέσου ἐστὶ τὸ μετ' ἐκεῖνο ἕτερον. Καὶ ὄντως φύσει ἡ ὑπόσχεσις ἀπαιτεῖ ἐκτέλεσιν. Τέλος δὲ τοῦ ἔπους ἐστὶν ἡ τῆς μῆνιδος ἀπόρρησις. Ἀλλὰ πᾶν τέλος, ὡς καὶ περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ μέσου εἶπομεν, οὐκ ἐστὶ σημεῖον ἄμνητον, ἀλλ' ὅλον τι αὐθις εἰς ἀρχήν, μέσον καὶ τέλος διαιρούμενον. Καὶ δὴ τέμνεται εἰς τὸν Θάνατον τοῦ Πατρόκλου, εἰς τὴν ἰδίως ἀπόρρησιν τῆς μῆνιδος, κατ' εἰς τὴν λύσιν τοῦ Ἑκτορείου πτώματος. Ἡ δὲ τελευτὴ ἔχει δύο ιδιότητας· πρῶτον, ὅτι μετ' ἄλλο πέφυκεν εἶναι ἢ ἐξ ἀνάγκης ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. Καὶ ὄντως ἡ τῆς μῆνιδος λήξις, εἰ μὴ ἐξ ἀνάγκης, ὡς γε ἐπὶ τὸ πολὺ ἔπεται τῇ μῆνιδι. Δευτέρα δ' ἰδιότης τοῦ τέλους ἐστίν, ὅτι μετὰ τοῦτο οὐδὲν ἄλλο ἐστίν. Καὶ ὄντως μετὰ τὴν ἀπόρρησιν τῆς μῆνιδος (δηλαδὴ μετὰ τὰ τρία αὐτῆς σημεῖα) οὐδὲν ἄλλο ἐν τῇ Ἰλιάδι ὑπάρχει. Ἀλλ', ὡς ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ μέσον, οὕτω καὶ τὸ τέλος σύνθετον ἐκ τριῶν ὅρων ἐστίν. Ὡς δ' ἑλλιπὴς ἦν ἡ ἀρχή, εἰ ὁ ποιητὴς ἐν μόνον τῶν συνθετικῶν αὐτῆς μερῶν ἐπραγματεύετο, π.χ εἰ ἔλεγε περὶ τῆς ἔριδος τοῦ Ἀχιλλέως ἄνευ τοῦ λοιμοῦ, ὅστις ἐστὶ τὸ ἔναυσμα τῆς ἔριδος, οὕτως ἑλλιπὴς ἦν τὸ τέλος, εἰ ὁ Ὅμηρος παρέλειπεν ἐν τῶν συνθετικῶν αὐτοῦ μερῶν π.χ τὴν λύσιν τοῦ πτώματος τοῦ Ἑκτορος. Εἰ τοῦτο ὁ ποιητὴς παρέλειπεν, ἡ τοῦ ἔπους τελευτὴ οὐκ ἦν τελεία. Διότι, ὡς ἡ ἔρις οὐκ ἐγεννήθη ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, οὕτω καὶ ἡ λήξις αὐτῆς οὐκ ἐπῆλθε κατὰ τύχην, ἀλλὰ κατὰ τοὺς νόμους τῆς πιθανότητος. Ὁ πρῶτος ὅρος τῆς τελευτῆς, δηλαδὴ ὁ θάνατος τοῦ Πατρόκλου συνεβάλετο μὲν πρὸς ἀπόρρησιν τῆς μῆνιδος, ἀλλ' ὁ αὐτὸς ὅρος ἐγέννησε δευτέραν μῆνιν, ἥς τὴν λήξιν νόμος πιθανότητος ἀπαιτεῖ. Ἐπειδὴ

δ' ὁ Ἀχιλλεὺς φύσει ὀργίλος ἦν, ὁ τοῦ Ἑκτορος φόνος οὐκ ἦν ἱκανὸς πρὸς λῆξιν τῆς δευτέρας μῆνιδος, ἀλλ' ἀπητεῖτο καὶ ἡ κατασπάραις τοῦ πτώματος ὑπὸ τῶν κυνῶν καὶ τῶν οἰωνῶν, ὡς ἔθος ἦν ἐπὶ τῶν Τρωικῶν. Τοῦτο μὲν ὁ τῆς πιθανότητος νόμος ἀπῆτει, ἀλλ' ὁ ποιητὴς τοὺς χαχακτῆρας κρείττονας ἑαυτῶν ὀφείλων ποιεῖν¹⁾, ὡς αὐτὸς ὁ Σταγειρίτης λέγει, τὴν λύσιν τοῦ Ἑκτορείου πτώματος ἐπενόησεν. Ἀλλὰ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἔσται μακρὸς λόγος ἐν τῷ ἐπομένῳ βιβλίῳ.

Πρὸς δὲ τὸ σημειωθὲν χωρίον τοῦ Ἀριστοτέλους σπουδαιότατόν ἐστιν. Διότι ὁ φιλόσοφος πάντα τὰ τοῦ ἐπικοῦ κύκλου ἔπη παραβαλὼν πρὸς τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσειαν χείρονα τὴν ἐνότητα ἀποφαίνεται καὶ δείκνυσιν. Οἱ πλεῖστοι τῶν ποιητῶν τοῦ ἐπικοῦ κύκλου κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ φιλοσόφου οὐκ ἐποίουν δῆλωςιν μιᾶς πράξεως, ἀλλ' ἐνὸς χρόνου. Τοῦτο δὲ ποιοῦντες εἰς δύο μεγάλα ἁμαρτήματα ἐνέπιπτον. Πρῶτον κατεβίβαζον τὴν ποιήσιν εἰς συνήθη ἱστορίαν, καὶ εἶτα τὰ ἔπη αὐτῶν οὐδὲν τέλος ἐν ἑαυτοῖς εἶχον. Διότι ἐνίοτε γίνεται θάτερον μετὰ θατέρου, ἐξ ὧν ἐν οὐδὲν γίνεται τέλος. Ὁ Θεσπέσιος ὅμως Ὅμηρος, καίπερ δυνάμενος δλόκληρον τὸν Τρωικὸν πόλεμον ποιῆσαι, ἄτε ἀρχὴν καὶ τέλος ἔχοντα (διότι οὐκ ἔστιν, οἷα ἡ ἐν Σαλαμῖνι καὶ ἡ ἐν Σικελίᾳ μάχη, ἀλλὰ πόλεμος, οὗ πᾶσαι αἱ πράξεις πρὸς τὸ αὐτὸ τέλος τείνουσιν), ὅμως ἐν μέρος τούτου ἀπολαβὼν δύο μεγάλων ἀρετῶν ἐπέτυχεν. Πρῶτον τὸ ἔπος αὐτοῦ οὐκ ἐγένετο λίαν μέγα, καὶ εἶτα ὁ ποιητὴς πολλὴν ἄλλην ὕλην ὡς ἐπεισόδια ὑποβαλὼν ἐνέβαλεν εἰς τοῦτο ποικιλίαν καὶ μεγαλοπρέπειαν. Τὸ παρὰ φύσιν μέγεθος τοῦ μύθου ψευκτόν ἐστιν. Εὐφρονέστατα δ' ὁ φιλόσοφος²⁾ τοῦτο πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ ζῶον

1) Περὶ ποιητ. XV „Υμᾶς δεῖ μιμεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς εἰκονογράφους· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἀποδιδόντες τὴν ἰδίαν μορφήν, ὁμοίους ποιοῦντες καλλίους γράφουσιν· οὕτω καὶ τὸν ποιητὴν μιμούμενον καὶ ὀργίλους καὶ ῥαθυμούς... οἷον τὸν Ἀχιλλεὺς Ἀγάθων καὶ Ὅμηρος.“ 2) Περὶ ποιητ. VII, 4 „Τὸ γὰρ καλὸν ἐν μεγέθει καὶ τάξει ἐστί, διὸ οὔτε πάμμικρον ἂν τι γένοιτο καλὸν ζῶον (συγχεῖται γὰρ ἡ θεωρία ἐγγὺς τοῦ ἀναισθήτου χρόνου γινο-

παραβάλλει, ὅπερ οὔτε λίαν μέγα, οὔτε λίαν μικρὸν ὃν δύναιται εἶναι καλόν. Τὸ ὑπερβαῖνον τὰ ὅρια ταῦτα ὑπερβαίνει αἰσθητικούς νόμους. Ἄν δέ τις τὸν νόμον τοῦτον ἐπὶ τῆς Ἰλιάδος φαρμόσῃ, παρατηρεῖ, ὅτι ὄντως ὁ Θεσπέσιος ποιητὴς μέγεθος εὐσύννοπτον ἐποίησεν¹⁾. Διότι ἐν τῷ ὄλῳ ἔπει μίαν μόνην μεταβολὴν ἀπὸ δυστυχίας εἰς εὐτυχίαν εἰκονίζει. Καὶ ἐκ τούτου δῆλον γίνεται, πόσον ἀμαρτάνουσιν οἱ εἰς τὴν ἀπόρρησιν τῆς μήνιδος τὴν Ἰλιάδα τέμνοντες. Διότι οὕτω τὸ ἔπος ἀπὸ δυστυχίας ἀρχεται καὶ εἰς εὐτυχίαν λήγει.

Δεύτερον ὁ Ὅμηρος μόνον ἐν μέρος τοῦ Τρωικοῦ πολέμου ἐκλέξας εἰς τὸ ἔπος ποικιλίαν ἐνέβαλεν. Τούτου δ' ἐπέτυχεν ὁ ποιητὴς δι' ἐπεισοδίων, περὶ ὧν ὁ Σταγειριτῆς ἐν τῷ περὶ τραγωδίας πραγματεύεται. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἐπεισόδια κοινὰ τῇ τε τραγωδίᾳ καὶ τῇ ἐποποιίᾳ εἰσίν, ἐξετάζομεν, ὅ, τι ὁ φιλόσοφος περὶ τούτων λέγει. Κατ' αὐτὸν ὁ ποιητὴς ὀφείλει πρὸ ὁμμάτων τὸν ὅλον μῦθον ἢ τὸ σχέδιον τοῦ ὅλου ποιήματος ἔχειν, καὶ εἴτα ἐπεισοδιοῦν²⁾. Καὶ ἐν μὲν τῇ Ἰλιάδι ὑπάρχουσι πλεῖστα ἐπεισόδια, ὧν ὁ φιλόσοφος παραδείγματος χάριν τὸν κατάλογον τῶν νηῶν ὀνομάζει³⁾, τὴν δ' Ὀδυσσεϊαν οὕτως ὁ φιλόσοφος χαρακτηρίζει. „Τῆς γὰρ Ὀδυσσεΐας μικρὸς (τινὰ τῶν χειρογράφων

μένη) οὔτε παμμέγεθες· οὐ γὰρ ἅμα ἡ θεωρία γίνεται, ἀλλ' οἴχεται τοῖς θεωροῦσι τὸ ἐν καὶ τὸ ὅλον ἐκ τῆς θεωρίας, οἷον εἰ μυρίων σταδίων εἴη ζῶον. Ὡστε δεῖ καθάπερ ἐπὶ τῶν σωμάτων καὶ ἐπὶ τῶν ζῴων ἔχειν μὲν μέγεθος, τοῦτο δὲ εὐσύννοπτον εἶναι, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν μύθων ἔχειν μὲν μήκος, τοῦτο δὲ εὐμνημόνευτον εἶναι . . . ὥς δ' ἀπλῶς διορίσαντας εἰπεῖν, ἐν ὅσῳ μεγέθει κατὰ τὸ εἶδος ἢ τὸ ἀναγκαῖον ἐφεξῆς γιγνομένων συμβαίνει εἰς εὐτυχίαν ἐκ δυστυχίας ἢ ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν μεταβάλλειν, ἱκανὸς ὅρος ἐστὶ τοῦ μεγέθους.“

1) Γρηγορ. Ναυζ. „Τὸ λακωνίζειν οὐ τοῦτό ἐστιν, ὅπερ οἶε, ὀλίγας συλλαβὰς γράφειν, ἀλλὰ περὶ πλείονων ὀλίγας. Οὕτως ἐγὼ βραχυλογώτατον Ὅμηρον λέγω καὶ πολὺν τὸν Ἀντίμαχον. Πῶς; Τοῖς πράγμασι κρίνων τὸ μήκος, ἀλλ' οὐ τοῖς γράμμασιν.“ 2) Περὶ ποιητ. XVII, 1 „Δεῖ τοὺς μύθους συνιστάναι καὶ τῇ λέξει συναπεργάζεσθαι ὅτι μάλιστα πρὸ ὁμμάτων τιθέμενον . . . μετὰ ταῦτα δὲ ἤδη ὑποθέντα τὰ ὀνόματα ἐπεισοδιοῦν.“ 3) Αὐτόθι XXXII.

ἔχουσι μακρός, ὅπερ ἡμαρτημένον) ὁ λόγος ἐστίν, ἀποδημοῦντός τινος ἔτη πολλὰ καὶ παραφυλαττομένου ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ μόνον ὄντος, ἔτι δὲ τῶν οἴκοι οὕτως ἐχόντων ὥστε τὰ χρήματα ὑπὸ μνηστήρων ἀναλίσκεσθαι καὶ τὸν υἱὸν ἐπιβουλεύεσθαι· αὐτὸς δὲ ἀφικνεῖται χειμασθεὶς, καὶ ἀναγνωρίσας τινὰς αὐτοῖς ἐπιθέμενος αὐτὸς μὲν ἐσώθη, τοὺς δ' ἐχθροὺς διέφθειρεν. Τὸ μὲν οὖν ἴδιον τοῦτο, τὰ δ' ἄλλα ἐπεισόδια.“ Λοιπὸν ὁ Σταγειρίτης ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσιν ἀνευρίσκει πλεῖστα ἐπεισόδια, δι' ὧν ὁ ποιητὴς ποικιλίαν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐμβαλὼν τὰ αὐτοῦ ἔπη ἐκόσμησεν.

Μετὰ τὰ εἰρημένα συγκεφαλαιώσωμεν τὰς ἀρετὰς τοῦ Θεσπεσίου ποιητοῦ καὶ τὰ ἀμαρτήματα τῶν ἄλλων ἐπικῶν.

1) Ὁ Ὅμηρος ἐποίησε περὶ μίαν πρᾶξιν.	1) Οἱ ἄλλοι ἐπικῶι (οἱ πλεῖστοι γε τούτων) περὶ ἓνα χρόνον.
2) Ἐπειδὴ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἐποιήθησαν περὶ μίαν πρᾶξιν, περιέχουσιν ἐν ἑαυτοῖς τέλος.	2) Ἐπειδὴ τὰ ἔπη τῶν ἄλλων ἐπικῶν ποιητῶν ἐποιήθησαν περὶ ἓνα χρόνον, οὐ περιέχον ἐν ἑαυτοῖς τέλος.
3) Ἐπειδὴ ὁ Ὅμηρος ἐποίησε μόνον μικρὸν μέρος τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, πολλὴν δ' ἄλλην ὕλην ὡς ἐπεισόδια εἰς τὰ ἔπη ἐνέβαλεν, ἐπέτυχε ποικιλίας σπονδαίας ἀρετῆς τῆς ἐποποιίας οὗσης.	3) Ἐπειδὴ οἱ κυκλικοὶ ποιηταὶ μέγα μέρος τοῦ Τρωικοῦ πολέμου ἢ ἐν γένει μέγα μέρος τῶν μύθων ἐπραγματεύοντο, τὰ ἔπη αὐτῶν ἐστειροῦντο ποικιλίας.
4) Ἐπειδὴ ὁ Ὅμηρος ἐν ἑκατέρῳ ἔπει μιᾶς πράξεως μονομεροῦς μίμησιν ἐποίησεν, τὰ ἔπη αὐτοῦ οὐ δύνανται τμηθῆναι εἰς μικρότερα ἐνότητα ἔχοντα ὅλα, ἢ εἰς τραγωδίας, ἂν ἡ τραγωδία τὸ μέτρον τῆς ἐνότητος θεωρηθῇ.	4) Ἐπειδὴ τῶν κυκλικῶν ποιητῶν οἱ μὲν, ὡς ὁ τῆς Ἡρακλῆϊδος καὶ τῆς Θησηΐδος, ἐποίησαν περὶ ἓν πρόσωπον ¹⁾ , ἀλλ' οὐχὶ περὶ μίαν πρᾶξιν, οἱ δέ, ὡς οἱ τῶν Κυπρίων καὶ τῆς μικρᾶς Ἰλιάδος, ἐποίησαν μὲν περὶ μίαν πρᾶξιν, ἀλλὰ πολυμερῆ, τὰ ἔπη αὐτῶν ἠδύναντο διαιρεθῆναι εἰς μικρότερα ὅλα π·χ ἐκ τῶν Κυπρίων καὶ ἐκ τῆς μικρᾶς Ἰλιάδος ἠδύναντο, ὡς εἴρηται, πλέον τῶν ὀκτῶ τραγωδιῶν ποιηθῆναι.

1) Περὶ ποιητ. VIII „Διὸ πάντες εἰόκασιν ἀμαρτάνειν, ὅσοι τῶν ποιητῶν Ἡρακλῆϊδα καὶ Θησηΐδα καὶ τὰ τοιαῦτα ποιήματα πεποιήκασιν.“

Ἡ τοῦ φιλόσοφου μαρτυρία, ὅτι τὰ ἔπη πάντων τῶν ἄλλων ἐπικῶν ποιητῶν εἰς πολλὰ ἐνότητα ἔχοντα ὅλα ἡδύναντο διαιρεθῆναι, πολύτιμός ἐστιν. Διότι ἀπολεσθέντων τῶν ἐπῶν ἐκείνων οὐδὲν ἡδυνάμεθα γινώσκειν, εἰ μὴ ὁ Σταγειρίτης ταῦτα πρὸς τὰ ὁμηρικὰ παρέβαλεν. Αἱ δὲ τέσσαρες εἰρημέναι ἀρεταὶ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἐν παραβολῇ πρὸς ἰσάριθμα ἀμαρτήματα πάντων τῶν κυκλικῶν ποιητῶν καταδεικνύουσιν, ὅτι ὁ Θεσπέσιος Ὅμηρος ἦν ἄξιος τῶν ἐπαίνων τοῦ κορυφαίου τῶν φιλοσόφων. Πρὸς δὲ αὐταὶ ἀρδην ἀνατρέπουσιν οὐ μόνον τὴν τοῦ Wolf, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ Lachmann θεωρίαν. Διότι, εἰ ὁ Wolf ἔλεγεν, ὅτι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῆς δραματικῆς ποιήσεως (δηλαδὴ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν οἱ νόμοι τῆς ποιήσεως κρείττον ἐγνώσθησαν) συνηρμόσθησαν, ἴσως νοητὴ ἦν ἡ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ὑπεροχὴ πρὸς τὰ ἄλλα. Εἰ ὁ Σοφοκλῆς δημοτικὰ ἔσματα συνηρμόζεν, ἴσως τῶν εἰρημένων τεσσάρων ἀρετῶν ἐπετιύχανεν. Ἀλλ', εἰ ὁ μὲν Wolf ἀποφαίνεται, ὅτι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ὑπὸ τοῦ Πεισιστράτου, ἄλλοι δ' ὑπὸ τοῦ Σόλωνος καὶ ἄλλοι ὑπ' ἄλλων συνηρμόσθησαν (δηλαδὴ ἐν ἐποχῇ, ἐν ἣ ἴσως μικραὶ ἀρχαὶ τοῦ δράματος ὑπῆρχον), ἀπορον πρὸς μυρίοις ἄλλοις φαίνεται ἡμῖν, ὅτι οἱ συναρμολογεῖς οὗτοι, καίπερ εἰς τὰς δυσχερείας τῆς ὕλης τῶν δημοτικῶν ἔσμάτων ὑποβεβλημένοι, ἐνέβαλον εἰς ταῦτα τοιαύτην ἐνότητα, ὥστας οὔτε ὁ Ἀρχιτῖνος, οὔτε ὁ Στασίνοσ, οὔτε ὁ Αἰσχῆς, οὔτε οἱ ἄλλοι κυκλικοὶ ποιηταὶ ἐπέτυχον. Καὶ ὅμως οὗτοι, ἅτε μὴ αὐτοτελεῖ ἔσματα συναρμόζοντες, ἀλλ' ἴδια ποιοῦντες, ἡδύναντο τὸ ὅλον σχέδιον τοῦ ἔπους πρὸ ὁμμάτων ἔχειν καὶ εἶτα ἐπεισοδιοῦν.

Πρὸ πάντων ὅμως ὁ Ἀριστοτέλης διὰ τῆς εἰρημένης παραβολῆς ἀρδην τὴν τοῦ Lachmann θεωρίαν ἀνατρέπει. Ὁ Σταγειρίτης ἐστὶν ὁ πρῶτος Kleinliederjäger, ἢ, κρείττον εἰπεῖν, Tragödienjäger (εἰ ἐπιτρέπεται ἡμῖν τοῖς Ἑλλήσι γερμανικὴν λέξιν δημιουργῆσαι). Τὴν θήραν, ἣν ὁ Lachmann πρὸ ὀλίγου χρόνου ἐν τῇ Ἰλιάδι ἐποίησεν, ὁ Ἀριστοτέλης πρὸ δύο χιλιετηρίδων ἐν τοῖς Κυπρίοις καὶ τῇ μι-

κρᾶ Ἰλιάδι¹⁾ ἐπιχειρήσας ἐκεῖνα μὲν εἰς πολλάς, ταύτην δὲ εἰς πλείονας τῶν ὀκτὼ τραγωδιῶν ἀνέλυσεν· λέγει τραγωδίας· διότι τῷ φιλοσόφῳ τοῦτο ἦν τὸ τῆς ἐνότητος μέτρον. Ἀλλὰ οὐ μόνον τὰ δύο ταῦτα ἔπη, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ ἄλλα διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας εἰς πολλάς τραγωδίας διηροῦντο. Τὰ ὁμηρικὰ ὁμῶς ἔπη περὶ μίαν πρᾶξιν μονομερῆ ποιηθέντα οὐ διαιροῦνται εἰς τραγωδίας. Ἐκ τούτου δ' ἐξάγεται τὸ σπουδαιότατον συμπέρασμα, ὅτι ἡ τομὴ ἔπους τινὸς εἰς πολλὰ μικρὰ αὐτοτελῆ ὅλα οἱ τέμνει καὶ τὸν ποιητήν. Διότι καὶ τὰ ἔπη τοῦ ἀτμήτου Στασίνου καὶ Λέσχου ἐτέμνοντο.

Ἀλλ', ἐν ᾧ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη περὶ μίαν μονομερῆ πρᾶξιν ποιηθέντα οὐ τέμνονται εἰς μικρότερα ἐνότητα ἔχοντα ὅλα, ἡ ἀρετὴ αὐτῶν ἡ μάλιστα ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου ἐπαινεθεῖσα, ἡ ποικιλία, ἥτις, ὡς εἶδομεν, διὰ τῶν ἐπεισοδίων ἐπετεύχθη, παρέχει σημεῖα τομῆς. Διότι γύσει ἕκαστον ἐπεισόδιον ὅλον τί ἐστίν. Ἀλλά, καίπερ τοιοῦτον, προὔποτίθῃσι μεῖζόν τι ὅλον, εἰς ὃ ἐμβάλλεται. Ὁ Ἀριστοτέλης, ὡς εἶδομεν, παραβάλλει τὸν μῦθον πρὸς ζῶον. Ὡς δ' ἀπὸ τινος ζῶου δύναται τις ἀποκόψαι πολλὰ μέλη ἄνευ καθαρῆς ζωικῆς αὐτοῦ ὑπάρξεως, οὕτω καὶ ἐκ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν δύναται τις ἀφαιρῆσαι πολλὰ ἐπεισόδια. Ἀλλ', ὡς ἐν τῷ ζῳῳ, οὕτω καὶ ἐν τῷ μῦθῳ προσεκτικὸς παρατηρητὴς ἐνορᾷ ἀκρωτηριασμόν. Τὸ δ' ἀποκοπὴν μέλος οὐ δύναται βιοῦν, ὡς καὶ τὸ ἀφαιρεθὲν ἐπεισόδιον οὐ δύναται ὡς αὐτοτελὲς ὅσῃ διαμένειν. Λοιπὸν οἱ περὶ τὸν Lachmann μόνον ἐπεισόδια, ἂν ἡ εὐαίσθησις αὐτῶν ἐπιτρέπη,

1) Καὶ ὄντως, ἂν ἀπιδώμεν εἰς τὸ προοίμιον τῆς μικρᾶς Ἰλιάδος,

Ἴλιον αἰδῶ καὶ Ἀργεῖαν ἐϋπῶλον,

ἥς πέρι πολλὰ πάθον Δαναοὶ θεράποντες Ἄρης,

εἰρίσκομεν, ὅτι ἡ κρίσις τοῦ Σταγειρίτου ὀρθή ἐστίν. Τοῦτο ὁμολογεῖ καὶ ὁ Welcker, ὅστις κατ' ἐξοχὴν τὸν ἐπικὸν κύκλον ἐσπούδασεν. Der epische Cyklus II, 279 „Das Urtheil des Aristoteles über die Composition der Dichter, die er von Homer unterscheidet, finden wir demnach in Hinsicht der kleinen Ilias durch die Untersuchung bestätigt.“ Παράβαλ. καὶ Nitzsch, De Aristotel. contra Wolfianos σελ. 50.

δύνανται ἀποκόπτειν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν. Ἡ δ' ἀποκοπὴ τῶν ἐπεισοδίων ἐνιότε οὐ βλάπτει μὲν τὴν ἐνότητα τοῦ μύθου, σπουδαίως ὅμως τὴν ποικιλίαν τοῦ ἔπους ζημιοῖ. Διότι τὸ μὲν δρᾶμα μόνον οἰκεῖα καὶ σύντομα ἐπεισόδια δέχεται, ἡ δ' ἐποποιία μεγάλα καὶ ἀνόμοια „ὅπως δ' ἔσται οἰκεῖα τὰ ἐπεισόδια σκοπεῖν, οἷον ἐν τῷ Ὅρεστιῃ ἡ μανία, δι' ἧς ἐλήφθη, καὶ ἡ σωτηρία διὰ τῆς καθάρσεως. Ἐν μὲν οὖν τοῖς δράμασι τὰ ἐπεισόδια σύντομα, ἡ δ' ἐποποιία τούτοις μηκύνεται“¹⁾. Καὶ ἀλλαχοῦ εὐφυνῶς ὁ φιλόσοφος λέγει· „ἔχει δὲ πρὸς τὸ ἐπεκτείνεσθαι τὸ μέγεθος πολὺ τι ἡ ἐποποιία ἴδιον διὰ τὸ ἐν μὲν τῇ τραγωδίᾳ μὴ ἐνδέχεσθαι ἅμα πραττόμενα πολλὰ μέρη μιμεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ τῶν ὑποκριτῶν μέρος μόνον· ἐν δὲ τῇ ἐποποιίᾳ, διὰ τὸ διήγησιν εἶναι, ἔστι πολλὰ μέρη ἅμα ποιεῖν περαινόμενα, ὑφ' ὧν οἰκειῶν ὄντων αὖξεται ὁ τοῦ ποιήματος ὄγκος. Ὡστε τοῦτ' ἔχει τὸ ἀγαθὸν εἰς μεγαλοπρέπειαν καὶ τὸ μεταβάλλειν [τὸν ἀκούοντα] καὶ ἐπεισοδιοῦν ἀνομοίοις ἐπεισοδίοις“²⁾. Κατὰ δὲ τὴν κρίσιν τοῦ Σταγειρίτου τὰ ὁμηρικὰ ἐπεισόδια ἔχουσι τὸ πρέπον μέγεθος³⁾.

Ἄλλ', ἐπειδὴ ἡ ἐποποιία πολλῶν καὶ μακρῶν καὶ ταῦτα ἀνομοίων ἐπεισοδίων ἐπιδεκτικὴ ἐστὶ, πρὸς τὴν τραγωδίαν παραβαλλομένη ἥττον μιᾶς πράξεως μίμησις φαίνεται. Διότι ἕκαστον ἐπεισόδιον ἔχει μέγεθος καί, ὡς εἴρηται, ἐνότητά τινα. Διὰ τοῦτο ἥτε Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσσεια, καίπερ μιᾶς πράξεως μιμήσεις οὔσαι καὶ ὡς ἄριστα συντεθειμέναι, ὅμως πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ποικιλίας καὶ μεγαλοπρεπείας ἐπεισόδια ἔχουσαι ἐν παραβολῇ πρὸς τὴν τραγωδίαν ἥττον μιᾶς πράξεως μιμήσεις φαίνονται. „Ἐτι ἥττον μία μίμησις ἢ τῶν ἐποποιῶν. Σημεῖον δέ· ἐκ γὰρ ὁποιασοῦν μιμήσεως πλείους τραγωδίαι

1) Περὶ ποιητ. XVII, 4. 2) Περὶ ποιητ. XXIV, 4. 3) Ἀντίφει XVIII, 4 „Χρὴ δέ, ὅπερ εἴρηται πολλάκις, μεμνηῖσθαι καὶ μὴ ποιεῖν ἐποποικὸν σύστημα τραγωδίας. Ἐποποικὸν δὲ λέγω τὸ πολὺμυθον, οἷον εἴ τις τὸν τῆς Ἰλιάδος ὅλον μῦθον ποιῇ. Ἐκεῖ μὲν γὰρ διὰ τὸ μῆκος λαμβάνει τὰ μέρη τὸ πρέπον μέγεθος.“

γίνονται. Ὅστε, ἐὰν μὲν ἓνα μῦθον ποιῶσιν, ἢ βραχέως δεικνύμενον μύονρον φαίνεσθαι, ἢ ἀκολουθοῦντα τῷ τοῦ μέτρον μήκει ὑδαρῇ. Ἐὰν δὲ πλείους, λέγω δὲ οἶον ἐὰν ἐκ πλείονων πράξεων ἢ συγκειμένων, οὐ μία, ὥσπερ ἡ Ἰλιάς ἔχει πολλά τοιαῦτα μέρη καὶ ἡ Ὀδύσσεια, ἃ καὶ καθ' ἑαυτὰ ἔχει μέγεθος· καίτοι ταῦτα τὰ ποιήματα συνέστηκεν ὡς ἐνδέχεται ἄριστα, καὶ ὅτι μάλιστα μιᾷς πράξεως μίμησις¹⁾.

Πρὸς πᾶσι τούτοις ὁ μέγας Ἀριστοτέλης οὐ παρεῖδε καὶ τινα, ἅπερ τοῖς κριτικοῖς ἀνάρμοστα φαινόμενα γίνονται αἰτία, ὅπως οὗτοι συχνάκις ἐν τοῖς ὁμηρικῶς ἐπεσιν ὑποβολὰς ἀνευρίσκωσιν. Τὰ τοιαῦτα ὁ φιλόσοφος ὀνομάζων ἄλογα ἐπιτρέπει τῇ ἐποποιίᾳ, οὐχὶ δὲ καὶ τῷ δράματι „Ἄλογον δὲ μηδὲν εἶναι ἐν τοῖς πράγμασιν, εἰ δὲ μὴ ἔξω τῆς τραγωδίας, οἶον τὰ ἐν τῷ Οἰδίποδι τοῦ Σοφοκλέους“²⁾. Πάνυ δικαίως· διότι τὰ ἐν τῷ δράματι οἱ θεαταὶ ὁρῶσιν, ὁρῶντες δ' ἄλογα οὐ πείθονται. Ἡ ἐποποιία ὁμως προϋποτίθῃσιν οὐχὶ θεατίας, ἀλλ' ἀκροατίας, οἵτινες ἀλόγων ἀκροώμενοι θαυμάζουσι, τὸν δὲ θαυμασμόν ἀπαιτεῖ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ποιήσεως· „μᾶλλον δ' ἐνδέχεται ἐν τῇ ἐποποιίᾳ τὸ ἄλογον (δι' ὃ συμβαίνει μάλιστα τὸ θαυμαστόν) διὰ τὸ μὴ ὁρᾶν εἰς τὸν πρᾶττοντα, ἐπεὶ τὰ περὶ τὴν Ἐκτορος δίωξιν ἐπὶ σκηνῆς ὄντα γελοῖα ἂν φανείη, οἱ μὲν ἐστῶτες καὶ οὐ διώκοντες, ὁ δὲ ἀνανεύων³⁾· ἐν δὲ

1) Περὶ ποιητ. XXVI, 6. Τὸ Ἀριστοτελικὸν τοῦτο χωρίον ὁ Ritter (Comment. ad. poet. Aristot. σελ. 294) θεωρεῖ νόθον. Διότι τῷ σοφῷ ἀνδρὶ τὰ ἐνταῦθα περὶ τῆς ἐνότητος τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν λεγόμενα φαίνονται ἀντιφατικὰ πρὸς τὰ ἐν τοῖς κεφαλαίοις XXIII, 3, XXIV, 4 καὶ VIII, 3 εἰρημένα. Ἀλλ' οὐκ ὀρθῶς. Διότι ὁ Ἀριστοτέλης ὀνομάζει μὲν ἐνταῦθα τὴν ἐποποιίαν ἥτιον μιᾷς πράξεως μίμησιν, ἀλλ' ἐν ἀντιπαράβολῃ πρὸς τὸ δράμα, ὅπερ μὴ ὄν ἐπιδεκτικὸν πολλῶν, μακρῶν καὶ ἀνομοίων ἐπεισοδίων μᾶλλον μιᾷς πράξεως μίμησις φαίνεται. Τὸ ἐπεισοδιῶν ἔχει μὲν ἀρετάς, τῆς ποικιλίας καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν, ὁμως καὶ τὴν κακίαν, ὅτι λύει πῶς τὴν ἐνότητα. 2) Αὐτόθι XV, 7. 3) Τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἰλιάδος ὁ Μεγακλείδης ἐθεώρησε πλάσμα Σχολ. Becker σελ. 595 „Μεγακλείδης ὁ γραμματικὸς πλάσμα εἶναι φησι τοῦτο τὸ μονομάχιον· πῶς γὰρ τοσαύτας μυριάδας νεύματι Ἀχιλλεὺς ἀπέστρεφεν;“

τοῖς ἔπεσι λανθάνει. Τὸ δὲ θαυμαστὸν ἡ δύση μείδον δέ, πάντες γὰρ προστιθέντες ἀπαγγέλλουσιν ὥς χαριζόμενοι. Δεδίδαχε δὲ μάλιστα Ὅμηρος καὶ τοὺς ἄλλους ψευδῇ λέγειν ὥς δεῖ. Ἔστι δὲ τοῦτο παραλογισμός⁽¹⁾. Ἀλλὰ τοῦ θαυμαστοῦ τὸ μὲν ἐν τῷ μύθῳ ὑπῆρχε, τὸ δὲ αὐτὸς ὁ ποιητὴς ἐπενόησεν. Παρὰ πᾶσι δὲ τοῖς λαοῖς, παρ' οἷς ἡ ἱστορία οὐ γράφεται, ἀλλ' ἀπὸ στόματος εἰς στόμα καταρρέουσα εἰς μῦθον μεταβάλλεται, τὰ γεγονότα προσκτιῶσι τὸ ἄλογον καὶ θαυμαστόν. Ὁ δὲ Θεσπέσιος Ὅμηρος τὴν φύσιν τῆς αὐτοῦ ποιήσεως μὴ παρανοήσας τὸ ἄλογον καὶ θαυμαστὸν ἐν τοῖς αὐτοῦ ἔπεσιν ἐνύφανεν. Διότι κατὰ τὸν Σταγειρίτην „Ὅμηρος δὲ ἄλλα τε πολλὰ ἄξιος ἐπαινεῖσθαι, καὶ δὴ καὶ ὅτι οὐκ ἄγνοεῖ ὃ δεῖ ποιεῖν αὐτόν⁽²⁾“).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Διάδοσις καὶ περιπέτεια τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἀπὸ Ἀριστοτέλους μέχρι Αἰδύμου τοῦ Χαλκεντέρον.

Εἰ περὶ τοῦ ὁμηρικοῦ ζητήματος ἐν τῷδε τῷ πονήματι ἐπραγματενόμεθα, ἴσως τὰς ἐφεξῆς τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν περιπετείας (εἰ καὶ οὐχὶ ἄνευ βλάβης τοῦ ζητουμένου) παρελείπομεν. Ἀλλ', ἐπειδὴ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἱστορίαν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν συγγράψαι ὑπισχνούμεθα, καὶ ἐπειδὴ οἱ περὶ τὸν Wolf ἀποφαίνονται, ὅτι τὴν ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσιν ἐνότητα οὐ μόνον τοῖς περὶ τὸν Πεισίστρατον, ἀλλὰ καὶ τοῖς κριτικοῖς τῆς Ἀλεξανδρείας ὀφείλομεν, τὴν ἔρευναν ἡμῶν ἐκτείνουμεν μέχρι ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν πᾶσα σπουδαία μεταβολὴ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἐπανσεν. Γινώσκοντες δ' ἀκριβῶς (κατὰ τὸ δυνατόν δη-

1) Περὶ ποιητ. XXIV, 8. 2) Αὐτόθι XXIV, 7.

λαδῇ) τὰς περιπετείας αὐτῶν δυνάμεθα ἀσφαλέστερον κρίνειν, εἰ ἐκ τῆς παρούσης τῶν ἐπῶν μορφῆς βέβαια συμπεράσματα περὶ τῆς πρώτης αὐτῶν ἐνότητος ἐξάγονται. Διότι ἡ παροῦσα τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν μορφή καταρρέει ἐκ τῶν Ἀλεξανδρινῶν διορθώσεων πλὴν σμικροῦ αὐτῶν μέρους, ὅπερ οἱ ἀρχαιότεροι τούτων συγγραφεῖς ἐν ἀποσπάσμασι διετήρησαν. Ἀλλὰ τὰ ἀποσπάσματα ταῦτα ἐν πολλοῖς διαφέρουσι πρὸς τὴν διὰ τῶν Ἀλεξανδρινῶν περιελθοῦσαν εἰς ἡμᾶς ἔκδοσιν. Καὶ δὴ γεννᾶται τὸ ζήτημα, εἰ αἱ εὐρισκόμεναι διαφοραὶ ἐκ τῆς ἀλλοιώσεως τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, ἢ ἐκ τῆς ἀπίστου τῶν ἀποσπασάντων μνήμης ἀπορρέουσιν. Νομίζομεν, ὅτι ἐκάτερα τῶν αἰτίων πρὸς διαφορὰν συνεβάλλοντο, δηλαδὴ ἀλλαχοῦ μὲν τὸ ἔν, ἀλλαχοῦ δὲ τὸ ἕτερον.

Διὰ τοῦ ξίφους τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὡς διὰ μαγικῆς ῥάβδου ἡ Ἑλλὰς μετεβλήθη. Ἡ δὲ μεταβολὴ οὐ μόνον ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐγένετο, ἀλλ' εἰς πᾶσαν τὴν πνευματικὴν τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου μόρφωσιν ἐξετάθη. Ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ ἀντὶ ἐκκλησιῶν τοῦ δήμου, ἀντὶ δημοσίων συνελεύσεων, ἀντὶ λογείων καὶ σκηνῶν, Μουσεῖα καὶ βιβλιοθήκαι ἰδρύθησαν, ἀντὶ εὐφυΐας, δημιουργικοῦ πνεύματος καὶ εὐγλωττίας, ἐπιμέλεια, φιλοπονία καὶ ψυχρὰ φιλομάθεια ἀνεπτύχθησαν. Γνωστὴ δ' ἐστὶν ἡ τῶν Πτολεμαίων φιλοτιμία, ἡ εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἀλεξάνδρου πάντα τὰ προϊόντα τῆς ἑλληνικῆς μεγαλοφυΐας ἀφειδῶς ἐπισωρεύσασα. Τοσοῦτον δ' αὕτη προέβη, ὥστε τῶν Πτολεμαίων τις ἐκέλευσεν, ἵνα πάντων τῶν καταπλεόντων εἰς τὴν Αἴγυπτον τὰ βιβλία πρὸς αὐτὸν κομίζωνται. Τούτου δὲ γενομένου ἀντεγράφοιτο, καὶ τὰ μὲν ἀντίγραφα τῷ δεσπότῃ ἀπεδίδοντο, τὰ δὲ βιβλία ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις κατατιθέμενα ἐκ τῶν πλοίων ὠνομάζοντο¹⁾. Οἱ Ἀλεξανδρινοὶ λοιπὸν πολλὰς ἐκδόσεις τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ὑπ' ὅψιν ἔχοντες ἐπεχείρησαν, ἵνα ταῦτα διορθώσωσιν. Τὸ ἔργον ἦν μὲν δυσχερές, ἀλλ' αὐτὴ ἡ δυσχέρεια πολλοὺς διορθωτὰς ἐπῆγε καὶ ἐπέσπα. Ἀλλὰ τῶν πολλῶν τούτων διορθωτῶν μόνον ὀλίγους ἡ ἐπι-

1) Γαλην. Ὑπομνήμ. σελ. 411.

στήμη δύναται δεῖξαι ὡς τὸ βαρὺ τοῦ κριτικοῦ ἔργον μετὰ σωφροσύνης εκπληρώσαντας. Σημειωτέον δ', ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν μνημονευομένων ὡς διορθωτῶν τοῦ Ὀμήρου οὐκ ἐποίησαν ὀλοκλήρους διορθώσεις, ἀλλ' οἱ μὲν μόνον μέρη τινὰ διώρθωσαν, οἱ δὲ στίχους, οἱ δὲ λέξεις, οἱ δὲ διὰ τῆς διορθώσεως ἐνὸς μόνου τόνου τῆς παπυρίνης ἀθανασίας ἔνυχον!

Κρίνοντας δ' ἐν γένει περὶ τῆς κριτικῆς τῶν Ἀλεξανδρινῶν ὁμολογοῦμεν μὲν, ὅτι οὗτοι (οἳ γε πλεῖστοι τούτων) καὶ ἐξ ἡμαρτημένων ἀρχῶν ὁρμῶντο, καὶ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον ἐνιαχοῦ ἡμάρτανον, ὅμως νομίζομεν ὑπερβολικὴν τὴν τοῦ Wolf¹⁾ κρίσιν, ὅτι αὐτὸς ὁ Ἀρίσταρχος οὐκ ἄλλως τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσιν ἐχρήσατο, ἢ ὡς ὁ Κάτων τοῖς τοῦ Λουκιλίου καὶ ὡς ὁ Οὐάριος καὶ Τούκκας ἐμελλον χρῆσασθαι τῇ τοῦ Μάρωνος Αἰνείαδι, εἰ μὴ ἡ βούλησις τοῦ τε θανόντος καὶ τοῦ Αὐγούστου αὐτοὺς ἐκώλυνεν. Ταῦτα δὲ λέγων ὁ μέγας ἀνὴρ εἶχεν ὑπ' ὄψιν τοὺς μεγάλους κριτικούς τῶν νεωτέρων χρόνων, τὸν Bentley καὶ Valckenaer. Ἀλλὰ τοῦτο ἐστὶν ἀναχρονισμός, ὡς δικαίως παρατηρεῖ ὁ Gräfenhan²⁾. Τὰ φερόμενα ὁμηρικὰ χειρόγραφα οὕτω πρὸ τῶν Ἀλεξανδρινῶν ἤδη διεφθάρησαν καὶ οὕτως ἔτι ἐπ' αὐτῶν εφθεύροντο, ὥστε οἱ κριτικοὶ οὗτοι, καίπερ διὰ τὰς πολλὰς αὐτῶν ἀθετήσεις δικαίως ψεγόμενοι, ὅμως δι' αὐτῶν δὴ τῶν ἀθετήσεων μέγα φράγμα πρὸς τοὺς ὑποβολεῖς καὶ διαφθορεῖς τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἔθεντο. Αὐστηχῶς ὅμως καὶ οὗτοι πολλοὺς καλοὺς στίχους ἐξήλειψαν, καὶ τὴν ἐνότητα αὐτῶν ἴσως ἐνιαχοῦ διέσπασαν. Συνήθως αἱ αἰτίαι, δι' ἃς οὗτοι ἠθέτουν, ἦσαν ἠθικαὶ καὶ ῥητορικαί. Διὰ τοῦτο συχνάκις εὐρίσκομεν τὰς φράσεις, Πρὸς οὐδὲν ἀναγκαῖον³⁾, Διὰ τὸ περιττόν⁴⁾, Διὰ τὸ ἀπρεπές⁵⁾,

1) Proleg. ad Homer. σελ. 233 „Wideri mihi solet Aristarchus non aliter tractavisse Homerum, ac Cato ille Lucilium, cujus male factos versus emendabat, atque Varius et Tucca Virgilii imperfectum poema tractaturi fuissent, nisi morientis amici et Augusti voluntas intercesset.“ 2) Geschichte der class. Phil. II, 89. 3) Ἐνετ. σχόλ. εἰς Ἰλιάδ. Γ 23. 4) Εἰς Ἰλιάδ. Δ 444. Φ 479. 5) Εἰς Ἰλιάδ. Γ 424. Δ 88.

Παρά τήν τοῦ ποιητοῦ συνήθειαν¹⁾, *Μεμείωκε* τήν ἔμφρασιν²⁾).

Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς παραδίδωσιν³⁾, ὅτι πρῶτος Ἀπολλόδωρος ἢ Αὐτόδωρος ὁ Κυμαῖος ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦ κριτικοῦ. Ἀλλ', ἐπειδὴ ἡ ἐποχὴ αὐτοῦ οὐχ ὀρίζεται, ἐν τοῖς πρώτοις κριτικοῖς τίθεται Φιλητᾶς, ὁ υἱὸς τοῦ Τηλέφου, ἐν τῇ αὐτῇ Πτολεμαίου τοῦ πρώτου ζήσας καὶ διδάσκαλος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, γενόμενος. Ὡς δ' ἐν τῇ ἡγουμένη περιόδῳ διορθῶται τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἧσαν ποιηταί, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς παρούσης. Καὶ δὴ ὁ Φιλητᾶς ἦν ἔξοχος τῆς αὐτοῦ ἐποχῆς ποιητῆς, καὶ μαθητᾶς ἔσχε τοὺς ποιητὰς Θεόκριτον καὶ Ἑρμησιάρκτα. Ὁ ἀνὴρ ἐπαινεῖται ὡς ἀγαθὸς κριτικός, καὶ ὑπὸ τοῦ Τζέτζου τίθεται παρὰ τοῖς μεγάλοις κριτικοῖς, τῷ Ἀριστάρχῳ, λέγομεν, καὶ Ἀριστοφάνει. Ἴσως δὲ τιμᾷ τὸν υἱὸν τοῦ Τηλέφου καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ Ἀρίσταρχος ἔγραψε Σύγγραμμα πρὸς Φιλητᾶν. Εἰ δ' ὁ Φιλητᾶς οὗτός ἐστιν ὁ αὐτὸς ἐκείνῳ, οὗ ὁ Στράτων παρ' Ἀθηναίῳ⁴⁾ μνημονεύει, ἔγραψεν Ἄτακτα ἢ Γλώσσας. Ἀναμφίλεκτον ὁμῶς σύγγραμμα αὐτοῦ ἐστὶ τὸ Περὶ τῆς ὁμηρικῆς ἐτυμολογίας, οὗ ὀλίγα ἀποσπάσματα περισωθέντα συνέλεξεν ὁ Bach⁵⁾. Εἰ καὶ ἐκ τῶν ἀποσπασμάτων τούτων ἀνακαλύπτονται ἀμαρτήματά τινα, ὁμῶς ὁ Wolf⁶⁾ ἐκ τριῶν μόνων παραδειγμάτων τὸν ἄνδρα ψέγων γνώμην παρακεκινδυνευμένην ἀποφαίνεται. Μαθητῆς τοῦ Φιλητᾶ ἦν ὁ Ζηρόδοτος, πρὸς ὃν μεταβαίνομεν.

Ζηρόδοτος ὁ Ἐφέσιος περὶ τὰ 280 Π. Χ ἀκμάσας προσέστη τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκης κατὰ τὸν Ritschl⁷⁾ ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου. Ὡς ἔφορος δὲ τῆς βιβλιοθήκης ἀνεδέξατο τὸ ἔργον, ὅπως κατὰ τὰς ὑπαρχούσας ἐκδόσεις τὰ ὁμηρικὰ ἐπη διορθώσῃ. Ἀλλ', εἰ καὶ τοὺς πρὸ

1) Σχόλ. εἰς Ὅδυσσ. Α 548. 2) Εἰς Ἰλιάδ. Ρ 172. 3) Στρωμ. Ι, 133 „Αὐτόδωρος ὁ Κυμαῖος πρῶτος τοῦ κριτικοῦ εἰσηγήσατο τοῦτο ὄνομα καὶ γραμματικὸς προσηγορεύθη.“ 4) IX, 383. 5) Nicol. Bach, Philet. Coi, Hermesianact. etc. fragmenta ἀριθμ. 61—64. 6) Proleg. ad Homer. σελ. 187 σημ. 55. 7) Die Alexandrinischen Bibliotheken σελ. 75—90.

αὐτοῦ διορθωτάς, ὡς δοκεῖ, ὑπ' ὅψιν εἶχεν, ὅμως οὕτως αὐθαιρέτῳ μεθόδῳ ἐχρήσατο, ὥστε ἐξήλειψε καὶ συνένεμνε φράσεις καὶ στίχους, ὥσπερ ἴδιον ποίημα διώρθων. Αἱ δ' ἀθετήσεις τοῦ Ζηροδότου οὕτω πολλαὶ ἦσαν, ὥστε ἐδοξέ τιςιν, ὅτι ὁ κριτικὸς τὸν Ὅμηρον ἐκ τοῦ Ὁμήρου ἐξήγαγεν. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Wolf¹⁾ ἥμισυ πιστευτέον, ὅτι πρῶτος ὁ Ζηροδότος ἐπεχείρησε πάνθ', ὅσα τούτῳ ἀποδίδονται. Ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Wolf αἱ γνώμαι διηρημέναι ἦσαν· καὶ οἱ μὲν τῷ ἀνδρὶ τὴν κρείττονα διόρθωσιν ἀπέδιδον, οἱ δὲ μεγάλῃς τόλμῃς καὶ πολλῇς κουφότητος ἔνοχον ἀπεφαίνοντο. Ἀλλ' ἡ κρίσις τῶν τελευταίων τούτων ἐρείδεται ἐπὶ τῶν Σχολιαστῶν τῶν τελευταίων χρόνων. Αἱ δ' εἰδήσεις τούτων ἠντλήθησαν ἐκ τῶν Ἀρισταρχείων μὴδ' αὐτῶν τὰς διορθώσεις τοῦ Ζηροδότου ἰδόντων, ἀλλ' ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἀριστάρχου καὶ τῶν ἀρχαιοτέρων γραμματικῶν ταύτας παραλαβόντων. Πρὸς δὲ οὗτοι ἐπικριταὶ τῆς Ζηροδοτείου διορθώσεως ὄντες μόνον τὰ ἡμαρτημένα ἐσημείουσι καὶ ἔψεγον. Παραδείγματός χάριν ὁ ποιητὴς Ἀπολλώνιος ἔγραψε σύγγραμμα Πρὸς Ζηροδότον²⁾. Ἀλλ', ὡς ὁ ἀνὴρ εἶχεν ἐπικριτάς, οὕτω καὶ ὁ παδούς. Καὶ δὴ Πτολεμαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Ἐπιθέτης ἐν ἰδιαιτέρῳ συγγράμματι τὰς γραφὰς τοῦ Ζηροδότου ἐπραγματεύετο³⁾. Ἡ δὲ προσοχὴ τῶν μεταγενεστέρων εἰς τὴν διόρθωσιν τοῦ Ζηροδότου ὑπαινίσσεται ἀξίαν τινά. Τελευταῖον πρὶν τοῦ ἀνδρὸς καταψηφίσωμεν, ὁφείλομεν ἔχειν ἐν νῶϊ, ὅτι τότε ἡ κριτικὴ ἦν ἐν σπαργάνοις, ἢ, μᾶλλον εἰπεῖν, ὁ Ζηροδότος ἦν ὁ δημιουργὸς αὐτῆς. Διότι οὗτος πρῶτον τῇ κριτικῇ ὠρισμένον χαρακτῆρα ἔδωκε, καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ μὲν τοῦ Σουίδα⁴⁾ πρῶτος τοῦ Ὁμήρου διορθωτῆς, ὑπὸ δὲ τῶν σχολιαστῶν κατ' ἐξοχὴν κριτικὸς ὀνομάζεται, ὅπερ διαστελλεῖ αὐτὸν ἀπὸ Ζηροδότου τοῦ νεωτέρου. Ὅπως δὲ ἴσως ἂν ἐξήγηται αὐτοῦ παρὰ πολλοῖς κριτικοῖς ἔμεινεν ὡς βάσις.

1) Αὐτόθι σελ. 203. 2) Ἐντ. σχολ. εἰς Ἰλιάδ. N 657. 3) Δίδυμ. εἰς Ἰλιάδ. B 111. 4) Ἐν λ.

Ἡ Ζηροδότειος κριτικὴ κατὰ τὸν Lehrs¹⁾ δύο τινὰ ἐσκόπει· α') τὴν ἀποκατάστασιν τῆς συνεχείας τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν καὶ β') τὴν ἀπόσβεσιν ἀπρεπῶν πράξεων τῶν τε θεῶν καὶ τῶν ἡρώων. Ἐκαστος παρατηρεῖ, ὑπὸ πόσον κακοὺς οἰωνοὺς ἡ κριτικὴ ἤρξατο. Τίς δ' ἦν ἡ ἀξία τῆς πρώτης ἀρχῆς, ἐκ τῆς δευτέρας δῆλον γίνεται. Ὁ κριτικὸς διώρθου, ἐξήλειψε, μετετίθει καὶ ἐνίοτε προσετίθει στίχους, ὅπως θεοὺς καὶ ἀνθρώπους ἡθικωτέρους ἐαυτῶν ἀναδείξει, ὥσπερ censor ἑκατέρων ἐξελέγετο. Ὁ μέγας Ἀριστοτέλης πρὸ αὐτοῦ περὶ ἐποποιίας φιλοσοφήσας ἀμίμητον ἐν τοῖς ὁμηρικῶς ἔπεσιν ἐνότητα εὔρειν, τῷ κριτικῷ ὅμως οὐκ ἤρεσκειν αὕτη, ἀλλὰ δι' ἐξαλείψεως καὶ προσθήκης τὰ ἔπη διέφθειρε, καὶ ἴσως πρὸς διάσπασιν τῆς ἐνότητος συνεβάλετο. Ἀνυστυχῶς οὐ γινώσκουμεν τοὺς νόμους τῆς ἐποποιίας, οὐς οὗτος ἐτίθει, ὅπως περὶ τῆς γνωστῆς τοῦ Ἀύσονίου²⁾ φράσεως κρίνωμεν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἐπαναλήψεις τῶν αὐτῶν στίχων ἀμφίβολοι³⁾ τῷ κριτικῷ ἐφαίνοντο, τοὺς καλλίστους τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἐξήλειπεν. Ἀλλ' οὕτω τολμηρὸν χαρὰκτῆρα φέρει μεθ' ἐαυτῆς πᾶσα ἡ ἀρχαιοτέρα κριτικὴ. Ὁ δὲ Gräfenhan⁴⁾ νομίζει, ὅτι ἡ τοιαύτη κριτικὴ μέθοδος ὠφέλιμος ἦν, ὅπως τὰς τε ἀλόγους ὑποβολὰς ἀποκρούσῃ, καὶ τὰς σοφιστικὰς τῶν φιλοσόφων, σοφιστῶν καὶ δητόρων ἐρμηνείας περιστείλῃ. Πρὸς δὲ ὁ Ζηροδότος τῇ ἀναλογίᾳ χρώμενος τὴν ὁμηρικὴν γλῶσσαν διέφθειρεν. Διότι ὡς κανόνα τὴν γλῶσσαν τῆς αὐτοῦ ἐποχῆς ἔχων ἐπειράτο, ὅπως τὴν ὁμηρικὴν, ἣτις ποικίλον ἐν τοῖς διαφόροις χειρογράφοις χρώμα ἔσχε, κατὰ τὴν ἀναλογίαν διορθώσῃ. Οὕτως ἐποίησε διόρθωσιν ἔχουσιν μὲν τὴν ἀρετὴν τῆς ὁμοιότητος, ὅμως καὶ τὴν μεγίστην κακίαν, ὅτι αὕτη οὐ περιεῖχε πολλὰς γνησίας ὁμηρικὰς λέξεις τέως ἐν τοῖς χειρογράφοις

1) De Aristarch. stud. Homer. σελ. 352. 2) Epistol. XVIII, 28

Quique sacri lacerum collegit corpus Homeri.

3) Παραδείγματος χάριν Ἰλιάδ. T 23, ἔνθα ὁ Σχολιαστὴς λέγει περὶ τοῦ Ζηροδότου τοιοῦτος δὲ ἐστὶν ἐπὶ τῶν διαφορομένων. 4) Geschichte der class. Phil. II, 107.

φερομένης¹⁾. Ἐκ τῶν εἰρημένων πρόδηλον γίνεται, πόσον τολμηραὶ εἰσιν αἱ εἰκασίαι τῶν ἐκ τῆς παρούσης μορφῆς τῆς ὁμηρικῆς γλώσσης συμπεράσματα περὶ ἐνὸς ἢ πολλῶν ποιητῶν ἐξαγόντων.

Ἐνταῦθα δὲ μνημονεύομεν καὶ τῆς Ἀρατείου διορθώσεως²⁾, ἣτις, ὡς δοκεῖ, οὐκ ἐγένετο κατ' ἀντιπαραβολὴν τῶν φερομένων διορθώσεων, ἀλλὰ κατ' ἀρχαιότερα ἀντίγραφα³⁾. Ἐπὶ Ἀράτου τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἐθωροῦντο διεγθαρμένα, καὶ διὰ τοῦτο οὗτος κελεύσει τοῦ Ἀντιόχου τὴν διόρθωσιν τῆς Ἰλιάδος ἀνεδέξατο⁴⁾. Ὡσαύτως ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ ἔζη ὁ πολυῖστωρ Ἑρατοσθένης ὁ Κυρηναῖος, οὗ διόρθωσιν τινα διετήρησεν ἡμῖν ὁ Ἀθήναιος. Τῷ σοφῷ τούτῳ ἀνδρὶ οὐκ ἤρεσκεν ὁ τοῦ Ὀδυσσεως λόγος, ἐν ᾧ ὁ ἀπολανστικός βίος ἐπαινεῖται, ἀλλὰ διώρθου αὐτόν⁵⁾. Ἡ διόρθωσις αὕτη δεικνυσιν, ὅτι καὶ ὁ Ἑρατοσθένης ἐξ ἡθικῶν αἰτιῶν ὥρμητο. Σίγῃ χρόνος τοῦ Ἑρατοσθένους ἦν Ῥιανὸς ὁ Κρής⁶⁾. Οὗτος τὸ πρῶτον ἦν δοῦλος καὶ φύλαξ τῆς παλαίστρας, εἴτα δὲ παιδευθεὶς τῶν κρειττόνων τοῦ Ὀμήρου ἐρμηνευτῶν ἐγένετο. Ὁ Ῥιανὸς ἦν ποιητὴς ἐξάμετρα⁷⁾ τινα ποιήσας. Ἄν κρίνωμεν ἐκ τῶν ὀλίγων λειψάνων, ἅπερ συνέλεξεν ὁ Wolf⁸⁾, ὁ Κρής ἔκρινε τὰ ὁμηρικὰ ἔπη

1) Σχολ. εἰς Ἰλιάδ. Β 1 καὶ Κ 1. Παράβαλ. Lersch, Sprachphilosophie II, 57. 2) Σοινίδ. ἐν λ. Βίος Ἀράτου I, 431 „Καὶ τὴν Ὀδυσσεὶαν δὲ διώρθωσε· καὶ καλεῖται διόρθωσις οὕτως Ἀρτίειος ὡς Ἀριστάρχειος καὶ Ἀριστοφάνειος.“ 3) Διογένης. Λαέρτιος IX, 113 „Φασὶ δὲ καὶ Ἀρατον πυθέσθαι αὐτοῦ (θλιαδῇ Τίμωνος τοῦ σιλλογράφου), πῶς τὴν Ὀμήρου ποίησιν ἀσφαλῶς κτήσαιο; Τὸν δὲ εἰπεῖν, „εἰ τοῖς ἀρχαίοις ἀντιγράφοις ἐντυγχάνοι, καὶ μὴ τοῖς ἡδὴ διορθωμένοις.“ Εἰκῇ τε αὐτῷ ἔκειτο τὰ ποιήματα, ἐνότε ἡμίβρωτα.“ 4) Βίος Ἀράτου I, 431 „Τινὲς δὲ αὐτὸν (τὸν Ἀρατον) εἰς Συρίαν εἰληλυθέναι φασὶ καὶ γεγονέναι παρ' Ἀντιόχῳ καὶ ἡξιῶσθαι ὑπ' αὐτοῦ, ὥστε τὴν Ἰλιάδα διορθώσασθαι, διὰ τὸ ἐπὶ πολλῶν λελλυμένων.“ 5) Ἀθην. I, 16

Ὅ γὰρ ἔγω γέ τοί φημι τέλος χαριέστερον εἶναι,
ἢ ὅτ' ἂν εὐφροσύνη μὲν ἔχῃ κατὰ δῆμον ἅπαντα

διώρθωσεν εἰς

ἢ ὅταν εὐφροσύνη μὲν ἔχῃ κακότητος ἀπούσης.

6) Σοινίδ. ἐν λ. 7) Meineke, Analecta Alexandrina σελ. 175. 8) Prolegom. ad Homer. σελ. 188 σημ. 57.

μετά τιος συνετῆς ἀπλότητος, ὡς δεικνύουσι καὶ τὰ ποιήματα αὐτοῦ, ἅπερ στεροῦνται τοῦ ὅγκου ταύτης τῆς ἐποχῆς. Ὡσαύτως ὁ ποιητὴς Ἀπολλώνιος ὁ Ῥόδιος ἔφορος τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκης γενόμενος περὶ τὴν διόρθωσιν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἡσχολεῖτο. Οὗτος εἶχεν ὑπ' ὄψιν τὴν διόρθωσιν τοῦ Ζηνοδότου, ὃν, ὡς εἴρηται, ἐν ἰδιαιτέρᾳ πραγματείᾳ ἐπέκρινεν. Ἀλλ' ἀμφίβολον, εἰ ὁ Ῥόδιος ποιητῆς μεῖζόν τι τοῦ Ζηνοδότου διεπράξατο. Τὰ σχόλια μνημονεύουσι¹⁾ μὲν διορθώσεών τινων αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ Gräfenhan²⁾ εἰκάζει, ὅτι αὐταὶ οὐχὶ ἐκ διορθώσεως τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, ἀλλ' ἐκ τῆς εἰρημένης Πρὸς Ζηνόδοτον πραγματείας ἐλήφθησαν.

Ἐκ τῶν εἰρημένων λοιπὸν δῆλον γίνεται, ὅτι ἐν ἀρχῇ ταύτης τῆς περιόδου ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ποιηταὶ τὴν διόρθωσιν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἐπεχείρουν. Ἡθικαὶ δὲ ἡ αἰσθητικαὶ αἰτίαι ὑπηγόρευον διορθώσεις τὰ ὁμηρικὰ ἔπη διαφθειρούσας. Ὁ μαθητὴς ὅμως τοῦ Ζηνοδότου, Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος³⁾, σπονδαῖον πρὸς κρεῖττω κριτικὴν βῆμα βαίνει. Ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου (246—221 Π·Χ) καὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος (221—204) ζῶν ἐτελεύτησεν ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Ἐπιφανοῦς (204—181). Ὁ Ἀριστοφάνης ὑπερέβη τὸν διδάσκαλον, τὰ δὲ ἔργα αὐτοῦ ἐν πάσῃ ἐποχῇ πολλῶν καὶ μεγάλων ἐπαίνων ἔτυχον. Ἡ δὲ ἑλληνικὴ φιλολογία ὀφείλει τῷ ἀνδρὶ μεγάλην τὴν ἐὺγνωμοσύνην, ὅτι οὗτος τὰ σημεῖα τῶν τόνων, τοῦ πνεύματος, τῶν στιγμῶν καὶ τῆς ποσότητος τῶν συλλαβῶν ἐπινοήσας τοὺς συγγραφεῖς ἀπὸ μεγάλης διαφθορᾶς διέσωσεν. Εἰ καὶ ὁ κριτικὸς οὗτος ἐν τῇ ἐκδόσει ἄλλων ποιητῶν μεζονας ἀξιώσεις ἔχει, ἢ ἐν τῷ ἡμετέρῳ, ὅμως καὶ ἐν τούτῳ πολλὰ, ὡς δοκεῖ, ἐποίησεν. Ὁ Ἀριστοφάνης εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἀρχαιότητος καὶ τῆς γλώσσης ἐγκύβας ἐγένετο ἐπιτήδειος, ὅπως τὰ ὁμηρικά ἔπη κρεῖττον αἰσθάνηται καὶ νοῇ. Καίπερ ἀμφίβολον ὄντος,

1) Εἰς Ἰλιάδ. Α 3. Β 436. Ν 657. 2) Geschichte der class. Phil. II, 111. 3) Ὅρα Σόνιδαν ἐν λ.

εἰ αὐτὸς ὁ Βυζάντιος κριτικὸς εἰς πάντας τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντας ποιητὰς κριτικὰς σημειώσεις συνῆψεν, ἢ οἱ πολυάριθμοι αὐτοῦ μαθηταὶ τὰ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου εἰρημένα διετῆρσαν, ὅμως ἐστὶ βέβαιον, ὅτι εἰς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη τοιαύτας προσέθηκεν. Ἡ δὲ διόρθωσις αὐτοῦ, ἥτις Ἀριστοφάνειος, ἡ κατὰ Ἀριστοφάνη, ἡ Ἀριστοφάνους καλεῖται, ἐν ταῖς χαριεστάταις τίθεται¹⁾. Καίπερ ὁ Ἀριστοφάνης τὰ ὁμηρικὰ ἔπη κατὰ τὴν ἀναλογίαν διορθῶν καὶ τὴν Ζηνοδοτείον διόρθωσιν ὡς βάσιν ἔχων, ὅμως πολὺ τοῦ διδασκάλου προέχει. Πλείστους στίχους, οὓς ὁ Ζηνόδοτος ἡθέτει, ὁ Βυζάντιος ἐπανήγαγεν. Ὁ δὲ Ἀρίσταρχος τὴν σωφρονεστέραν ταύτην κριτικὴν ἐπιδοκιμάζων προνύτιμα τὴν Ἀριστοφάνειον τῆς Ζηνοδοτείου διορθώσεως. Γραφαὶ δὲ τινες τοῦ Ἀριστοφάνους, καίπερ ὑπὸ τοῦ Ἀριστάρχου ἀποδοκιμασθεῖσαι, ὅμως ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων κριτικῶν πάλιν εἰς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη εἰσῆχθησαν.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀριστοφάνης οὐ μόνον πολλὰς Ζηνοδοτείους ἀθετήσεις ἐδέχετο²⁾, ἀλλὰ καὶ νέας ἐποίει. Ἄξιον δὲ σημειώσεώς ἐστίν, ὅτι οὗτος μέρος³⁾ τῆς προτελευταίας καὶ ὁλόκληρον τὴν τελευταίαν ῥαψωδίαν τῆς Ὀδυσσεΐας ἡθέτει. Τὴν δὲ ἀθετήσιν ἐδέχετο καὶ ὁ Ἀρίσταρχος. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τισι τῶν καλῶν χειρογράφων περὶ τὸ εἰρημένον σημεῖον τοῦ ἔπους εὐρέθη ὀβελός, ἡγέρθη τὸ ζήτημα, εἰ οὗτος ὄντως ἐν τοῖς ἀρχαίοις χειρογράφοις ὑπῆρχεν, ἢ βραδύτερον ὑπὸ τῶν γραμματικῶν κατὰ παράδοσιν προσετέθη. Ὅπως δὲ ποτε τὰ εἰρημένα παρώτρυναν τὸν Fr. Spohn⁴⁾, ἵνα τὸ τελευταῖον τοῦ ἔπους μέρος ἀπὸ τοῦ ὁμηρικοῦ αἰῶνος ἀφαιρέσῃ. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ μέχρις ἡμῶν περισωθεῖσαι εἰδήσεις δυστυχῶς φειδωλαὶ εἰσι, καὶ αἱ ὑπάρχουσαι οὐχὶ τῶν αἰτιῶν, ἀλλὰ μόνον τῶν διορθώσεων μνημονεύουσιν, οὐ δύναμεθα γινώσκειν, εἰ αἱ εἰς αὐτὸν ἀποδιδόμεναι γραφαὶ ἐπὶ εἰκασίων, ἢ ἐπὶ ἀρχαιοτέρων χειρογράφων ἐρεί-

1) Ένετ. σχολ. εἰς Ἰλιάδ. Γ 18. 2) Wolf, Proleg. ad Homer. σελ. 223

3) Ἀπὸ τοῦ στίχου 296 καὶ ἐξῆς, ἐνθα ἰδὲ τὸν Εὐστάθιον σελ. 1948.

4) Comment. de extrema Odysseae parte inde a rhapsodia Ψ, versu 296 aevo recentiore orta quam Homericō Lips. 1816.

δονται. Ἄν ὁμως, ὡς ὁ Wolf, κατ' ἀναλογίαν ἐκ τῆς διορθώσεως τῶν ἄλλων ποιητῶν κρίνωμεν, ὀφείλομεν ἐπαινεῖσαι τὸν Βυζάντιον.

Ὁ Ἀριστοφάνης κατὰ μίμησιν τῶν φιλοσόφων καὶ ῥητόρων ἵδρυσεν γραμματικῆς σχολήν, ἐξ ἧς πλεῖστοι μαθηταί, ὡς Ἀγαλλίας ὁ Κερκυραῖος, Διόδωρος ὁ γραμματικός, ὁ Ἀρτεμίδωρος, ὁ Καλλίστρατος καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ἐξῆλθον. Πρὶν δὲ μεταβῶμεν εἰς τὸν κορυφαῖον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, τὸν Ἀρίσταρχον, μνημονεύομεν τοῦ τελευταίου τῶν εἰρημένων. Ὁ Ἀθηναῖος Καλλίστρατος¹⁾ ὡς ἐπιμελέστατος γραμματικός, ὑπομνηματιστῆς καὶ κριτικὸς ἐπαινεῖται καὶ ἡ διόρθωσις αὐτοῦ μετὰ τῆς Ἀριστοφανείου ἐν ταῖς χαριστάταις τίθεται²⁾. Οὗτος ἐγράψε πραγματείαν Περὶ Ἰλιάδος³⁾, Πρὸς τὰς ἀθετήσεις⁴⁾ (πιθανῶς κατὰ Ἀριστάρχου τὸν διδάσκαλον ὑπερασπιζόμενος) καὶ Διορθωτικά⁵⁾. Ἐν γένει ὁ Ἀθηναῖος κριτικὸς ἡσχολεῖτο περὶ τὴν διάδοσιν καὶ ὑπεράσπισιν τῶν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου εἰρημένων⁶⁾. Ἄλλ', ἐπειδὴ μόνον τὰς ἐπιγραφὰς τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ καὶ τινὰς μικρὰς σημειώσεις περὶ τῶν διορθώσεων αὐτοῦ ἔχομεν, οὐ δυνάμεθα κρίνειν περὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν. Κρίνοντες ὁμως ἐκ τούτου, ὅτι ὁ Διδύμος τὰ σύγγραμματα τοῦ Καλλιστράτου ὑπ' ὅψιν εἶχεν, εἰκάζομεν, ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐν οὐ σμικρᾷ τιμῇ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ἦν.

Ὁ δὲ κορυφαῖος τῶν μαθητῶν τοῦ Ἀριστοφάνους, Ἀρίσταρχος ὁ Σαμόθραξ⁷⁾, ζῶν ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλομήτορος ἐτελεύτησε περὶ τὸ 72ον ἔτος τῆς αὐτοῦ ἡλικίας ἐν Κύπρῳ, ὅπου Πτολεμαίου τοῦ Φύσκωνος τοὺς γραμματικὸν ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας διώξαντος κατέφυγεν. Ὅσον μέγας ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, τοσοῦτον καὶ ὁ Σαμόθραξ ἐν τῇ γραμματικῇ καὶ κριτικῇ. Ἄν δέ τις ἐξαιρέσῃ τὸν Πυθαγόραν, οὐδεὶς τῆς ἀρχαιότητος ἀνὴρ οὕτω σφόδρα

1) Fabr., Biblioth. Graec. V, 560. 2) Ἐνετ. σχολ. εἰς Ἰλιάδ. Γ 18. 3) Σχολ. Διδύμ. εἰς Ἰλιάδ. Β 111 καὶ 435. 4) Σχολ. εἰς Ἰλιάδ. Α 523. 5) Εἰς Ἰλιάδ. Ε 255. 6) Ἐνετ. σχολ. εἰς Ἰλιάδ. Τ 327. 7) Ὅρα Σοφίαν ἐν λ.

ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἐτιμῆθη, ὡς ὁ Ἀρίσταρχος· Πολλαχοῦ ὀνομάζεται ὁ κορυφαῖος ἐν τοῖς γραμματικοῖς, πάννυ ἄριστος γραμματικός, ὁ κατ' ἐξοχήν, ὁ ἀνὴρ. Οἱ γραμματικοὶ προὔτιμων τούτου ἡγουμένου πλα- νηθῆναι, ἢ τοῖς ἄλλοις τὰ ἀληθῆ λέγουσιν ἔπescθαι. Οἱ λόγοι αὐτοῦ εἶχον κῦρος χρησιμοῦ! Ὁ Πρόδιος φιλόσοφος, ὁ Παναίτιος, ὀνομάζει τὸν Ἀρίσταρχον μάντιν διὰ τὸ ῥαδίως καταμαντεύεσθαι τῆς τῶν ποιημάτων διανοίας¹⁾. Οὕτω τὸ ὄνομα τοῦ κριτικοῦ τὸ πρότυπον ἐγένετο, Alter Aristarchus, λέγει ὁ Κικέρων³⁾. Εἰ καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἐπαινοῦντες μέχρις ὑπερβολῶν ἔφθανον, ὅμως ἀναντιρρήτως ὁ Σαμόθραξ ἦν ὁ κορυφαῖος τῆς αὐτοῦ ἐπο- χῆς κριτικὸς καὶ τὸ πρότυπον τῶν μεταγενεστέρων.

Ὁ Ἀρίσταρχος ἡσχολήθη μὲν καὶ περὶ ἄλλους ποιητάς, ὅμως τὸ μέγιστον τῆς αὐτοῦ δόξης μέρος ἐκ τῆς ἐξηγήσεως καὶ διορθώσεως τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἐκτῆσατο. Ὁρθῶς δὲ κρίνομεν τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνδρὸς μόνον, ἂν ἀναλογισθῶμεν, ὅτι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη μέχρις αὐτοῦ οὐ μόνον ἀλληγορικῶς ἡρμηνεύοντο, ἀλλὰ καὶ κατὰ ἡθικοὺς λόγους διωρθοῦντο. Ὁ Σαμόθραξ πρῶτος πιστὸς ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῶν ὁμηρικῶν λέξεων ἐμμένων τὴν σοφίαν τοῦ Μελησιγενεοῦς ἐν τοῖς γυ- σικοῖς ὁρίοις περιώρισεν⁴⁾. Ἄν δὲ παραβάλωμεν τὸν κριτι- κὸν τοῦτον πρὸς τὸν τολμηρὸν Ζηνόδοτον, ὅστις στίχους καὶ φράσεις εἰς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ὑπέβαλεν, ὅπως τὸν Ὅμη- ρον Ὅμηρικώτερον ἀναδείξῃ, ἐννοοῦμεν τὴν ἀξίαν τοῦ ἀν- δρός. Εἰ καὶ ὁ Ἀρίσταρχος ἐν παραβολῇ πρὸς τοὺς νεω- τέρους μετὰ τινος τόλμης τὸν Ὅμηρον διώρθωσε καὶ οὐχὶ ὀλίγους στίχους ἡθέτησεν, ὅμως οὐδαμοῦ τῶν σχολίων λέ- γεται, ὅτι οὗτος ἰδίους στίχους ὑπέβαλεν. Διότι οὕτω σφο- δρα τὰ ἀρχαῖα χειρόγραφα ἐσέβετο, ὥστε ὑπὸ τῶν Σχο-

1) Σχολ. εἰς Ἰλιάδ. Α 435 „Καὶ μᾶλλον πιστίον Ἀριστάρχῳ ἢ τῷ Ἑρ- μαπίᾳ, εἰ καὶ δοκεῖ ἀληθεύειν.“ Εἰς Ἰλιάδ. Β 316 „Ἄλλ' ἐπειδὴ οὕτω δοκεῖ στίζειν τῷ Ἀριστάρχῳ, πειθόμεθα αὐτῷ, ὡς πάννυ ἀρίστῳ γραμματικῷ.“

2) Ἀθήν. XIV, 634 C. 3) Epistol. fam. IX, 10. 4) Prolegom. ad Homer. σελ. 165.

λιαστῶν ἀποδίδεται αὐτῷ περιττὴ εὐλάβεια¹⁾. Εὐτυχὴς ὁ Ὅμηρος, ὅτι τέλος τοιοῦτον διορθωτοῦ ἔτυχεν, εὐτυχέστερος δ', ὅτι οἱ σύγχρονοι καὶ οἱ μεταγενέστεροι τὴν πρὸς τὸν ποιητὴν εὐλάβειαν τοῦ κριτικοῦ ἐπεδοκίμασαν, εὐτυχεῖς τέλος καὶ ἡμεῖς, ὅτι ὁ τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος Χαλκέντερος, ὁ Lehrs, τὸ βαρὺ ἔργον ἀνεδέξατο, ἵνα τὰς ὁμηρικὰς τοῦ Ἀριστάρχου σπουδὰς συλλέξῃ καὶ ἐρμηνεύσῃ.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀρίσταρχος ἠθέτει πολλοὺς στίχους. Τὰ διαφοροῦμενα ἐθεώρει ἀμφίβολα καὶ ὡς ἀναρμόστως παρεμβεβλημένα. Διὰ τοῦτο ἠθέτει τὰ χωρία, ἅπερ ἀνακεφαλαιώσεις προηγουμένων στίχων²⁾ ἦσαν. Ὡσαύτως ἠθέτει οὐ μόνον τὰς συνωνύμους λέξεις, αἵτινες ἐν δυοῖς κατὰ συνέχειαν στίχοις εὗρισκοντο, διὰ τὸ περιττόν³⁾, ἀλλὰ καὶ στίχους ἀσθενῆ ἢ μὴ ποιητικὴν σημασίαν ἔχοντας⁴⁾. Ἐκ τούτου ὀρμώμενος ὁ Κικέρων εἶπεν· „Aristarchus Homeri versum negat, quem non probat“⁵⁾. Εὐτυχῶς δ' οὐ πάντας τοὺς στίχους, ὅσους ἠθέτει, ἐξήλειφεν, ἀλλὰ μόνον δι' ὀβελοῦ ἐσημείων⁶⁾. Δυστυχῶς ὁμως ὁ Ἀριστάρχειος ὀβελὸς ἐγένετο αἰτία, ὅπως οἱ τολμηρότεροι τῶν μεταγενεστέρων τοὺς δι' ὀβελοῦ σημειωθέντας ἐξαλείψωσιν. Ἐκεῖ δ', ἐνθα ὁ Ἀρίσταρχος εὗρισκε φράσεώς τινος δύο γραφὰς ἴσην σημασίαν ἐχούσας, προὔτιμα⁷⁾ τὴν μᾶλλον τῷ ὁμηρικῷ ἔθει ἀρμόζουσαν. Τούτου δ' ὁ μέγας ἀνὴρ ἐπετιύχανε διὰ τὴν βαθεῖαν γνῶσιν καὶ τὴν λεπτὴν αἰσθησιν,

1) Σχόλ. εἰς Ἰλιάδ. I, 222 „Ἀμεινον οὖν εἶχεν ἄν, φησὶν Ἀρίσταρχος, εἰ ἐγέγραπτο ἄψ ἐπάσσαντο (ἀντὶ ἐξ ἔρον ἐντο), ἢ ὅσον χαρίσασθαι τῷ Ἀχιλλεῖ γέυσασθαι μόνον· ἀλλ' ὁμως ὑπὸ περιττῆς εὐλαβείας οὐ μετέθηκεν, ἐν πολλοῖς οὕτως εὗρων φερομένην τὴν γραφὴν.“ Παράβαλ. Lehrs, De Arist. stud. homer. σελ. 375. 2) Παραδείγματος χάριν Ἰλιάδος A 365. Σ 444. Ὀδυσσ. Ψ 310. 3) Lehrs, De Aristarch. stud. Homer. σελ. 359. 4) Σχόλ. εἰς Ἰλιάδ. A 515 καὶ P 172 „Μεμείωκε τὴν ἔμφρασιν καὶ τὰ τοιαῦτα εἰωθεν ἀθετεῖν ὁ Ἀρίσταρχος.“ 5) Epistol. fam. III, 11. 6) Διὰ τοῦτο ὁ Δύσωνιος λέγει περὶ Ἀριστάρχου XVIII

Quique notas spurilis versibus opposuit.

7) Lehrs αὐτόθι σελ. 376 „Πῶς δ' αἱ καὶ Πῶς θ' αἱ. Καὶ οὕτως ἀκριβέστερον τὸ ὁμηρικὸν ἔθος ἀπεδείκνυτο· καὶ γὰρ ἄλλων τὸ θέον ἦν παραδέεσθαι καὶ τὸ σύνηδες προὔκρινετο.“

ἦν περί τε τὴν ὁμηρικὴν γλῶσσαν καὶ τὰ πράγματα αὐτὰ εἶχεν. Πρὸς δὲ ὁ Σαμόθραξ οὔτε τῶν ἐνστατικῶν, οὔτε τῶν λυτικῶν φίλος ἦν, οἵτινες περὶ πάντων ἀπορίας ἤγειρον καὶ λύσεις ἀπῆτουν. Παραδείγματος χάριν ἐν τῇ ἐποχῇ αὐτοῦ ἠγέρθη τὸ ζήτημα, διὰ τί ὁ ποιητὴς ἐν τῷ καταλόγῳ ἐκ τῶν Βοιωτῶν ἤρξατο. Πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο ὁ Ἀρίσταρχος ἀπεκρίνεται, ὅτι οὐδεμία αἰτία ὑπάρχει. Διότι, καὶ εἰ ὁ ποιητὴς ἐξ ἄλλων ἤρχετο, αὐθις ἡδύνατό τις τὴν αἰτίαν ζητεῖν¹⁾).

Κατὰ τὸν Σουίδαν ὁ Σαμόθραξ ἔγραψεν 800 ὑπομνήματα, δηλαδὴ παραφράσεις ἢ ἐξηγήσεις λέξεων, ὡς δείκνυνσι τὸ κάτωθι παράδειγμα²⁾. Ἐπειδὴ δ' ὁ Ἀμμώνιος συνέγραψε σύγγραμμα ἔχον τὴν ἐπιγραφὴν Περὶ τοῦ μὴ γεγονέναι πλείους ἐκδόσεις τῆς Ἀριστάρχου διορθώσεως³⁾, ἠγέρθη τὸ ζήτημα, εἰ ὁ Ἀρίσταρχος μίαν ἢ πλείονας διορθώσεις τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἐξέδω. Ὅτι ἐφέροντο δύο τοῦ Σαμόθρακος διορθώσεις, ἀναντίρρητον. Διότι συχνάκις ἐν τοῖς σχολίοις εὐρίσκομεν τὰς φράσεις αἰ Ἀριστάρχου, αἰ Ἀριστάρχειοι, διήλαττον αἰ Ἀριστάρχου, ἐν τῇ ἑτέρᾳ τῶν Ἀριστάρχου. Πολλαχοῦ δὲ φέρονται γραφαὶ τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἑτέρας τῶν διορθώσεων, ἢ καὶ τῶν δύο ὁμοῦ. Ἀλλὰ τὸ ζήτημά ἐστιν, εἰ αὐτὸς ὁ Ἀρίσταρχος καὶ τὰς δύο διορθώσεις ἐξέδω. Ὁ μὲν Villosion⁴⁾, οὗ τὴν γνώμην ἡσπασθη καὶ ὁ Wolf⁵⁾, νομίζει, ὅτι ἡ δευτέρα ἐκδοσις ἐγένετο ὑπὸ τῶν κληρονόμων, ἢ τῶν μαθητῶν τοῦ Ἀριστάρχου ἐκ τῶν παρεπιγραφῶν, ἢ κατὰ τὰ ὑπομνήματα καὶ τὴν στοματικὴν τοῦ δι-

1) Ἐντ. σχολ. εἰς Ἰλιάδ. Β 494 „Ἠρξαι δὲ ἀπὸ Βοιωτῶν κατὰ μὲν Ἀρίσταρχον οὐκ ἐκ τινος παρατηρήσεως.“ Ἐτερον σχόλιον „Ἀρίσταρχός φησι κατὰ ἐπιφορὰν αὐτὸν τὴν ἀρχὴν ποιήσασθαι· εἰ γὰρ καὶ ἀπ' ἄλλου ἔθρους ἀπῆρξατο, ἐζητοῦμεν ἂν τὴν αἰτίαν τῆς ἀρχῆς.“ 2) Σχολ. εἰς Ἰλιάδ. Β 435 „Μηκέτι νῦν δηθ' αὐθι λεγόμεθα] οὕτως αἰ Ἀριστάρχου λέξεις ἐκ τοῦ Β τῆς Ἰλιάδος· δηθὰ πολλὸν χρόνον· αὐθι αὐτοῦ, λεγόμεθα συναθροισόμεθα. Ὁ δὲ λόγος τοιοῦτος· μηκέτι νῦν ἐπὶ πολλὸν χρόνον αὐτοῦ συνηθροισμένοι μένωμεν.“ 3) Σχολ. Αἰδύμ. εἰς Ἰλιάδ. Κ 397. 4) Proleg. ad Iliad. σελ. 27. 5) Proleg. ad Homer. σελ. 238.

δασκάλου παράδοσιν. Ὁ δὲ Lehrs¹⁾ ἀποφαίνεται, ὅτι αὐτὸς ὁ Ἀρίσταρχος δύο διορθώσεις ἐποίησεν. Διότι τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ συγγράμματος τοῦ Ἀμμωνίου ἐρμηνεύει οὕτως· Περὶ τοῦ ὅτι οὐχ ὑπῆρχον πλείονες ἐκδόσεις τῆς Ἀρισταρχείου διορθώσεως. Ἡ τοῦ Villoison εἰκασία ὡς δυσχερείας παρέχουσα φαίνεται ἥτιον πιθανή. Διότι, εἰ οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἀριστάρχου ἐκ τῆς στοματικῆς παραδόσεως ἐποίουν διορθώσεις, ὥφειλον ἴσως εἶναι πολλὰ ἐκδόσεις καὶ οὐχὶ μία. Πρὸς δέ, τὰ τοιαῦτα τῶν μαθητῶν ἔργα μόλις ἠδύναντο περιβληθῆναι τὸ ὄνομα τοῦ διδασκάλου. Διὰ τοῦτο ἡ τοῦ Lehrs εἰκασία φαίνεται πιθανώτερα καὶ ἡ ἐρμηνεία αὐτοῦ οὐχὶ ἀφυῆς. Ὁ Ἀρίσταρχος λοιπόν, ὡς δοκεῖ, προϊόντος τοῦ χρόνου ἐν τῇ πρώτῃ διορθώσει κατεῖδεν ἁμαρτήματα, ἅπερ ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπειράθη ἐξαλείψαι. Διὰ τοῦτο δὴ καὶ ἐπαινεῖται ἡ δευτέρα διόρθωσις καὶ τοῦτο σημαίνει ἡ φράσις, πρότερον δὲ γράφων μετέγραψεν ὅστερον²⁾.

Εἰ καὶ αἱ ἐκδόσεις τοῦ Ἀριστάρχου μετὰ τῶν κριτικῶν αὐτῶν παρατηρήσεων οὐ περιῆλθον μέχρις ἡμῶν, ὅμως τὰ σχόλια πολλὰς ὁλοκλήρους φράσεις τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς περιέχουσιν. Διότι οἱ νεώτεροι κριτικοὶ νομίζουνσιν, ὅτι ἐκεῖ, ἔνθα ὑπάρχουσιν αἱ φράσεις, φησὶν ὁ Ἀρίσταρχος, σεσημείωται Ἀρίσταρχος, κατὰ μὲν Ἀρίσταρχον, αὐτὰς τὰς λέξεις τοῦ Σαμόθρακος ἐνορῶσιν. Διότι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ ἰδίως Διονύσιος ὁ Θοῤῥᾶξ, ὁ Παρμενίσκος, ὁ Τρύφων καὶ ὁ Αἰδύμος ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ διδασκάλου ἀπέσπων, τὰ δ' ἀποσπάσματα εἰς τὰ φερόμενα σχόλια εἰσέγγρυσαν. Πρὸς δὲ καὶ ἐκεῖ, ἔνθα μνεία τῆς διπλῆς γίνεται, ὑπάρχουσιν Ἀριστάρχειοι φράσεις. Διότι αὕτη ἦν σημεῖον, ὅτι ὁ κριτικὸς περὶ τῆς λέξεως, περὶ ἣ ἡ διπλῇ ἐσημείωσε τι³⁾. Ἡ τοῦ Ἀριστάρχου ἐκδοσις ταχέως ἐγένετο ἀξιωματικὴ μαρτυρία, Παράδοσις⁴⁾. Καὶ δὴ ἐν τοῖς σχολίοις συχνάκις εὐρίσκομεν τὰς

1) De Aristarch. stud. Homer. σελ. 27. 2) Σχόλ. εἰς Ἰλιάδ. T 386.

3) Ἐνετ. σχόλ. εἰς Ἰλιάδ. K 53. Λ 6. N 381. 4) Μέγ. ἐτυμολ. σελ. 815, 16

φράσεις, ἐπείσθη ἢ παράδοσις Ἀριστάρχῳ ¹⁾, ἐπείσθησαν αὐτῷ οἱ γραμματικοί ²⁾, ἐκράτησεν ἢ ἀνάγνωσις αὐτοῦ ³⁾, οὕτως ἔχει τὰ τῆς ἀναγνώσεως ⁴⁾. Τὸ δ' ἀξιοματικὸν τοῦ Ἀριστάρχου κύριος οὕτω μέγα ἦν, ὥστε οἱ τε σύγχρονοι καὶ οἱ μεταγενέστεροι οὐκ ἐτόλμων, ἵνα τῆς Ἀρισταρχείου διορθώσεως ἀποκλίνωσι καὶ ἐκεῖ, ἐνθα γραφὴ τις αὐτοῦ προδήλως ἡμαρτημένη ἦν ⁵⁾.

Τῶν δὲ πολυαρίθμων τοῦ Σαμόθρακος μαθητῶν ἀριθμοῦνται περὶ τοὺς τεσσαρακοντα, οἵτινες κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον περὶ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἡσχολήθησαν. Ἀλλ', ἐπειδὴ ἢ τῶν ἔργων αὐτῶν ἐξέτασις ἄγει ἡμᾶς εἰς μέγα μῆκος, παραπέμπομεν τὸν βολόμενον εἰς τὴν διατριβὴν τοῦ Sengbusch ⁶⁾ Ἀρισταρχείων τινῶν τὰ ἔργα πραγματευθέντος. Ἀλλ' ὁ Σαμόθραξ οὐκ εἶχε ὁπαδοὺς μόνον τοὺς ἰδίους μαθητάς. Διότι διὰ τῆς ὀξείας αὐτοῦ κρίσεως τοὺς τε συγχρόνους καὶ μεταγενέστερους εἰς δύο στρατόπεδα διείλεν. Οἱ μὲν θερμοὶ τῆς Ἀρισταρχείου κριτικῆς ὁπαδοὶ ἦσαν, οἱ δ' ἔψεγον αὐτὴν καὶ ἰδίως οἱ περὶ τὸν Κράτητα, πρὸς οὓς μετ' ὀλίγον μεταβαίνομεν. Ὁ δὲ φιλολογικὸς ταύτης τῆς ἐποχῆς κόσμος διηρέθη εἰς Ἀρισταρχεῖους καὶ Κρατητεῖους. Διατριβαὶ καὶ συγγράμματα κατ' ἀλλήλων ἐγράφοιτο.

Πρὶν ὅμως μεταβῶμεν εἰς τὴν Περιγραμνὴν σχολὴν μνημονεύομεν τοῦ τελευταίου ταύτης τῆς περιόδου ἀνδρός, Αἰδύμου τοῦ Χαλκεντέρου καὶ Βιβλιολάθα ⁷⁾. Οὗτος ἡσχολήθη μὲν καὶ περὶ ἄλλους ποιητάς, ἰδίως δὲ περὶ τὸν ἡμέτερον. Ὁ πολυμαθὴς ἀνὴρ ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ Περι τῆς Ἀριστάρχου διορθώσεως ἐπραγματεύετο

„Διαφέρει χρῆσις παραδόσεως· χρῆσις μὲν γὰρ λέγεται ἡ τῶν ἀρχαίων ποιημάτων μαρτυρία, παράδοσις δὲ ἡ τῶν γραμματικῶν· οἷον τὰ μὲν Ὅμηρου καλεῖται χρῆσις, τὰ δὲ Ἀριστάρχου τοῦ γραμματικοῦ παράδοσις.“

1) Σχόλ. εἰς Ἰλιάδ. Α 138. Ε 280. Φ 162. Ω 316. 2) Εἰς Ἰλιάδ. Π 415. 3) Εἰς Ἰλιάδ. Α 572. Ε 69. Ζ 150. 4) Σχόλ. εἰς Ἰλιάδ. Α 651. Ψ 387. 5) Σχόλ. εἰς Ἰλιάδ. Α 175. Μ 158, 193, 201, 258. 6) Homeric dissent. prior σελ. 130. 7) Σουίδας ἐν λ. Αἰδύμος ὅρα καὶ Fabric. Biblioth. Graec. I, 386 καὶ VI, 363.

τὰς πρὸ τοῦ Ἀριστάρχου, τὰς Ἀρισταρχείους καὶ τὰς μετὰ τοῦτον γραφάς. Διὰ τὴν ἀπώλειαν δὲ τούτου ὑπὲρ πάντα τὰ ἄλλα συγγράμματα τοῦ αὐτοῦ εἶδους ἄξιον λυπεῖσθαι. Ὁ Αἰδύμος ἐπεδοκίμαζε μὲν ἐν τοῖς πλείστοις τὴν τοῦ Ἀριστάρχου διόρθωσιν, ὅμως εἶχε καὶ τὴν ψῆφον ἐλευθέραν, ὅπως καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων ψηφίσῃ, εἴ τι τούτων κρεῖττον ἐφαίνεται. Ὁ Βιβλιολάθας κατὰ τὸ πλεῖστον ἔγραψεν ὑπομνήματα, ἅπερ ἦσαν συγκεφαλαιωτικά ἐπιτομαὶ τῶν ὑπομνημάτων τῶν προγενεστέρων. Διὰ τοῦτο ὁ Χαλκέντερός ἐστίν ὁ πάππος πάντων τῶν Σχολιαστῶν, οἵτινες ἀπὸ τοῦ πρώτου Μ·Χ αἰῶνα ἀρξάμενοι ἔργα ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ τοῦ Αἰδύμου εὐτελεῖ ἐποίησαν. Τὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα ὅμως τοῦ Αἰδύμου φερόμενα σχόλια νόθα εἰσὶ γραφέντα ὑπὸ ἀγνώστου γραμματικοῦ ἀποσπάσαντος ἰδίως ἐκ τοῦ Αἰδύμου, οὗ καὶ μνημονεύει. Ἐν γένει ὁ Χαλκέντερος ἦν ὁ συγκεφαλαιωτικὸς νοῦς ταύτης τῆς περιόδου, ὡς ὁ Ἀριστοτέλης τῆς ἡγουμένης. Εἰς τοῦτον λήγει ἡ γονιμότης τῶν γραμματικῶν καὶ κριτικῶν τῆς Ἀλεξανδρείας. Διότι οἱ μετὰ τοῦτον ἢ ἐμμένουσιν ἐν τοῖς ὑπὸ τῶν προγενεστέρων εἰρημένοις, ἢ εἰς χεῖρονα ὁδὸν βαίνουνσιν. Ἀλλὰ πρὶν μεταβῶμεν εἰς τὴν ἐπομένην περίοδον τῆς ἱστορίας τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, ὀλίγας περὶ τῆς Περιγαμνῆς σχολῆς λέξεις χαράξωμεν.

Ἡ Περιγαμνὴ σχολὴ ἠκμαζε μὲν παραλλήλως πρὸς τὴν Ἀλεξανδρινήν, ὅμως οὐκ εἵπομέν τι περὶ αὐτῆς, ὅπως μὴ τὴν σειρὰν τῶν Ἀλεξανδρινῶν διακόψωμεν. Ὡς οἱ Πτολεμαῖοι ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, οὕτως οἱ Ἀτταλοὶ ἐν Περιγάμῳ τοὺς σοφοὺς τῆς ἐποχῆς ἄνδρας ἐπέσπων. Ἡ δὲ πολιτικὴ αὐτῶν ζηλοτυπία καὶ εἰς τοὺς περὶ αὐτοὺς σοφοὺς μεταδοθεῖσα ἐπὶ τῶν ὁμηρικῶν σπουδῶν ἐπέδρασεν. Καίπερ μὴ γινώσκοντες, εἰ ἐν Περιγάμῳ, ὡς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὑπῆρχε Μουσεῖον, ὅμως ἐκ τῶν Περιγαμνῶν κίκλων τοῦ Σουίδα¹⁾ ἀνάλογόν τι εἰκάζομεν. Ὁ δὲ Στράβων²⁾ ἱστορεῖ, ὅτι Εὐμένης ὁ δεύτερος κατεσκεύασε βιβλιοθήκας. Ἐν

1) Ἐν λ. Μουσαῖος Ἐφέσιος. 2) ΧΠΙ, 4.

Περγάμῳ ἐπὶ τοῦ πρώτου ἤδη Ἀττάλου αἱ σπονδαὶ τῆς φιλοσοφίας, τῆς μαθηματικῆς καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἤκμαζον.

Ἀρχηγὸς δὲ τῆς Περγαμηνῆς σχολῆς ἦν Κράτης ὁ Μαλλώτης¹⁾, σύγχρονος τοῦ Ἀριστάρχου. Ὁ στωικὸς οὗτος φιλόσοφος πρεσβευτὴς ὑπὸ Εὐμένους τοῦ δευτέρου εἰς Ῥώμην πεμφθεὶς ἐπὶ τινα χρόνον τοὺς νέους ἐκεῖ ἐδίδασκεν. Περὶ τοῦ κριτικοῦ τούτου μεγάλη διαφωνία ἐπικρατεῖ. Ὁ μὲν Wolf²⁾ μῆτε ὡς γραμματικόν, μῆτε ὡς ἐξηγητήν, μῆτε ὡς κριτικόν ἀναγνωρίζει, ὁ δὲ Nitzsch³⁾ ἄκριτον τοῦ Ἀριστάρχου ἀντίπαλον ὀνομάζει. Τὸναντίον ὁ B. Thiersch⁴⁾ μετὰ τινος ἐπιτυχίας ἐπειράθη, ἵνα τὴν ὑπὸ τῆς ἀρχαιότητος ἤδη ἀφαιρεθεῖσαν ἀξίαν τοῦ ἀνδρὸς ἀποδώσῃ. Ὁμολογοῦμεν μὲν, ὅτι ὁ Μαλλώτης τοσοῦτον τῆς ὀρθῆς ὁμηρικῆς κριτικῆς ἀπέσχεν, ὅσον τῆς Ἀρισταρχείου ἀπέκλινεν, ἀλλὰ καὶ αἱ κρίσεις τῶν εἰρημένων σοφῶν ἀνδρῶν ἐν μέρει ὑπερβολικαὶ εἰσιν. Ὁ Σαμόθραξ τὴν σοφίαν τοῦ Ὀμήρου ἐν στενοῖς ὁρίοις περιορίσας ἀναντιρρήτως μέγα πρὸς τὰ κρείττω βῆμα ἐποίησεν, ὁ Μαλλώτης ὅμως, ὡς φιλόσοφος καὶ ὡς ζῶν ἐν αἰμοσφαίρᾳ, ἐν ᾗ αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι ἤκμαζον, οὔτε ἐπιτῆδειος ἦν, οὔτε τὴν κλίσιν ἡσθάνετο, ὅπως τὸν Θεσπέσιον ποιητὴν στέρησῃ τῶν γνώσεων, ἃς οὔτε αὐτὸς οὔτε οἱ περὶ αὐτὸν ἠγνόουν. Ἐν ᾧ ὁ Ἀριστάρχος μέγα βῆμα ἐποιεῖ, ὁ Κράτης διετῆρει τὴν ἀρχαίαν τῆς κριτικῆς μέθοδον, ἣν οἱ πρὸ αὐτοῦ φιλόσοφοι καὶ σοφισταὶ εἶχον. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ παρὰ φιλοσόφου⁵⁾ ταύτης

1) Σουίδας ἐν λ. Κράτης. 2) Proleg. ad Homer. σελ. 279, σημ. 70.

3) Ὅρα ἐπίκρισιν τῆς διατριβῆς τοῦ Cramer, Vorschule zu Homer ἐν τῇ Allg.

Literaturzeitung 1831 ἀριθμ. 90 σελ. 715. 4) Ueber das Zeitalter und Vaterland des Homer σελ. 29 — 64. 5) Εὐφυνέστατα ὁ Σενέκας λέγει Epist.

LXXXVIII, 4 „Nisi forte tibi Homerum philosophum fuisse persuadent,

quum iis ipsis quibus colligunt negent. Nam modo stoicum illum faciunt,

virtuten solam probantem et voluptates refugientem et ab honesto ne immortalitatis quidem pretio recedentem; modo Epicureum, laudantem statum

quietae civitatis et inter convivia cantusque vitam exigentis: modo Peripateticum modo Academicum“

τῆς ἐποχῆς ὡς διορθωτοῦ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν οὐ κρείττονα προσεδοκῶμεν.

Ὁ Κράτης ὁμως τὴν μέθοδον ταύτην ἐπὶ τὰ βελτίω ἀνέπτυξεν. Ὁ κριτικὸς ἐξέδω Διορθώσιν τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας ἐν βιβλίοις θ', ἣτις ὑπὸ τε τῶν Σχολιαστῶν καὶ τοῦ Εὐσταθίου συχνάκις μνημονεύεται. Αἱ δὲ παρατηρήσεις αὐτοῦ ἦσαν ἐθνογραφικαί, τοπογραφικαί, γεωγραφικαί, αἰσθητικαὶ καὶ γενικωτέρου τινὸς εἵδους γραμματικαί. Ἄν δέ τις ταύτας παρατηρήσῃ ἐμβριθῶς, εὐρίσκει μὲν ἴσως ἀμαρτήματά τινα, ὁμως ἐκ τούτων οὐ δύναται τὸν Κράτητα ἀκριτον τοῦ Ἀριστάρχου ἀντίπαλον ὀνομάσαι. Εἰ καὶ ὁ Μαλλώτης οὐκ εἶχε τὴν γραμματικὴν τοῦ Σαμόθρακος αἰσθησιν, ὁμως τῇ ἀνωμαλίᾳ ἐπόμενος ἴσως οὐ διέφθειρε τὰ ὁμηρικὰ ἐπη, ὡς ὁ Ἀρίσταρχος, ὅστις τὴν ἀναλογίαν προείλετο¹⁾. Ὁ Περγαμηνὸς κριτικὸς τοῦ συγγράμματος τοῦ Χρυσίππου ἐπωφεληθεὶς συνέγραψεν ἐξ βιβλία περὶ ἀνωμαλίας²⁾ κατὰ τῆς ἀναλογίας τοῦ Ἀριστάρχου. Εἰ καὶ ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ ἡ Ἀριστάρχειος σχολὴ ἐκράτει, καὶ πρὸς τὸν Κράτητα δυσμενῶς εἶχεν, ὁμως περιεσώθησαν ἡμῖν εἰδήσεις, καθ' ἃς ὁ ἀνὴρ ἐν οὐ σμικρᾷ τιμῇ ἦν. Ὁ μὲν Γέλλιος ὀνομάζει αὐτὸν grammaticum illustrem, ὁ δ' Οὐάρερον grammaticum nobilem, πολλαχοῦ δὲ τὸν σχολίων ὀνομάζεται Ὁμηρικὸς, Κριτικὸς, Κορυφαῖος κριτικῶν. Κατὰ δὲ τὸν Σουίδαν³⁾ αὐτὸς ὁ Ἀρίσταρχος μεταβάς εἰς Πέργαμον διημιλλήσατο πρὸς τὸν ἄνδρα.

Ὡσαύτως οἱ τοῦ Κράτητος μαθηταί, ὅτινες Κρατήτριοι, ἢ οἱ ἐκ Περγάμου γραμματικοὶ ὀνομάζονται, ἡσχολοῦντο περὶ τὸν Ὅμηρον. Ἐξοχώτεροι τούτων εἰσὶ Ζηρόδοτος ὁ νεώτερος γράψας Πρὸς τὰ ὑπ' Ἀριστάρχου ἀφαιτούμενα, Βιβλία δέκα περὶ τῆς ὁμηρι-

1) Gell. N. A. II, 25 „Ἀναλογία est similitudo similis declinatio, quam quidem proportionem vocant. Ἀνωμαλία est inaequalitas declinationum, consuetudinem sequens. Duo autem Graeci grammatici illustres Aristarchus et Crates summa ope ille ἀναλογίαν, hic ἀνωμαλίαν defensitavit.“ 2) Λογόν. Λαέρτ. VII, 192. 3) Ἐν λ. Ἀρίσταρχος.

κῆς συνηθείας, ἐν οἷς τὴν ὁμηρικὴν γλῶσσαν ἐξήταξε καὶ Λύσεις ὁμηρικῶν ἀπορημάτων¹⁾. Πρὸς δὲ μαθηταὶ τοῦ Κράτητος ἦσαν ὁ Ταυρίσκος, ὁ Τήλεφος, ὁ Ἰξίων, Πτολεμαῖος ὁ Ἀσκαλωνίτης, ὁ περὶ τῆς Κρατητείου αἰρέσεως συγγράψας καὶ πλεῖστοι ἄλλοι. Τὰς ἀρχὰς τοῦ Κράτητος ἠσπάζοντο, ὡς εἰκός, καὶ οἱ φιλόσοφοι, ὡς Παναίτιος ὁ Ρόδιος. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Μαλλώτου σφοδρὸν πρὸς τοὺς Ἀρισταρχεῖους πόλεμον ἤγειραν. Καὶ ἐν ᾧ ὁ Σαμόθραξ πρὸς τὸν Μαλλώτην ἐπιστημονικὰς ἐριδας εἶχεν, οἱ μαθηταὶ τούτων ἐτρεψαν αὐτὰς εἰς ἀκόσμους ἐριδας. Πρὸ πάντων δὲ διακρίνεται ὁ Κρατήτειος Ἡρόδικος, ὅστις ἐν τινι ἐπιγράμματι τὴν πρὸς τοὺς Ἀρισταρχεῖους ἐχθρὰν αὐτοῦ δι' ὕβρεων ἐδήλωσεν²⁾.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Διάδοσις καὶ περιπέτεια τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἀπὸ Διδύμου τοῦ Χαλκεντέρου μέχρι Πορφυρίου.

Ἡ Ἑλλὰς ἤδη πρὸ πολλοῦ τὴν αὐτῆς ἐλευθερίαν ἀπώλεσεν. Οὔτε Πτολεμαῖοι, οὔτε Ἀτταλοὶ τοὺς νόας τῆς ἐποχῆς ἐπέσπων. Τῇ δὲ τοῦ Ἑλληνισμοῦ πτώσει ἡ πτώσις τῆς πνευματικῆς γονιμότητος καὶ ὀξυνοίας ἀκολουθεῖ καὶ σὺν ταύτῃ αἱ ὁμηρικαὶ σπουδαί, ἂν μὴ μαραίνωνται, ἐξαμβλοῦνται. Τούτου ἕνεκεν ὀλίγων μόνον ἀνδρῶν δυνάμεθα μνημονεῦσαι, καὶ τούτων σμικρὸν ἐπὶ τῆς τύχης τῶν

1) Ἐνετ. σχόλ. εἰς Ἰλιάδ. Α 1. Β 12. Γ 236. 2) Ἀθην. Ε 222

Φεύγει Ἀριστάρχειοι ἐπ' εὐρέα νῶτα θαλάσσης

Ἑλλάδα, τῆς ξουθῆς δειλότεροι κεμάδος,
γωνιοβόμβυκες, μονοσύλλαβοι, οἷσι μέμηλεν
τὸ σφιν καὶ τὸ σφῶν καὶ τὸ μιν ἡδὲ τὸ νίν.

Τοῦθ' ὑμῖν εἴη δυσπέμφελον· Ἡροδίκῳ δὲ
Ἑλλὰς αἰεὶ μίμνοι καὶ θεόπαις Βαβυλών.

ὁμηρικῶν ἐπιδρασάντων. Διότι ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ οἱ γραμματικοὶ περὶ τὴν ἑρμηνείαν τῶν ἐπῶν ἀσχολούμενοι οὐ συχνάκις εἰς τὴν κριτικὴν τὸν νοῦν προσέχουσιν. Οὗτοι ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τινὰ τῶν φερομένων διορθώσεων σπανίως ἐξέρχονται ταύτης, ὅπως τὴν γραφὴν ἄλλης διορθώσεως ἐπαινέσωσιν, ἢ ψέξωσι, καὶ ἔτι σπανιώτερον ἰδίαν δίδουσιν. Ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην οἱ κριτικοὶ ταύτης τῆς περιόδου εἰσὶν ἐκλεκτικοὶ ἄνευ βεβαίας καὶ ὠρισμένης ἀρχῆς ἐπιδοκιμάζοντες ἢ ἀποδοκιμάζοντες. Μόλις δὲ παρὰ τοῖς κρείττοσι τῶν γραμματικῶν μνεία τῆς ἀναλογίας καὶ ἀνωμαλίας γίνεται. Ἀλλ' ὅσον λυπούμεθα διὰ τὸ ἄγονον καὶ τὴν ἀκρισίαν ταύτης τῆς περιόδου, τοσοῦτον χαίρομεν, ὅτι οἱ ἄνδρες αὐτῆς οἰοεὶ τὴν ἰδίαν ἀσθενεῖαν κατιδόντες τολμηρῶν διορθώσεων ἀπέσχον. Διότι αἱ διορθώσεις τούτων ἔμελλον εἶναι οὕτως ἀκριτοί, ὥς καὶ αἱ ἑρμηνεῖαι.

Ὡς ἐπισημότερος ἀνὴρ ταύτης τῆς περιόδου λέγεται ὁ τοῦ Αἰδύμου Θρεπτός, Ἀπίων ὁ ἐπικληθεὶς Μόχθος¹⁾. Οὗτος ἐπὶ μὲν Τιβερίου καὶ Κλαυδίου ἐδίδαξεν ἐν Ῥώμῃ, ὅπου Πλίνιος ὁ πρεσβύτερος ἐγνώρισεν αὐτόν, ἐπὶ δὲ Καλιγούλᾳ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐπανελθὼν διάδοχος τοῦ γραμματικοῦ Θέωνος ἐγένετο. Ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἐπιμελείας πολλὰς καὶ παντοίας γνώσεις κτησάμενος καὶ τῶν συγχρόνων προέχων ὠνομάζετο Πλειστονίκης²⁾, περιεργότατος γραμματικῶν³⁾, ἀνὴρ δοκιμώτατος⁴⁾ καὶ Ὀμηρικός. Ὁ Ἀπίων ἔγραψε σύγγραμμα Γλῶσσαι ὁμηρικαί, οὗ ὁ Εὐστάθιος⁵⁾ συχνάκις μνημονεύει. Ὁ γραμματικὸς οὗτος κατὰ τὸν Σενέκαν⁶⁾ ἔλεγεν, ὅτι ὁ Ὅμηρος τοὺς πρώτους τῆς Ἰλιάδος στίχους τελευταῖον ἐποίησεν. Διότι ὁ ποιητὴς διὰ τοῦ ΜΗ (τοῦ Μῆνιν ἄειδε) τὰς 48 τῆς τε Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας ῥαψωδίας ὑπὴνίχθη. Ὡς δ' ὁ Κράτης ἐν τῇ ἡγουμένῃ περιόδῳ, οὕτως

1) Σουΐδας ἐν λ. Ἀπίων. 2) Gell. N. A. V, 14 καὶ VI, 8. Παράβαλ. Κλήμ. Ἀλεξ. Στρωμ. I, 235. 3) Εὐσέβ. Εὐαγγ. προπ. X, 10. 4) Τατιαν. Πρὸς Ἑλλήν. κεφ. 37. 5) Εἰς Ἰλιάδ. σελ. 476. 6) Epist. LXXXVIII, 34.

ὁ Ἀπίων ἐν τῇ παρούσῃ ἔδιδε μεγάλας διαστάσεις τῇ τοῦ Ὁμήρου σοφίᾳ¹⁾. Εἰ καὶ ὡς γραμματικὸς ὁ Ἀπίων πάνν ὀλίγα ἄξια λόγον ἐποίησεν, ὅμως ὡς ἐρμηνευτὴς τῶν ὁμηρικῶν λέξεων πλεῖστα καὶ διὰ τοῦτο συχνάκις μνημονεύεται²⁾. Ὁ Μόχθος ἐξέδω καὶ διόρθωσιν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, ἧς οὔτε τὴν σχέσιν πρὸς τὴν Ἀριστάρχειον, οὔτε ἄλλο τι δυστυχῶς γινώσκομεν. Ἡ διόρθωσις ὅμως αὐτοῦ ὑπὸ μὲν τῶν ἀρχαίων μέγα ἐτιμᾶτο, ὑπὸ δὲ τῶν νεωτέρων ἢ τελευταία τῶν σπουδαιοτέρων ὁμηρικῶν διορθώσεων θεωρεῖται. Καθ' ὅλου εἰπεῖν, ἐν τοῖς λευφάνοις τῶν ἔργων τοῦ Ἀπίωνος εὐρίσκομεν μὲν ματαιότητά τινα καὶ σοφιστικὴν, ὅμως οὐ δυνάμεθα πιστεῦσαι καὶ τὰ ὑπὸ Ἰωσήπου περὶ αὐτοῦ λεγόμενα. Διότι ὁ Ἰουδαῖος, ὡς καὶ ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ τούτου τοῦ βιβλίου εἴρηται, ἔγραφεν ἐξ ἐθνικοῦ μίσους πρὸς τὸν εἰς Ῥώμην κατὰ τῶν Ἰουδαίων πρσεβέυσαντα³⁾. Ἀπολλώνιος δ' ὁ Θέωνος, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μαθητὴς τοῦ Ἀπίωνος, διώρθω τὴν ὁμηρικὴν φράσιν ἀνηρεῖψαντο⁴⁾ εἰς ἃν ἤρεῖψαντο.

Περὶ τοὺς χρόνους δὲ τοῦ Ἀπίωνος Σέλευκος ὁ Ἀλεξανδρεὺς⁵⁾ ὑπεμνημάσισε τὴν τε Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν καὶ πεντάκις ἐν τοῖς ἐνετικοῖς σχολίοις ὡς διορθωτὴς τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν μνημονεύεται. Ἀλλ' ὁ Gräfenhan⁶⁾ εἰκάζει, ὅτι οὗτος οὐκ ἐποίησεν ὀλόκληρον διόρθωσιν, ἀλλ' ὅτι αἱ μνημονευόμεναι γραφαὶ ἐκ τοῦ ὑπομνήματος αὐτοῦ ἐλήφθησαν. Τοῦτο οὐ φαίνεται πιθανόν. Διότι τῷ Σελεύκῳ ἀποδίδεται πολὺ στιχος, ἢ μᾶλλον πολὺ στικτος ἐκδοσις⁷⁾. Ὁ δὲ κριτικὸς οὗτος προσέσχε τὸν ροῦν ἐπὶ τῆς στίξεως τῶς ὁμηρικῶν ἐπῶν⁸⁾. Ἐν γένει τὴν περιόδον ταύ-

1) Ἀχιλλ. Τάτιος „Μαρτυροῦσι δὲ Κράτης καὶ Ἀπίων, ὅτι ἀστρονόμος Ὁμηρος.“ 2) Fabr. Bibl. Graec. I, 503. 3) Κατὰ Ἀπίων. II, 12. 4) Ἰλιάδ. Υ 234. 5) Σουίδ. ἐν λ. Σέλευκος. 6) Geschichte der class. Phil. III, 259. 7) Σχολ. εἰς Ἰλιάδ. Α 340 „Σέλευκος ἐν τῇ πολυστίχῳ γραφει ἀναιδέος· εὐεπίφορον γὰρ εἶναι τὸν Ἀχιλλεῖα εἰς τὸ ἀναιδῆ καλεῖν τὸν Ἀγαμέμνονα· „αἶν ἀναιδείαν ἐπιειμένε, κερδαλέοφρον“ καὶ αὐτόθι 258 οἱ περὶ μὲν βουλήν] διὰ τοῦ ν βουλήν, οὐ διὰ τοῦ ι. Οὕτως Ἀρίσταρχος καὶ ἐν τῇ πολυστίχῳ.“ 8) Ἐπεσι μὲν ὀνειδίσον] Πτολεμαῖος καὶ Σέλευκος ἐπὶ τὸ ὀνειδίσον

την χαρακτηρίζει τοῦθ', ὅτι οἱ γραμματικοί, ὑπομνηματίζονται καὶ κριτικοὶ περὶ τὸν πνευματισμόν, τὸν τονισμόν καὶ τὴν στίξιν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἀσχολοῦνται. Τελευταῖον αἱ διορθώσεις τοῦ Σελεύκου πρὸς τὰς Ἀρισταρχείους παρβαλλονται. Ὁ δ' Ἀθήναιος διόρθωσέν τινα αὐτοῦ τῆς Ἀρισταρχείου προτιμᾷ¹⁾).

Ὡσαύτως Ἡρωδιανός, ὁ *Περὶ ὁμηρικῆς προσφῶδίας*²⁾ γράψας, κατὰ τὰ ἐνετικά σχόλια³⁾ διώρθωσε τὰ ὁμηρικὰ ἐπη καὶ γραφαὶ τινες αὐτοῦ μνημονεύονται. Ἀλλ' ὁ Gräfenhan⁴⁾ εἰκάζει, ὅτι αὐταὶ ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ εἰρημένου συγγράμματος τοῦ ἀνδρός, ὅπερ ἐν μεγάλῃ τιμῇ παρὰ τοῖς κριτικοῖς ἦν. Σύγχρονος δὲ τοῦ Ἡρωδιανοῦ ἦν Πτολεμαῖος ὁ Ἀσκαλωνίτης⁵⁾. Ἀνστεινῶς πρὸς πολλοῖς ἄλλοις ἀπώλεσθησαν δύο σπονδαῖα τοῦ ἀνδρός συγγράμματα *Περὶ τῆς Κράτητος αἰρέσεως*⁶⁾ καὶ *Περὶ τῆς ἐν Ὀδυσσεΐᾳ Ἀριστάρχου διορθώσεως*⁷⁾, ἐξ ὧν ἡδυνάμεθα κρίνειν ἀσφαλέστερον περὶ τῶν δύο σχολῶν τῆς ἡγουμένης περιόδου. Ἡ δ' ἀπώλεια τοσοῦτον λυπηρὰ ἐστίν, ὅσον ὁ Ἀσκαλωνίτης μηδετέρῳ τῶν ἀνδρῶν χαριζόμενος ἔκρινεν. Ἐκ τῆς μεγάλης δὲ πληθύος τῶν διορθώσεων αὐτοῦ κρίνοντες εἰκάζομεν, ὅτι ἡ κριτικὴ αὐτοῦ μέγα ἐτιμᾶτο. Πρὸς δὲ περιεσώθησαν γραμματικαί, ὀρθογραφικαὶ καὶ προσφωδιακαὶ τοῦ ἀνδρός παρατηρήσεις.

Διονύσιος Κάσσιος Λογγῖνος, ἐν Ἀθήναις ἐπὶ Καίσαρος Αὐρηλιανοῦ γεννηθεὶς καὶ μακρὸν χρόνον παρὰ τῇ βασιλίσει τῆς Παλμύρας, Ζηνοβίᾳ, διατρέψας ὡς μέγιστος τῆς αὐτοῦ ἐποχῆς κριτικὸς θαυμάζεται⁸⁾. Καὶ δὴ εὐρίσκομεν τὰς φράσεις *Κριτικὸς κατ' ἐξοχήν*, ἐν κρίσει *πρῶτος ὢν καὶ ὑπειλημμένος ἄχρι νῦν*⁹⁾, οὐ

στίξιν ἀξιοῦσι καὶ ὑποστίξιν κατὰ τὸ τέλος τοῦ στίχου, ἢ τὸ λεγόμενον, ὥσπερ γὰρ ἔσται, οὕτω καὶ ἐρῶ.“

1) V, 188 „Βέλτιον γὰρ οὕτως φησὶν ὁ Σέλευκος γράφεσθαι. Ἀρισταρχος δὲ οὐ θεόντως γράφει . . .“ 2) Σχόλ. εἰς Ἰλιάδ. Α 160. 3) Εἰς Ἰλιάδ. σελ. 209. 4) Geschichte der class. Phil. III, 332. 5) Σουίδ. ἐν λ. 6) Σχολ. εἰς Ἰλιάδ. Γ 155. 7) Σουίδ. ἐν λ. Πτολ. 8) Σουίδ. ἐν λ. Λογγ. 9) Πορφυρ. ἐν βίῳ Πλωτ.

κατὰ Λογγίνον κρίνειν¹⁾. Ὡς δ' ἡ τοῦ Ἀριστάρχου ἐν τῇ ἡγουμένῃ περιόδῳ γνώμη, οὕτως ἐν ταύτῃ ἡ τοῦ Λογγίνου μέγα κῦρος εἶχεν. Κατὰ τὸν Σουίδα²⁾ν ὁ Ἀθηναῖος κριτικὸς πρὸς πολλοῖς ἄλλοις συνέγραψεν Ἀπορήματα ὁμηρικὰ, Προβλήματα Ὀμήρου καὶ λύσεις, Εἰ φιλόσοφος Ὀμηρος, Περὶ τῶν παρ' Ὀμήρῳ πολλὰ σημαίνουσων λέξεων. Ὁ Lehrs³⁾ νομίζει, ὅτι τὰ Ἀπορήματα καὶ προβλήματα καὶ λύσεις ἦσαν τὸ αὐτὸ σύγγραμμα. Πιθανωτέρα ὅμως ἐστὶν ἡ τοῦ Gräfenhan⁴⁾ γνώμη, ὅτι ἐν μὲν τοῖς Ἀπορήμασιν ὁ Λογγίνος τὰς αὐτοῦ ἀπορίας περὶ τινῶν ὁμηρικῶν χωρίων ἐξέφραζεν, ἐν δὲ τοῖς Προβλήμασιν ὑπ' ὅσιν προγενεστέρονς συγγραφεῖς ἔχων ἀκριβεστέρων σπουδῶν προϊόντα συνέγραψεν. Παρ' Εὐσταθίου⁵⁾ εὐρίσκομεν ἀθετήσεις τινὰς τοῦ κριτικοῦ τούτου. Πιθανόν δ', ὅτι καὶ ἡ παρὰ Cramer⁶⁾ σημείωσις τῆς ὁμηρικῆς λέξεως ἀνόπαια ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Λογγίνου Περὶ τῶν παρ' Ὀμήρῳ πολλὰ σημαίνουσων λέξεων ἐλήφθη.

Μαθητὴς δὲ τοῦ Λογγίνου ἦν ὁ Μάλχος ἡ (κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἐξελληνισμὸν) Πορφύριος περὶ τὸ 233 Μ·Χ γεννηθεὶς καὶ τὸ 304 ἢ 305 ἐν Ῥώμῃ τελευτήσας⁶⁾. Ὁ Πορφύριος ἐκ τῆς Ἀρισταρχείου ἀρχῆς ὁρμώμενος, ὅτι ὁ Ὀμηρος ἐρμηνεύει ἑαυτὸν⁷⁾, ἡρμήνευε τὸν ποιητήν. Ἀνυστοχῶς ὅμως τὴν ἀρχὴν ταύτην οὐκ ἐφῆρμοζεν. Ὁ ἀνὴρ οὗτος κατὰ προτροπὴν τοῦ φίλου αὐτοῦ Ἀνατολίου ἐξέδω Ζητήματα ὁμηρικὰ, ἅπερ ἦσαν εἰσαγωγή τις εἰς τὰς Μεΐζους εἰς Ὀμηρον πραγματείας. Μέρος δὲ τού-

1) Θεοφύλ. Ἐπιστ. XVII. 2) De Aristot. stud. Homer. σελ. 228. 3) Geschichte der class. Phil. III, 229. 4) Εἰς Ἰλιάδ. Α 140, σελ. 67 „Καὶ οἱ ἀνωτέρω τούτου στίχοι κεῖται δοκῶν κατὰ τὸν Λογγίνον εἶναι παρὲνθετος. Ἔστι δὲ ἐκεῖνος τὸ “ ἄξω ἐλῶν. “ Αὐτόθι 295 „Τινὲς δὲ ἀρέσκονται, ὡς καὶ Λογγίνος δηλοῖ, νόθον εἶναι τὸν δεύτερον στίχον, οὗ κατάρχει τὸ σήμαινε[Σήμαιν', οὐ γὰρ ἔγωγ' ἔτι σοι πείσεσθαι οἶω], . . . “ 5) Anecd. Graec. I, 83. 6) Εὐνάπ. ἐν βίῳ Πορφυρίου. 7) Ζητήμ. ὁμηρ. σελ. 292 ἔκδ. Basil. 1551 „Πολλάκις μὲν ἐν ταῖς πρὸς ἀλλήλους συνουσίαις Ὀμηρικῶν ζητημάτων γιγνομένων, Ἀνατόλιε, καὶ μοῦ δεῖκνύναι περὶ τῶν ἐκείνου, ὡς αὐτὸς μὲν ἑαυτὸν τὰ πολλὰ Ὀμηρος ἐξηγεῖται . . . “

του τοῦ μεγάλου συγγράμματος, ὡς δοκεῖ, ἦν ὁ Κατάλογος, οὗ Σχολιαστής¹⁾ τις μνημονεύει. Πρὸς τούτοις ὁ Πορφύριος ἔγραψε *Περὶ τῶν παραλελειμμένων τῶ ποιητῆ ὀνομάτων*, *Περὶ τοῦ ἐν Ὀδυσσεΐα τῶν νομφῶν ἄντρον* καὶ *Περὶ τῆς Ὀμήρου φιλοσοφίας*²⁾. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ τελευταίου συγγράμματος ἕκαστος ὁρᾷ τὴν ποιότητα τῆς ἐρμηνείας τοῦ ἀνδρός. Μνείας δ' ἄξιά εἰσι τὰ σχόλια αὐτοῦ, ἅπερ μέχρι τοῦδε, καθ' ὅσον οἶδαμεν, οὐκ ἐξεδόθησαν ὁλόκληρα. Διότι πρῶτον ὁ Walckenaer, εἶτα ὁ Wassenbergh καὶ Matthae καὶ τελευταῖον ὁ Bekker μόνον μέρη τινὰ μετὰ τῶν ἐνετικῶν σχολίων ἐξέδωκεν. Οὐκ ὀρθῶς δὲ ὁ Πορφύριος ἢ ὁ Αἰδύμος συγγραφεὺς τῶν μικρῶν σχολίων ὀνομάζεται. Διότι ἐν τούτοις οὐ μόνον τοῦ Πορφυρίου, ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἰαμβλίου μνεία γίνεται. Ἡ δὲ Ἐπίτομος διήγησις εἰς τὰς καθ' Ὀμηρον πλάνας τοῦ Ὀδυσσεῶς ἐγράφη οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Πορφυρίου, ἀλλὰ κατὰ τινὰ πιθανότητα ὑπὸ Νικηφόρου Γρηγορά (1295—1359 M·X).

Ἐν τῇ βραχείᾳ περιγραφῇ ταύτης τῆς περιόδου ἕκαστος παρατήρησεν, ὅτι τὰ τῆς κριτικῆς ἔργα εἰσὶ πάνν ὀλίγα. Διότι οἱ σοφοὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἄνδρες περὶ τὴν ἐρμηνείαν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἀσχολοῦνται. Εἰ δὲ καὶ τὴν ἐπομένην περίοδον ἐπραγματενόμεθα, ξεμέλλομεν μνημονεῦσαι σχολίων καὶ σχολιαστῶν, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἐστὶ μέγιστος. Διότι ὃ τε Walckenaer³⁾ καὶ ὁ Villoison⁴⁾ βεβαιοῦσιν ἡμᾶς, ὅτι οὐδὲν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν χειρόγραφον ὑπάρχει, ὅπερ στερεῖται σχολίων. Ἀλλ', ἐπειδὴ οὔτε ἱστορίαν τῶν σχολίων καὶ σχολιαστῶν, οὔτε ἱστορίαν τῆς ἐρμηνείας τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν γράφομεν, τὴν ἐπομένην περίοδον παραλείπτειν ἐνομίσαμεν. Ὅμως ταύτην ὡς περιττὴν τῷ ἡμετέρῳ σκοπῷ παραλείποντες νομίζομεν οὐχὶ ἄσκοπον, ἵνα ἐν ἰδιαιτέρῳ κεφαλαίῳ εἴπωμεν ὀλίγα περὶ τε τῆς διαδόσεως τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν μετὰ τὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμ-

1) Εἰς Ἰλιάδ. Ο 333. 2) Σονίδ. ἐν λ. Πορφύρ. 3) Deschol. in Homer. inedit. σελ. 106. 4) Proleg. ad Apollon. lex. Homer. IX.

μάτων καὶ περὶ τῶν Προλεγομένων τοῦ Wolf, ἅπερ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν σπουδαίαν ἐποχὴν ἀποτελοῦσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Ἀναγέννησις τῶν ὁμηρικῶν σπουδῶν.

Τὰ ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρινῶν γραφέντα (τὰ πλεῖστά γε τούτων) οἱ Βυζαντινοὶ παραλαβόντες ἐσπούδαζον, ἢ ἡμίβρωτα ἐν κεκονιαμέναις βιβλιοθήκαις εἶχον. Περὶ τοὺς χρόνους δὲ τῆς πτώσεως τοῦ Βυζαντίου ἐν Ἰταλίᾳ κλίσις τις πρὸς τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν ἡγείρετο. Ἕλληνες δ' ἐκείσε διὰ διαφόρους αἰτίας ἀποδημοῦντες εἰς εὐρύτεραν ταύτης διάδοσιν συνεβάλλοντο. Καὶ δὴ ὁ μαθητὴς τοῦ ὁμηρικοῦ Εὐσταθίου Βαρλαάμ ἐν ἔτει 1339 πρεσβευτὴς εἰς Ἰταλίαν πεμφθεὶς τὸν Πετράρχην τὰ μεγάλα τῆς ἑλληνικῆς σοφίας μυστήρια ἐδίδασκεν. Παρὰ τοῦ ἀνδρὸς δὲ τούτου ὁ Πετράρχης ἔλαβε τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν χειρόγραφον, οὗ τέως ἐπιτομή τις τῆς Ἰλιάδος ἀγνώστου μαθητοῦ ἐφέρετο. Ὁ Βαρλαάμ εἰς τὸ Βυζάντιον ἐπανελθὼν, ὅπως τὴν ἀποτυχίαν τῷ πέμψαντι ἀναγγείλῃ, καὶ αὐθις εἰς Νεάπολιν ἐν ἔτει 1341 ἀποδημήσας ἦγε μεθ' ἑαυτοῦ Λεόντιον τὸν Πιλάτον, ὅστις ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Φλωρεντίας δύο περίπου ἔτη τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἐδίδασκεν. Ἐν δ' ἔτει 1429 ἐάλω ἡ Θεσσαλονίκη, ὅθεν Θεόδωρος ὁ Γαζῆς εἰς Ἰταλίαν ἀποδημήσας τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Φερράρας ἀνενέωσεν, ἢ, μᾶλλον εἰπεῖν, τὸ δεύτερον ἵδρυσεν. Ἐν τοῖς μάλιστα δ' εὐδοκιμήσασι τῶν μαθητῶν τοῦ Γαζῆ ἦν ὁ Ἀθηναῖος Δημήτριος Χαλκοκονδύλης, ὁ ἐν Φλωρεντίᾳ διδάξας καὶ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη διὰ τοῦ τύπου εἰς δύο τόμους ἐκδοῖς. Ἡ δ' ἐκδοσις αὕτη θεωρεῖται ἐκρεύσασα ἐκ τοῦ χειρογράφου, ὅπερ ὁ ὁμηρικὸς Εὐστάθιος ὑπ' ὅψιν εἶχεν.

Οὕτω λοιπὸν τὰ ὁμηρικὰ ἔπη καὶ αὐτοὶς ἐν τῇ ἐσπερίᾳ Εὐρώπῃ γνωστότερα ἐγένοντο. Οἱ δὲ μῦθοι, ἐν οἷς ὁ τοῦ ποιητοῦ βίος ἐλάνθανεν, ὡς ἱστορικαὶ ἀλήθειαι ἐνομίζοντο. Οἱ διδάσκαλοι τῶν τότε χρόνων τὸν βίον τοῦ Ὀμήρου συγγράφοντες ἐπλανῶντο καὶ ἐπλάνων, ὡς ὁ Petrus Candidus Decembrius¹⁾, ὁ Angelo Ambrogini (Politianus²⁾), ὁ Camerarius³⁾, ὁ Spondanus⁴⁾, ὁ Joh. Sander⁵⁾, ὁ Pasch⁶⁾ καὶ πλεῖστοι ἄλλοι. Ὁ δὲ πρὸς τὸν Ὀμηρον θαυμασμὸς οὕτω προέβη, ὥστε μέχρι τῆς γυναικωνίτιδος εἰσελάσας εὔρε πρόθυμον τὴν Γαλλίδα Anna Dacier, ὅπως διὰ γυναικείας τρυφερότητος τὸν ἀρρενωπὸν τοῦ Ὀμήρου χαρακτῆρα εἰκονίσῃ. Ἀλλὰ παραλλήλως πρὸς τὸν θαυμασμὸν καὶ τὸν ἔπαινον ὁ ψόγος καὶ φθόνος βαίνουσιν. Τοῦ γενικοῦ δὲ τούτου κανόνος οὐδ' ὁ Ὀμηρος ἐξηρέθη. Ἐν ἔτει 1687 τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας πληθούσης καὶ τοῦ 14ου Λουδοβίκου παρόντος ὁ Περώλτης χειρόγραφόν τι τοῦ Ἀββᾶ ὑπ' ὅψιν ἔχων ἐτόλμησεν, ἵνα τὸν Ὀμηρον ψέξῃ. Ἀλλ', ἐπειδὴ ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ θαυμασμοῦ οἱ ψόγοι σπανίως τυγχάνουσιν ἐπαίνων, ὁ Περώλτης ὑπὸ πάντων ἀποδοκιμασθεὶς ἐν τῷ ἐπομένῳ ἔτει ἐξέδω σύγγραμμα ἀπολογούμενος.

Ἀλλὰ μᾶλλον ἢ ἄκριτος πρὸς τὸν Ὀμηρον πίστις, ἣ οἱ ψόγοι τὸν ποιητὴν ἐζημίωσαν. Διότι οὕτως ἐδόθη ἄλλοις εὐκαιρία, ἵνα βιαιότεροι ἐπ' αὐτὸν ἐπέλθωσιν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἱστορίας σπεύδοντες, ὡς ἔδει, διερχόμεθα, οὐ μνημονεύομεν μικρῶν τινων ὑπαινιγμῶν ἄλλων σοφῶν ἀνδρῶν πλὴν τοῦ πολυθρνήτου Vico. Ὁ Ἰταλὸς οὗτος ἐν ἔτει 1744 σύγγραμμα περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς νέας ἐπιστήμης⁷⁾ ἐκδόνς ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ περὶ τῆς ἀνακαλίψεως τοῦ ἀληθοῦς, ὡς νομίζει, Ὀμηρον πραγματεύεται. Ὁ Vico οὐκ ἦν κάτοχος μεγάλων ἐπιστημονικῶν γνώσεων, ἀλλ'

1) Vita Homeri. Ἡ βιογραφία εἰρίσκεται χειρόγραφος καὶ φαίνεται, ὅτι συνεγράφη ἀπὸ τοῦ 1458—1479. 2) Oratio in expositione Homeri 1519. 3) Ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ πρώτου βιβλίου τῆς Ἰλιάδος 1538. 4) Homeri quae exstant omnia 1583. 5) De Homeri vita et scriptis collectanea, Magdeburg 1661. 6) De poetarum rege Homero dissertatio 1687. 7) Giamb. Vico, Principij die scienza nuov., Napoli 1744.

ἦν εὐφυής, ὀξύνονος παραδοξολόγος καὶ, οὕτως εἰπεῖν, εἶχε προφητικὸν πνεῦμα, δι' οὗ πολλὰς βραδύτερον ἐπιστημονικῶς ἀποδειχθεῖσας θεωρίας προεφήτευσεν, ἂν μὴ τὸ ἐναντίον εἰκάσωμεν, ὅτι οἱ μεταγενέστεροι παρὰ τούτου σιωπῶντες τὰ σπέρματα τῶν αὐτῶν θεωριῶν ἠντλήσαν. Καὶ δὴ ἐν τῷ ὁμηρικῷ ζητήματι οὐ λείπουσιν ὑπόνοιαι, ὅτι ὁ Wolf ὑπ' ὅσιν τὴν θεωρίαν τοῦ Vico εἶχεν, ἢ τι περὶ αὐτῆς ἤκουσεν. Ὅπωςδὴποτε ὁ Ἰταλὸς πρὸ μιᾶς πεντηκονταετηρίδος ἐν τῷ εἰρημένῳ συγγράμματι ἐκήρυσσεν, ὅ, τι βραδύτερον ἐπιστημονικώτερον ὁ Wolf ἀνέπτυσσεν. Διότι ἔλεγεν, ὅτι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἄγραφα ἐποιήθησαν, ὅτι ἐκ τῶν τοῦ Νουμᾶ χρόνων, ἐν οἷς τὴν γένεσιν τούτων ἢ τῶν τελευταίων μερῶν αὐτῶν τίθησιν, ὑπὸ τῶν ῥαψωδῶν παρεδίδοντο, ὅτι οἱ Πεισιστράτιδαι ταῦτα εἰς τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν κατέταξαν, καὶ ὅτι τέλος Ὅμηρός ἐστι ἔκφρασις τις τῆς δημοτικῆς ποιήσεως ἐκείνου τοῦ αἰῶνος, ὃν ἥρωικὸν ὀνομάζει. Ἐν γένει ὁ Ἰταλὸς παραβάλλει τὸν Ὅμηρον πρὸς τὸν τῶν Αἰγυπτίων Ἑρμῆν, ᾧ οὗτοι πάσας τὰς ἀνακαλύψεις ἀπέδιδον¹⁾. Ἐν τῇ βραχείᾳ ταύτῃ ἐκθέσει ἕκαστος ὁρᾷ, ὅτι ὁ Wolf βραδύτερον οὐκ εἶπε πλεονα. Ἀλλ' ἡ θεωρία τοῦ Ἰταλοῦ ἐμελλε τῇ λήθῃ παραδοθῆναι, εἰ μὴ ὁ Γερμανὸς ἐπιστημονικώτερον αὐτὴν ἀνέπτυσσεν.

Ὁ Wolf ἐστὶ γνήσιον προῖον τῆς αὐτοῦ ἐποχῆς. Διότι ὁ χρόνος, καθ' ὃν οἱ κατὰ τοῦ Ὁμήρου κεραυνοὶ ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ ἐσφυρηλατοῦντο, συμπίπτει τῇ ἐποχῇ, καθ' ἣν ἐπιδημικὴ τις νόσος εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐνσκήψασα τὰ παρὰ τῶν πατέρων παραδοθέντα κατέστρεφεν. Ὁ Wolf ὅμως μετὰ τῶν συγχρόνων συναναβὰς εἰς τὴν σφαῖραν ἐκείνην τῶν ιδεῶν, ὧν τὴν ἐφαρμογὴν οἱ πρὸ χιλιετηρίδων ἰδρυθέντες νόμοι οὐκ ἀνέχονται, οὔτε ἀπλοῦς θεατής, οὔτε κενὸς ἰδεολόγος κατέβη, ἀλλ' ὡς πυρφόρος Προμηθεὺς ἐκλεψε τὸ πῦρ, δι' οὗ πλεῖσται μυθολογίαι τοῦ βίου τοῦ Ὁμήρου ἐκάησαν. Εἰ καὶ ἡ θεωρία αὐτοῦ ἡμαρτημένη ἐλέγχεται, ὅμως τὸ σύγγραμμά ἐστι πολύτιμον καὶ ἴσως τὴν

1) Αυτόθι Libro terzo: della scoperta del vero Omero σελ. 379—413.

ἐπιστήμην μᾶλλον ὠφέλησεν, ἢ τὸ πολυθρύλητον τοῦ Bentley σύγγραμμα περὶ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Φαλάριδος. Τῷ μεγάλῳ τούτῳ ἀνδρὶ ὀφείλομεν τὴν ἀναγέννησιν τῶν ὁμηρικῶν σπουδῶν. Αἱ δ' ἰδέαι, ἐξ ὧν τὰ Προλεγόμενα τοῦ Wolf συνετέθησαν, ἐδημιουργοῦντο ἐν τῷ πνεύματι τοῦ συγγραφέως ἐκ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν οὗτος ἐσπούδαζεν. Ἦδη ἐν ἔτει 1779 εἰκοσαετῆς σπουδαστῆς ἐν Γοτίγγῃ ἔδειξε τῷ γνωστῷ φιλολόγῳ Heyne τὴν αὐτοῦ θεωρίαν. Ἀλλὰ τὴν ἀποδοκιμασίαν τοῦ ἀνδρὸς ἤκουσεν. Ἐν δὲ τῷ ἐπομένῳ ἔτει προὔτεινε τῷ βιβλιοπώλῃ Nicolai, ἵνα οὗτος τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ συγγράμματος ἀναδεχθῇ. Ἀλλ' ὁ βιβλιοπώλης τῆς δαπάνης φεισάμενος ἤρνήθη. Μετὰ τὴν διπλὴν δὲ ταύτην ἀποτυχίαν ὁ Wolf τὸ ἔργον ἀναβαλὼν καὶ εἰς τὰς φιλολογικὰς αὐτοῦ σπουδὰς χωρῶν ῥεῖποτε τὰς ἰδέας ἐκείνας ἐν νῷ συνέστρεψε καὶ ἐνάργειαν ἤρνετο. Ἀλλ' ἐνίοτε ἐπῆρχετο ἐπικαταλογισμὸς καὶ δειλὸς διὰ τὴν τόλμην τῶν σκέψεων ἐγίνετο. Ἀναγνοὺς δὲ γαλλικόν τι σύγγραμμα, ἐν ᾧ ὁ συγγραφεὺς τολμηρότερον καὶ αὐθαιρέτως ὁμοίαν πρὸς τὴν αὐτοῦ θεωρίαν ἐξέφραζε, δειλότερος ἐγένετο. Ἡ δὲ δειλία οὕτως ἐν αὐτῷ ἠϋξήσεν, ὥστε δώδεκα ὁλόκληρα ἔτη ἐν Ἀλλῇ τὴν ἱστορίαν τῆς γενέσεως τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν διδάσκων τὸν τέως συνήθη τρόπον οὐ παρέβη. Τελευταῖον τὴν ἔκδοσιν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἀναδεξάμενος κατ' ἔθος ὤφειλε προτάξαι πρόλογόν τινα τὴν κριτικὴν αὐτοῦ μέθοδον ἐξηγοῦντα. Προχωροῦσης δὲ τῆς ἐκδόσεως ὁ μέγας ἀνὴρ εἰργάζετο πρὸς τοῦτο καὶ ἐν ἔτει 1795 ἐξέδω τὰ Prolegomena ad Homerum, sive de operum Homericorum prisca et genuina forma variisque mutationibus et probabili ratione emendandi. Οὕτως αἱ ἰδέαι τοῦ ἀνδρὸς μακρὸν χρόνον ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ τεθαμμέναι μὲν, ἀλλ' οὐχὶ νεκραί, ζῶσαι δὲ μάλιστα καὶ ἐν τῷ γονίμῳ αὐτοῦ πνεύματι τρεφόμεναι εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν ὀρίζοντα ἀνεφάνησαν. Ἀλλ' οἱ τὰ Προλεγόμενα ἀναγνόντες παρετήρησαν τὸν τοῦ συγγραφέως φόβον, ὃν συνήθως πάσχουσιν οἱ ἀγωνιζόμενοι, ὅπως μεγάλας ἐπικρατούσας ἰδέας διασειώσιν. Ἰδίως δ' ὁ ἀνὴρ φοβούμενος, μὴ ἡ θεωρία αὐτοῦ ὡς

ψιλή υπόθεσις κατακριθῇ¹⁾, παντὶ σθένει ἐπειράτο, ὅπως αὐτὴν μέχρις ιστορικῆς ἀληθείας ἀνυψώσῃ.

Ἀλλὰ τίς ἄρά γε ἦν ἡ πρώτη τῶν Προλεγομένων τύχη; Ἄρά γε ὁπαδοὺς ἢ διώκτας εὗρον; Ὁ αἰὼν τοῦ Wolf ἠνύοει τολμηρὰς ὑποθέσεις καὶ δυνάμεθα εἰπεῖν, ὅτι οὗτος μὴ εὗρεθέντων ἀνδρῶν, ὅπως πολεμήσωσιν αὐτόν, ὅπου, ὅσον καὶ ὅπως ἔδει, εὐτυχῆς ἐγένετο. Τοῦτο δὲ λέγοντες οὐκ ἐννοοῦμεν, ὅτι ἐν τοῖς τῆς ἐκδόσεως τῶν Προλεγομένων χρόνοις, οἵτινες δὴ οἱ γονιμώτατοι τῆς φιλολογίας θεωροῦνται, οὐχ ὑπῆρχον σοφοὶ καὶ μεγάλοι ἄνδρες, ἀλλ' ἄλλο τι. Ὁ Wolf δεκαετηρίδας ὀπισθεν τῶν φιλολογικῶν αὐτοῦ ἐπάλξεων μετ' ἐχεμυθίας ὀχυρούμενος αἴφνης κατὰ τοῦ Ὀμήρου σφοδροῦ πυρὸς ἤρξατο, ἐν ᾧ πάντες ἀπαράσκευοι πρὸς ἄμυναν ἦσαν. Καὶ οἱ μὲν τῶν τότε φιλολόγων ἐν ἄλλοις τῆς ἐπιστήμης κλάδοις δεινοὶ ἦσαν, οἱ δ' ἐπυροβόλον ἐκεῖ, ἔνθα οὗτος ἦν ἄτρωτος, οἱ δ' ἀσθενῆ ὅπλα ἐβάλλον, οἱ δὲ καὶ ἠῦτομόλουν πρὸς τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ ἐκ τῆς ματαιότητος, ὅπως ὁπαδοὶ τῶν νέων ἰδεῶν φαίνονται, οἱ δ' ἐσεμνύνοντο, ὅτι τὴν θεωρίαν ταύτην πρότερον ἐγίνωσκον, ἢ ὁμοίας ἰδέας ἐξέφρασαν, οἱ δ' ἐπῆλθον λίαν βραδέως, ὅτε ἐκεῖνος ἤδη τὸ πεδῖον τῆς μάχης κατέλιπεν. Ἡ τοῦ Wolf λοιπὸν θεωρία αἴφνης τὰ πλεῖστα τῆς ἐπιστήμης ὀχυρώματα κατασχοῦσα ἐν τῇ πεποιθήσει τῶν σοφῶν τῆς Γερμανίας ἀνδρῶν οὕτως ἐδραία ἐγένετο, ὥστε νῦν ἀπαιτεῖται μείζων δύναμις, μείζων τόλμη καὶ εὐνούστεραι περιστάσεις, ὅπως τις τὴν ὑπ' ἐκείνου ἰδρυθεῖσαν θεωρίαν ῥίψῃ, ἢ αὐτὸς ἐδεῖτο, ὅπως τὴν περὶ Ὀμήρου τῆς ἀρχαιότητος πεποιθήσιν διασείσῃ. Εὐτυχῶς ὅμως τῆς θεωρίας ταύτης οἱ ὁπαδοὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν Γερμανίᾳ περιορίζονται. Παρὰ δὲ τοῖς σοφοῖς τῶν ἄλλων λαῶν ἡ παρὰ τῆς ἀρχαιότητος παραδοθεῖσα πεποιθήσις κρατεῖ. Ἀλλὰ καὶ ἐν τούτοις δύναται τις ἀριθμῆσαι πολλοὺς ὁπαδοὺς. Ἐν τοῖς πρώτοις τὴν θεωρίαν τοῦ Wolf ἐδέξαντο ὁ Ilgen,

1) Proleg. ad Homer. σελ. 109 „Conjecturas hujusmodi hodie vulgus infamare solet nomine Hypothesium. Dura conditio: ...“

ὁ G. Hermann καὶ ὁ W. Humboldt. Οἱ δ' ὡς δεινοὶ τότε νομιζόμενοι φιλόλογοι, ὁ Heyne καὶ ὁ Herder, ἔλεγον, ὅτι καὶ οὗτοι τὴν θεωρίαν ἐγίνωσκον· ἰδίως δ' ὁ πρῶτος δισχυρίζετο, ὅτι ὁ Wolf τὰς ιδέας τῶν Προλεγομένων ἐκ τῶν παραδόσεων αὐτοῦ ἐσφετερίσθη. Ἀλλ' ἡ δυσφημία αὕτη οὕτω τὴν χολὴν τοῦ συγγραφέως τῶν Προλεγομένων ἤγειρεν, ὥστε διὰ σειρᾶς εἰρωνικῶν ἐπιστολῶν πρὸς τὸν τότε μέγαν καὶ πολὺν Heyne ἀπεκρίθη. Ὁ εἰρωνευθεὶς ἐσιώπησε μὲν τότε, βραδύτερον δ' ἐμέμφετο τὸν Wolf ὡς ἀκόσμοις ὅπλοις χρησάμενον. Ὁ Heyne οὐκ ἦν μὲν γονίμου νοὸς ἄνθρωπος, ὅμως καὶ τούτῳ, ὡς δοκεῖ, ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα, ὅτι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη κατ' ὀλίγον ἐποιήθησαν, ὡς ἐν τινι ἐπιστολῇ πρὸς τὸν Zoega ἐν ἔτει 1790 ἀποφαίνεται. Ἀλλ' ἐν μὲν τῇ κεφαλῇ τοῦ Heyne ἐγεννήθη εἰκασία, ἐν δὲ τῇ τοῦ Wolf ἐδημιουργήθη θεωρία. Σαφέστερον ὅμως ἤρνεϊτο τὴν προσωπικὴν τοῦ Ὁμήρου ὑπαρξίν ὁ Zoega, οὗ τὰ περὶ Ὁμήρου μετὰ τὸν θάνατον ἐν ἔτει 1788 ἐξεδόθησαν¹⁾. Διότι ὁ ἀνὴρ οὗτος εἰς τὴν πατρίδα, τὴν ἐποχὴν καὶ τὰ ἔπη τοῦ Ὁμήρου ἀπιδὼν ἤρνεϊτο τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ ὑπαρξίν. Ἴσως καὶ ἄλλοι πολλοὶ τοιαύτας ιδέας ὠνειροπόλουν, ὅμως οὐκ ἐτόλμων τὴν ἰδίαν πεποιθήσιν ἀποφανθῆναι. Καὶ δὴ ὁ μέγιστος ἰδεολόγος Fichte μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν Προλεγομένων ἔγραψεν, ὅτι καὶ οὗτος ἐκ τῶν προτέρων (a priori) ἔφθασεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅπερ ὁ Wolf δι' ἱστορικῶν ἀποδείξεων ἐδήλωσεν²⁾. Ἀλλ' οὗτος ἀπεκρίθη μετ' εἰρωνείας.

Ἀλλ', ὅσον εὐτυχὴς ὁ Wolf παρὰ τοῖς φιλόλογοις ἐγένετο, τοσοῦτον τῶν προσδοκιῶν ἀπέτυχε τὴν μαρτυρίαν τῶν μεγάλων τῆς αὐτοῦ ἐποχῆς ποιητῶν ἐπικαλεσάμενος, ὅπως ἀποφανθῶσιν, εἰ ἐν πνεῦμα δύναται οὕτω μεγάλα ποιήματα ποιῆσαι³⁾. Διότι οἱ ποιηταὶ ὀρθότερον τῶν φιλόλογων ἔκριναν. Καὶ δὴ ὁ τοῦ Ὁμήρου μεταφραστὴς Voss, ποιη-

1) Zoega's Abhandlungen VII, σελ. 307. Ἐξεδόθησαν ὑπὸ Welcker.

2) G. Fichte's Leben und literar. Briefwechsel II, 432—436. 3) Prolegom. ad Homer. σελ. 116—117.

τῆς καὶ φιλολόγος διάσημος, οὐκ ἠδύνατο πλανηθῆναι ἐκ τῶν ἀσθενῶν τοῦ Wolf ἀποδείξεων. Ὁ δὲ Wieland τὸν ἄνδρα ἀποδοκιμάσας ἐνέμενεν ἐν τῇ θεωρίᾳ, ὅτι ὁ Ὅμηρος κατὰ τὸ προϋπάρχον σχέδιον τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν ἐποίησεν¹⁾. Τῷ μὲν Schiller ἡ τοῦ Wolf θεωρία ἐφάνη βάρβαρος, ὁ δὲ Göthe τὸ μὲν πρῶτον ἠδέως τὰς ιδέας αὐτοῦ ἀσπασάμενος²⁾, βραδύτερον ὁμως τὴν αὐτοῦ πλάνην ὁμολογήσας ἐπεῖπεν, ὅτι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ὡς ὅλα αἰσθάνεται. Καὶ ἐν γένει τὴν ἐνότητα τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ὁμολογοῦσι πάντες, ὅσοι οὐχὶ ἐκ φιλολογικῶν, ἀλλ' ἐξ αἰσθητικῶν ἀρχῶν ὀρμῶνται, ὡς ὁ Tieck, ὁ Vischer καὶ πλεῖστοι ἄλλοι³⁾.

Τοιαύτη λοιπὸν ἦν ἡ τύχη τῶν Προλεγομένων τοῦ Wolf. Ὁ μέγας ἀνὴρ ἡμαρτε νομίσας, ὅτι, ἂν τὴν γραφὴν ἐν τοῖς χρόνοις τῆς γενέσεως τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἄγνωστον ἀποδείξῃ, συνάμα ἀπεδείκνυνεν, ὅτι τὰ τῷ Ὁμήρῳ ἀποδιδόμενα ἔπη οὐκ ἦσαν προϊόντα ἐνὸς μόνου πνεύματος, ἀλλὰ πλειόνων. Τοῦτο ὁμως τὸ ἐναντίον ἀποδεικνύει. Διότι ἡ μνήμη, ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ κεφαλαίῳ εἶρηται, ἱκανή ἐστίν, ὅπως συλλάβῃ καὶ διατηρήσῃ μακρὰ ἔπη, οἷα ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια, καὶ ἡ τῆς γραφῆς ἄγνοια, εἰ ἀπεδείκνυτο, μέγα ὄπλον κατὰ τῆς θεωρίας τοῦ Lachmann ἐστίν. Διότι τῆς γραφῆς ἀγνώστου οὐσῆς ἕκαστος ἐπιτρέπει τῷ Ὁμήρῳ μεζίονας καὶ πλείονας ἀντιφράσεις, ἢ ὅσας οἱ περὶ τὸν Lachmann ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσιν εὐρίσκουσιν.

1) L. Friedländer, Die Homerische Kritik von Wolf bis Grote σελ. 5.

2) Ἐν τῷ ποιήματι Hermann und Dorothea

Erst die Gesundheit des Mannes, der, endlich vom Namen Homeros

Kühn uns befreiend, uns auch ruft in die vollere Bahn!

Denn wer wagte mit Göttern den Kampf, und wer mit dem Einen?

Doch Homeride zu sein, auch nur als letzter, ist schön.

3) Kiene, Die Composition der Ilias des Homer σελ. 4.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΙΙΙ.

Ἐνότης τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν καὶ παραβολὴ αὐτῶν πρὸς
ἄλληλα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Αἰτίαι τῶν ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσι δεικνυμένων
ἀντιφάσεων.

Ἐν μὲν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ τὰ κατὰ τὸν Ὅμηρον ἐξετάσαντες εἶδομεν, ὅτι ἐκ τούτων ὁ ποιητὴς οὐ κινδυνεύει, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τὴν διάδοσιν καὶ τὰς περιπετείας τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἱστορήσαντες ἐδείξαμεν, ὅτι ταῦτα μετὰ πολλῶν ἐπισκευῶν μέχρις ἡμῶν περιῆλθον. Ἰδίως δ' ἐν ἀρχῇ τοῦ δευτέρου βιβλίου ἐπειράθημεν, ὅπως τὸν ποιητὴν διὰ τῆς γραφῆς ἢ ἐν ἐλλείψει ταύτης διὰ τῆς στοματικῆς παραδόσεως μετὰ τῶν ἐπῶν συνδέσωμεν. Εἰς τὸ τέλος δὲ τοῦ δευτέρου βιβλίου ἔληγεν ἡ ἱστορία, εἰ μὴ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἐσώζοντο. Εὐτυχῶς ὁμως ταῦτα σωθέντα παρέχουσιν ἡμῖν τὸν τρίτον καὶ τελευταῖον τοῦ ζητήματος ὄρον. Οὗτος δ' ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις οὕτω σπουδαῖος ἐθεωρήθη, ὥστε οἱ πλείστοι τῶν φιλολόγων ἐκ τούτου καὶ μόνου τὸ ὁμηρικὸν ζήτημα λύουσιν, ὡς οἱ σύγχρονοι τοῦ Wolf ἐκ μόνου τοῦ δευτέρου ἔλθουν. Ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι ἐκάτεροι εἰς τοσοῦτον μονομερῆ συμπεράσματα φθάνουσιν, ὅσον οἱ τρεῖς ὅροι στενῶς μετ' ἀλλήλων

συνδέονται. Καὶ δὴ τὰ ἐκ τοῦ τρίτου ὅρου ἐξαγόμενα συμπεράσματα τοσοῦτον ὀρθὰ εἰσιν, ὅσον τὰ ἐκ τοῦ δευτέρου επιτρέπουσιν. Ὡς δ' ἀρχαῖός τις ναὸς μαρτυρεῖ περὶ τοῦ πρώτου ἀρχιτέκτονος, εἰ μὴ πολλὰς καὶ ποικίλας ἐπισκευὰς ὑπέστη, οὕτω τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἔμελλον μαρτυρεῖν περὶ τῆς πρώτης αὐτῶν ἐνότητος, εἰ μηδεμίαν μεταβολὴν ὑφίσταντο. Ἀλλ', εἰ οἱ Ὀμηρίδαι, οἱ ῥαψωδοί, οἱ Κύναιθοι, οἱ νομοθέται, οἱ τύραννοι, οἱ σοφισταί, οἱ Ζηνόδοτοι, οἱ Ἀρίσταρχοι καὶ οἱ Βυζαντινοὶ μέχρι Δημητρίου τοῦ Χαλκοκονδύλου τὰ ὁμηρικὰ ἔπη κακῶς ῥαψωδοῦντες, πολλαχῶς διαφθείροντες, κατὰ ἡμαρτημένους κανόνας διορθοῦντες καὶ οὐχὶ ἐπιμελῶς ἀντιγράφοντες διεφθαρμένα ἡμῖν κατέλιπον, ἀμφιβάλλομεν, εἰ ἐκ τούτων σπονδαῖα περὶ τοῦ ποιητοῦ συμπεράσματα δυνάμεθα ἐξάγειν. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται, ὅτι ἄλλος τὸν δεύτερον καὶ ἄλλος τὸν τρίτον τοῦ ζητήματος ὅρον ἠρεύνησεν. Διότι τὰ ἐκ τῶν δύο τελευταίων ὅρων ἐξαγόμενα συμπεράσματα κατ' ἀλλήλων μαρτυροῦσιν.

Διὰ τοῦτο δικαίως ὁ εὐφυὴς Friedländer¹⁾ θαυμάζει, ὅτι ἐν εἴκοσι καὶ ἑννέα ἔτεσιν, ἅπερ ὁ Wolf μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν Προλεγομένων ἐπέζησεν, οὐδέποτε ἐπεχείρησεν, ὅπως τὰ ὁμηρικὰ ἔπη κριτικῶς ἐξετάσας ἑσωτερικὰ ἔχνη τῆς γενέσεως αὐτῶν ἀνακαλύψῃ. Τοσοῦτω δέ μᾶλλον ἀξία θαυμασμοῦ ἢ ἀποχῆ αὕτη ἐστίν, ὅσω ὁ ἀνὴρ ἐν πληρεστάτῃ ὑγείᾳ τὸν μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν Προλεγομένων βίον διήγαγεν. Μόλις δὲ κατὰ τὸν Friedländer δύναται τις πιστεῦσαι, ὅτι δυσθυμία καὶ ὀκνηρία τὸν ἄνδρα κατέλαβον ἐν τῇ ὁδῷ, ἣν λίαν τολμηρῶς ἐχάραξεν. Διότι αἱ λίαν συχνάκις καὶ προχειρῶς ὑπὸ τῶν περὶ τῶν Lachmann εὐρισκόμεναι ἀποδείξεις κατὰ τῆς ἐνότητος τῆς Ἰλιάδος ὥφειλον διεγείραι τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀνδρός, ὅπως δι' ἀποδείξεων ἐξ αὐτῶν τῶν ἐπῶν ἐξαγομένων τὴν θεωρίαν, ἣν δι' ἐξωτερικῶν ἀποδείξεων καὶ εἰκασιῶν ἐδημιούργησεν, ἐπικυρώσῃ. Ἀλλ' ὁ ἀνὴρ, ὡς νομίζομεν, μᾶλλον τὴν ἔρευναν ταύτην, ἢ τοὺς φοβερωτέρους τῶν Προλεγομένων πολεμίους

1) Die Homerische Kritik von Wolf bis Grote σελ. 16—17.

εφοβήθη. Διότι ὁ Wolf ἐν τούτοις, ὡς εἶδομεν, ἐπειράθη ἀποδείξει, ὅτι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη διὰ τὴν ἄγνοιαν τῆς γραφῆς καὶ διὰ τὰς ὑποβολὰς καὶ διασκευὰς σπουδαίως ἡλλοιώθησαν. Εἰ λοιπὸν οὗτος κριτικὴν τῶν ἐπῶν ἔρευναν ἐπεχειρεῖ, κατέστρεφεν, ὅ, τι διὰ τῶν Προλεγομένων ἀνήγειρεν. Διότι, εἰ μὲν ἐν τούτοις τὴν ἀπαιτουμένην ἐνότητα εὔρισκεν, ἄρδην τὴν αὐτοῦ θεωρίαν κατέστρεφεν, εἰ δὲ μή, τοῦτο ἦν ἀναγκαία ἀκολουθία τῆς τῶν ἐπῶν τύχης, ἣν αὐτὸς ἐπιμελῶς ἡρεσύνησε, καὶ ἀπόδειξις, ὅτι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἐν τῷ ῥεύματι τῶν αἰώνων μᾶλλον ἐθολώθησαν καὶ ἐνότητα ἀπώλεσαν, ἢ ἐλειάνθησαν καὶ ἐνότητα ἐκτήσαντο, ὡς αὐτὸς ἀπεφαίνεται. Τοιαύτην κριτικὴν ἔρευναν ἡδύνατο ποιῆσαι, ὅσοι ἐν τούτῳ τῷ διλήμματι οὐ περιεπλέχθησαν. Καὶ δὴ τὸ ἔργον ἐπεχειρήσεν ὁ μέγας τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος κριτικὸς, ὁ K. Lachmann, ὅστις μεγίστην διὰ τοῦτο δόξαν ἐκτήσατο.

Ἡ δ' ἔρευνα τοῦ κριτικοῦ οὕτω μεγάλη ἐθεωρήθη, ὥστε ἀνώνυμός τις ἐν τινι περιοδικῷ συγγράμματι¹⁾ λέγει, ὅτι ὁ Lachmann ἐξεπλήρωσε τὴν παρὰ τῷ Wolf τέως μὴ εκπληρωθεῖσαν ἀπαίτησιν, δός μοι ποῦ στῶ. Νομίζομεν ὅμως, ὅτι τὸ σημεῖον, ἐφ' οὗ ὁ Wolf ἵστατο, ἦν ἀσφαλέςτερον τοῦ ὑπὸ τοῦ Lachmann δοθέντος. Ὡστε οὐ φοβοίμεθα, μὴ τὸν Ὅμηρον τὸν πᾶσαν τὴν ἀρχαιότητα συνέλκοντα κινήσῃ, ἀλλὰ μὴ οἱ ἐπὶ τοῦ δοθέντος σημείου ἀναβάντες ἀκλεῶς καταπέσωσιν. Οἱ περὶ τὸν Lachmann ἔθεντο τὴν ἀρχήν, ὅτι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, εἰ ὕφ' ἐνὸς ποιητοῦ ἐποιήθησαν, ὀφείλουσιν ἔχειν ἐνότητα, ἣν αὐτοὶ ὀρίζουσιν. Ἀλλὰ πρὸς κρίσιν ποιημάτων ποιηθέντων ἐν ἐποχῇ οὐσιωδῶς διαφόρῃ τῆς ἡμετέρας ἀπαιτεῖται πῆχϋς τις. Τοῦτον δ' ἐκτώμεθα, εἰ πολλὰ ποιητικὰ προΐόντα τῶν χρόνων ἐκείνων μέχρις ἡμῶν διεσώζοντο. Αὐστηχῶς ὅμως δύο μόνον ὑπάρχουσι καὶ ταῦτα εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν ὑπά-

1) Blätter für literarische Unterhaltung ζτ. 1844 ἀριθμ. 126—129 σελ. 505 „Lachmann hat zuerst die bei Wolf noch unerfüllte Forderung des δός μοι ποῦ στῶ erfüllt.“

γονται. Τοῦ πήχεως δὲ τούτου στερούμενοι οἱ περὶ τὸν Lachmann λαμβάνουσιν αὐτὸν ἐκ τῶν νεωτέρων ποιημάτων. Ἄλλ' ὁ πῆχυς οὗτος μόνον σύγχρονα ποιητικὰ προϊόντα δύναται μετρηῆσαι, οὐχὶ δὲ καὶ ἔπη ποιηθέντα ἐν χρόνοις, ἐν οἷς μᾶλλον δημιουργικὰ πνεύματα, ἢ ἐπιτήδεια πρὸς διαγραφὴν ποιητικῶν σχεδίων ἤκμαζον. Ἀλλὰ καὶ ὁ πῆχυς οὗτος ἠδύνατο μετρησαί πως τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, εἰ ταῦτα εἰς ἡμᾶς περιήρχοντο, οἷα ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ποιητοῦ ἐξέρρευσαν. Πρὸς δὲ ἡμαρτημένη ἐστὶ καὶ ἡ ἐπομένη ἀρχή, ἣν οἱ περὶ τὸν W. Müller, Hermann καὶ Lachmann ἔθεντο. Διότι οὗτοι πᾶν μέρος τῶν ἐπῶν, ὅπερ διὰ τὸ στρογγύλον τῆς ὕλης ἢ διὰ τινος εἰδους ἐξωτερικῆς ἀποδείξεως νοητόν τι ὅλον δύναται ἀποτελεσθῆναι, πάραντα ὡς αὐτοτελὲς ἔσμα ἀναγνωρίζουσιν. Πόσον ὁμως ἡ κριτικὴ αὕτη ἀρχὴ παρακεκινδυνευμένη ἐστὶ, πεῖθει ἡμᾶς τοῦτο, ὅτι μέχρι τοῦδε οἱ κριτικοὶ οὐ κατέδειξαν ἐσωτερικὰ διακριτικὰ σημεῖα τὸ ἐν ἀπὸ τοῦ ἑτέρου μέρους χωρίζοντα, ὡς εὐφυνῶς ὁ σοφὸς Geppert¹⁾ παρετήρησεν. Ὡστε, ἂν τις δεχθῇ διαφόρους ποιητὰς τῶν ἁσμάτων τούτων, ὀφείλει δημιουργῆσαι αὐτοὺς ἀτομικῶς μὲν διαφόρους, πνευματικῶς δὲ μέχρι συγχύσεως ὁμοίους, ὅπερ παρὰ φύσιν.

Πρὸς δὲ ὁ Lachmann πρὸ τῆς τομῆς τῆς Ἰλιάδος ὥφειλε τρία σπουδαῖα ζητήματα λῦσαι. Πρῶτον ὥφειλεν ἀποδεῖξαι, ὅτι τὰ ἔπη τοῦ Ἀρκτίνου, τοῦ Λέσχου, τοῦ Στάσινου καὶ τῶν ἄλλων κυκλικῶν τῶν μεθ' Ὀμηρον ἀκμασάντων εἶχον κρείττονα τῶν ὁμηρικῶν ἐνότητα. Ἀλλὰ τοῦναντίον ὁ Ἀριστοτέλης, ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ ἐδείξαμεν, τὰ ἔπη πάντων τῶν ἄλλων ἐπικῶν χείρονα τὴν ἐνότητα ὀνομάζων ἐπιλέγει, ὅτι ἡ μικρὰ Ἰλιάς καὶ τὰ Κύπρια ἔπη εἰς πλείονας τῶν ὀκτὼ τραγωδιῶν διηροῦντο. Ἄλλ', εἰ πάντα τὰ τῆς ἐπικῆς ποιήσεως προϊόντα οὐ μόνον οὐκ ἦσαν κρείττονα τὴν ἐνότητα τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, ἀλλὰ καὶ πολὺ χείρονα, τὰ ἁμαρτήματα, ἅπερ οἱ περὶ τὸν Lachmann δεικνύουσιν, ἴσως, ἂν ὧντως ἀποδειχθῶσιν, ἀποδει-

1) Ueber den Ursprung der Homerischen Gesänge, Leipz. 1840.

κνύουσι μόνον, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐπικοί ποιηταὶ τοὺς ὀρθοὺς νόμους τῆς ἐποποιίας, οὓς ὁ Lachmann τίθησιν, ἡγνούν καὶ πλέον οὐ. Δεύτερον δυνάμεθα παρ' ἐπῶν ἐνόητα ἐχόντων οὕτως αὐστηρὰν μέχρι τοῦ ἐλαχίστου συμφωνίαν ἀπαιτεῖν, πᾶν δὲ εἰς αὐστηρὰν κριτικὴν μὴ ὑποβαλλόμενον ὡς προῖον ἄλλου ποιητοῦ θεωρεῖν; Τελευταῖον αἱ ἀντιφάσεις, ἀνωμαλῖαι, τὰ ῥήγματα καὶ πάνθ', ὅσα οἱ περὶ τῶν Lachmann εὐρίσκουσιν, οὐδὲν ἄλλο σημαίνουσιν, ἢ ὅτι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἐξ αὐτοτελῶν ᾠσμάτων συνέστησαν; Τὸ μὲν δεύτερον ζήτημα ἐξετασθήσεται ἐν τινι τῶν ἐπομένων κεφαλαίων, ἐν ᾧ ὁ λόγος περὶ τῆς θεωρίας τοῦ Lachmann, πρὸς δὲ τὸ τρίτον δικαίως ὁ Friedländer ¹⁾ ἀρνητικὴν ἀπόκρισιν δίδωσιν. Ἡμεῖς τὰ ἀμαρτήματα, ἅπερ οἱ περὶ τὸν Lachmann δεικνύουσιν, ἀποδίδομεν εἰς τὰς ἐπομένας ἐννέα αἰτίαις.

1) Εἰς τοὺς μύθους καὶ ὅλον. Τούτους δυνάμεθα διελεῖν εἰς δύο τάξεις· α') εἰς τοὺς περὶ θεῶν μύθους καὶ β') εἰς τοὺς περὶ ἡρώων. Οἱ πρῶτοι τοσοῦτον διάφοροι πρὸς ἀλλήλους ἦσαν, ὅσον ἡ θρησκευτικὴ φαντασία ἐκάστου ἀτόμου. Νῦν, εἰ καὶ ἐκκλησιαστικοὶ σύνοδοι καὶ δόγματα τὰ περὶ τοῦ θείου ὥρισαν καὶ ἀμάρτημα μέγα παρὰ τοῖς ἀνθρώποις νομίζεται, εἰ τις διάφορον περὶ τοῦ θείου γνώμην ἐκφράσει, ὅμως συχνάκις παρατηρεῖται ἡ περὶ τῆς φύσεως τοῦ θείου διάφορος θεωρία τοῦ ἀτόμου. Παρὰ δὲ τοῖς μεθ' Ὁμηρον Ἕλλησιν, οἵτινες δημοκρατικὴν τινα θρησκείαν εἶχον, τοσαῦται θρησκευτικαὶ διαφοραὶ ὑπῆρχον, ὅσοι καὶ οἴκοι. Οἱ καλούμενοι ἱεροὶ λόγοι οὕτω πολλοὶ καὶ οὕτω περιπεπλεγμένοι ἦσαν, ὥστε καὶ τὸ ἐξοχώτερον πνεῦμα οὐκ ἠδύνατο ἐκ τούτων θρησκευτικὸν σύστημα πρὸς ἑαυτὸ μὴ ἀντιφάσκον ἀποτελέσαι. Ἡ δὲ τῶν ὁμηρικῶν χρόνων φύσις πείθει ἡμᾶς, ὅτι τότε ἡ θρησκευτικὴ φαντασία πλουσιωτέρα ἦν καί, ὡς εἰκός, αἱ θρησκευτικαὶ διαφοραὶ πλείονες. Διὰ τοῦτο δικαίως ὁ σοφὸς Curtius ἐλέγχει τὸν Cauer ²⁾ τὸν ἐπὶ τῆς Ἰδης Δία πρὸς τὸν

1) Homerische Kritik von Wolf bis Grote σελ. 17—18. 2) Ueber die Urform einiger Rhapsodien der Ilias, Berlin 1850, σελ. 55.

ἐν τῇ Πατροκλείᾳ παραβάλλοντα καὶ ἀποφαινόμενον, ὅτι ὁ εἷς πρὸς τὸν ἕτερον οὐδὲν ἄλλο κοινὸν ἔχει, ἢ τὸ ὄνομα. Αἰότι κατὰ τὸν σοφὸν ἄνδρα ἡ διαφορὰ κεῖται ἐν τῷ μύθῳ¹⁾. Ἀνυπόμθεα ὅμως, ὅτι ὁ Curtius τὴν ἀρχὴν ταύτην οὐκ ἐφαρμόζει πανταχοῦ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, ἀλλὰ προσέειλετο τὴν τοῦ Lachmann θεωρίαν ἐπιδοκιμάσαι. Οἱ περὶ Θεῶν λοιπὸν μῦθοι περιεῖχον ἀντιφάσεις δυναμένας εἰς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη εἰσρεῦσαι. Εἰς τὸ αὐτὸ δὲ συμπέρασμα φθάνομεν, ἂν τὴν γένεσιν τῶν περὶ ἡρώων μύθων ἐξετάσωμεν. Συχνάκις ἀλίσκομεν καὶ τοὺς κριτικωτέρους τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἄνδρας πράττοντάς τε καὶ λέγοντας ἀντιφατικὰ πρὸς τὰ ὕφ' ἐαυτῶν πεπραγμένα καὶ εἰρημένα. Τοῦτο δὲ συμβαίνει ὅτε μὲν ἀκουσίως, ὅτε δὲ καὶ ἐκονσίως. Ἄν δέ τις τὴν ἱστορίαν τῶν ἀνδρῶν τούτων ἀκριβῶς περιγράψῃ, ὁ ἀναγνώστης εὐρίσκει ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτῇ ἀντιφάσεις. Εἰ δὲ ἄνδρες, ὧν ἡ κρίσις ἄρχει, πρὸς ἐαυτοὺς ἀντιφάσκουσιν, οἱ ὁμηρικοὶ ἄνθρωποι, ὧν ἡ πρὸς ἐαυτὴν φύσει ἀντιφάσκουσα φαντασία ἐδέσποζε, πολὺ πλείονα ἀντιφατικὰ καὶ ἔπρασσον καὶ ἔλεγον. Ἐν αὐτῇ λοιπὸν τῇ γενέσει τῶν μύθων ἐγκρίνεται σπέρματα ἀντιφάσεων. Οὕτω λοιπὸν οἱ μῦθοι τῶν τε Θεῶν καὶ ἡρώων ἀντιφατικοὶ ὄντες εἰς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη εἰσέρρευσαν.

2) Εἰς τὰς διαφορὰς τὰς ἐν τοῖς τοπικοῖς μύθοις ἐνυπαρχούσας. Αἰότι οἱ ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσι μῦθοι εἰσι προϊόντα τῶν διαφορῶν τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου χωρῶν καί, ὡς εἰκός, τοσοῦτον διάφοροι ἦσαν, ὅσοι διάφοροι ἦσαν αἱ χῶραι, ἐν αἷς ἐποιήθησαν. Ὁ δὲ ποιητής, ὅστις πολλῶν ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω, οὐ μόνον τὴν ἰδίαν φύσιν κατὰ τὰ διάφορα ἔθιμα ἐμόρφωσεν, ἀλλὰ καὶ τῶν τοπικῶν μύθων διάφορα ἔθιμα παρέλαβεν. Ἀυστηρῶς οἱ κριτικοί, ἀρχαῖοι τε καὶ νεώτεροι, κρίνουσι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, ὥσει οἱ ἐν τούτοις μῦθοι προϊόντα τοῦ αὐτοῦ νοὸς ἦσαν.

1) Andeutungen über den gegenwärtigen Stand der Homerischen Frage
σελ. 41.

3) *Εἰς τὴν διάδοσιν τῶν μύθων.* Οὗτοι οὐκ ἐγράφοντο, ἀλλὰ πτερόεντες ἀπὸ χώρας εἰς χώραν καὶ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἐφέροντο. Ὁ μῦθος, φέρ' εἰπεῖν, τῆς ἐριδος τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ Ἀχιλλέως οὐ μόνον ἄλλως ἐνοήθη καὶ παρεδόθη ὑπὸ τῶν Ἀργείων καὶ ἄλλως ὑπὸ τῶν Μυρμιδόνων, ἀλλὰ καὶ οἱ ἑκατέρων ἀπόγονοι τὰς Ἑλληνίδας πόλεις περιερχόμενοι ἄλλως ταύτην παρέδιδον.

4) *Εἰς ἀκούσια τοῦ ποιητοῦ ἀμαρτήματα.* Παρὰ τοῖς ποιηταῖς, ἀρχαίοις τε καὶ νεωτέροις, ἡ ἀντίφασις οὕτω κοινὴ ἐγένετο, ὥστε κινδυνεύει νόμος τῆς ποιήσεως γενέσθαι. Αὕτη ψεκτὴ μὲν ἐστι, ἀλλ' ἐνυπάρχει τῇ φαντασίᾳ, τῇ δημιουργῷ τῆς ποιήσεως. Ὡς τὸ θερμόμετρον σπανίως δείκνυσιν τὸν αὐτὸν βαθμὸν θερμοκρασίας, οὕτω καὶ ἡ φαντασία σπανίως ἐξ ἴσου ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου θερμαινομένη ἀνόμοια καὶ ἀντιφατικὰ προϊόντα παράγει. Πολλοὶ μὲν τῶν ποιητῶν πειρῶνται, ὅπως τὰ τῆς φαντασίας προϊόντα διὰ τῆς κρίσεως λειάνωσι, καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς ἀντιφάσεις ἀποτρίψωσιν, ἀλλ' ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς χρόνοις ἡ κρίσις ἦν ἀσθενὴς καὶ πρὸς τοιοῦτον ἔργον ἀνεπιτηδεῖα. Διὰ ταῦτα νομίζομεν, ὅτι, καὶ εἰ ἄπειρον πλήθος ἐπῶν ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς χρόνοις ἐποιεῖτο καὶ μέχρις ἡμῶν περιήρχετο, ἔμελλεν ἔχειν ἀντιφάσεις, οἷας ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσσεια. Ἐπειδὴ δὲ πρὸ τοῦ Lachmann ἐν πολλοῖς ἑκατομμυρίοις ἀκροατῶν καὶ ἀναγνωστῶν οὐδεὶς εὔρε τοιαύτας ἀντιφάσεις, οἷας ὁ εἰρημένος κριτικός, αὐταὶ οὕτω μικραὶ εἰσιν, ὥστε μόνον διὰ τοῦ μικροσκοπίου τῆς κριτικῆς ὁραταὶ γίνονται. Οἱ ὁμηρικοὶ ὅμως ἀναγνώσται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοιοῦτον μικροσκοπίον μὴ ἔχοντες ἠδύναντο ποιητὴν ἐνοχον τοιούτων ἀντιφάσεων ἐπαινεῖν καὶ θαυμάζειν. Τοὺς δὲ ποιητὰς ὀφείλομεν θεωρεῖν μεγάλους ἢ μικροὺς οὐχὶ ἀπολύτως, ἀλλ' ἐν παραβολῇ πρὸς τὴν ἀναπτύξιν τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἔζησαν. Διότι, εἰ ἦν δυνατὸν, ἵνα πάντες οἱ ἀνθρώποι μικροσκοπία πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν φέρωσι, δηλαδή, εἰ εὐκόλον ἦν, ἵνα οἱ λαοὶ τοὺς αὐτῶν ποιητὰς διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ τῆς κριτικῆς ὁρῶσι, τότε δὴ καὶ αἱ περὶ αὐτῶν ἰδέαι ἔμελλον πολὺ μεταβληθῆναι.

Ἄλλ' οὐχ οὕτως. Διότι ταῦτα παρὰ φύσιν εἰσίν. Ἐν τοῖς ἀκοσίοις δὲ τοῦ ποιητοῦ ἁμαρτήμασι θετέαι οὐ μόνον αἱ ἀντιφάσεις, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑποδεστέρα ποιητικὴ ἀξία σιτίων πρὸς κρείττονας παραβαλλομένων. Διότι καὶ ὁ θεῖος Ὅμηρος ἐνίοτε κοιμᾶται, ὡς πάντες οἱ ποιηταί. Ἐν οὐδενὶ δὲ ποιήματι δυνάμεθα εὑρεῖν πάντα τὰ μέρη ἴσα τὴν ποιητικὴν ἀξίαν. Ἡ δ' ἀνισότης ἐπὶ ψυχολογικῶν νόμων ἐρείδεται. Διότι ἡ φαντασία, ὡς εἴρηται, καὶ αἱ ἄλλαι τῆς ψυχῆς δυνάμεις οὐδέποτε ἢ σπανίως ἴσην δύναμιν ἔχουσιν. Ἄλλως πάντα τὰ μέρη τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, ἅπερ ὑπὸ τῶν κριτικῶν ὡς ὑποδεστέρα ἄλλων δεικνύονται, οὐκ ἔχουσι πρὸς ἄλληλα τοσαύτην διαφορὰν, ὅση οὐ δύναται ἀποδοθῆναι τῇ διαφόρῳ ψυχικῇ καταστάσει τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, ἀλλὰ τῇ ἐν πολλοῖς ποιηταῖς ὑπαρχούσῃ¹⁾. Ἄν δὲ τὰ ὑποδεστέρα τὴν ἀξίαν χωρία θεωρηθῶσι προϊόντα μιμητικοῦ νοός, νομίζομεν, ὅτι μᾶλλον οἱ μιμηταὶ τὴν ἰδίαν φύσιν ὑπερβάντες τῷ γνησίῳ μέχρι συγχύσεως προσεπέλασαν, ἢ ἐκείνος ἐν τῷ ὕπνῳ καὶ τῇ λήθῃ οὕτω διάφορος ἑαυτοῦ ἐγένετο, ὥστε μιμηταῖς ἀφωμοιωθῇ.

5) Εἰς ἐκούσια τοῦ ποιητοῦ ἁμαρτήματα. Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἤδη εἴρηται, ὅτι ὁ Ὅμηρος ἄσματα προγενεστέρων ἀοιδῶν ἐν τοῖς αὐτοῦ ἔπεσιν ἐνύφανεν. Ἐπιθυμῶν δέ, ὅπως ταῦτα περιεκτικώτερα ἀναδείξῃ, ἤναγκάσθη δέξασθαι ὕλην, ἣτις παραβαλλομένη πρὸς ἐκείνην, ἣν ἤδη κατεῖχεν, ἀντιφατικὴ ἦν, καὶ ὡς τοιαύτην ἴσως καὶ αὐτὸς ὁ ποιητὴς ἀνεγνώριζεν. Εἰς ἐκούσιαν δὲ παραδοχὴν ἀντιφάσεων συνεβάλλοντο καὶ τὸ φιλόπατρι τοῦ ποιητοῦ καὶ ἡ κολακεία πρὸς τοὺς τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἡγεμόνας, οἵτινες ἦσαν ἢ ἐνομιζοντο ἀπόγονοι τῶν ἡρώων, ὡς εὐφυνῶς ὁ Otf. Müller²⁾ παρατήρησεν. Εἰ καὶ ὁ Ὅμηρος ὑπὸ σπινθηρίῳ ἐν ἀρχῇ τῆς Ἰλιάδος, ἵνα συμφορὰς τῶν Ἀχαιῶν ἄσῃ, ὁμως ἕκαστος παρατηρεῖ, ὅτι ὁ ποιητὴς τείνει, ἵνα τὸν

1) Ὁ σοφὸς Geppert ὁμολογεῖ τοῦτο, ἀλλὰ δυστυχῶς τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ ἀπέσχεν. Ueber den Ursprung der Homerischen Gesänge I, 450 „Wer ist im Stande, daran zu unterscheiden, ob ein Fremder den Homer nachahmt, oder ob er sich selbst vergisst?“ 2) Geschichte der griech. Literatur I, 89.

φόνον ἐκάστον ἐξόχου ἥρωος τῶν Ἀχαιῶν διὰ τοῦ φόνου ἐξοχωτέρου Τρωὸς τιμωρήσῃ, καὶ ὅτι ἐν ταῖς ἡμέραις, καθ' ἃς οἱ Ἀχαιοὶ ἡττῶνται, πλείονες Τρωῆς, ἢ Ἕλληνες πίπτουσιν.

6) Εἰς τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ποιητοῦ. Ἐπειδὴ ὁ Ὅμηρος μέγας καὶ θεσπέσιος ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὀνομάζεται, οἱ κριτικοὶ ἐνόμισαν, ὅτι οὗτος ὁ μέγας παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ποιητῆς ὤφειλεν ἔχειν πάσας τὰς ἀρετάς, ὅσας οἱ μεγάλοι τῶν νεωτέρων χρόνων ποιηταὶ ἐπιδεικνύουσιν. Οὐχὶ δικαίως. Διότι ὁ μέγας τῶν ὁμηρικῶν χρόνων ποιητῆς ἴσως οὐκ ἦν ἱκανός, ὅπως σχέδιον (ἐν τῇ ὑποθέσει, ὅτι οἱ περὶ τὸν Lachmann ἡμαρτημένον ἠδύναντο ἀποδεῖξαι) ὑποτυπώσῃ καὶ ὅπως τὴν ὕλην οὕτως ἐπιτηδεῖως διατάξῃ, ὥς νεώτερος ποιητῆς. Διότι ἐν μὲν τοῖς νεωτέροις χρόνοις τὸ πνεῦμα τῆς διατάξεως τῆς ὕλης λίαν ἀνεπτυχθῇ, ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ὅμως, ὥς ἐκ τῆς φύσεως τῆς ἐποχῆς εἰκάζομεν, ἦν λίαν ἀσθενές. Ὁ ποιητῆς ἐπειράθη μὲν τοῦ ἔργου, ἀλλ' ἴσως ἐν τισιν ἀπέτυχεν. Ἴσως δὲ καὶ ὁ μέγας τῆς ὕλης ὄγκος οὕτως ἐδάμασε τὸ πνεῦμα τοῦ ποιητοῦ, ὥστε οὗτος οὐκ ἠδυνήθη, ἵνα τὰ ἔπη εἰς μεῖζονα ἐνότητα ὑποβάλλῃ.

7) Εἰς τὴν ἑλλειψιν τοῦ ἔθους καὶ τὴν στέρξησιν τῶν μέσων πρὸς διόρθωσιν. Οἱ περὶ τὸν Wolf ἀποφαίνονται, ὅτι ἐφ' Ὅμηρον ἡ γραφὴ ἄγνωστος ἦν, ἢ δ' ἄγνοια ταύτης ἐπιτρέπει τῷ Ὁμήρῳ πλείονα ἁμαρτήματα, ἢ ἡ γνώσις αὐτῆς. Ἀλλ' ὁ ποιητῆς, καίπερ τὴν γραφὴν γινώσκων, ὅμως οὔτε τὸ ἔθος τοῦ διορθοῦν, οὔτε τὰ τῆς διορθώσεως μέσα πρόχειρα εἶχεν, ὥς οἱ νεώτεροι ποιηταί, οἵτινες οἰοῦνται τῇ συμβουλῇ τοῦ Ὁρατίου ἐπόμενοι μακρὸν χρόνον πρὸ τῆς ἐκδόσεως διορθοῦσι τὰ αὐτῶν ποιήματα καὶ μετὰ τὴν ἐκδοσιν οὐ παύονται τὸ αὐτὸ πράσσοντες. Πρὸς δὲ οἱ ἀρχαῖοι ἤδη εἰκασαν, ὅτι ὁ Ὅμηρος βραδύτερον παρενέβαλεν ἐν τοῖς ἔπεσι μέρη, ἅπερ, ὥς εἰκός, μετὰ τῶν ἄλλων μερῶν οὐκ ἠδύναντο ἐπιτυχῶς συναρμολογήσῃ.

8) Εἰς τὰ μέσα τῆς διαδόσεως τῶν ἐπῶν. Ἄν δεχθῶμεν, ὅτι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη αἰῶνας διὰ στοματικῆς

παραδοσεως κατέρρεον, θανμάζομεν, ὅτι ταῦτα οὐ πλείονα ῥήγματα καὶ μείζονας ἀνωμαλίας καὶ ἀντιφάσεις περιέχουσιν. Ἀλλά, καὶ εἰ τὰ ἔπη ἐξ ἀρχῆς ἐγράφησαν, ὡς πιστεύομεν, πάλιν τὰ τοιαῦτα ἐξηγοῦνται. Διότι, ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ ἐδείχθη, τὰ ἔπη διεφθάρησαν ὑπὸ τῶν Ὀμηριδῶν, τῶν ῥαψωδῶν, τῶν Πεισιστρατιδῶν, τῶν σοφιστῶν, τῶν κριτικῶν καὶ ἐρμηνευτῶν.

9) Εἰς φαινόμενα ἀμαρτήματα, ἣ εἰς τὴν παρὰ νόησιν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν. Διότι οἱ κριτικοὶ τοὺς ὁμηρικοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὸν βίον τῶν δημοτῶν τῆς αὐτῶν ἐποχῆς κρίνοντες εὐρίσκουσιν ἀμαρτήματα ἐκεῖ, ἐνθα ὄντως οὐχ ὑπάρχουσιν. Πρὸς δὲ κατὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους τρόπους παρανοοῦσι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, ὡς ἐν ὅλῳ τούτῳ τῷ βιβλίῳ δειχθήσεται. Παραδείγματος χάριν ὁ Lachmann τὴν ὁμηρικὴν φράσιν ὅρκια τέμνειν ἐρμηνεύων διὰ τοῦ σφάττειν ἄρνια ἀλίσκει τὸν ποιητὴν ἐνοχον ἀντιφάσεως, ἥς οὗτος ἀθῶός ἐστιν.

Τῶν ἐννέα δὲ τούτων κατηγοριῶν αἱ μὲν ἀνήκονσι τοῖς μύθοις, αἱ δὲ διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας τῷ ποιητῇ, καὶ αἱ πλείσται, εἰ μὴ πᾶσαι, τοῖς κριτικοῖς. Ἡμεῖς γε μόλις δυνάμεθα εὐρεῖν σπουδαῖόν τι ἀμάρτημα ἐκ τῶν ἀναριθμητῶν, ἅπερ οἱ περὶ τὸν Lachmann δεικνύουσιν. Ἴσως λεπτιῆς περὶ τὴν ποιήσιν αἰσθήσεως στερούμενοι πλανώμεθα, ὅμως ἐρειδόμεθα ἐπὶ τινων ἀποδείξεων, ὧν καὶ τῷ ἡμετέρῳ ἀναγνώστῃ μεταδίδομεν. Ἀρχόμεθα δὲ κατὰ φύσιν ἐκ τῶν προοιμίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῶν προοιμίων τῆς Ὀδυσσεΐας καὶ Ἰλιάδος.

Οἱ δεξάμενοι, ὅτι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἐξ αὐτοτελῶν ῥεσμάτων συνέστησαν, νομίζουσιν, ὅτι τὰ προοίμια αὐτῶν ὑπὸ

Μιστριώγιου Ἰστορ. τῶν ὁμηρ. ἐπῶν.

τῶν συναρμογέων ἐπιοιήθησαν¹⁾. Ἄλλ', ὅσον ἡμαρτημένη ἢ ὑπόθεσις Πεισιστρατείου συναρμογῆς εἰδείχθη, τοσοῦτον ἄτοπος ἢ ἐκ ταύτης γεννηθεῖσά ἐστιν. Ὅμως, καίπερ ἄτοπον δειχθεῖσης τῆς πρώτης ὑποθέσεως, ἐξετάσωμεν τὰ προοίμια. Οἱ πλείστοι τῶν κριτικῶν ψέγουσι ταῦτα ὡς δῆθεν πάνν ὀλίγα μέρη τῶν ἐπῶν προαγγέλλοντα²⁾.

Πρῶτον οἱ ταῦτα ψέγοντες ὄφειλον ἀποδείξαι, ὅτι οἱ τῶν ὁμηρικῶν χρόνων ποιηταὶ ἐν τοῖς προοιμίοις πάντα τὰ μέρη τῶν ποιημάτων προήγγελλον. Ἄλλ', ἐν ᾧ οὔτοι οὐδεμίαν ἀπόδειξιν ἔχουσιν, ὅλως τὸ ἐναντίον καὶ ἐκ τοῦ καθ' ὅλον χαρακτῆρος τῶν Ἰώνων καὶ ἐκ τῆς ὁμηρικῆς ποιήσεως ἰδίᾳ ἀποδείκνυται. Εἰ ὁ Ὅμηρος ἦν Ἀωριεύς, ἴσως ὄφειλε περιορισθῆναι ἐν τοῖς διὰ τῶν προοιμίων προηγγελμένοις. Εἰ ὁμως οὗτός ἐστιν Ἴων, οἱ δὲ πολὺλογοὶ Ἴωνες καὶ τὰς ἀπωτάτω κειμένας ιδέας διὰ λεπτοτάτων μίτων μετὰ τῆς κυρίας ὑποθέσεως συνδέουσι, δικαίως θαυμάζομεν, ὅτι οἱ περὶ τὸν W. Müller, καίπερ παχὲ σθένει τὴν ἰωνικὴν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν γένεσιν ὑποστηρίζοντες, ὅμως τῆς τούτων φύσεως ἀμνήμονες γίνονται. Πρὸς δὲ ἐν τοῖς ἐμπροσθεν ἤδη εἶδομεν³⁾, ὅτι ὁ W. Müller τὰ ἀρχαῖα ὀνόματα τῶν διαφόρων τῆς Ἰλιάδος μερῶν θεωρεῖ ὡς ὀνόματα τῶν ἀρχαίων αὐτοτελῶν ᾠσμάτων. Ταῦτα ὁμως εἰπὼν ὁ ἀνὴρ ὄφειλεν εἶναι ἀκόλουθος. Διότι οὐδὲν τούτων τῶν ᾠσμάτων περιορίζεται ἐν τῇ ὕλῃ, ὅση ὑπὸ τῆς ἐπιγραφῆς προαγγέλλεται. Ἰσως πολλὰ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων οὐκ ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὴν κατὰ βιβλία τοῦ Ἀριστάρχου διαίρεσιν, ἣν νῦν ἔχομεν, ἀλλὰ τοῦτο οὐ καλῶς, ὅπως ὁ πλεονασμὸς δειχθῇ. Διότι τὰ πλεονάζοντα μέρη οὔτε τῇ ἡγούμενῃ, οὔτε τῇ ἐπομένῃ ἐπιγραφῇ προσήκουσιν· π·χ ἐν ᾧ ἢ τοῦ πρώτου βιβλίου ἐπιγραφὴ ἐστὶ Λοιμὸς καὶ Μῆνις, ὁ Μυλλέρειος ποιητὴς ἔδδει ταῦτα καὶ πρὸς τούτοις ὁμιλίαν τῆς Θέτιδος καὶ τοῦ Ἀχιλλέως, ἀπόδοσιν τῆς Χρυσίδος, ἔριδα τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας, συμπόσιον τῶν θεῶν

1) Homerische Vorschule σελ. 164. 2) B. Thiersch, Urgestalt der Odyssee, Königsb. 1821. W. Müller, *Ἀντίοι* 158. 3) Σελ. 168.

καὶ ᾠδὴν τῶν Μουσῶν. Τί λοιπὸν παθὼν ὁ Μυλλέριος ἀοιδὸς οὐ περιωρίσθη ἐν τῷ θεματι αὐτοῦ; Εἰ ὁ W. Müller ἀποφαινεται, ὅτι ἡ μῆνις τοῦ Ἀχιλλέως οὐ περιλαμβάνει πᾶσαν τὴν ἐν τῇ Ἰλιάδι μυθικὴν ὕλην, ὥφειλεν ἀποδείξαι, ὅτι τὰ ἔσματα αὐτοῦ μόνον τὴν διὰ τῶν οἰκείων ἐπιγραφῶν προαγγελλομένην ὕλην περιέχουσιν. Οὐ μόνον δὲ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ τὸ μικρότερον ὁμηρικὸν τμήμα καὶ ἡ μικροτέρα ὁμηρικὴ φράσις περιέχει πλεονασμόν, ὃς τῷ τῶν Ἰώνων χαρακτῆρι συμπεφνκεν. Εἰ δ' οὕτως ἔχει, ὁ Ὅμηρος οὐ παρέβαινε τὴν ἰδίαν φύσιν, εἰ μὴ τοῦ κυρίου θεματος ἐξήρχετο;

Πρὸς δὲ ὁ ὁμηρικὸς Δημόδοκος σαφέστατα περὶ του ζητήματος μαρτυρεῖ. Οὗτος ἄδει τὸ νεῖκος τοῦ Ὀδυσσέως καὶ Ἀχιλλέως¹⁾, ὁ δ' Ὀδυσσεὺς τοῦ ἔσματος ἀκροασάμενος ἐπαινεῖ αὐτόν, ὅτι κατὰ κόσμον ἦσεν, ὅσσ' ἔρξαν τ' ἔπαθόν τε καὶ ὅσσ' ἐμόγησαν Ἀχαιοί²⁾. Ἀλλὰ νεῖκος τοῦ Ὀδυσσέως καὶ Ἀχιλλέως οὔτε πράξεις, οὔτε πάθη τῶν Ἀχαιῶν ἠδύνατο περιέχειν, εἰ ὁ ἀοιδὸς κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ W. Müller ἐν τῷ θεματι αὐτοῦ περιωρίζετο. Εἴτα ὁ αὐτὸς ἀοιδὸς ἀναδεξάμενος³⁾ ἄσαι τὸν δούρειον ἵππον ἄδει τὸν ἐμπρησμόν τῶν σκηνῶν, τὸν ἀπόπλουν τῶν Ἀχαιῶν, τὴν κομιδὴν τοῦ ἵππου εἰς τὴν ἀκρόπολιν, τὰς ἀκρίτους τῶν Τρώων ἀγορεύσεις, τὴν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν πόρθησιν τῆς πόλεως, τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ὀδυσσέως καὶ Μενελάου εἰς τὰ δῶματα τοῦ Διφόβου καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς μάχην⁴⁾. Ἐμελλε δ' ἐξακολουθῆσαι, εἰ μὴ τὰ δάκρυα τοῦ Ὀδυσσέως τὴν ᾠδὴν διέκοπτον. Ἐρωτῶμεν λοιπὸν τοὺς περὶ τὸν W. Müller, εἰ πάντα ταῦτα τῷ δουρείῳ ἵππῳ ἀνήκουσιν. Κατὰ τὸ μέτρον, δι' οὗ οὗτοι τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν ἐμέτρησαν, τῇ ἀληθείᾳ οὐχί. Εἰ λοιπὸν τὰ μετὰ τὴν ἀπόρρησιν τῆς μήνιδος πλεονάζουσιν, τοῦτο ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἡ Ἰλιάς ἐποιήθη ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν τοιοῦτοι πλεονασμοὶ συνήθεις ἦσαν, καὶ οὐχὶ ἐπὶ Πεισιστράτου, ἐφ' οὗ ἦσαν ἀσυγχώρητοι.

1) Ὀδυσσ. Θ 75. 2) Ἀντίθι 590. 3) Ἀντίθι 492. 4) Ἀντίθι 500.

Εἶτα, εἰ τὰ προοίμια τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν οὐκ ἐποίησεν ὁ Ὅμηρος, ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Πεισίστρατον, τὸ ζήτημα μένει τὸ αὐτό, ἢ μᾶλλον ἢ λύσις αὐτοῦ δυσχερεστέρα ἀποβαίνει. Διότι ὁ μὲν Ὅμηρος ἴσως διὰ τὴν φύσιν τῆς αὐτοῦ ἐποχῆς οὐκ εἶχεν ἐπιτηδεῖον πνεῦμα, ὅπως πάντα τὰ μέρη τῶν ἐπῶν ἐν τοῖς προοιμίοις προαγγείλῃ, ἴσως μικρότερα ἔπη ἐποίησεν, ἴσως ἢ πολλή καὶ ποικίλη ὕλη τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐδάμασεν, οἱ περὶ τὸν Πεισίστρατον ὁμως, οἱ πάντα τὰ μέρη τῶν ἐπῶν ὑπ' ὅψιν ἔχοντες καὶ ἐπιτηδειότεροι (εἰ δὴ κατὰ τὸν Lachmann τοσαύτας συναρμογὰς καὶ περιπλοκάς ἐποίησαν) τοῦ Ὀμήρου κατὰ γε ταύτην τὴν ιδιότητα ὄντες, ὥφειλον ποιῆσαι τοιαῦτα προοίμια, οἷα οἱ περὶ τὸν W. Müller ἀπαιτοῦσιν. Οἱ ἐταῖροι τοῦ Πεισιστράτου ἴσως οὐκ ἠδύναντο μιμήσασθαι τὴν ὁμηρικὴν γλωσσάν, ὅμως διὰ τὴν φύσιν τῆς ἐποχῆς εἶχον, ἢ ὥφειλον ἔχειν μείζονα τοῦ Ὀμήρου ἐπιτηδειότητα πρὸς ἀφαίρεσιν τῶν κυριωτέρων ἰδεῶν τοῦ ἔπους καὶ πρόταξιν αὐτῶν ἐν προοιμίῳ. Ὅμως ὑπάρχει τὸ ἐναντίον. Διότι ἢ μὲν γλώσσα καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ W. Müller¹⁾ ὁμολογεῖται ὡς ὁμηρικὴ, ἢ δὲ μικρὰ περιοχὴ ψέγεται. Τοῦτο προδήλως ἀποδείκνυσιν, ὅτι τὰ προοίμια οὐχὶ ὑπὸ τῶν ἐταίρων τοῦ Πεισιστράτου, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου ἐποιήθησαν.

Πρὸς δέ, εἰ τὰ προοίμια τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν περιεκτικώτερα ἦσαν, ἡμεῖς γε ἠναγκαζόμεθα ὁμολογῆσαι, ὅτι ταῦτα ἐποιήθησαν ἐν χρόνοις, καθ' οὓς οὐχὶ ἡ φυσικὴ τέχνη, ἀλλ', εἰ δύναμεθα εἰπεῖν, ἡ τεχνικὴ τέχνη ἤκμαζεν. Καὶ δὴ εὐρίσκομεν φράσεις, ἅς οἱ συναρμογεῖς τῶν Πεισιστρατειῶν χρόνων οὐκ ἠδύναντο ἐμβαλεῖν ἐν μικροῖς προοιμίοις προωρισμένοις, ὅπως τὸν ἀκροατὴν εἰς ἀκρόασιν μακρῶν ἐπῶν προπαρασκευάσωσιν, ὡς ἐν μὲν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ τὴν φράσιν, νῆπιοι, οἱ κατὰ βοῦς Ὑπερίονος Ἡελίοιο ἥσθιον, ἐν δὲ τῇ Ἰλιάδι τὴν, αὐτοῦς δ' ἑλώρια τεῦχε κύνεσσιν οἰωνοῖσιν τε πᾶσι. Διότι οὗτοι ἀντὶ φράσεων, δι'

1) Homerische Vorschule σελ. 64 „Die Homerische Sprache ist in beiden Proömien ziemlich treu gehalten.“

ὧν οἶκτος πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἐγείρεται, ὧφειλον προτιμῆσαι ἰδέας ἐκ τῶν κυριωτέρων μερῶν τοῦ ἔπους ἐξηγμένας. Εἰ καὶ τὰ προοίμια ταῦτα οὐ φαίνονται λίαν περιεκτικά, ὅμως, ἂν παραβληθῶσι πρὸς πάντα τὰ ἄλλα μέρη τῶν ἐπῶν, ὅσα ὡς προεκθέσεις προωρίσθησαν, ἀριδῆλως καταδεικνύονται ἐξοχώτερα καὶ περιληπτικώτερα. Τοῦτο δὲ μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ ποιητὴς προὔθετο μὲν, ἵνα ἀκρόασιν μακρῶν ἐπῶν προπαρασκευάσῃ, ὅμως οὐκ ἠθέλησεν, ἢ οὐκ ἠδυνήθη περιεκτικώτερα προοίμια ποιῆσαι. Ὑπῆρξαν χρόνοι, καθ' οὓς οἱ φιλόσοφοι τῷ Ὀμήρῳ πάντα τὰ φιλοσοφικά συστήματα ἀπέδιδον, νῦν διατρέχομεν τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν οἱ κριτικοὶ τὰ τῶν φιλοσόφων παθόντες ἀπαιτοῦσι παρὰ τοῦ ποιητοῦ πᾶσαν ποιητικὴν τέχνην, ἣν αὐτοὶ ἐπιννοοῦσιν. Οὐδεὶς δ' οἶδε, πότε οὗτοι μεταμεληθήσονται, ὡς ἐκέῖνοι. Ἀλλὰ μετὰ τὰς γενικὰς ταύτας παρατηρήσεις εἰσέλθωμεν εἰς εἰδικωτέραν ἔρευναν. Ἀρχόμεθα δ' ἐκ τοῦ προοιμίου τῆς Ὀδυσσεΐας.

Ὁ B. Thiersch νομίζει, ὅτι τοῦτο μόνον μιᾷ ἢ δυσὶ ῥαψωδίαις ἀρμόζει, καὶ ὅτι δῆθεν ὁ τούτου ποιητὴς οὐκ ἠθέλην ῥῆσαι πολλὰ τμήματα, ὡς τὴν Μνηστηροφονίαν, τὴν τοῦ Τηλεμάχου εἰς τὴν Πύλον καὶ τὴν Σπάρτην ἀποδημίαν, τὰ κατὰ τὸν Εὐμαῖον²⁾ κτλ. Ἀλλ' ὁ σοφὸς ἀνὴρ τέμνει εἰς τὸν δέκατον στίχον τὸ προοίμιον, ὅπερ προδήλως λήγει εἰς τὸν εἰκοστὸν πρῶτον, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ W. Müller³⁾ ὁμολογεῖ. Διὰ τὸ ἀμάρτημα δὲ τοῦτο ὁ B. Thiersch⁴⁾ εὐρίσκει ἄτοπον, ὅτι ἡ Ὀδύσεια ἄρχεται διὰ τῆς φράσεως, Ἐνθ' ἄλλοι μὲν πάντες, ὅσοι φύγον αἰλὴν ὀλεθρον. Ἀλλά, καὶ εἰ τὸ προοίμιον εἰς τὸν δέκατον στίχον ἔλγηε, πάλιν καὶ τὸ μικρὸν τοῦτο τμήμα τὰς πλείστας τῆς Ὀδυσσεΐας ῥαψωδίας προαγγέλλει. Διότι αἱ φράσεις πολύτροπον, μάλα πολλὰ πλάγθη, πολλῶν ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ πολλὰ δ' ὄγ' ἐν πόντῳ πάθεν, ἐν αἷς τετράκις ἐπαναλαμβάνεται τὸ

1) Urgestalt der Odyssee σελ. 53. 2) Αὐτόθι σελ. 54. 3) Homerische Vorschule σελ. 165. 4) Αὐτόθι σελ. 55.

ἐπίθετον πολὺς, ἱκαναί εἰσιν, ὅπως δείξωσιν, ὅτι ὁ ποιη-
τὴς πολλὰς καὶ ποικίλας τοῦ Ὀδυσσεῶς συμφορὰς τοῖς
ἀχροαταῖς ἄσαι ὑπισχνεῖται. Ἐπειδὴ ὁμως τοῦτο ἀριδή-
λως μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ πρώτου ἐκτείνεται, περιλαμβάνει
καὶ τὸν στίχον εἰς Ἰθάκην, οὐδ' ἐνθα πεφυγμένος
ἦεν ἀέθλων, ἐν ᾧ ποιητὴς προπαρασκευάζει τὸν ἀχροα-
τὴν εἰς τὰς ἐν οἴκῳ τοῦ ἥρωος συμφορὰς. Οἱ μὴ περιεκτι-
κὸν τὸ προοίμιον νομίζοντες ἴσως πλείονας φράσεις περὶ
τῶν ἐν Ἰθάκῃ ἀπαιτοῦσιν. Ἀλλὰ τὰ κατὰ τὸν Ὀδυσσεά
τὸ σπονδαιώτερον μέρος τοῦ ἔπους ἐστὶ καὶ τὸ ὄνομα τού-
του τὸ ἔπος φέρει. Ὁ Ὅμηρος οὔτε Πηνελόπειαν, οὔτε
Τηλεμάχειαν ἐποιεῖ. Τοῦ ποιητοῦ ἡ ψυχὴ ἦν πλήρης τῶν
κινδύνων τοῦ πλανωμένου ἥρωος, ὃν παντὶ σθένει ἀγωνί-
ζεται σῶσαι. Ὁ δ' ἐμβριθῶς τὴν Ὀδύσειαν ἀναγνοὺς
παρετήρησεν, ὅτι οἱ ἐν Ἰθάκῃ κίνδυνοι οὕτω μικροὶ τῷ
ἥρωι φαίνονται, ὥστε τούτους οἰονεὶ παίζων ἀποσοβεῖ.
Διὰ τοῦτο προσηκόντως εἶπεν ὁ ποιητὴς ἐν τῷ προοιμίῳ,
οὐδ' ἐνθα πεφυγμένος ἦεν ἀέθλων. Καὶ ταῦτα
μὲν περὶ τῆς περιοχῆς αὐτοῦ ἱκανὰ ἔδωσαν.

Περὶ δὲ τῆς γλώσσης τοῦ προοιμίου ὁ August Jacob¹⁾
λέγει, ὅτι τὸ τετράκις ἐπαναληφθὲν ἐπίθετον πολὺς οὐκ
ἐστὶ μὲν μεμπτόν, ὁμως οὐδὲ καλόν. Ἀλλ', ἐπειδὴ ἐνταῦθα
οὐκ ἐξετάζομεν τὸ προοίμιον αἰσθητικῶς, ἀλλὰ κριτικῶς,
οὐκ ἐνδιατρίβομεν, λέγομεν μόνον, ὅτι, εἰ οἱ περὶ τὸν Πει-
σίστρατον τοῦτο ἐποιοῦν, ὥφειλον δι' εἰδικωτέρων φράσεων
τὰς συμφορὰς τοῦ Ὀδυσσεῶς ὀρίσαι. Ὁ δὲ B. Thiersch²⁾
νομίζει, ὅτι τὸ ἐπίθετον πολὺτροπος σημαίνει πανοῦρ-
γον (schlau). Ἐπειδὴ δὲ τὴν σημασίαν ταύτην μόνον ἄπαξ
ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσι³⁾ καὶ ἄπαξ ἐν τοῖς καλουμένοις
ὁμηρικοῖς ὕμνοις⁴⁾ εὗρίσκει, εἰκάζει, ὅτι τὸ προοίμιον ὑπὸ
τῶν ραψωδῶν ἐποιήθη. Τὸ ἐπίθετον ὁμως ἔχει παθητι-
κὴν σημασίαν, δηλαδὴ σημαίνει τὸν εἰς πολλὰς χώρας τρα-

1) Ueber die Entstehung der Ilias und der Odyssee, Berlin 1856, σελ.
360. 2) Urgestalt der Odyssee σελ. 57. 3) Ὀδυσσ. Κ 330. 4) Ὑμν. εἰς
Ἑρμ. στίχ. 13.

πάντα, ὡς αὐτὸς Ὅμηρος ἐαυτὸν ἐρμηνεύει διὰ τῆς ἀναφορικῆς προτάσεως, ὃς μάλα πολλὰ πλάγχθη καὶ ἀκριβέστερον διὰ τῶν φράσεων, πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ πολλὰ δ' ὄγ' ἐν πόντῳ πάθεν. Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ σημασίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ὀδυσσεΐας ἐκρήσατο ὁ ποιητὴς τοῖς ἐκ τοῦ τρέπιν παραγώγοις, δηλαδὴ τοῖς ὑπότροπος¹⁾ καὶ ἀπότροπος²⁾. Ἀλλά, καὶ εἰ τὸ ἐπίθετον πολύτροπος εἶχε τὴν ὑπὸ τοῦ κριτικοῦ ἀποδιδομένην σημασίαν, πάλιν οὐκ ἀποδεικνύει, ὅ, τι οὗτος βούλεται. Διότι τῷ ποιητῇ οὐκ ἦν ἄγνωστος καὶ ἡ δευτέρα σημασία, ὡς δείκνυνσι τὸ ῥῆμα παρατροπέειν³⁾ καὶ ἴσως τὴν ἐπεξηγηματικὴν πρόσασιν, ὃς μάλα πολλὰ πλάγχθη διὰ τοῦτο ἔθηκεν, ὅτι τὸ ἐπίθετον πολύτροπος ἐν τοῖς χρόνοις αὐτοῦ διπλὴν σημασίαν εἶχεν.

Ὡσαύτως ὁ B. Thiersch⁴⁾ νομίζει, ὅτι ἡ φράσις ἀρνύμενος ἦν ψυχὴν οὐκ ἔστιν ὀμηρικὴ. Διότι ὁ ταύτην ποιήσας βούλεται εἰπεῖν σῶζειν θέλω, ἐν ᾧ τὸ ἄρνησθαι παρ' Ὁμήρῳ οὐκ ἔχει τοιαύτην σημασίαν. Διότι κατ' αὐτὸν τὸ ἄρνημα ἐν τοῖς ὀμηρικοῖς ἔπεσι σημαίνει πορίζομαι τι ἢ ἀγωνιζόμενος κτῶμαι τι, ὅπερ οὐκ εἶχον. Ἀλλὰ τὰ χωρία, ὧν αὐτὸς ὁ κριτικὸς μνημονεύει, σημαίνουνσι θέλω σῶζειν. Οὕτως ὁ Ἐκτωρ λέγων ἀρνύμενος πατρός τε μέγα κλέος ἦδ' ἐμὸν αὐτοῦ⁵⁾ οὐ νοεῖ, ὅτι πορίζει κλέος τῷ πατρὶ καὶ ἐαυτῷ, ὅπερ οὐκ ἔχουσιν. Διότι ὁ μὲν Πρίαμος πρὸ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου ἦν εὐκλεὴς καὶ τὸ κράτος αὐτοῦ μέγιστον ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ, ὡς ἕκαστος τῆς Ἰλιάδος ἀναγνώστης καὶ τῆς ἀρχαίας μυθολογίας εἰδήμων γινώσκει. Ὅτι δ' ὁ Ἐκτωρ ἐφοβεῖτο, μὴ ἀπολέσῃ (ἄρα ἤθελε σῶσαι) τὸ κλέος, ὅπερ ἐν τῷ πολέμῳ καὶ ἰδίως μετὰ τὴν μῆνιν τοῦ Ἀχιλλέως ἐκτῆσατο, αὐτὸς ἐν τῷ αὐτῷ μετὰ τῆς Ἀνδρομάχης διαλόγῳ ὁμολογεῖ. Διότι λέγει, ὅτι μαθὼν ἐσθλὸς εἶναι αἰδεῖται τοὺς Τρῶας καὶ τὰς ἑλκεσιπέλους Τρωάδας, εἰ ὡς δειλὸς

1) Ὀδυσσ. Y 332. X 35. 2) Ξ 372. 3) Ὀδυσσ. Δ 465. 4) Αὐτόθι σελ. 57. 5) Ἰλιάδ. Z 446.

τὴν μάχην φεύγει¹⁾. Ἀλλως ἕκαστος παρατηρεῖ, ὅτι ἐν-
ταῦθα μόνον περὶ σωτηρίας κλέους πρόκειται. Διότι τίς
αἰδεῖται, ὅτι οὐ πορίζει ἑαυτῷ κλέος; Ὡσαύτως ἐν τῇ
πρώτῃ τῆς Ἰλιάδος ῥαψωδίᾳ²⁾ τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔχει τὸ
ῥῆμα ἄρνησθαι. Ὁ Ἀχιλλεὺς λέγει πρὸς τὸν Ἀγαμέ-
μνονα, ὅτι στρατευσάμενοι οὐδεμίαν κατὰ τῶν Τρώων αἰ-
τίαν εἶχομεν, ἀλλ' ἅμ' ἐσπόμεθα, ὅφρα σὺ χαίρης,
τιμὴν ἄρνούμενοι Μενελάῳ σοί τε, κυνῶπα³⁾. Ἐν-
ταῦθα ὁ ἥρωες νοεῖ, ὅτι ἐστρατεύσατο, ὅπως τὴν τιμὴν τῶν
Ἀτρειδῶν σώσῃ. Διότι τῆς Ἑλένης ἀρπαγείσης καὶ μοιχευ-
θείσης τούτοις ἀτιμία προσετρίβη. Τελευταῖον ἐν τῇ φρά-
σει, ἐπεὶ οὐχ ἱερήιον οὐδὲ βοεῖην ἀρνείσθην⁴⁾,
ἔγκειται ἡ ἔννοια τοῦ θέλω σώζειν. Διότι πρόκειται περὶ
τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς τοῦ Ἑκτορος. Ἐγένετο δ' εἰδός τι
ἔλξεως, ὅπερ συχνάκις ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ συμβαίνει.
Ὁ Ὅμηρος βούλεται εἰπεῖν, ὅτι τοῖς περὶ τὰ τεῖχη τῆς πό-
λεως τρέχουσι προὔκειτο ἄθλον ἢ σωτηρία, ἣ ὁ ὅλεθρος
τῆς ψυχῆς τοῦ Ἑκτορος, ἦν οὗτος ἤθελε σῶσαι, καὶ οὐχί
ἱερήιον ἢ βοεῖη. Ὁ ποιητὴς ὁμως ἀπέδωκε τὸ ῥῆμα ἄρ-
νείσθην τοῖς περὶ ἄθλων ἀγωνιζομένοις, ἐν ᾧ ἤρμοξε τῷ
Ἑκτορι. Ἀλλά, καὶ εἰ τις τὴν ἔλξιν ἀποδοκιμάζει, οὐ μέγα
κερδίζει. Ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἡ ἔννοια τοῦ σώζειν καὶ ἡ τοῦ
κτᾶσθαι συμπίπτουσιν. Διότι ὁ ἀγωνιζόμενος κατὰ γε τὴν
ἐλπίδα κέκτηται πως τὸ ἄθλον, ὅπερ διὰ τῆς ἀποτυχίας
ἀπόλλυσιν. Διὰ τὴν ἡμαρτημένην τοῦ ἄρνησθαι ἐξήγησεν
ὁ B. Thiersch οὐ δύναται ἐξηγῆσαι τὴν φράσιν ἄρνησθαι
ἦν ψυχὴν, ἐν ᾧ κατὰ τὴν εἰρημένην ἐρμηνείαν σημαίνει
σώζειν τὴν αὐτοῦ ψυχὴν ἢ τὴν ζωὴν⁵⁾. Ἀλλ' ὑποτεθείσθω,
ὅτι τὸ ῥῆμα ἔχει σημασίαν μηδαμοῦ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν
εὑρισκομένην. Τότε δὴ γεννᾶται τὸ ζήτημα, εἰ ὁ Ὅμηρος,
ὅστις ἐν τοῖς χρόνοις τῆς δημιουργίας τῆς γλώσσης ἔζη,
καὶ ἐφ' οὗ πολλὰ βραδύτερον ἀπολεσθεῖσαι λέξεις καὶ
σημασίαι λέξεων ὑπῆρχον, ὁ Ὅμηρος, λέγομεν, ἠδύνατο

1) Ἀντόθι. 2) Στίχ. 159. 3) Ἰλιάδ. Α 158. 4) Ἰλιάδ. Χ 160.
5) Ἀντόθι 161.

ταύτη τῇ σημασίᾳ χρῆσασθαι, ἢ, ὡς ὁ B. Thiersch νομίζει, οἱ δραψοδοί, οἱ μόνον ὁμηρικὰς λέξεις καὶ σημασίας λέξεων ὀφείλοντες μιμεῖσθαι;

Τὸ δὲ προοίμιον τῆς Ἰλιάδος ψέγεται ὑπὸ τοῦ W. Müller¹⁾, ὅτι δῆθεν μόνον τρία ἢ τέσσαρα τμήματα τοῦ ἔπους προαγγέλλει. Διότι πρὸς τοῖς ἄλλοις κατὰ τὸν κριτικὸν οὐ περιέχει τὰς μετὰ τὴν διαλλαγὴν τοῦ Ἀχιλλέως δραψοδίας. Ἀλλὰ πρῶτον, τίς ποιητὴς ὀφείλει, ἵνα πάντα τὰ ἐπεισόδια ἐν τῷ προοιμίῳ προαγγείλῃ; Εἴτα, εἰ ὁ Ὅμηρος τὰ μετὰ τὴν ἀπόρρησιν τῆς μήνιδος προὔλεγεν, ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἔπους τὴν λίσιν τοῦ μύθου προὔτασσε, ὅπερ οὐδεὶς ποιητὴς ποιεῖ. Τελευταῖον, ἐπειδὴ τὰ ποιήματα τῶν ἥρωικῶν χρόνων πάντων τῶν λαῶν ἔχουσι παθητικὸν χαρακτῆρα, ὁ ποιητὴς οὐκ ἡδύνατο ἐν τῷ προοιμίῳ προαγγεῖλαι τὴν ἀπόρρησιν τὴν μήνιδος καὶ τὴν διὰ τὸν φόβον τοῦ Ἑκτορος χαρὰν τῶν Ἀχαιῶν. Διότι οὕτω τὸ προοίμιον ἦν ἄλλους καὶ εὐφροσύνης μίγμα, ὅπερ καὶ τὴν προσοχὴν τῶν ἀκροατῶν διασκεδάννυνσι καὶ τὸ πάθος αὐτῶν καθαιρεῖ. Αἱ ψυχολογικαὶ λοιπὸν αὐταὶ αἰτίαι ὑπηγόρευσαν τῷ ποιητῇ, ὅπως ἐν ἑκατέροις τοῖς προοιμίοις λέξεις πάθος διεγειροῦσας συγκεντρώσῃ. Ἡ δὲ συγκέντρωσις τῶν κυριωτέρων σημείων τοῦ ποιήματος ἐν τῷ προοιμίῳ ἀνήκει τοῖς ποιηταῖς ἄλλων αἰώνων.

Ἄν δέ τις παραβάλλῃ τὸ προοίμιον τῆς Ὀδυσσεΐας πρὸς τὸ τῆς Ἰλιάδος, παρατηρεῖ πολλὰ κοινὰ σημεῖα τὴν ταυτότητα τοῦ ποιητοῦ μαρτυροῦντα·

Μῆνιν ἄειδε, θεά, οὐλομένην

Ἄνδρα μοι ἔννεπε, Μοῦσα, πολύτροπον,

ἣ μνηστῆρας Ἀχαιοὺς ἄλγε' ἔθηκεν

ὅς μ' ἄλλα πολλὰ πλάγχθη,

πολλὰς δ' ἰφθίμους ψυχὰς Ἄϊδι προΐαβεν.

πολλὰ δ' ὅγ' ἐν πόντῳ πάθεν ἄλγεα.

Τὸ δὲ προοίμιον τῆς Ὀδυσσεΐας περιεκτικώτερον τοῦ τῆς Ἰλιάδος ἐστίν. Ἡ αἰτία ὁμῶς ἔγκειται οὐχὶ ἐν τούτῳ, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐν ἐκείνῳ πλείονας δραψοδίας ἢ ἐν τούτῳ ὑπ' ὅψιν εἶχεν, ἀλλ' ἐν τῇ ἔλῃ αὐτῇ. Διότι τῆς μὲν Ὀδυσσεΐας

1) Homerische Vorschule σελ. 158.

ἡ ὑπόθεσις περὶ ἓν πρόσωπον στρέφεται, ἡ δὲ τῆς Ἰλιάδος ὑπὸ τὴν πρωτεύουσαν ἐνὸς προσώπου ιδεάν μέγα μέρος τοῦ πολυμεροῦς Τρωικοῦ πολέμου περιλαμβάνει. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἱκανὰ ἔστιωσαν. Ἦδη δ' εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς ἐνότητος αὐτῶν τῶν ἐπῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῆς ἐνότητος τῆς Ὀδυσσεΐας.

Ὑπὸ πάντων τῶν κριτικῶν ὁμολογεῖται, ὅτι ἡ Ὀδύσεια, καίπερ τὴν ποιητικὴν ἀξίαν ἥτιων τῆς Ἰλιάδος οὖσα, ὅμως τὴν ἐνότητα ταύτης ὑπερτερεῖ. Τούτου ἕνεκεν σκόπιμον ἐνομίσαμεν, ἵνα τῇ συμβουλῇ τοῦ Grote ἐπόμενοι πρῶτον τὴν ἐνότητα τῆς Ὀδυσσεΐας ἐξετάσαντες ἐκ τῶν εὐχερεσιτέρων εἰς τὰ δυσχερέστερα προβῶμεν. Ὁ Wolf¹⁾ ἐν τοῖς Προλεγομένοις τὴν Ὀδύσειαν τὸ ἐξοχώτερον τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος μνημεῖον ὀνομάζει καὶ ἀλλαχοῦ ὁμολογεῖ, ὅτι ἐν τούτῳ τῷ ἔπει οὐδὲν περιττεύει καὶ οὐδὲν λείπει²⁾. Ὁ δὲ Grote³⁾ λέγει, ὅτι, εἰ μόνῃ ἡ Ὀδύσεια εἰς ἡμᾶς περιήρχετο, ἡ περὶ τῆς ὁμηρικῆς ἐνότητος ἔρις οὐδέποτε ἔμελλεν ἐγερθῆναι. Διότι κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους σημεῖα ἐσκεμμένης συναρμογῆς φαίνονται. Ἀλλ' ὁ σοφὸς Curtius⁴⁾ ἀμφιβάλλει καὶ περὶ τῆς ἐνότητος τούτου τοῦ ἔπους διὰ τὴν ἑλλειψιν ἐρευνῶν, οἷας ὁ Lachmann ἐν τῇ Ἰλιάδι ἐποίησεν. Εἰ ὅμως ἀφορμαὶ

1) Proleg. ad Homer. σελ. 118 „De Odyssea maxime, ejus admirabilis summa et compages pro praeclarissimo monumento Graeci ingenii habenda est.“ 2) Praefatio (1795) σελ. 24 „Jam vero Odysseam nobis combara. In ea quod absurdare, quod deesse videri possit, nihil est; et quod est maximum, quocumque eam loco finieris, multum ad expectationem legentis, plurimum ad integritatem operis desiderari sentias.“ 3) Μεταφρ. ὑπὸ Fischer II, 156. 4) Andeutungen über den gegenwärtigen Stand der Homer. Frage σελ. 25.

πρὸς κατατομὴν τῆς Ὀδυσσεΐας ὑπῆρχον, οἱ ὑπὸ τῆς δόξης τοῦ Lachmann κεντρισθέντες μόλις ἠδύναντο ἀποσχεῖν τοῦ ἔργου. Πρὸς δὲ ὀφείλομεν κρίνειν ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν ἐρευνῶν. Διότι αἱ μέλλουσαι ἴσως τὸν λόγον τοῦ σοφοῦ κριτικοῦ κυρώσουσιν, ἴσως ὅμως καὶ τὸ ἐναντίον ἀποδείξουσιν. Ἄλλ' οὐ δεόμεθα τῶν μελλονσῶν ἀποδείξεων. Διότι ἱκανὸν ἡμῖν ἔστιν, ὅτι μέχρι τοῦδε μυριάδες ἀκροατῶν καὶ ἀναγνωστῶν καὶ χιλιάδες κριτικῶν ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ ἐνότητα εἶרון. Τὸ δὲ ὁμηρικὸν ζήτημα οὔτε ὠφελεῖται, οὔτε ζημιοῦται ἐκ λεπτοτάτων καὶ βεβιασμένων κριτικῶν παρατηρήσεων. Διότι ὀφείλομεν ἔχειν ἐν νῷ οὐχὶ τί καὶ τὰ ἐλάχιστα ἀναδιφῶσα κριτικὴ εὐρίσκει, ἀλλὰ τί ποιητῆς τῶν ὁμηρικῶν χρόνων ἠδύναντο ποιῆσαι, ὅπερ τοῖς αὐτοῦ ἀκροαταῖς ὥς τι συνεχὲς καὶ ἐνότητά ἐχον ἐφαίνετο. Τούτου δ' ὁ ποιητῆς τῆς Ὀδυσσεΐας, εἴπέρ τις καὶ ἄλλος, ἐπέτυχεν. Καὶ πάντες οἱ ἀκροαταί, ἀναγνώσται καὶ κριτικοὶ τὴν τοῦ ἔπους ἐνότητά ὁμολόγησαν καί, ὅπερ σπουδαιότατον, μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Lachmann τομὴν τῆς Ἰλιάδος οὐ παύονται τὰ αὐτὰ ὁμολογοῦντες.

Ἄν τις ἐμβριθῶς τὴν Ὀδύσειαν ἀναγνῶ, πανταχοῦ εὐρήσει κρίκους τὰ διάφορα τοῦ μύθου μέρη ἀρρήκτως συνδέοντας. Ἡ συγκέντρωσις τοῦ ἐπαγωγοῦ ἐφ' ἐνὸς μόνου ἥρωος, ὅστις ὕφ' ἐνὸς πόθου κεντρίζεται καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ σημεῖον τείνει, αἰσθητὴ ἔστιν ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ τελευταίου τῆς Ὀδυσσεΐας βιβλίου. Ὁ δ' Ὀδυσσεὺς παρῶν ἢ ἀπὼν αἰείποτε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἀναγνώστη ἐρχεται καὶ ἐκεῖ, ἐνθα ὁ τῆς διηγήσεως μῖτος εἰς ἀπωτάτω κείμενα σημεῖα ἔλκεται, ἢ τοῦ πλανωμένου ἥρωος μνήμη οὐκ ἐξαλείφεται. Πάντα τὰ πρόσωπα τῆς Ὀδυσσεΐας ὑπέκουνσι τῷ φερωνύμῳ τοῦ ἔπους ἥρωι, πάντα τὰ συμβεβηκότα, πᾶσαι αἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων καὶ πᾶσαι αἱ ἐνέργειαι τῶν θεῶν σκοποῦσιν, ὅπως τὸν ἥρωα ἀπὸ τῆς πατρίδος, τῆς Πηνελόπης καὶ τοῦ Τηλεμάχου ἀπεΐρξωσιν ἢ πρὸς ταῦτα προσπελάσωσιν. Ὅσονδήποτε καὶ ἂν φαίνεται τὸ ἐπαγωγὸν τὸ ἐντεθειμένον ἐν τῇ Πηνελόπῃ, τῷ Τηλεμάχῳ καὶ τῷ Εὐμαίῳ, ὅμως τοῦτο ἀριδῆλως ὑποδεέστερον τοῦ ἐν τῷ Ὀδυσ-

σεῖ ἐστιν. Διότι, εἴ τις τὴν συζυγικὴν τῆς Πηνελόπης ἀφοσιώσιν τιμῶ, τὴν πρὸς τὸν πατέρα τοῦ Τηλεμάχου ἀγάπην ἐπαινεῖ καὶ τὴν μεγίστην τοῦ Εὐμαίου πρὸς τὸν δεσπότην πίστιν θανμάζει, αἰείποτε οὗτος ἔχει ὑπ' ὄψιν, ὅτι ταῦτα συμβαίνουσιν ἐν τῇ πλάνῃ ἐκείνου, πρὸς ὃν ἡ ἀφοσιώσις, ἡ ἀγάπη καὶ ἡ πίστις. Αἱ δ' ἀρεταὶ αὗται τῆς Ὀδυσσεύς γίνονται αἰσθηταί, ἂν τις παραβάλλῃ τὰ δευτερεύοντα τοῦτον τοῦ ἔπους πρόσωπα πρὸς τὰ τῆς Ἰλιάδος, ἐν ᾗ ὁ μὲν Ἀχιλλεὺς (δι' αἰτίας ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ ἀναπτυσσομένας) μακρὸν χρόνον τῆς σκηνῆς ἀφίσταται, τὰ δὲ δευτερεύοντα πρόσωπα, ὡς ὁ Αἴας καὶ ὁ Διομήδης, ἔξοχα ἀναδεικνύονται.

Ὑπόθεσις τῆς Ὀδυσσεύς ἐστὶν ὁ τοῦ Ὀδυσσεὺς νόστος εἰς τὴν αὐτοῦ πατρίδα, ἣτις διὰ τὴν μακρὰν τοῦ ἥρωος ἀπουσίαν κατελήφθη ὑπὸ στίφους ἀναιδῶν μνηστήρων πειρωμένων, ὅπως τὴν βασιλείαν τῆς Ἰθάκης σφετερισθῶσι, τὴν σύζυγον τοῦ ἀπόντος ἀνακτος εἰς παραβίασιν τῆς συζυγικῆς πίστεως ἀναγκάσωσι καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ κτείνωσιν. Μετὰ τινα προπαρασκευὴν τὸ ἔπος ἀρχεται ἐκ τοῦ σημείου, ἐν ᾧ ὁ ἥρωος ὑπὸ τῆς νύμφης Καλυψοῦς κωλυόμενος πορρωτάτῳ τῆς πατρίδος ἀφίσταται. Ἀφ' οὗ δ' οὗτος βοηθεῖα τῶν θεῶν τῆς νύμφης ἀπεσπᾶσθαι καὶ τοὺς ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶρος παρασκευασθέντας αὐτῷ κινδύνους διέφυγεν, ἀφικνεῖται εἰς τὴν νῆσον τῶν Φαιάκων, οἵτινες εἰρηνικὸν καὶ ἄβρὸν βίον διάγοντες τὸν πόλεμον μόνον ἐκ τῶν ἄσμάτων τῶν αἰοιδῶν ἐγίνωσκον. Ὁ δὲ τῶν Φαιάκων βασιλεὺς Ἀλκίνοος φιλοφρόνως τὸν πλανώμενον ξενίσας καὶ τὰ κατ' αὐτὸν μαθὼν πέμπει εἰς τὴν Ἰθάκην. Ἐνταῦθα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ πιστοῦ Εὐμαίου ξενίζεται, εἶτα τοῦτον ἡγουμένον εἰς τὰ ἀνάκτορα πορεύεται, ἐνθα εὗρίσκει τοὺς μνηστῆρας τὴν οὐσίαν ἀφειδῶς καταναλίσκοντας, τὴν σύζυγον εἰς γάμον ἀναγκάζοντας καὶ ταῖς δούλαις ἀναιδῶς χρωμένους. Τοῦτο διεγείρει τὴν χολὴν τοῦ ἥρωος, ὅστις ἐντείνει τὴν δολοπλόκον αὐτοῦ φύσιν, ὅπως ὡς οἷόν τε βαρυτέρας τοῖς ἀναιδέσι ποινὰς ἐπιθῇ. Ἡ δὲ δολοπλοκία καὶ ἡ ἀνδρεία τοῦ Ὀδυσσεὺς, δι' ὃν ἡ πόλις τοῦ Πριάμου ἐάλω, ἦσαν

ίκανά, ὅπως μετὰ τοῦ υἱοῦ καὶ τῶν δύο πιστῶν δούλων τοῦ σκοποῦ ἐπιτύχη. Οὕτως ἐτελέσθη ἡ μνηστηροφονία, μεθ' ἣν ὁ ἥρως τῇ συζύγῳ συναγάλλεται καὶ τελευταῖον εἰς τὸν ἀγρὸν ἀπέρχεται, ὅπως τὸν πατέρα, ὃν συχνάκις ἐν νῶ εἶχεν, ἴδῃ. Οὕτως ἡ ἐκ λυπηρῶν ἔναρξις καὶ εἰς εὐφρόσυνα κατάληξις τοῦ ἔπους ἐπαινετὴ ἐστὶ καὶ ἀξία τοῦ ὁμηρικοῦ ὀνόματος φαίνεται.

Ἄλλ', εἰ ἡ Ὀδύσσεια ἐν μόνῳ τῷ μύθῳ τοῦ Ὀδυσσεὺς περιωρίζετο, καὶ τὰ ἐντελέστερα τῆς κριτικῆς μικροσκοπία οὐκ ἠδύνατο ἀνακαλύψαι ἐν τῇ ἐνότητι τοῦ ἔπους κηλιδας. Ἐν τῷ εἰρημένῳ ὁμῶς μύθῳ ἐνυφάνθη δευτερεύοντες, ἡ τοῦ Τηλεμάχου εἰς τε τὴν Πύλον καὶ τὴν Σπάρτην ἀποδημία. Ὁ μῦθος δ' οὗτος εὐρύνων τὸ ἔπος ἀποδείκνυσιν αὐτὸ ἐντελέστερον. Διότι ἐντεῦθεν ὁρμώμενος ὁ ποιητὴς τὴν ἀναίδειαν τῶν μνηστήρων εἰκονίζει καὶ τὸν τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα πόθον περιγράφων προπαρὰ σκενάζει αὐτόν, ὅπως τῆς μνηστηροφονίας μετὰσχη. Ἄλλ', ἐν ᾧ ἡ σύνδεσις τῶν δύο τούτων μύθων ἠδύνατο παραγαγεῖν πολλὰς καὶ μεγάλας ἀνωμαλίας, ὡς σπουδαιοτέρα ἀντίφασις ἐπιδείκνυται μόνον ἡ ἐξῆς. Ὁ Μενέλαος ἐν τῇ τετάρτῃ ῥαψῳδίᾳ¹⁾ παροτρύνει τὸν Τηλέμαχον, ἵνα ἔνδεκα μέχρι δώδεκα ἡμερῶν ἐν τῇ Σπάρτῃ ξενιζόμενος διατρίψῃ. Ὁ νέος ὁμῶς φοβούμενος, μὴ οἱ ἑταῖροι ἐν Πύλῳ ἄχθωνται, ἀρνεῖται²⁾. Ἄλλ' ἐν τῇ 15ῃ ῥαψῳδίᾳ εὐρίσκομεν αὐτὸν ἔτι ἐν Σπάρτῃ διατρίβοντα. Ἡ δ' ἐν τῷ μέσῳ παρεμπεσοῦσα διήγησις κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν κριτικῶν ἐν 28 ἡμέραις ἐγένετο³⁾. Ὁ μὲν Grote⁴⁾ λέγει, ὅτι ὁ Τηλέμαχος ὥφειλε μένειν ἐν Σπάρτῃ κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα, ἵνα αἱ πράξεις τοῦ υἱοῦ εἰς χρονολογικὴν ἀρμονίαν πρὸς τὰς τοῦ πατρὸς ἔλθωσι καὶ ἀπορεῖ, ὅτι οὐ πλείονες τοιαῦται ἀντιφάσεις ἐν τῷ ἔπει ὑπάρχουσιν. Ὁ δὲ Friedländer⁵⁾ ἀποδίδωσι τῷ ποιητῇ τοιαύτην ἐλευθε-

1) Στίχ. 588. 2) Ἀντόθι 598. 3) Mure, History of the language and Litteratur of ancient Greece I, 440. 4) II, 159. 5) Die Homerische Kritik von Wolf bis Grote σελ. 24.

ρίαν. Διότι προϋποτίθῃσιν, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀκροατῶν ἠδί-
τατο νοῆσαι τοιαύτην ἀντίφασιν. Ἄλλ' ἐκάτεραι αἱ ἐξηγή-
σεις οὐ λίαν πιθαναὶ φαίνονται. Διότι ὁ ποιητής, εἰ τοῦτο
ἀντίφασιν ἐθεώρει, τὴν δι' ὀλίγων στίχων ἄρνησιν τοῦ Τη-
λεμάχου παραλιπὼν ῥαδίως ταύτην ἀπέφευγεν. Διὰ τοῦτο
νομίζομεν, ὅτι οὐχὶ ἀντίφασις, ἀλλ' ἐπιτυχεσιτάτη τῶν ξενι-
ζομένων μίμησις ἐστίν. Διότι οὗτοι λέγουσι μὲν, ὅτι ἀναγ-
κάζονται ταχέως ἀπελθεῖν, ὅμως συνήθως μένουσι πλείονα
χρόνον, ἢ ὅσον ἐν ἀρχῇ ἔλεγον. Πρὸς δὲ ὁ ἀκροατὴς τῆς
Ὀδυσσεΐας ἠδύνατο νοῆσαι, ὅτι ὁ νέος, καίπερ τὸ κατ' ἄρ-
χὰς μακρὰν διατριβὴν ἀρνηθεὶς, ὅμως ἐκ τῆς περὶ τοῦ πα-
τρὸς διηγήσεως παραχθὲς διέτριψε παρὰ τῷ Μενελάῳ μα-
κρότερον χρόνον.

Κατὰ τὸν W. Müller¹⁾ ὁ Ὅμηρος ὥφειλεν εἰπεῖν, τί ὁ
Τηλέμαχος κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐν Σπάρτῃ ἐπραττεν.
Διότι κατ' αὐτὸν ὁ ποιητής ἡμέρας καὶ νυκτὸς παρακο-
λουθεῖ τῷ ἥρωι αὐτοῦ. Τοῦτο ὅμως αὐστηρὰ ἀπαιτήσις
ἐστίν, ἣν παρ' οὐδενὸς ποιητοῦ δίκαιον ἀπαιτεῖν. Ὁ δ'
Ὅμηρος παρακολουθεῖ μὲν ἐνίοτε τῷ ἥρωι αὐτοῦ, ἀλλὰ
μόνον τῷ ἥρωι τοῦ ἔπους, οὐχὶ δὲ καὶ τοῖς δευτερευούσι
προσώποις, ὡς τῷ Τηλεμάχῳ. Διότι ἐρωτῶμεν τοὺς περὶ
τὸν W. Müller, τί ὁ Εὐμαῖος πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ὀδυσ-
σέως; Τί οἱ Ὀλύμπιοι θεοὶ ἐπὶ τῆς πλάνης τοῦ ἥρωος;
Τί δὴ μετὰ τὴν μῆνιν αὐτὸς ὁ Ἀχιλλεύς, ὅστις ὁ ἥρως τῆς
Ἰλιάδος ἐστίν, ἐπραττεν; Ὁ ποιητής ὀφείλει μνησασθαι
μόνον τῶν πράξεων τῶν ἄμεσον πρὸς τε τὸ κύριον
πρόσωπον καὶ τὴν κυρίαν ὑπόθεσιν σχέσιν ἔχουσῶν. Διότι,
εἰ οὗτος πάσας τὰς τῶν δευτερευνόντων προσώπων πράξεις
ἐπεχείρει περιγράψαι τὴν τε τοῦ ἔπους ἐνότητα ἔλνε καὶ
οὐκ ἐπετύγχανε τούτου, καὶ εἰ δέκα γλώσσας καὶ ἄρρηκτα
στήθῃ εἶχεν. Ἄλλως ὁ ἀκροατὴς εὐκόλως ἐνόει, τί ὁ Τηλέ-
μαχος ἐν Σπάρτῃ ἐπρασεν. Διότι ὁ ποιητής ἐν τῇ τε-
τάρτῃ ῥαψῳδίᾳ²⁾ διὰ τῆς φράσεως, ὡς οἱ μὲν τοιαῦτα
πρὸς ἀλλήλους ἀγόρευον ἐδήλωσεν, ὅτι ὁ νέος ἐξη-

1) Homerische Vorschule σελ. 125. 2) Στίχ. 620.

κολούθει τὰ κατὰ τὸν πετέρα ἀκούων. Οὐκ ὀρθῶς δ' ὁ W. Müller¹⁾ λέγει, ὅτι ὁ Μενέλαος τὴν παρ' αὐτῷ μακρὰν τοῦ Τηλεμάχου διατριβὴν ἀγνοεῖ. Διότι ἐν τῷ εἰρημένῳ χωρίῳ, εἰς ὃ ὁ κριτικὸς παραπέμπει²⁾, ὁ Μενέλαος ἱκανὴν τὴν διατριβὴν τῶν εἴκοσι καὶ ὀκτὼ ἡμερῶν νομίσας λέγει, ὅτι οὐκέτι τὸν νέον κωλύει θέλοντα ἀπιέναι. Ἄλλως οὐκ ἐξηγεῖται καὶ ἡ ἐντονος τῆς Ἀθηνᾶς πρὸς τὸν Τηλέμαχον ὑπόμνησις, ἵνα τέλος τῆς Σπάρτης ἀπέλθῃ³⁾.

Πρὸς δὲ ὁ W. Müller λέγει, ὅτι οἱ ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Μενελάου τελούμενοι γάμοι ἀπο τῶν ὀφθαλμῶν πάντων ἀφαιροῦνται καὶ οὐδεμίᾳ μνείᾳ τούτων γίνεται. Ἰσως οὗτοι ἦσαν περὶ τὸ τέλος. Ἀλλά, καὶ εἰ ἐν τῇ ἀρχῇ ἦσαν, ὁ ποιητὴς οὐκ ἠδύνατο, ἵνα τὸν νέον Τηλέμαχον, οὗ ἡ ψυχὴ τῶν ἐν οἴκῳ συμφορῶν πλήρης ἦν καὶ τοῦ πένθους διὰ τὴν ἀγνοίαν τῆς τύχης τοῦ πατρὸς μεστή, εἰς τὴν μεγάλην εὐθυμίαν διπλῶν γάμων εἰσαγάγῃ. Ἄλλως ὁ ποιητὴς εἴωθε λέγειν, τί ὁ ξενίζων ἐπραττεν ἐν τῷ χρόνῳ, καθ' ὃν ξένος τις πρὸς αὐτὸν ἦλθεν, καὶ εὐθὺς εἰσέρχεσθαι εἰς τὰ κατὰ τὸν ξενιζόμενον. Τοῦτο λίαν φυσικόν ἐστι, καὶ οἱ ποιηταὶ μιμοῦνται αὐτό, ἂν μὴ θέλωσι πόρρω τῆς κυρίας ὑποθέσεως πλανᾶσθαι. Ἀλλ' ὑποτεθεῖσθω, ὅτι ὁ ποιητὴς ὤφειλε συχνῆς μνείας ποιήσασθαι τῶν γάμων. Ἄρα γε τοῦτο ἀποδείκνυσιν, ὅτι τὰ κατὰ τὸν Τηλέμαχον, ὡς ὁ W. Müller ἀποφαίνεται⁵⁾, αὐτοτελὲς ποίημα ἀποτελοῦσιν: Νομίζομεν ὅλως τὸ ἐναντίον. Διότι ὁ μὲν ποιητὴς τῆς Ὀδυσσεΐας εἰς τὸν ἥρωα αὐτοῦ ἀφορῶν ἠδύνατο παραδραμεῖν γεγονότα μηδεμίαν πρὸς τὸν Ὀδυσσεᾶ σχέσιν ἔχοντα, ὁ ποιητὴς ὁμοῦς τῆς Τηλεμαχεΐας ἴσως ὤφειλεν εἰπεῖν τι περὶ τῶν γάμων, ὧν τελουμένων ὁ ἥρωας τοῦ μικροῦ τούτου ἔπους ἐφθασεν.

Πρὸς δὲ ὁ W. Müller τὴν αὐτοτέλειαν τοῦ μύθου τῆς Τηλεμαχεΐας καὶ διὰ τῆς ἐπομένης ἀποδείξεως ἐνισχύει. Διότι παραβάλλων χωρίον τι τῆς πρώτης ῥαψωδίας πρὸς

1) Αὐτόθι σελ. 126. 2) Ὀδυσσ. Ο 68. 3) Αὐτόθι 10. 4) Homerische Vorschule σελ. 123. 5) Αὐτόθι σελ. 124.

ἄλλο τῆς πέμπτης εὐρίσκει, ὅτι ἀμφότερα ὁμοίαν ὕλην ἔχουσι καὶ ὅτι δῆθεν ὁ τὰ ἐν τῇ πέμπτῃ διηγούμενος οὐ γινώσκει τὰ ἐν τῇ πρώτῃ¹⁾. Διότι ἡ Ἀθηνᾶ πάλιν τὴν πρὸς τὸν Ὀδυσσεῖα ἀδικίαν τῶν θεῶν μέμφεται, ἐν ᾧ ὁ Ζεὺς ἐν τῇ πρώτῃ αὐτὴν κατεπράυνε καὶ ὁ Ἑρμῆς τὴν ἐντολὴν (;) ἔλαβεν, ἵνα πρὸς τὴν νύμφην Καλυψὼ σπεύσας τὴν περὶ τοῦ νόστου τοῦ ἥρωος ἀποφασιν τῶν θεῶν ἀγγείλῃ. Ἀπορεῖ δ' ὁ ἀνὴρ διὰ τὴν βραδύτητα τῆς πρεσβεύσεως. Διότι τὴν αἰτίαν οὐτε τῇ βραδείᾳ τοῦ Ἑρμοῦ πρεσβεύσει, οὐτε τῇ ἀπειθείᾳ τῆς Καλυψοῦς δύναται ἀποδοῦναι. Εἰ μὲν τὸ πρῶτον, ἡ Ἀθηνᾶ ὄφειλε μέμψασθαι τὸν Ἑρμῆν, εἰ δὲ τὸ δεύτερον, ἡ θεὰ ὄφειλε μέμψασθαι τὴν ἀπειθήσασαν νύμφην. Πρὸς δὲ ὁ Ἑρμῆς ὄφειλε μέμψασθαι τὴν Καλυψὼ ἐκεῖ, ἐνθα τὸ δεύτερον ἐπρέσβενσεν²⁾. Αἱ ἀπορίαι ὅμως αὗται καὶ ἀντιφάσεις ἀπορρέουσιν ἐξ ἡμαρτημένης προϋποθέσεως. Διότι οὗτος προϋποτίθησιν, ὅτι ὁ Ἑρμῆς ἐν τῇ πρώτῃ ῥαψωδίᾳ ἔλαβε τὴν ἐντολὴν, ἵνα εἰς τὴν Καλυψὼ ἀπέλθῃ. Ἀλλὰ πόθεν τοῦτο ἐξήγαγεν; Ἡ Ἀθηνᾶ ἐν τῇ πρώτῃ ῥαψωδίᾳ μέμφεται τὸν Δία, ὅτι οὗτος, καίπερ πλείστων θυνσιῶν παρὰ τοῦ Ὀδυσσεῶς τυχών, ὅμως ἀνέχεται μακρὰν τούτου πλάνην³⁾. Ὁ θεὸς ὁμολογεῖ μὲν, ὅτι τοῦ Ὀδυσσεῶς ἀμνήμων οὐκ ἐγένετο, ὅμως αὐτὴν τῆς ὀργῆς τοῦ Ποσειδῶνος ὑπομιμνήσκει. Νομίζει, δ' ὅτι, εἰ πάντες οἱ ἄλλοι θεοὶ τὸν τοῦ πλανωμένου νόστον ἀποφασίσουσιν, ὁ ὀργισθεὶς παύσεται τῆς ὀργῆς⁴⁾. Τούτου δ' ἐπιτυχοῦσα ἡ Ἀθηνᾶ καὶ προτείνασα, ἵνα ἔπειτα τὸν Ἑρμῆν εἰς τὴν Καλυψὼ πέμψωσιν, εἰς τὴν Ἰθάκην ἀπέρχεται⁵⁾. Τὸ ἔπειτα, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ παρ' Ὀμήρῳ, σημαίνει μετ' ὀλίγον, ὡς ὄντως ἐν τῇ πέμπτῃ ῥαψωδίᾳ⁶⁾ γίνεται. Ποῦ λοιπὸν τῆς πρώτης ῥαψωδίας ὁ Ἑρμῆς ἔλαβε τὴν ἐντολὴν, ἵνα πρὸς τὴν Καλυψὼ ἀπέλθῃ; Ἡ μόνη λέξις, ἐξ ἧς ὁ W. Müller, ὡς δοκεῖ, τὴν ἀποστολὴν τοῦ Ἑρμοῦ ἐξάγει, τὸ ἐν τῇ λόγῳ τῆς Ἀθηνᾶς τάχιστα ἔστιν.

1) Ὀδυσσ. A 26—95 καὶ E 3—42. 2) Homerische Vorschule σελ. 127.

3) Ὀδυσσ. A 48—62. 4) Ἀντόθι 64—79. 5) Ἀντόθι 80—95. 6) Στίχ. 29.

Ἀλλὰ τοῦτο ἐνταῦθα ἔχει σημασίαν, οἷαν τὰ κοσμη-
τικὰ λεγόμενα ἐπίθετα. Ὡς δηλονότι ὁ ποιητὴς χρῆται ἐπι-
θέτοις, ἅπερ ἀναποσπάστους τῆς οὐσίας ιδιότητος σημαί-
νουν, οὕτως ἐνταῦθα ἐχρήσατο τῷ ἐπιρρήματι τάχιστα,
ὅπως τὴν ἀναπόσπαστον τοῦ Ἑρμοῦ ιδιότητα τοῦ τάχους
ἐκφράσῃ. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἢ Ἀθηνᾶ νοεῖ, ὅτι ἔπειτα
δοθήσεται ἐντολὴ τῷ Ἑρμῇ, ὅστις τάχιστα αὐτὴν ἐκτε-
λέσει. Ἀλλά, καὶ εἰ Ἀθηνᾶ ταχεῖαν τοῦ Ἑρμοῦ ἀποστολὴν
ἐνόει, τοῦτο ἦν μόνον ἐπιθυμία τῆς θεᾶς. Διότι ὁ Ζεὺς
μήτε τὸν χρόνον, μήτε τὸν τρόπον, καθ' ὃν ὁ πλανώμενος
ἔμελλε νοστήσαι, ὁρίσας κατένευσε μόνον τὸν νόστον αὐ-
τοῦ. Ἀλλά, καὶ εἰ αὐτὸς ἔλεγεν, ὅτι τάχιστα τὸν Ἑρμῆν
πρὸς τὴν Καλυψὶν πέμψει, πάλιν τοῦτο οὐκ ἔστιν ἀντίφα-
σις. Διότι, ὥς καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι, ὁ ποιητὴς τὴν συνήθη
τῷ Διὶ βραδύτητα ἐμιμήθη.

Τελευταῖον παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ ἐν τῇ πέμπτῃ δα-
ψυδίᾳ χωρίον οὐ περιέχει ὕλην ὁμοίαν πρὸς τὴν τῆς πρώ-
της. Διότι ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ἢ Ἀθηνᾶ παρὰ τοῦ Διὸς τοῦ
νόστου τοῦ Ὀδυσσεὺς πειρᾶται ἐπιτυχεῖν, ἐν δὲ τῇ πέμπτῃ
αἰτεῖ ταχεῖαν τῆς ὑποσχέσεως ἐκτέλεσιν. Πρὸς δὲ ἡ θεὰ
ἐν τῇ πέμπτῃ προὔποτίθῃσι τὸν Τηλέμαχον εἰς τε τὴν Πύ-
λον καὶ τὴν Σπάρτην ἀποδημοῦντα καὶ διὰ τοὺς μνηστῆ-
ρας κινδυνεύοντα. Εἰ δ' ἢ Ἀθηνᾶ τὸν πατέρα ὥς τοῦ
Ὀδυσσεὺς ἐπιλήσμονα μέμφεται, οὐκ ἀποροῦμεν. Διότι
ἔθος ἐστὶ ταῖς λίαν πεφιλημέναις θυγατρᾶσι τῶν Ἑλλήνων,
ἵνα μὴ διὰ παρακλήσεων, ἀλλὰ δι' ἐπανειλημμένων μομφῶν
παρὰ τοῦ πατρὸς αἰτῶσιν, ὅ, τι συχνάκις ἐν γούνασιν αὐ-
τῶν τῶν θυγατέρων κεῖται. Διὰ τοῦτο δικαίως ἐγείρεται ἡ
ἀπορία τοῦ Διὸς λέγοντος, τέκνον ἐμόν, ποῖόν σε ἔπος
φύγεν ἔρκος ὁδόντων¹⁾. Τὴν ἀπορίαν λοιπὸν τοῦ
κριτικοῦ λύει ἡ ἀπορία αὐτοῦ τοῦ Διὸς.

Ἄλλ', ἐν ᾧ αἱ ἀπορίαι αὐται τοῦ W. Müller εὐκόλως
λύονται, ἐγείρονται ἄλλαι, ἃς οἱ περὶ τοῦτον οὐ δύνανται
λῦσαι. Διότι, εἰ τὰ κατὰ τὸν Τηλέμαχον ἀποτελοῦσιν αὐ-

1) Ὀδυσσ. Ε 22.

τοτελὲς ποίημα (ἐκ τῶν τεσσάρων πρώτων ῥαψωδιῶν καὶ μέρους τῆς 15ης συνιστάμενον), πίπτομεν εἰς μείζονας δυσχερείας, ἢ ὅσας οὗτοι δι' ἡμαρτημένων προϋποθέσεων εὔρον. Διότι πρῶτον ἐν ταῖς δυοὶ πρώταις τῆς Ὀδυσσεΐας ῥαψωδίαις τίθεται ἡ βάσις τῆς λύσεως τοῦ μύθου καὶ ἐν ταύταις εἰκονίζεται ὁ χαρακτήρ τῶν μνηστήρων σπονδαίαν ἐν τῷ ἔπει θέσιν κατεχόντων. Εἴτα, ὡς παρατηρεῖ ὁ μέγας ἱστορικὸς Grote¹⁾, οἱ τῆς Ἀθηνᾶς²⁾ καὶ τοῦ Εὐμαίου³⁾ ὑπαινιγμοὶ περὶ τῶν μνηστήρων προϋποτιθέασιν τὸν ἀκροατὴν τὰ κατ' αὐτοὺς ἐκ τῶν πρώτων ῥαψωδιῶν γινώσκοντα. Πρὸς δὲ ἡ Ἀθηνᾶ λέγει τῷ Ὀδυσσεῖ, ὅτι ὁ Τηλέμαχος εἰς τὴν Σπάρτην ἀποδημεῖ. Θεωρεῖ μὲν νόθον τὸ χωρίον τοῦτο ὁ W. Müller⁴⁾, ὅμως οὕτω περιπεπλεγμένον μετὰ τοῦ ἄλλου μύθου ἐστίν, ὥστε δυσκόλως ἐξοβελίζεται. Ἄρα γε οἱ τὴν Ὀδύσειαν εἰς δύο χωρίσαντες παρετήρησαν ἀκριβέστερον τὸ τεχθὲν τέρας; Τί τραγικὸν ἢ τί κωμικὸν ἢ τί ἐπικὸν περιέχει τὸ ἔπος τοῦτο; Νέος τις τῆς πατρίδος ἀποδημήσας, ἵνα τι περὶ τοῦ πατρὸς μάθῃ, ἄνευ πλάνης, ἄνευ συμφορῶν καὶ μηδὲν διαπραξάμενος οἴκαδε ἐπανέρχεται. Οὐδεὶς ποιητὴς ἡδύνατο ἔχειν οὕτως ἄμουσον φαντασίαν, ἵνα τοσοῦτον πεζὴν ὕλην ποιήσῃ. Ἐπειδὴ δ' ὁ ἡρωικὸς αἰὼν οὐχὶ παιδάρια, ἀλλ' ἄνδρας ἐτίμα, ὁ χαρακτήρ τοῦ Τηλεμάχου οὐκ ἡδύνατο γενέσθαι ἥρως ἔπους. Ἡ δ' ἀποδημία αὐτοῦ τότε μόνον ποιητικὸν χρῶμα κτᾶται, εἰ τυχαίαν καὶ ὅλως ποιητικὴν μετὰ τοῦ πατρὸς συνέντευξιν προπαρασκευάζει.

Λοιπὸν τὰ κατὰ τὸν Τηλέμαχον οὐ δύνανται ἀποχωρισθῆναι τοῦ μύθου τοῦ Ὀδυσσεύς. Ἀλλὰ ταύτης τῆς τομῆς ἀποτυγχούσης δύναται ἄρα γε ἡ κριτικὴ μάχαιρα εἰς ἄλλα τοῦ ἔπους μέρη ἀχθῆναι; Ἴσως ἡδύνατό τις θεωρησαι τὸν μῦθον τοῦ Ὀδυσσεύς εἰς δύο διηρημένον, εἰς τὰς πλάνας αὐτοῦ καὶ εἰς τὰς ἐν Ἰθάκῃ παρὰ τῶν μνηστήρων ὕβρεις. Ἀλλὰ τοῦτο μόλις ἡδύνατο ἐπιτευχθῆναι, εἰ εἴχο-

1) II, 159. 2) Ὀδυσσ. N 310 καὶ 375. 3) Ὀδυσσ. Z 41 καὶ 81.

4) Homerische Vorschule σελ. 125 σημ. 3.

μεν τὸν μῦθον καὶ οὐχὶ τὴν Ὀδύσσειαν. Νῦν ὁμως καὶ αὐτὸς ὁ Grote¹⁾, ὁ τὴν Ἰλιάδα εἰς Ἀχιλλεῖαν ἢ Ἀχιλλήϊδα καὶ μικρὰν Ἰλιάδα διαιρέσας, τὴν τοιαύτην τομὴν ἀποδοκιμάζει. Διότι ἐν αὐτῇ τῇ πλάνῃ τοῦ ἥρωος τίθενται αἱ βάσεις τῶν ἐν Ἰθάκῃ συμφορῶν. Παραδείγματος χάριν ὁ Πολύφημος²⁾ τοῦ Ὀδυσσεύος καταρῶμενος προλέγει τὰ ἐν Ἰθάκῃ. Ἐν γένει ἡ τοῦ Ὀδυσσεύος πλάνη οὕτω στενωῶς μετὰ τῶν ἐν οἴκῳ συνδέεται, ὥστε οὐδεὶς τοῦ ἐνὸς μέρους ἀκροασάμενος οὐκ ἐπιποθεῖ τὸ ἕτερον. Καὶ οὐ μόνον ἐν ταῦθα, ἀλλ' οὐδ' ἄλλαχοῦ δύναται εὖρεθῆναι σημεῖον, ὅπερ ἐπιδεκτικὸν τομῆς ἐστίν, ὡς ὁ Grote³⁾ ἀποφαίνεται. Ἐπειδὴ λοιπὸν πᾶσα ἀπόπειρα τομῆς τῆς Ὀδυσσεΐας ἀποτυγχάνει, ἀναγκαίως ἔπεται, ὅτι τὸ ἔπος ἔχει ἐνότητα, ἥτις μόνον ὅφ' ἐνὸς ποιητοῦ ἐπιτυγχάνεται. Ἀλλ', ἐν ᾧ ταῦτα λέγομεν, ὁμολογοῦμεν, ὅτι εἰς τὴν Ὀδύσσειαν πολλὰ ἴσως ἀλλότρια στοιχεῖα εἰσέρρευσαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τῆς ἐνότητος τῆς Ἰλιάδος.

Εἰ καὶ πάντες ὁμολογοῦσιν, ὅτι μέτρον τῆς ἐπιτεύξεως πάσης ἐνεργείας ἐστὶν οὐχὶ ἀπολύτως τὸ ἐπιτευχθέν, ἀλλὰ τὸ ἐπιτευχθέν σὺν ταῖς προβαλλομέναις εἰς τὴν ἐπιτεύξιν δυσχεραίαις, ὁμως οἱ πλείστοι τῶν κριτικῶν ὀλιγωροῦσι ταύτης τῆς ἀρχῆς ἐν τῷ ζήτηματι τῆς ἐνότητος τῆς Ἰλιάδος. Διότι νομίζουσιν, ὅτι αὕτη, εἰ ἴφ' ἐνὸς ποιητοῦ ἐποιήθη, ὀφείλειεν ἔχειν ἐνότητα ἴσην γε πρὸς τὴν τῆς Ὀδυσσεΐας. Ἀλλ', εἰ ἦν δυνατόν, ἵνα ἐκάτερα τὰ ἔπη εἰς τοὺς μύθους, ἐξ ὧν συνέστησαν, ἀναλυθῶσι, καὶ ὁ μέγιστος τῶν νεωτέρων χρόνων ποιητῆς ἔμελλεν ἀποφαν-

1) II, 161. 2) Ὀδυσσ. T 534. 3) Ἀντόθι.

θῆναι, ὅτι οἱ τῆς Ἰλιάδος μῦθοι μόλις εἰς μείζονα τῆς ὑπαρχούσης ἐνότηता ὑποβάλλονται. Διότι οἱ μὲν μῦθοι τῆς Ὀδυσσεΐας περὶ ἓν μόνον πρόσωπον περιστρεφόμενοι περιέχουσιν ἐν ἑαυτοῖς τὸν τῆς ἐνότητος ἄξονα, οἱ τῆς Ἰλιάδος ὁμῶς εἰσὶν ἄθροισμα εἰδήσεων πολέμου, οὗ πᾶσαι σχεδὸν αἱ Ἑλληνίδες πόλεις μετασχοῦσαι ἴδιον μῦθον, ἴδιον ἥρωα, ἴδια συμφέροντα καὶ τὰ παραπλήσια εἶχον. Ὡς δ' οἱ Ἀχαιοί, οὕτω καὶ οἱ Τρῶες. Διὰ τοῦτο ὑπῆρχον πολλὰ ἔξοχα πρόσωπα τὴν ἐνότηता τοῦ μύθου διασπῶντα. Εἰ δ' ὁ Ἀγαμέμνων εἶχε χαρακτῆρα, οἷος ὁ τοῦ Ἀχιλλέως, τὸ πρόβλημα ἦν εὐκόλον καὶ ἡ τῆς ἐνότητος ἐπιτενεῖς ἐφικτή. Διότι ὁ τῶν Ἀχαιῶν ἡγεμὼν τὰς ὑπὸ τοῦ ὀμηρικοῦ αἰῶνος τιμωμένας ἀρετὰς κεκτημένος ἦν ὁ ἐπιτηδειότατος τοῦ ἔπους ἥρωος. Ἐπειδὴ ὁμῶς ὁ μῦθος παρέδω αὐτὸν ἐστερημένον χαρακτῆρος ἐπικοῦ ἥρωος, ὁ ποιητὴς εἰς τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἀνακτας ἀπιδὼν εὔρεν, ὅτι ὁ Ἀχιλλεὺς οὐ μόνον διὰ τὴν ἀνδρίαν ἔξοχον θέσιν εἶχεν, ἀλλὰ καί, ὡς πρὸς τὴν πλοκὴν τοῦ μύθου ἐπιτηδειότατον, ἐχθρικῶς πρὸς τὸν ἡγεμόνα διέκειτο. Ἡ μῆνις γεννᾷ συμφοράς, ὣν τὰς πλείστας ὁ Ὅμηρος ἐν αὐτοῖς τοῖς μύθοις εὔρεν. Οὕτως ἀνεκάλυψε μὲν τὴν ἰδέαν τὴν ὅλον τοῦ ἔπους δεσπόζειν δυναμένην, ὁμῶς ἡ βεβιασμένη τοῦ ἐπικοῦ ἥρωος εὐρεσις εἰς τοσαύτας δυσχερείας τὸν ποιητὴν ἤγαγεν, εἰς ὅσας ἡ τοῦ πρώτου ἄξονος μηχανῆς τινος ἀντικατάστασις διὰ τινος τῶν δευτέρων. Διότι καὶ ὁ Ἀχιλλεὺς ἐστρατευσάτο ὑπὸ τὸν Ἀγαμέμνονα καὶ οἱ ἄλλοι ἄνακτες οὐκ ἦσαν μὲν ἴσοι πρὸς αὐτόν, ὁμῶς οὐκ εἶχον πρὸς τοῦτον, ὡς ὁ τῆς Ὀδυσσεΐας Τηλέμαχος πρὸς τὸν Ὀδυσσεά. Ὁ Αἴας δὲ καὶ ὁ Διομήδης μεγάλην ἀνδρίαν ἔχοντες καί, ὡς εἰκός, πολλὰ καὶ μεγάλα διαπραξάμενοι τὴν προσήκουσαν αὐτοῖς θέσιν ἐν τοῖς μύθοις κατεῖχον. Ὁ δ' Ὀδυσσεὺς μεγάλην ἀνδρίαν καὶ πανουργίαν κεκτημένος οὕτως ἔξοχον θέσιν ἐν τοῖς μύθοις ἔσχεν, ὥστε ἡδύνατο ποιηθῆναι καὶ ὄντως ὁλόκληρον ἔπος ἐποιήθη. Πρὸς τούτοις ἐν τοῖς μύθοις τῆς Ὀδυσσεΐας εἰκονίζετο ἡ πλάνη ἐνδὸς μόνου ἥρωος μετὰ τῶν ἐταίρων, οἵτινες ὄντες ὑπήκοοι οὐδεμίαν ἔξοχον θέσιν κα-

τεῖχον, ἐν δὲ τοῖς τῆς Ἰλιάδος πόλεμος, ἐν ᾧ οἱ στρατευ-
σάμενοι ἄνακτες μόνον ἐκουσίαν τῷ Ἀγαμέμνονι ὑποταγὴν
ᾤφειλον. Πόλεμος δὲ τῶν Τρωικῶν χρόνων σημαίνει ἄλλο,
ἢ ὅ, τι νῦν. Διότι νῦν μὲν ἄρχει ὁ στρατηγός, τότε δ' ὁ
ἀνδρειότερος. Ἡ δὲ ταπεινώσις τῶν χαρακτήρων πρὸς ἐπί-
τευξιν ἐνότητος διὰ τὴν φιλοτιμιάν τῶν τε Ἑλληνίδων πό-
λεων καὶ τῶν ἀπογόνων τῶν ἀριστευσάντων ἡρώων οὐκ ἦν
ῥαδία.

Μόνος λοιπὸν ὁ τοῦ Ἀχιλλέως χαρακτήρ ἦν ἐπιτήδειος,
ὅπως οὕτω ποικίλην ὕλην ὕψ' ἐαυτὸν δαμάσῃ. Τούτου δ'
ἐπέτυχεν ὁ Θεσπέσιος ποιητὴς διὰ τῆς ἀπουσίας τοῦ ἥρωος.
Αὕτη δὲ συνεβάλετο οὐ μόνον, ὅπως μὴ ὁ ἥρωας τοῦ ἔπους
διὰ τῆς θέας ἀριστειῶν καὶ μονομαχιῶν τῶν ἄλλων ἡρώων
καὶ συμφορῶν τῶν ἰδίων φίλων ταπεινωθῇ, ἀλλὰ καὶ πρὸς
δάμασιν ὅλης τῆς ὕλης. Διὰ τοῦτο οὐ ψέγομεν τὸν ποιη-
τὴν, ὅτι ὁ Αἴας καὶ ὁ Διομήδης ἔξοχον θέσιν ἐν τῷ ἔπει
λαμβάνουσιν, ἀλλ' ἐπαινοῦμεν αὐτόν, ὅτι οὐ παρόντος τοῦ
Ἀχιλλέως τούτους τοὺς ἥρωας ἀριστεύοντας ἀναδείκνυσιν.
Εἰ τοῦτο ἐγίνετο, ὁ τοῦ ἔπους ἥρωας ἐταπεινοῦτο καὶ τὸ
ἐπαγωγὸν ἐμερίζετο καὶ διεσκεδάννυτο. Ἐν τοιαύτῃ δὲ μυ-
θικῇ ὕλῃ ἡ ἀπουσία τοῦ ἥρωος ἦν οὐ μόνον ἀναγκαία,
ἀλλὰ καὶ πιθανή. Διότι, εἰ ὁ Ἀγαμέμνων τῆς μάχης ἀφί-
στατο, τὸ σπουδαιότερον, ὅπερ ἡδύνατο συμβῆναι, ἦν ἡ
ἀποσύνθεσις τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀχαιῶν διὰ τὴν ἑλλειψιν
συνεκτικῆς δυνάμεως, τοῦ ἡγεμόνος. Οὕτε ὁ Διομήδης ἡδύ-
νατο ἀποστῆναι. Διότι οὗτος μὴ ὦν ὀργίλος ῥαδίως τὰς
τοῦ Ἀγαμέμνονος ὕβρεις ἡνείχετο. Οὕτε ὁ Ὀδυσσεύς. Διότι
πανοῖργος ὦν τῷ ἡγεμόνι εἶπετο. Οἱ δὲ τοιοῦτοι χαρακτή-
ρες οὐ ῥαδίως ὀργίζονται. Οὕτε ὁ Νέστωρ. Διότι οὗτος
συνετὸς γέρων ὦν τῆς μάχης οὐκ ἀφίστατο καὶ ταῦτα τῶν
συμμάχων κινδυνεόντων. Πρὸς δὲ συνετὸς γέρων οὐκ ἡδύ-
νατο γενέσθαι ἥρωας ἡρωικοῦ ἔπους. Μόνος λοιπὸν ὁ
Ἀχιλλεὺς εἶχε τὸν ἐπιτηδειότατον χαρακτήρα, ὅπως ὕψ'
ἐαυτὸν πᾶσαν τὴν μυθικὴν τῆς Ἰλιάδος ὕλην δαμάσῃ.

Ἄν δ' ἀναλύσωμεν τὸν χαρακτήρα τοῦτον, εὐρίσκομεν
στοιχεῖα, ἅπερ ἀναγκαιῶς ᾤφειλεν ἔχειν ἥρωας ἔπους, οἷον ἡ

Ἰλιάς. Διότι οὗτος τοσαύτην ἀνδρίαν κέκτηται, ὥστε πάντες μὲν οἱ ἄλλοι τῶν Ἀχαιῶν ἥρωες πρὸ αὐτοῦ κύντουσιν, οἱ δ' ἐχθροὶ μὴδ' αὐτοῦ τοῦ Ἑκτορος ἐξαιρουμένου ἥτιώνται. Μόνη ἡ τοῦ Ἀχιλλέως ἀνδρία ἱκανή ἐστίν, ὅπως τοὺς Ἀχαιοὺς τῶν συμφορῶν ἀπαλλάξῃ καὶ ἀπὸ τῶν μεγίστων κινδύνων σώσῃ. Ἐκαστος δ' ἀκροατὴς συνειδώς, ὅτι μόνη ἡ τοῦ Ἀχιλλέως μῆνις δεινῶν τοῖς Ἀχαιοῖς συμφορῶν πρόξενός ἐστιν, κατὰ τοῦ ὀργιζομένου ὀργίζεται πως. Ἐντεῦθεν ὀρμᾶται ὁ ποιητής, ἵνα τὴν ἀνδρίαν τῶν ἄλλων ἡρώων ἐπιδείξῃ καὶ πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ φοβεροῦ Ἑκτορος ἀντιπαραβάλλῃ. Ποιητὴς τοιαύτην ὕλην ἔχων οὐδαμοῦ ἄλλοθι ἡδύνατο εἰκονίσαι τοὺς χαρακτῆρας τῶν ἄλλων ἡρώων, ἢ ἐκεῖ, ἐνθα ὁ θεσπέσιος Ὅμηρος ἐπιτυχῶς ἐπραξεν. Διότι ἐν τῇ Ἰλιάδι αἱ μάχαι τῶν Ἀχαιῶν καὶ αἱ ἀριστεύειαι τῶν ἡρώων τοσοῦτον ἦσαν ἀναγκαῖα, ὅσον ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ ἡ ἀπεικόνισις τῆς ἀναιδείας τῶν μνηστήρων καὶ ἡ τῆς ἀσθενείας τοῦ Τηλεμάχου. Διότι, ὡς ἐλλιπὴς ἦν ἡ Ὀδύσεια, εἰ ὁ Ὀδυσσεὺς αἰφνης εἰς τὴν Ἰθάκην ἐπανελθὼν ἐφόνευσεν ἀνθρώπους, ὧν τὴν ἀναιδειαν ὁ ἀκροατὴς ἠγνόει, ἢ ὧν ἡ τιμωρία τῷ Τηλεμάχῳ ἐφικτὴ ἦν, οὕτως ἐλλιπὴς ἦν ἡ Ἰλιάς, εἰ μὴ ἐν τῷ ἔπει τούτῳ φονικαὶ τῶν Ἀχαιῶν μάχαι, καὶ ἀριστεύειαι καὶ ἥτιαι τῶν ἡρώων εἰκονίζοντο. Τότε δὴ ὁ ἀκροατὴς τὴν σχέσιν τῆς ἀνδρίας τοῦ Ἀχιλλέως πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ἡρώων μὴ γινώσκων ἡδύνατο κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμὸν εἰπεῖν, τί παθὼν ὁ ποιητὴς ἀνθρώπον μὴδὲν τῶν ἄλλων διαφέροντα ὕμνησεν; Ἦν μέγα τι, ὅτι Ἀχαιοὺς ἥρως Τρῳᾷ ἐκτείνει; Τοιούτων πράξεων μεστὴ ἐστὶν ἡ Ἰλιάς, ὅμως οὐκ ἐποίηθησαν ἰσάριθμα ἔπη. Διὰ ταῦτα ἦν ἀναγκαῖον, ἵνα ὁ Ἑκτωρ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως ἐξελθὼν ἀριστεύσῃ, οἱ δ' Ἀχαιοὶ καὶ τὰς τελευταίας αὐτῶν δυνάμεις ἐξαντλήσωσι καὶ πρὸς τὸν ἀνδρεῖον Ἑκτορα ἀντιπαραβάλωσιν. Διότι ὁ Ἑκτωρ ἐστὶ τὸ τῆς ἀνδρίας μέτρον, οὗ πάντες μὲν οἱ Ἀχαιοὶ ἡττῶνται, μόνος δ' ὁ Ἀχιλλεὺς ἐξέχει. Ἀλλὰ τὸ μέτρον τοῦτο τῆς δόξης ὁ ἥρως τῆς Ἰλιάδος διὰ τοῦ ἰδίου μῶμου ἐκτίσαστο, ὡς ὁ ἥρως τῆς Ὀδυσσεΐας τὸν θρίαμβον τῆς τε ἀνδρίας

καὶ πανουργίας αὐτοῦ διὰ τῆς οἰκιακῆς ἀτιμίας ἡγόρασεν. Ὁ δὲ ποιητὴς ἠνέχθη, ἵνα τὸν ἥρωα αὐτοῦ ψεγόμενον ἴδῃ, ὅπως αὐτῷ τὴν τῆς δόξης ὁδὸν προπαρασκευάσῃ. Ἄφ' οὗ δ' οἷτος διὰ τῆς ἀκαμψίας τοῦ ἥρωος ἐπέτυχεν, ἵνα τὴν ὑπεροχὴν αὐτοῦ πρὸς τε τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ Τρῶας καταδείξῃ καὶ τοὺς χαρακτῆρας τῶν ἄλλων ἡρώων εἰκονίσῃ, ἀναλαμβάνει αὐτόν, ὅπως τὸν ἐκ τῆς ἀκαμψίας μῶμον ἀποτρίψῃ, ὅπερ καὶ κατὰ τὴν ὁδὸν τῆς πραγματείας κατὰ μικρὸν ἐποίει. Ἡ εὐγένεια ὁμως τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἥρωος εἰκονίζεται ἐν τοῖς φυσικοῖς αἰ-
τῆς χρώμασιν, ὅτε οὗτος ἀπηλλάγῃ τῆς μήνιδος, ἣν ἐπιτυχεστάτα ὁ ποιητὴς ἐκ τῆς ψυχῆς τοῦ ἥρωος ἐξώ-
θησεν.

Ἐκ τῶν εἰρημένων λοιπὸν δῆλον γίνεται, ὅτι αὐτοὶ οἱ μῦθοι, ἐξ ὧν ἡ Ἰλιάς συνέστη, στοιχεῖα διασπάσεως τῆς ἐνότητος οὕτω τῇ ὕλῃ συμπεφυκότες περιεῖχον, ὥστε εἰς μεῖζονα τῆς ὑπαρχούσης ἐνότητος οὐκ ἠδύναντο ὑποβληθῆ-
ναι. Ὁ ἡμέτερος Ἀριστοτέλης εἰπὼν, ὅτι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη συνέστησαν, ὡς ἐνδέχεται ἄριστα, ἀπεῖδεν, ὡς δοκεῖ, εἰς τὴν δυσχερείαν τῆς ὕλης. Οἱ πλείστοι ὁμως τῶν νεω-
τέρων κριτικῶν οὐ προσέσχον τὸν νοῦν ἐπιμελῶς τῇ μυθικῇ ὕλῃ, ἀλλὰ, καίπερ εἰδότες, ὅτι ὁ Ὅμηρος μόνον μεταμορ-
φωτῆς καὶ διακοσμητῆς τῆς μυθικῆς ὕλης ἐστίν, ὁμως κρι-
νουσιν αὐτόν, ὡσεὶ ἀπηλλαγμένος πάσης δυσχερείας ἦν. Οὗτοι ἀποφαίνονται μὲν, ὅτι ἡ μῆνις τοῦ Ἀχιλλέως οὐκ ἱκανὴ ἐστίν, ὅπως τὴν ὕλην τῆς Ἰλιάδος ὑφ' ἐαυτὴν δα-
μάσῃ, ὁμως οὐ λέγουσιν, ἴσως οὐδὲ ἐσκέφθησαν, τίς ιδιότης ἄλλου ἥρωος πρὸς τοῦτο ἐπιτηδειότερα ἦν. Ἐνταῦθα ὁμως τοῦ λόγου ἐλθόντις δύναται τις ἐρωτῆσαι. Τίς τὸν ποιη-
τὴν ἠνάγκασεν, ἵνα τοιαύτην ὕλην πρὸς ποίησιν ἐνὸς ἔπους ἐπιχειρήσῃ; Οὗτος ἢ ὅλως ὠφείλει ἀποσχεῖν ὕλης, οὔσης μὲν ἄλλως ποιητικῆς, ὁμως μὴ περιεχούσης στοιχεῖα ἐνότη-
τος, ἢ περιορισθῆναι ἐν μικροτέρῳ κύκλῳ, π.χ. ποιῆσαι μόνον Ἀχιλλείαν δυναμένην ἔχειν ἐνότητα ἴσην γε πρὸς τὴν Ὀδύσειαν. Ἡ ἀπορία αὕτη φαίνεται ἡμῖν σπουδαία, ὁμως ἀφορᾷ τὴν τοῦ ποιητοῦ θέλῃσιν, ἥς τὰς ἀφορμὰς οὐ δά-

διον πάσας ἀνακαλύψαι. Ἄλλ' ὁ Otfr. Müller¹⁾ δύο αἰτίας πρὸς μείζονα ἔκτασιν τοῦ πρώτου μέρους τῆς Ἰλιάδος εὐρίσκει. Πρῶτον ὁ ποιητὴς κατέχεται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας, ἵνα πάσας τὰς τῶν Ἀχαιῶν πράξεις εἰς τὸ ἔπος αὐτοῦ ἐμβάλλῃ καὶ ὑπὸ τὴν πρωτεύουσαν ιδέαν ἐνὸς ἥρωος γενικὴν τοῦ Τρωικοῦ πολέμου περιγραφὴν δῶ. Ἔτα πρὸς τοῦτο συνεβάλετο καὶ ἡ τοῦ ποιητοῦ φιλοπατρία. Ἐν ᾧ οὗτος μετὰ τὴν μῆνιν τοῦ Ἀχιλλέως μεγίστας συμφορὰς τοῖς Ἀχαιοῖς πειρᾶται ἀθροῖσαι, ὅμως φύσει ὑπὸ φιλοπατρίας ἀγόμενος οὐ ταπεινοῖ τοὺς Ἀχαιοὺς, ἀλλὰ καὶ ἡττωμένους ἀριστεύοντας αὐτοὺς ἀναδεικνύει. Πρὸς δὲ αἱ ἀριστεῖαι τῶν ἡρώων, αἱ ἥτται τῶν Ἀχαιῶν καὶ αἱ νῆκαι τοῦ Ἑκτορος ἦσαν ἀναγκαῖαι καὶ αὐτῷ τῷ ποιητῇ τῆς Ἀχιλλείας πρὸς ἡθοποιίαν τοῦ Ἀχιλλέως, ὡς ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ ἀναγκαῖα ἦν ἡ περιγραφὴ τῆς ἀναιδεΐας τῶν μνηστήρων καὶ τῆς ἀσθενείας τοῦ Τηλεμάχου πρὸς ἡθοποιίαν τοῦ Ὀδυσσεως.

Ἄφ' οὗ λοιπὸν διὰ τῶν εἰρημένων γενικῶν παρατηρήσεων ὑπεδείξαμεν τὰς δυσχερείας, αἷς αὐτὴ ἡ μυθικὴ τῆς Ἰλιάδος ὕλη τῷ ποιητῇ παρεῖχε, μεταβαίνομεν εἰς τὴν ἀνάλυσιν ἐκάστης ῥαψωδίας, ὅπως τοὺς δεσμοὺς αὐτῆς μετὰ τε τῶν ἡγουμένων καὶ ἐπομένων δεῖξωμεν. Τὸ ἔργον ὁμως ἐστὶ μέγιστον. Διότι εὐφυνῆς τοῦ ἔπους ἀναγνώστης σχεδὸν ἐν ἐκάστη ὁμηρικῇ γράσει δύναται ἀνακαλύψαι κρίκους ταύτην μετὰ τῶν μερῶν καὶ τοῦ ὅλου συνδέοντας. Ἐνταῦθα σημειοῦμεν μόνον πάντ' ὀλίγους, ὅπως τοῖς ἀπειροτέροις τῶν ἀναγνωστῶν τὴν ὁδὸν δεῖξωμεν.

Ἄν τις ἐμβριθῶς τὴν 1ην τῆς Ἰλιάδος ῥαψωδίαν μελετήσῃ, πανταχοῦ εὐρήσει ἔκρη τῆς προθέσεως τοῦ ποιητοῦ, ὅπως μακρὸν ἔπος ᾄσῃ. Διότι αὕτη ὁμοιάζει πρὸς εὐρεΐαν καὶ ἐδραϊάν κρηπίδα προωρισμένην, ἵνα ἐπ' αὐτῆς μέγας κολοσσὸς ἐποικοδομηθῇ. Καὶ δὴ ὁ ποιητὴς ἐπικαλούμενος τὴν Μοῦσαν, ὡς ἐν πᾶσι τοῖς δυσχερέσιν αὐτοῦ προβλήμασιν, ὁμολογεῖ τὸ μέγεθος τοῦ ἔργου. Διότι ἄδει

1) Geschichte der griech. Literatur I, 86.

τὴν μῆνιν τοῦ Ἀχιλλέως, τὴν οὐλομένην, ἣ μυρὶ Ἀχαιοῖς ἄλγε' ἔθηκεν. Διὰ τοῦ μυρία ὁ ποιητὴς ὑπὲρνήχθη οὐ μόνον τὰς τῶν Ἀχαιῶν ἥττας, τὰ τῶν ἡρώων τραύματα, ἀλλὰ καὶ τὸν τοῦ Πατρόκλου θάνατον. Εἶπε δὲ ταῦτα διὰ γενικῶν φράσεων, ὅπως μὴ τὴν λύσιν τοῦ μύθου ἐν τῇ ἀρχῇ προτάξῃ. Καὶ οὐ μόνον ἐκάστη φράσις τοῦ προοιμίου, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ μέρη ὁλοκλήρως τῆς πρώτης ῥαψωδίας περιέχουσιν ὑποσχέσεις ἐκπλήρωσιν αἰτούσας καί, οὕτως εἰπεῖν, αἰνίγματα λύσιν ζητοῦντα. Ἡ τοῦ Ἀχιλλέως μῆνις αἰτεῖ ἀνακούφισιν καὶ τὰ μυρία τῶν Ἀχαιῶν ἄλγη πραγμάτων, ἣ ἀπὸ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἀποχὴ¹⁾ τοῦ Πηλεΐδου προαγγέλλει ἥττας καὶ συμφορὰς καὶ αἰ πρὸς τὸν ἥρωα τοῦτον τῆς Παλλάδος ὑποσχέσεις²⁾ ὥφειλον ἐκπληρωθῆναι· ὁ Ἀχιλλεύς οὔτε μάτην τὸν Ἑκτορα τοῖς Ἀχαιοῖς ἐπισείει³⁾, οὔτε μάτην τὴν μητέρα παρακαλεῖ⁴⁾· αὕτη δ' οὐ μάτην ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης εἰς τὴν ἀκροτάτην τοῦ Ὀλύμπου κορυφὴν ἀναβαίνει⁵⁾, οὔτε κενὴν ὁ Κρονίων ὑπόσχεσιν δίδωσι καὶ κατανεύει,

... οὐ γὰρ ἐμὸν παλινάργειον οὐδ' ἀπατηλὸν
οὐδ' ἀτελεύτητον, ὅ, τι κεν κεφαλῇ κατανεύσω⁶⁾..

οὔτε κενούς ἢ Ἥρα φόβους⁷⁾ ἔχει. Ἀλλ', ἐν ᾧ ὁ ποιητὴς τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα πανηγυρικῶς πρὸ τῶν ἀκροατῶν αἰτοῦ ὑπισχνεῖται, καὶ ἐν ᾧ θεοὶ τε καὶ ἄνθρωποι ὑπισχνοῦνται, ἀπειλοῦσιν ἢ φοβοῦνται, καὶ ἐν ᾧ οἱ ὁμηρικοὶ ἀκροαταὶ τεταμένοις ὥσθι πάντων τούτων τὴν ἐκπλήρωσιν περιμένουσιν, ὁ σοφὸς August Jacob⁸⁾ τὴν πρώτην ῥαψωδίαν αὐτοτελὲς ἄσμα θεωρεῖ. Διότι τοῦτο ἐκ τῆς ὁργῆς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς ἐριδος τῶν δύο ἡγεμόνων ἀρχόμενον λήγει εἰς τὴν τῶν θεῶν εὐθυμίαν, μεθ' ἣν ἕκαστος ἀπέρχεται κοιμηθῆναι. Ἀναντιρρήτως τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἰλιάδος ἔχει ὁλότητά τινα καὶ τιμᾷ τὴν κρίσιν τοῦ Ἀρι-

1) Ἰλιάδ. Α 169 καὶ 341. 2) Ἀντίοχι 213. 3) Στίχ. 242. 4) 394.
5) 499. 6) Ἀντίοχι 526. 7) 558. 8) Ueber die Entstehung der Ilias und der Odyssee σελ. 159.

στάρχον, ὅτι οὗτος εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον τὴν ῥαψωδίαν ἐχώρισεν. Ἄλλ' ἡ ὁλότης αὕτη ὁμοιάζει πρὸς τὴν τῶν μελῶν τοῦ σώματος π·χ πρὸς τὴν τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἥ, ἵνα οἰκειότερον πρὸς τὴν ἡμετέραν ῥαψωδίαν ἐκφρασθῶμεν, πρὸς τὴν τῶν ποδῶν. Καὶ οἱ πόδες ἔχουσι μὲν ὁλότητά τινα, ἀλλ' οὐ δύνανται ζῆν ἄνευ τοῦ ὅλου σώματος. Ἄρα γε ὁ σοφὸς Jacob ἐπεθύμει, ἵνα μηδὲν τῆς Ἰλιάδος μέρος βαθμόν τινα ὁλότητος ἔχη; Εἰ τοῦτο ἐν τῷ ἔπει ὑπῆρχε, τοῦτο οὐδεμίαν ἐνόητα περιεῖχεν, ἀλλ' ἦν ἀσυναρτήτων καὶ ἀσυναρμόστων μυθικῶν παραδόσεων κκεῶν. Διότι ἕκαστον ἔπος, ὡς πᾶσα πολυσύνθετος ἰδέα, περιέχει ἢ ὀφείλει περιέχειν πολλὰ τινα ὅλα, τῇ ὁλότητι ὅμως τοῦ ἔπους ὑπέκοντα καὶ ταύτη ὑπερετοῦντα.

Ἴσως ἡ 2η ῥαψωδία, ἣ ὁ τῶν νηῶν κατάλογος, οὐχ ἥρμοξεν ἔπει τὰς τελευταίας τοῦ Τρωικοῦ πολέμου μάχας εἰκονίζοντι. Ἄλλ' εὐρίσκόμεθα οὐχὶ ἐν ταῖς τελευταίαις, ἀλλ' ἐν ταῖς πρώταις τούτου τοῦ πολέμου μάχαις. Διότι, ἂν ἀπιδώμεν, ὡς ὁ Otf. Müller¹⁾, εἰς τοὺς κνκλικούς καὶ τοὺς μεταγενεστέρους τούτων ποιητάς, παρ' οἷς τὰ σπουδαιότερα τοῦ Τρωικοῦ πολέμου γεγονότα διετηρήθησαν, εὐρίσκομεν, ὅτι τῶν Ἀχαιῶν εἰς τὴν Τροίαν ἀποβάντων συνεκροτήθη μάχη, ἐν ἣ ὁ Ἑκτωρ ἔκτεινε τὸν Πρωτεσίλαον. Τραπέντες ὅμως οἱ Τρῶες εἰς φρυγὴν ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως διέμενον ἐν τοῖς τείχεσι μέχρι τῆς μῆνιδος τοῦ ἥρωος. Ἐπειδὴ δὲ τὰ τείχη ἀντεῖχον, οἱ Ἀχαιοὶ τοῦ Ἀχιλλέως ἡγουμένου τὰς γείτονας χώρας καὶ νήσους ἐλεηλάτουν²⁾. Τοῦτο δὲ οὐ μόνον πρὸς τὸν ὅλον τῆς Ἰλιάδος μῦθον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ῥητὰς φράσεις συμφωνεῖ. Ὁ Ἀχιλλεὺς διαρρήδην λέγει πρὸς τὸν Ὀδυσσεά, ὅτι ἐφ' ὅσον οὗτος ἐβοήθει τοῖς Ἀχαιοῖς, ὁ Ἑκτωρ οὐκ ἐτόλμα πέραν τῶν Σκαιῶν πυλῶν καὶ τῆς φρυγοῦ προβῆναι³⁾. Ἡρὸς δὲ ὁ Ὅμηρος, καίπερ πολὺ ἀρχαιότερους τοῦ Τρωικοῦ πολέμου μύθους διηγούμενος, καίπερ μνημονεύων πολλῶν πράξεων πρὸ τῆς

1) Geschichte der griech. Literatur I, 87. 2) Ἰλιάδ. Α 365. Ὀδυσσ. Γ 105. 3) Ἰλιάδ. Ι, 352.

μήνιδος τοῦ Ἀχιλλέως γενομένων, ὅμως περὶ προγενεστέρων μαχῶν σιωπᾷ καὶ οὐ γνώσκει Ἀχαιοὶν τινα (πλὴν τοῦ εἰρη-
 μένου Πρωτεσιλάου) πρὸ τῆς ἔριδος τῶν ἡγεμόνων φρονε-
 θέντα, οὐδὲ Τρῶα πλὴν τῶν ἐν εἰρηνικοῖς ἔργοις αἰχμαλω-
 τισθέντων, τοῦ Ἀνκάνου, τοῦ Μήστορος καὶ τοῦ Τρωί-
 λου¹⁾. Ἐντεῦθεν πολλὰ καὶ μεγάλα συμπεράσματα ἐξά-
 γονται. Πρῶτον, ὅπερ καὶ ἐξ ἄλλων ἐδείχθη, τὸ τμήμα
 τοῦ Τρωικοῦ μύθου, τὸ μετὰ τὴν μῆριν τοῦ Ἀχιλλέως, ἀδιά-
 σπαστον ληφθὲν μέγα τῷ ποιητῇ πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἐνό-
 τητος τοῦ ἔπους ἐβοήθησεν. Εἴτα ἄρδην ἀναιροῦνται οἱ
 λόγοι τῶν νομιζόντων, ὅτι πολλὰ τῆς Ἰλιάδος μέρη μάλλον
 πρὸ τῆς μήνιδος, ἢ μετ' αὐτὴν προσηκόντως ἔχουσιν. Καὶ
 τρίτον ἐπιβάλλεται τῷ ποιητῇ τὸ καθήκον, ὅπως μὴ τὸν
 ἀκροατὴν εἰς τὸ μέσον μαχῶν ἀγάγῃ, ὧν τοὺς μαχητὰς
 ἀγνοεῖ. Λοιπὸν ἡ ἀπαρίθμησις τῶν διαμαχομένων ἦν
 ἀναγκαία καὶ ἐν ἀρμοδίῳ τόπῳ ἐτέθη, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ
 W. Müller²⁾ ὁμολογεῖ. Ἀλλ' ὁ ἀνὴρ, καίπερ τοῦτο ὁμολο-
 γῶν, ὅμως τὸν κατάλογον ὡς αὐτοτελὲς ἔσμα νομίζων λέ-
 γει, ὅτι οἱ διασκευασταὶ τὸ προοίμιον τοῦ ἔσματος οὐ με-
 τέβαλον. Ἀλλ' αἱ τοιαῦται ἐπικλήσεις καὶ ἀλλάχου τῆς
 Ἰλιάδος εὐρίσκονται³⁾, ἐνθα διὰ πολλὰς αἰτίας οὐ δυνα-
 μεθα νοῆσαι αὐτοτελεῖ ἔσματα. Ἐνταῦθα δ' ἡ ἐπὶ κλήσις
 εἰς τὰς Μούσας ἦν ἀναγκαία. Διότι τὸ ἔργον τῆς ἀπα-
 ριθμήσεως ἦν δυσχερές, καὶ τὴν δυσχέρειαν αὐτὸς ὁ ποιη-
 τὴς ὁμολογεῖ. Ὠσαύτως ὁ Otfr. Müller⁴⁾ ἐνόμισεν, ὅτι ἡ
 ἀπαρίθμησις τῶν Ἀχαιῶν καὶ Τρώων οὐκ ἔστιν ὁμηρικὴ.
 Διότι κατὰ τὸν ἄνδρα τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἰλιάδος πρὸς
 τὰ λοιπὰ αὐτῆς μέρη παραβαλλόμενον προδηλωτέρας ἀντι-
 φάσεις παρέχει. Ἴσως εἰς τὸ τμήμα τοῦτο τῆς Ἰλιάδος
 ἀντιφάσεις εἰσέρρευσαν, ἀλλὰ θανμάζομεν, ὅτι οὐχ ὑπάρ-
 χουσι πλείονες καὶ μείζονες τῶν ὑπὸ τῶν κριτικῶν δεικνυ-
 μένων. Διότι πρῶτον ὁ Ὅμηρος οὐ παρέλαβε παρὰ μύθον
 (διότι οὐδεὶς μῦθος οὐδεμιᾶς ἐποχῆς περιέχει κατάλογον

1) Ἰλιάδ. Φ 77. Ω 257. 2) Homerische Vorschule σελ. 137. 3) Ἰλιάδ.
 Β 761. Α 218, 508. Π 112. 4) Geschichte der griech. Literatur I, 97.

ὀνομάτων) τὸν κατάλογον τῶν νηῶν, ἀλλ' αὐτὸς ἐκ τῶν μύθων τοῦτον ἐξήγαγεν, ὅπερ μέγα εἰς ἀντιφάσεις συνεβάλετο. Καὶ δεύτερον εἰς τὸν κατάλογον τῶν νηῶν, ὡς ἀλλαχοῦ ἤδη εἴρηται, βραδύτερον πολλὰ ὀνόματα εἰσέρρυσαν. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἀντιφάσεις, ἃς ὁ σοφὸς Otf. Müller εὗρίσκει, φαίνονται προΐοντα παρανοήσεως. Παραδείγματος χάριν κατ' αὐτὸν ἐστὶν ἀντίφασις, ὅτι Μέγης ὁ τοῦ Φυλέως υἱὸς ἐν μὲν τῷ καταλόγῳ βασιλεὺς τοῦ Δουλιχίου ὀνομάζεται, ἐν δὲ τῇ Ἰλιάδι βασιλεὺς τῶν Ἐπειῶν¹⁾. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα Ἐπειοὶ σημαίνει οὐ μόνον τοὺς Ἡλείους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀντικρὺ τῆς Ἡλίδος τὰς Ἐχινάδας νήσους οἰκοῦντας, ὡς ὁ Ἀρίσταρχος²⁾ παρετήρησε καὶ ὁ ὀμηρικὸς Gladstone³⁾ οὐ παρείδεν. Πρὸς δὲ κατὰ τὸν Otf. Müller⁴⁾ οἱ τὸν κατάλογον τῶν νηῶν ποιήσαντες οὐ διετήρουν ἐν τῇ μνήμῃ, ὅτι οἱ Βοιωτοὶ ἐπὶ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου ἐν Θεσσαλίᾳ ὤκουν. Ἀλλ', ἐπειδὴ ὁ Πηνέλεως πολλαχοῦ τῆς Ἰλιάδος μνημονεύεται⁵⁾, οἱ Βοιωτοὶ ἐπὶ Τροίαν ἐστρατεύσαντο. Ἐπειδὴ δ' οὕτως ἔχει, τὸ ζήτημα ἀφορᾷ τὴν χώραν, ἐν ᾗ ὤκουν οἱ Βοιωτοί. Ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ἀμάρτημα ἢ δύνάτο ποιῆσαι καὶ ὁ Ὅμηρος καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες κατὰ τὸν κριτικὸν τὸν κατάλογον ἐποίησαν. Διότι καὶ ἐκεῖνος καὶ οὗτοι μετὰ τὰ Τρωικὰ ἔζησαν. Πρὸς δὲ ὁ Ὅμηρος ἐν τῇ Ἰλιάδι λέγει, ὅτι οἱ Βοιωτοὶ οἰκοῦσι παρὰ τῇ Ὑλῇ⁶⁾, ἣτις καὶ ἐν τῷ καταλόγῳ Βοιωτικὴ πόλις (δηλαδή παρὰ τῇ Ἀττικῇ κειμένη) ὀνομάζεται Ὡσαύτως ὁ κριτικὸς⁷⁾ παρετήρησεν, ὅτι, ἐν ᾧ οἱ Ἀρκάδες, Περραιβοὶ καὶ Μάγνητες ἐν τῷ καταλόγῳ ἐπὶ Τροίαν στρατεύονται, ἡ καθαρὰ τῆς Ἰλιάδος παράδοσις τὰς φυλὰς ταύτας, αἵτινες μακρὸν χρόνον Πελασγικαὶ διέμειναν, μετὰ τοῦ Ἀχαικοῦ στρατοῦ οὐ μινγνύει. Μνημονεύονται μὲν τινες τῶν Πελασγῶν ὡς σύμμαχοι τῶν Τρώων⁸⁾,

1) Ἰλιάδ. B 627 ἐν παραβολῇ πρὸς N 632 καὶ O 519. 2) Lehrs, De Aristarch. stud. homeric. σελ. 231 „Δουλίχιον ἐλέγοντο δὲ καὶ οἱ ἐν τῷ Δουλιχίῳ Ἐπειοί, ὡς Ἐπαφρόδιτος παραιτιθεὶς τὸν Ἀρίσταρχον ἐκδεχόμενον οὔτω.“ 3) Frei bearbeitet von A. Schuster, Homerische Studien σελ. 2. 4) Αὐτόθι σελ. 95. 5) Ἰλιάδ. E 496. II 335, 340. N 92. 6) Ἰλιάδ. E 708. 7) Αὐτόθι I, 96. Ἰλιάδ. B 840.

ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ἀποδεικνύει, ὅτι πάντα τὰ Πελασγικὰ φυλά¹⁾ σύμμαχα τῶν Τρώων ἦσαν. Διότι ὁ Ἀγαμέμνων πρὸ τῆς ἐπὶ Τροίαν στρατείας ὤφειλε πρῶτον τῶν Ἀρκάδων καταπολεμῆσαι, εἰ δὴ οὗτοι Πελασγοὶ ὄντες τῆς στρατείας οὐ μετεῖχον. Ἀλλ' αἱ τοιαῦται ἀντιφάσεις, καὶ εἰ ὄντως ὑπῆρχον, μᾶλλον τῷ Ὀμήρῳ ἀποδοτέαι, ἢ τοῖς διασκευασταῖς. Διότι ἐκεῖνος μὲν ἡδύνατο παραλαβεῖν τάντας ἐκ τῶν ἀρχαίων μύθων, οὗτοι ὅμως κατάλογον ὀνομάτων εἰς ἡδὴ ὑπάρχον ἔπος παρεμβάλλοντες ὤφειλον ἐπιμελῶς τὸν νοῦν εἰς τοῦτο προσέχειν.

Ἦδη ἔσται ὁ λόγος περὶ τῆς 3ης ῥαψωδίας. Δεξάμενοι, ὅτι πρὸ τῆς μήνιδος τοῦ Ἀχιλλέως οἱ Τρῶες πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς οὐκ ἐμαχέσαντο, ὀφείλομεν ὁμολογῆσαι, ὅτι οὐδὲ μονομαχία τοῦ Πάριδος καὶ Μενελάου ἐγένετο. Διότι μόνον τοῦ Ἀχιλλέως ἀπόντος οἱ Τρῶες ἐτόλμων τῶν τειχῶν ἐξελεθῆναι καὶ μονομαχεῖν. Πρὸς δὲ ἡ τοῦ Ἑκτορος δειλία, ἣτις εἰς ὕβρεις κατὰ τοῦ Πάριδος αναλύεται, μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ μονομαχία μετὰ τὴν μῆνιν τοῦ Ἀχιλλέως ἐγένετο. Ἀφ' οὗ δ' ὁ ποιητὴς ἐν τῇ δευτέρᾳ ῥαψωδίᾳ τὸς δυνάμεις τῶν τε Ἀχαιῶν καὶ Τρώων ἡρίθμησεν, ἐν τῇ τρίτῃ ἀντιπαράτάσσει αὐτὰς πρὸς ἀλλήλας. Ἐν ἀρχῇ ἡδὴ εὐρίσκομεν τοὺς Ἀχαιοὺς μένεα πνέοντας καὶ προθύμους ἀλλήλοις βοηθῆσαι²⁾. Τοῦτο ὑπομινύσκει ἡμᾶς τὰ ἐν τῇ δευτέρᾳ ῥαψωδίᾳ, ἐν ᾗ ἡ Ἀθηνᾶ τὴν αἰγίδα ἐν χερσὶν ἔχουσα ἐν δὲ σθένος ὤρσεν ἐκάστω καρδίῃ ἀλληκτον πολεμίζειν ἢ δὲ μάχεσθαι³⁾. Ἐπειδὴ δ' ἐνταῦθα πρῶτον τὰ ἐχθρικὰ στρατόπεδα, ὡς εἴρηται, κατ' ἀλλήλων ἀντιπαράτάσσονται, τῶν μὲν Τρώων προμάχεται ὁ Πάρις⁴⁾, δι' ὃν ὁ πόλεμος, τῶν δὲ Ἀχαιῶν ὁ Μενέλαος⁵⁾, ὅτε τὸν τὰ δίκαια τῆς ξενίας καὶ τὴν σύζυγον ἀρπάσαντα εἶδεν. Ἡ δὲ μονομαχία παρέσχε τῷ ποιητῇ τὴν εὐκαιρίαν, ὅπως τὰ ἐχθρικὰ στρατόπεδα ἐγγὺς ἀλλήλων ἀγαγὼν οὐ μόνον τὸν χαρακτῆρα τῶν μαχητῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ αἶθρον, δι' ὃ

1) Ἀντίοθι. 2) Ἰλιάδ. Γ 8. 3) Β 451. 4) Γ 16. 5) Ἀντίοθι 21.

οὔτοι ἐμάχοντο¹⁾), εἰκονίσῃ. Ἀμφιβάλλομεν δ', εἰ ἱστορικός τῶν νεωτέρων χρόνων τὸ μέρος τοῦτο τοῦ Τρωικοῦ πολέμου ἡδύνατο κρεῖττον περιγράψαι.

Ἡ δὲ 4η ῥαψωδία οὕτως αἰσθητῶς μετὰ τῆς ἡγουμένης συνδέεται, ὥστε δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι ἐν μὲν τῇ τρίτῃ ὑπάρχει ἡ πλοκὴ τοῦ ἐπεισοδίου τῆς μονομαχίας, ἐν δὲ τῇ τετάρτῃ ἡ λύσις. Διότι ἔβαλε μὲν ὁ Μενέλαος τὸν Πάριν καὶ εἶλκεν αὐτὸν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς, ἀλλὰ τοῦ ἱμάντος τῆς κόρυθος κοπέντος ὁ κινδυνεύων ἐσώθη. Λοιπὸν οὔτε Μενέλαος, οὔτε ὁ Πάρις ἐφρονεύθη. Τίς ὁ νικητής; Τίς κύριος τῆς Ἑλένης ἔσται; Κηρύσσει μὲν ὁ Ἀγαμέμνων ἐν τῇ τρίτῃ ῥαψωδίᾳ τὸν Μενέλαον νικητήν²⁾), ἀλλὰ τὸν λόγον αὐτοῦ μόνον οἱ Ἀχαιοὶ ἐπαινοῦσιν³⁾). Ἐν μὲν τῇ τρίτῃ ῥαψωδίᾳ ὁ μῦθος τοῦ ἐπεισοδίου σπουδαίως περιπλέχθη, ἐν δὲ τῇ τετάρτῃ ἕκαστος περιμένει λύσιν. Ὁ Μελησιγενὴς οὐκ ᾔδειτο, ἵνα εἰς τὴν ψεκτὴν τοῦ Εὐριπίδου μέθοδον, τὸν ἀπὸ μηχανῆς θεὸν (τοῦτο ἐν τῇ ἐποποιίᾳ οὐκ ἡ κακία, ἀλλ' ἀρετὴ ἐστίν), καταφύγῃ. Καὶ δὴ ἐν τῇ τετάρτῃ ῥαψωδίᾳ ὁ Ζεὺς ἀποφαίνεται μὲν ἐν τοῖς θεοῖς, ὅτι νίκη μὲν ἄρηιφίλου Μενελάου⁴⁾), ὅμως πέμπει τὴν Ἀθηνᾶν, ὅπως τοὺς Τρῶας εἰς παράβασιν τῶν ὀρκίων ὠθήσῃ⁵⁾). Πρὸς δὲ ἡ ῥαψωδία αὕτη οὕτω στενῶς μετὰ τῆς ἡγουμένης συνδέεται, ὥστε οἱ θεοὶ καὶ περὶ τῶν ἐν τῇ τρίτῃ γεγονότων βουλευόμενοι, καὶ τὸν Πάριν οὐκ διὰ τοῦ ἰδίου ὀνομαστος, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀντωνυμίας τῆς⁶⁾ ὀνομάζουσιν. Οἱ Τρῶες λοιπὸν τὰ ὅρκια παραβάντες οὐ μόνον τὸν Μενέλαον τιτρώσκουσιν⁶⁾), ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοὺς Ἀχαιοὺς ἐπέρχονται⁷⁾). Ἡ δ' ἐπιτοχία τούτων καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἰλιάδος μνημονεύεται, ὡς ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ ἔσται λόγος. Ἐπειδὴ δ' οὕτως ἡ πρὸς εἰρήνην ἀπόπειρα ἀπέτυχεν, ἕκαστος περιμένει μάχην. Ἀλλ' ἡρίθμησε μὲν ὁ ποιητῆς τὰς δυνάμεις τῶν τε Ἀχαιῶν καὶ Τρώων, καὶ τὸν χαρακτῆρα τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν περιέγραψεν, ἀλλ' ἄρ' αὖ γε

1) Ἀντόθι 156. 2) Ἰλιάδ. Γ 457. 3) Ἀντόθι 461. 4) Ἰλιάδ. Ε 13.
5) Ἀντόθι 69. 6) Ἀντόθι 10. 7) Ἰλιάδ. Δ 140.

ἦσαν οὗτοι ἔτοιμοι κατὰ πάντα πρὸς μάχην; Ὁ Ὀμηρος μηδεμίαν τῶν ἀκροατῶν ἀπορίαν ἀνεχόμενος τὴν τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐπιπώλησιν προστίθῃσιν¹⁾. Οὕτως ὁ ποιητὴς ἀπὸ τῆς δευτέρας ῥαψωδίας μέχρι τοῦ τέλους τῆς ἐπιπωλήσεως δι' ἀμιμήτου τρόπου τὰς δυνάμεις, τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν διάθεσιν τῶν ἐχθρικῶν στρατοπέδων εἰκόνισεν. Μετὰ ταύτην τὴν περιγραφὴν, ὡς εἰκός, ἐναρξίς τῆς μάχης²⁾ γίνεται, πρὸς ἣν πόρρωθεν ὁ ποιητὴς τὸν ἀκροατὴν παρεσκεύασεν. Ἐν ταύτῃ οἱ Ἀχαιοὶ διατηροῦσι τὸν σιωπηλὸν αὐτῶν χαρακτῆρα³⁾, ὃν ἐν ἀρχῇ τῆς τρίτης ῥαψωδίας ἐγνωρίσαμεν. Ἀλλὰ μετὰ τοσοῦτον μακρὰς περιγραφὰς καὶ μετὰ πλείστας τῶν διαμαχομένων ἀφορμὰς ἕκαστος περιέμενε σφοδρότερας καὶ φονικωτέρας μάχας, ἃς ἐν τῇ ῥαψωδίᾳ ταύτῃ οὐχ εὗρίσκει.

Ἄλλ' ἡ Ἀριστάρχειος τομὴ οὐ κωλύει ἡμᾶς, ἵνα εἰς τὴν 5ην ῥαψωδίαν εἰσελθόντες τὴν ἐν ταῖς τρισὶ ἡγουμέναις ἐγερθεῖσαν ἐπιθυμίαν ἡμῶν κορέσωμεν. Μακροὶ προπαρασκευαὶ προαγγέλλουσι μεγάλας καὶ φονικὰς μάχας, ὧν τινὰς ἐνταῦθα εὗρίσκομεν. Ἄξιον δὲ σημειώσεώς ἐστιν, ὅτι ἐνταῦθα ἀριστεύει ὁ Διομήδης, ὅστις ἐν τῇ ἡγουμένῃ ῥαψωδίᾳ⁴⁾ ὡς δειλὸς ἐψέχθη. Ἡ ἀριστεία αὕτη τοῦ Τυδείδου οὐ μόνον τὴν ἐν τῇ ἡγουμένῃ ῥαψωδίᾳ σιωπὴν αὐτοῦ ἐξηγεῖ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν τῷ μέλλοντι πανταχοῦ διαλάμπουσαν παρρησίαν αὐτοῦ ἐρμηνεύει. Πρὸ τῆς μάχης σιωπᾷ μὲν ὁ ἦρως, ἀριστεύσας ὅμως δικαίως τοὺς φρυγὴν προτείναντας ἐλέγχει. Λοιπὸν ἡ ῥαψωδία αὕτη διὰ τῶν μαχῶν καὶ τῆς τοῦ Διομήδους ἀριστείας οὐ μόνον μετὰ τῶν ἡγουμένων, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν ἐπομένων συνδέεται. Πρὸς δὲ ἡ εἰς τὴν μάχην ἀνάμιξις τῆς Ἀθηνᾶς⁵⁾, τοῦ Ἄρεως⁶⁾ καὶ τῆς Ἀφροδίτης⁷⁾ καὶ τὰ ἀτελῆ μέσα ἐξηγεῖ, οἷς τέως ὁ Κρονίων πρὸς πλήρωσιν τῆς αὐτοῦ ὑποσχέσεως ἐχρήσατο, καὶ προπαρασκευάζει τὴν μετ' ὀλίγον αὐστηρὰν ἀπὸ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἀποτροπὴν τῶν Θεῶν. Πρὸς

1) Σίχ. 223 — 419. 2) Αὐτόθι 422. 3) Αὐτόθι 429. 4) Ἰλιάδ. Α 371. 5) Ε 1 καὶ 121. 6) Αὐτόθι 30. 7) Αὐτόθι 312.

τούτοις ἄξιον σημειώσεώς ἐστιν, ὅτι μόλις οἱ Ἀχαιοὶ ὑπὸ τῶν Τρώων ἡττήθησαν¹⁾, καὶ εὐθὺς μνεῖα τοῦ ἀπόντος Ἀχιλλέως γίνεται²⁾. Οὐ δυνάμεθα δὲ συχνότεραν μνεῖαν αὐτοῦ ἀπαιτεῖν. Διότι τοιαῦται σκέψεις οὐχὶ ἐν τῇ φορᾷ τῆς μάχης ἐπέρχονται, ἀλλὰ καθ' ἡσυχίαν, ὅπερ καὶ ἐγέ- νετο ἐν τῇ ἐννάτῃ ῥαψωδίᾳ.

Ἡ δ' 6η ῥαψωδία συνδέεται μετὰ τῆς προηγουμένης οὐ μόνον διὰ τῆς ἐξακολουθήσεως τῆς μάχης, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ἀριστεύοντος ἥρωος. Καὶ ἐνταῦθα ὁ Διομήδης οὐ παύεται ἀριστεύων. Ὁ δὲ κόμπος³⁾, μεθ' οὗ οὗτος πρὸς Γλαῦκον τὸν Ἱππολόχου ἀγορεύει, οὐδόλως ἡδύνατο ἐξηγη- θῆναι, εἰ μὴ ἡ ἀριστεία αὐτοῦ προηγεῖτο. Ἄνευ ἀριστείας ὁ ἐν τῇ τετάρτῃ ῥαψωδίᾳ μέτρια φρονῶν Διομήδης οὐκ ἡδύνατο εἰπεῖν δυστήνων δέ τε παῖδες ἐμῷ μένει ἀντιόωσιν⁴⁾. Εἰ μὴ ἡ ἀριστεία τοῦ ἥρωος προηγεῖτο, ὁ Ἑλένος οὐτε πρὸς τὸν Ἀχιλλέα ἡδύνατο αὐτὸν παραβα- λεῖν⁵⁾, οὐτε ἔμελλε συμβουλευσαι τῷ Ἑκτορι, ἵνα διὰ τοῦ οἴκτου τῆς Ἀθηνᾶς, δι' ἣν ὁ ἥρωος ἐνίκα, τὸν ἄγριον Διομήδην τῆς πόλεως ἀπώσωσιν⁶⁾. Ἡ ἕκτη ῥαψωδία συν- δέεται καὶ μετὰ τῆς τρίτης. Διότι ὁ ἐκεῖ τὸ πεδῖον τῆς μάχης καταλιπὼν⁷⁾ Πάρις, ἐνταῦθα ἔτι ἐν τῷ θαλάμῳ εὐρίσκεται⁸⁾, οἱ δὲ κατ' αὐτοῦ ψόγοι τοῦ τε Ἑκτορος⁹⁾ καὶ τῆς Ἑλένης¹⁰⁾ προδήλως τὴν ἐν τῇ μονομαχίᾳ ἦταν αὐτοῦ ὑπαινίσσονται. Τελευταῖον παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ ῥαψωδία αὕτη ἐστὶ προπαρασκευὴ τις εἰς τὸν θάνατον τοῦ Ἑκτορος. Διότι ὁ Ὅμηρος εἶωθεν, ἵνα τὸν χαρακτῆρα τῶν ἡρώων, οἵτινες μέγα τι μέλλουσι προᾶξαι ἢ παθεῖν, πόρρωθεν δια- γράφῃ. Τοῦτο καὶ ἐπαινετέον καὶ ἄξιον μιμήσεως νομίζο- μεν. Διότι ὁ ἀκροατὴς ἢ ἀναγνώστης εἰς τὴν παλαιὰν μνεῖαν ὥς εἰς παλαιὰν γνωριμότητα ἀνατρέχει.

Ἡ δ' 7η ῥαψωδία μετὰ τῆς ἕκτης οὐ μόνον διὰ τῆς συνεχείας τῶν γεγονότων, ἀλλὰ καὶ αἰσθητικῶς συνδέεται.

1) Ἀντόθι 699. 2) Ἀντόθι 788. 3) Ἰλιάδ. Ζ 126 καὶ ἐξῆς. 4) Ἀν- τόθι 127. 5) Στίχ. 99. 6) Στίχ. 187, 269 καὶ 305. 7) Ἰλιάδ. Γ 382. 8) Ἰλιάδ. Ζ 316. 9) Ἀντόθι 326. 10) Ἀντόθι 344.

Διότι ἐν μὲν τῇ ἡγουμένῃ ὁμίλει ὁ Ἑκτωρ, ἐνταῦθα δ' ἄρ-
χεται ὁ ποιητῆς διὰ τοῦ Ὠς εἰπών¹⁾). Ἐκεῖ ὃ τε Πάρις
καὶ ὁ Ἑκτωρ ἀπῆσαν μὲν τοῦ στρατοπέδου, ἀλλ' ᾗ πρὸς
ἐπάνοδον προπαρεσκευάζοντο ἢ ὠδονον, ἐνταῦθα φθάσαν-
τες τῆς μάχης μετέχουσιν. Ἀριστα δ' ἐποίησεν ὁ ποιητῆς,
ὅτι ἐν τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ Ἑκτορος παρεμβالὼν εἰδὸς τι μο-
νομαχίας τοῦ Γλάνκου καὶ Διομήδους²⁾ πᾶσαν μάχην ἀπέ-
φυγεν. Διότι, εἰ οἱ Τρῶες, ὡς ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Διὸς ἀπῆ-
τει, ἄνευ τοῦ Ἑκτορος ἐνίκων τοὺς Ἀχαιοὺς, ἐταπεινοῦτο
ὁ ἥρως, ὃν ὡς μέτρον τῆς ἀνδρίας τοῦ Ἀχιλλέως παρεσκευά-
ζεν. Ἀξίον δὲ σημειώσεώς ἐστιν, ὅτι ἐνταῦθα μόλις παῦ-
σις τῆς μάχης ἐγένετο, καὶ εὐθὺς μνεία τῆς μήνιδος τοῦ
Ἀχιλλέως γίνεται³⁾). Ἐπειδὴ δὲ τὰς ἐπαναλήψεις ἀποφεύ-
γομεν, ἐνταῦθα οὐ μνημονεύομεν πλείστων συνδέσμων, δι'
ὧν ἡ ῥαψωδία αὕτη μετὰ τῶν ἡγουμένων καὶ ἐπομένων
συνδέεται. Παραδείγματος χάριν τῆς ταφῆς τῶν νεκρῶν
καὶ τῆς ἀνεγέρσεως τῶν τειχῶν⁴⁾), περὶ ὧν ἐν τῷ ἐπομένῳ
κεφαλαίῳ ἔσται λόγος.

Μεταβαίνομεν εἰς τὴν 8ην ῥαψωδίαν. Ἐγένετο μὲν
νῦξ ἐν τῇ ἐβδόμῃ καὶ τὰ ἐχθρικά στρατόπεδα μετὰ μα-
κρὰν εὐωχίαν τὸ δῶρον τοῦ ὕπνου ἔλοντο, ἀλλ' ὁ
Ζεὺς ἀγρυπνεῖ παννύχιος σμερδαλέα κτυπέων⁵⁾).
Τί ἄρ' αὖ γε σκοπεῖ ὁ τερπικέρανος; Οἱ τὴν πρώτην ῥα-
ψωδίαν καὶ τὰς μετὰ ταύτην ἀναγνόντες διατηροῦσιν ἐν
τῇ μνήμῃ, ὅτι ὁ Θεὸς οὗτος ὑπόσχεσιν τινα ἔδω. Αἱ δὲ
θεῖαι ὑποσχέσεις, ἂν καὶ βραδύνωσιν, ὅμως ἀσφαλῶς ἐκ-
πληροῦνται. Ἐν τῇ ὀγδῷ λοιπὸν ῥαψωδίᾳ οὐ μόνον λύε-
ται τὸ μυστήριον τῶν ἐν τῇ ἡγουμένῃ κεραυνῶν, ἀλλὰ καὶ
ἡ τοῦ Διὸς ὑπόσχεσις ἄρχεται ἐκπληρουμένη. Διότι οὗτος
εἰς ἀγορὰν τοὺς Θεοὺς καλέσας λέγει αὐτοῖς, ἵνα μήτε τοῖς
Ἀχαιοῖς, μήτε τοῖς Τρῶσι βοηθῶσιν⁶⁾). Ἀπὸ τῆς ὥρας ταί-
της ἄρχονται αἱ συμφοραὶ τῶν Ἀχαιῶν. Ἐνταῦθα κεῖνται
τὰ σπέρματα τῆς ἥτις τῶν Ἀχαιῶν, ἐνταῦθα τῆς πρὸς

1) Ἰλιάδ. Η 1. 2) Ἰλιάδ. Ζ 119. 3) Ἰλιάδ. Η 113 καὶ 228. 4) Αἰ-
τόφι 435. 5) Ἀντόφι 479. 6) Ἰλιάδ. Θ 11.

τὸν Ἀχιλλέα πρὸς βεύσεως, καὶ ἐνταῦθα τὰ τῆς ἀπορρήσεως τῆς μῆνιδος. Ἡ ἀπαγόρευσις ὅμως αὕτη κατὰ τὸν Jacob¹⁾ ἤρμοξε μᾶλλον ἐν τῇ δευτέρᾳ ῥαψωδίᾳ, ἢ ἐνταῦθα. Ἀλλ', ὡς νομίζομεν, διὰ τρεῖς σπουδαίας αἰτίας ἄριστα ὁ Θεσπέσιος Ὅμηρος ἐποίησεν. Πρῶτον ὁ Ζεὺς οὐκ ἡδύνατο ἐν τῇ δευτέρᾳ ῥαψωδίᾳ ἀπογορεῦσαι τοῖς θεοῖς τὴν εἰς τὴν μάχην ἀνάμιξιν, ἀφ' οὗ μέχρις ἐκείνης τῆς στιγμῆς οὗτοι οὐκ ἀνemiχθήσαν. Δεύτερον, εἰ οὐδείς τῶν θεῶν τὸ κατ' ἀρχὰς ἐβοήθει τοῖς Ἀχαιοῖς, οὗτοι τὸ πρῶτον ἄνευ τοῦ Ἀχιλλέως τῆς μάχης πειρώμενοι καὶ ἐν ταύτῃ ἀποτυγχάνοντες ἐμελλον τῆς Τροίας ἀπελθεῖν. Διότι ὁ βραδύτερον βοηθεῖα τῆς Ἀθηνᾶς ἀριστεύσας Διομήδης οὐκ ἐμελλεν ἔχειν τὸ θάρρος, ἵνα τούτους κωλύσῃ. Καὶ τελευταῖον, εἰ ἡ τοῦ Διὸς ἀπαγόρευσις ἐν τῇ δευτέρᾳ ῥαψωδίᾳ ὑπῆρχεν, ἡ ἀναπτύξις τοῦ μύθου ἐν αὐτῷ τῷ σπέρματι ἐπνίγετο. Διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως λοιπὸν τοῦ Διὸς οἱ Ἀχαιοὶ τῶν συμμάχων θεῶν ἐστερήθησαν. Ἀλλὰ καὶ οὕτω τι θάρρος τοῦ ἀριστεύνσαντος Διομήδους ἦν ἱκανόν, ὅπως τοὺς Τρῶας ἐν τῇ πόλει τοῦ Πριάμου καθεῖρξῃ, εἰ μὴ ὁ Ζεὺς διὰ κεραιῶν αὐτὸν ἐκώλυνεν²⁾. Ἡ τοῦ τερπικραύνου βούλησις ἰσχύει, καὶ οἱ μὲν Ἀχαιοὶ τρέπονται εἰς φυγὴν, ὁ δ' Ἐκτωρ ἐμελλε καῦσαι τὰς ναῦς αὐτῶν³⁾, εἰ μὴ ὁ Κρονίων τὸν Ἀγαμέμνονα ὀλοφυρόμενον καὶ δακρυχέοντα ᾤκτειρεν⁴⁾. Ἀλλ', ἐπειδὴ ὁ τοῦ Θεοῦ οἶκτος οὐ δύναται ἀναιρέσαι τὴν ὑπόσχεσιν, οἱ Ἀχαιοὶ αὖθις φεύγουσιν⁵⁾. Πειρῶνται μὲν ἡ τε Ἥρα καὶ ἡ Ἀθηνᾶ⁶⁾, ὅπως αὐτοῖς βοηθήσωσιν, ἀλλ' ὁ Ζεὺς διὰ φοβερῶν ἀπειλῶν ταύτας κωλύει⁷⁾. Οὕτω τῶν Τρῶων νικητῶν γενομένων προπαρασκευάζεται ἡ εἰς τὸν Ἀχιλλέα πρὸς βενσίς, εἰς ἣν εὐθὺς μεταβαίνομεν.

Τὴν δ' 9ην ῥαψωδίαν ὁ ἱστορικός Grote⁸⁾ πειράται, ὅπως νόθην ἀποδείξῃ. Τοῦτο δὲ τοσοῦτον παράδοξόν ἐστιν, ὅσον λέγεται ὑπ' ἀνδρὸς οὐ σμικρὰν ἐνότητα ἐν

1) Ueber die Entstehung der Ilias und der Odyssee σελ. 219. 2) Ἰλιάδ. Θ 132. 3) Ἀυτόθι 277. 4) Ἀυτόθι 245. 5) Ἀυτόθι 335. 6) Ἀυτόθι 350. 7) Ἀυτόθι 399. 8) II, 162.

τῇ Ἰλιάδι εὐρίσκοντος καὶ ταύτην εἰς δύο μικρότερα ἔπη, τὴν Ἀχιλλείαν καὶ μικροτέραν τινὰ Ἰλιάδα, διαιροῦντος. Ὁ πατήρ γε τῆς Ἀχιλλείας ὤφειλε τὴν ῥαψωδίαν ταύτην ὡς τὸ σπουδαιότερον μέρος τοῦ ἰδίου ἔπους θεωρῆσαι. Διότι ταύτης μὴ ὑπαρχούσης ὀφείλομεν δέξασθαι νόθην καὶ τὴν πρώτην, ἣτις ἡ βάσις τῆς Γροτείου Ἀχιλλείας ἐστίν. Πρὸς δέ, ταύτης νόθης θεωρηθείσης ἡ τοῦ Διὸς πρὸς τὴν Θέτιδα ὑπόσχεσις οὐ προσηκόντως πληροῦται. Πόσον ἀνακόλουθος ἐμελλεν εἶναι ἡ ὑπόθεσις τῆς Ἰλιάδος, εἰ ὁ Ζεὺς ὑποσχεθείς, ὅπως ἀναγκάσῃ τοὺς Ἀχαιοὺς τιμῆσαι τὸν Ἀχιλλέα, ἄνευ προηγουμένης ταπεινώσεως τῶν ἀδικησάντων διὰ τοῦ γόνου τοῦ Πατρόκλου εἰς ἐκουσίαν τῆς μήνιδος ἀπορρησιν ᾧθει! Ὁ Grote νομίζει¹⁾, ὅτι ἡ πρέσβευσις τὸν Ἀχιλλέα ἀδιάλλακτον εἰκονίζουσα ταπεινοῖ τὸν χαρακτηῖρα αὐτοῦ. Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὅμως εἶπομεν τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ὁ ποιητὴς ἠναγκάζετο τοιοῦτον τὸν ἥρωα αὐτοῦ εἰκονίσει. Ἄλλως τοιοῦτος ἦν ὁ τοῦ Ἀχιλλέως χαρακτήρ. Οὐτός εἰς ἄκρον ἀγαπᾷ καὶ εἰς ἄκρον μισεῖ. Ἡ δὲ μεγίστη ἀνδρία στενωῶς, ὡς τὰ κατὰ τὸν Μελέαγρον δεικνύουσι²⁾, μετὰ τῆς μεγίστης ἀκαμψίας συνεδέετο. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Grote³⁾ χωρία τινὰ τῶν ἐπομένων ῥαψωδιῶν δεικνύουσιν, ὅτι ὁ ποιητὴς οὐκ ἐγίνωσκε τὰ κατὰ τὴν πρέσβευσιν. Καὶ δὴ ὁ Ἀχιλλεὺς ἐν τῇ ἐνδεκάτῃ ῥαψωδίᾳ⁴⁾ λέγει πρὸς τὸν Πάτροκλον, ὅτι οἱ Ἀχαιοὶ ταπεινωθήσονται πρὸ αὐτοῦ. Κατὰ τὸν ἱστορικὸν τοιαύτη φράσις οὐκ ἡδύνατο τεθῆναι εἰς τὸ στόμα τοῦ ἥρωος, εἰ ἡ πρέσβευσις προηγέτο. Ἀλλ' ὁ Ἀχιλλεὺς μὴ καμφθεὶς ὑπὸ τῶν πρέσβων τῶν Ἀχαιῶν ἐπεθύμει, ἵνα οὗτοι εἰς μείζονα ἀνάγκην ἐλθωσιν. Νῦν δ' ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ εὐρισκομένων τῶν Ἀχαιῶν ὁ ἥρωας νομίζει, ὅτι οὗτοι αὖθις πρὸ αὐτοῦ ταπεινωθήσονται. Εἰ δ' ὁ Ἀχιλλεὺς δευτέραν πρεσβείαν μὴ περιέμενε, τῆς Τροίας ἀπῆρχετο. Ὁ δ' ἀπορῶν διὰ τὸν τοιοῦτον τοῦ ἥρωος χαρακτηῖρα ὤφειλεν ἀπορεῖν καὶ διὰ τὸν τοῦ Μελέαγρου, ὅστις πολλὰς τῶν δημοτῶν αὐτοῦ πρεσβείας ἀπώθησεν.

1) II, 174. 2) Ἰλιάδ. I, 550. 3) II, 169—173. 4) Στίχ. 609.

Πρὸς πᾶσι δὲ τοῖτοις ἡ ἐννάτη ῥαψωδία οὐ δύναται ἀποκοπῆναι τῆς Ἰλιάδος. Διότι τῆς πρεσβεύσεως οὐ μόνον ἡ Θέτις¹⁾ ἐν τῷ διαλόγῳ αὐτῆς πρὸς τὸν Ἥφαιστον, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀγαμέμνων²⁾ καὶ ὁ Ἀχιλλεὺς³⁾ μετὰ τὴν συνδιαλλαγὴν μνείαν ποιοῦνται. Οἱ δ' ἐντονοὶ τοῦ Νέστορος πρὸς τὸν Πάτροκλον λόγοι⁴⁾, δι' ὧν ἐκεῖνος τὴν ἀκαμψιάν τοῦ Ἀχιλλέως μέμφεται, οὐκ ἠδύνατο ἐξηγηθῆναι, εἰ μὴ ἡ πρέσβευσις προηγεῖτο.

Τὴν δὲ 10^{ην} ῥαψωδίαν, ὡς ἀλλαχοῦ ἤδη εἶρηται, τῶν ἀρχαίων τινὲς ἐθεώρησαν ὡς ὀψιαίτερον τῆς ὁμηρικῆς Μούσης προῖόν καὶ ὡς βραδύτερον εἰς τὴν Ἰλιάδα παρεμβεβλημένον. Ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο οὐκ ἔστιν εἰδήσις ἐκ τῶν ὁμηρικῶν χρόνων καταρρέουσα, ἀλλὰ μόνον κρίσις, ἐπιτρέπεται καὶ ἡμῖν ἴσον τοῦ κρίνειν δικαίωμα. Ἴσως οἱ οὕτως ἀποφανθέντες κριτικοὶ ἀπεῖδον εἰς τὴν φύσιν τῆς ῥαψωδίας, ἣτις τοῦ ὅλου ἀποσπασμένη οὐ καιρίως τὴν ὅλην ὑπόθεσιν βλάπτει. Οὐ βλάπτει δὲ ταύτην, ὡς πᾶσα τοιαύτη ἐκδρομὴ οὐ μεταβάλλει τὴν τύχην τοῦ πολέμου. Ἀλλά, καίπερ τῆς κυρίας ὑποθέσεως μὴ βλαπτομένης, ὅμως ἡ ῥαψωδία ἀποσπασμένη οὐ σμικρὸν τὴν πλοχὴν τοῦ μύθου διαταράσσει. Οἱ Ἀχαιοὶ ἐμαχέσαντο πρὸς τοὺς Τρῶας, ἀλλ' ἠττήθησαν, ὁ δὲ Διομήδης πρὸς τὸν Ἀχιλλεῖα πρεσβεύσας ἀπέτυχεν, ἀποτυχὼν δὲ μετὰ τῶν ἄλλων ἡρώων ἀπέρχεται κοιμηθῆναι. Ἀλλ' αἶρά γε ὁ Ἀγαμέμνων ὑπὸ τῶν Τρῶων ἠττηθεὶς καὶ πρὸ τοῦ Ἀχιλλέως ταπεινωθεὶς καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἐκοιμᾶτο; Ἀρά γε ὁ τοῦ στρατοῦ ἡγεμὼν ἐκοιμᾶτο, ἐν ᾧ ὁ Ἑκτωρ καὶ τὸ Τρωικὸν πυρὸς ἠπείλουν τοὺς Ἀχαιοὺς; Εἰ ἡ δεκάτη ῥαψωδία ἐλείπευ, οἱ κριτικοὶ τὸν Ὀνειρον παρωδήσαντες ὥφειλον εἰπεῖν τῷ ὁμηρικῷ Ἀγαμέμνονι, Εὐδεις Ἀτρεὺς νύξ δαΐφρωνος ἱπποδάμοιο; Οὐ χρὴ παννύχιον εὐδεῖν βουληφόρον ἄνδρα, ᾧ λαοὶ τ' ἐπιτετράφονται καὶ τόσσα μέμηλεν. Πρὸς δὲ ἐμέλλομεν εἰπεῖν, ὅτι ὁ λόγος

1) Ἰλιάδ. Σ 448. 2) Ἰλιάδ. Τ 140. 3) Ἀντόφι 147. 4) Ἰλιάδ. Α 655.

τοῦ Ὅρατιον quandoque bonus dormitat Homerus¹⁾ καὶ ἐν-
ταῦθα ἐφαρμόζεται, καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἐμελλε κοιμᾶσθαι
ἀκαίρως. Ἄλλ' ὁ Θεσπέσιος ποιητὴς γινώσκει, ποῦ δύνα-
ται κοιμᾶσθαι, καὶ ποῦ ὀφείλει ἀγρυπνεῖν. Καὶ δὴ ἐν-
ταῦθα οὐκ ἐπέτρεψε τῷ Ἀγαμέμνονι ὕπνον, ἀλλὰ πάσας
τὰς ἀστραπὰς καὶ τοὺς κεραυνοὺς τοῦ Διὸς, πάντας τοὺς
στεναγμοὺς εἰς τὰ στήθη τοῦ ἥρωος ἐνέβαλεν²⁾. Ἐν τῇ
ῥαψωδίᾳ ταύτῃ εὐρίσκομεν τὸν τόπον καὶ τὸν χρόνον, οἷα
ἐν ταῖς ἡγουμέναις ἐγνωρίσαμεν. Καὶ δὴ εὐρίσκομεν τὴν
τάφρον³⁾ τὴν ἐν τῇ ἐβδόμῃ ῥαψωδίᾳ ἀνορυχθεῖσαν, καὶ
οὐ μόνον τὴν ἐν τῇ ὀγδόῃ ἐπελθοῦσαν νύκτα, ἀλλὰ καὶ τὸ
τῆς νυκτὸς μέρος, ὃ ἐν τῇ ἐννάτῃ ὑπελείφθη. Ὡσαύτως οἱ
ἥρωες ταύτης τῆς ῥαψωδίας τηροῦσι τὸν χαρακτήρα, ὃν ἐν
ταῖς ἄλλαις ἐγνωρίσαμεν. Ἄλλ' ὁ Jacob⁴⁾ ἀνακαλύπτει,
ὅτι ὁ Μενέλαος, ὅστις ἀλλαχοῦ διὰ τὴν πρὸς τοὺς ἡγεμό-
νας φιλοπροσηγορίαν αὐτοῦ διακρίνεται, ἐνταῦθα ὑψηλό-
φρων ἐγένετο. Τοῦτο δ' ὁ ἀνὴρ ἐξάγει ἐκ τῆς φράσεως
τοῦ Ἀγαμέμνονος πρὸς τὸν ἀδελφόν, πατρὸς θεν ἐκ γε-
νεῆς ὀνομάζων ἄνδρα ἕκαστον, πάντας κυδαί-
νων· μηδὲ μεγαλίζον θυμῷ⁵⁾. Ἄλλ' ὁ Μενέλαος
μέχρι τοῦδε οὐδὲν σημεῖον ὑψηλοφροσύνης πρὸς τοὺς ἡγε-
μόνας ἔδειξεν. Εἰ δ' ὁ Ἀγαμέμνων παροτρύνει αὐτὸν εἰς
εὐπροσηγορίαν, τούτου προχείρως ἡ αἰτία εὐρίσκεται. Ὁ
Ἀγαμέμνων, ὅστις ἐν ἐκάστῃ φράσει τὴν αὐτοῦ ταπεινώσιν
δείκνυσιν, ἐπιθυμεῖ, ἵνα καὶ ὁ ἀδελφὸς τὸν αὐτὸν χαρα-
κτήρα ἔχῃ. Οἱ δὲ ταπεινωθέντες ἄρ' οὐ τοὺς ἄλλους ὑψηλό-
φρονες θεωροῦσιν. Ἄλλως νῦν ἦν ἀνάγκη μεζονος εὐπρο-
σηγορίας. Διότι νῦν πρῶτον τὰ τῶν Ἀχαιῶν ἐπὶ ξυροῦ
ἀκμῆς ἔφθασαν.

Τὴν δὲ 11^{ην} ῥαψωδίαν τῶν σπουδαιοτέρων τῆς
Ἰλιάδος μερῶν θεωροῦμεν. Διότι ἐνταῦθα ὁ μῦθος μάλ-
ιστα περιπλέκεται, καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς λύσεως αὐτοῦ τίθεται.
Τοῦτο ὅμως οἱ πλείστοι τῶν κριτικῶν παριδόντες νομίζουσι

1) Ars poetica στίχ. 359. 2) Ἰλιάδ. Κ ἐν ἀρχῇ. 3) Αὐτόθι 194.

4) Ueber die Entstehung der Ilias u. der Odyssee σελ. 238. 5) Ἰλιάδ. Κ 68.

ταύτην νόθην. Ἄν ὅμως τὴν ῥαψωδίαν ταύτην ἀφαιρέσωμεν, οὔτε ἡ πλοκὴ τοῦ μύθου προσηκόντως χωρεῖ, οὔτε ἡ λύσις αὐτοῦ νοεῖται. Οἱ ἄριστοι τῶν Ἀχαιῶν πρῶτον μὲν διὰ τῆς ἰδίας ἀνδρείας, εἴτα δὲ διὰ τῶν τειχῶν καὶ τῆς πρὸς τὸν Ἀχιλλέα πρεσβεύσεως ἐπειράθησαν, ὅπως τὴν ὁρμὴν τοῦ Ἑκτορος ἀναχαιτίσωσιν, ἀλλ' ἀπέτυχον. Διὰ τὰς ἀποτυχίας δὲ ταύτας ἐν τῇ ἡγουμένῃ ῥαψωδίᾳ εἶδομεν τὸν Ἀγαμέμνονα ἀγρυπνοῦντα, στενάζοντα καὶ τὸν ὄλεθρον τοῦ στρατοῦ φοβούμενον. Ὁ ἥρως ἐταπεινώθη καὶ διὰ τῆς ταπεινώσεως εἰς τὴν ἐσχάτην ἀνελπιστίαν ἐφθασεν. Ἀλλ' ἡ ἀνελπιστία τίκτει θάρρος. Διότι τὰ ἄκρα συνέχονται. Λοιπὸν ἡ μεταβολὴ αὕτη ἐστὶ φυσικὴ καὶ ὁ Ἀγαμέμνων δυνάμει ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀριστείαν εἶχεν. Ἀλλ' ἡ ἀριστεία αὕτη πολλοῖς τῶν κριτικῶν ἐφάνη ἀντιφάσκουσα πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ὅλου ἔπους. Οὐκ ὀρθῶς, ὡς νομίζομεν. Διότι ὁ Ζεὺς ὑπέσχετο μὲν, ὅπως οἱ Ἀχαιοὶ πιεσθέντες τὸν Ἀχιλλέα τιμῆσωσιν, ὅμως οὔτε τὸν ὄλεθρον τῶν Ἀχαιῶν θέλει, οὔτε τὴν ἀτιμίαν τοῦ Ἀγαμέμνονος ἀνέχεται, ὡς αὐτὸς ὁ ποιητὴς διαρρήδην λέγει·

Ζεὺς μὲν ἄρα Τρώεσσι καὶ Ἑκτορι βούλετο νίκην,
κνθαίνων Ἀχιλλῆα πόδας ταχύν· οὐδ' ὄγε πάμπαν
ἤθελε λαὸν ὀλέσθαι Ἀχαιῶν Ἰλιόθι πρό¹⁾.

Διὰ ταῦτα λοιπὸν ἐν ἀρχῇ τῆς ῥαψωδίας ταύτης ὁ Ἀγαμέμνων τούς τε ἄλλους κελεύσας ὀπλισθῆναι καὶ αὐτὸς ὀπλισθεὶς καὶ ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐπελθὼν ἀριστεύει. Πρὸς πᾶσι τούτοις τὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος θάρρος τὴν λύσιν τοῦ ὅλου μύθου προπαρασκευάζει. Διότι ὁ ἥρως ἐκ τῆς ἀριστείας μέγα θαρρήσας καὶ εἰς κινδύνους ἑαυτὸν ἐμβαλὼν τιμρώσκεται²⁾ καὶ τρωθεὶς τῆς μάχης ἀφίσταται³⁾. Ὁ δ' Ἑκτωρ παραχηρῆμα τὸν ἀριστεύοντα ἀποστάντα τῆς μάχης νοήσας ἐπὶ τοὺς Ἀχαιοὺς ἐπέρχεται, καὶ οὔτοι εἰς φυγὴν τρέπονται. Πειρῶνται μὲν Ὀδυσσεὺς⁴⁾ καὶ ὁ Διομήδης⁵⁾, ὅπως τὴν φυγὴν τούτων ἀναχαιτίσωσιν, ἀλλὰ τρω-

1) Ἰλιάδ. Ν 347. 2) Ἰλιάδ. Α 252. 3) Ἀντόθι 286. 4) Ἀντόθι 440. 5) Ἀντόθι 376.

θέντες τῆς μάχης ἐξέρχονται. Οὕτως ὁ κίνδυνος τῶν Ἀχαιῶν ἐκορυφώθη. Εἰ ὁ ποιητὴς ἐνταῦθα δευτέραν πρέσβευσιν παρενέβαλε, κατέστρεφεν, ὅ, τι ἐπιτυχέστατα ἀνήγειρεν. Διότι οἱ Ἀχαιοὶ νῦν εἰσιν ἄξιοι οὐχὶ ταπεινώσεως, ἀλλ' οἴκτου, ὡς αὐτοὶ οὗτοι οἶδασι λέγοντες διὰ τοῦ στόματος τοῦ Νέστορος περὶ τοῦ Ἀχιλλέως οὐ κήδεται οὐδ' ἐλεαίρει¹⁾. Οὕτως ὁ θεσπέσιος ποιητὴς βραδέως μὲν καὶ κατ' ὀλίγον, ἀλλ' ἐπιτυχῶς τὴν ταπείνωσιν τῶν Ἀχαιῶν μέχρι οἴκτου κατεβίβασε, τὴν δὲ τιμὴν τοῦ Ἀχιλλέως ἀνεβίβασε μέχρι τοῦ ὑψίστου σημείου, ἐφ' οὗ ὁ ἰστάμενος κάμπτεται. Ὀντως μέγα τῆς τέχνης πρόβλημα ὁ ποιητὴς λύει ἐνταῦθα ἐν τῇ ἐξόχῳ αὐτοῦ φύσει. Ἀλλ', ἐν ᾧ ἡ ῥαψωδία πλείστας ἀρετὰς περιέχει, οἱ πλεῖστοι τῶν κριτικῶν ταύτην οὐ μόνον νόθην ἀποφαίνονται, ἀλλὰ καὶ ὡς ἄθροισμα θρασυμάτων θεωροῦσιν. Ἀλλ' ἰδωμεν μίαν γε αἰτίαν, ὅπως ὁ ἀναγνώστης καὶ περὶ τῶν λοιπῶν κρίνῃ. Ὁ Jacob²⁾ τὴν ἐν ταύτῃ τῇ ῥαψωδίᾳ περιγραφομένην πανοπλίαν τοῦ Ἀγαμέμνονος³⁾ πρὸς τὴν ἐν τῇ 18ῃ τοῦ Ἀχιλλέως παραβάλλων εὗρίσκει τοσαύτην διαφορὰν, ὥστε λέγει, ὅτι ἦν ἀδύνατον, ἵνα ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ τῆς Ἑλλάδος χώρᾳ αἱ δύο ἀσπίδες καὶ αἱ τούτων περιγράφαί ποιηθῶσιν. Καὶ κατὰ τὸν κριτικὸν ἢ μὲν τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐστὶν ἔργον ἑλληνικόν, ἢ δὲ τοῦ Ἀχιλλέως φοινικικόν. Ἀλλ' ἕκαστος ὁμηρικὸς ἥρως διάφορον πανοπλίαν τῆς τοῦ ἄλλου εἶχεν, ὡς ὁ Ὀμηρος πολλαχοῦ ἐδήλωσεν. Διαφορὰ δ' ἀσπίδων οὔτε τόπου, οὔτε χρόνου διαφορὰν δείκνυσιν. Διότι οὐ μόνον ὁ αὐτὸς τόπος καὶ χρόνος, ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτὸς νοῦς, ὁ τοῦ Αἰσχύλου, ἐν τῷ δράματι Ἐπτὰ ἐπὶ Θήβας οὐχὶ δύο, ἀλλ' ἑπτὰ ἀσπίδας ὡς μάλιστα ἀλλήλων διαφόρους παρήγαγεν. Ἄλλως οἱ ἥρωες οὐκ ἐστεροῦντο καὶ φοινικικῶν ἔργων.

Ἐν δὲ τῇ 12ῃ ῥαψωδίᾳ οἱ Ἀχαιοὶ προμάχων στερούμενοι εἰς τὰ τείχη φεύγουσιν⁴⁾, ἅπερ ἐν τῇ ἐβδόμῃ ἀνή-

1) Ἀντίθ. 665. 2) Ueber die Entstehung der Ilias und der Odyssee σελ. 243. 3) Ἰλιάδ. Α 24—46. 4) Ἰλιάδ. Μ 38.

γειραν. Ἡ ῥαψωδία λοιπὸν αὕτη οὐ μόνον μετὰ τῆς ἐβδό-
μης ἀρρήκτως συνδέεται, ἀλλὰ καὶ μετὰ πασῶν τῶν ἄλλων,
ἐν αἷς μνεία τῆς τάφρου καὶ τῶν τειχῶν γίνεται. Πρὸς
δὲ οἱ ἐν τῇ ἡγουμένη ῥαψωδίᾳ τρωθέντες ἥρωες τῆς μάχης
ἐν ταύτῃ οὐ μετέχουσιν. Μόνον οἱ δύο Αἴαντες μετὰ τῶν
δευτερευόντων ἡρώων πανταχοῦ φοιτῶντες βοηθοῦσι τοῖς
κινδυνεύουσιν¹⁾. Οὕτω λοιπὸν ὁ ποιητὴς εὐρίσκει εὐκαιρίαν,
ὅπως δείξῃ, ὅτι καὶ αἱ τελευταῖαι τῶν Ἀχαιῶν δυνάμεις
οὐχ ἱκαναί εἰσιν, ἵνα τὴν ἀνδρίαν τοῦ Ἀχιλλέως ἀναπλη-
ρώσωσιν. Καὶ ἔφυγον μὲν οὗτοι εἰς τὰ τεῖχη, ἀλλ' οἱ
Τρῶες τὴν τάφρον διαβάντες²⁾ καὶ εἰς πέντε τάξεις διαι-
ρεθέντες εἰς ταῦτα εἰσβάλλουσιν³⁾. Εἰσβαλόντες δὲ τοὺς
Ἀχαιοὺς καταπιέζουσιν. Τούτου ὅμως γενομένου ὁ Ζεὺς
διὰ σημείου δείκνυσιν, ὅτι οὐκ ἀνέχεται τὸν ὄλεθρον αυ-
τῶν. Οἱ δὲ Τρῶες ἐρρίγησαν, ὅπως ἴδον αἰόλον
ὄφιν κείμενον ἐν μέσσοισι, Διὸς τέρας αἰγιό-
χοιο⁴⁾.

Οὕτω λοιπὸν ὁ Ζεὺς ἐν τῇ 13ῃ ῥαψωδίᾳ νομίσας,
ὅτι ἔπραξε τὸ ἐαυτοῦ, τρέπει τοὺς φαινοὺς ὀφθαλμοὺς
εἰς τὰς χώρας τῶν Θρακῶν, τῶν Μυσῶν, τῶν Ἱππομολγῶν
καὶ τῶν Ἀβίων⁵⁾. Διότι οὐδεὶς τῶν ἀθανάτων, ὥς ἐνόμι-
ζεν, ἔμελλε βοηθήσειν τοῖς διαμαχομένοις. Τοῦτο ὅμως
οὐκ ἔλαθε τὸν Ποσειδῶνα, ὅστις μορφήν καὶ φωνὴν Κάλ-
χαντος⁶⁾ λαβὼν τοὺς Ἀχαιοὺς πρὸς ἐκδίωξιν τῶν ἐχθρῶν
παρακελεύεται. Καὶ δὴ πρῶτον μὲν τοὺς Αἴαντας⁷⁾, εἶτα
δὲ τοὺς δευτερευόντας ἥρωας, ὥς τὸν Τεῦκρον, τὸν Ἀντί-
λοχον, τὸν Μηριόνην καὶ τοὺς ἄλλους εἰς μάχην παροτρύ-
νει⁸⁾. Ἀριστα δ' ἐποίησεν ὁ ποιητὴς, ὅτι τούτους ἐν τῇ
ἀπουσίᾳ τῶν πρωτεπόντων ἡρώων ἀριστεύοντας ἐπιδεικνύει.
Οὕτω πυκνῶν περὶ τοῖς Αἴασι φαλάγγων συγκεντρωθεῖσῶν
πολλοὶ Τρῶες φονεῖονται καὶ ὁ Ἑκτωρ ἐπὶ μικρὸν τῆς
μάχης ἀφίσταται. Ὁ Ποσειδῶν ὅμως τὸ σχέδιον τοῦ Διὸς
διετάρραξεν, ἀλλὰ τοῦτο μετ' ὀλίγον ἐξηγεῖται. Ἀξίον δὲ

1) Ἰλιάδ. Μ 226. 2) Αὐτόθι 81. 3) Στίχ. 263, 330 καὶ 462. 4) Στίχ.
209. 5) Ἰλιάδ. Ν ἐν ἀρχῇ. 6) Αὐτόθι 10. 7) Στίχ. 68. 8) Στίχ. 91.

σημειώσεώς ἐστίν, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ ῥαψωδίᾳ τῆς τε μῆνιδος τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τῆς ὑποσχέσεως τοῦ Διὸς μνεία γίνεται¹⁾.

Ἡ δὲ 14η ῥαψωδία στενωῶς μετὰ τῶν ἡγουμένων συνδέεται. Διότι ἡ τῶν Τρώων εἰς τὰ τεῖχη εἰσβολὴ καὶ ἡ πίεσις τῶν Ἀχαιῶν παρήγαγον ἰαχὴν, ἣτις ἐν ταύτῃ τῇ ῥαψωδίᾳ μέχρ' ὧν τοῦ Νέστορος φθάνει²⁾. Ὁ δὲ γέρον τῆς σκηνῆς ἐξελθὼν ἐντυγχάνει τῷ Διομήδει, τῷ Ὀδυσσεὶ καὶ τῷ Ἀγαμέμνονι³⁾. Οὗτοι φέρονσι τὰ τραύματα, ἅπερ ἐν τῇ ἐνδεκάτῃ ῥαψωδίᾳ ἔσχον. Ὁ Ἀγαμέμνων προτείνει φυγὴν, ἀλλ' ἐλέγχεται ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως⁴⁾. Κατὰ συμβουλήν δὲ τοῦ Διομήδους οἱ τρωθέντες τῆς μάχης μετέχουσιν⁵⁾. Γέρον καὶ τραυματῖαι πειρῶνται, ὅπως τὰς ναῦς σώσωσιν. Ἀλλ', ἐν ᾧ οὕτω τὰ τῆς μάχης εἶχον, ὁ Ποσειδῶν μέγα φωνήσας ἐμπνέει θάρος τοῖς Ἀχαιοῖς⁶⁾. Ἡ δ' Ἥρα ταῦτα ἐκ τοῦ ἰοῦ τοῦ Ὀλύμπου ὀρώσα ἔχαιρε μὲν⁷⁾, ὅμως ἐγίνωσκεν, ὅτι ἡ χαρὰ ἐμελλεν εἶναι ὀλιγοχρόνιος, εἰ μὴ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ Διὸς ἔκλειεν. Διὰ τοῦτο τὸν κεστὸν τῆς Ἀφροδίτης ἱμάντα λαβοῦσα καὶ τὸν Ὑπνον παραπείσσασα διέρχεται ὑπὸ τὰς ὀψεις τοῦ ἐπὶ τῆς Ἰδης καθεμένου Διός. Οὗτος δ' ὑπὸ ἔρωτος τρωθεὶς μετὰ τῆς συζύγου κοιμᾶται⁸⁾. Ὁ δὲ Ποσειδῶν αὖθις θάρος ἐμπνέει τοῖς κινδυνεύουσιν, οἵτινες ὑπὸ τοὺς τετρωμένους ἤρωας ταχθέντες ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐπέρχονται⁹⁾. Πληγέντος δὲ τοῦ Ἑκτορος¹⁰⁾ οἱ Τρῶες τρέπονται εἰς φυγὴν, ὧν πλεῖστοι φρονέονται¹¹⁾.

Ἡ δὲ 15η ῥαψωδία οὕτως αἰσθητῶς μετὰ τῆς ἡγουμένης συνδέεται, ὥστε καὶ αὐτὰ τὰ ὑποκείμενα τῶν πρώτων προτάσεων ὡς ἐκ τῆς προτέρας νοούμενα λείπουσιν¹²⁾. Ὁ δ' ἐν τῇ ἡγουμένῃ ἀπατηθεὶς Ζεὺς ἐν ταύτῃ ὀρῶν τοὺς μὲν Τρῶας πάσχοντας, τὸν δ' Ἑκτορα αἶμα ξμοῦντα κατὰ τῆς Ἥρας ὀργίζεται. Ἀλλ' ἡ θεὰ ἐπιорκοῦσα

1) Ἰλιάδ. Ν 107, 324 καὶ 347. 2) Ἰλιάδ. Ξ 1. 3) Ἀντόθι 28. 4) Ἀντόθι 83. 5) Ἀντόθι 128. 6) Ἀντόθι 157. 7) Ἀντόθι 157. 8) Ἀντόθι 353. 9) Ἀντόθι 379. 10) Ἀντόθι 468. 11) Ἀντόθι 506. 12) Ἰλιάδ. Θ ἐν ἀρχῇ.

λέγει, ὅτι ὁ Ποσειδῶν ἐξ ἰδίας βουλήσεως τοῖς Ἀχαιοῖς ἐβοήθησεν¹⁾. Μετὰ τοῦτο ὁ Κρονίδης τῷ μὲν Ποσειδῶνι ἀπειλεῖ²⁾, τῷ δ' Ἐκτορι αὖθις θάρρος ἐμπνέει³⁾. Τοῦτον δὲ τῆς μάχης μετασχόντος οἱ Ἀχαιοὶ εἰς τε τὰ τεῖχη καὶ τὰς ναῦς φεύγουσιν. Ὁ δ' Ἐκτωρ τῆς νηὸς τοῦ Πρωτεσίλαου⁴⁾ ἀψάμενος κελεύει τοὺς Τρῶας, ἵνα πῦρ φέρωσιν⁵⁾. Μόνη δ' ἡ ἀνδρία τοῦ Αἴαντος τὸν ἐμπρησμὸν τῶν νηῶν κωλύει. Πρὶν δὲ μεταβῶμεν εἰς τὴν ἐπομένην ῥαψωδίαν, παρατηροῦμεν, ὅτι αὕτη ὡς καὶ αἱ προηγούμεναι, ἐν αἷς οἱ θεοὶ τοῖς Ἀχαιοῖς βοηθοῦσι, συνδέονται ἀρρήκτως μεθ' ὅλου τοῦ ἔπους. Διότι οὗτοι βοηθοῦσι μὲν τοῖς κινδυνεύουσιν, ἀλλ' ἔρείποτε γινώσκοντες, ὅτι παρὰ τὴν τοῦ Διὸς βούλησιν, ἣν οὗτος ἐν τῇ ἐβδόμῃ ῥαψωδίᾳ ἐδήλωσε, πράττουσιν. Ἄλλως οἱ θεοί, οἵτινες ἐν τῷ πρώτῳ τῆς Ἰλιάδος ἡμίσει πολλαχῶς τοῖς Ἀχαιοῖς ἐβοήθουν, οὐκ ἠδύναντο διὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ Διὸς ἐν τῷ ἐσχάτῳ τούτων κινδύνῳ ἀπαθεῖς θεαταὶ μένειν.

Ἡ δὲ 16ῃ ῥαψωδίᾳ οὐ μόνον μετὰ τῆς ἡγουμένης, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς ἐνδεκάτης στενῶς συνδέεται. Διότι ἐν μὲν τῇ ἡγουμένῃ οἱ Τρῶες πειρῶνται, ὅπως τὰς ναῦς τῶν Ἀχαιῶν καύσωσιν, ἐν δὲ τῇ παρούσῃ ὁ ποιητὴς ἄρχεται διὰ τοῦ Ὡς οἱ μὲν περὶ νηὸς ἐϋσσελμοιο μάχοντο⁶⁾. Ὁ δ' ἐν τῇ ἐνδεκάτῃ εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀχαιῶν πεμφθεὶς Πάτροκλος ἐνταῦθα γινώσκει τὰ κατ' αὐτούς,

Βέβληται μὲν ὁ Τυδείδης κρατερὸς Διομήδης,
οὐτᾶσται δ' Ὀδυσσεὺς δορυκλυτὸς ἦδ' Ἀγαμέμνων,
βέβληται δὲ καὶ Εὐρύπυλος κατὰ μηρὸν οὔστῳ⁷⁾.

Ταῦτα δὲ ἀφηγησάμενος παρακαλεῖ τὸν ἐταῖρον, ἵνα ἡ αὐτὸς τῆς μάχης μετάσχη ἢ αὐτὸν μετὰ τῶν Μυρμιδόνων πέμψῃ⁸⁾. Ὁ δ' Ἀχιλλεὺς μεταμέλεται, ὅτι ταχέως ὠργίσθη οὐδ' ἄρα πως ἦν ἀσπερχὲς κεχολῶσθαι ἐνὶ φρεσίν⁹⁾, καὶ πείθεται, ἵνα τὸν ἐταῖρον ἰκετεύοντα πρὸς βοή-

1) Αὐτόθι 34—46. 2) Αὐτόθι 157. 3) Αὐτόθι 231. 4) Αὐτόθι 704.
5) Αὐτόθι 718. 6) Ἰλιάδ. II ἐν ἀρχῇ. 7) Αὐτόθι 25. 8) Αὐτόθι 36.
9) Αὐτόθι 60.

θειαν τοῖς Ἀχαιοῖς πέμψῃ¹⁾. Ὁρῶς δ' ἐποίησεν ὁ ποιη-
τῆς μὴ ἐπιτρέψας, ἵνα αὐτὸς ὁ Ἀχιλλεὺς τῆς μάχης με-
τάσχη. Διότι οὕτως ὁ ἥρωας ἐταπεινοῦτο. Ἄλλ', ἐν ᾧ ὁ
Ἀχιλλεὺς συναινέῃ, ὅπως ὁ Πάτροκλος τοῖς Ἀχαιοῖς βοή-
θήσῃ, ὁ Τελαμώνιος Αἴας, ὅστις μόνος τὰς ναῦς τού-
των ἐφρούρει, καὶ τὰς τελευταίας αὐτοῦ δυνάμεις ἐξαν-
τλήσας ἀναγκάζεται ἀποχωρῆσαι. Τούτου δὲ γενομένου οἱ
Τρῶες πῦρ εἰς τὴν ναῦν τοῦ Πρωτεσίλαου βάλλουσι, τῆς
δ' αἵψα κατ' ἀσβέστη κέχυτο φλόξ²⁾. Ἄν δὲ ταχὺ
βλέμμα εἰς τὰ μέχρι τοῦδε εἰρημένα ῥίψωμεν, παρατηροῦ-
μεν, πόσον θαυμασίως ὁ Θεσπέσιος ποιητῆς τὰς συμφορὰς
τῶν Ἀχαιῶν ἐκορύφωσε καὶ κατ' εὐθὺν λόγον τὴν τιμὴν
τοῦ Ἀχιλλέως ἀνύψωσεν. Ἀπὸ τοῦ Θάρρους τοῦ Ἑκτορος
ἔβη εἰς τὴν ἤϊτταν τῶν Ἀχαιῶν. Οὕτως ἡ πρὸς τὸν Ἀχιλ-
λέα πρέσβευσις ἐπετεύχθη. Ἐῖτα εἰς τὰ τραύματα τῶν
ἐξοχωτέρων ἡρώων προβάς διηγείρε τὸν οἶκτον τοῦ ἥρωος,
ὅπως τὸν Πάτροκλον εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀχαιῶν
πέμψῃ. Τελευταῖον καὶ τὴν τελευταίαν αὐτῶν δύναμιν,
τὸν Τελαμώνιον Αἴαντα, καταναλίσκει, ὅπως τὸν ἥρωα τοῦ
ἔπους μάλιστα τιμήσῃ. Ἄλλ' ἡ φλόξ τῆς Ἀχαϊκῆς νηὸς
καίει τὴν μῆνιν καὶ ἀναγκάζει αὐτόν, ἵνα τὸν ἐταῖρον
τάχιστα ἐπικούρον πέμψῃ. Οὗτος δ' εἰς τὸ πεδῖον τῆς
μάχης ἐλθὼν τὸ δόρυ αὐτοῦ βάλλει ἐκεῖ, ἐνθα ἡ τοῦ Πρω-
τεσίλαου ναῦς ἐκαίετο, καὶ βαλὼν φονεῖει τὸν Πυραΐχμην³⁾.
Τούτου δὲ πεσόντος οἱ Τρῶες εἰς φυγὴν τρέπονται, τὸ πῦρ
σβέννυται⁴⁾, ὁ Ἑκτωρ φεύγει⁵⁾ καὶ ὁ Σαρπηδὼν νεκρὸς
πίπτει⁶⁾. Ἄλλ' ἐν τῇ φορᾷ τῆς νίκης ὁ Πάτροκλος τῆς
ἐντολῆς⁷⁾ τοῦ ἐταῖρου ἐπιλήσμων γενόμενος κατὰ τῆς ὑψι-
πύλου Τροίας ἐπέρχεται⁸⁾. Εἰ ἡ πόλις ἦπ' αὐτοῦ ἐξεπορ-
θεῖτο, οὔτε ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Διὸς ἀκριβῶς ἐπληροῦτο, οὔτε
ὁ Ἀχιλλεύς, ὥς ἔδει, ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἐτιμᾶτο. Διὰ
τοῦτο ὁ Ἀπόλλων τὴν βούλησιν τοῦ Διὸς πληρῶν τὴν πα-
ροπλίαν τοῦ ἥρωος ἀφαιρεῖ, ὅστις τιτρώσκεται μὲν ὑπὸ

1) Αὐτόθι 65. 2) Αὐτόθι 123. 3) Αὐτόθι 284. 4) Αὐτόθι 293.
5) Αὐτόθι 367. 6) Αὐτόθι 482. 7) Αὐτόθι 92. 8) Αὐτόθι 698.

τοῦ Εὐφρόρβου, κτείνεται δ' ὑπὸ τοῦ Ἑκτορος¹⁾). Θνήσκων δὲ γινώσκει, ὅτι ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Ἀπόλλων αὐτὸν ἐδάμασαν²⁾).

Ἡ δὲ 17η ῥαψωδία οὐ δύναται νοηθῆναι ἄνευ τῆς προηγουμένης. Διότι ἐκεῖ μὲν φονεύεται ὁ Πάτροκλος, ἐνταῦθα δ' αἱ περὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ μάχαι εἰκονίζονται. Ὁ δὲ ποιητὴς οὐκ ἠδύνατο παραλιπεῖν ταύτην τὴν ῥαψωδίαν. Διότι, εἰ περὶ τὸ σῶμα τοῦ ἡνιόχου ἐκάστου ἥρωος σφοδρὰ μάχη ἡγείρετο, ἦν ἄξιον ἀπορίας, εἰ ὁ ποιητὴς περὶ τοῦ σώματος τοῦ σωτήρος τῶν νηῶν καὶ τοῦ ἐταίρου τοῦ Ἀχιλλέως ἐσιώπα. Αἱ αὐταὶ δὲ μάχαι πληροῦσι καὶ ἄλλον σκοπόν. Δεικνύουσι δηλαδή, ὅτι οἱ Ἀχαιοί, καίπερ μετὰ τῶν Μυρμιδόνων μαχόμενοι, οὐ δύνανται ἀπῶσαι τὸν Ἑκτορα. Διότι ὁ Κρονίδης οὐ παύεται τιμῶν τὸν Ἀχιλλέα, διδοὺς μὲν τοῖς Τρωσὶ νίκην, φόβον δὲ τοῖς Ἀχαιοῖς ἐμπνέων³⁾). Οὗτοι δὲ μὴ δυνάμενοι σῶσαι τὸ σῶμα τοῦ Πατρόκλου πέμπουσιν εἰς τὸν Ἀχιλλέα τὸν Ἀντίλοχον⁴⁾). Καὶ ἐνταῦθα τελευταῖον ὁ Ὅμηρος ταπεινοῖ τοὺς Ἀχαιοὺς πρὸ τοῦ Ἀχιλλέως. Ἡ δ' ἀποστολὴ τοῦ Ἀντίλοχου ἐπιτηδειότερα πάσης πρεσβεύσεώς ἐστιν. Διὰ τῆς ταπεινώσεως δὲ ταύτης πᾶν ἔχρος τῆς μῆνιδος ἐξαλείφεται καὶ ὁ Μενέλαος δικαίως τὴν ἔλευσιν τοῦ Ἀχιλλέως προσδοᾷ⁵⁾).

Ὁ πεμφθεὶς Ἀντίλοχος ἐν τῇ 18η ῥαψωδίᾳ ἔρχεται εἰς τὸν Ἀχιλλέα⁶⁾), ὅστις τὸν φόνον τοῦ ἐταίρου μαθὼν διὰ τῆς νέας μῆνιδος τὴν παλαιὰν πνίγει.

Ἀλλὰ τὰ μὲν προτιτύχαι ἐάσομεν, ἀχνόμενοί περ,
θυμὸν ἐνὶ στήθεσσι φίλον θαμάσαντες ἀνάγκη⁷⁾).

Ἀποβάλλων δὲ τὴν μῆνιν ὁ ἥρωες εὐρίσκει ἐσθλὸν κλέος ἐν τῇ τιμωρίᾳ τῶν Τρώων, οἵτινες μόνον διὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ ἐνίκων⁸⁾). Ἀλλ', ἐν ᾧ ὁ ἥρωες βουλεύεται, ἵνα τοῖς Ἀχαιοῖς βοηθήσῃ, οὗτοι εἰς τὰς ναῦς φεύγοντες οὐ δύνανται σῶσαι τὸ σῶμα τοῦ Πατρόκλου. Μόνον οἱ δύο Αἶαντες μάχονται, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἐμελλον τῆς μάχης ἀποστι-

1) Αὐτόθι 821. 2) Αὐτόθι 845. 3) Αὐτόθι 596, 627 καὶ 630. 4) Αὐτόθι 685. 5) Αὐτόθι 710. 6) Ἰλιάδ. Σ 2. 7) Αὐτόθι 112. 8) Αὐτόθι 125.

ραι, εἰ μὴ ἡ Ἰρις τῷ Ἀχιλλεῖ τὸν κίνδυνον ἀνήγγελλεν¹⁾. Ὁ Ὀμηρος, ὅστις τὴν ἀπόνειαν τοῦ ἥρωος ἐγίνωσκε πικρὰν ἀναδεῖξαι, οὐκ ἠγνόει, ὅπως τὴν παρουσίαν αὐτοῦ ἔξοχον εἰκονίσῃ. Μόλις ὁ Ἀχιλλεὺς παρὰ τῆς Ἰριδος ἤκουσεν, ὅτι τὸ σῶμα τοῦ εἰαῖρον κινδυνεύει, καὶ εὐθὺς μετὰ μεγαλοπρεπείας ἐγερθεὶς καὶ τρεῖς φωνήσας τοὺς Τρῶας εἰς φυγὴν τρέπει²⁾. Τούτων δὲ φυγόντων οἱ Ἀχαιοὶ γίνονται κύριοι τοῦ Πατροκλείου σώματος. Ἐκαστος προσδοκᾷ, ἵνα οἱ Τρῶες, ὡς πρὸ τῆς μῆριδος τοῦ Ἀχιλλέως, ἐν τοῖς τείχεσι κλεισθῶσιν. Τοῦτο τῇ ἀληθείᾳ ἦν σκόπιμον καὶ ὁ ποιητὴς εἰς τὸ στόμα τοῦ Πολυδάμαντος ἐνέβαλεν. Ἀλλ' ὁ ἔκτωρ πολλάκις τοὺς Ἀχαιοὺς νικήσας, πῦρ εἰς τὰς ναῦς αὐτῶν βαλὼν καὶ τὸν εἰαῖρον τοῦ Ἀχιλλέως κτείνας πῶς ἠδύνατο ἐν μιᾷ στιγμή τὸν κόμπον συστεῖλαι; Ὁ νῆπιος νομίζων, ὅτι ὁ Κρονίδης αὐτὸν τιμῶν τὰς τῶν Ἀχαιῶν ἡττίας ἐπέτρεψε, ψέγει τὴν σοφὴν τοῦ Πολυδάμαντος συμβουλὴν καὶ ἐλπίζει, ὅτι αὐτὸν τὸν Ἀχιλλέα φονεύσει! Οἱ δὲ Τρῶες ἐπαινοῦσι τὸν λόγον αὐτοῦ. Οὕτως ὁ ποιητὴς καρποῦται τῆς ἀλαζονείας τοῦ ἔκτορος, ὅπως εἰς τὴν λύσιν τοῦ μύθου φθάσῃ. Ἀλλ' ἐπελθούσης τῆς νυκτὸς οἱ μὲν Ἀχαιοὶ στεναῶνσι περὶ τὸν Πάτροκλον³⁾, ἡ δὲ Θέτις πορεύεται εἰς τὸν Ἥφαιστον, ὅπως παρ' αὐτοῦ πανοπλίαν τῷ Ἀχιλλεῖ αἰτήσῃ⁴⁾.

Οὕτως εἰσῆλθομεν εἰς τὴν 19ην ῥαψωδίαν, ἐν ᾗ ἡ Θέτις κατὰ τὴν ἐν τῇ ἡγουμένη⁵⁾ ὑπόσχεσιν αὐτῆς ἐπανέρχεται τῷ Ἀχιλλεῖ ἡφαιστότεκτον πανοπλίαν κομίζουσα⁶⁾. Οὕτως ὁ ἥρωες ἐστὶν ἔτοιμος εἰς μάχην, ἀλλὰ πρὸ ταύτης γίνεται ἀγορά, ἐν ᾗ οὗτος λυπεῖται διὰ τὴν ἔριδα πολλῶν συμφορῶν αἰτίαν γενομένην καὶ λήθην τῶν προγεγενημένων παραινεί⁷⁾. Ταῦτα δ' εἰπόντος τοῦ Ἀχιλλέως, ὁ Ἀγαμέμνων ὁμολογεῖ μὲν, ὅτι ἡμαρτεν, ἀλλ' αἰτιᾶται τοὺς θεοὺς⁸⁾ καὶ δίδωσι τὰ δῶρα, ἅπερ ὁ Ὀδυσσεὺς ἐν τῇ ἐν-

1) Ἀντόθι 165. 2) Ἀντόθι 203—229. 3) Ἀντόθι 315. 4) Ἀντόθι 615. 5) Ἰλιάδ. Σ 136. 6) Ἰλιάδ. Τ 12. 7) Ἀντόθι 67. 8) Ἀντόθι 86. 9) Ἀντόθι 141.

νάτῃ ῥαψωδία ὑπέσχετο¹⁾. Οὕτω πάντα τὰ πρόσωπα ταύτης τῆς ῥαψωδίας γινώσκουσι τὰ ἐν ταῖς ἡγουμεναῖς γενομένα. Ὁ Jacob²⁾ ὅμως ἐνόμισεν, ὅτι ὁ Ἀγαμέμνων ταύτης τῆς ῥαψωδίας ἀγνοεῖ, ὅτι τρεῖς ἥρωες πρὸς τὸν Ἀχιλλέα ἐπρέσβευσαν. Διότι οὗτος μόνον τὸν Ὀδυσσεά ὀνομάζει· χθιζὸς ἐνὶ κλισίῃσιν ὑπέσχετο δῖος Ὀδυσσεύς³⁾. Ἀλλ' ἐπρέσβευσαν μὲν τρεῖς ἥρωες, ὅμως ὁ Ὀδυσσεὺς τὰ δῶρα ὑπέσχετο⁴⁾. Πρὸς δὲ οἱ πλεῖστοι τῶν κριτικῶν (δηλαδὴ οἱ τὸ προοίμιον τοῦ ἔπους μὴ περιεκτικὸν θεωροῦντες) νομίζουσιν, ὅτι μετὰ τὴν ἀπόρρησιν τῆς μήνιδος ἡ Ἰλιάς λήγει ἢ ὠφείλει λῆξαι. Ἀλλ', εἰ τὸ ἔπος ἐνταῦθα ἐληγεν, ἡγείροντο ἀπορίαί τινές, ὧν τὴν λύσιν ὁ ὁμηρικὸς ἀκροατὴς ὠφείλειν ἀπαιτεῖν. Τίς ἦν οὗτος ὁ ἥρωας, πρὸ οὗ οἱ Ἀχαιοὶ ἐταπεινώθησαν; Ἄρά γε οὗτος ἡδύνατο σῶσαι αὐτούς; Ἄρά γε ἡδύνατο τιμωρῆσαι τὸν φόνον τοῦ Πατρόκλου, ὥς ἕκαστος ἥρωας τὸν ἴδιον ἡνίοχον; Ἄρά γε ὁ Ἐκτωρ διέμεινεν ἀτιμώρητος; Ἄρά γε ὁ Πάτροκλος ἀταφός; Ἄρά γε οἱ θεοί, οἵτινες ἐν τῷ πρώτῳ ἡμίσει τῆς Ἰλιάδος κατ' ἀλλήλων μαίνονται, νῦν τοῦ Ἀχιλλέως τὴν ὀργὴν καταλιπόντος καὶ τοῦ Διὸς μηκέτι κωλύοντος οὐκ ἐσπευσαν, ὅπως τῆς μάχης μετασχόντες τὰ ἴδια πάθη κορέσωσιν; Πῶς ὁ Ὀμηρος, ὅστις οὐδεμίαν ἀπορίαν τοῦ ἀκροατοῦ ἀνέχεται, ὅστις οὐδὲν τῇ φαντασίᾳ αὐτοῦ ἐμπιστεύει, ὁ Ὀμηρος, λέγομεν, ἡδύνατο τοσαύτας ἀπορίας καταλιπεῖν; Ὁ θεσπέσιος ποιητὴς οἶδεν, ὅ, τι δεῖ ποιεῖν, διὰ τοῦ στόματος τοῦ Ἀχιλλέως λέγων· ἔτι γὰρ μέγα ἔργον ἄρεκτον⁵⁾.

Εἰς τὴν 20ὴν ῥαψωδίαν εἰσερχόμενοι εὐρίσκομεν, ὅ, τι περιεμένομεν. Ἀφ' οὗ ἐν τῇ ἡγουμένη ὁ Ἀχιλλεὺς τὴν μῆριν ἀπεῖπεν, ἐν ταύτῃ ὁ Ζεὺς τὸ πεδίον τῆς μάχης ἐλεύθερον τοῖς θεοῖς καταλείπει. Ἀγορὰν δὲ τῶν θεῶν καλέσας λέγει, ὅτι αὐτὸς μὲν τέρπεται ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου, οἱ δὲ δὴ ἄλλοι ἐρχεσθ' ὅφρ' ἂν ἱκησθῃ μετὰ Τρῳάς

1) Ἀντόθι 141. 2) Ueber die Entstehung der Ilias u. der Odyssee σελ. 325. 3) Ἰλιάδ. T 141. 4) Ἰλιάδ. I 223. 5) Ἀντόθι 150.

καὶ Ἀχαιοὺς, ἀμφοτέροις δ' ἀρήγεθ', ὅπη νόος ἐστὶν ἐκάστων¹⁾. Ἐνταῦθα ὄντως μεγαλοπρεπέστατον θέαμα εἰκονίζεται καὶ τῆς δόξης τοῦ ποιητοῦ ἄξιον. Ἡρώες μετὰ πολλοῦ τοῦ πάθους μάχονται καὶ δύο ἐπικουρικοὶ στρατοὶ θεῶν τοῖς συμμαχοῦς σώζουσι καὶ σφοδρὰς κατ' ἀλλήλων μάχας ἐγείρουσιν. Ἀλλ' οἱ Τρῶες πανταχοῦ φεύγουσιν ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως διωκόμενοι.

Οὕτως ἐφθάσαμεν μέχρι τῆς 21ης ῥαψωδίας, ἥτις ἐστὶν ἐξακολούθησις τῆς προηγουμένης, μεθ' ἧς στενωὸς συνδέεται. Τὰ ὑποκείμενα τῶν πρώτων προτάσεων ὡς ἐκ τῆς ἡγουμένης νοοῦμενα²⁾ λείπουσιν. Οἱ Τρῶες οὐ παύονται φεύγοντες μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ξάνθου, ὅστις κατὰ τοῦ Ἀχιλλέως ὀργίζεται. Καὶ δὴ πρῶτον αἰτεῖ παρ' αὐτοῦ, ἵνα πέραν τῆς δίνης τοὺς Τρῶας φονεύῃ³⁾. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἦρωες οὐ πείθεται, ὁ ποταμὸς πλημμυρεῖ καὶ ὁ Ἀχιλλεὺς κινδυνεύει⁴⁾. Ἀλλὰ βοηθοῦσιν αὐτῷ ὁ Ποσειδῶν, ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Ἥφαιστος⁵⁾, ὅστις τὴν τοῦ ποταμοῦ κοίτην ξηραίνει⁶⁾. Ἐνταῦθα ὁ Jacob⁷⁾ παρατηρεῖ, ὅτι οἱ θεοὶ οὐχί, ὡς ἄλλοτε, ἀνθρωποφνεῖς εἰκονίζονται, ἀλλ' ὡς στοχεῖα κατ' ἀλλήλων μάχονται. Ἀλλ', ἐπειδὴ ὁ Ὅμηρος μόνον ἐνταῦθα μάχην ποταμίου θεοῦ πρὸς τὸν Ἥφαιστον εἰκονίζει, ἡ εἰκὼν φαίνεται πως ἀσυνήθης. Ἀλλ', εἰ οὗτος καὶ ἀλλαχοῦ ἀφορμὴν πρὸς τοιαύτην εἰκόνα εἶχεν, οὐκ ἡδύνατο ἄλλως τὸ πρᾶγμα εἰκονίσει. Διότι τὰ στοιχεῖα ἢ τὰ βασίλεια τῶν θεῶν πολλαχοῦ μετ' αὐτῶν τῶν θεῶν συγχέονται. Παραδείγματος χάριν ὁ Οὐρανὸς ὅτε μὲν ὡς πρόσωπον εἰκονίζεται, ὅτε δὲ ἀστειρόεις, εὐρύς, χάλκεος ὀνομάζεται. Χαίρομεν δ', ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Jacob τὴν εἰκόνα οὐχὶ ἄλλοτριαν τῆς ὀμηρικῆς Μούσης ἐθεώρησεν. Διότι ὁ ἀνὴρ ὁμολογεῖ, ὅτι περὶ τοῦ εἶδους καὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀρχαίου ἥρωικοῦ ἔσματος πᾶν ὀλίγα γινώσκωμεν⁸⁾. Σπουδαῖος δὲ

1) Ἰλιάδ. Υ 23. 2) Ἰλιάδ. Φ ἐν ἀρχῇ. 3) Αὐτόθι 217. 4) Αὐτόθι 235 καὶ 272. 5) Αὐτόθι 285. 6) Αὐτόθι 349. 7) Ueber die Entstehung der Ilias und der Odyssee σελ. 339. 8) Αὐτόθι „Dürfen wir aber deshalb behaupten, diese Schilderungen können nicht aus der ursprünglichen Dichtung Homer's stammen? Dazu wissen wir viel zu wenig von der

τῆς Ἰλιάδος ἀναγνώστης ἐκ τῶν πρώτων ἤδη ῥαψωδιῶν ἠδύνατο προῖδεῖν τὴν Θεομαχίαν. Διότι Θεοί, οἵτινες, καίπερ ὑπὸ τοῦ Διὸς κωλύμενοι, ὅμως εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης κατήρχοντο ἢ ἐκ τοῦ Ὀλύμπου ἄγρια πάθη ἐξέφραζον, ἐμελλόν καὶ εἰς σφοδρὰν κατ' ἀλλήλων μάχην κατελθεῖν. Ὁ δὲ Θεσπέσιος ποιητὴς ἄριστα ἐποίησεν, ὅτι τὴν Θεομαχίαν, ἣτις τῷ ὁμηρικῷ αἰῶνι μεγαλοπρεπές τι θέαμα ἔθεωρεῖτο, ἐνταῦθα ἔθηκεν. Διότι ἐκεῖ, ἐνθα ὁ ἥρωας τοῦ ἔπους τὸν ἀγῶνα ἀνεδέξατο, τὰ τῶν Θεῶν πάθη ἐκρηγνύμενα το μέρος τοῦτο τῆς Ἰλιάδος μεγαλοπρεπέστατον ἀποδεικνύουσιν. Πρὸς δὲ ἡ Θεομαχία ἐνταῦθα προπαρασκευάζει φυσικὴν λύσιν τῆς πλοκῆς τοῦ ὅλου μύθου. Διότι ὁ ποιητὴς ταύτην προτάξας δείκνυσιν, ὅτι οὐ μόνον οἱ Τρῶες, ἀλλὰ καὶ οἱ τούτων προσιᾶται ἠττήθησεν.

Ἐν δὲ τῇ 22ῃ ῥαψωδίᾳ διαπράττονται, ὅσα ἐν τῷ ὅλῳ ἔπει προπαρασκευάζονται. Ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ παρόντος κεφαλαίου εἵπομεν, ὅτι ὁ Ἔκτωρ ἐστὶ τὸ τῆς ἀνδρίας μέτρον, πρὸς ὃ αἱ τῶν Ἀχαιῶν δυνάμεις ἀφ' ἐνός, καὶ ἡ τοῦ Ἀχιλλέως ἀφ' ἑτέρου παραβάλλονται. Ὁ δὲ ποιητὴς ὑψῶν τὸν Ἔκτορα ὕψον τὸ θῦμα τοῦ Ἀχιλλέως, ὕψον τὸν ἥρωα τοῦ ἔπους. Ἀφ' οὗ δ' ὁ μὲν Ἀχιλλεὺς τὴν μῆνιν ἀπειπεν, ὁ δ' Ἔκτωρ διὰ τοῦ φόβου τοῦ Πατρόκλου ἄξιος τιμωρίας ἐγένετο, ὁ ποιητὴς δείκνυσιν, ὡς ὠφείλει, ὅτι ὁ λίαν τιμηθεὶς Ἀχιλλεὺς ἠδύνατο τοὺς τε φίλους σῶσαι καὶ τοὺς ἐχθροὺς κολάσαι. Ἄν τις ταῦτα ὑπ' ὄψιν λάβῃ, ὁμολογήσει, ὅτι ὅλον τὸ μέχρι τοῦδε μέρος τῆς Ἰλιάδος ἦν σῶμα, οὗ ἡ κεφαλὴ λείπει¹⁾. Ἐνταῦθα τιμωρεῖται ὁ πολλὰς τοῖς Ἀχαιοῖς συμφορὰς ἐπενεγκών, ἐνταῦθα ἀναδείκνυται ἡ καθ' ὅλον τὸ ἔπος φημιζομένη ἀνδρία τοῦ Ἀχιλλέως, ἐνταῦθα ἐκτελεῖται ἡ τοῦ Πατρόκλου προφητεία. Ὅντως θαυμαστός ἐστιν ὁ τρόπος, καθ' ὃν ὁ Θεσπέσιος ποιητὴς πόρρωθεν

Art und namentlich von den Freiheiten des alten Helden-
gesanges.“

1) Εὐφυνῶς δ' ὁ Σωκράτης λέγει „Ἀλλ' οὐδὲ τοὺς μύθους φασὶ μεταξὺ
θέμις εἶναι καταλείπειν, ἀλλ' ἐπιθέντας κεφαλὴν, ἵνα μὴ ἄνευ κεφαλῆς πε-
ρεύῃ.“ Πλατ. Γοργ. 505.

τὸν Ἑκτορα παρέσκεύασεν, ὅπως πρὸς τὴν ἀνδρίαν τοῦ Ἀχιλλέως ἀντιστῇ. Αἱ νῆκαι αὐτοῦ ἦσαν, ὡς εἶδομεν, τῇ ἄλλῃ τοῦ ἔπους οἰκονομία ἀναγκαῖαι, συνεβάλλοντο ὁμῶς καὶ πρὸς τοῦτο, ὅπως ὁ ἥρωες θρασύτερος γενόμενος ἕξω τῶν τειχῶν τῆς πόλεως μείνῃ. Ἰκετεύει μὲν αὐτὸν ὁ πατήρ¹⁾, ἰκετεύει δὲ ἡμῆτηρ²⁾, ὅπως εἰς τὴν πόλιν εἰσελθὼν τὸν κίνδυνον διαφύγῃ, ἀλλ' ὁ ἥρωες τῶν λόγων τοῦ Πολυδάμαντος³⁾ μνησθεὶς ἀρνεῖται. Ἦττων δὲ πρὸς κρείσσονα μαχεσάμενος, ὡς εἰκός, πίπτει⁴⁾.

Καὶ ἐνταῦθα αὖθις οἱ κριτικοὶ λέγουσιν, ὅτι τὴν Ἰλιάδα ἔδει λῆξαι. Διότι ὁ μὲν Ἀχιλλεὺς ἐπαύσατο ὀργιζόμενος, ὁ δ' Ἑκτωρ διὰ τὸν νόμον τοῦ Πατρόκλου ἐτιμωρήθη. Ἀλλ', εἰ ἐν τῷ 19ῳ αἰῶνι ἡ Ἰλιάς ἐποιεῖτο, ἴσως ἐνταῦθα ἔληγεν. Τὸ ἔπος ὁμῶς ἐποιήθη ἐν τοῖς καλουμένοις ὁμηρικαῖς χρόνοις, ἐφ' ὧν ἡ τοῦ νεκροῦ ταφὴ μέγα τι ἐλογίζετο. Οἱ ὁμηρικοὶ ἥρωες οὐ φοβοῦνται τοσοῦτον τὸν θάνατον, ὅσον τὴν ἀπαίσιον ἰδέαν, ὅτι τὰ σώματα αὐτῶν ἡδύναντο γενέσθαι ἐλώρια τῶν κυνῶν καὶ τῶν οἰωνῶν. Ὁ δὲ ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος οὐδεμίαν ἄλλην μείζονα συμφορὰν εὔρεν, ὅπως τοῦ ἔπους προτάξῃ, ἢ ὅτι πολλοὶ Ἀχαιοὶ ἄταφοι ἔμειναν. Οἱ τὴν ὁμηρικὴν ψυχολογίαν μελετήσαντες γινώσκουσιν, ὅτι τὸ σπουδαιότερον τοῦ ὁμηρικοῦ ἀνθρώπου μέρος ἐστὶ τὸ σῶμα, οὗ μὴ τυχόντος ταφῆς ἡ ψυχὴ ἀπόλλυται. Διὰ τοῦτο ὁ ποιητὴς φροντίζει, ἵνα περὶ τοῦ σώματος ἐκάστου πεσόντος ἥρωος λέγῃ τι. Εἰ λοιπὸν οἱ ὁμηρικοὶ ἀνθρώποι τοιαύτας περὶ ταφῆς ἰδέας εἶχον, πῶς ἡδύνατο ὁ ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος σιωπῆσαι περὶ τοῦ σώματος τοῦ Πατρόκλου; Τοῦ Πατρόκλου, λέγομεν, ὃν ὁ Ἀχιλλεὺς ἴσον τῇ αὐτοῦ κεφαλῇ ἠγάπα. Ἴσως τραγικὸς ποιητὴς ἡδύνατο ἐνταῦθα παύσασθαι, οὐχὶ δὲ καὶ ἐπικός. Διότι τὸ ἔπος ἐξάπτει μὲν πάθος τι, ὁμῶς καὶ κατὰσβέννυσιν τοῦτο.

Ἀλλ', ἐν ᾧ τὴν ταφὴν τοῦ Πατρόκλου οὕτω σφόδρα τὸ πνεῦμα τῆς ὁμηρικῆς ποιήσεως ἀπῆται, ὑπῆρχον καὶ

1) Ἰλιάδ. Ψ 38. 2) Ἀυτόθι 82. 3) Ἀυτόθι 100 ἐν παραβολῇ πρὸς Σ 255. 4) Ἰλιάδ. Ψ 386.

ἄλλαι αἰτίαι τὸν ποιητὴν ἀναγκάσασαι, ὅπως τὸ ἔπος καὶ πέραν τοῦ φόνου τοῦ Ἑκτορος ἐκτείνῃ. Ὁ Ἀχιλλεὺς πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα ἐρίσας πολλῶν καὶ μεγάλων συμφορῶν αἰτία τοῖς Ἀχαιοῖς ἐγένετο, καὶ τὴν μῆνιν ἀπειπὼν τὸν φονέα τοῦ Πατρόκλου ἐτιμώρησεν. Οἱ ὁμηρικοὶ ὁμως ἀνθρώποι τιμῶσι μὲν τὸν ἀνδρεῖον, ἀλλὰ καὶ τὸν φιλόφρονα καὶ ἥπιον ἀγαπῶσιν. Αἱ δύο αὗται ἀρεταὶ συνδεδεμέναι ἀποδεικνύουσι τὸν ἥρωα ἄξιον τῆς τιμῆς τοῦ ὁμηρικοῦ κόσμου. Ἡ δ' ἀνδρεία μόνη ἦν ἀπαίσιόν τι καὶ ἀποτρόπαιον. Παρὰδειγματος χάριν ὁ Κύνλωψ Πολύφημος ἦν ἀνδρειότερος τοῦ Ἀχιλλέως, ἀλλ' οὐκ ἠδύνατο γενέσθαι ἥρωος ἔπους, ὡς οὐδὲ ὁ Ἑχέτος. Εἰ δ' αἱ δύο τελευταῖαι ῥαψωδίαὶ ἔλειπον, ὁ Ἀχιλλεὺς ἔμενεν ὡς τραχὺς τις καὶ σκληροκάρδιος ἥρωας, ὅπερ ὁ ποιητὴς οὐδόλως ἐσκόπει.

Ἐπειδὴ λοιπὸν οὔτε ὁ ποιητὴς ἐσκόπει, ἵνα τὸν ἥρωα τοῦ ἔπους τραχὺν εἰκονίσῃ, οὔτε οἱ ὁμηρικοὶ ἀνθρώποι τοιοῦτον χαρακτῆρα ἐτίμων, ἢ τῆς μῆνιδος ἀπόρρησις καὶ ὁ τοῦ Ἑκτορος φόνος οὐκ ἦσαν ἱκανά, ὅπως τὸν ἀληθῆ τοῦ ἥρωος χαρακτῆρα δείξωσιν. Ἡ τοῦ μύθου ὁμως πλοκὴ οὐκ ἐπέτρεπε τῷ Ὅμηρῳ, ἵνα δι' ἄλλον τρόπον τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ εἰκονίσῃ, ἢ διὰ τῆς ταφῆς τοῦ ἐταίρου καὶ τῆς λύσεως τοῦ σώματος τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ δὴ ἐν μὲν τῇ 23ῃ ῥαψωδίᾳ ὁ Ἀχιλλεὺς διὰ μεγαλοπρεπῶν ἀγώνων τὰς τελευταίας τῷ ἐταίρῳ τιμὰς ἀποδίδωσι καὶ πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς φιλόφρων δειχθεὶς τὴν ἀγάπην πάντων πρὸς ἑαυτὸν ἐπισπᾷ. Ἐν δὲ τῇ τελευταίᾳ ῥαψωδίᾳ ἥπιος πρὸς τὸν Πρίαμον δειχθεὶς¹⁾ καὶ συγγνώμην παρὰ τοῦ Πατρόκλου αἰτησάμενος²⁾ τὸ σῶμα τοῦ Ἑκτορος λύει.

Οὕτω λοιπὸν ἡ μῆνις καὶ τὰ ταύτη ἀναγκαίως ἐπόμυνα λήγουσιν ἐκεῖ, ἔνθα ἔδει. Μάλιστα δ' ἀμαρτάνουσιν οἱ λέγοντες, ὅτι ὁ ποιητὴς μόνον τὴν μῆνιν ὑπεσχέθη ἄσαι, οὐχὶ δὲ καὶ ταφὰς καὶ λύσεις σωμάτων. Διότι ἐκάστη πρᾶξις οὐ λήγει ἐκεῖ, ἔνθα τὸ σπουδαιότερον αὐτῆς μέρος διαπραττεται. Τοῦτο οὐ δύναται νοηθῆναι ἄνευ ἡγοιμέ-

1) Ἰλιάδ. Ω 518. 2) Αὐτόθι 592.

νων, ὡς ἡ κεφαλὴ οὐ δύναται ἔχειν ὑπόστασιν ἄνευ τῶν ἥτιον σπουδαίων τοῦ σώματος μελῶν. Πάνν δ' εὐφυνῶς ὁ Otfr. Müller¹⁾ λέγει, ὅτι ἀποκοπὴ μέρους τινὸς τῆς Ἰλιάδος σημαίνει διαμελισμὸν ὀργανικοῦ τινος ὄντος, οὗ τὰ μέλη ἀναγκαῖα τῇ ζωῇ εἰσιν. Ὡς δ' ἡ ζωὴ οὐκ ἐνοικεῖ ἐν ἐκάστω μέλει, ἀλλ' ἐν τῇ ἐνότητι τῶν μελῶν, οὕτω καὶ ἡ ἐσωτερικὴ τῆς Ἰλιάδος ἐνότης ἐπὶ τῆς συναρμογῆς τῶν μερῶν ἐρείδεται. Ἀλλ' ἐν ὅλῳ τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ ἐκ προθέσεως τὰς κατὰ τῆς ἐνότητος ἀποδείξεις τοῦ Lachmann ἀπεφύγομεν, ὅπως ταύτας ἐν ἰδιαιτέρῳ κεφαλαίῳ πραγματευθῶμεν. Οὕτω δ' ὁ ἀναγνώστης ἔχει ἐν συνόλῳ τὰς ἀποδείξεις τοῦ μεγάλου τουτου κριτικοῦ. Τὸ ἐπόμενον λοιπὸν κεφάλαιον συμπληροῖ τὸ ἡγούμενον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Λαχμάννου τομῆς τῆς Ἰλιάδος.

Οἱ ἀψάμενοι τῆς γερμανικῆς φιλολογίας γινώσκουσιν, ὅτι δύο μακρὰ ἥρωικά ἔπη, τὸ Nibelungen (ἀρχαιοπρεπέστερον Nibelunge) ἢ Nibelungenlied καὶ τὸ Gudrum, ὁμοιάζουσί πως πρὸς τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσειαν. Ἰδίως δὲ τὸ Nibelungenlied οἱ Γερμανοὶ ἡδέως πρὸς τὴν ἡμετέραν Ἰλιάδα παραβάλλουσιν, εἰ καὶ αὕτη τοσοῦτον ἐκείνου διαφέρει, ὅσον ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ φιλολογία τῆς γερμανικῆς. Ἐπειδὴ δὲ τὸ προῖόν τοῦτο τοῦ μέσου αἰῶνος (1190—1210 M·X) οὐδενὶ ποιητῇ ἀπεδίδετο, ῥαδίως ἡδύνατο ἐπελθεῖν εἰς τὸν νοῦν τῶν κριτικῶν, ὅτι συλλογὴ δημοτικῶν ᾠσμάτων ἐστίν. Ἀλλ' ὅμως οἱ Γερμανοὶ μακρὸν χρόνον τοιαύτης ὑποθέσεως ἀπέσχον. Ἐν τοῖς τελευταίοις δὲ χρόνοις

1) Geschichte der griech. Literatur I, 85.

πολλοὶ τῶν φιλολόγων τῆς Γερμανίας μὴ ἀνεχόμενοι τὴν μομφήν, ὅτι τὰ μὲν ἀλλότρια μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς ἐξετάζουσι, τῶν δ' οἰκείων ὀλιγοροῦσιν, εἰς τὴν σπουδὴν τῆς αὐτῶν ἀρχαιότητος ἐτράπησαν. Καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἀληθείᾳ πολλὰ καὶ μεγάλα διεπράξαντο. Καὶ ἄλλοι μὲν περὶ ἄλλα ἡσχολήθησαν, ὁ δὲ K. Lachmann περὶ τὸ Nibelungenlied. Καὶ δὴ τὴν ἐνότητα τοῦ ἔπους μελετήσας ἀνέλυσεν αὐτὸ εἰς μικρὰ ἄσματα. Οἱ πλεῖστοι ὁμῶς τῶν κριτικῶν τὴν τοιαύτην διαίρεσιν ἀπεδοκίμασαν. Μετὰ τὴν διαίρεσιν δὲ τοῦ ἐθνικοῦ ἔπους ὁ κριτικὸς καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν Ἰλιάδα προσβὰς ἐν δυσὶ πραγματείαις¹⁾ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Βερολίνου ἀναγνωσθεῖσαις περᾶται, ὅπως τὰς εἴκοσι καὶ δύο ῥαψωδίας (A—X) ταύτης εἰς δεκαεξ ἄσματα διαιρέσῃ. Ἐπειδὴ δ' αἱ αἰτίαι, δι' ἃς ὁ μέγας οὗτος κριτικὸς τὴν Ἰλιάδα ἔταμεν, οὐ μόνον ἀσθενεῖς, ἀλλὰ καὶ μάλιστα ἡμαρτημέναι ἡμῖν ἐφάνησαν, τολμῶμεν, ἵνα ταύτας ἀναιρέσωμεν. Ἐὰν δ' ὁ κορυφαῖος τῆς σχολῆς ταύτης ἀμαρτάνων ἐλεγχθῇ, ὁ ἡμέτερος ἀναγνώστης δύναται κρίνειν καὶ περὶ τῆς ἀξίας τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ὁμῶς τὸ ἔργον ἐστὶ μέγα, ἐξετάζομεν οὐχὶ πάντα, ἀλλὰ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἄσμάτων αὐτοῦ καὶ τοῦτο νομίζομεν ἱκανόν. Ἀρχόμεθα δ' ἐκ τῆς πρώτης ῥαψωδίας.

Ὁ Lachmann μέχρι τοῦ στίχου 347 οὐδόλως προσκρούει. Ἐν τοῖς ἐφεξῆς ὁμῶς ἀντιφάσεις ἐνδύσκων διαιρεῖ τοὺς λοιποὺς τῆς ῥαψωδίας στίχους εἰς δύο τμήματα, ὧν τὸ πρῶτον θεωρεῖ παρεμβεβλημένον εἰς τὸ δεύτερον. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον περιέχει τοὺς στίχους 430—492, δηλαδή τὴν διὰ τοῦ Ὀδυσσεως ἀπόδοσιν τῆς Χρυσήϊδος, τὸ δὲ δεύτερον, εἰς ὃ παρενετέθη τὸ πρῶτον, συνίσταται ἐκ τῶν στίχων 348—429 (οἱ ἐν τῷ μεταξὺ στίχοι ἀνήκουσι τῷ πρώτῳ τμήματι) καὶ 493—611. Τὰ δύο λοιπὸν ταῦτα τμήματα ὁ κριτικὸς θεωρεῖ ὡς προσθήκας εἰς τὸ πρῶτον

1) Ἀμφότεραι αἱ πραγματεῖαι μετὰ τινων προσθηκῶν ἐξεδόθησαν δις ἐπὶ Moritz Haupt, Betrachtungen über Homer's Ilias von Karl Lachmann 1847 καὶ 1865, Berlin.

ἄσμα, ὅπερ, ὡς εἴρηται, εἰς τὸν στίχον 347 λήγει. Κατ' αὐτόν, ἐὰν τὸ πρῶτον τμήμα μετὰ τοῦ ἄσματος συνδεθῇ, οὐδεμία ἀντίφασις ὑπάρχει. Ἡ δὲ σύνδεσις εὐκόλως ἐστίν. Διότι τὸ ἄσμα λήγει εἰς τὴν φράσιν αὐτὰρ Ἀχιλλεύς, ἣν ἀντικαθίστησι διὰ τῆς φράσεως αὐτὰρ Ὀδυσσεὺς τοῦ στίχου 430 τοῦ πρῶτου τμήματος. Ἐὰν ὅμως τὸ πρῶτον τμήμα παρεντεθῇ εἰς τὸ δεύτερον, ὡς νῦν ὑπάρχει, γεννᾶται ἡ ἐξῆς ἀντίφασις. Ἡ Θέτις τὴν πρὸς τὸν Ἀχιλλέα ὕβριν ἀκούσασα ὑπισχνεῖται αὐτῷ, ἵνα εἰς τὸν Ὀλυμπον ἀναβάσῃ τὸν Δία ὑπὲρ τῆς τιμῆς αὐτοῦ ἱκετεύσῃ. Λέγει δ', ὅτι ὁ θεὸς τὴν δωδεκάτην ἡμέραν ἐκ τῶν Αἰθιόπων εἰς τὸν Ὀλυμπον ἐπανακάμψει. Ἐὰν λοιπὸν τὸ πρῶτον τμήμα εἰς τὸ δεύτερον παρεντεθῇ, δηλαδὴ ἡ διήγησις τῆς διὰ τοῦ Ὀδυσσεὺς ἀποδόσεως τῆς Χρυσήϊδος, παρεμπιπτοῦσι πολλαὶ ἡμέραι. Διότι ὁ Ζεὺς μόλις τὴν δεκάτην τετάρτην ἢ δεκάτην πέμπτην ἡμέραν εἰς τὸν Ὀλυμπον ἐπανέρχεται. Ἡ ἀντίφασις ὅμως αὕτη γεννᾶται ἐκ τῆς ἡμερησίου ἐρμηνείας τοῦ ἐκ τοῦτο¹⁾. Διότι ὁ κριτικὸς²⁾ νομίζει, ὅτι τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὸν χρόνον, καθ' ὃν ὁ Ὀδυσσεὺς ἐκ τῶν Θηβῶν ἐπανῆλθεν, ἐν ᾧ ἀναφέρεται εἰς τὸν χρόνον τῆς ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου ἀναχωρήσεως τῶν θεῶν. Κατὰ τὸν χρόνον, καθ' ὃν οἱ θεοὶ παρὰ τοῖς Αἰθίοσι διετρίβον, ὁ μὲν Ὀδυσσεὺς ἀπῆλθεν εἰς τὰς Θήβας, ὁ δ' Ἀχιλλεὺς ἐμήνυνεν· ὅτε δὲ πορῆλθον ἐκ τοῦτο, δηλαδὴ ἐκ τούτου τοῦ χρόνου, καθ' ὃν οἱ θεοὶ ἀπῆλθον τοῦ Ὀλύμπου, δώδεκα ἡμέραι, τότε δὴ οἱ θεοὶ ἐφθασαν εἰς τὸν Ὀλυμπον. Νομίζομεν, ὅτι ὁ ποιητὴς σαφέστερον οὐκ ἡδύνατο τὸ πρᾶγμα δηλωῶσαι. Οὕτω λοιπὸν ἀναιρεῖται ἡ ἀντίφασις, ἣν ὁ Lachmann μεταξὺ τῶν δύο τμημάτων ἐνυπάρχουσιν ἀνευρίσκει. Ὁ αὐτὸς δὲ κριτικὸς παραβάλλων τὸ δεύτερον τμήμα πρὸς τὸ ἄσμα, ὅπερ, ὡς εἴρηται, λήγει εἰς τὸν στίχον 347, εὐρίσκει ἄλλην ἀντίφασιν³⁾. Εἰ πάν-

1) Ἰλιαδ. A 493. 2) Κερ. II. 3) Κερ. III „Wenn die gütter (423) seit gestern bei den Aethiopern sind, und Apollon nicht ausgenommen wird, so ist es wunderbar, ihn von dort auf das achäische heer schiessend zu den-

τες οἱ θεοὶ κατὰ τὸν στίχον 423 (ἄρα οὐδὲ ὁ Ἀπόλλων ἐξαιρεῖται) χθὲς εἰς τοὺς Αἰθιοπας ἀπῆλθον, πῶς ἦν δυνατόν, ἵνα ὁ Κάλχας λέγῃ, ὅτι ὁ Ἀπόλλων ἔδω ἄλγῃ τοῖς Ἀχαιοῖς καὶ ἔτι δώσει; Πῶς ἦν δυνατόν, ἵνα ἡ Ἥρα καὶ ἡ Ἀθηνᾶ τῆς ἔριδος καὶ ὁ Ἀπόλλων τοῦ ἐξιλασμοῦ ἐκ τῶν Αἰθιοπῶν ἀκούσωσιν; Τῇ ἀληθείᾳ μακρὸν χρόνον ἐσκεφθήμεν, εἰ ὁ μέγας Lachmann σπονδαίως τοιαύτας ἀπορίας εὔρεν; Διότι, εἰ ὁ κριτικὸς νομίζει ἀντιφατικόν, ὅτι ἡ Ἥρα καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἐκ τῶν Αἰθιοπῶν τῆς ἔριδος τοῦ Ἀχιλλέως καὶ Ἀγαμέμνονος ἤκουσαν, τί οὐ νομίζει ἐξ ἑσού ἀντιφατικόν, ὅτι ἡ Θέτις ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης πολλαχοῦ τῆς Ἰλιάδος¹⁾ ἀκούει τοῦ Ἀχιλλέως; Πρὸς δέ, εἰ οἱ θεοὶ ἐκ τοῦ Ὀλύμπου ἠδύναντο ἀκοῦσαι τῆς ἔριδος καὶ τοῦ ἐξιλασμοῦ, ἠδύναντο καὶ ἐκ τῶν Αἰθιοπῶν. Εἰ δ' ἀπορεῖ ὁ κριτικὸς, ὅτι ὁ Ἀπόλλων ἐκ τῶν Αἰθιοπῶν ἠδύναντο κατατοξεῦσαι τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἀχαιῶν, τί οὐκ ἀπορεῖ, ὅτι ὁ αὐτὸς θεὸς τὸ αὐτὸ δὴ ἔργον ἀπάνευθε νεῶν²⁾ ἐποίει; Τῇ ἀληθείᾳ ἀνθρωποφρηνὴς τοξότης τοῦτο οὐκ ἠδύναντο ποιῆσαι. Οἱ ὁμηρικοὶ θεοὶ εἰκονίζονται μὲν ἀνθρωποφρεῖς, ὅμως οὐ στεροῦνται καὶ ὑπερανθρώπου φύσεως. Διὰ τοῦτο ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ μεγάλους χώρους διατρέχουσι καὶ πόρρωθεν ἀκούουσι καὶ βλέπουσιν. Πάντες οἱ μῦθοι, ἐν οἷς ἀναμιγνύονται ὑπερφυσικὰ ὄντα, πάντων τῶν λαῶν καὶ πασῶν τῶν ἐποχῶν περιέχουσι τοιαύτας, εἰ δύνανται οὕτως ὀνομασθῆναι, ἀντιφάσεις. Διότι οἱ λαοὶ οὐχ ὀρίζουσι, τί ὑπερφυσικὸν καὶ τί ἀνθρώπινον τὰ ὑπὸ τῆς ἰδίας φαντασίας δημιουργηθέντα περιέχουσιν. Διὰ τὰς εἰρημένας ἀντιφάσεις ὁ κριτικὸς τὸ πρῶτον ἔσμα μετὰ τοῦ πρώτου τμήματος συνδέων οὐδεμίαν ἀντίφασιν εὗρίσκει· τὸ δεύτερον ὅμως τμήμα ὡς ἀντιφάσκον πρὸς τε τὸ ἔσμα καὶ τὸ πρῶτον τμήμα ὡς νόθον ἀποβάλλει. Λοιπὸν τὸ γνήσιον ἢ, μᾶλλον εἰπεῖν, τὸ μὴ ἀντιφάσκον μέρος τῆς πρώ-

ken, und Kalchas kann nicht sagen 96 . . . wenn man auch allenfalls zugibt, dass Here und Athene 195 bei den Aethiopiern den zank gehört haben und 474 Apollon bei den Aethiopiern das sühnelied der Achäer hört.“

1) A 357. Σ 36. 2) Ἰλιάδ. A 48.

της ῥαψωδίας ἐστὶ κατὰ τὸν Lachmann ἡ ἔρις τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ Ἀχιλλέως καὶ ἡ τῆς Χρυσήιδος ἀπόδοσις. Ἀλλὰ τίς ποιητὴς ἠδύνατο ποιῆσαι τοιοῦτον αὐτοτελὲς ᾄσμα; Τί ἔπραξεν ὁ τοσοῦτον ὀργισθεὶς Ἀχιλλεὺς πρὸς τιμωρίαν τοῦ τὴν Βρισηίδα ἀρπάσαντος; Ἡ Ἀθηνᾶ ἀποτρέπουσα τὸν Ἀχιλλέα βιαίας κατὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος πράξεως ὑπισχνεῖται αὐτῷ ἄγλαα δῶρα¹⁾, ἅπερ οὐδαμοῦ τοῦ αὐτοτελοῦς τούτου ᾄσματος τῷ ἥρωι προσφέρονται. Ὁ Ἀχιλλεὺς λέγει, ὅτι οἱ Ἀχαιοὶ ποθήσουσιν αὐτόν, ὅτι πολλοὶ τούτων ὑπὸ τοῦ Ἑκτορος φονευθήσονται²⁾ καὶ ὅτι ὁ Ἀγαμέμνων οὐ δυνήσεται βοηθεῖν αὐτοῖς. Τί πάντα ταῦτα ἐν τῷ Λαχμαννίῳ αὐτοτελεῖ ᾄσματι οὐκ ἐκτελοῦται; Τὸ ᾄσμα τοῦτο, ὡς καὶ ἐν τῷ ἡγουμένῳ κεφαλαίῳ εἶρηται, μόνον ὡς εἰς μέγα ἔπος εἰσαγωγή δύναται νοηθῆναι.

Τὴν δὲ δευτέραν ῥαψωδίαν ὁ Lachmann θεωρεῖ μὲν ὡς αὐτοτελὲς ᾄσμα, ὅμως ἐκβάλλει μέγα πλήθος στίχων ὡς νόθων. Τὴν αὐτοτέλειαν τοῦ ᾄσματος ὁ κριτικὸς στηρίζει ἐπὶ τούτῳ, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ ῥαψωδίᾳ οὔτε τοῦ λοιμοῦ, οὔτε τῆς ἱεσσίας τῆς Θετίδος μνεία γίνεται³⁾. Τί δὲ ἀπαιτεῖ ὁ κριτικὸς, ἵνα ὁ Ὅμηρος περὶ λοιμοῦ εἴπῃ; Ἡ μὲν Χρυσῆς ἀπεδόθη τῷ πατρί, οὗ εὐξάμενον ἔκλυε Φοῖβος Ἀπόλλων, ὁ δὲ λοιμὸς ἔληξεν. Τούτων δὲ γενομένων οὐδεὶς ἀκροατὴς ἢ ἀναγνώστης περιμένει, ἵνα ὁ ποιητὴς τι περὶ λοιμοῦ εἴπῃ. Διότι οὗτος οὐκ ἐστὶ τῆς Ἰλιάδος ὑπόθεσις, ὡς ἡ μῆνις, ἀλλὰ μόνον τῆς μῆνιδος ἔναυσμα. Εἰ δ' ὁ ποιητὴς ἰδέας ὡς μάλιστα τῆς κυρίας ὑποθέσεως ἀφισταμένος ἐν ἐκάστῳ μέρει τοῦ ἔπους ἐπανελάμβανε, τῇ ἀληθείᾳ, καὶ εἰ δέκα γλώσσας καὶ χάλκεα στήθῃ εἶχεν, οὐκ ἠδύνατο ποιῆσαι Ἰλιάδα. Καὶ αὐτὸς δὲ οἶδε τοῦτο λέγων

..... ἔχθρὸν δέ μοι ἔστιν
αὐτίς ἀριζήλως εἰρημένα μυθολογεῖν⁴⁾.

1) *Αὐτόθι* 212. 2) *Αὐτόθι* 240. 3) *Κερ.* IV „Die beziehungen auf das erste buch sind so schwach, dass der inhalt desselben dem dichter nicht sehr lebendig vorzuschweben scheint. Nichts von der post, nichts von Thetis bitte.“ 4) *Ὀδυσσ.* M 452.

Τί ὅμως οὐ γίνεται μνεΐα τῆς ἱεσίας τῆς Θέτιδος; Ἴσως ὁ Lachmann ἐπεθύμει, ἵνα εὐθὺς ἐν τῇ δευτέρᾳ ῥαψωδίᾳ ἢ πρὸς τὴν θεὰν ὑπόσχεσις ἐκπληρωθῇ. Παραينوῦμεν ὅμως ὑπομονήν. Διότι τοιαῦται ὑποσχέσεις οὔτε ἐκτελοῦνται ταχέως, οὔτε, ἂν ἐκτελῶνται, δύνανται γενέσθαι ὑποθέσεις μακρῶν ἐπῶν. Ἀλλ' ἐν ὀνόματι τῶν νόμων τῆς ποιήσεως, τίς ποιητὴς ὀφείλει, ἵνα ἐν ξηρῷ ὀνομάτων καταλόγῳ τὴν κυρίαν τοῦ ποιήματος ιδέαν παρεμβάλλῃ; Ἀλλά, καὶ εἰ μὴ ἢ δευτέρα ῥαψωδία ἦν κατάλογος ὀνομάτων, ὁ ποιητὴς οὐκ ἠδύνατο ποιῆσαι τοῦτ', ὅπερ ὁ κριτικὸς ἀπαιτεῖ. Διότι οἱ ποιηταί, ιδίως μακρῶν ἐπῶν, ὀφείλουσιν, ἵνα μὴ τὸν τῆς κυρίας ιδέας μῖτον ἀφειδῶς περὶ τὰς ἀρχάς τοῦ ποιήματος ἀνελίσσωσιν. Ἀλλ' ὅμως ὁ ποιητὴς οὐκ ἐγένετο ἐπιλήσμων τῆς πρὸς τὴν Θέτιδα ὑποσχέσεως. Διότι ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ τῆς ῥαψωδίας ὁ τὴν ὑπόσχεσιν δούς Ζεὺς οὐ κοιμᾶται, ἀλλὰ μερμηρίζει κατὰ φρένα, ἵνα τιμῇσιν τὸν Ἀχιλλέα¹⁾. Πρὸς δέ, εἰ καὶ οὐδεὶς τῶν Ἀχαιῶν ἐτόλμα ὑπομνήσαι τῷ Ἀγαμέμνονι πρόσφατον ἔριδα, ὅμως ὁ θρασὺς Θερσίτης τὸν Ἀγαμέμνονα διὰ τὴν πρὸς τὸν Ἀχιλλέα ἔριδα κακίζει καὶ τὴν μῆνιν τούτου ὀνομάζει²⁾. Αὐτὸς δ' ὁ Ἀγαμέμνων με-
ταμελούμενος τῆς πρὸς τὸν Ἀχιλλέα ἔριδος μέμνηται³⁾. Αἱ ὑπομνήσεις λοιπὸν αὗται ἱκαναί εἰσιν, ὅπως τὴν δευτέραν ῥαψωδίαν ἀρρήκτως μετὰ τῆς πρώτης συνδέσωσιν. Ἦδη μεταβαίνομεν εἰς τὰς ἀθροήσεις ταύτης τῆς ῥαψωδίας. Ὁ Lachmann⁴⁾ εἰρρίσκει ἄτοπον, ὅτι ὁ Ἀγαμέμνων παρὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ Ὀνείρου⁵⁾ παροτρύνει τοὺς Ἀχαιοὺς, ἵνα τῆς Τροίας ἀπέλθωσιν. Νομίζει δ' ὁ κριτικὸς, ὅτι μεταγενέστε-
ρός τις ποιητὴς τὰ κατὰ τὴν βουλὴν τῶν γερόντων⁶⁾ προσ-
έθηκεν. Ἀλλ' ὅμως κατ' αὐτὸν ἀπέτυχεν· διότι ἢ τοῦ ἀπροσδοκήτου ἐκπληξίς ἀπὸ τοῦ πράγματος εἰς τὴν βουλὴν μετετέθη. Κατὰ πρῶτον παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἰλιάδος ἦν τὸ δυσχερέστατον καὶ τὸ μείζονας ἴσως δυσκολίας τῷ ποιητῇ παρασχόν. Διότι ἐνταῦθα ὁ ποιητὴς

1) Ἰλιάδ. Β 3. 2) Ἀντίοι 239. 3) 376. 4) Κερ. V. 5) Ἰλιάδ. Β 140. Ἰλιάδ. Β 53—86.

ὥφειλε λῦσαι σπονδαιότατον πρόβλημα, ἐξ οὗ ἡ ἐνότης τοῦ ὅλου ἔπους ἐξηρτᾶτο. Ἐννέα¹⁾ ἔτη ἀπὸ τῆς εἰς τὴν Τροίαν ἀποβάσεως τῶν Ἀχαιῶν παρῆλθον ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐκ τοῦ συστάδην μάχης καὶ ταῦτα παρόντος τοῦ Ἀχιλλέως, ὅστις ἠδύνατο τοὺς Τρῶας νικῆσαι. Εἰ δ' οὕτως εἶχε, τίς αἰτία ἀπόντος τοῦ Ἀχιλλέως ἠδύνατο ὠθῆσαι τοὺς Ἀχαιοὺς, ἵνα κατὰ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως στρατεύσωσιν; Οἱ μὲν Ἀχαιοὶ ἐκείνου ἀπόντος ὥφειλον τῆς προσβολῆς, ὥς γε καὶ πρότερον, ἀπέχεσθαι, οἱ δὲ Τρῶες κατὰ τὸ ἔθος ἀμύνεσθαι. Ἀλλ' ὁ ποιητὴς ἐπινοήσας (δυστυχῶς οὐ γινώσκωμεν, τί παρὰ τοῦ μύθου ἔλαβε καὶ τί ὁ ποιητὴς αὐτὸς ἐπενόησε) τὰ κατὰ τὸν Ὀνειρον τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς μάχην παρασύρει. Οὗτος ὑπὸ τοῦ Διὸς πεμφθεὶς παροτρύνει καὶ ὕπνον τὸν Ἀγαμέμνονα, ὅπως κατὰ τῆς πόλεως στρατεύσῃ. Διὰ τῆς ἀπάτης δὲ τοῦ Ὀνειρου ὁ Ὅμηρος ἔλυσεν τὸ πρόβλημα αὐτοῦ. Διότι οἱ Ἀχαιοὶ θαρρῶσαντες κατὰ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως στρατεύουσι, καὶ οὕτω τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς πλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεως γίνεται. Μετὰ τὰ εἰρημμένα λειαινόμεν τοὺς ὄχθους, εἰς οὓς ὁ κριτικὸς προσέκρουσεν. Τούτῳ φαίνεται ἄτοπον, ὅτι ὁ Ἀγαμέμνων πειρᾶται τοῦ στρατοῦ. Νομίζει λοιπόν, ὅτι ὁ ἡγεμὼν, ὡς δὴ Πρῶστος στρατηγός, ὥφειλε κελεῦσαι τοὺς Ἀχαιοὺς πρὸς πόρθῃσιν τῆς πόλεως τοῦ Πριάμου. Ἀλλὰ τοῦτο ἦν δυνατόν, εἰ ὁ Ἀτρεΐδης ἤρχε πρωσσικοῦ στρατοῦ, δυστυχῶς ὅμως ἤρχεν ἀτάκτου πλήθους καὶ ταῦτα δυσμενῶς πρὸς αὐτὸν ἔχοντος. Διὰ τοῦτο ἦν ἀνάγκη, ὅπως πρῶτον περᾶθῃ αὐτοῦ. Λοιπὸν τὸ ἀπροσδόκητον τοῦ πράγματος ἀναιρεῖται, τούτου δ' ἀναιριουμένου καὶ ἡ αἰτία, δι' ἣν ὁ Lachmann τὰ κατὰ τὴν βουλὴν τῶν γερόντων νόθα ἐθεώρησεν. Πρὸς τούτοις ὁ κριτικὸς παραινεῖ, ὅτι, εἰ οἱ ἡγεμόνες τῶν Ἀχαιῶν ἐν τῇ βουλῇ τὸν σκοπὸν τοῦ στρατηγοῦ ἐμάνθανον, οὐκ ἦν ἀνάγκη, ἵνα ἡ Ἀθηνᾶ τὸν Ὀδυσσεᾶ πρὸς κώλυσιν τῶν Ἀχαιῶν παροτρύνῃ²⁾. Ἀλλὰ τί ἠδύ-

1) *Αὐτόθι* 134. 2) *Κεφ. V* „Denn wenn die führer des obersten feldherrn absicht wussten, so brauchten Here und Athene sich nicht zu bemühen.“

ναντο οἱ ἡγεμόνες τῶν Ἀχαιῶν ποιῆσαι; Ὁ Ἀγαμέμνων ἐπειράθη τοῦ στρατοῦ, ὅστις ἀπελθεῖν τῆς Τροίας ἤθελε καὶ ὄντως ἔφενεν. Ὁ δ' Ὀδυσσεύς, ὅστις καὶ ἀνδρείος ἦν καὶ πειθῶ εἶχεν, ἐκώλυνσε τοὺς ἀπερχομένους. Ὁ δὲ ποιητὴς καὶ τὴν πίστιν τῶν τότε ἀνθρώπων εἶπεν, ὅτι ἡ Ἀθηνᾶ τὸν ἥρωα πρὸς τὸ ἔργον παρώτρυνεν. Ὅτι δ' οἱ ἡγεμόνες τῶν Ἀχαιῶν ἐκ τῆς βουλῆς τὸν σκοπὸν τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐγίνωσκον, δῆλον· διότι πλὴν τῶν μὴ παρενρεθέντων ἐν ἐκείνῃ τῇ βουλῇ¹⁾ οὐδεὶς τῶν βουλευφόρων ἀπῆρχετο, ἀλλὰ μόνον οἱ ἐκ τοῦ δήμου²⁾. Αὐτὴ δὲ ἡ Ἀθηνᾶ εὖρε τὸν Ὀδυσσεά παρὰ ταῖς ναυσὶν ἰστάμενον καὶ μὴ ἔλκοντα ταύτας εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀλλ' οὐ δεόμεθα πλειόνων ἀποδείξεων· διότι αὐτὸς ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ γενώσκει καὶ διαρρήδην λέγει³⁾, ὅτι ὁ Ἀγαμέμνων πειράται τοῦ στρατοῦ. Τελευταῖον δεῖ καὶ τοῦτο εἰπεῖν. Εἰ μὴ οἱ ἡγεμόνες τῶν Ἀχαιῶν ἐκ τῆς βουλῆς τὴν πρόθεσιν τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐγίνωσκον, τί ἐν τῇ ἀγορᾷ οὐ κακίζουσιν αὐτὸν παροτρύναντα ἀπελθεῖν τῆς Τροίας ὁ Διομήδης καὶ ὁ Ὀδυσσεύς, οἵτινες μετὰ πολλὰς τῶν Ἀχαιῶν ἥτις ὁμοίαν γνώμην εἰπόντα πικρότατα ἐλέγχουσιν;⁴⁾ Τούναντίον ὁ Ὀδυσσεὺς τὴν αἰτίαν τῆς φηγῆς ἀποδίδωσι τοῖς Ἀχαιοῖς, ἐν ᾧ, εἰ τὰ ἐν τῇ βουλῇ ἡγνόμεναι, ὥφειλεν ἀποδοῦναι αὐτὴν τῷ Ἀγαμέμνονι. Πρὸς τούτοις ὁ κριτικὸς ἀθετεῖ καὶ τοὺς στίχους 278—332 ὡς περιττούς. Διότι κατ' αὐτὸν ὁ Ὀδυσσεὺς ἐπράξε τὸ κατ' ἐαυτόν, τοὺς φεύγοντας ἐπανήγαγε καὶ τῷ Θερσίτῃ ἐπέβαλε σιωπὴν⁵⁾. Καὶ τελευταῖον ψέγει τὸν λόγον τοῦ Ὀδυσσεύος· διότι οὗτος οὐ ποιεῖται μνείαν τῶν φηγόντων, ὡς ὁ Νέστωρ μετ' ὀλίγον. Τῇ ἀληθείᾳ τοιαύτας ἀθετήσεις δύνανται ποιῆσαι μόνον οἱ ἀρχαῖα χειρόγραφα καὶ Ἀκαδημιακοὺς κατ' ὅλον τὸν βίον πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες. Ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς σκέψεως τῶν Ἀκαδημιακῶν πολὺν διὰ

1) *Ἰλιάδ.* B 194. 2) *Αὐτόθι* 198. 3) *Αὐτόθι* 193. 4) *Ἰλιάδ.* I 17—49 καὶ E 65—102. 5) *Κεφ.* V „V. 278—332 hoffe ich nicht ohne den beifall seiner leser zu verwerfen. Odysseus hat das seinige gethan, er hat die fliehenden zurückgetrieben und den Thersites zum schweigen gebracht, dass er danach eine lange rede hält, auf die kein mensch rücksicht nimmt ...“

φορός ἐστι τοῦ τῶν κοινῶν ἀνθρώπων. Εἴ τις κριτικὸς πάσας τὰς πράξεις τῶν στρατηγῶν τῆς ἡμετέρας ἐπαναστάσεως εἰς τοσοῦτον αὐστηρὰν κριτικὴν ὑπέβαλεν, ὥσως πάσας ἐμελλεν εὐρεῖν ἡμαρτημένας. Ἀλλὰ καί, εἴ τις στρατηγὸς τὰς τῶν κριτικῶν σκέψεις ἐπεχειρεῖ ἐκτελέσαι, αἱ πλεῖσται, εἰ μὴ πᾶσαι, ἐμελλον ἀποτυχεῖν. Ὁ δ' Ὀμηρος, εἰ μὴ πιστῶς τὰ τοιαῦτα παρὰ τῶν μύθων παρέλαβεν, ἐσκέπτετο ὁμῶς κατὰ τὸν λαόν, οὗ τὰς πράξεις ἔμνει. Ταῦτα δ' ὕμεισγε οἱ τῆς παρουσίας γενεᾶς Ἕλληνες, οἵτινες εὐτυχεῖς γεγόναμεν ἰδόντες πολλοὺς τῶν στρατηγῶν τῆς ἡμετέρας ἐπαναστάσεως, οὗτω φυσικὰ εὐρίσκομεν, ὥστε διὰ τὰς τοιαύτας ἀθετήσεις ὑπομειδιῶμεν. Ποσάκις ὁ πάνν ὁμοῖος τῷ Ὀδυσσεὶ στρατηγὸς τῆς Πελοποννήσου οὐκ ἠγόρευσεν, ὅσάκις οἱ στρατιῶται αὐτοῦ διὰ τινὰ αἰτίαν ἐταράχθησαν; Ἀλλὰ πλὴν πάντων τούτων οὐδὲν τὸ παρὰ φύσιν ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ τοῦ Ὀδυσσεὺς εὐρίσκομεν. Ἐπανήγαγε μὲν ὁ ἥρως τοὺς φεύγοντας, καὶ πάντες εἰς ἀγορὰν συνῆλθον, ἀλλὰ τίς πρῶτον ὤφειλεν ἀγορεύσαι; Ἐν τῇ αὐτῇ ἀγορᾷ ἠγόρευσαν ὁ Νέστωρ καὶ ὁ Ἀγαμέμνων. Ἀλλ' οὔτε ὁ εἷς, οὔτε ὁ ἕτερος ἠδύναντο ἀγορεύσαι πρὸ τοῦ Ὀδυσσεὺς, ὅστις τὰ πλήθῃ ἐπαναγαγὼν ἐν τῇ φορᾷ τῆς αὐτοῦ ἐνεργείας πρῶτος ὤφειλε τοῦτο ποιῆσαι. Ἀλλως ὁ Νέστωρ οὐκ ἠδύναντο πρῶτος ἀγορεύσαι· διότι τοῦ πλήθους ἔτι ταρασσομένου ἦν ἀνάγκη οὐχὶ γεροντείας συνέσεως, ἀλλὰ δημοκρατίας καὶ ῥητορικῆς δεινότητος. Οὔτε ὁ Ἀγαμέμνων· διότι οὗτος αἰτία τῆς φυγῆς ἦν. Νομίζομεν δὲ περιττόν, ἵνα τὸν τοῦ Ὀδυσσεὺς λόγον ἀναλύσαντες τὸ καίριον δείξωμεν. Αἰοῖτι σπουδαῖος τῆς Ἰλιάδος ἀναγνώστης πάνν ῥαδίως δύναται τοῦτο ποιῆσαι.

Τὸ δὲ τρίτον ἔσμα τοῦ Lachmann ἐκ τοῦ 15ου ἢ 16ου στίχου ἀρχόμενον λήγει εἰς τὸ τέλος τῆς ῥαψωδίας. Νομίζει δ' ὁ κριτικὸς, ὅτι εἰς τὸ ἔσμα οὕτω πολλὴ ὕλη εἰσέρεισεν, ὥστε τῶν 461 στίχων ταύτης τῆς ῥαψωδίας μόνον τοὺς 170 ὥς γνησίους δέχεται. Καὶ δὴ λέγει, ὅτι ὁ τοῦ Πριάμου καὶ τῆς Ἑλένης διάλογος οὐκ ἀνήκει τούτῳ τῷ ἔσματι. Ἐν τῷ στίχῳ 382 ὁ Πάρις ἀρπάζεται ὑπὸ τῆς

Ἀφροδίτης. Τῇ δ' ἄρπαγῇ ἔπεται ὁ διάλογος τῆς Ἑλένης μετὰ τῆς Θειᾶς καὶ τοῦ Πάριδος. Πᾶσαν τὴν διήγησιν ταύτην ὁ κριτικὸς νόθην ἀποφαίνεται· διότι κατ' αὐτὸν ἡ ἐξ 66 στίχων διήγησις βλάπτει τὴν συμμετρίαν¹⁾. Ἀλλὰ, τίνα συμμετρίαν ὁ ἀνὴρ ἐνόει, τῇ ἀληθείᾳ ἀγνοοῦμεν. Διότι ἐν τοῖς ἔπεσι τοῦ Ὀμήρου εὐρίσκονται ἐπεισόδια οὐχὶ ἐξ 66, ἀλλ' ἐξ ἑκατοντάδων στίχων, ὧν ἡ γνησιότης οὐκ ἀμφισβητεῖται. Ἄλλως μακρὰ ἐπεισόδια ἐν μακροῖς ἔπεσιν οὐ μόνον σύμμετρα, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖα θεωροῦνται καὶ ὑπὸ τῶν νόμων τῆς ποιήσεως ἐπιτάσσονται. Τὸ ἐναντίον ἐστὶν ἀσύμμετρον. Πρὸς τούτοις ὁ Lachmann²⁾ μετὰ πολλῶν ἄλλων κριτικῶν ἀθετεῖ τὴν καλουμένην Τειχοσκοπίαν στιχ. 121—244 διὰ τὰ ἐρωτήματα τοῦ Πριάμου πρὸς τὴν Ἑλένην· διότι ταῦτα ἐν τῷ δεκάτῳ ἔτει τοῦ πολέμου γίνονται. Ἀλλ' ἐν τῷ ἡγουμένῳ κεφαλαίῳ ἐδείξαμεν, ὅτι ταῦτα οὐκ ἡδύναντο πρὸ τῆς μῆνιδος τοῦ Ἀχιλλέως γενέσθαι. Ἀλλὰ, καὶ ἂν ὑποτεθῇ, ὅτι ὁμοίᾳ τινι ἐγίνοντο, πάλιν ὁ γέρον Πριάμος οὐκ ἡδύνατο γινώσκειν τοὺς ἡγεμόνας τῶν Ἀχαιῶν. Διότι οὗτος διὰ τὸ βαθὺ γῆρας ἔμενεν ἐν τῇ πόλει, μόνος δ' ὁ Ἐκτωρ μετὰ τῶν Τρώων καὶ ἐπικούρων, εἴ ποτε ἐτόλμα, ταύτης ἐξήρχετο. Ἀρμοδίως λοιπὸν ὁ ποιητὴς ἐν τῇ ἀνακωχῇ τὰ ἐρωτήματα ταῦτα εἰς τὸ στόμα τοῦ γέροντος ἐμβάλλει. Ὁ μέγας Lachmann τοῦτο ἐθεώρησεν ἀμάρτημα. Ἀλλὰ σφόδρα χαίρομεν διὰ τὴν ὄντως εἰλικρινῇ τοῦ κριτικοῦ ὁμολογίαν, ὅτι τοιούτων ἀμαριγημάτων ἐξ ἴσου καὶ ὁ ἀρχαῖος ποιητὴς καὶ οἱ διασκευασταὶ δύνανται εἶναι ἔνοχοι³⁾. Αὕτη ὁμως πανταχοῦ ἐφαρμοζομένη ἄρδην τὸ οἰκοδόμημα αὐτοῦ καταστρέφει. Ἀλλ' ὁ κριτικὸς καὶ δι' ἄλλας ἀφορμὰς τῆς Τειχοσκοπίας ἀθετεῖ. Ἐν ᾧ ἡ Ἑλένη ἐρωτᾶται περὶ τοῦ Αἴαντος, αὕτη προστίθῃσιν τι καὶ περὶ τοῦ Ἰδομενέως⁴⁾. Τῇ ἀληθείᾳ αἰ-

1) Κεφ. VI. 2) *Αὐτόθι* „Und nicht minder störend ist die mit jenem abschnitt zusammenhängende Teichoscopia 121—244. Die unschicklichkeit der fragen an Helena im zehnten jahre des krieges könnte vielleicht der erste dichter dieses liedes so gut verschuldet haben wie ein interpolator.“

3) Κεφ. VI. 4) *Ἰλιάδ.* Γ 230.

δούμεθα, ἵνα τοιούτων ἀποριῶν τὴν λύσιν ἐπιχειροῦμεν. Τί ἀπορεῖ ὁ ἀνὴρ; Ἀμνημονεῖ τῆς πολυλογίας τῶν Ἑλλήνων καὶ ἰδίως τῶν ὁμηρικῶν; Εἰ δ' ἀπορεῖ διὰ τοῦτο, τί οὐκ ἀπορεῖ μᾶλλον, ὅτι ἕκαστος ἥρως πρὸ τῆς μάχης μακρὰ πρὸς τὸν ἐχθρὸν διαλέγεται; Ἀλλ' οὔτε πολυλογίαν ἐν τῷ λόγῳ τῆς Ἑλένης ἐνορῶμεν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποφυγὴν ταύτης. Διότι ὁ ποιητής, ἵνα ἀποφύγῃ τὰς πολλάκις ἐπαναληφθεῖσας φράσεις, ἰδὼν ἐρέειν¹ ὁ γερεὸς καὶ τὸν δ' Ἑλένη ἡμεῖβετο, ὥς αὐτὸς δὴ ὁ Lachmann παιδαριώδεις ἐθεώρησεν, ἐμβάλλει εἰς τὸ στόμα τῆς ἡρώιδος καὶ τὸ τοῦ Ἰδομενέως ὄνομα, περὶ οὗ οὐκ ἠρωτήθη. Ἀλλά, καὶ ἂν τοῦτο ἀμάρτημα θεωρηθῇ, τί οὐκ ἐφαρμόζει ὁ κριτικὸς τὴν ἀρχήν, ἣν πρὸ ὀλίγου ὁμολόγησεν; Πρὸς τούτοις ὁ κριτικὸς ἐρωτᾷ¹). Ποῦ οἱ κήρυκες εὔρον τὸν Πρίαμον; Ἀποκρινόμεθα ἐπὶ τῶν Σκαιῶν πυλῶν. Ὁ Ἐκτωρ πέμπει εἰς τὴν πόλιν τοὺς κήρυκας, ἵνα κομίσωσι τὰ πρὸς θυσίαν καὶ καλέσωσι τὸν Πρίαμον. Οὗτοι δ' εἰς τὴν πόλιν ἀπελθόντες ἔλαβον τὰ ἀναγκαῖα καὶ ἐπανερχόμενοι εὔρον τὸν γέροντα παρὰ ταῖς Σκαιαῖς πύλαις ἰστάμενον, ὃν καλοῦσιν εἰς τὸ στρατόπεδον. Οὐδὲν δὲ τὸ παράδοξον, ὅτι οἱ ἵπποι καὶ ἡ ἄμαξα αὐτοῦ ἐγγὺς εὐρίσκονται. Διότι, εἰ οὗτος ἀπὸ τῶν Σκαιῶν πυλῶν μέχρι τοῦ στρατοπέδου ὥχειτο, ἕκαστος εἰκάζει, ὅτι ὁ γέρον καὶ ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων μέχρι τῶν εἰρημένων πυλῶν τὸ αὐτὸ ἐπραξεν. Οὐδόλως δ' ἀποροῦμεν διὰ τὴν σιωπὴν τοῦ ποιητοῦ, ὅτι ὁ Πρίαμος κατέβη ἐκ τῶν πύργων τῶν Σκαιῶν πυλῶν, ὥς οὐκ ἀποροῦμεν διὰ μυρία ἄλλα, ἅπερ ὁ ποιητής ὥς νοούμενα παραλείπει καὶ ὁ ἀκριβέστερος ἀκροατὴς ἢ ἀναγνώστης οὐκ ἀπαιτεῖ. Διὰ ταῦτα λοιπὸν νομίζομεν, ὅτι οὐδεμία ἀλλαγὴ τόπου ἐγένετο. Πρὸς τούτοις ὁ Lachmann ἐρωτᾷ. Ἐπὶ τίνι ὁ Ἐκτωρ μετεπέμψατο τὸν Πρίαμον; Ὁ φρ' ὄρκια τάμνη αὐτός; Ἀλλ' ἀποκρίνεται, ὅτι τοῦτο οὐκ ἐπραξεν αὐτός, ἀλλ' ὁ Ἀγαμέμνων²). Τοῦτο ἐλέγχει λήθην

1) Κεφ. VI. 2) Κεφ. VI „Ferner, zu welchem zwecke wird der könig geholt? Damit er die eidopfer schneide, ὅφρ' ὄρκια τάμνη αὐτός, heisst es V. 105. Das thut aber nicht er, sondern Agamemnon, 273 ...“

τῆς ὁμηρικῆς γλώσσης. Διότι ὅρκια τέμνειν παρ' Ὀμήρῳ σημαίνει οὐχὶ σφάξιν ἀρνία, ἀλλὰ μετέχειν τῆς θυσίας καὶ συνθῆκας ποιεῖσθαι, ὡς δεικνύουσιν αὐτῆς δὴ τῆς τρίτης βασιλίδος στίχοι; Ὁ Ἑκτωρ προτείνει τοῖς Ἀχαιοῖς μονομαχίαν, ἐν ᾗ ὁ νικήσας ἐμελλε λαβεῖν τὴν Ἑλένην καὶ πάντα τὰ κτήματα, οἱ δ' ἄλλοι φιλόττητα καὶ ὅρκια πιστὰ ταμόντες¹⁾ ἐμελλον ἀποστῆναι τῆς μάχης. Κατὰ ταύτην τὴν φράσιν πάντες οἱ ἄλλοι ἐμελλον σφάξαι τὰ θύματα; Τοῦτο τῇ ἀληθείᾳ οὐ δύναται νοηθῆναι. Τὸν Πρίαμον λοιπὸν ἐκάλεσαν, ἵνα τῶν ὀρκίων μετὰσχη, δηλαδὴ ἵνα λάβῃ τρίχας τῶν ἀρνῶν, ὡς ὄντως ἔλαβε μετὰ τῶν Τρώων καὶ Ἀχαιῶν²⁾. Τίς δὲ κατὰ τὴν κυρίαν τῆς λέξεως σημασίαν τέμνει τὰ ἀρνία, τοῦτο ἀδιάφορόν ἐστιν. Διὰ τὴν ἡμαρτημένην δ' ἐρμηνείαν τοῦ ὅρκια τέμνειν ὁ κριτικὸς περιπίπτει εἰς ἀπορίαν, ἣν οὐ δύναται λῦσαι. Ὁ Ἀγαμέμνων τέμνει τὰς κεφαλὰς πολλῶν ἀρνῶν, ἐν ᾧ οἱ Ἀχαιοὶ πρὸς θυσίαν ἕνα μόνον ἐκόμισαν³⁾. Ἡ ἀπορία ὅμως αὕτη ἀριδύλως τὴν ἡμαρτημένην τοῦ κριτικοῦ ἐρμηνείαν κυροῖ. Τὸ ὅρκια δὲ τέμνειν ὀρθῶς ἐρμηνεύοντες οὐδεμίαν ἀπορίαν εὐρίσκομεν. Διότι ὁ Ἀγαμέμνων τέμνει τρία ἀρνία, δύο τῶν Τρώων καὶ ἓν τῶν Ἀχαιῶν. Ὁ Lachmann λοιπὸν νομίζει, ὅτι ὅρκια πρὸ τῆς μονομαχίας οὐκ ἐγένοντο. Ἐπειδὴ ὅμως ἤρθησαν αἱ αἰτίαι, αἴρεται καὶ τὸ ἀποτέλεσμα, ἡ ἀθέτησις. Ἀλλ' ἴδωμεν, εἰ καὶ ἄλλαι αἰτίαι τὴν ἀθέτησιν κωλύουσιν. Ὁ κριτικὸς πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς αὐτοῦ εἰκασίας σημειοῖ τοὺς στίχους⁴⁾, ἐν οἷς ὁ Πάρις ὁμιλεῖ περὶ τε τῆς θυσίας καὶ τῶν ὀρκίων, ἅπερ μετὰ τὸ τέλος τῆς μονομαχίας ἐμελλον γενέσθαι. Ἀλλ' ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ οὐ γίνεται μὲν μνεῖα τῶν πρὸ τῆς μονομαχίας ὀρκίων, ὅμως ταῦτα νοοῦνται. Ἐμελλον δύο ὅρκια γενέσθαι, τὰ μὲν πρὸ τῆς μονομαχίας, τὰ δὲ μετὰ ταύτην. Τῶν τελευταίων μνημονεύουσιν οἱ Τρῶες,

1) Ἰλιάδ. Γ 73. 2) Αὐτόθι 274. 3) Κεφ. VI „Und Agamemnon, was hat er mit lämmern zu thun? Nur ein lamm war für die Achäer geholt worden, 104. Διὸ δ' ἡμεῖς οἶσομεν ἄλλον.“ 4) Ἰλιάδ. Γ 71—75.

ὅπως δι' ὄρκον τῶν δεινῶν τοῦ πολέμου ἀπαλλαγῶσιν. Ἀλλά, καὶ ἂν μὴ νοῶνται, οὐδὲν ὁ Lachmann ὑπὲρ τῆς εἰκασίας αὐτοῦ κερδίζει. Διότι ἐκ προθέσεως ὁ ποιητὴς οὐκ ἐνέβαλεν εἰς τὸ στόμα τῶν Τρώων πρότασιν περὶ ὄρκων, οὓς οὗτοι ἐμελλον παραβῆναι. Ὁ Μενέλαος ὅμως προτείνει ὄρκια¹⁾. Σημειωτέον δ', ὅτι οὐ δυνάμεθα ἀθετῆσαι τὸν λόγον τούτου τοῦ ἥρωος. Διότι ἀναγκαίως ἡ τοῦ μονομαχήσοντος ὁμολογία ἀπαιτεῖται. Πρὸς τὰ εἰρημένα ὅμως δύνатаί τις ἀντειπεῖν, ὅτι καὶ ὁ Ἐκτωρ βραδύτερον ἐμονομάχησε πρὸς τὸν Αἴαντα, ὅμως οὐ προηγήθησαν ὄρκια. Ἀλλὰ παρατηροῦμεν πρῶτον, ὅτι ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ μονομαχίᾳ διὰ τῶν ὄρκιων ἐτίθετο ἐν ἀσφαλείᾳ μόνον τὸ τοῦ πεσόντος σῶμα, ἐν ᾧ ἐκ τῆς πρώτης ἐξηρτάτο ἡ παῦσις ἢ ἡ ἐξακολούθησις τοῦ Τρωικοῦ πολέμου καὶ δεύτερον, ὅτι οἱ Τρῶες ἐν τῇ δευτέρᾳ μονομαχίᾳ οὐκ ἠδύναντο ὄρκια προτεῖναι. Διότι ἄπιστα τὰ τούτων ἐδείχθησαν. Οἱ δ' ἅπαξ ἀναιδῶς τὰ ὄρκια παραβάντες τὸ δεύτερον ἀναιδέστερον ταῦτα παρέβησαν. Ὁ Ἐκτωρ συνειδὼς τοῦτο ἀπέχει τοιαύτης προτάσεως²⁾. Ἀλλὰ δικαίως δύνатаί τις ἡμᾶς μέμψασθαι, ὅτι εἰς τοιαύτας συζητήσεις κατερχόμεθα, ἐν ᾧ ῥηταὶ μαρτυρίαι τὴν γνησιότητα τῶν ὄρκιων κυροῦσιν. Καὶ δὴ ἡ τῶν ὄρκιων σύγχυσις, ἐξ ἧς ἡ ἐπομένῃ ραψωδία ἄρχεται, οὐ δύνатаι νοηθῆναι ἄνευ τῶν ὄρκιων. Πρὸς δέ, πολλαχοῦ τῆς τετάρτης ραψωδίας μνεῖα τῶν ὄρκιων γίνεται³⁾. Παραλείποντες δὲ πλείστας σιωπηλὰς μαρτυρίας σημειοῦμεν μόνον, ὅτι ὁ Ἀγαμέμνων διαρρήδην⁴⁾ τὰ ὄρκια ἀναμνησκων τὸν Ὀλεθρον τῶν ἐπιόρκων προλέγει.

Τὴν δὲ τετάρτην ραψωδίαν ὁ Lachmann τέταρτον ἔσμα θεωρεῖ. Ἐπειδὴ ὅμως αὕτη στενῶς μετὰ τῶν ὄρκιων τῆς τρίτης ραψωδίας συνδέεται, ὁ κριτικὸς ἀναγκάζεται, ἵνα ὁλως νέον ἔσμα δημιουργήσῃ, ὅπερ ὅμως ἀπωλέσθη, ἢ τμήμα ἔσματος, ὅπερ νῦν οὐχ ὑπάρχει⁵⁾. Εἰς πόσας

1) Ἰλιάδ. Γ 103. 2) Ἰλιάδ. Η 69. 3) Ἰλιάδ. Δ 67, 72, 271. 4) Ἀντόρ 155—168. 5) Κερ. VIII „Mithin entweder fehlt uns ein ganz anderes

δυσχερείας ἄγουσιν ἡμαρτημένοι εἰκασίαι! Ταῦτα δ' ὁ κριτικὸς στηρίζει ἐπὶ παραβολῆς φράσεώς τινος. Διότι ἐν μὲν τῇ τετάρτῃ ῥαψωδίᾳ ὁ ποιητὴς χρῆται τῇ φράσει, ὑπὲρ ὅρκια δηλήσασθαι¹⁾, ἐν δὲ τῇ τρίτῃ, Διὸς ὅρκια δηλήσασθαι²⁾ καὶ ὑπὲρ ὅρκια πημῆναι³⁾. Ἀλλὰ τίς ποιητὴς ἢ τίς πεζογράφος τὴν αὐτὴν ιδέαν εἰποῖτε διὰ τῆς ιδίας φράσεως ἐδήλωσεν; Πλὴν τούτου παρατηροῦμεν, ὅτι οἱ περὶ τὸν Lachmann κατὰ τὸ δοκοῦν χρῶνται δυσὶ μέτροις, ὅτε μὲν τῷ ἐνί, ὅτε δὲ τῷ ἑτέρῳ. Εἰ μὲν ὁ ποιητὴς τὴν αὐτὴν ιδέαν διὰ τῆς αὐτῆς φράσεως ἐκφράζει, τὸ ἐν τοῦ ἑτέρου ἀπομίμημα ὀνομάζουσιν. Εἰ δ' οὗτος τὴν αὐτὴν ιδέαν διὰ διαφόρου φράσεως λέγει, οἱ αὐτοὶ κριτικοὶ ἄλλον τὸν ποιητὴν τῆς διαφόρου φράσεως ἀναγνωρίζουσιν. Ὅστε κατὰ τὸ ἐν ἢ κατὰ τὸ ἄλλο μέτρον ἄλλον ποιητὴν οἱ σοφοὶ οὗτοι ἄνδρες ἀποδεικνύουσιν. Τὰ διπλᾶ ὅμως μέτρα καλοῦνται κίβδηλα, αἱ δὲ κιβδηλεῖαι ἐν γε τῇ ἐπιστήμῃ οὐκ ἀνεκταί. Ἡ τετάρτη ῥαψωδία περιέχει τὸ συμβούλιον τῶν θεῶν, τὸ τοῦ Μενελάου τραῦμα καὶ τὴν καλουμένην ἐπιπώλησιν τοῦ Ἀγαμέμνονος. Ταῦτα πάντα λήγουσιν εἰς τὸν στίχον 421. Ἐνταῦθα ὁ Lachmann μηδεμίαν ἀντίφασιν εὐρίσκων παρατηρεῖ μόνον, ὅτι πᾶσα ἡ εἰρημένη προπαρασκευὴ λήγει εἰς τοῦτον τὸν στίχον καὶ οὐδεὶς οἶδε, ποῦ ὁ Ἀγαμέμνων πορεύεται. Ἀλλ' ὑπομιμνήσκωμεν, ὅ, τι πολλαχοῦ εἶπομεν. Ὁ ποιητὴς μόνον ἐκείνων τῶν πράξεων μνησίαν ποιεῖται, ὅσαι ἄμεσον πρὸς τὴν κυρίαν ὑπόθεσιν σχέσιν ἔχουσιν. Ἄλλως οὐδὲν τὸ παράδοξον. Διότι τῆς ἐπιπωλήσεως τελεσθείσης καὶ τῆς μάχης ἀρξαμένης ὁ ποιητὴς μόνον τὸν φρονέοντα καὶ φρονέομενον ὀνομάζει. Ὅτε δὲ καὶ ὁ Ἀγαμέμνων ἐχθρὸν ἐφρόνευσε καὶ τοῦτον ὁ ποιητὴς ὠνόμασεν.

Κατὰ τὸν Lachmann τὸ πέμπτον ᾄσμα περιλαμβάνει

lied oder [stück für Γ, oder wenigstens statt der von mir verworfenen verse eine andere ausführung, aber man wird wohl lieber sagen ein anderes lied.

1) *Ἰλιάδ.* Δ 67, 72, 236, 271. 2) *Ἰλιάδ.* Γ 107. 3) *Ἀντίοι* 299.

μέρος τῆς τετάρτης ῥαψωδίας¹⁾ καὶ ὁλόκληρον τὴν πέμπτην²⁾. Τοῦτο δ' ὁ κριτικὸς συνδέει μετὰ τῆς δευτέρας, ἐν ᾗ ὁμοιότητα πρὸς τὴν παροῦσαν εὐρίσκει. Καὶ δὴ συνδέει τὸν στίχον 422 τοῦ *A* μετὰ τοῦ 483 ἢ 780 τοῦ *B*. Ἄλλ' ἡμεῖς γε οὐδεμίαν ἄλλην ὁμοιότητα μείζονα τῶν ἄλλων εὐρίσκομεν, ἢ τὴν ὁμοιότητα τῆς ὕλης. Ἐν μὲν τῷ *B* ὁ ποιητὴς ἀριθμεῖ στρατιώτας, ἐνταῦθα δὲ φόνους στρατιωτῶν. Ἡ δ' ὁμοιότης τῆς ὕλης φύσει ὁμοιότητα παραστάσεως γεννᾷ. Ὁ δὲ ποιητὴς ἀποβαίνει διάφορος, εἰ οὐκ ἀριθμεῖ, ἀλλὰ διηγεῖται ἄλλοῖα γεγονότα, ὡς συζυγικοὺς διαλόγους καὶ τὰ παραπλήσια. Ἀλλὰ τί ἄσμά ἐστι τοῦθ', ὅπερ ὁ μέγας Lachmann ἐδημιούργησεν; Εἰ καὶ λίαν μέγα ἐστίν (ἐκ δισχιλίων στίχων συνιστάμενον), ὅμως οὐδεμίαν ἐνότητα, οὐδεμίαν πλοκὴν, οὐδεμίαν λύσιν τοῦ μύθου ἔχει. Ἄρα γε τοσοῦτον μικρὸς κατάλογος ἤρμοζε τοσοῦτον μικρῷ ἔπει; Ἐνταῦθα ὄντως παραβαίνεται ἡ συμμετρία, ἣν μᾶτρη ὁ κριτικὸς ἀλλαχοῦ ἐπικαλεῖται. Τί παθὼν ὁ ποιητὴς ἐποίησε μακρὸν κατάλογον ἡγεμόνων, οἵτινες ἐν τῷ Λαχμαννείῳ ἔπει πλὴν τοῦ Διομήδους οὐδὲν ἔπραξαν; Τοιαῦτα ἄσματα μόνον ἐν ψυχραῖς κεφαλαῖς δημιουργοῦνται, ὁ πραγματικὸς ὅμως κόσμος ἀγνοεῖ ταῦτα. Ἀλλά, καὶ ἂν πάντα ταῦτα πιθανὰ θεωρηθῶσιν, οἱ μετὰ τοῦ *Γ* καὶ *A* σύνδεσμοι κωλύουσι τὴν σύνδεσιν τοῦ *B* καὶ *E*. Διότι ὁ Πάνδαρος ἐν τῷ *E*³⁾ μέμνηται τοῦ τραύματος, ὅπερ οὗτος τῷ Μενελάῳ ἐν τῷ *A* ἐπήνεγκεν. Πλὴν δὲ τῆς ῥητῆς ταύτης ἀποδείξεως ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι μόνον οὐχὶ φωνὴν ἀφιεῖσαι, ὅτι τὸ *A* μετὰ τοῦ *E* συνδέεται. Ἄρα γε ἡ ἐν τῷ *E* ἀριστεία τοῦ Διομήδους, ὅστις ἐν τῷ τέλει (δηλαδὴ ἐκεῖ, ἐνθα ὁ Lachmann τοῦτο τέμνει) τοῦ τετάρτου ἄσματος⁴⁾ ὑπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος ὡς δειλὸς κακίζεται, τυχαία ἐστίν; Ἄρα γε ὁ Πάνδαρος, ὅστις ἐν τῷ *A*⁵⁾ τὰς ὄρκια παραβὰς τὸν Μενέλαον τιρώσκει, ὅλως κατὰ τύχην ἐν τῷ *E*⁶⁾ φονεύεται; Ἄρα γε ἡ Ἀφροδίτη, ἣτις ἐν τῷ *Γ* τὸν

1) Ἀπὸ τοῦ στίχου 422. 2) Κεφ. IX. 3) Στίχ. 207. 4) Στίχ 370—418. 5) Στίχ. 125. 6) Στίχ. 297.

Μιστριώτον Ἰστορ. τῶν ὁμηρ. ἐπῶν.

Πάριν ἀρπάσασα αἰτία τῆς συγχύσεως τῶν ὀρκίων ἐγένετο, ὅπως κατὰ τύχην ἐν τῷ Ε¹⁾ τιρώσκεται;

Τὸ δ' ἔκρινε ἄσμα τοῦ Lachmann ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἢ πέμπτου στίχου τοῦ Ζ ἀρχόμενον λήγει εἰς τὸν στίχον 312 τοῦ Η. Ἐν τῷ ἄσματι τούτῳ παρατηρεῖ ὁ κριτικός, ὅτι, ἐν ᾧ μνημονεύονται τὰ ὀρκία, οὐ γίνεται μνεία τῆς πρὸς τὸν Πάριν μονομαχίας τοῦ Μενελάου²⁾. Πρῶτον λέγομεν, ὅτι τὰ ὀρκία προϋποτιθέασι τὴν μονομαχίαν. Εἶτα δ' οὔτε ὁ Ἔκτωρ, οὔτε οἱ Ἀχαιοὶ ἠδύναντο ταύτης μνησθῆναι. Ἐκεῖνος μὲν οὐκ ἠδύνατο μνησθῆναι μονομαχίας μέγα αἶσχος τῆς Τρωσὶ προστριβούσης, οἱ δ' Ἀχαιοὶ οὐκ ἠδύναντο· διότι τοιαύτη ὑπόμνησις ἦν σημεῖον δειλίας. Εἰ οὗτοι ἀντὶ τῆς παραδοχῆς τῆς μονομαχίας προϋτάσσον τὴν τοῦ Πάριδος φυγὴν, ἔδιδον ἀφορμὴν τῷ Ἐκτορι, ἵνα τούτους δειλοὺς ὀνομάσῃ. Εἶτα ἐν τῷ τμήματι τούτῳ ἐνορῶμεν καὶ ἄλλους κείκους τοῦτο μετὰ τῆς μονομαχίας τοῦ Πάριδος καὶ Μενελάου συνδέοντας. Τί ἐν τῇ προκλήσει τοῦ Ἐκτορος οὐκ ἐγείρεται μονομαχήσων ὁ Διομήδης, ὅστις πρὸ μικροῦ μέγαν τοῖς Τρωσὶ τρόμον ἐνέπνευσε καὶ πρὸς τὸν Ἄρη αὐτὸν ἐμαχέσατο; Μόνον, εἰ ἡ πρώτη μονομαχία προηγείται, ἐξηγεῖται τοῦθ', ὅτι πρῶτος ὁ Μενέλαος ἐγείρεται. Διότι οὗτος ἐκ τῆς πρώτης μονομαχίας τὸ θάρρος ἀντλῶν τολμᾷ, ἵνα καὶ πρὸς τὸν Ἐκτορα αὐτὸν μονομαχήσῃ³⁾. Πρὸς δὲ ὁ Lachmann προσκρούει εἰς τὸν λόγον τῆς Ἀνδρομάχης, ἐνθα ἡ ἡρώς λέγει⁴⁾, ὅτι οἱ Ἀχαιοὶ τρίς παρὰ τῷ ἔρινεῳ ἐπειράθησαν, ἵνα τὴν πόλιν ἐκπορθήσωσιν. Διότι ὁ κριτικός τοῦτο οὐδαμοῦ τοῦ πέμπτου ἄσματος εὗρίσκει⁵⁾. Ἄλλ' ἐν ταύτῃ τῇ ῥαψωδίᾳ οἱ Ἀχαιοὶ ἐνίκων τοῖς Τρῶας καὶ μικροῦ δεῖν ἠνάγκαζον αὐτούς, ἵνα εἰς τὰ τεῖχη εἰσέλθωσιν, ὡς διαρρήδην λέγει ὁ ποιητής. Οἱ Ἀχαιοί, ὡς δοκεῖ, ἐν τῇ φορᾷ τῆς νίκης αὐτῶν πρόσπελάσαν τῷ ἔρινεῳ, ἴσως δὲ καὶ ἡ γυνεκεία φύσις ἐμεγέθυσε τὸ πρᾶγμα. Πρὸς τούτοις οὐκ ἔστι δῆλον, εἰ ὁ ποιητής πά-

1) Στίχ. 336. 2) Κεφ. X. 3) Ἰλιάδ. Η 94. 4) Ἰλιάδ. Ζ 435.
5) Κεφ. X.

σας τὰς μάχας καὶ πάσας τὰς διενθύνσεις αὐτῶν εἰκονίζει. Ἄλλως ἢ Ἀνδρομάχη οὐχ ὀρίζει τὸν χρόνον, καθ' ὃν οἱ Ἀχαιοὶ τοῦ ἔργου ἐπειράθησαν. Διότι ἡ τῆς Ἡρώιδος φράσις οὐκ ἀποκλείει τὴν εἰκασίαν, ὅτι ἡ ἀπόπειρα πρὸ τῆς μῆνιδος τοῦ Ἀχιλλέως ἐγένετο. Τελευταῖον παρατηροῦμεν, ὅτι ὁ διάλογος τοῦ Ἑκτορος καὶ τῆς Ἀνδρομάχης οὐκ ἔστι νοητός, ἂν μὴ οὗτος ἦ τμῆμα μείζονος ἔπους καὶ διὰ τούτου ὁ τοῦ ἥρωος θάνατος προπαρασκευάζεται.

Ἀπὸ δὲ τοῦ στίχου 313 τοῦ **H** μέχρι τοῦ 252 τοῦ **Θ** ἀποτελεῖται κατὰ τὸν Lachmann τμῆμά τι, ὅπερ ὡς ἐνόητος στερούμενον οὐ δύναται ὀνομασθῆναι ἔσμα. Διὰ τοῦτο ὁ κριτικὸς ἔπεται τῷ Hermann θεωροῦντι τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἰλιάδος ὡς ἀλλόκοτον οἰκτροτάτου μιμητικοῦ ὕφους παράδειγμα¹⁾. Ὁ Lachmann λοιπὸν ἀξιοῖ, ὅτι τὰ ἔσματα αὐτοῦ ἔχουσιν ἐνότητα καὶ ὅτι μόνον τὸ τμῆμα τοῦτο στερεῖται. Ἐπικαλούμεθα τὴν κρίσιν τῶν εἰδημόνων τῆς ποιήσεως, ἵνα ἀποφανθῶσιν, εἰ ἔχρος αὐτοτελοῦς ἐνότητος ἐν αὐτοῖς ὑπάρχει, καί, ἂν ὑπάρχη, εἰ αὕτη πρὸς τὴν τοῦ ὅλους ἔπους δύναται παραβληθῆναι. Ἡ τῆς Ἰλιάδος κατατομὴ ἐγένετο πρὸς ἐπίτευξιν ἐνότητος, ἥς οὐκ ἔνυχον. Πρὸς τί λοιπὸν κατατέμνουσι τὸ ἔπος; Τὸ τμῆμα τοῦτο ὄντως οὐκ ἔχει ἐνότητα, ἀλλ' οὔτε, ἅτε τμῆμα ὄν, ἡδύνατο ἔχειν, ὡς πάντα τὰ Λαχμάννεια ἔσματα στεροῦνται αὐτοτελοῦς ἐνότητος. Ὁ κριτικὸς ἐνόμισεν, ὅτι τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἰλιάδος οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον σύνδεσμον μετὰ τῶν ἡγουμένων ἔχει πλὴν δύο μόνων δυναμένων ἐξαλειφθῆναι. Οἱ σύνδεσμοι οὗτοί εἰσιν οἱ στίχοι, ἐν οἷς ὁ Αἴας ἐν τῇ εὐωχίᾳ τιμᾶται²⁾, καὶ ἡ τῆς παραβάσεως τῶν ὀρκίων ἀνάμνησις³⁾. Ἀλλ', εἰ ὁ κριτικὸς ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ ἐξοβελίζειν στίχους, ἡμεῖς ἔχομεν ἐξ ἴσου τὸ δικαίωμα νοεῖν ἄλλους, οὔτινες ἀπωλέσθησαν. Διὰ τοῦτο ὀφείλομεν κρίνειν τὸ ἔπος κατὰ τὴν παρούσαν αὐτοῦ μορφήν. Πρὸς

1) Κεφ. XI „Man kann dies stück, wie es aller einheit ermangelt, nicht ein besonderes lied nennen, und gewiss mit recht hat es Hermann schon in der vorrede zu den hymnen S. VII als ein auffallendes beispiel des elendesten nachahmerstils aufgestellt.“ 2) Ἰλιάδ. **H** 321 καὶ 322. 3) *Ἀντίθ.* 351.

δὲ οὐκ ἐθανμάζομεν, εἰ ὄντως ὁ Lachmann ἠδύνατο εὑρεῖν μέρος τι τῆς Ἰλιάδος συνδέσμων μετὰ τῶν ἄλλων αὐτῆς μερῶν στερούμενον. Διότι ὁμοιόν τι δύναται εὑρεθῆναι ἐν πᾶσι τοῖς ποιήμασι πάντων τῶν ποιητῶν. Ἀλλ' ἡμεῖς γε πλὴν τῶν εἰρημένων εὐρίσκομεν καὶ ἄλλους συνδέσμους. Τὸ μέρος τοῦτο συνδέεται μετὰ τῶν ἡγουμένων διὰ τοῦ χρόνου. Ἐν μὲν τῷ ἡγουμένῳ τμήματι ὁ Ἑκτωρ καὶ ὁ Αἴας μονομαχοῦσι μέχρι νυκτός¹⁾, ἐν τούτῳ δὲ ἢ τε εὐωχία τῶν Ἀχαιῶν²⁾ καὶ ἡ τῶν Τρώων ἀγορά³⁾ ἐν νυκτὶ τελοῦνται. Ὁ τοῦ Νέστορος⁴⁾ λόγος ἀφ' ἐνὸς καὶ ὁ τοῦ Πριάμου⁵⁾ ἀφ' ἑτέρου, ἐν οἷς γίνεται πρότασις περὶ ταφῆς τῶν νεκρῶν, προϋποτιθέασιν τὴν ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ φονικὴν μάχην. Τίς ποιητὴς ἠδύνατο ποιῆσαι ταφὴν νεκρῶν ἄνευ περιγραφῆς μάχης, καθ' ἣν οἱ νεκροὶ ἔπεσαν; Ἡ πρότασις τοῦ Ἀντήνορος περὶ ἀποδόσεως τῆς Ἑλένης⁶⁾ προϋποτίθῃσι τὴν νίκην τῶν Ἀχαιῶν. Οὐ τυχαῖον δὲ φαίνεται ἡμῖν, ὅτι πρῶτος ὁ Διομήδης ἀποκρούει τὰ ὑπὸ τῶν Τρώων διδόμενα κτήματα τῆς Ἑλένης⁷⁾. Διότι τὸ θάρρος αὐτοῦ ἀντλεῖ ἐκ τῆς προηγηθείσης ἀριστείας. Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ οἱ Ἀχαιοὶ κατασκευάζονσι τὰ τεῖχη⁸⁾, ὧν συχνάκις μνεία γίνεται ἐν τοῖς ἐπομένοις. Τελευταῖον δεῖ σημειῶσαι, ὅτι ἐν τούτῳ τῷ τμήματι ὁ Ζεὺς τοῖς θεοῖς τὴν εἰς τὰς μάχας⁹⁾ ἀνάμιξιν ἀπαγορεύων σπουδαιότατον βῆμα ποιεῖται πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεως. Ὡστε τὸ τμήμα τοῦτο συνδέεται οὐ μόνον μετὰ τῆς πρώτης ῥαψωδίας, ἀλλὰ καὶ μεθ' ὅλου τοῦ ἔπους. Πρὸς τοῦτοις ὁ Lachmann περὶ τοῦ τμήματος τούτου παρατηρεῖ. „Ἡ διήγησις ἐστὶ τοσοῦτον βραχεῖα καὶ ἄτακτος, ὥστε οὐ δύναται τις ἀσφαλῶς τὰς ἡμέρας λογίσασθαι. **Η** 381 πρῶί ἐστι, 421 γίνεται ἡμέρα, 433 οὐκέτι πρῶί (πάλιν;), 465 δύνει ὁ ἥλιος, **Θ** 1 πάλιν ἀνατέλλει, 68 μεσημβρία ἐστίν“¹⁰⁾. Ἀλλ' ὁ λογισμός τῶν ἡμερῶν οὐκ ἐστὶν οὕτω δυσχερὴς, ὥς ὁ κρι-

1) Αὐτόθι 228. 2) Αὐτόθι 331. 3) Αὐτόθι 372. 4) Αὐτόθι 332. 5) Αὐτόθι 376. 6) Αὐτόθι 350. 7) Αὐτόθι 340. 8) Αὐτόθι 436. 9) Ἰλιάδ. **Θ** 5—29. 10) Κεφ. XI.

τικός ἐνόμισεν. Τό μόνον μέρος, ὅπερ ἡδύνατο ταράξαι τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ, ἐστὶν ὁ στίχος¹⁾, καθ' ὃν ὁ ποιητὴς λέγει, ὅτι ἦν ἡώς, ἐν ᾧ οὐκ εἶπε πρότερον, ὅτι ἐγενετο νύξ. Ἀλλὰ μόνον πεζὸς ἀναγνώστης δύναται προσκροῦσαι εἰς τοσοῦτον μικρὸν ὄχθον. Ἐκαστος ἐννοεῖ, ὅτι παρενέπesse νύξ. Διότι ὁ ποιητὴς ἐν στίχῳ 421 λέγει, ὅτι ὁ ἥλιος προσέβαλε τὰς ἀρούρας. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ οἱ τε Τρῶες καὶ οἱ Ἀχαιοὶ ἀσχολοῦνται περὶ τὴν συνάθροισιν τῶν νεκρῶν καὶ καῦσιν αὐτῶν. Τούτου δὲ γενομένου οἱ μὲν Τρῶες ἀπῆλθον εἰς τὴν πόλιν, οἱ δ' Ἀχαιοὶ εἰς τὰς ναῦς. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι νύξ ἐπῆλθεν. Πρὸς δὲ οὐδεὶς δύναται νοῆσαι, ὅτι ἡ αὐτὴ ἐτι ἡμέρα ἐξακολουθεῖ. Διότι ἐν μὲν τῷ στίχῳ 421 ὁ ἥλιος ἀνύψωτο, ἐν δὲ τῷ στίχῳ 433 ἦν ἡώς καὶ ἀμφιλύκη. Ὁ κριτικός, ὡς εἴρηται, ψέγει τὴν διήγησιν τούτου τοῦ τμήματος ὡς βραχεῖαν. Ἀλλ' οὐ περιεμμένον ἐκτενεστέραν. Ἀνακωχὴ ἐγενετο καὶ ἡ μάχη ἔπαυσεν. Τί ὁ ποιητὴς ὥφειλεν ἐνταῦθα εἰπεῖν; Ἴσως τις ἀπαιτεῖ ἐκτενεστέραν τῆς καύσεως καὶ τῆς ταφῆς τῶν νεκρῶν περιγραφὴν. Ἀλλ', εἰ τοῦτο ὁ Ὅμηρος ἐποίει, ὁ κριτικός ἦν ἔτοιμος, ἵνα τοῦτο αὐτολογίαν καὶ ἀπομίμημα τοῦ Ψ ὀνομάσῃ, ἐνθα ἐκεῖνος τὴν ταφὴν καὶ τὴν καῦσιν τοῦ Πατροκλείου πτώματος περιγράφει. Ἴσως ὁ κριτικός ἀπαιτεῖ ἐπείσοδιόν τι. Τοῦτο οὐκ ἄγνοεῖ ὁ ποιητὴς, ἀλλ' ἀποκρίνεται, ὅτι σιωπῇ²⁾ εἵλκον τὰ πτώματα εἰς τὴν πυράν, καὶ προστίθουσιν, ὅτι ὁ Πρίαμος καὶ τοὺς κλαυθμοὺς τοῖς Τρῶσιν ἀπηγόρευεν. Ἀριστα λοιπὸν ποιεῖ ὁ ποιητὴς, ὅτι τὴν νεκρικὴν σιγὴν διὰ τῆς συνήθους αὐτῷ πολυλογίας οὐ ταράσσει. Λοιπὸν ὁ ποιητὴς ὥφειλε μὲν σιωπῆσαι, ἀλλ' οὐκ ἡδύνατο παραλιπεῖν τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν ἡμερῶν, αἵτινες πρὸς καῦσιν καὶ ταφὴν τῶν νεκρῶν καὶ πρὸς κατασκευὴν τῶν τειχῶν ἀναγκαῖαι ἦσαν. Διότι ἄλλως ὁ κριτικός ἐμελλε ψεῖσαι τὸν ποιητὴν ὡς ὄντως τοῦτο ποιεῖ. Καὶ δὴ ψέγει τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἰλιάδος, ὅτι ἐν ὀλιγωτέροις τῶν 500 στίχων

1) Ἰλιάδ. Η 433. 2) Ἀντό9ι 427.

πολλὰ καὶ ποικίλα συμβαίνουσιν¹⁾. Μνημονεύονται τεσσαρες εὐωχίαι, ὧν ἡ τελευταία ἐγένετο τὴν πρωίαν, ἐν ᾗ καθ' ὅλην τὴν νύκτα οἱ Ἀχαιοὶ εὐωχοῦντο. Ὁ κριτικός, ὡς δοκεῖ, ἀμνημονεῖ τοῦ χαρακτιῆρος τῶν ὁμηρικῶν ἀνθρώπων, οἵτινες, ἂν μὴ μάχωνται, εὐωχοῦνται. Ἐν μὲν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Ὀδυσσεὺς οἱ μνηστῆρες πολλὰ ἔτη, ἐν δὲ τοῖς τοῦ Ἀλκινόου οἱ βασιλεῖς τῶν Φαιάκων καθ' ὅλον τὸν βίον εὐωχοῦνται. Οὕτως ἐγίνετο, ὃ δὲ ποιητὴς τὰ γινόμενα ἐμμήθη. Ἄλλως ὁ κριτικὸς τότε μόνον ἡδύνατο ψεῖσαι τὸ μέρος τοῦτο, εἰ ἐκτενῶς ὁ ποιητὴς τέσσαρας εὐωχίας εἰκονίζεν. Πρὸς δὲ ὁ ποιητὴς οὐχὶ ἀκαίρως ταύτας τοῖς αὐτοῦ μαχηταῖς παρέθηκεν. Διότι ἡ μὲν πρώτη²⁾ ἐγένετο μετὰ τὸ τέλος πολυμόχθου μάχης καὶ πρὸς τιμὴν τοῦ Αἴαντος. Τοῦθ' ὅπερ ἐποίησαν οἱ Ἀχαιοί, πράττουσι καὶ οἱ Τρῶες³⁾. Ἡ δὲ τρίτη εὐωχία παρατίθεται τοῖς Ἀχαιοῖς, οἵτινες καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν εἰργάζοντο πρὸς κατασκευὴν τῶν τειχῶν⁴⁾. Τελευταῖον οἱ στρατιῶται πρὸ τῆς μάχης δειπνοῦσιν⁵⁾. Ὡστε οὐδὲν τὸ παρὰ φύσιν. Πρὸς δὲ ὁ κριτικὸς ταράσσεται, ὅτι ὁ τερπικέρανος Ζεὺς βροντᾷ καὶ κεραυνοβολεῖ⁶⁾. Ἀλλ' ἴσως ταράσσεται διὰ τὸ ἄηθες· διότι ἡμεῖς οἱ κάτοικοι τῆς μεσημβρίας τὸ μέρος τοῦτο ὡς τὸ ἄριστον τῆς Ἰλιάδος θεωροῦμεν. Οἱ κεραυνοὶ τὴν θύελλαν τῆς μάχης περικοσμοῦσιν. Ἀλλ' ἴδωμεν καὶ τὰ αἷτια, δι' ἃ ὁ τερπικέρανος τὸ ἔθος αὐτοῦ οὐ παρέβη. Μέχρι τοῦδε (H 478) ὁ Ζεὺς ἐπεμψε μὲν τὸν Ὀνειρον. ὅπως τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς μάχην παρασύρῃ, ὅμως οὗτοι καὶ ἀπόντος τοῦ Ἀχιλλέως τῇ βοηθείᾳ τῆς Ἥρας καὶ ἰδίως τῆς Ἀθηνᾶς παρὰ τὴν τοῦ Διὸς βούλησιν ἐνίκων τοὺς Τρῶας. Ἡ δ' ἀνάμιξις τῆς Ἀθηνᾶς τοσοῦτον προέβη, ὥστε ὁ Διομήδης βοηθείᾳ ταύτης τὴν τε Ἀφροδίτην καὶ τὸν Ἄρη⁷⁾ ἀντὶν ἐτρώσεν. Ἐπειδὴ δ' οὕτως οὐκ ἐπληροῦτο ἡ πρὸς

1) Κεφ. XI „Es ereignet sich viel und mancherlei in noch nicht 500 versen; viermal essen H 313, 370, 466. Θ 53 (das letzte mal am morgen, nachdem eben H 476 die ganze nacht durch geschmaust worden ist), viermal donner und blitz . . .“ 2) Ἰλιάδ. H 313. 3) Ἀντόθι 370. 4) Ἀντόθι 466. 5) Θ 53. 6) Ἰλιάδ. H 478. Θ 75, 133 καὶ 170. 7) Ἰλιάδ. E 858.

τὴν Θέτιδα ὑπόσχεσις, ὃ Ζεὺς σκέπτεται, ἵνα τοῖς μὲν θεοῖς τὴν ἀνάμιξιν ἀπογορεύσῃ, τοὺς δ' Ἀχαιοὺς ἐκφοβήσῃ καὶ δὴ παννύχιός κακὰ μῆδετο σμερδαλέα κτυπέων¹⁾. Διὰ τοῦ πρώτου λοιπὸν κεραυνοῦ ὁ τερπικέραυνος φόβον τοῖς Ἀχαιοῖς ἐμπνέει. Τὴν δ' ἐπομένην ἡμέραν ἀγορὰν τῶν θεῶν καλέσας ἀπαγορεύει τούτοις τὴν εἰς τὴν μάχην ἀνάμιξιν. Οἱ Ἀχαιοὶ ὅμως τὸ θάρρος ἐκ τῶν προτέρων νικῶν ἔχοντες ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐπέρχονται. Ὁ Ζεὺς ἀναγκάζεται, ἵνα τούτοις διὰ κεραυνοῦ δειλίαν ἐπιβάλῃ²⁾. Καὶ ὄντως οἱ μὲν ἄλλοι Ἀχαιοὶ ὑπὸ δέους καταλαμβάνονται, ὁ Διομήδης ὅμως πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἀριστεύσας ὁρμᾷ ἐπὶ τοὺς Τρῶας, οἵτινες ἐμελλον εἰσελθεῖν εἰς τὴν πόλιν, εἰ μὴ ὁ Ζεὺς τὸ τρίτον ἐκεραυνοβόλῃ³⁾. Ὁ τὸ ἄρμα τοῦ Διομήδους ἡνιοχῶν Νέστωρ παραινεῖ τῷ ἥρῳ ὑποχώρησιν καὶ οὗτος πείθεται. Ἄλλ' ὁ Ἑκτωρ ὑβρίζει τὸν ὑποχωρήσαντα, ὅστις τὰς ὑβρεῖς μὴ ἀνεχόμενος τρεῖς μὲν πειρᾶται, ὅπως τοὺς ἵππους κατὰ τοῦ ὑβριστοῦ τρέψῃ, ἀλλὰ καὶ τρεῖς ὑπὸ τοῦ κεραυνοῦ τοῦ Διὸς κωλύεται⁴⁾. Τοσαύτην ἀρετὴν περιέχει τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἰλιάδος, ὅπερ ὁ Hermann καὶ Lachmann ὡς ἀλλόκοτον παράδειγμα οἰκτροτάτου μιμητικοῦ ὕφους ἐθεώρησαν! Οἱ κεραυνοὶ λοιπὸν σκοπίμως ἐβλήθησαν. Ὡσαύτως οὐ ψέγομεν τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἰλιάδος, ὅτι πολλὰ καὶ ποικίλα συμβαίνουσιν. Διότι ἐν τούτῳ γίνεται προπαρασκευὴ πρὸς νέαν τοῦ Τρωικοῦ πολέμου τροπὴν. Πᾶσα δὲ προπαρασκευὴ φύσει πολυσύνθετός ἐστιν. Ὁ δὲ ποιητὴς ἦν μεμπτός, εἰ ἄνευ τῆς πολυσυνθέτου ταύτης προπαρασκευῆς εἰς τὴν νέαν τοῦ πολέμου φάσιν αἴφνης εἰσῆρχετο.

Τὸ δ' ἑβδομον ἔσμα τοῦ Lachmann (τὸ προηγούμενον τμήμα ὃ ἀνὴρ οὐκ ἐθεώρησε τοιοῦτον) ἀρχόμενον ἐκ τοῦ στίχου 253 τοῦ Θ λήγει εἰς τὸν 484. Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ εὐρίσκονται πλείστοι σύνδεσμοι ἀρρήκτως τοῦτο μετὰ τῶν ἡγουμένων συνδεόντες καὶ δὴ ἡ ἀνορνηθεῖσα τάχος ἐν-

1) H 478. 2) Θ 75. 3) Αὐτόθι 133. 4) Αὐτόθι 167.

ταῦθα μνημονεύεται¹⁾. Ἄλλ' ὁ κριτικὸς παρατηρεῖ, ὅτι ἐν τούτῳ οὐ γίνεται μνεία τῶν τειχῶν. Ὁ ποιητὴς ὁμως ὠνόμασε τὴν τάφρον ὡς τὸ τελευταῖον τῆς ἐξόδου καὶ τὸ πρῶτον τῆς εἰσόδου. Διότι τοῦτο μόνον ἀπηγεῖτο. Πρὸς δὲ ὁ Ζεὺς, ὅστις ἐν τῷ ἡγουμένῳ τμήματι ἐκάρητο ἐπὶ τῆς Ἰδης²⁾, ἐν τῷ τμήματι τούτῳ ἔτι ἐνταῦθα διαμένει³⁾. Ὁ αὐτὸς θεός, ὅστις ἐκεῖ λόγῳ τοῖς θεοῖς τὴν εἰς τὴν μάχην ἀνάμειξιν ἀπηγόρευσεν⁴⁾, ἐνταῦθα ἔργῳ κωλύει τὴν Ἀθηᾶν⁵⁾, ἣτις δὴ αἰτιαῖται αὐτόν, ὅτι Θέτιδος ἐξήνυσσε βουλάς⁶⁾. Τὸ ἔβδομον ἄσμα κατὰ τὸν κριτικόν, ὡς εἴρηται, λήγει εἰς τὸν στίχον 484· διότι ἐν τῷ στίχῳ 485 δύει ὁ ἥλιος, ἐν ᾧ οἱ Τρῶες οὐπω εἰς τὸ στρατόπεδον ἀπανήλθον⁷⁾. Νομίζει δ' ὁ ἀνὴρ οὐχ ἱκανόν, ὅτι μόλις ὁ ποιητὴς τὴν περιγραφὴν τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου ἐτελείωσε καὶ εὐθὺς τοὺς Τρῶας εἰς ἀγορὰν ἤγαγεν. Τοῦτο δὲ ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τῆς ἀνεκτῆς μικρολογίας. Ἀλλά, καὶ εἰ ὑπὸ ταύτην τὸν Ὅμηρον ὑπεβάλομεν, πάλιν οὗτος οὐχ ἁμαρτάνει. Διότι ὁ ποιητὴς δι' ὀλίγων στίχων τὴν τοῦ ἡλίου δύσιν εἰκονίζων ἐπιτάσσει τὴν τῶν Τρώων ἀγορὰν, ἐν ᾗ μᾶλλον ἐνδιατρίβει. Ἴσως δὲ καὶ οἱ Τρῶες μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου συνῆλθον. Διότι οὗτοι νικῶντες ἐπεθύμουν μάχεσθαι, ὡς αὐτὸς ὁ Ὅμηρος διαρρήδην λέγει Τρωσὶν μὲν ῥ' ἀέκουσιν ἔδν φάος⁸⁾.

Ὁ Lachmann οὐκ εἰσέρχεται εἰς κριτικὴν ἔρευναν τῆς ἐννάτης ῥαψωδίας, ἣτις κατ' αὐτὸν ἀποτελεῖ τὸ ὄγδοον ἄσμα. Διότι λέγει⁹⁾, ὅτι πανταχοῦ φέρει τὸν τύπον τῆς μιμήσεως καὶ δὴ ὁ Ἀγαμέμνων οὐκ ἡδύνατο παρῳδῆσαι ἑαυτὸν χρώμενος φράσσειν¹⁰⁾, ἅς ἐν τῇ δευτέρᾳ¹¹⁾ τοῦ στρατοῦ πειρώμενος εἶπεν. Ἄλλ' ἕκαστον ἄτομον ἔχει ἴδιον τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι καί, ὡς εἰκός, διὰ τῶν αὐτῶν φρά-

1) Ἰλιάδ. Θ 255, 343. 2) Αὐτόθι 51. 3) Αὐτόθι 397. 4) Αὐτόθι 5—27. 5) Αὐτόθι 399. 6) Αὐτόθι 370. 7) Κεφ. XIII „Weiter können wir nämlich nicht gehen, denn Θ 485 erfolgt der untergang der sonne so unpassend als möglich, ohne dass erst die Troer heimkehren . . .“ 8) Ἰλιάδ. 487. 9) Κεφ. XIII. 10) Ἰλιάδ. Τ 17. 11) Στίχ. 110.

σεων τὰς αὐτοῦ σκέψεις ἐκφράζει. Ὡστε οὐκ ἐννοοῦμεν, διὰ τί ὁ Ἀγαμέμνων ὤφειλε μεταβαλεῖν τὸν ἴδιον χαρακτῆρα. Εἰ δὲ τοῦτο ἐποίει, ἴσως ἐν τῇ δευτέρᾳ ῥαψῳδίᾳ οὐκ ἦν πιστευτός. Νομίζομεν δ', ὅτι αἱ ἐν τῷ I φράσεις τοῦ Ἀγαμέμνονος ὑποστηρίζουσι τὴν γνησιότητα τῶν ἐν τῷ B. Διότι ἐκ τῆς παραβολῆς γίνεται δῆλον, ὅτι ὁ ἥρωες τὸν ἴδιον χαρακτῆρα διατηρεῖ. Ἄλλως ἡ περὶ ἀποχωρήσεως παρακείμεναι τοῦ Ἀγαμέμνονος ὑποστηρίζεται πολλαχῶς. Πρῶτον οἱ κερανοὶ τοῦ Διὸς καὶ αἱ τῶν Ἀχαιῶν ἦνται, καθ' ἃς πολλοὶ ἐφρονεύθησαν, ἐνέπνευσαν τῷ ἡγεμόνι τὴν περὶ φυγῆς ιδέαν. Τοῦτο δ' οὕτω πιθανόν ἐστιν, ὥστε καὶ ὁ Ἐκτωρ κελεύει τοῦ Τρῶας, ἵνα πῦρ μέχρις οὐρανοῦ καίοντες τὴν τῶν Ἀχαιῶν φυγὴν κωλύσωσιν¹⁾. Εἴτα σκοπῶς ὁ Ἀγαμέμνων σκέπτεται τῆς Τροίας ἀποχωρήσαι, ὅπως μὴ πρὸ τοῦ Ἀχιλλέως ταπεινωθῇ.

Ἡ δὲ Δολώνεια τὸ ἔννατον ἄσμα ἀποτελοῦσα κατα τὸν Lachmann ἀπό τε τῶν ἡγουμένων καὶ ἐπομένων καθαρῶς χωρίζεται. Ἄλλ' αἱ αἰτίαι εἰσὶ λίαν ἀσθενεῖς. Εἰ δ' αὖτις οὐ περιέχει πολλοὺς μετὰ τῶν ἄλλων μερῶν συνδέσμους, ἡ αἰτία οὐχὶ ἐν τῷ ποιητῇ, ἀλλ' ἐν τῇ ὕλῃ αὐτῇ ζητητέα. Διότι ἐν ταύτῃ εἰκονίζεται τοῦ Ὀδυσσεὺς καὶ Διομήδους ἐκδρομὴ τις μῆτε τὴν τύχην τῶν μαχομένων δυναμένη μεταβαλεῖν, μῆτε, ὥς εἰκός, ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ ὅλου ἔπους ἐπιδρῶσα. Πρὸς δὲ ἐν τῷ ἡγουμένῳ κεφαλῇ ἐδειξάμεν συνδέσμους ταύτην μετὰ τῶν λοιπῶν συνδέοντας. Ἄλλ' ὁ κριτικὸς παρατηρεῖ, ὅτι ἐν τῇ ῥαψῳδίᾳ ταύτῃ ἡ πρωία ἔρχεται λίαν βραδέως. Διότι, εἰ καὶ ἐν τῇ ἐξόδῳ ἦδη τῶν ἡρώων ἡ πρωία ἦν ἐγγύς, ὅμως οὗτοι ἀπῆλθον εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐπανελθόντες δειπνοῦσι καὶ εἴτα ἔρχεται ἡ πρωία²⁾. Ἄλλ' ἐν τῇ ἐξόδῳ ἦν ἱκανὴ νύξ· διότι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ὀδυσσεὺς μόνον τὰ δύο τρίτα τῆς νυκτὸς παρήλθον, τριτάτῃ δ' ἔτι μοῖρα λέλειπται³⁾. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἴσως ὑπερβολὴ ἐστίν. Διότι οἱ

1) Ἰλιάδ. Θ 509. 2) Κεφ. XIV. 3) Ἰλιάδ. Κ 253.

ἐπισπεύδοντες, ὥς ἐνταῦθα, χρῶνται συνήθως τοιαύταις ὑπερβολαῖς· π.χ. λέγονσιν ἡ νύξ ἐγγύς, ὁ χειμὼν ἐγγύς, ὁ ἐχθρὸς ἐγγύς κτλ. ἅπερ συνήθως οὐ σμικρὸν τοῦ ἀληθοῦς ἀφίστανται. Εἴτα τὰ ὑπὸ τῶν δύο ἡρώων διαπραχθέντα οὐκ ἦσαν τοσοῦτον πολλὰ, ὥστε ἐν τῷ τριτημορίῳ τῆς νυκτὸς οὐκ ἠδύναντο διαπραχθῆναι. Διότι τὰ στρατόπεδα οὐκ ἀπεῖχον πολὺ. Οἱ νεώτεροι ἀναγκαζόμενοι ὑπὸ τῶν ἐχθρικῶν τηλεβόλων πόρρῳ ἀλλήλων στρατοπεδεύουσιν. Ἰσως δὲ καὶ ἡ ἡὼς ἐπῆλθε μὲν εὐθὺς μετὰ τὴν τῶν δύο ἡρώων ἀναχώρησιν ἐκ τοῦ Τρωικοῦ στρατοπέδου, ὁ δὲ ποιητὴς οὐκ εἶπέ τι περὶ τούτου, ὅπως μὴ τὸν τῆς διηγέσεως μίτον διακόψῃ. Ἀλλά, καὶ εἰ μὴ πᾶσαι αἴτιαι αἱ ἀντιρρήσεις ὑπῆρχον, εἶχε δὴ ὁ ποιητὴς τοσαύτην ἐλευθερίαν, ἵνα πολλὰς πράξεις ἐν βραχεῖ χρόνῳ περιστείλῃ, ὥς ἐν τῷ ἐβδόμῳ κεφαλαίῳ ἔσται δῆλον. Τελευταῖον ὁ Lachmann παρατηρεῖ, ὅτι, εἰ ὁ νοῦς ἐν τῇ οἰκοδομῇ ποιήματος ἄρχει, ὁ ποιητὴς οὐ δύναται ἐπιτρέψαι, ἵνα ἐν μιᾷ νυκτί, ἐν ᾗ τὰ πυρὰ τῆς φρουρᾶς τῶν Τρώων ἐγγὺς καίουσιν, δύο ἐπιχειρήσεις, ἡ εἰς τὸν Ἀχιλλέα πρέσβευσις καὶ ἡ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου κατασκόπευσις, γένωνται. Αἴαν δ' αἰτοπον θεωρεῖ ὁ κριτικὸς, ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ τῶν δύο ἐπιχειρήσεων μετέχει. Ἄλλ', εἰ καὶ οἱ νεώτεροι πάντα τὰ μέσα ἐξήντηλσαν, ὅπως τὰς κατασκοπεύσεις κωλύσωσιν, ὁμως οἱ κατάσκοποι αἰείποτε τὰ αὐτῶν ἔργα διαπράττονσιν. Οἱ Τρῶες ἀνῆψαν μὲν πυρὰ, ἀλλὰ μόνον, ἵνα τὴν τῶν Ἀχαιῶν φρυγὴν κωλύσωσιν, οὐχ ἄδ', ἵνα συλλάβωσι καὶ κατασκόπους. Τοιαύτη ἰδέα οὐκ ἐπῆλθεν εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἑκτορος καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἔργον ἐπέτυχεν. Ἄλλως ἡ κατασκόπευσις ἐγένετο ἄξια ποιητικῆς περιγραφῆς, ὅτι τοιαύτην ἐκβασιν ἔσχεν. Ὁ δ' Ὀδυσσεύς, ὁ τὴν πόλιν τοῦ Πριάμου κατασκοπεύσας, ἠδύνατο πολὺ ἐπιτυχέστερον τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον καὶ ταῦτα ἐν νυκτί. Τελευταῖον παρατηροῦμεν, ὅτι ὁ ἥρως ἦν ἀναγκαῖος ἐν ἑκατέραις ταῖς ἐπιχειρήσεσιν. Διότι αὐτὰι ἀπῆλθον πειθῶ καὶ πανουργίαν.

Τελευταῖον ἐξετάζομεν καὶ τὸ δέκατον ἔσμα τοῦ Lach-

mann¹⁾. Ἐνταῦθα καὶ ἄλλοι κριτικοὶ προσέκρουσαν. Διότι ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Α ἡ διήγησις ἀρχεται ἐκ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου καὶ οὐδὲν περὶ τῆς προτέρας θέσεως τῶν στρατοπέδων λέγεται. Ὁ δὲ εὐφυὴς Friedländer²⁾ ἀπορεῖ, ὅτι ὁ ποιητὴς οὐδεμίαν μνησίαν ποιεῖται ἐκείνων, ὅσα ἐν τῷ Θ ἔλεγεν. Ἄρα γε οἱ Τρῶες ἐπέτρεψαν τοῖς Ἀχαιοῖς, ἵνα ἡσύχως ἐξεληθόντες προσβάλωσι καὶ οὐκ ἐπειράθῃσαν, ἵνα τούτους ἐν πολιορκίᾳ κατέχωσιν; Ἄρα γε ὁ Ἔκτωρ οὐδὲν ἐπραξεν, ὅπως τὰς ὑπερηφάνους αὐτοῦ ἀπειλὰς ἐκτελέσῃ; Ἄρα γε ὁ Ζεὺς ἐπέτρεψεν, ἵνα ἡ δι' αὐτοῦ ἐνεργηθεῖσα θέσις τῶν στρατοπέδων καταστραφῇ καὶ οἱ Ἀχαιοὶ ὑπέρτεροι γένωνται; Πᾶς ἐξηγεῖται, ὅτι οὗτος τὴν Ἑριδα ἐπέμψεν, ἵνα τοῖς Ἀχαιοῖς θάρρος ἐμπνεύσῃ; Ἀλλὰ πρὸς τοιαύτας ἀπορίας ὀφείλουσιν ἀποκριθῆναι ἐκεῖνοι, οἵτινες τὴν ἐννάτην ῥαψωδίαν νόθην ἀποφαίνονται. Διότι ἡμεῖς τὴν γνησιότητα ταύτης δεχόμενοι οὐχ εὐρίσκομεν τοιαύτας ἀπορίας. Διότι ὁ Ζεὺς ἐν τῷ Θ ἐπίσεσε τοὺς Ἀχαιοὺς, ὅπως τῆς διὰ τῆς πρессβύσεως ταπεινώσεως τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐπιτύχῃ. Τούτου δ' ἐπιτευχθέντος ὁ θεὸς ὑπὸ τῶν συμφορῶν τῶν Ἀχαιῶν καὶ τῆς ταπεινώσεως τοῦ ἥρωος καμφθεὶς πέμπει τὴν Ἑριδα θάρρος τοῖς Ἀχαιοῖς ἐμπνεύσοντας. Τοῦτο φαίνεται ἡμῖν ὅλως φησικόν. Παρατηροῦμεν δ', ὅτι ἡ ἐνταῦθα τεθειμένη ἀριστεία τοῦ Ἀγαμέμνονος προϋποτίθῃσι τὴν ταπεινώσιν αὐτοῦ. Διότι ὁ Ζεὺς, ὅστις τὸν ἥρωα ἀγαπῶν βασιλεύτατον ἐποίησε, τὴν ἀτιμίαν αὐτοῦ διὰ τῆς ἀριστείας ἀποτρίβει. Ἀλλά, καὶ εἰ ὁ θεὸς διὰ τὴν ὑπόσχεσιν ἡναγκάζεται, ὅπως τοὺς Ἀχαιοὺς καταπιέξῃ καὶ τὸν Ἀγαμέμνονα ἀκαταπαίστως ἀτιμάξῃ, ὁ ποιητὴς ὑπὸ ἐθνικῆς φιλοτιμίας ἀγόμενος, οὐκ ἠδύνατο τοῦτο ποιῆσαι. Πρὸς δὲ τὴν ἐρώτησιν, ὅτι ὁ Ἔκτωρ τὰς ἀπειλὰς αὐτοῦ οὐκ ἐξετέλεσεν, ἀποκρινόμεθα πρῶτον, ὅτι κατὰ τε τὸν Τρωικὸν μῦθον καὶ τὸ τοῦ ἔπους σχέδιον οὐκ ὤφειλεν ἐκτελέσαι καὶ δεύτερον διὰ τὸν οἶκτον τοῦ Διὸς οὐκ ἠδυνήθη. Οἱ δ' ἀποροῦντες, ὅτι οἱ Τρῶες οὐκ ἐπεχείρη-

1) Κεφ. XVIII. 2) Die Homerische Kritik von Wolf bis Grote σελ. 38.

σαν, ὅπως ἐν πολιορκίᾳ τοὺς Ἀχαιοὺς καθεύρωσι, μᾶλλον στρατηγηματικὸν νοῦν ἐπιδεικνύουσιν, ἢ ἀρχαίους μύθους κρίνουσιν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἱκανὰ ἔστωσαν, ὅπως δείξωσι τὴν ἀξίαν τῶν αἰτίων, δι' ἃ ὁ μέγας κριτικὸς τὸ ἔπος εἰς ἄσματα κατέταμεν.

Μέχρι τοῦδε τὴν πλοκὴν τῶν μύθων ἑκατέρων τῶν ἐπῶν ἐξετάσαντες τὴν ἐνότητα αὐτῶν ἐδείξαμεν. Ἐπειδὴ δὲ τὴν πλοκὴν τῶν μύθων διέρχονται μίτοι περὶ τῆς ἀρχικῆς τῶν ἐπῶν ἐνότητος μαρτυροῦντες, ἡ τούτων ἐξετασις σπονδαία φαίνεται. Τοιοῦτοι μίτοι θεωροῦνται τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων ἐκεῖνοι, οἵτινες διὰ πάντων ἢ διὰ τῶν πλείστων μερῶν τοῦ ἔπους διέρχονται, ἢ γλῶσσα, τὸ μέτρον, ὁ τόπος, ὁ χρόνος καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐξετασις πάντων τούτων ἐστὶν ἔργον οὐ μικρόν, ἐξετάζομεν μόνον τὸν τόπον καὶ τὸν χρόνον, εἰς ᾧ ὁ ποιητὴς μᾶλλον ὤφειλε προσέχειν τὸν νοῦν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Περὶ τῆς ἐνότητος τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἐξαγομένης ἐκ τῆς τοπογραφικῆς συμφωνίας.

Ἄλλοι μὲν θαυμάζουσιν, ὅτι ὁ ποιητὴς ἄνευ γραφῆς ἠδύνατο ὑποτυπῶσαι καὶ διατηρῆσαι ἐν τῇ μνήμῃ αὐτοῦ ὁλόκληρον Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσειαν, ἡμεῖς ὅμως θαυμάζομεν, ὅτι οἱ περὶ τὸν Πεισίστρατον ἠδυνήθησαν, ἵνα αὐτοτελῇ ἄσματα εἰς τοπογραφικὴν ἀρμονίαν καὶ χρονολογικὴν σειρὰν ὑποβάλωσιν. Εἰ μὴ οὗτοι νέους μύθους ἐδημιούργουν καὶ νέα ἄσματα ἐποίουν, τὸ ἔργον ἦν οὐχὶ δυσχερές, ἀλλὰ φύσει ἀδύνατον. Διότι τοῖς ἀοιδοῖς τῶν Μυκηνῶν, τῆς Σπάρτης, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῶν ἄλλων ἐλληνικῶν χωρῶν τὰ Τρωϊκὰ πεδία μετὰ τοῦ Σιμόεντος καὶ Σκαμάνδρον, τὰ Πέργαμα τῆς Τροίας καὶ τὰ ἀνάκτορα τοῦ Παριάμον παριστάντο ὡς αἱ χῶραι, οἱ ποταμοὶ καὶ τὰ ἀνάκτορα τῶν

ἡγεμόνων, παρ' οἷς ἦδον. Κατὰ τὴν διάφορον δὲ ταύτην τοπογραφικὴν παράστασιν ὄφειλον ποιῆσαι καὶ τὰ ἄσματα αὐτῶν. Διότι, εἰ μὴ οὕτως οἱ ἀοιδοὶ ἐποίουν, ὄφειλον ἢ ἔχειν ὑπ' ὄψιν τοπογραφικοὺς χάρτας, ἢ πάντες, περὶ ὧν ὁ ποιητὴς λέγει, αὐτοδίδακτος δ' εἰμί, θεὸς δέ μοι ἐν φρεσὶν οὔμας παντοίας ἐνέφυσεν, δίκην νεωτέρων περιηγητῶν μεταβῆναι εἰς τὰ Τρωικὰ πεδία πρὸς τοπογραφικὰς παρατηρήσεις, ὅπερ περὶ ἐκείνης τῆς ἐποχῆς οὐ δύναται νοηθῆναι. Εἰ λοιπὸν τὰ δημοτικὰ ἄσματα ὄφειλον εἶναι περιγραφαὶ πασῶν τῶν χωρῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ πάντων τῶν ἀνακτόρων τῶν ἡγεμόνων, παρ' οἷς οἱ ἀοιδοὶ ἦδον, πῶς ἡδύναντο οἱ περὶ τὸν Πεισίστρατον τοιαῦτα ἄσματα συντιῆσαι; Ἡ ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἐπέσι τοπογραφικὴ συμφωνία οὐ δύναται ἀποδοθῆναι τοῖς μύθοις. Διότι καὶ οὗτοι ὑπὸ πολλῶν ἐποιήθησαν καί, εἰ ὕφ' ἐνὸς μὲν ἐποιήθησαν, ὑπὸ πολλῶν δὲ εἰς δημοτικὰ ἄσματα μετεμορφώθησαν, τὸ ζήτημα μένει τὸ αὐτό. Ἄρα ὑπολείπεται μόνῃ ἢ ὑπόθεσις (τοῖς περὶ τὸν Wolf δηλαδή), ὅτι οἱ περὶ τὸν Πεισίστρατον ἀπέταμον καὶ μετέβαλον πάντα τὰ μέρη, ἐν οἷς μυσία τόπον ἐγένετο. Ἄλλ', εἰ οὗτοι τοσαύτας καὶ τοιαύτας μεταβολὰς ἐπεχείρουν, οὔτε διεσκεύαζον, οὔτε συνέτηκον δημοτικὰ ἄσματα, ἀλλ' ἐδημιουργοῦν νέα, ἅπερ ἥρμοζον ὀνομάζεσθαι Ὀνομακρίτεια, Πεισιστράτεια ἢ οὕτω πως.

Ἀνάλογα πρὸς τὰ περὶ Ἰλιάδος εἰρημένα ἰσχύουνσι καὶ περὶ τῆς Ὀδυσσεΐας. Διότι ἕκαστος ναῦτης, ἕκαστος πλανηθεὶς ἀοιδὸς ἢ μυθοποιὸς ἀκουσίως ἐαυτὸν πρὸς τὸν Ὀδυσσεῖα παραβάλλων ἐν τῇ φαντασίᾳ αὐτοῦ ἐνόμιζε τὸν ἥρωα διαπλεύσαντα πελάγη, ὅσα καὶ αὐτός, ὡς δὴ ἐν τοῖς μεθ' Ὀμηρον μύθοις ὄντως ὁρῶμεν. Εἰ δ' οἱ περὶ τὸν Πεισίστρατον δημοτικὰ ἄσματα παρελάμβανον, ὄφειλον εὗρεῖν ἐν αὐτοῖς τοσαύτας πλάνας καὶ οὕτως ἀπ' ἀλλήλων ἀπεχούσας καὶ οὕτω πολλαχόσε διενθινομέας, ὅποσες Ἑλληνες ναῦται πρὸ τοῦ τυράννου ἐπλανήθησαν. Ἄλλ', ἐν ᾧ δημοτικὰ ἄσματα τοιαύτας διαφορὰς ὄφειλον περιέχειν, τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἐπιδεικνύουσιν ἀκριβεσιάντην τοπογραφι-

κὴν συμφωνίαν, ὡς γίνεται δῆλον ἔκ τε τῆς ἐπομένης περιγραφῆς καὶ τῆς ἀναιρέσεως τῶν δεικνυομένων ἀσυμφωνιῶν.

Ἡ Τροία ἀπὸ τῶν ὁρέων μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου ἐκτεινομένη ἦν εὐρεῖα¹⁾ καὶ πρὸς γεωργίαν ἐπιτηδεῖα, ὡς δεικνύουσι τὰ ἐπίθεται ἐριβῶλαξ καὶ ἐρίβωλος²⁾. Ἐν δὲ τῷ μέσῳ ἔκειτο ἡ πόλις Ἰλιος, ὑπὲρ ἣν ὑψοῦτο ἡ ἱερὴ Πέργαμος³⁾. Ἐπὶ δὲ τῆς Περγάμου ὠκοδόμηντο ναοὶ τοῦ Διὸς⁴⁾, τοῦ Ἀπολλωνοῦ⁵⁾ καὶ τῆς Ἀθηνᾶς. Ἐνταῦθα ἦσαν τὰ τοῦ Πριάμου καὶ τὰ τῶν Πριαμίδων ἀνάκτορα, πρὸ ὧν ἔκειτο ἡ ἀγορὰ τῶν Τρώων⁶⁾. Πρὸς δυσμὰς δὲ τῆς Τροίας ὑψοῦτο ἡ πολυπύδαξ, ὑλήεσσα, μήτηρ θηρῶν, πολύπτυχος καὶ ὑψηλὴ Ἰδη, ἐφ' ἧς καθήμενος ὁ πατὴρ θεῶν τε ἀνδρῶν τε τὰς τῶν Ἀχαιῶν πρὸς τοὺς Τρῶας μάχας ἐθεᾶτο. Ἐν δὲ ταῖς πολυαριθμοῖς τοῦ ὄρους κορυφαῖς ἐξεῖχε τὸ Γάργαρον, ἐφ' οὗ τέμενος καὶ θυήεις βωμὸς τῷ Διὶ ἀφιέρωτο⁷⁾. Ἐντεῦθεν ἐξετείνετο σειρὰ ὁρέων μέχρι Τενέδου καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ὅπου τὸ ἀκρωτήριον Λεκτὸν⁸⁾ ἐσχηματίζετο. Ἐκ τῶν ὁρέων τῆς Ἰδης κατέρρεον εἰς τὴν θάλασσαν ὁ Ῥῆσος, ὁ Ἐπτάπορος, ὁ Κάρησος, ὁ Ῥοδίος, ὁ Γράνικος, ὁ Αἰσηπος, ὁ Σκάμανδρος καὶ ὁ Σιμόεις, ὧν οἱ τελευταῖοι δύο ἦσαν οἱ ἐπιφανέστεροι⁹⁾. Ἐκ δὲ τοῦ Σκαμάνδρου ἐξέρρεον δύο πηγαί, ὧν ἡ μὲν εἶχε ψυχρότατον, ἡ δὲ θερμότατον ὕδωρ¹⁰⁾. Ὁ ποταμὸς οὗτος οὐ πόρρω τῆς πόλεως μετὰ τοῦ Σιμόεντος ἐνούμενος εἰς τὴν θάλασσαν ἐξέρρεεν¹¹⁾. Αἱ τῶν ποταμῶν ὄχθαι ἐκαλύπτοντο ὑπὸ λίθων, πετεσῶν, μυρικῶν, λωτοῦ, θρύου καὶ κυπεύρου¹²⁾. Ἐν δὲ τῷ πεδίῳ, ἐφ' οὗ αἱ μάχαι, ὑπῆρχε φηγὸς¹³⁾ καὶ συκῇ¹⁴⁾. Ἐν αὐτῷ ἦσαν τρία μνημεῖα τῆς Μηρίνης ἢ Βατείας, τοῦ Ἰλου καὶ τοῦ Αἰσυνίου.

1) Ἰλιάδ. Ν 433. 2) Ἰλιάδ. Γ 74, 257. Ζ 315. Ι 329. Σ 67. 3) Ἰλιάδ. Α 508. Η 21. Ζ 88, 257, 297, 317. Χ 383. Ω 700. 4) Ἰλιάδ. Ζ 257. Χ 172. 5) Ἰλιάδ. Ε 446, 512. Η 83. 6) Ἰλιάδ. Ζ 242. 7) Ἰλιάδ. Θ 48. Ξ 352, 292. Ο 152. Π 604. Χ 170. 8) Ἰλιάδ. Ξ 284. 9) Ἰλιάδ. Μ 19. 10) Ἰλιάδ. Χ 148. 11) Ἰλιάδ. Ε 774. Φ 308. 12) Ἰλιάδ. Φ 18, 242, 338, 350, καὶ 602. 13) Ἰλιάδ. Ζ 237. Ι 357. Α 170. 14) Ἰλιάδ. Ζ 433.

Παρά μὲν τῷ πρώτῳ οἱ Τρῶες ἐτάχθησαν τὴν πρώτην τῆς μάχης ἡμέραν¹⁾, ἐπὶ δὲ τοῦ τάφου τοῦ Ἴλου ἀνίδρυτο στήλη, ἣς ὀπισθεν ἐκρύβη ὁ Πάρις, ὅτε τὸν Διομήδῃ ἔτρωσεν²⁾, ὁ δὲ τύμβος τοῦ Αἰσυνήτου ἦν οὕτως ὑψηλός, ὥστε οἱ Τρῶες ἐπὶ τούτου ἀναβαίνοντες κατεσκόπουν τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀχαιῶν³⁾. Ἄλλη σκοπιὰ ἦν παρὰ τῷ ἐρινεῳ⁴⁾. Πρὸς δὲ τῇ θαλάσῃ ἀριστερόθεν μὲν τὸ τεῖχος τοῦ Ἡρακλέους⁵⁾, ἐτέρωθεν δ' ὑψωμά τι Καλλικολώνη ὀνομαζομενον⁶⁾. Ἐν δὲ τῷ μέσῳ τῶν δύο τούτων ὑψωμάτων τὸ στρατόπεδον καὶ αἱ νῆες τῶν Ἀχαιῶν ἔκειντο.

Οὕτω διὰ βραχυτάτων περιεγράψαμεν τὸ Τρωικὸν πεδῖον, ἐφ' οὗ τὰ ἐν τῇ Ἰλιάδι διαπράττονται. Ἐκαστος δὲ παρατηρεῖ, ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν εἰρημένων σημείων καθ' ὅλον τὸ ἔπος διερχονται. Ἡ δὲ τοιαύτη συμφωνία οὐ δύναται ἄλλως ἐξηγηθῆναι, ἢ διὰ τῆς ὑποθέσεως ἐνὸς ποιητοῦ. Οἱ τοπογραφικῶς τὴν Ἰλιάδα ἐξετάσαντες εὐρίσκουσι μὲν ἀσυμφωνίας τινάς, ἀλλ' αὐταί, ὡς νομίζομεν, ἐκ παρανοήσεως τοῦ ἔπους ἀπορρέουσιν. Ἰδωμεν.

Πρῶτον ὁ Spohn⁷⁾ καὶ εἴτα πολλοὶ ἄλλοι, ἐν οἷς καὶ ὁ σοφὸς Geppert⁸⁾, ἀκριβέστατα τὸ ζήτημα τοῦτο ἡρεύνησαν. Ὁ τελευταῖος εὐρίσκει ἄηθές τι ἐν τῇ πέμπτῃ ῥαψωδίᾳ· διότι ὁ Ὅμηρος λέγει, ὅτι ὁ ὑπὸ Ἀντιλόχου φονευθεὶς Μύδων κείται ἐπὶ βαθείας κόνεως,

κύμβαχος ἐν κονίῃσιν ἐπὶ βρεχμὸν τε καὶ ὤμοις,
 δηθὰ μάλ' ἐστίκει — τύχε γάρ ῥ' ἀμάθοις βαθείης —
 ὄφρ' ἔπλω πλῆξαντε χαμαὶ βάλον ἐν κονίῃσιν⁹⁾.

διότι κατ' αὐτὸν ὁ ποιητὴς τὴν ὅλην χώραν ὀνομάζει ἐριβώλακα καὶ ἄλλως ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης μόνον περὶ κόνεως, οὐδέποτε δὲ περὶ βαθείας ψάμμου ὁ λόγος ἐστίν. Ἡ ψάμμος ῥεῖποτε μόνον παρὰ τῇ ἀκτῇ τῆς θαλάσσης καὶ παρὰ τῷ Ξάνθῳ μνημονεύεται καὶ οὐδόλως φαίνεται πα-

1) Ἰλιάδ. B 811. 2) Ἰλιάδ. A 371. 3) Ἰλιάδ. B 793. 4) Ἰλιάδ. X 145. 5) Ἰλιάδ. Y 145. 6) Ἀντίθι 53 καὶ 151. 7) De agro Trojan. in carm. Hom. descript. Lips. 1814. 8) Ueber den Ursprung der Homerischen Gesänge I, 394 καὶ ἐξῆς. 9) Ἰλιάδ. E 587.

ράδοξον, ὅτι ἐκεῖ αὕτη ὑπάρχει¹⁾). Ἄλλ' ὁ ποιητὴς οὐ νοεῖ ψάμμον, ἀλλὰ κόνιν, ὡς οἱ ἀρχαῖοι ἤδη παρετήρησαν. Ὁ μὲν Εὐστάθιος λέγει „ἐνταῦθα δὲ ὄρα καὶ ὡς οὐ ταῦτόν ψάμαθον εἶπειν καὶ ἄμαθον, ἀλλὰ ψάματος μὲν ἐστὶν ἡ καὶ ψάμμος (Ὀδυσσ. Μ 243), ἄμαθος δὲ κόνεώς τι φαίνεται εἶδος“, τῶν ἀρχαίων δὲ τις Σχολιαστῶν εὐφυνῶς ἐσημείωσεν „ἄνδρας μὲν κτείνουσι, πόλιν δὲ τε πῦρ ἄμαθύνει] ὅτι ἄμαθον ποιεῖ· οὕτω δὲ λέγει τὴν πεδιάσιμον κόνιν. Ὁ δὲ Αἰσχύλος ἐπὶ τοῦ διαφθεῖρειν ψιλῶς τέταξε, περὶ τοῦ Ἀκταίωνος λέγων „κύνες διημάθνον ἄνδρα δεσπότην“³⁾). Ἀλλὰ, καὶ εἰ ἡ ἄμαθος ἐσήμαινε ψάμμον, πάλιν τὸ χωρίον τοῦτο τὴν ταυτότητα τοῦ ποιητοῦ μαρτυρεῖ. Διότι οὗτος γινώσκων, ὅτι οὐδαμοῦ ἐμνήσθη ψάμμου ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης κειμένης, εἶπεν ἐν παρενθέσει τύχε γάρ ρ' ἁμάθοιο βαθείης. Τελευταῖον οὐχ εὐρίσκομεν παρὰ φύσιν, ὅτι ἐν τῷ Τρωικῷ πεδίῳ ὑπάρχει ψάμμος. Διότι καὶ οἱ ποταμοὶ τῆς αὐτῶν κοίτης ἐξερχόμενοι⁴⁾ πολλαχοῦ τῆς ἐριβώλακος γῆς ἐπέχουν ψάμμον καὶ ἐκ τῆς πλημμύρας τῆς θαλάσσης⁵⁾ τὸ αὐτὸ ἐγίνετο.

Εἴτα ὁ σοφὸς Geppert⁶⁾ ἀπορεῖ, ὅτι ἐπὶ τοῦ Τρωικοῦ πεδίου δονάκων καὶ μυρτίκης μνεῖα γίνεται⁷⁾, ἅπερ κατ' αὐτὸν οὐκ ἦσαν πόρρω τῶν νηῶν. Πρῶτον νομίζομεν, ὅτι ἐν πεδίῳ ὑπὸ πολλῶν, ὡς εἴρηται, ποταμῶν διασχιζομένων πανταχοῦ ἡδύναντο εὑρεθῆναι τοιαῦτα φυτά. Εἴτα οὐκ ἔστι δῆλον, ὅτι τὰ ἐνταῦθα μνημονευόμενα πόρρω τῶν ποταμῶν ὑπάρχουσιν. Διότι παρὰ τούτοις ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ Διομήδης τῷ Δόλῳ ἐντυγχάνουσιν. Ἀμφιβάλλομεν δ', εἰ ποτε ἄλλοι κατάσκοποι ἐν τοιαύτῃ χώρᾳ εὐρίσκομενοι προὔτιμυσαν κατασκοπῆσαι τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον μᾶλλον δι' ἐπιφανοῦς χώρου, ἢ διὰ ἀνωμάλου παραποτα-

1) *Αὐτόθι* σελ. 397 „Dies ist kaum glaublich, da Homer die ganze Landschaft mit dem Beiworte ἐριβῶλαξ bezeichnet und auch sonst nur vom Staube, niemals von tiefem Sande auf dem Schlachtfelde die Rede ist...“ 2) *Σελ.* 584. 3) *Εἰς Ἰλιάδ.* I 593 *Παράβαλ.* Lehrs, *De Aristarch. stud. Homer.* σελ. 123 καὶ 124. 4) *Ἰλιάδ.* Φ 318. 5) *Ἰλιάδ.* Θ 458. 6) *Αὐτόθι.* 7) *Ἰλιάδ.* Κ 467.

μίου ἐδάφους. Ἀλλά, καὶ εἰ ἄλλοι τὸ πρῶτον, ὁ Δόλων καὶ ὁ δολόμητις Ὀδυσσεὺς εἶχον τοσοῦτον νοῦν, ἵνα τὸ δεύτερον προτιμήσωσιν. Περί γε τοῦ Ὀδυσσεύς ἔχομεν ἱκανὴν ἐγγύησιν. Διότι ὁμοίαν τινὰ ἐκδρομὴν δι' ἔλους καὶ δονάκων ἐποίησεν¹⁾. Τελευταῖον αὐτὸς ὁ Ὅμηρος μαρτυρεῖ, ὅτι ἐπὶ τοῦ Τρωικοῦ πεδίου ἱπῆρχον ῥωπήια πυνκνά²⁾.

Ἐπειδὴ δ' ὁ Ὅμηρος ἐν τρισὶ μόνον τῆς Ἰλιάδος χωρίοις³⁾ μέμνηται ὑψώματός τινος, ὁ σοφὸς Geppert⁴⁾ νομίζει, ὅτι ὁ ποιητὴς τῆς 10ης, ὁ τῆς 11ης καὶ ὁ τῆς 19ης ῥαψωδίας ἔχουσι διάφορον τοῦ Τρωικοῦ πεδίου παράστασιν. Ὅμιλοῦσι περὶ θρωσμοῦ πεδίοιο ὡς περὶ γνωστοῦ πράγματος. Τὸ ὑψωμα τοῦτο εὔρηται τὸ πρῶτον ἐν τῇ δεκάτῃ ῥαψωδίᾳ ἐκεῖ, ἔνθα ὁ Νέστωρ ἐγείρων ἐκ τοῦ ὕπνου τὸν Διομήδη λέγει

Οὐκ αἶτες, ὡς Τρῶες ἐπὶ θρωσμοῦ πεδίοιο.]

Πρὸ τοῦ ὕπνου ὁ ἦρως εἶδεν, ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἐπὶ θρωσμοῦ πεδίοιο ἐστρατοπέδευσαν. Εἰ δ' ὁ Νέστωρ νῦν ἐπεχείρει ὡς περὶ ἀγνώστου περιγραφὴν, ὁ κριτικὸς ἦν ἔτοιμος, ὅπως εἶπη, ὅτι ὁ κοιμώμενος ἦρως ἐν τῇ προτεραίᾳ οὐκ ἦν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Ἀχαιῶν καὶ διὰ τοῦτο τῆς περιγραφῆς τοῦ γέροντος ἐδεῖτο. Πρὸς δὲ ὁ ὁμηρικὸς ἀκροατὴς καὶ ἐξ ἄλλης τοῦ ποιητοῦ φράσεως τὸν θρωσμόν πεδίοιο γινώσκει. Μέμνηται ἴσως ὁ σοφὸς Geppert, ὅτι οἱ Τρῶες τὴν προτεραίαν συνῆλθον ἐν τόπῳ καθαρῷ, ὅθι δὴ νεκρῶν διεφαίνετο χῶρος⁵⁾. Νομίζομεν δ', ὅτι μόνον ἐκ θρωσμοῦ πεδίοιο ὁ χῶρος τῶν νεκρῶν φαίνεται, οὐχὶ δὲ καὶ ἐκ χθαμαλῆς κοιλάδος. Ἀλλ', εἰ ὁ ποιητὴς ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ ὥφειλεν εἰπεῖν περὶ τοῦ θρωσμοῦ πεδίοιο ὡς περὶ γνωστοῦ πράγματος, διὰ μείζονα λόγον ἐν τοῖς δυοῖν ἄλλοις τὸ αὐτὸ ὥφειλε πράττειν. Διὰ τοῦτο ὁμολογοῦμεν μεγάλην χάριν τῷ σοφῷ Geppert, ὅτι διὰ τῆς παρατηρήσεως ταύτης παρέσχεν ἡμῖν ἀφορμὴν,

• 1) Ὀδυσσ. Ξ 474. 2) Ἰλιάδ. Ψ 122. 3) Ἰλιάδ. Κ 160. Α 56 καὶ Υ 3.

4) Αὐτόθι. 5) Ἰλιάδ. Θ 491.

ὅπως τὴν 10ην ῥαψωδίαν τοπογραφικῶς οὐ μόνον μετὰ τῆς 8ης, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς 11ης καὶ τῆς 19ης συνδεδεμένην ἰδωμεν. Πρὸς τούτοις ὁ σοφὸς ἀνὴρ παρατηρεῖ, ὅτι τῆς Θύμβρης μόνον ἐν τῇ 10ῃ ῥαψωδίᾳ μνεία γίνεται¹⁾. Ἀλλὰ περὶ ταύτης ὁμιλεῖ ὁ Δόλων τῷ Ὀδυσσεῖ²⁾. Οὗτος δ' οὐ δύναται περιγράψαι ταύτην τῷ ἥρωι πολλὰ ἔτη ἐν τῷ Τρωικῷ πεδίῳ μένοντι καί, ποῦ ἡ Θύμβρη κεῖται, γινώσκοντι. Μνημονεύεται μὲν αὕτη μόνον ἅπαξ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου, ἀλλ' ἕκαστος ποιητῆς καὶ συγγραφεὺς ἔχει ἅπαξ λεγόμενα. Πρὸς πᾶσι τούτοις ὁ τόπος οὗτος ὑπῆρχεν ἐν τῇ Τροίᾳ. Διότι ὁ Ὀμηρος γινώσκει ἄνδρα Θυμβραῖον³⁾, ὃν ἐφρόνευσεν ὁ Διομήδης.

Ὁ σοφὸς Geppert⁴⁾ εὗρίσκει καὶ ἄλλας ἀντιφάσεις προδήλως, ὡς νομίζει, ἐλεγχούσας τὴν τοπογραφικὴν ἄγνοιαν τῶν μιμητῶν. Ὁ Ὀμηρος ἐν τῇ 24ῃ ῥαψωδίᾳ λέγει, ὅτι ἡ Κασσάνδρα Πέργαμον εἰσαναβᾶσα⁵⁾ τὸ πτώμα τοῦ Εκτορος φερόμενον πρῶτῃ εἶδεν. Ἐκ τῆς φράσεως ταύτης ὁρμώμενος ὁ κριτικὸς νομίζει, ὅτι ὁ ποιητῆς ταύτης ἐπὶ τῆς Περγᾶμον μόνον τὴν κατοικίαν τῶν Θεῶν τίθησιν, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν τοῦ Πριάμου καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ, ὡς ὁ Ὀμηρος. Ἀλλ' ἐν τῇ αὐτῇ ῥαψωδίᾳ περὶ τοῦ Πριάμου καταβαίνοντος εἰς τὸ ἄστυ ὁ ποιητῆς λέγει, τοὺς ὁ γέροντες ἐφέπων μᾶστιγι κέλευεν καρπαλίμως κατὰ ἄστυ⁶⁾. Ἐκ τῆς φράσεως δὲ ταύτης δῆλον γίνεται, ὅτι ὁ ἀναξ οἰκεῖ οὐχὶ ἐν τῇ πόλει, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως. Λοιπὸν ὁ αὐτὸς ποιητῆς διὰ τῆς φράσεως Πέργαμον εἰσαναβᾶσα οὐ δύναται νοεῖν, ὅ,τι ὁ κριτικὸς λέγει. Διὰ τοῦτο νομίζομεν, ὅτι ἡ Κασσάνδρα μετὰ τῶν συγγενῶν λίαν πρῶτῃ ἦν παρὰ ταῖς πύλαις τῆς πόλεως, ὡς ἐν ὁμοίαις περιστάσεσιν ἐγίνετο⁷⁾. Ἐπειδὴ δ' οὗτοι οὐδὲν περὶ τοῦ γέροντος ἐμάνθανον, ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ τὴν Πέργαμον εἰσαναβᾶσα φίλον πατέρ' εἰσενόησεν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἂν μὴ

1) Αὐτόθι σελ. 398. 2) Ἰλιάδ. Κ 438. 3) Ἰλιάδ. Α 320. 4) Αὐτόθι σελ. 398. 5) Ἰλιάδ. Ω 700. 6) Αὐτόθι 326. 7) Ἰλιάδ. Ζ 237. X 25 καὶ 405.

ὑποτεθῇ, πάλιν ὁ ποιητὴς οὐκ ἀντιφάσκει. Διότι κεῖνται μὲν τὰ ἀνάκτορα τοῦ Πριάμου καὶ τῶν Πριαμιδῶν ἐπὶ τῆς Περγᾶμον, ἀλλ' αὕτη ἔχει ὑψηλότερα καὶ χθαμαλότερα μέρη. Ὁ Πριάμος μετὰ τῶν παίδων αὐτοῦ οἰκεῖ Ἴλιον ἐν πόλει ἄκρῃ, ὁ δὲ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, οὗ ἱέρεια ἡ ἡρώϊς ἦν, κεῖται Περγᾶμω ἄκρῃ¹⁾. Λοιπὸν ἡ Κασσάνδρα ἀνέβη ἐπὶ ὑψηλοτέρας κορυφῆς τῆς Περγᾶμον.

Ὁ αὐτὸς κριτικὸς²⁾ εὐρίσκει ἀντίφασιν ἐν τῇ 11η ῥαψωδίᾳ. Διότι λέγει, ὅτι ὁ τῆς ἀριστείας τοῦ Ἀγαμέμνονος ποιητὴς τὸν ἔρινεόν, ὅστις κατὰ τὸν Ὅμηρον παρὰ ταῖς Σκαιαῖς πύλαις κεῖται, ἐν τῷ μέσῳ τῆς πεδιάδος τίθησιν. Ἀλλ' ἴδωμεν τὸ χωρίον, ἐν ᾧ ἡ ἀντίφασις·

Οἱ δὲ παρ' Ἴλου σῆμα παλαιοῦ Ἀαρδανίδαο,
μέσσον καὶ πεδίον, παρ' ἔρινεόν ἐσσεύοντο
ἔμμενοι πόλιος³⁾.

Ὁ ποιητὴς λέγει, ὅτι οἱ Τρῶες ὠρμῶντο πρὸς τὸ σῆμα τοῦ Ἴλου, εἴτα πρὸς τὸ μέσον τῆς πεδιάδος καὶ τελευταῖον πρὸς τὸν ἔρινεόν. Ἄν λοιπὸν κατὰ τὴν σειρὰν τῶν λέξεων τὴν διεύθυνσιν τῆς φυγῆς τῶν Τρώων, ὡς δεῖ, δεχθῶμεν, ὁ ἔρινεός οὐχὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πεδίου, ἀλλ' οὐ πόρρω τῆς πόλεως κεῖται. Πόσον δὲ οὗτος ἀπέειχε τοῦ φρουρίου, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων χωρίων, ὧν μνημονεύει⁴⁾ ὁ κριτικὸς, οὐ γίνε-
ται δῆλον.

Πρὸς τούτοις ὁ σοφὸς Geppert⁵⁾ νομίζει, ὅτι ὁ τὴν 13ην ῥαψωδίαν ποιήσας τὰς ναῦς τοῦ Αἴαντος τίθησιν ἐν τῷ μέσῳ, ὅπου ἦσαν αἱ τοῦ Ὀδυσσεύς. Τοῦτο δ' ἐξάγει ἐκ τῆς φράσεως, νηυσὶ μὲν ἐν μέσσησιν ἀμύνειν εἰσὶ καὶ ἄλλοι, Αἴαντές τε δ' ὡς Τεῦκρος θ', ὃς ἀριστος Ἀχαιῶν⁶⁾. Ταῦτα ὁμῶς λέγει ὁ Ἰδομενεύς, ὅστις τρέπεται ἐπ' ἀριστερὰ οὐχ, ὅτι αἱ ἴδιαι νῆες ἔκειντο, ἀλλ' ὅτι ὀλίγοι ὑπέρμαχοι τῶν νηῶν ἦσαν⁷⁾. Διότι τῶν Τρώων εἰς τὸ στρατόπεδον εἰσβαλόντων ἕκαστος οὐκ ἐφρου-

1) Ἰλιάδ. Ε 446 καὶ 460. 2) Αὐτόθι σελ. 398. 3) Ἰλιάδ. Α 166.
4) Ἰλιάδ. Ζ 433 καὶ Χ 145. 5) Αὐτόθι σελ. 398 καὶ 399. 6) Ἰλιάδ. Ν 312.
7) Αὐτόθι 312 καὶ 327.

ρει τὰς ἰδίας ναῦς, ἀλλ' ἔτρεχεν ἐκείσε, ἔνθα μεῖζων ὁ κίνδυνος. Ἄλλως ἐαυτὸν τε καὶ τοὺς συμμάχους τοῖς πολεμίοις προὔδιδεν. Διὰ ταῦτα ὁ Μηριόνης λέγει, Δευκαλίδη, πῇ τ' ἄρ' μέμονας καταδῦναι ὄμιλον; ἢ ἐπὶ δεξιόφιν παντὸς στρατοῦ, ἢ ἀνὰ μέσσους, ἢ ἐπ' ἀριστερόφιν;¹⁾ Ἀλλά, καὶ εἰ πάντες οἱ ἄλλοι ἥρωες μόνον τὰς ἰδίας ναῦς ἐφρούρουν, ὁ Τελαμώνιος Αἴας, ὁ τὸν ἐμπρησμὸν πασῶν τῶν νηῶν κωλύων, οὐκ ἡδύνατο τοῦτο ποιῆσαι, ὥς καὶ ἐξ ὕλου τούτου τοῦ μέρους τῆς Ἰλιάδος δῆλον γίνεται καὶ διαρρήδην ὁ ποιητὴς λέγει, Ἄμφοτέρω δ' Αἴαντε κελευτιόωντ' ἐπὶ πύργων πάντοσε φοιτήτην²⁾.

Τελευταῖον ὁ κριτικὸς νομίζει, ὅτι ὁ ποιητὴς τῆς 23ης ῥαψωδίας οὐ γινώσκει τὴν τοπογραφίαν τῶν ἄλλων ῥαψωδιῶν· διότι τίθησι τοὺς ἀγῶνας περὶ τὸν τάφον τοῦ Πατρόκλου, ὥσεί μὴ τάφρος καὶ τείχη ὑπῆρχον. Ἐν ᾧ κατὰ τὴν περιγραφὴν αὐτοῦ πρὸ τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἀχαιῶν ἔκειτο μόνον μία εὐρεῖα πεδιάς, ἣτις ἦν οὕτω μεγάλη, ὥστε ὥφειλέ τις ἀναβῆναι ἐπὶ ὑψώματος, ὅπως τὸ ἐπὶ τοῦ σταδίου ἄρμα τοῦ Εὐμήλου ἴδῃ, ὅμως³⁾ ταῖς νανσὶν οὕτως ἐγγύς, ὥστε ἡδύνατό τις περιστρεφὰν ἀπὸ τοῦ ἱστοῦ δεδεμένην τοξεῦσαι. Οὕτω δὲ σφόδρα νομίζει ὁ σοφὸς ἀνὴρ, ὅτι ὁ ποιητὴς ταύτης τῆς ῥαψωδίας τὴν τοπογραφίαν τοῦ Τρωικοῦ πεδίου ἀγνοεῖ, ὥστε λέγει, ὅτι μόλις μνείας δεῖται. Ἀλλ' ὁ κριτικὸς οὕτω σφόδρα τὸν Ὅμηρον παρενόησεν, ὥστε νομίζομεν, ὅτι οὐ σπουδάζοντα ἀναιροῦμεν. Ἐτελοῦντο μὲν οἱ ἀγῶνες παρὰ τῷ τάφῳ τοῦ Πατρόκλου⁴⁾ καὶ ὑπῆρχον τείχη καὶ τάφρος, ἀλλ' ἡ τοῦ στρατοπέδου περιοχὴ οὕτως εὐρεῖα ἦν, ὥστε καὶ ὁ στρατὸς τῶν Ἀχαιῶν καὶ ὁ τῶν Τρώων ὁμοῦ ἐχώρουν καὶ μάχαι ἐν αὐτῇ ἐγίνοντο. Ἐν

1) *Αὐτόθι* 307. 2) *Ἰλιάδ.* M 266. 3) *Αὐτόθι* σελ. 399 „Nach seiner Beschreibung befand sich vor dem Lager der Griechen nur eine weit ausgedehnte Ebene, so gross, dass man auf eine Anhöhe steigen musste, um zu gewahren, dass Eumelus seinen Wagen auf der Rennbahn entzweibrach, und dennoch den Schiffen so nahe, dass man eine Taube von einem Schiffsmast herabschiessen konnte.“ 4) *Ἰλιάδ.* Y 258.

χώρῳ δέ, ἐν ᾧ δύο πολυαρίθμων στρατῶν κινήσεις ἐγίνοντο, ἄγωνες μετὰ μείζονος εὐχερείας ἠδύναντο τελεσθῆναι. Ἐὰν ὁμως καὶ ὁ μέγας οὗτος χώρος μὴ ἱκανὸς τῷ σοφῷ Gerpert φαίνεται, τὰ τεῖχη καὶ ἡ τάφρος οὐκ ἐκώλυνον τοὺς ἀγωνιζομένους. Διότι ταῦτα οὕτως εὐρείας πύλας εἶχον, ὥστε πολλὰ ὁμοῦ ἄρματα τῶν φευγόντων εὐκόλως εἰσέρχοντο. Οὐαὶ αὐτοῖς, εἰ μήτε αἱ πύλαι εὐρύταται ἦσαν, μήτε ἡ τάφρος παρὰ ταῖς πύλαις βατή, ὅτε ὑπὸ τῶν Τρώων ἐδιώκοντο! Οὕτως ὠφείλομεν ἐννοεῖν τὸ πρᾶγμα, εἰ δητῆς μαρτυρίας ἐστερούμεθα. Ἄλλ' ὁ Ὅμηρος οἶονεὶ πᾶσαν παρανόησιν προνοῶν λέγει, ἐν δ' αὐτοῖσι πύλας ἐνεποιέουν εὐ ἄραρυίας, ὅφρα δι' αὐτάων ἱππηλασίῃ ὁδὸς εἴη¹⁾. Πρὸς τούτοις ὁ κριτικὸς ἀπορεῖ, ὅτι, ἐν ᾧ οἱ ἀγωνιζόμενοι ἐν εὐρείᾳ πεδιάδι εὐρίσκοντο, ὁμως οὕτως ἐγγὺς τῶν νηῶν ἦσαν, ὥστε ἰστῷ νηὸς περιστρεφὰ προσεδέθη. Ἄλλ' ὁ σοφὸς ἀνὴρ παρανοεῖ τὴν ὁμηρικὴν φράσιν, ἰστὸν δ' ἔστησεν νηὸς κυανοπρόρροιο, τηλοῦ ἐπὶ ψαμάθοις, ἐκ δὲ τρήρωνα πέλειαν²⁾, τὸν ἰστὸν ὡς μέρος τῆς νηὸς ἀναπόσπαστον θεωρῶν. Ἐκάστη λέξις τῆς εἰρημένης φράσεως δείκνυσιν, ὅτι ὁ ἰστὸς ἦν περιαιρετός, ὃν ὁ ἀγωνοθέτης ἔστησε τηλοῦ ἐπὶ ψαμάθοις. Εἰ δ' ὁ ἰστὸς τῇ νηὶ συνείχετο, ὁ ποιητὴς οὔτε ἔστησεν, οὔτε τηλοῦ, οὔτε ἐπὶ ψαμάθοις ἠδύνατο εἰπεῖν.

Αὐταὶ εἰσιν αἱ πολυθρύλητοι τοπογραφικαὶ ἀντιφάσεις, αἷς ὁ τε Spohn καὶ Geppert ἐν τῇ Ἰλιάδι εὔρον. Ὁ πρῶτος ἀνεκάλυψε μὲν καὶ ὀλίγας ἄλλας, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Geppert ἀναλαμβάνει τὸ ἔργον, ὅπως ταύτας ἀναιρέσῃ. Εἰ δ' αἱ ἀπὸ κοινοῦ εὐρισκόμεναι ἐλέγχονται προϊόντα παρανόησεως, ἕκαστος ἐννοεῖ, ὅτι αἱ ὑπὸ τῶν εὐρισκόντων τοιαύτας ἀντιφάσεις ἀναιρούμεναι ὑπερβαίνουσι τὰ ὅρια τοῦ γελοίου. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς τοπογραφίας τῆς Ἰλιάδος. Περὶ δὲ τῆς Ὀδυσσεΐας οὐκ ἔχομεν πᾶν ἀνάλογον. Διότι ἐκείνης μὲν αἱ τοπογραφικαὶ εἰδήσεις καὶ ἐν μικρῷ χώρῳ περιορίζονται καὶ διὰ τὴν φύσιν τοῦ πράγματος ἐκά-

1) Ἰλιάδ. Η 438. 2) Ἰλιάδ. Ψ 852.

στοτε ἐπαναλαμβάνονται, αἱ δὲ τῆς Ὀδυσσεΐας καὶ εἰς μέγαν χώρον ἐκτείνονται καὶ οὐ συχνῆς τούτων μνείας γίνεται. Εὐτυχῶς ὅμως τὰ ἐκ τῆς τοπογραφίας συμπεράσματα κυροῦσι τὴν ἐνότητα ἐκείνου τοῦ ἔπους, ὅπερ μείζονος κυρώσεως ἐδεῖτο. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ δύνανται τις εὐρεῖν ἵχνη τῆς ταυτότητος τοῦ ποιητοῦ. Ἐρίζουσι μὲν οἱ περὶ τὴν ὁμηρικὴν γεωγραφίαν ἀσχοληθέντες¹⁾ περὶ τινῶν χωρῶν, ὡς περὶ τῆς τῶν Αἰτωφάγων καὶ τῆς νήσου τῆς Καλυψοῦς, ἀλλὰ σπουδαῖος τοῦ ἔπους ἐρευνητῆς ῥαδίως παρατηρεῖ, ὅτι οὐ μόνον ὁ πλανώμενος πρὸς τὸ αὐτὸ σημεῖον σπεύδει, ἀλλὰ καὶ αἱ χώραι, εἰς ἃς ὁ ἥρωες ἐπλανήθη, οὐ δύνανται τεθῆναι ἐκτὸς τῆς διευθύνσεως τῆς πλάνης. Ἐπειδὴ λοιπὸν αἱ τοῦ Ὀδυσσεὺς πλάναι ἤτιον βεβαΐας ἀποδείξεις περὶ τῆς ἐνότητος τοῦ ἔπους περιέχουσιν, οἱ κριτικοὶ πρὸς ἀλλοίας ἐρεύνας ἐτράπησαν. Καὶ δὴ ἐξετάζουσιν, εἰ οἱ λαοὶ καὶ αἱ χώραι, ἃς ὁ τῆς Ἰλιάδος ποιητῆς γινώσκει, καὶ τῷ ποιητῇ τῶν μερῶν ἢ τοῦ ὅλου τῆς Ὀδυσσεΐας γνωστὰ ἦσαν. Ἀλλ' ἐκ τῆς λύσεως τῶν τοιούτων ζητημάτων ἐξαριτᾶται μόνον ἡ ταυτότης τοῦ ποιητοῦ τῆς Ἰλιάδος καὶ τοῦ τῆς Ὀδυσσεΐας. Εἰσέλθωμεν ὅμως καὶ εἰς τὴν ἐξέτασιν αὐτῶν.

Κατὰ τὸν σοφὸν Geppert ἡ Ἰλιάς διαφέρει τῆς Ὀδυσσεΐας κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐν ταύτῃ οὐ γίνεται λόγος ἔτι περὶ Ἄργους Πελασγικοῦ. Τοῦτο ἀληθὲς μὲν ἐστίν, ὅμως διὰ τοῦτο οὔτε τολμηρὰ συμπεράσματα ἐξάγομεν, οὔτε ἀποροῦμεν, ὡς οὐκ ἀποροῦμεν, ὅτι πλείσται τῆς τε μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος χώραι, καίπερ πολλάκις ἐν τῇ Ἰλιάδι μνημονευόμεναι, ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ οὐδόλως ὀνομάζονται. Τὸ δὲ Πελασγικὸν Ἄργος καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι αὐτῇ μόνον ἄπαξ²⁾ ὀνομάζεται. Εἰ ὁ Ὀδυσσεὺς περὶ τὴν Θεσσαλίαν ἐπλανᾶτο, ἴσως ὁ ποιητῆς τούτου ἐμμένητο

1) Klausen, Die Abenteuer des Odysseus aus Hesiod erklärt, Bonn 1834. Uschold, Geschichte d. trojanischen Krieger, Stuttg. 1836, σελ. 236. Uckert, Geographie der Griechen u. Römer τόμ. I, μέρος 2, σελ. 131 καὶ 161. Friedländer, Die Realien in der Iliade und Odyssee σελ. 40. 2) Αὐτόθι σελ. 402. 3) Ἰλιάδ. Β 681.

Ἐπειδὴ ὁμοῦς ἡ πλάνη περὶ τὰς δυτικὰς τῆς Ἑλλάδος χώρας ἐγένετο, ὁ ποιητὴς ὀνομάζει τὸ Ἰασον Ἀργος¹⁾.

Ὁ αὐτὸς ἀνὴρ παρατηρεῖ²⁾, ὅτι τὸ μὲν Ἀργος μόνον ἐν τισι τῆς Ὀδυσσεΐας χωρίοις σημαίνει τὴν Πελοπόννησον, ὡς καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι, οἱ δὲ Ἕλληνες καθ' ὅλου ὀνομάζονται μὲν Ἀργεῖοι ἰδίως ἐκεῖ, ἐνθα ὁ λόγος περὶ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, ἀλλ' Ἀργος οὐ σημαίνει τὴν Ἑλλάδα καθ' ὅλου, ὡς ἐν τῇ Ἰλιάδι. Ἡ δὲ καθ' ὅλου Ἑλλὰς ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ σημαίνεται διὰ τῆς λέξεως Ἀχαιῶα. Τὸ δὲ ὄνομα Ἀχαιοὶ ἔχει ἔτι ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ ἐντιμον σημασίαν, ὡς ἐν τῇ Ἰλιάδι, τὸ τῶν Ἀργείων ὁμοῦς οὐχ ἦντον μὲν γενικόν, ὁμοῦς ἦντον ἔξοχον σημασίαν ἔχει. Κατὰ τὸν κριτικὸν γίνεται δῆλον σαφέστατα ἐκ τούτου, ὅτι πρὸς τοῖς ἄλλοις οἱ μνηστῆρες ἐν τοῖς πρώτοις τῆς Ὀδυσσεΐας βιβλίοις αἰετοῦτε Ἀχαιοί, βασιλεῖς³⁾ καὶ ἡρώες⁴⁾ ὀνομάζονται καὶ τὰ ἀρχαῖα ἐπιθέτα καρηγομώωντες⁵⁾, δῖοι⁶⁾ καὶ χαλκοχίτωνες⁷⁾ ἔχουσιν, ἐν ᾧ οἱ Ἀργεῖοι οὐδαμοῦ τῆς Ὀδυσσεΐας διὰ κοσμητικοῦ ἐπιθέτου ἐπαινοῦνται. Κατὰ πρῶτον παρατηροῦμεν, ὅτι ὁ ποιητὴς καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι οὐκ ὀνομάζει τὴν ὅλην Ἑλλάδα μόνον διὰ τοῦ ὀνόματος Ἀργος, ἀλλὰ διὰ τοῦ Ἀργος καὶ Ἀχαιῖς⁸⁾. Πρὸς δὴλωσιν δὲ τῆς Πελοποννήσου ἢ τοῦ μείζονος αὐτῆς μέρους ὁ ποιητὴς ἐν τῇ Ἰλιάδι λέγει πᾶν Ἀργος⁹⁾. Εἴτα καὶ ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ τὸ Ἀργος ἔχει εὐρύτεραν σημασίαν. Ὁ Ἀγαμέμνων δὴ ἐν Ἄδου λέγει πρὸς τὸν Ἀχιλλέα, θεοῖς ἐπιείκελ' Ἀχιλλεῦ, ὃς θᾶνες ἐν Τροίῃ ἐκὰς Ἀργεος¹⁰⁾. Ἐν τῇ φράσει ταύτῃ οὔτε τὸ ἱππόβοτον Ἀργος τοῦ Ἀγαμέμνονος, οὔτε τὸ Πελασγικὸν (εἰ τοῦτο ἐνοεῖτο, ὥφειλεν ἔχειν τὸ ἐπιθέτον), ἀλλ' ἡ ὅλη Ἑλλὰς νοεῖται. Διότι πρὸς τοῖς ἄλλοις λέγεται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Τροίαν. Ὑποθῶμεν ὁμοῦς, ὅτι ἡ τοῦ Geppert διαίρεσις ὀρθή ἐστιν. Ἀλλ', εἰ ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ τὸ ὄνομα Ἀργεῖοι εὐρύτερην σημασίαν ἔχει,

1) Ὀδυσσ. Σ 246. 2) Αὐτόθι σελ. 402. 3) Ὀδυσσ. Α 394. 4) Αὐτόθι 272. 5) Ὀδυσσ. Β 7. 6) Ὀδυσσ. Γ 116. 7) Ὀδυσσ. Ι 496. 8) Ἰλιάδ. Γ 75. Παράβαλ. καὶ Gladstone ἐν τῇ μεταφράσει ὑπὸ Schuster, σελ. 75. 9) Ἰλιάδ. Β 108. 10) Ὀδυσσ. Ω 36.

οὐκ ἐννοοῦμεν, διὰ τί καὶ τὸ ὄνομα Ἄργος οὐκ ἔχει ἐξ ἴσου εὐρεῖαν σημασίαν. Ἀλλ' αὐθις ὑποχωρήσαντες δεχθώμεν ὁλόκληρον τὴν γνώμην τοῦ κριτικοῦ ὡς ὀρθήν. Ποῦ ἄρα γε κεῖνται τὰ αἰτία τῆς διαφορᾶς; Ἐν τῇ διαφορᾷ τοῦ ποιητοῦ ἢ ἐν ἄλλαις αἰτίαις; Νομίζομεν τὸ δεύτερον. Ἐπειδὴ ἐν τῇ Ἰλιάδι περιγράφεται πόλεμος, οὗ ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀργείων οἱ Ἀχαιοὶ μετέχουσιν, ὁ ποιητὴς ὀνομάζει αὐτοὺς διὰ τοῦ ὀνόματος τῶν ἡγεμόνων. Ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ ὅμως περιγράφεται πλάνη οὐχὶ τῶν Ἀργείων, ἀλλὰ τοῦ Ἀχαιοῦ Ὀδυσσεῶς. Ἐκεῖ δὲ τῆς Ὀδυσσεΐας, ἔνθα ὁ τῆς διηγέσεως μίτος τὸν ποιητὴν εἰς τὴν κοινὴν τῶν Ἀχαιῶν στρατείαν ἤγαγε, διὰ τοῦ ὀνόματος τῶν ἡγεμόνων αὐτοὺς ὀνομάζει. Παραδείγματος χάριν λέγει, ὅτε Ἴλιον εἰσανέβαινον Ἀργεῖοι¹⁾, πῦρ ἐν κλισίῃσι βαλόντες Ἀργεῖοι²⁾, Ἀργεῖοι Τρωῆς τε³⁾. Ἡ δὲ Πηνελόπη λύει τὴν ἀπορίαν τοῦ κριτικοῦ. Διότι αὕτη περὶ μὲν τῆς στρατείας τῶν Ἀχαιῶν ὁμιλοῦσα ὀνομάζει αὐτοὺς Ἀργεῖους, περὶ δὲ τῆς ἐπανόδου Ἀχαιοὺς. Εἰ δ' ὁ Ὅμηρος τοὺς περὶ τὸν Ὀδυσσεῆα Ἀργεῖους ὀνόμαζεν, οὐ μόνον οὐκ ἦν νοητὸς (διότι οἱ Ἀργεῖοι οὐκ ἐπλανῶντο), ἀλλὰ προὑπετίθει καὶ τὴν ἡγεμονίαν ἔτι ἐν τῇ πλάνῃ ὑπάρχονσαν, ὅπερ ἄτοπον. Καὶ αὐτὸς ὁ Geppert, εἰ ἐκάτερα τὰ ἔπη ἐποίει, οὐκ ἠδύνατο ἄλλως ἐκφρασθῆναι. Καὶ δὴ εἰ στρατεία τις ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Πρώσσων ἐγένετο, ὁ ποιητὴς ἢ ὁ ἱστορικὸς ὁ ταύτην εἰκονίζων ἠδύνατο τούτους διὰ τοῦ ὀνόματος τῶν ἡγεμόνων ὀνομάσαι. Τῆς συμμαχίας ὅμως διαλυθείσης οἱ οἴκαδε ἐπανερχόμενοι τὸ ἴδιον ὄνομα ἔχουσιν. Διὰ ταῦτα λοιπὸν τὸ ὄνομα Ἀργεῖοι ἐν τῇ Ἰλιάδι καὶ τὸ ὄνομα Ἀχαιοὶ ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ προσηκόντως ἔχουσιν. Πρὸς τούτοις ὁ κριτικὸς, ὡς εἶδομεν, ἐν μὲν τῇ Ἰλιάδι εὐρίσκει τιμητικὰ ἐπίθετα τοῖς Ἀργείοις ἀποδιδόμενα, ἐν δὲ τῇ Ὀδυσσεΐᾳ οὐχί. Ἐάν τις ἐξαιρέσῃ τὴν τελευταίαν τῆς Ἰλιάδος ῥαψωδίαν, ἐν ἣ ὁ ποιητὴς τοὺς Ἀργεῖους ὀνομάζει ἀλχη-

1) Ὀδυσσ. Β 173. Σ 253 Τ. 126. 2) Ὀδυσσ. Θ 501. 3) Ὀδυσσ. Μ 119. Ρ 119.

τάς¹⁾, ὁρθῶς εἶπεν ὁ Geppert. Ἀλλὰ ποῦ κεῖται ἡ αἰτία; Οἱ Ἀργεῖοι ἐν τῇ Ἰλιάδι ὀνομάζονται μὲν αἰχμηταί²⁾, θωρηκταί³⁾, φιλοπτόλεμοι⁴⁾, χαλκοχίτωνες⁵⁾ κτλ., ἀλλὰ καὶ ψέγονται ὡς ἰόμωροι, ἐλεγχέες⁶⁾, ἀπειλάων ἀκόρητοι⁷⁾. Πρὸς δέ, καὶ ἄλλα φῦλα ἐν τῇ Ἰλιάδι ἐπαινοῦνται⁸⁾, ἐν ᾧ ἐν τῇ Ὀδυσσεΐα ψιλῶς μνημονεύονται π·χ οἱ Τρῶες. Εἰ λοιπὸν οὕτως ἔχει, ὁ σοφὸς Geppert οὐκ ὁρθῶς μόνον τοὺς Ἀργεῖους διαστελλει. Ἡ δὲ αἰτία κεῖται ἐν τῇ διαφορᾷ τῆς ὑποθέσεως. Αἰότι ἐν τῇ Ἰλιάδι οἱ ἡγήτορες τοὺς ἰδίους στρατιώτας δι' ἐπαινων, σκαυμάτων καὶ ὕβρεων εἰς μάχην ὀτρύνουσιν. Ὁ δὲ ποιητὴς τὰ αὐτοῦ συμφέροντα πανταχοῦ μετὰ τῶν ἰδίων ἡρώων συνδέων καὶ οἶονεῖ εἰς τὴν φύσιν τῶν προσώπων τοῦ ἔπους ἀναλυόμενος ἐπαινεῖ, σκώπτει καὶ ὑβρίζει. Τοὺς δ' Ἀργεῖους διὰ μείζονα αἰτίαν οὐκ ὀνομάζει διὰ τιμητικῶν ἐπιθέτων· διότι βαθυτάτα ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ποιητοῦ κεῖται ἡ ἰδέα, ὅτι ὁ ἥρωας τοῦ ἔπους διὰ τοὺς Ἀργεῖους πάσχει. Οὐκ ὁρθῶς δ' ὁ κριτικὸς λέγει, ὅτι ὁ Ὅμηρος τοὺς μνηστῆρας ὀνομάζει ἥρωας⁹⁾. Εἰ ὁ ποιητὴς οὕτως ὠνόμαζεν αὐτούς, ἦν πρόδηλος ὁμηρικὴ εἰρωνεία. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς μνηστῆρας τοῖς Ἰθακησίοις ἀποδίδεται ὑπὸ τῆς Ἀθηναῆς, ἥτις τὴν ἀνδρίαν τῶν ἐπηκῶων ἐπιδεικνύουσα θάρρος τῷ Τηλεμάχῳ ἐμπνέει. Οὐδὲν δὲ τὸ παράδοξον, ὅτι οἱ μνηστῆρες ὀνομάζονται Ἀχαιοὶ καὶ βασιλεῖς. Αἰότι ταῦτά εἰσι οὐχὶ τιμητικὰ ἐπίθετα, ἀλλ' ὀνόματα τοῦ γένους καὶ τοῦ πολιτικοῦ ἀξιώματος δηλωτικά, ἃ ὁ ποιητὴς οὐκ ἡδύνατο παραλείψαι.

Πρὸς τούτοις ὁ σοφὸς Geppert¹⁰⁾ παρατηρεῖ, ὅτι τὸ ὄνομα Ἑλλὰς ἐν τισι¹¹⁾ τῆς Ὀδυσσεΐας χωρίοις ἔχει εὐρύτεραν σημασίαν, δηλαδὴ σημαίνει τὴν χέρσον Ἑλλάδα ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Πελοπόννησον. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι τὸ ὄνομα ἔχει εὐρεῖαν σημασίαν. Αἰότι ὁ Ὅμηρος λέγει

1) Ὀδυσσ. Ω 81. 2) Ἰλιάδ. Θ 472. 3) Ἰλιάδ. Φ 429. 4) Ἰλιάδ. Τ 269. 5) Ἰλιάδ. Α 285. Μ. 354. 6) Ἰλιάδ. Α 242. 7) Ἰλιάδ. Ξ 479. 8) Ἰλιάδ. Η 386. Γ 36. Α 221. 9) Ὀδυσσ. Α 272. 10) Αὐτόθι I, σελ. 402 καὶ 403. 11) Ὀδυσσ. Α 344. Α 276 καὶ 816.

περὶ τοῦ Φοίνικος, φεῦγον ἔπειτ' ἀπάνευθε δι' Ἑλλάδος εὐρυχώροιο, Φθίην δ' ἐξικόμην ἐριβόλακα, μητέρα μήλων, ἐς Πηλῆα ἀναχθ' 1). Ἡ Ἑλλάς λοιπόν, δι' ἧς ὁ Φοίνιξ ἔφευγεν, οὐκ ἀνῆκε τῷ Πηλεΐ καὶ αὕτη ἦν εὐρύχωρος. Πρὸς δέ, ὁ Φοίνιξ λέγει περὶ ἑαυτοῦ οἶον ὅτε πρῶτον λίπον Ἑλλάδα καλλιγύναικα, φεύγων νείκεα πατρὸς Ἀμύντορος Ὀρμενίδαο 2). Κατὰ ταῦτα ὁ Φοίνιξ λείπει τὴν καλλιγύναικα Ἑλλάδα, ἐνθα ὁ Ἀμύντωρ ᾧκει. Ἐπειδὴ δ' οὗτος ἐν Ἑλεῶνι 3) ᾧκει, ὁ δ' Ἑλεῶν ἐν Βοιωτίᾳ κεῖται 4), ἄρα ἡ Βοιωτία καὶ ἡ χώρα τῆς χέρσου Ἑλλάδος, δι' ἧς ὁ Φοίνιξ ἔφευγε, καλεῖται Ἑλλάς. Σημειωτέον δ', ὅτι μόνον ἐν μέρος τῆς Ἑλλάδος διῆκε μέχρι τῆς χώρας τοῦ Πηλέως. Διότι ἡ Φθία 5) οὐκ ἀνῆκε τῇ Ἑλλάδι. Ἐκ τῶν εἰρημένων λοιπὸν δῆλον γίνεται, ὅτι τὸ ὄνομα Ἑλλάς ἐν τῇ Ἰλιάδι καὶ τῇ Ὀδυσσεΐᾳ ἔχει καὶ τὴν στενὴν καὶ τὴν εὐρεῖαν σημασίαν. Τὸ δὲ Πανέλληνες 6) ἔχει εὐρυτάτην σημασίαν. Ὁ κριτικὸς τὸ πρῶτον ἡμῖς τῆς Ὀδυσσεΐας πρὸς τὴν Ἰλιάδα παραβαλὼν τὰς εἰρημένας ἀντιφάσεις εὔρεν. Προβαίνων δὲ εἰς τὸ δεύτερον ἡμῖς εὐρίσκει τὰς ἐπομένας.

Πρῶτον παρατηρεῖ, ὅτι ἐν τῷ δευτέρῳ ἡμῖσι εὐρίσκομεν λαοὺς καὶ χώρας, ἃ ἐκ τῆς Ἰλιάδος οὐ γινώσκουμεν, π.χ. τὸ Ἰασον Ἀργος 7). Ἀλλὰ πρῶτον οἱ ῥαψωδοὶ κολακεύοντες τοὺς λαοὺς, παρ' οἷς ἦδον, παρενέβαλον ἴσως εἰς τὴν Ὀδυσσεϊαν ὀνόματά τινα. Εἴτα ἐν τῷ ἔπει τούτῳ εὐρίσκομεν καὶ ἔδει εὐρεῖν λαοὺς καὶ χώρας, ὧν ἐν τῇ Ἰλιάδι οὐδεμία μνεΐα γίνεται, διὰ τὴν ἀπλοστίαν αἰτίαν, ὅτι μόνον οἱ πλανώμενοι τοιαῦτα ὁρῶσι καὶ διηγοῦνται. Τὸ δ' Ἰασον Ἀργος κατὰ τὸν Gladstone τὸ δυτικὸν τῆς Πελοποννήσου μέρος σημαῖνόν 8) ἐστὶν ὄνομα Πελασγικόν 9), δηλαδὴ ἀρχαιότατον. Διὰ τοῦτο δὴ καὶ ὁ μνηστὴρ Εὐρύμαχος τὴν χώραν διὰ τοῦ ἀρχαιοτέρου ὀνόματος ὀνομάζει 10). Διότι

1) Ἰλιάδ. I 478. 2) Ἀντόθι 447. 3) Ἰλιάδ. K 266. 4) Ἰλιάδ. B 500.
5) Ἰλιάδ. I 638. 6) Ἰλιάδ. B 530. 7) Ἀντόθι I, σελ. 403. 8) Homerische Studien σελ. 78. 9) Ἀντόθι σελ. 12. 10) Ὀδυσσ. Σ 246.

οἱ μνηστῆρες Πελασγοὶ ὄντες κατὰ τῆς Ἀχαικῆς δυναστείας ἐπανέστησαν¹⁾. Ἡ δ' εἰκασία αὕτη κυροῦται καὶ ἐκ τούτου, ὅτι οἱ Ἰασίδαί δύο ἢ τρεῖς γενεάς πρὸ τοῦ Νηλεώς ἐν τῷ Ὀρχομενῷ ἤρχον²⁾, καὶ ὁ Ὅμηρος γινώσκει Ἰασόν τινα Ἀθηναῖον³⁾ (μετὰ μεγάλης πιθανότητος Πελασγικῆς καταγωγῆς, ὥς ἦσαν οἱ πλεῖστοι Ἀθηναῖοι).

Εἴτα ὁ κριτικὸς νομίζων⁴⁾, ὅτι ἐπὶ των ἡρωικῶν χρόνων μόνον αἱ ἀκταὶ τῆς μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Φοινίκης καὶ τοῦ Ἀρχιπελάγους γνωσταὶ ἦσαν, εὐρίσκει ἄπορον, ὅτι περὶ τὰς τελευταίας τῆς Ὀδυσσεΐας ῥαψωδίας μνεῖα τῆς Σικελίας γίνεται. Ἐτι δὲ μᾶλλον ἄπορεῖ ὁ κριτικὸς, ὅτι ἐν τῇ 20ῃ καὶ 24ῃ ῥαψωδίᾳ μνημονεύεται ἡ νῆσος, ὥσερ μετὰ τῶν κατοίκων αὐτῆς οἱ Ἰθακήσιοι στενὰς σχέσεις εἶχον. Ἐξηγεῖ δὲ τοῦτο, ὅτι αἱ ῥαψωδίαὶ αὗται βραδύτερον ἐποιήθησαν. Ἀλλ', εἰ οἱ κάτοικοι τῆς ἀνατολικῆς καὶ μεσημβρινῆς Ἑλλάδος σχέσεις πρὸς τοὺς τῆς μικρᾶς Ἀσίας εἶχον, οὐδὲν τὸ ἄπορον, ὅτι οἱ τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ οἱ τῶν πέριξ νήσων μετὰ τῶν Σικελῶν συνεδέοντο. Εἰ ὁ Πάρις ξινίζεται ἐν Σπάρτῃ, εἰ ὁ Ἐφυραῖος Προῖτος ἐν Λυκίᾳ τὸν αὐτοῦ πενθερὸν ἔχει⁵⁾, οὐδὲν τὸ παράδοξον, εἰ οἱ Ἰθακήσιοι ὁμοίως πρὸς τοὺς Σικελοὺς σχέσεις εἶχον. Ἀλλ' οὐδὲ τοιαύτας μεταξὺ Ἰθακησίων καὶ Σικελῶν εὐρίσκομεν. Διότι αἱ ὑπὸ τοῦ κριτικοῦ φερόμεναι μαρτυρίαι οὐ βεβαιοῦσι τοῦτο. Οἱ μνηστῆρες συμβουλευόνσι τῷ Τηλεμάχῳ⁶⁾, ἵνα τὸν ἐπαίτην, ὅφ' ὃν λανθάνει ὁ Ὀδυσσεύς, εἰς ναῦν βαλόντες τοῖς Σικελοῖς πωλήσωσιν. Οὐδὲν δὲ τὸ παράδοξον, εἰ οὗτοι περὶ τὴν παραλίαν τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος τοιοῦτον ἐμπόριον μετήρχοντο· διότι οἱ πολὺ πλεον τούτων ἀφιστάμενοι Φοίνικες ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ τὸ αὐτὸ ἐμπόριον ἤσκουν. Ἐνταῦθα δ' οὐ δυνάμεθα σιωπῆσαι εἰκασίαν τινα, ἣν πρὸ πολλοῦ ἤδη συνελάβομεν· νομίζομεν δηλαδή, ὅτι οἱ ὁμηρικοὶ Σικελοὶ εἰσιν οὐχὶ οἱ ἄπειροι τοῦ ἐμπορίου ἐγχώριοι, ἀλλὰ Φοίνικες ἐν προομηρικῇ ἐποχῇ εἰς τὴν νῆσον ἀποι-

1) Gladstone, Homer. Studien σελ. 313. 2) Ὁδυσσ. Α' 281. 3) Ἰλιάδ. Π 333. 4) Ἀντόθι I, 403 καὶ 404. 5) Ἰλιάδ. Ζ 170. 6) Ὁδυσσ. Υ' 382.

κήσαντες καί, ὡς εἰκός, τὸ ὄνομα αὐτῆς ἔχοντες. Ἡ εἰκασία αὕτη ἀπορρέει μὲν καὶ ἐξ ἄλλων, μάλιστα δ' ἐκ τῶν ἐπομένων παρατηρήσεων. Ὁ ὡς Σικανὸς μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ διαλεγόμενος Ὀδυσσεὺς λέγει, ὅτι ἐστὶν ἐξ Ἀλύβαντος¹⁾. Ὁ δὲ Gladstone²⁾, καίπερ ἐξ ἄλλης αἰτίας ὀρμώμενος, θεωρεῖ τὴν πόλιν Ἀλύβαντα, τὴν Ἀλύβην³⁾ καὶ τὸν πλούσιον Σιδώνιον Ἀρύβαντα⁴⁾ ὡς ὀνόματα συγγενῆ. Ἀλλ', ἐπειδὴ ὁ Ἀρύβας κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ὀμήρου ἦν Φοίνιξ, καὶ τὰ συγγενῆ ὀνόματα ἦσαν φοινικικά. Ἡ δὲ συγγένεια οὐ μόνον ἐκ τῆς ὁμοιότητος τῶν ὀνομάτων, ἀλλὰ καὶ ἄλλοθεν δήλη γίνεται. Ὁ Ὀμηρος ὀνομάζει τὴν μὲν Σιδῶνα πολύχαλκον, περὶ δὲ τῆς Ἀλύβης λέγει τηλόθεν ἐξ Ἀλύβης, ὅθεν ἄργυρον ἐστὶ γενέσθλη⁵⁾. Καὶ ἐνταῦθα, ὡς δοκεῖ, Φοίνικες τὸν ἄργυρον ἀνώρυκτον καὶ τὴν πόλιν ὠνόμασαν. Ὁ δὲ Σιδώνιος Ἀρύβας ἐπαινεῖται ὡς ἀφνειός⁶⁾. Ὁ Gladstone⁷⁾ ἐν τοῖς ὀνόμασι τῶν Σικανῶν Ἀφειδαντος καὶ Ἐπηρίτου ἐνορᾷ πλοῦτον, ὡς καὶ ἐν τῇ ὁμηρικῇ φράσει, ὡς Σικελοὺς πέμψωμεν, ὅθεν κέ τοι ἄξιον ἄλφοιν⁸⁾. Ἐκαστος ἐννοεῖ, ὅτι χαλκός, ἄργυρος, πλοῦτος, δούλων ἐμπόριον καὶ τὰ τοιαῦτα οὐ δύνανται ἀποδοθῆναι τοῖς ἀρχαίοις κατοικοῖς τοῖς Σικελίας τοῖς μὴδὲ ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις τοιαῦτα σχοῦσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀπατήλια εἰδόσι, τρώκταις καὶ πολυπαιπάλοις Φοίνιξιν. Τελευταῖον ὁ ἀναξ τῶν φιληρέτων Ταγίων πλέει ἐπ' ἄλλοθρόους ἀνθρώπους, ἐς Τεμέσην μετὰ χαλκόν⁹⁾. Κατὰ δὲ τὸν Στράβωνα¹⁰⁾ ἡ Τεμέση ἔκειτο ἐπὶ τῆς Ἰταλίας. Ἀπίθανον, ὅτι οἱ ἐγχώριοι ἐπιτήδαιοι πρὸς ἐκμετάλλευσιν χαλκοῦ ἦσαν. Μόνον οἱ ἄποικοι τῆς πολυχάλκου Σιδῶνος τοιαῦτα ἔργα ἐπετηδεύοντο τῷ δεχομένῳ λοιπὸν τὴν ἡμετέραν εἰκασίαν οὐδὲν τὸ παράδοξον,

1) Ὀδυσσ. Ω 304. 2) Homerische Studien σελ. 40. 3) Ἰλιάδ. Β 857. 4) Ὀδυσσ. Ο 426. ἴσως καὶ τὸ Αἰλύβαιον ἢ Αἰλύβη, ἣν μέχρι τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων Φοίνικες κατεῖχον, ἔχει μεγάλην τὴν συγγένειαν πρὸς τὸν Ἀλύβαντα. Ἐκ τῆς ὁμηρικῆς δὲ περιγραφῆς τούτου εἰκόζομεν, ὅτι ἔκειτο ἐν τῇ αὐτῇ θέσει, ἐν ᾗ καὶ τὸ Αἰλύβαιον. 5) Ἰλιάδ. Β 857. 6) Ὀδυσσ. Ο 426. 7) Αὐτόθι σελ. 40. 8) Ὀδυσσ. Υ 383. 9) Ὀδυσσ. Α 180. 10) Ι, 6, 6.

ὅτι οἱ Ἰθακήσιοι τοὺς Φοίνικας τῆς Σικελίας ἐγίνωσκον. Ἄλλ' ἔστωσαν οἱ Σικελοὶ οἰοιδήποτε. Ἡμεῖς γε οὐχ εὐρίσκομεν τοσαύτας σχέσεις, ὅσας ὁ σοφὸς Geppert. Ὁ μὲν Ὀδυσσεὺς ἐπλανήθη εἰς Σικελίαν¹⁾, ὁ δ' ἐξ Ἀλύβατος Ἐπήριτος τὰ αὐτὰ παθὼν ἦλθεν εἰς τὴν Ἰθάκην, ἀλλὰ με δαίμων πλάγξ' ἀπὸ Σικανίης δευρ' ἐλθέμεν οὐκ ἐθέλοντα²⁾. Πλάναι δὲ οὐδεμίαν σχέσιν ὑπαινίσσονται.

Τελευταῖον κατὰ τὸν κριτικὸν³⁾ ἡ Ἰλιάς διαφέρει τῆς Ὀδυσσεΐας· διότι κατ' ἐκείνην μὲν ἡ Κρήτη ἔχει ἑκατὸν πόλεις⁴⁾, κατὰ ταύτην δὲ μόνον ἐννεήκοντα⁵⁾. Ἄλλ' ἀμφιβάλλομεν, εἰ ὄντως ἡ νῆσος ἐπὶ τῶν Τρωικῶν εἶχεν ἑκατὸν πόλεις. Διότι ὁ τῶν Κρητῶν ἡγεμὼν μόνον μετ' ὀγδοήκοντα νηῶν ἐπὶ Τροίαν ἐστρατεύσατο, ὡς ὁ Διομήδης⁶⁾, καίπερ πάνν ὀλίγων πόλεων ἄρχων. Διὰ τοῦτο τὸ ἀριθμητικὸν ὄνομα ἑκατόν ἐστι μόνον ποιητικὴ ἐκφρασις καὶ οὐχὶ μαθηματικὴ ἀκριβεία, ὡς καὶ τὰ ἑκατόμπεδος⁷⁾ καὶ ἑκατόμυλος⁸⁾. Μάλιστα δὲ δείκνυνσι τοῦτο ἡ λέξις ἑκατόμβη. Διότι ὁ Ὀμηρὸς λέγει ἑκατόμβην δώδεκα βοῶν⁹⁾. Ἀλλαχοῦ δὲ λέγει, ὅτι ὁ Ἄρης ἐβόησεν, ὅσσον τ' ἐννεαχίλιοι ἐπίαχον ἢ δεκαχίλιοι¹⁰⁾, ἐν ᾧ οὐδὲν ὄργανον εἶχεν, ὅπως τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ μετρήσῃ. Καθ' ὅλου δ' εἰπεῖν, ἐν τοῖς ὀμηρικοῖς ἔπεσιν ὑπάρχουσι πλεῖστα παραδείγματα, ἐν οἷς οἱ ἀριθμοὶ καὶ μάλιστα οἱ μείζονες οὐ σημαίνουσι μαθηματικὴν ἀκριβείαν, ὡς διὰ μακρῶν ὁ εἰσφύης Gladstone¹¹⁾ κατέδειξεν. Ὁρθῶς δ' ὁ μέγας ἀνὴρ λέγει, ὅτ' ἡ εἰρημένη διαφορά ἐστι μᾶλλον ὁμοιότης τὴν ταυτότητα τοῦ ποιητοῦ τῶν δύο ἐπῶν μαρτυροῦσα. Διότι ἐν ἑκατέροις τοῖς ἔπεσι διατηρεῖται ἡ αὐτὴ ποιητικὴ καὶ μὴ ἀκριβὴς ἐκφρασις¹²⁾.

1) Ὀδυσσ. Ω 309. 2) Ἀντόθι 306. 3) Ἀντόθι I, 404. 4) Ἰλιάδ. Β 649. 5) Ὀδυσσ. Τ 173. 6) Ἰλιάδ. Β 568. 7) Ἀντόθι 164. 8) Ἰλιάδ. I 383. 9) Ἰλιάδ. Ζ 93 ἐν παραβολῇ πρὸς 115. 10) Ἰλιάδ. Ε 860. 11) *Homeric Studies* 449—464. 12) Ἀντόθι σελ. 458.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Περὶ τῆς ἐνότητος τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἐξαγομένης ἐκ τῆς χρονολογικῆς ἀρμονίας.

Οἱ σοφοὶ τῶν παρελθόντων ἤδη αἰώνων ἐπειράθησαν, ὅπως ὑπολογίσωσι τὸν χρόνον, καθ' ὃν τὰ ἐν τῇ Ἰλιάδι διαπράττονται, ὡς ἡ Dacier, ὁ Pope, ὁ Wood καὶ ὁ Heyne. Κατὰ τινὰ διατριβὴν δημοσιευθεῖσαν ἐν τῷ Mémoire de Trevoux (1708) ὁ χρόνος ὑπελογίσθη εἰς 49 ἡμέρας, ὁ Heyne¹⁾ ὁμῶς εὔρε 52 μέχρι 53 ἡμερῶν καὶ ὁ W. Müller²⁾ μόνον 51. Ὡς δ' ἐν τῷ περὶ τόπου ζητήματι, οὕτω καὶ ἐν τῷ περὶ χρόνον βραχύτατον χρονολογικὸν πίνακα προτάσσομεν.

Τὰ βέλη τοῦ Ἀπόλλωνος φθείρουσι τὸν στρατὸν τῶν Ἀχαιῶν ἡμέρας ³⁾	9
Τὴν δεκάτην ὁ Ἀχιλλεὺς καλεῖ ἀγοράν ⁴⁾	1
Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς Θέτιδος οἱ θεοὶ ἀπῆσαν τοῦ Ὀλύμπου δώδεκα ἡμέρας. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο λέγεται ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀγορᾶς, αὕτη δ' ὑπελογίσθη, προστίθενται μόνον ⁵⁾	11
Ἐξ ἀρχῆς τῆς 2ης ῥαψωδίας μέχρι τοῦ στίχου 21 τῆς ἐβδόμης παρέρχεται ἡμέρα	1
Ἐν τῇ αὐτῇ ῥαψωδίᾳ ἀπὸ τοῦ στίχου 381—432	1
Ἀπὸ δὲ τοῦ στίχου 433—465	1
Ἀπὸ δὲ τοῦ στίχου 465 τῆς ἐβδόμης μέχρι τέλους τῆς δεκάτης	1
Ἐξ ἀρχῆς τῆς 11ης μέχρι τέλους τῆς 18ης	1
Ἐξ ἀρχῆς τῆς 19ης μέχρι τοῦ στίχου 101 τῆς 23ης	1
Ἀπὸ τοῦ στίχου 109—225 τῆς αὐτῆς ῥαψωδίας	1
Ἀπὸ δὲ τοῦ στίχου 226 μέχρι τέλους τῆς αὐτῆς ῥαψωδίας	1
	29

1) Excurs zu Iliad, Σ. 2) Homerische Vorschule σελ. 143 σημ. 2.
3) Ἰλιάδ. Α 53. 4) Αὐτόθι 54. 5) Αὐτόθι 424 καὶ 493.

Μεταφορὰ 29

Ὁ Ἀχιλλεὺς ἔλκει τὸ πτώμα τοῦ Ἑκτορος περὶ τὸ σῆμα
τοῦ Πατρόκλου ἡμέρας δώδεκα¹⁾. Ἄλλ', ἐπειδὴ αὐ-
ται ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἥρωος λογίζονται, καὶ
ἐπειδὴ δύο ἤδη ἡριθμήσαμεν, προστίθενται μόνον
δέκα ἡμέραι, ὧν ἡ τελευταία λήγει εἰς τὸν στίχον 351 10
Τὴν ἐπομένην ἡμέραν ὁ Πρίαμος ἐπανέρχεται οἴκαδε 1
Ὁ γέρον λαβὼν ἔνδεκα ἡμερῶν ἀνακωχὴν ὅπλων δαπανᾷ
ταύτας πρὸς ταφὴν τοῦ πτώματος τοῦ Ἑκτορος²⁾ . 11
51

Ἐάν τις τὸν ἐκτεθέντα πίνακα παρατηρήσῃ, εὐρίσκει
σπονδαῖόν τι φαινόμενον. Ἐν τῇ πρώτῃ ῥαψῳδίᾳ αἱ πρῶ-
ξεις ῥέουσιν βραδέως, ὥς καὶ ἐν τῇ ἐβδόμῃ, 23η καὶ 24η,
δηλαδή ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔπους, πρὸ τοῦ μέσου καὶ περὶ τὸ
τέλος. Τίς ἡ αἰτία τοῦ φαινομένου τούτου; Ἄρα γε δη-
μοτικὰ ῥήματα περιεῖχον τὸ φαινόμενον τοῦτο, ἢ τοὺς τις
τὰ δίκαια ἐποίησεν; Ποιητὴς καὶ οὐκ εἰδὼς δύναται τῇ
συμβουλῇ τῆς ἰδίας γύσεως ἐπόμενος ἢ ὑπὸ τῆς γύσεως
τοῦ πράγματος ὠθούμενος ποιῆσαι τὰ δίκαια, οὐδέποτε
ὅμως πληθὺς ποιητῶν διάφορον γύσιν ἐχόντων καὶ διάφο-
ρον σκοπὸν θηρεόντων. Θεωροῦμεν δὲ τὴν ἐν τῇ Ἰλιάδι
ῥοὴν τοῦ χρόνου φυσικὴν διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν. Οἱ μὲν
Ἀχαιοὶ μακρὸν χρόνον πρὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως τοῦ
Πριάμου διαμένοντες καὶ πόρρω τῶν οἰκείων διατρίβοντες
βαρέως φέρονσιν, οἱ δὲ Τρῶες ἐν τοῖς τείχεσι καθευγμένοι
εἰσὶ καὶ ὑπὸ τῶν ἐπικούρων καταθλίβονται. Διὰ τοῦτο
ἐν ἑκατέρῳ τῷ στρατοπέδῳ ἡ πρὸς μάχην ἐπιθυμία κορυ-
φοῦται. Εἰ μὴ ὑπῆρχον διαφράγματα, ταῦτα ταχύτατα
ἔμελλον πρὸς ἄλληλα συγκρουσθῆναι. Ἀλλὰ τοὺς μὲν
Ἀχαιοὺς ἀναχαιτίζουσιν οἱ ὑψηλοὶ τῆς πόλεως πύργοι, τοὺς
δὲ Τρῶας ὁ πελώριος καὶ ὠκύπους Ἀχιλλεὺς. Οὗτος ὅμως
ἤρισε πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα, ἢ ἔρις γεννᾷ μῆτιν, ἡ δὲ μῆ-
τις τῆς μάχης τὸν ἥρωα ἀπέσπασεν. Οὕτω λοιπὸν τὸ ἐν
φράγμα αἶρεται καὶ εὐθὺς ὁ εἰς στρατὸς ἐπὶ τὸν ἔτερον

1) Ἰλιάδ. Ω 1—31. 2) Ἀντίθι 664 ἐν παραβολῇ πρὸς 781 καὶ 784.

φέρεται. Ταῦτα δ' οὐ μόνον ἕκαστος ἐκ τῆς φύσεως τοῦ πράγματος ἠδύνατο εἰκάσαι, ἀλλὰ καὶ ὁ ποιητὴς τὴν φύσιν τοῦ θέματος αὐτοῦ γινώσκει. Διότι τὴν ὁρμὴν ἑκατέρου στρατοῦ οὕτως εἰκονίζει,

Τρωῆς μὲν κλαγγῇ τ' ἐνοπῇ τ' ἴσαν, ὄρνιθες ὥς,
ἢ ὅτε περ κλαγγὴ γεράνων πέλει οὐρανόθι πρό,
αἷτ' ἐπεὶ οὖν χιμῶνα φύγον καὶ ἀθέσφατον ὄμβρον
κλαγγῇ ταίγε πέτονται ἐπ' Ὀκεανοῦ ῥοάων,
ἄνδράσι Πυγμαίοισι φόνον καὶ κῆρα φέρονσαι·
ἦ ῥαίαι δ' ἄρ' ἴσαν σιγῇ μένεα πνέοντες Ἀχαιοί,
ἐν θυμῷ μεμαῶτες ἀλεξέμεν ἀλλήλοισιν¹⁾.

Καὶ ἄλλαχοῦ τῆς Ἰλιάδος παραβάλλει τοὺς Τρωῆς πρὸς τὴν σφοδρὰν τοῦ βορρᾶ ὁρμὴν²⁾.

Λοιπὸν καὶ ἡ τοῦ πράγματος φύσις ταχύτητα ἀπῆτει καὶ ὁ Ὅμηρος τὴν διάθεσιν τῶν πολεμιστῶν αὐτοῦ ἐγίνωσκεν. Ἐν τῇ ἀρχῇ δὲ καὶ τῷ τέλει τοῦ ἔπους ὁ ποιητὴς ἀριθμεῖ πολλὰς ἡμέρας καὶ ὀλίγας πράξεις. Δικαίως, ὥς νομίζομεν. Διότι ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ παρῆν ὁ Ἀχιλλεύς, ὅστις τὴν σύγκρουσιν διεκόλυνεν, ἐν δὲ τῷ τέλει τὴν μῆριν ἀπειπὼν τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀχαιῶν διέφρασσει. Καὶ πρὸ τοῦ μέσου ἦτοι ἐν τῇ ἐβδόμῃ ῥαψωδίᾳ ὑπάρχει μικρά τις βραδύτης. Ταύτης ἡ ἐξήγησις εὐκόλως δίδοται. Διότι οἱ Ἀχαιοὶ πειρῶνται, ὅπως τὸ φυσικὸν αὐτῶν γράμμα, τὸν Ἀχιλλέα, διὰ τεχνητοῦ, δηλαδὴ διὰ τῶν τειχῶν ἀνάπληρώσωσιν. Ἀλλὰ μάτην. Διότι μόνον ὁ Πηλεΐδης ἔστι τὸ ἄλκαρ τῶν Ἀχαιῶν³⁾ καὶ τὸ εἶλαρ τῶν νηῶν⁴⁾. Οἱ κριτικοὶ ἀποροῦσιν, ὅτι ἐν βραχεὶ χρόνῳ πολλὰ διαπράσσονται, ἐν ᾧ μᾶλλον ὄφειλον ἐξηγήσαι τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἐν ἀρχῇ, περὶ τὸ μέσον καὶ ἐν τῷ τέλει ὀλίγα. Ἀπορον δὲ φαίνεται ἡμῖν, ὅτι οἱ αὐτοὶ σοφοὶ ἄνδρες, ἐν ᾧ ἄφ' ἐνὸς τῆς ταχύτητος τῶν συγκρουομένων στρατῶν καταψηφίζουσιν, ἄφ' ἑτέρου μηδὲ γυναικειαν ὑπομονὴν ἔχοντες δυσχεραίνουσιν, ὅτι ἡ πρὸς τὴν Θέτιδα ὑπόσχεσις οἱ τα-

1) Ἰλιάδ. Γ ἐν ἀρχῇ. 2) Ἰλιάδ. Ε 521 καὶ Ε 395. 3) Ἰλιάδ. Α 823.

4) Ἰλιάδ. Η 338.

χέως εκπληροῦται. Ἄλλ' οὔτε ὁ ποιητὴς ταχεῖαν τῆς ὑποσχέσεως εκπλήρωσιν προεῖπεν, οὔτε ἡ θεὰ τοῦτο ὑπεσχέθη, οὔτε ὁ ἥρωες τοῦτο ἀπήτησεν. Διότι ὁ μὲν ποιητὴς λέγει Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή, δηλαδὴ ἐν μακρῷ χρονικῷ διαστήματι, ἡ δὲ Θέτις οὐκ ἀπέρχεται εἰς τοὺς Αἰθίοπας τὸν Δία ἱκετεύσουσα, ἀλλὰ πολλὰς ἡμέρας αὐτὸν περιμένει, ὁ δ' Ἀχιλλεύς οὐδαμοῦ διὰ τὴν βραδύτητα λυπεῖται. Εἰ δ' οἱ στρατοὶ βραδέως συνεκροῦντο, τί ἄρ' αὖ γε ἐμελλον εἰπεῖν οἱ κριτικοὶ διὰ τὴν βραδεῖαν τῆς ὑποσχέσεως εκπλήρωσιν; Κατὰ τὰ εἰρημένα ὁ ποιητὴς τίθεται μεταξὺ σφύρας καὶ ἄκμονος. Διότι, ἐὰν μὲν βραδέως οἱ στρατοὶ συγκροῦνται, ἡ τῆς ὑποσχέσεως εκπλήρωσις βραδύνει καὶ ὁ ποιητὴς ἄξιος θανάτου λογίζεται, ἐὰν ὅμως ταχέως, αὐθις οὗτος εἰς θάνατον καταδικάζεται. Ὁ θάνατος ὅμως ἐστὶ βίαιος καὶ ἀντιφατικῶν ἀπαιτήσεων προϊόν. Ἀπαλαττόμεθα δὲ τῆς ἀντιφάσεως, ἐὰν ἐπιτρέψωμεν τῷ ποιητῇ ταχύτητα μὲν ἐκεῖ, ἐνθα ἡ τοῦ πράγματος φύσις ἀπήτηι, βραδύτητα δ' ἐκεῖ, ἐνθα οὐδεὶς ἔσπευδεν.

Ἄλλ' ἴδωμεν καὶ τὰ μέσα, ἃ οἱ κριτικοὶ ἐπινοοῦντες τὸ ὑπ' αὐτῶν παρὰ φύσιν νομιζόμενον αἰρουσιν. Ὁ W. Müller¹⁾ ἐν τῇ Ἰλιάδι πολλὰ ῥαψωδικὰ συστήματα εὐρίσκει, ὧν τέσσαρα ὡς σαφέστατα χωριζόμενα δείκνυσιν. Τὸ μὲν πρῶτον ἐκ τῆς δευτέρας ῥαψωδίας ἀρχόμενον λήγει εἰς τὸν στίχον 380 τῆς 7ης, τὸ δὲ δεύτερον ἐκ τοῦ τέλους τῆς 7ης ἀρχόμενον λήγει εἰς τὸ τέλος τῆς δεκάτης, τὸ δὲ τρίτον περιέχει ὅζτ' ῥαψωδίας (11—18), καὶ τὸ τελευταῖον ἐκ τῆς 19ης ἀρχόμενον λήγει εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔπους. Ἄλλ', ἐὰν ἡ ταχεῖα τῶν γεγονότων ῥοὴ ἀμάρτυμα θεωρηθῇ, ἡ Μυλλέριος διαίρεσις οὐκ ἀναιρεῖ, ἀλλὰ μεγεθύνει τοῦτο. Διότι ὁ μὲν ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος ἐδεῖτο τῆς ταχύτητος, ἵνα πρὸς πολλοῖς ἄλλοις διαφύγῃ τὸν ψόγον, ὅτι ἡ πρὸς τὴν Θέτιδα ὑπόσχεσις βραδύνει, οἱ τὰ ῥαψωδικὰ ὅμως συστήματα ποιήσαντες τί παθόντες τὰ αὐτὰ ἡμικριον; Ὁ τῆς Ἰλιάδος ποιητὴς ταχέως συγκροεῖ τοὺς δύο στρατοὺς ἐν τῷ πρώτῳ ῥαψωδικῷ συστήματι διὰ τὴν ἄρσιν, ὡς εἴρηται, τοῦ γράμματος ἐνὸς τῶν στρατοπέδων. ὁ ποιητὴς ὅμως

τοῦ αὐτοῦ τμήματος, καίπερ τοιαύτη ἀνάγκη μὴ ὑπείκων, διὰ τί ἐξ ἴσου ἀμαρτάνει; Ὁ κριτικὸς θεωρεῖ τὰ εἰρημένα ῥαψωδικὰ συστήματα ὡς ἐξ αὐτοτελῶν ἔσματος συντεθειμένα, π.χ τὸ πρῶτον ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν νηῶν, τῆς μονομαχίας τοῦ Πάριδος καὶ Μενελάου, τῆς Διομηδείας κτλ. συνιστάμενον. Εἰ καὶ ἐν τοῖς ἡγουμένοις κεφαλαίοις τὸ ἀδύνατον τῆς τομῆς ἐδείξαμεν, ὅμως ἀνεχθῶμεν καὶ τὴν τοιαύτην τοῦ ποιητοῦ ἐγχείρισιν. Ἀλλὰ πρὸς τί: Ὁ W. Müller¹⁾ ἀποκρίνεται. „Ἡ ἀσυμμετρία (ἐννοεῖ τὴν τοῦ χρόνου) ῥαδίως ἀναιρεῖται, ἐὰν τὰ διάφορα αὐτοτελῆ μέρη τὰ ἀποτελοῦντα τὸ ῥαψωδικὸν σύστημα ταύτης τῆς ἡμέρας χωρίσωμεν καὶ ἐκάστῳ τοῦ ἰδίου χρόνου μὴ φεισθῶμεν.“ Ἀλλ’ ἡμεῖς μετὰ πλείστων παραχωρήσεων τὴν ἐγχείρισιν ταύτην ἡνέχθημεν ἐπὶ τῷ ὄρῳ, ὅτι αὕτη παρέχει τὴν θεραπείαν. Εἰ δὲ τὰ διὰ τῆς ἐγχειρίσεως παραχθέντα μέλη δέονται τῶν αὐτῶν φαρμάκων, ὧν καὶ ὁ ὅλος ποιητῆς, ἡ ἐγχείρισις περιττὴ ἐστίν. Διότι καὶ ἄνευ τῆς ἐγχειρίσεως διὰ τῶν ἰδίων φαρμάκων ὁ ποιητῆς ὑγιὴς γίνεται. Εἰ ἔχομεν τὸ δικαίωμα τοῖς αὐτοτελέσιν ἔσμασι μὴ φθονεῖν προσθήκης ἡμερῶν, διὰ τὴν φειδόμεθα προσθεῖναι τὰς αὐτὰς ἡμέρας ἐν τῷ ὅλῳ ποιητῇ;

Ὁ W. Müller ἀριθμεῖ²⁾ πάντα τὰ ἐν τῷ πρώτῳ ῥαψωδικῷ συστήματι διαπραττόμενα, τὴν βουλὴν τῶν γερόντων, τὴν ἀγορὰν, τὴν μονομαχίαν τοῦ Πάριδος καὶ Μενελάου, τὴν ἀρπαγὴν τοῦ Πάριδος, τὴν ἀγορὰν τῶν θεῶν κτλ. Τὰ πλείστα ὅμως εἰσὶ ποιητικαὶ περιγραφαὶ μηδεμίαν στιγμὴν χρόνου ἀφαιροῦσαι, π.χ τὰ πλείστα τῶν ἐπεισοδίων καὶ δὴ ὁ κατάλογος τῶν νηῶν. Τὰ δὲ ὑπολειπόμενά εἰσι μὲν ἴσως πολλά, ὅμως οὐχὶ τοσαῦτα, ὅσα ποιητῆς τις ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ οὐ δύναται συστεῖλαι. Ἡ ἀρχαία ποιησις πλείστας πράξεις ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ συνέστελλεν, ὡς ὁρῶμεν ἐν τῷ δράματι. Ἡ δὲ ἐποποιία κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Ἀριστοτέλους εἶχε μείζονα ἔλευθερίαν τοῦ δράματος. Αὐτὸς ὁ W. Müller παρασκευάζει ἡμῖν ὁδὸν τινα,

1) Homerische Vorschule σελ. 146. 2) Αὐτόθι σελ. 146.

ὅπως εἰς αὐτὸ τὸ ἐργοστάσιον τῆς ἀρχαίας ἐποποιίας εἰσελθόντες τοῦτο ἴδωμεν. Ὁ κριτικός, ὡς εἶδομεν, διεῖλε τὴν Ἰλιάδα εἰς τέσσαρα ξαψωδικὰ συστήματα. Ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν τεσσάρων τούτων μεγάλας μομφὰς διὰ τὴν ταχυτάτην τῶν γεγονότων ῥοὴν ἀκούομεν. Αὐτὸς ὁ κριτικός ψέγει ταῦτα διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν¹⁾. Ἀλλὰ ταῦτα βεβαίως ἐποιήθησαν ὑπὸ τεσσάρων ξαψωδῶν. Διότι, εἰ ὅφ' ἐνὸς ἐποιήθησαν, διαφωνοῦμεν πρὸς τὸν W. Müller μόνον κατὰ τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ (καὶ κατὰ τοῦτο ἴσως οὐχί). Εἰ λοιπόν τέσσαρες ποιηταὶ (δηλαδὴ πάντες, ὅσοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐποχῇ ἐποίησαν ἢ τὰ ποιήματα αὐτῶν περιεσώθησαν) τὸ αὐτὸ ἀμάρτημα ἐποίησαν, τοῦτο οὐκ ἦν ἀμάρτημα, ἀλλ' ὁ πρῶτος τῆς τότε ἐποποιίας κανὼν. Πρὸς δέ, ὅμοιον ὑπάρχει καὶ ἐν Ὀδυσσεΐα, ὡς μετ' ὀλίγον δῆλον ἔσται. Ὡστε ὁ W. Müller πρὸς ἑαυτὸν ἀντιφάσκων νομίζει, ὅτι ἡ ἀρχαία ποίησις οὐκ εἶχε τοιαύτην ἐλευθερίαν. Πρὸς δὲ ἀμφιβάλλομεν, εἰ τοῦτο, ὅπερ ὁ κριτικός ἰδανικὴν ἀμετρίαν²⁾ ὀνομάζει, μᾶλλον ἢ νεωτέρα ἢ ἡ ὁμηρικὴ ποίησις ἔχει. Διότι ἡ νεωτέρα ἔχει μὲν πολλὰς ὑπερβολάς, ὅμως μόλις φθάνει μέχρι τῶν ὁμηρικῶν θεομαχιῶν, ἅς αὐτὸς ὁ W. Müller ἔψεξεν³⁾. Διὰ πάντα ταῦτα οὐκ ὀρθῶς ὁ ἀνὴρ λέγει „Πῶς δυνατόν ἐστιν, ἵνα ὁμηρικὸς ἀοιδός, ὅστις λίαν ἀκριβῶς καὶ ὠρισμένως τὰς πράξεις καὶ τὰ συμβάντα σταθμίζει καὶ ἀναμετρεῖ, ὅστις τὴν πρὸς ἄλληλα σχέσιν καὶ τὸν ἴδιον χρόνον ἀυστηρῶς παρατηρεῖ, καὶ ὅστις οὐδέποτε τῆς ἀνατολῆς, τῆς δύσεως καὶ καταδύσεως τοῦ ἡλίου ἀμνημονεῖ, ἵνα τοιοῦτος, λέγω, ἀοιδὸς μὴ προσχῶν τὸν νοῦν εἰς τὸν χώρον καὶ χρόνον ταύτην τὴν πληθύν τῶν πράξεων, συμβάντων καὶ δρόμων ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ συστειλῃ;“⁴⁾ Οὐκ ὀρθῶς ἐπαναλαμβάνομεν· διότι πάντα ταῦτα ἀποδεικνύουσι μόνον, ὅτι οἱ τῶν ὁμηρικῶν χρόνων ποιηταὶ ἐποιοῦν πράξεις τελουμένας μὲν ἐν χρονικῷ τινι διαστήματι (καθ' ὃ βεβαίως καὶ ὁ ἥλιος ἀνατέλλει καὶ δύει), ἀλλ' ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ συνεσταλμένας καὶ πλέον θ'.

1) Αὐτόθι σελ. 145—151. 2) Αὐτόθι σελ. 149. 3) Αὐτόθι σελ. 156.

4) Αὐτόθι σελ. 149.

Τελευταῖον ὁ W. Müller λέγει¹⁾. „Ἐὰν ἀπιδώμεν ἔτι ἅπαξ ἐπὶ τῆς χρονολογίας τῆς Ἰλιάδος καθ' ὅλον, ἀνακαλύψομεν ἐν αὐτῇ ἀνισότητά τινα καὶ ἀταξίαν πρὸς τε τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀρχαίας ἐπικῆς ποιήσεως καὶ πρὸς τὴν ἐνότητά καὶ ἀκολουθίαν ὅλον τινὸς ἀντιγράφουσαν. Τὸ μὲν πρῶτον ἄσμα περιέχει πραγματείαν 21 ἡμερῶν, τὸ δὲ τελευταῖον ἐξ ἴσου τοσούτων. Οὕτω τοῖς ἐν τῷ μέσῳ ἄσμασιν οὐκ ὑπολείπονται πλέον 9 τῶν ἡμερῶν καὶ τούτων τῶν ἐννέα ἡμερῶν τὸ ὄγδοον καὶ εἰκοστὸν τρίτον ἄσμα κατέχουσι πέντε ἡμέρας.“ Τίς ἦν ἡ αἰτία, δι' ἣν ὁ ποιητὴς ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔπους, πρὸ τοῦ μέσου καὶ ἐν τέλει βραδύνει, ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἵπομεν. Ἐνταῦθα δὲ θαυμάζομεν, ὅτι ὁ θεσπέσιος Ὅμηρος ἄριστα τὴν τῆς ὕλης ἀπαίτησιν τῇ τῆς τέχνης ἀξιῶσει συνέδεσεν. Διότι ἐν ἀρχῇ καὶ τῷ τέλει ἡ ὕλη ῥέει βραδέως, ἐν δὲ τῷ μεταξὺ διαστήματι ταχύτατα, ὡς εὐρυστόμας τις ποταμὸς ἡρέμα μὲν πηγάζων, ταχύτατα διαρρεῶν καὶ ἡσύχως ἐκβάλλων. Τοῦτο δ', ὅπερ ὁ W. Müller ἀνισότητα καὶ ἀταξίαν ὀνομάζει, μεγίστη τοῦ ἔπους ἀρετὴ ἐστίν. Ἐν ἴσῳ δὲ χρόνῳ καταμερίζεται ἡ ὕλη οὐχὶ ἐν ποιήμασιν, ἀλλ' ἐν ἡμερολογίοις. Τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ W. Müller ἀναγνωρίζει μὲν, ἀλλὰ μόνον ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐπικῇ ποιήσει. „Ἴσως βουλῆθῃσεται τις πρὸς ἀναίρεσιν τούτου τοῦ δισχυρισμοῦ μνήσασθαι ὁμοίον τινὸς ἐκ τῆς νεωτέρας ἐπικῆς ποιήσεως. Ἀλλ' ἡ νέα ποίησις οὐ δύναται ἐνταῦθα παραβληθῆναι. Αὕτη ἐν τῷ ὕψει αὐτῆς ἐξέρχεται τοῦ μέτρου τοῦ χρόνου καὶ χώρου· ἡ ὁμηρικὴ ὁμως ποίησις παρατηρεῖ τοῦτο μετ' αὐστηρᾶς ἀκριβείας“²⁾. Ἐπεὶ δὲ λοιπὸν οὕτως ἔχει, τοῦτο νόμος αἰώνιός ἐστι ἀπὸ τῆς ὁμηρικῆς ἐποχῆς μέχρι τῶν ἡμετέρων χρόνων διήκων. Ἐπεὶ δὲ τούτῳ ποιηταὶ χιλιετηρίδας ἀπ' ἀλλήλων ἀφεισιτῶτες ἐχρήσαντο, ὁ νόμος ἐστὶ φυσικὸς ἔχων παραβάτας μόνον κριτικούς, οὐδένα δὲ ποιητὴν. Μάτην δ' ὁ W. Müller ἐπικαλεῖται τὴν ὁμηρικὴν ποίησιν πρὸς ἀναίρεσιν τοῦ κανόνος. Διότι ὁ Ὅμηρος καὶ εἰς ῥαψωδικὰ συστήματα

1) Ἀντόθι σελ. 157. 2) Homerische Vorschule σελ. 157 σημ. 3.

κατακερματισθεὶς κατὰ τοῦ κερματίσαντος, ὥς εἶδομεν, ἐμαρτύρησε καὶ ἀκέραιος καὶ ζῶν μονονοχὶ φωνὴν ἀφιεῖς τὸν νόμον ἐπικυροῦ.

Οὕτως ἐξετάσαντες καθ' ὅλον τὸ χρονολογικὸν τῆς Ἰλιάδος σχέδιον ἐδείξαμεν τὴν ἐν τῷ ἔπει ἐπιτυχίαν τοῦ ποιητοῦ. Νομίζομεν δ' οὐχὶ ἄσκοπον, ἵνα καὶ εἰς τὰ καθ' ἕκαστον εἰσελθόντες τὰς δεικνυμένας ἀντιφάσεις ἀναιρέσωμεν. Ὁ σοφὸς Geppert¹⁾ εὗρίσκει ἄτοπὸν τι ἐν τῇ Ὀπλοποιίᾳ. „Μετ' ὀλίγον ἔδυσεν ὁ ἥλιος, ὅστις ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐπομένου βιβλίου πάλιν ἀνατέλλει· ὁ Ἡφαιστος λοιπὸν κατὰ τὴν παράστασιν τοῦ ποιητοῦ τὰ ὅπλα τοῦ Ἀχιλλέως ὤφειλεν ἐν νυκτὶ κατασκευάσαι καὶ πρὸς τούτοις, ὥς ἐκ τῆς συμφωνίας τῶν τελευταίων στίχων τοῦ 18ου βιβλίου μετὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ 19ου δῆλον γίνεται, τῇ ὅλῃ νυκτὶ πρὸς τὸ ἔργον χρῆσασθαι. Ἀλλ' ὅμως οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου, ὥς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, σκότος ἦν, ἀλλὰ καὶ οἱ θεοὶ ἐκοιμῶντο, ὥς καὶ οἱ ἄνθρωποι· οὕτως ὁ ποιητὴς τοῦ ἄλλως ἐξαιρέτου τούτου μέρους τὸν χρόνον, ὥς δοκεῖ, οὐκ ὀρθῶς ἐνόησεν. Ἡδύνατό τις καὶ ἐκ τῆς φράσεως ἡῶθεν γὰρ νεῦμαι τοῦ στίχου 136 νοῆσαι, ὅτι ἡ Θέτις τὴν ἐπομένην πρωΐαν ἠθέλεν ἀπελθεῖν, ἵνα τὰ ὅπλα παρὰ τοῦ Ἡφαιστου λάβῃ, εἰ μὴ αὕτη μετ' ὀλίγον ἐν τοῖς ἐπομένοις στίχοις τὰς ἀκολουθοῦς εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς ἐπεμπεν, ἵνα διὰ τὴν βραδύτητα αὐτῆς συγγνώμης τίχῃσιν.“ Πρῶτον παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ ῥῆμα νεῦμαι (συγγενὲς τοῦ νόστος) ἐν τῇ φράσει, ἡῶθεν γὰρ νεῦμαι, ἅμ' ἡελίῳ ἀνιόντι τεύχεα καλὰ φέρουσα παρ' Ἡφαιστοιο ἄνακτος²⁾ σημαίνει οὐχὶ ἀπέρχομαι, ὥς νομίζει ὁ κριτικός, ἀλλ' ἐπανέρχομαι, ὥς δεικνύουσι πλείσται δημηρικαὶ φράσεις· π.χ. τοῖ δ' οὐ τι πάλιν οἴκόνδε νέοντο³⁾. Ἀλλά, καὶ εἰ τὸ ῥῆμα νεῦμαι τὴν ὑπὸ τοῦ Geppert ἀποδιδομένην σημασίαν εἶχε, πάλιν ἡ φράσις φέρουσα παρ' Ἡφαιστοιο ἐκώλυε τὸν κριτικὸν νοῆσαι, ὅ, τι λέγει. Ὁ

1) Ueber den Ursprung der Homerischen Gesänge I, 411. 2) Ἰλιάδ. Σ 136. 3) Ἰλιάδ. Ζ 189.

ποιητῆς λοιπὸν τῆς Ὀπλοποιίας γινώσκει, ὅτι ἐπέρχεται νύξ, διὰ τῆς γνώσεως δὲ ταύτης ἡ ῥαψωδία αὕτη συνδέεται μετὰ τε τῆς ἡγουμένης καὶ ἐπομένης. Διότι ἡ θεὰ κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν αὐτῆς φέρει τῷ Ἀχιλλεῖ τὴν Ἥφαιστό-τευκτον πανοπλίαν¹⁾. Ὁμολογοῦμεν μὲν, ὅτι καὶ ὁ ἥλιος ἔδυσε, καὶ ὅτι διὰ τὴν δύσιν αὐτοῦ ἐπὶ τε τῆς γῆς καὶ τοῦ Ὀλύμπου σκότος ἐγίνετο, ἀλλ' ἀποροῦμεν διὰ τὴν ἀπορίαν τοῦ κριτικοῦ. Οὗτος ἡδύνατο ἀπορεῖν, εἰ οἱ ὁμηρικοὶ ἄνθρωποι τὸ τεχνητὸν φῶς ἡγνόουν. Ἀλλ' ὁ Ὅμηρος πολλὰ μνημονεύει λαμπτήρων καὶ δάδων²⁾, ὥς ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Ἀλκινόου φέρουσι χρύσειοι κοῦροι³⁾. Πρὸς δὲ ἐχρῶντο καὶ ξύλοις φόως ἔμεν ἡ δὲ θέρεσθαι⁴⁾. Ὑπὸ τὸ τεχνητὸν δὲ τοῦτο φῶς ἐργάζοντο αἱ δοῦλαι τοῦ Ὀδυσσεύς⁵⁾. Πρὸς δέ, καὶ οἱ χαλκεῖς, ὡς δοκεῖ, τὴν νύκτα ἐργάζοντο. Διότι ἡ δούλη Μελανθὼ λέγει τῷ Ὀδυσσεῖ, ἵνα τὴν νύκτα ἀπέλθῃ χαλκήϊον ἐς δόμον⁶⁾, ἐνθα παρὰ τῷ πύρῳ τῶν χαλκῶν διάλογοι ἐγίνοντο, ὡς καὶ ἐν ταῖς λέσχαις. Εἰ λοιπὸν οἱ ὁμηρικοὶ ἄνθρωποι τὸ τεχνητὸν φῶς ἐγίνωσκον καὶ ὑπὸ τοῦτο ἐργάζοντο, τί ἀπορεῖ ὁ σοφὸς Geppert, ὅτι οἱ ἀνθρωποφρεῖς θεοὶ τὸ αὐτὸ ἐπρασσον; Ὁ κριτικὸς νομίζει, ὅτι τὴν νύκτα θεοὶ τε καὶ ἄνθρωποι κοιμῶνται. Ἀλλὰ τὰ τε εἰρημένα παραδείγματα τὸ ἐναντίον ἀπέδειξαν καὶ ἡ Θέτις αὐτῇ τὸν Ἥφαιστον ἐργαζόμενον εὔρεν⁷⁾. Τὴν αὐτὴν δὲ νύκτα οἱ μὲν Τρῶες ποιοῦσιν ἀγοράν⁸⁾, οἱ δ' Ἀχαιοὶ παννύχιοι Πάτροκλον ἀνεστενάζοντο⁹⁾, καὶ οἱ θεοὶ πρὸς ἀλλήλους ἡγόρεον¹⁰⁾. Ἀφοῦ λοιπὸν τὰ πάντα κινοῦνται, πάντες ἐργάζονται, διὰ τί μόνος ὁ φίλεργος Ἥφαιστος ἔμελλε κοιμᾶσθαι; Ὁμοιόν τι ἐν τῇ παρελθούσῃ νυκτὶ ἐγένετο. Οἱ μὲν Τρῶες εἶχον φυλακὰς¹¹⁾, οἱ δ' Ἀχαιοὶ καὶ ἀγοράν ποιοῦσι¹²⁾ καὶ διὰ τὸν Ἀγαμέμνονα ἀγρυπνοῦσι¹³⁾, καὶ οἱ θεοὶ οὐ κοιμῶνται. Ἡ μὲν Ἀθηναῖα συμβουλεύει τῷ Διομή-

1) Ἰλιάδ. Τ 1. 2) Ὀδυσσ. Ε 307. Τ 63. 3) Ὀδυσσ. Η 100. 4) Ὀδυσσ. Υ 64. 5) Ὀδυσσ. Τ 61. 6) Ὀδυσσ. Σ 328. 7) Ἰλιάδ. Σ 369. 8) Αὐτόθι 245. 9) Αὐτόθι 315. 10) Αὐτόθι 356. 11) Ἰλιάδ. Ι 1. 12) Αὐτόθι 13. 13) Ἰλιάδ. Κ 4.

δει ἐκ τοῦ Θρηαικοῦ στρατοπέδου ἀναχώρησιν¹⁾, ὁ δ' Ἀπόλλων κατεσκόπει²⁾. Διὰ τί λοιπὸν οἱ θεοὶ οὗτοι οὐκ ἐκοιμήθησαν τὴν παρελθοῦσαν νύκτα, ὡς ἐπεθύμει ὁ σοφὸς Geppert;

Ὁ αὐτὸς κριτικὸς παραβάλλων τὸν στίχον 84 τοῦ Α πρὸς τὸν 777 τοῦ Β εὐρίσκει ἀντίφασιν „Τοῦτο προῦποτίθῃσι μόνον λίαν μικρὰν χρόνον διαφοράν, ἐν ᾗ οὐκ ἡδύναντο πάντα τὰ μεταξὺ τοῦ Α 84 καὶ Β 777 εἰκονιζόμενα διαπραχθῆναι“³⁾. Ὁ σοφὸς Geppert νομίζει, ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐν τῷ Α 84 διὰ τῆς φράσεως, ὅφρα μὲν ἡὼς ᾗν καὶ ἀέξετο ἰερόν ἡμαρ, νοεῖ μεσημβρίαν. Ἀλλ' ὁ παρατατικὸς ἀέξετο σημαίνει, ὅτι ἡ ἡμέρα ἤρχιζεν ἀυξάνειν, ὅπερ οὐκ ἔστι μεσημβρία. Ὁ σοφὸς ἀνὴρ μᾶλλον ἐκ τοῦ στίχου 86 ἡδύνατο νοῆσαι ὀλίγον προκεχωρηκυῖαν τὴν ἡμέραν. Διότι ὁ ποιητὴς λέγει, ὅτι ᾗν χρόνος, καθ' ὃν ἀνὴρ δρυτόμος δειπνεῖ. Ἀλλὰ δεῖπνον σημαίνει τὴν πρωινήν τροφήν, ἣν οἱ ἐργάται λίαν πρῶι ἐγεροθέντες λαμβάνουσιν, ὡς πλεῖστα παραδείγματα προδήλως τοῦτο δεικνύουσιν. Τελευταῖον παρατηροῦμεν, ὅτι ἔτι πρῶι ἔστιν. Διότι ὁ ποιητὴς οὐδὲν μέχρι τοῦδε εἶπε περὶ ταύτης τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν πολλὰ ὤφειλον διαπραχθῆναι καὶ ὄντως διεπραχθῆσαν.

Πρὸς τούτοις ὁ σοφὸς Geppert⁴⁾ εὐρίσκει καὶ ἄλλας χρονολογικὰς ἀντιφάσεις, ἃς βεβαίως νομίζει „Οὕτω ὁ διασκευαστὴς τοῦ 17ου βιβλίου λέγει, ὅτι ἡ περὶ τὸ πτώμα τοῦ Πατρόκλου μάχη διήρκεσε μίαν ὀλόκληρον ἡμέραν (τοῖς δὲ πανημερίοις ἔριδος μέγα νεῖκος ὀρώρει⁵⁾), ἐν ᾗ κατὰ τοὺς ὑπαινιγμοὺς τοῦ Ὀμήρου ἐν μιᾷ ὥρᾳ ἢ τι πλεον ἐτελέσθη.“ Ὁ αὐτὸς κριτικὸς λέγει „Ὡσαύτως ἡ Θέτις διηγεῖται ἐν τῇ Ὀπλοποιίᾳ, ὅτι ὁ Πάτροκλος μίαν ὀλόκληρον ἡμέραν πρὸ τῶν Σκαιῶν πυλῶν ἐμαχέσατο (πᾶν δ' ἡμαρ μάρναντο περὶ Σκαιῆσι πύλῃσιν⁶⁾)“ Ἀλλ' ἕκαστος ἐννοεῖ, ὅτι τὰ τοιαῦτά εἰσιν ὑπερβολαί. Οἱ δὲ κατὰ γράμμα ταῦτα

1) Ἀπόθι 507. 2) Ἀπόθι 515. 3) Ueber den Ursprung der Homer. Gesänge σελ. 412. 4) Ἀπόθι I, 412. 5) Ἰλιάδ. P 384. 6) Ἰλιάδ. Σ 453.

ἐρμηνεύοντες πλανῶνται. Ἐάν τις ἀκριβῶς τὰ ὁμηρικὰ
ἐπη παρατηρήσῃ, εὐρίσκει, ὅτι τὸ παννύχιοι καὶ πανη-
μέριοι οὐ δύνανται πανταχοῦ κατὰ γράμμα ἐξηγηθῆναι.
Καὶ δὴ ἐν αὐτῷ τῷ χωρίῳ, οὗ ὁ κριτικὸς ἐμνημόνευσεν, οὐ
δυναμέθα ἐννοῆσαι διὰ τοῦ πᾶν ἡμαρ ὁλόκληρον ἡμέραν.
Διότι αὐτὴ ἡ Θέτις ἐξακολουθοῦσα λέγει καὶ νύ κεν αὐ-
τῆμαρ πόλιν ἔπραθον, εἰ μὴ Ἀπόλλων¹⁾. Πῶς
λοιπὸν οἱ Ἀχαιοὶ ἠδύναντο αὐτῆμαρ ἐκπορθῆσαι τὴν πόλιν
τοῦ Πριάμου, εἰ ὄντως ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν μαχόμενοι
παρὰ ταῖς Σκαιαῖς πύλαις κατέτριψαν; Τελευταῖον хро-
νολογικὸν ἀμάρτημα ὁ σοφὸς Geppert²⁾ εὐρίσκει ἐν τῇ 19ῃ
ῥαψωδίᾳ. Διότι ὁ Ἀγαμέμνων ἐν δυσὶ χωρίοις λέγει, ὅτι ὁ
Ὀδυσσεὺς χθιζὸς³⁾ ὑπεσχέθη δῶρα τῷ Ἀχιλλεῦ. Ἄλλ'
ὄντως ὁ ἦρως χθὲς ἦν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Ἀχιλλέως,
δηλαδή τῆς προτεραίας τὴν νύκτα, ἥτις τῇ χθὲς ἡμέρᾳ ἀνή-
κει. Ὁ δὲ ποιητὴς οὐκ ἠδύνατο εἰπεῖν πρὸ δύο ἡμερῶν
διότι μόνον μία ἡμέρα παρῆλθεν. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ περὶ
τῆς χρονολογίας τῆς Ἰλιάδος ἱκανὰ ἔστωσαν.

Περὶ δὲ τῆς Ὀδυσσεΐας λέγομεν βραχέα ἀρχόμενοι, ὡς
καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι, χρονολογικοῦ τινος διαγράμματος. Ἐν τῇ
πρώτῃ ῥαψωδίᾳ ἡ Ἀθηνᾶ μορφήν τοῦ Ταφίου Μέντου λα-
βοῦσα ἀπέρχεται εἰς τὴν Ἰθάκην, ἐνθα ὑπὸ τοῦ Τηλεμά-
χου ξενισθεῖσα παρακαλεῖται αὐτόν, (ἵνα αὐρίον⁴⁾) ἀγο-
ρὰν τῶν Ἰθακησίων καλέσῃ. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν ὁ νῆος
τοῦ Ὀδυσσεὺς τῇ συμβουλῇ τῆς θεᾶς ἀκολουθεῖ, ἀλλ' ἀπο-
τυχὼν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου⁵⁾ τῆς Ἰθάκης ἀποπλέει.
Τὴν τρίτην ἡμέραν⁶⁾ ἀφικνεῖται εἰς Πύλον, ἐν ᾗ ὁλόκλη-
ρον τὴν ἡμέραν⁷⁾ καὶ τὴν νύκτα⁸⁾ διατρίβει. Τῆς δὲ τε-
τάρτης τὴν πρωίαν⁹⁾ ὁ νέος τῆς Πύλου ἀπέρχεται καὶ τὴν
νύκτα ἐν Φηραῖς¹⁰⁾ ξενίζεται. Τὴν δὲ πέμπτην¹¹⁾ ἀφικνεῖ-
ται εἰς Σπάρτην, ὅπου τὴν ἕκτην καταλείπει αὐτὸν ὁ ποιη-
τής. Λοιπὸν μέχρι τοῦδε ἡριθμήσαμεν 5 ἡμέρας. Ἐν τῇ

1) Αὐτόθι 454. 2) Αὐτόθι I, 413. 3) Ὀδυσσ. T 141 καὶ 195.
4) Ὀδυσσ. A 272. 5) Ὀδυσσ. B 388. 6) Ὀδυσσ. Γ 4. 7) Αὐτόθι 329.
8) Αὐτόθι 399. 9) Αὐτόθι 404. 10) Αὐτόθι 488. 11) Αὐτόθι 491. E 1.

Σπάρτη ὁ Τηλέμαχος διατρίβει 28 ἡμέρας, ὡς γίνεται δῆλον ἐξ ἐκείνων, ἃ ὁ ποιητὴς περὶ τοῦ Ὀδυσσέως λέγει. Ἡ Καλυψὼ παρὰ τοῦ Ἑρμοῦ τὴν βούλησιν τοῦ Διὸς μαθοῦσα ἐπιτρέπει τῷ Ὀδυσσεὶ ἀπελθεῖν τῆς νήσου. Ὁ δ' ἤρως τέσσαρας ἡμέρας¹⁾ πρὸς κατασκευὴν σχεδίας δαπανήσας τὴν πέμπτην²⁾ ἀποπλέει. Πλανηθεὶς δὲ 17 ἡμέρας τὴν 18ην προσεγγίζει μὲν τῇ νήσῳ τῶν Φαιάκων³⁾, ἀλλὰ δύο ἡμέρας καὶ δύο νύκτας ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος κωλύεται⁴⁾. Περὶ δὲ τὸ ἑσπέρας τῆς εἰκοστῆς ὁ ἤρως ὑπὸ τῶν κυμάτων ἐξεβράσθη⁵⁾ εἰς τὴν Σχερίαν, ἐνθα μέχρι τοῦ δείπνου τῆς ἐπομένης ἐκοιμᾶτο⁶⁾. Περὶ δὲ τὸ ἑσπέρας τῆς 21ης τῇ Ναυσικάᾳ ἀκολουθῶν φθάνει εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς⁷⁾. Δύο δὲ ἡμέρας⁸⁾ παρὰ τοῖς Φαίαξι ξενισθεὶς τὴν τρίτην εἰς τὴν Ἰθάκην ἀφικνεῖται⁹⁾. Λοιπὸν ἀπὸ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἑρμοῦ εἰς τὴν Καλυψὼ μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Ὀδυσσέως εἰς τὴν Ἰθάκην ἀριθμοῦνται ἡμέραι 28 (5 + 21 + 2). Ὁ δ' υἱὸς τοῦ ἥρωος ἀπὸ Σπάρτης μέχρι Πύλου καὶ ἐντεῦθεν μέχρις Ἰθάκης καταναλίσκει δύο ἡμέρας¹⁰⁾, ὡς ταύτας καὶ ἐν τῇ ἀποδημίᾳ ἡριθμήσαμεν. Τὸν χρόνον τοῦτον ὁ Ὀδυσσεὺς δαπανᾷ μετὰ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Εὐμαίου διαλεγόμενος μέχρι τῆς ἡοῦς¹¹⁾ τῆς τρίτης ἡμέρας, ὅτε καὶ ὁ υἱὸς ἔφθασεν. Τὴν δὲ τετάρτην πρωῒτον ὁ Τηλέμαχος¹²⁾ καὶ εἶτα ὁ Ὀδυσσεὺς μετὰ τοῦ Εὐμαίου εἰς τὰ ἀνάκτορα πορεύονται, ἐνθα ἡ Εὐρύκλεια ἀναγνωρίζει τὸν ἥρωα. Τὴν δὲ πέμπτην συνῆλθον εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Ὀδυσσέως οἱ μνηστῆρες¹³⁾, οἷς περὶ τὸ δεῖπνον¹⁴⁾ ἡ Πηνελόπη ἀγῶνα προβάλλει. Ἐνταυθα τελεῖται ἡ μνηστηροφορία. Τὴν δ' ἔκτην¹⁵⁾ εἰς τὸν ἀγρὸν ὁ ἤρως πορευθεὶς ἀναγνωρίζει τὸν γέροντα Λαέρτην. Ἄν ἀθροίσωμεν ἤδη πάσας τὰς ἡμέρας, εὐρίσκομεν αὐτὰς 39 (5 + 28 + 6).

Ἄξιον σημειώσεώς ἐστίν, ὅτι ἐκεῖ, ἐνθα μάλιστα ὁ

- 1) Ὀδυσσ. Ε 262. 2) Ἀντόθι 263. 3) Ἀντόθι 279. 4) 288 — 390.
5) Ἀντόθι 466. 6) Ὀδυσσ. Ζ 97. 7) Ὀδυσσ. Ζ 341. 8) Ὀδυσσ. Θ 1 καὶ 417. Ν 18 καὶ 35. 9) Ὀδυσσ. Ν 93. 10) Ὀδυσσ. Ο 56—188 καὶ 189—493.
11) Ὀδυσσ. Ο 495. 12) Ὀδυσσ. Ρ 1. 13) Ὀδυσσ. Υ 248. 14) Ἀντόθι 390.
15) Ὀδυσσ. Ψ 347.

μῦθος περιπλέκεται, αἱ πράξεις ταχύτατα ῥέουσιν. Ὡς ἐν τῇ Ἰλιάδι αἱματηραὶ μάχαι, τὰ τραύματα τῶν ἐπιφανεστέρων ἡρώων καὶ ὁ θόνος τοῦ τε Πατρόκλου καὶ Ἑκτορος ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ διαπράσσονται, οὕτως ἐν τῇ Ὀδυσσεΐα τὰ τῆς μνηστηροφονίας. Εἰ λοιπὸν ἐν δυσὶν ἔπεσι (δηλαδὴ πᾶσιν, ὅσα μέχρις ἡμῶν περιῆλθον) εὐρίσκομεν τὸν αὐτὸν νόμον τῆς συστολῆς τῆς ὕλης οὐ μόνον ἐν βραχεῖ χρόνῳ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀναλαμβάνουσι μεγάλην εὐθύνην οἱ κριτικοὶ οἱ παντοῖα μηχανώμενοι, ὅπως τὸν ποιητικώτατον τοῦτον νόμον ἀκυρώσωσιν. Μάτην δ' ὁ σοφὸς Geppert¹⁾ λυπεῖται, ὅτι τὰ μὲν τελευταῖα τῆς Ὀδυσσεΐας βιβλία ὀλίγας ἡμέρας, ἐν ᾧ τὰ πρῶτα πλείονας διαλαμβάνουσιν. Διότι ἀνάλογα καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι εἶδομεν. Ἡμεῖς δ' οἱ Ἕλληνες λέγομεν, ὅτι πολλὰ γίνονται, ὅταν φθάσῃ ὁ κόμβος εἰς τὸ κτενίον. Ὁ νόμος οὗτος ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐρειδόμενός ἐστι φυσικός, ὁ δὲ Θεσπέσιος Ὅμηρος ἄριστα ἐποίησε τοῦτον μιμηθεὶς. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ ὅλου τῆς Ὀδυσσεΐας. Περὶ δὲ τῶν καθ' ἕκαστον λέγομεν βραχεῖα.

Ὁ B. Thiersch²⁾ δυσχεραίνει, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐπιτρέπει τῷ Ὀδυσσεὶ πολλὰ ἐν μιᾷ νυκτὶ διηγείσθαι. Ἀλλ' ὁ κριτικός ἀμαρτάνει νομίζων, ὅτι περὶ τὸ μέσον τῆς νυκτὸς ἡ διήγησις ἤρξατο. Διότι μόλις ὁ ἥλιος ἔδυσσε³⁾ καὶ ὁ ἥρως ἄρχεται διηγούμενος. Ἴσως δὲ καὶ αἱ ἡμέτεραι γραφαὶ ἐν μιᾷ χειμερινῇ νυκτὶ (ἐν χειμῶνι δὲ καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς διηγεῖται, ὥς ἐκ πολλῶν δῆλον γίνεται) οὐχὶ ὀλιγωτέρους μύθους διηγοῦνται. Πρὸς διήγησιν δὲ τῆς πλάνης ὁ ἥρως, ὥς δοκεῖ, τὸ πλεῖστον τῆς νυκτὸς ἐδαπάνησεν· διότι περὶ τὸ μέσον τῆς διηγήσεως λέγεται, ὥρῃ μὲν πολέων μύθων, ὥρῃ δὲ καὶ ὕπνου⁴⁾. Τῇ ἀληθείᾳ ὁ ἥρως μακρὸν χρόνον κατατρίβει, ἀλλὰ πῶς ἡδύνατο διακόψαι τὸν μίτον τῆς διηγήσεως, ἐν ᾧ ὁ ξενίζων λέγει, νύξ δ' ἦδε μάλα μακρὴ ἀθέσφατος· οὐδέ πω ὥρῃ εὐθεῖν ἐν με-

1) Ueber den Ursprung der Homerischen Gesänge I, 416. 2) Urgestalt der Odyssee σελ. 126. 3) Ὀδυσσ. Θ 417. 4) Ὀδυσσ. Α 379 καὶ 390.

γάρω; ¹⁾ Τίς δ' ἐπὶ μακρὸν χρόνον πλανηθεὶς οὐχ ἡδέως τὰς ἰδίας συμφορὰς διηγέθη; Τελευταῖον παρατηροῦμεν, ὅτι, ὡς ἡ ἐν βραχεὶ χρόνῳ συστολὴ τῶν πράξεων ἐστὶ ποιητική, οὕτω καὶ ἡ τούτων διήγησις, ἥτις διακοπεῖσα τὸ μέγιστον τοῦ ἐπαγωγοῦ ἀπόλλυσιν. Οἱ δὲ δυσχεραίνοντες, ὅτι πολλὰ ἐν βραχεὶ χρόνῳ συστέλλονται, ὧφειλον δεῖξαι ἐν γε μέρος τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, ἐν ᾧ οὐ τὸ αὐτὸ ὁ Θεσπέσιος ποιητὴς ἐπραξεν. Ἐκ τῆς εἰρημένης παρατηρήσεως ὁρμώμενος ὁ B. Thiersch νομίζει, ὅτι ἡ Ὀδύσσεια διαιρεῖται εἰς δώδεκα μέρη, ἅπερ ὁμως ὁ σοφὸς ἀνὴρ οὐ δύναται καταδεῖξαι καὶ τοῦτο ὁμολογεῖ²⁾. Ἀλλ', εἰ οὕτως ἔχει, πῶς ταῦτα ἐμέτρησεν; Ὀνομάζει δὲ δύο μόνον, α') τὴν παρὰ τοῖς Φαίαξι διήγησιν τοῦ Ὀδυσσέως καὶ β') τὰ ἐν Πύλῳ καὶ Λακεδαιμόνι. Ἔστω καὶ τοῦτο. Διὰ τί ὁμως ἡ παρὰ τοῖς Φαίαξι διήγησις τοῦ Ὀδυσσέως οὐκ ἐγένετο ἐν πολλαῖς νυξίν, ἀφ' οὗ κατὰ τὸν κριτικὸν εἰς ποιητὴς τὸ μέρος τοῦτο ἐποίησεν; Τῇ ἀληθείᾳ οὐ δυνάμεθα νοῆσαι, ὅτι οἱ περὶ τὸν Πεισίστρατον εἶχον τὴν κακὴν ιδιότητα, ἵνα δίκην μνῶν τὰς ἡμέρας καὶ νύκτας τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν περιτρώγῃσιν. Ἀλλ' οὐκ ἐνδιατρίβομεν πλέον· διότι ἐπανερχόμεθα, εἰς ὅσα πρὸς τὸν W. Müller ἐλέγομεν.

Πολλοὶ κριτικοὶ παρετήρησαν καὶ τὴν ἐπομένην ἀντίφασιν. Ὁ Ὀδυσσεὺς λέγει πρὸς τὴν Ἀρήτην, ὅτι ἀπὸ τῆς ἐσπέρας μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου τῆς ἐπομένης ἡμέρας ἐκοιμᾶτο, εὐδὸν παννύχιος καὶ ἐπ' ἡῶ καὶ μέσον ἤμαρ· δύσετό τ' ἡέλιος, καὶ με γλυκὺς ὕπνος ἀνῆκεν³⁾, ἐν ᾧ κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ ποιητοῦ ὁ ἥρωας περὶ τὴν μεσημβρίαν ἤδη ἐγερεθεὶς ἦν ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀθηνᾶς κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου⁴⁾. Τὸ παράδειγμα τῶν τοιούτων λεπτῶν παρατηρήσεων κατέλιπον τοῖς κριτικοῖς οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι. Καὶ δὴ ἐνταῦθα ὁ Ἀρίσταρχος

1) Ἀντίφ. 373. 2) Urgestalt der Odyssee σελ. 125 „Jetzt freilich sind sie so verwebt, dass es nicht mehr möglich ist, sie herauszuschälen. Die Operation ist äusserst schwierig, weil die Verwebung selbst alt ist.“ 3) Ὀδυσσ. Η 288. 4) Ὀδυσσ. Ζ 321.

διώρθου· τὸ δύσέτο εἰς δείλετο. Ἀλλ' ἴσως τὸ χωρίον οὐ δεῖται διορθώσεως. Διότι ἀπὸ τῆς ὥρας, καθ' ἣν ὁ ἥλιος ἄρχεται δύων καὶ λέγεται, ὅτι δύει, μέχρι τῆς πραγματικῆς αὐτοῦ δύσεως ὑπάρχει χρονικὸν διάστημα, καθ' ὃ ἡδύνατο διαπραχθῆναι, ὅσα ἀπὸ τῆς ἐγέρσεως τοῦ Ὀδυσσεως μέχρι τῆς μεταβάσεως αὐτοῦ εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς ἐγένοντο. Ἐξηγεῖται δ' ἔτι μᾶλλον τοῦτο, ἐὰν ἀναμνησθώμεν, ὅτι πανταχοῦ ὁ ποιητὴς ἐν βραχεῖ χρόνῳ τὰς πράξεις συστέλλει. Ἀλλὰ τὰ τοιαῦτά εἰσιν ἀκρίβειαι, ἃς οὔτε παρὰ μύθων, οὔτε παρὰ ποιήσεως δύναται τις αἰτεῖν, οἱ δὲ ταύτας ἀνιχνεύοντες τοῦ πνεύματος τῆς ποιήσεως μάλιστα ἀφίστανται, ὥς αὐτὸς ὁ Geppert ὁμολογεῖ¹⁾. Ἀνπούμεθα ὅμως, ὅτι τὴν σοφὴν ταύτην παρατήρησεν οὐκ ἐφῆρμοσεν εἰς πολλὰ ζητήματα, περὶ ἃ ἡσχολήθη.

Οὕτω διὰ πάντων τῶν εἰρημένων ἀνηρέσαμεν μόνον τὰς δεικνυμένας ἀντιφάσεις, ὑπολείπεται δὲ σπουδαίῳ τοῦ ἔπους ἀναγνώστη, ἵνα πανταχοῦ τὴν ἐν αὐτῷ χρονολογικὴν ἀκολουθίαν διίδη. Διότι ἡμῖν διὰ τὸ μέγεθος τῆς ὕλης ἢ ἐξέτασις τούτου ἀποβαίνει ἀδύνατος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Παραβολὴ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν πρὸς ἄλληλα.

Ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ τοῦ ἡμετέρου πονήματος εἵπομεν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐν τῇ κλασικῇ ἡδὴ ἐποχῇ τὴν Ἰλιάδα πρὸς τὴν Ὀδύσειαν παρέβαλλον. Καὶ δὴ παρόντος τοῦ Σωκράτους ὁ Ἀπίμαντος ἔλεγεν, ὅτι ἡ Ἰλιάς κάλλιον ἂν εἴη ποίημα τῷ Ὀμήρῳ ἢ ἡ Ὀδύσεια καὶ ὅτι ἡ

1) Ueber den Ursprung der Homerischen Gesänge I, 414 „Aber wer aus Ungenauigkeiten dieser Art ein Argument für den Mangel an Uebereinstimmung oder Zusammenhang hernehmen wollte, würde sich von dem Geiste der Poesie weit entfernen.“

Ἰλιάς τοσοῦτω καλλίων ἐστὶ τῆς Ὀδυσσεΐας, ὅσῳ ὁ Ἀχιλλεύς ἀμείνων τοῦ Ὀδυσσεύς¹⁾. Ὁ δ' Ἀριστοτέλης ἔλεγε τὴν μὲν Ἰλιάδα ποίημα ἀπλοῦν καὶ παθητικόν, τὴν δ' Ὀδύσειαν πεπλεγμένον καὶ ἡθικόν²⁾. Ἐὰν δέ τις παραβάλλῃ τὴν Ἰλιάδα πρὸς τὴν Ὀδύσειαν, εὗρίσκει, ὅτι ἐκείνη μὲν ἐστὶν ἰσχυρὰ καὶ ζωηρά, αὕτη δὲ μετριωτέρα καὶ ἡσυχαιτέρα. Ἐκ τῆς διαφορᾶς δὲ ταύτης ὀρμώμενοί τινες τῶν ἀρχαίων ἐνόμιζον, ὅτι ὁ ποιητὴς τὴν μὲν Ἰλιάδα ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς αὐτοῦ ἡλικίας, τὴν δ' Ὀδύσειαν ἐν τῷ γήρατι ἐποίησεν. Ἡ ἰδέα αὕτη φέρεται ἐν τῇ Ψευδοηροδοτείῳ βιοτῇ, ἐν ᾗ ὁ συγγραφεὺς λέγει, ὅτι ὁ ποιητὴς τὴν μὲν Ἰλιάδα ἐποίησεν ἀκμάζων ἐν Σμύρνῃ, τὴν δ' Ὀδύσειαν ἐν Χίῳ, ὅτε ἤδη πατὴρ, γέρον καὶ τυφλὸς ἐγένετο. Ὁ μῦθος οὗτος ἀνυψώθη εἰς θεωρίαν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τοῦ συγγράμματος³⁾, ὅπερ μέχρι πρὸ ὀλίγου χρόνου τῷ Λογγίνῳ ἀπεδίδοτο. Ἴσως ἡ τοῦ Λογγίνου παραβολὴ τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας πρὸς τὸν ἀνατέλλοντα καὶ δύνοντα ἥλιον παρήγαγεν ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ Herder⁴⁾ δύο Ὀμήρους, τὸν δυτικὸν καὶ ἀνατολικὸν Ὀμηρον. Τοιαύτας παραδοξολογίας ἤδη ὁ Ἰταλὸς Vico ὠνειροπόλει διαστελλὼν βορειοανατολικὸν καὶ νοτιοδυτικὸν Ὀμηρον. Ὅμοιαν δὲ πρὸς τὴν τοῦ Λογγίνου παραβολὴν ἐποίησεν ὁ J. Paul ὀνομάζων τὴν μὲν Ἰλιάδα τὸν ἥλιον, τὴν δ' Ὀδύσειαν τὴν σελήνην τοῦ Ὀμήρου⁵⁾. Ἐπειδὴ ὅμως τοιαῦται παραβολαὶ οὐδὲν κοινὸν μετὰ τῆς ἐπιστήμης ἔχουσι, νομίζομεν ἄλλας ὁμοίας ταῖς εἰρημέναις παραλείπτειν. Τὸ μόνον βέβαιόν ἐστίν, ὅτι ἡ Ὀδύσεια ἔχει μορφὴν κατὰ τι τῆς Ἰλιάδος διάφορον.

Ἄλλ' ἄρά γε ἐκ τῆς διαφορᾶς ταύτης δυνάμεθα συμπεράσματα ἐξάγειν καὶ θεωρίας ἐποικοδομεῖν; Ἄρά γε ἡ

1) Πλάτ. Ἰππ. ἐλάττ. 363 B. 2) Περὶ Ποιητ. XXIV. 3) Περὶ ὄνους IX. „Ἀπὸ δὲ τῆς αὐτῆς αἰτίας, οἶμαι, τῆς μὲν Ἰλιάδος γραφομένης ἐν ἀκμῇ πνεύματος, ὅλον τὸ σωματικὸν δραματικὸν ἐπεστήσατο καὶ ἐναγώνιον· τῆς δὲ Ὀδυσσεΐας τὸ πλεον διηγηματικόν, ὅπερ ἴδιον γήρως. Ὅθεν ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ παρεικάσαι τις ἂν καταιδυμένῳ τὸν Ὀμηρον ἡλῆφ, οὗ δῖχα τῆς σφοδρότητος παραμένει τὸ μέγεθος . . .“ 4) Werke zur schönen Literatur und Kunst 10. 5) Vorschule der Aesthetik, Progr. IV, λ. 20.

μικρὰ τῶν δύο ἐπῶν διαφορὰ οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ διαφορὰν τῶν αἰώνων, καθ' οὓς ταῦτα ἐποιήθησαν; Ἄρα γε ἡ διαφορὰ αὕτη ἐστὶν ἀσφαλὲς τῆς διαφορᾶς τοῦ ποιητοῦ τεκμήριον; Ἡ εἰς τοιαῦτα ζητήματα ἀπόκρισις οὕτω δυσχερὴς ἐστίν, ὥστε βεβαίαν καὶ ὠρισμένην ἀπόκρισιν δίδουσι μόνον ἐκείνοι, οἵτινες ἐν τοῖς ἀμφιβόλοις τῆς ἐπιστήμης ζητήμασι τολμηρότερον ἀποφαίνονται. Τὰ ζητήματα ταῦτα ἡγέρθησαν μὲν καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἀλλ' οἱ ταῦτα λύοντες ψόγον καὶ σκωμμάτων ἔτυχον. Παρὰ τῶν ἐνετικῶν σχολίων μανθάνομεν, ὅτι ὁ Ξένων καὶ ὁ Ἑλλάνικος ἐχώριζον τὴν Ὀδύσσειαν τῆς Ἰλιάδος, ἣν μόνην τῷ Ὀμήρῳ ἀπέδιδον καὶ διὰ τοῦτο Χωρίζοντες ἐκλήθησαν¹⁾. Ὁ δὲ σκώπτης Λουκιανὸς²⁾ εἰς Ἄδον καταβὰς ἠρώτησε τὸν Ὀμηρον, εἰ προτέραν τὴν Ὀδύσσειαν τῆς Ἰλιάδος γέγραφεν. Ὁ δὲ ποιητὴς ἠρνεῖτο τοῦτο. Ὁ δὲ Σενέκας³⁾ ἀπεδοκίμαζε τὰς τοιαύτας ἐρεῦνας ὡς ἀνωφελεῖς καὶ μάτην τὸν χρόνον καταναλισκούσας. Ἀλλ' οἱ νεώτεροι τολμηρότερον ἀποφαίνονται, ὅτι ὄντως ἡ Ὀδύσσεια βραδύτερον τῆς Ἰλιάδος καὶ ὅτι ὑπὸ ἄλλου ποιητοῦ ἐποιήθη. Ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ εἶδομεν, ὅτι ὁ Vico τοιαύτην ἰδέαν ἐξέφρασεν. Ὁ μὲν Hermann⁴⁾ τὴν μεταγενεστέραν τῆς Ὀδυσσεΐας γένεσιν νομίζει ἀναντίρρητον, ὁ δὲ Welcker⁵⁾ ἀποφαίνεται τὴν διαφορὰν τῆς μὲν ἐποχῆς μεγάλην, τῶν δὲ ἐπῶν ἑναργῆ. Ὁ δὲ Peyne Knight⁶⁾ τὸν μὲν ποιητὴν τῆς Ἰλιάδος τίθησι δύο αἰῶνας πρὸ τοῦ Ἡσιόδου, τὸν δὲ τῆς Ὀδυσσεΐας ἓνα μόνον. Τελευταῖον δὲ Nitzsch, τὸ πρῶτον μὲν ἀποφανθεὶς, ὅτι ἡ Ὀδύσσεια ὑπὸ ἄλλου ποιητοῦ ἐποιήθη, βραδύτερον δὲ μεταμεληθεὶς εἰς τὴν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων παραδεδομένην γνώμην ἐπανῆλθεν⁷⁾. Ἀλλ' ἴδωμεν τὰ αἴτια, δι' ἃ οἱ κριτικοὶ εἰς τοιαῦτα συμπεράσματα φθάνουσιν.

Ὁ W. Müller⁸⁾ τίθησι τοὺς αὐτοῦ ἀναγνώστας εἰς τὸ ἐπόμενον δίλημμα· ἢ ὁ περὶ τῆς πλάνης καὶ τοῦ νόστου

1) Grauert, Ueber die Chorizonten ἐν τῷ Rhein. Mus. I (1827) σελ. 199 καὶ ἐξῆς. 2) Ἀληθ. ἱστορ. II, 20. 3) De provid. XIII. 4) Praef. ad Odys. σελ. VII. 5) Der epische Cyklus I, 295. 6) Prolegom. ad Homerum LXII. 7) Sagenpoesie der Griechen σελ. 293. 8) Homerische Vorschule 186.

τοῦ Ὀδυσσέως μῦθος μετὰ τῶν οἰκιακῶν σκηνῶν, τῶν ὠραίων κήπων, τῶν Σειρήνων, τῶν Κυκλώπων καὶ τῆς Κίρκης πρὸ τοῦ ποιητοῦ ἔσχε τὸ χρώμα, ὅπερ τὴν Ὀδύσειαν χαρακτηρίζει, ἣ οὗτος εὗρε τὴν ὕλην οὐπω μεμορφωμένην. Ἐὰν μὲν ὑποτεθῇ τὸ πρῶτον, ὁ ἀνὴρ νομίζει, ὅτι ἡ μεμορφωμένη ὕλη τῆς Ὀδυσσεΐας οὐκ ἦν ὕλη τῷ ποιητῇ τῆς Ἰλιάδος οὐδὲ οὗτος ἠδύνατο ταύτῃ χρήσασθαι. Ἐὰν ὁμως τὸ δεύτερον, ὁ κριτικὸς ἀποφαίνεται, ὅτι ὁ ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος οὐκ ἠδύνατο μορφῶσαι τὴν ἡμετέραν Ὀδύσειαν. Διότι κατ' αὐτὸν ἡ οἰκιακὴ καὶ εἰρηρικὴ διατριβή, ἐν ἣ εὐρίσκομεν τὸν ἥρωα τῆς Ὀδυσσεΐας, ἐμελλεν ὑποχωρῆσαι καὶ οἱ τοῦ Ὀδυσσέως ἀγῶνες πρὸς τε τὰ μαινόμενα κύματα καὶ τοὺς βαρβάρους ἐμελλον ἐπικρατῆσαι. Πρὸς δὲ ἐμέλλομεν ἥττον ἄγεσθαι εἰς τοὺς θαλάμους τῶν γυναικῶν, εἰς τὸν ὀκηρὸν βίον, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τοὺς ἀγῶνας, ἐν οἷς οἱ υἱοὶ τῶν ἀνάκτων καὶ ἐν εἰρήνῃ ἀγωνίζονται. Καὶ αὐτοὶ δ' οἱ ἥρωες, οὓς ἐκ τῆς Ἰλιάδος γινώσκουμεν, οὐκ ἐμελλον φαινεσθαι ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ τοσοῦτον ἡμεροὶ καὶ πρᾶοι. Ὁ κριτικὸς ὀρμᾶται ἐκ τῆς ἀρχῆς, ὅτι ὁ μὲν Οὐδύργιλιος ἠδύνατο ἐκλέξει εἰδυλλιακὴν, διδακτικὴν καὶ ἐπικὴν ὕλην, οὐχὶ δὲ καὶ ἐκ φύσεως ποιητὴς, ὡς ὁ Ὅμηρος. Διότι τὸ φυσικὸν πνεῦμα κατ' αὐτὸν ἔχει μόνον φυσικὴν τινα διεύθυνσιν, ἣ ὁ ποιητὴς κατ' ὅλον τὸν βίον ἀκολουθεῖ, καὶ ἡ φύσις, ἣτις αὐτῷ ἅπαξ ταύτην ὑπέδειξεν, οὐκ ἀνέχεται ἄλμα πρὸς νέαν πλαγίως κειμένην ἢ ἐναντίαν διεύθυνσιν¹⁾. Ἡ εἰρημὴ θεωρία ἴσως ἡχεῖ καλῶς, ὁμως ἀκριβεστέρα ἐρευνα ἀποδείκνυσιν αὐτὴν ἡμαρτημένην. Πρῶτον οὐκ ἔστι δῆλον, ὅτι ὁ Ὅμηρός ἐστι ψιλὸς τις καὶ αὐτοδίδακτος ἀοιδός. Τοῦναντίον ἐκ πολλῶν τεκμαιρόμεθα, ὅτι ἐφ' Ὁμήρου ἡ ἐποποιία εἰς τέχνην τινὰ ἐξεμορφώθη. Εἴτα ἡ προϋπόθεσις, ὅτι ὁ ἐκ φύσεως ποιητὴς μίαν μόνην διεύθυνσιν πρὸς τὸ ποιεῖν ἔχει, φαίνεται ἡμῖν γε οὐχὶ βεβαία. Διότι συχνάκις παρὰ τῷ ἡμετέρῳ γε λαῷ εἶδομεν ἐκ φύσεως ποιητὰς ποιοῦντας καὶ ἥρωικά ἄσματα (τὰ δὲ καλούμενα κλέφτικα)

1) *Αὐτόθι* σελ. 186.

καὶ ἐρωτικά, ἐν οἷς πάνν ῥαδίως ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν διαφορὰν εὗρίσκει τις. Ἡ δὲ διαφορὰ εἰς τοσοῦτον προβαίνει, ὥστε μᾶλλον ταῦτα πρὸς ἄλληλα διαφέρουσιν, ἢ τὰ διάφορα τῆς ποιήσεως εἶδη τοῦ Μάρωνος. Ἀλλὰ δύναται τις ἀπαιτῆσαι παρ' ἡμῶν μαρτυρίας, ἅς διὰ τὴν φύσιν τῆς δημοτικῆς ποιήσεως οὐκ ἔχομεν προχείρους, ὅπως πείσωμεν τοὺς μὴ ἰδόντας τοιοῦτους ποιητάς. Ἐχομεν ὁμῶς μαρτυρίας ἐξ αὐτοῦ τοῦ Ὀμήρου βέβαιον ἐν γε τῷ ζητήματι τούτῳ κῦρος ἔχοντος. Ὁ Δημόδοκος ἐπὶ τῆς πλάνης τοῦ Ὀδυσσεύς οὐ μόνον κλέα ἀνδρῶν¹⁾, ἀλλὰ καὶ τὴν μίξιν τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Ἀφροδίτης²⁾ ἄδει. Ὁ αὐτὸς ἦρε τὴν ἔριδα τοῦ Ὀδυσσεύς καὶ τὰ τοῦ δουρείου ἵππου³⁾. Ἡ μὲν ἔρις τῶν δύο ἡρώων δύναται παραβληθῆναι πρὸς τὴν μῆριν τοῦ Ἀχιλλεύς, ἡ δὲ τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Ἀφροδίτης μίξις προδήλως τὸν χαρακτῆρα τῆς Ὀδυσσεΐας ἔχει. Τί λοιπὸν παθὼν ὁ Δημόδοκος τὸν ὑπὸ τοῦ W. Müller τεθειμένον νόμον παρέβη; Ἡ παράβασις προφανὴς ἐστίν. Ἀλλ' ἴσως δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι ἐν τοῖς χρόνοις τῆς γενέσεως τῆς Ὀδυσσεΐας εἶς ἀοιδὸς τοσοῦτον διάφορον ὕλην ἤδεν, οὐχὶ ὁμῶς καὶ ἐν τοῖς χρόνοις τῆς Ἰλιάδος, ὅτε μόνον ἥρωικὰ ἄσματα ἐποιοῦντο. Ἀλλ' οὐδὲν δικαίωμα ἔχομεν, ὅπως τὸν Ἰλιάδα εἰς προγενεστέραν ἐποχὴν ἀναβιβάσωμεν. Διότι τοῦτο δὴ ζητεῖται. Ἄλλως καὶ αὐτὴ ἡ Ἰλιάς περιέχει φράσεις, ἐξ ὧν δῆλον γίνεται, ὅτι καὶ ἐπ' αὐτῆς οὐ μόνον κλέα ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ ἄρεται ἢ κακίαι γυναικῶν ἤδοντο. Ἡ Ἑλένη φοβεῖται, ὅτι πρὸς ἀτιμίαν αὐτῆς ποιηθήσονται ποτε ἄσματα⁴⁾.

Πρὸς πᾶσι τούτοις ἡμεῖς γε οὐκ ἐννοοῦμεν, διὰ τί, εἰ ὁ ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος εὗρισκε τὴν ὕλην τῆς Ὀδυσσεΐας ἄμορφον, ὥφειλε δοῦναι ἄλλοίαν τῆς παρούσης μορφήν. Διότι ἄλλος ὁ ἥρωες τοῦ ἐνός, καὶ ἄλλος ὁ τοῦ ἑτέρου ἔπους. Εἰ ὁ Ὀδυσσεὺς ὁ ἥρωες τῆς Ἰλιάδος ἦν, ἡ μορφή τοῦτου τοῦ ἔπους ἔμελλεν εἶναι ἄλλοία καὶ μᾶλλον πρὸς τὴν πα-

1) Ὀδυσσ. Θ 73. 2) Ἀντίθι 265—366. 3) Ἀντίθι 75. 4) Ἰλιάδ. Z 358.

ροῦσαν τῆς Ὀδυσσεΐας, ἣ πρὸς τὴν τῆς Ἰλιάδος παρεμφε-
ρης. Διότι ἐν τῇ Ἰλιάδι ἐμελλεν εἶναι επικρατεστέρα οὐχὶ
ἢ ὑπεράνθρωπος τοῦ Ἀχιλλέως ἀνδρία, ἀλλ' ἡ πανουργία
καὶ δολοπλοκία τοῦ Ὀδυσσεύς. Ἀντὶ αἱματηρῶν μαχῶν
καὶ μονομαχιῶν ἐμέλλομεν ἔχειν δουρεῖους ἵππους, κατα-
σκοπὰς καὶ τὰ παραπλήσια. Πλὴν τῶν εἰρημένων παρα-
τηροῦμεν, ὅτι καὶ ὁ ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος οὐ στερεῖται τῆς
ἐπιτηδειότητος, ὅπως τοὺς αὐτοῦ ἀκροατὰς εἰς θαλάμους
γυναικῶν, εἰς συζυγικοὺς διαλόγους καὶ ξριδας, εἰς μίξεις
καὶ τὰ παραπλήσια εἰσάγῃ. Εἰ καὶ κατὰ τὴν ἐν τῷ προσι-
μῷ ὑπόσχεσιν ὁ ποιητὴς ὤφειλεν ἀσχολεῖσθαι περὶ τὰς
συμφορὰς τῶν Ἀχαιῶν, ὅμως μέγα τῆς Ἰλιάδος μέρος κα-
ταναλίσκει εἰς περιγραφὴν γεγονότων, ἅπερ κατὰ τὸν ὑπὸ
τοῦ W. Müller τεθειμένον νόμον μᾶλλον τῷ ποιητῇ τῆς
Ὀδυσσεΐας ἤρμοζον. Εἰ καὶ αἱ τῶν Ἀχαιῶν γυναικες οὐκ ἠκο-
λούθουν τοῖς αὐτῶν ἀνδράσιν εἰς τὴν Τροίαν, ὅπως δῶσιν
ἀφορμὴν τῷ ποιητῇ τῆς Ἰλιάδος πρὸς περιγραφὴν οἰκιακῶν
ὑποθέσεων, ὅμως ἡ ξηρὰ διήγησις μαχῶν, ὥς δοκεῖ, οὐκ
ἀρέσκει τῷ ποιητῇ τοῦ ἔπους, ἀλλὰ τείνει, οὕτως εἰπεῖν,
μιμήσασθαι τὸν τῆς Ὀδυσσεΐας. Συχνάκις διακόπτει τὸν
θόρυβον τῶν μαχῶν, ὅπως διηγηθῇ ἡμῖν εἰρηνικὰς καὶ οἰ-
κιακὰς ὑποθέσεις. Καὶ δὴ φέρει ἡμᾶς εἰς διαλόγους τῆς
Θέτιδος καὶ τοῦ Ἀχιλλέως¹⁾, τῆς Ἑλένης καὶ τοῦ Πριάμου²⁾,
τῆς Ἀφροδίτης καὶ τῆς Ἑλένης, εἰς τρυφερὰς σχέσεις ταύ-
της μετὰ τοῦ Πάριδος³⁾, εἰς ξριδας τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας⁴⁾
καὶ εἰς κωμικὰς σκηνὰς τοῦ Ἡφαίστου⁵⁾ καὶ τοῦ Θερσί-
του⁶⁾. Ὁ δ' ἐν τῷ Z διάλογος τῆς Ἑλένης μετὰ τοῦ Ἑκτο-
ρος καὶ ἡ ἐκχρῖσις τῶν αἰσθημάτων τούτου πρὸς τε τὴν
Ἀνδρομάχην καὶ τὸν υἱὸν παραβαλλόμενα πρὸς ὁμοίας
σκηνὰς τῆς Ὀδυσσεΐας ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ὁ τῆς Ἰλιάδος
ποιητὴς ἐγίνωσκε μὲν πολλῶ ἴσως ἐπιτηδειότερον τοῦ τῆς
Ὀδυσσεΐας περιγράψαι τοιαύτας σχέσεις, ἀλλ' ἡ τοῦ ἔπους
ὑπόθεσις τοῦτον ἐκώλυνεν.

1) Ἰλιάδ. A 352. 2) Ἰλιάδ. Γ 115 — 243. 3) Αἰτόρ. 389 — 446

4) Ἰλιάδ. A 540. 5) Αἰτόρ. 573. 6) Ἰλιάδ. B 211.

Ὁ W. Müller, ὡς εἴρηται, παρατηρεῖ, ὅτι ὁ Μενέλαος ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ εἰκονίζεται ἡμερώτερος καὶ ἡπιώτερος ἢ ἐν τῇ Ἰλιάδι. Ἄλλ' ἐμέλλομεν ἀπορεῖν, εἰ τὸ ἐναντίον ὑπῆρχεν. Ὁ ἥρωες μετὰ πολλοὺς πόνοους καὶ μεγάλους κινδύνους τὴν αὐτοῦ σύζυγον αὐθις κτησάμενος ἦν ἐν τῇ εὐθυμία δύο γάμων καὶ ὥφειλεν εἶναι ἡμερος καὶ ἡπιος πρὸς τὸν ξενιζόμενον υἱὸν τοῦ Ὀδυσσέως· τοῦ Ὀδυσσέως, λέγομεν, ὅστις δέκα ἔτη ὑπὲρ αὐτοῦ ἐμάχετο καὶ ἄλλὰ δέκα δι' αὐτὸν ἐπλανᾶτο. Τί δῆ; Ἀπαιτεῖ ὁ κριτικός, ἵνα ὁ Μελέλαος πρὸς τὸν νέον Τηλέμαχον μὴ ἡμερος καὶ ἡπιος, ἀλλὰ θρασὺς καὶ ἄγριος ἐπιδεικνύηται; Τοῦτο τῇ ἀληθείᾳ ἐμελλεν εἶναι κωμικόν. Ἄλλως ὁ Μενέλαος οὐδὲ ἐν τῇ Ἰλιάδι αὐτῇ, ἐνθα ὥφειλε, δείκνυσι τοιοῦτον χαρακτῆρα. Πρὸς δὲ ἡ παρατήρησις αὕτη τοῦ W. Müller προϋποτίθῃσιν, ὅτι οἱ ὀμηρικοὶ ἥρωες οὐ μόνον ἐν ταῖς μάχαις, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ εἰρηνικῷ βίῳ ἦσαν οὐχὶ ἡμεροὶ καὶ ἡπιοί, ἀλλὰ θρασεῖς καὶ ἄγριοι. Ἡ Ἰλιάς ὁμῶς τὸ ἐναντίον μαρτυρεῖ. Ἀπιδώμεν πρὸς τοὺς θρασυτέρους μαχητάς, τὸν Ἀχιλλέα καὶ Ἑκτορα. Πόσον ἡμερος καὶ ἡπιος δείκνυται ὁ ἥρωες τῆς Ἰλιάδος πρὸς τοὺς πρέσβεις τῶν Ἀχαιῶν!¹⁾ Πόση ἐν αὐτῷ ἡμερότης καὶ πόση ἡπιότης εἰκονίζεται ἐν τε τοῖς ἀγῶσι²⁾ καὶ ἐν τῇ ὑποδοχῇ³⁾ τοῦ πατρὸς τοῦ Ἑκτορος! Τοιαύτας ἀρετὰς μάτην ἐμελλέ τις ζητῆται παρὰ τοῖς εἰρηνικοῖς τῆς Πηνελόπης μνηστῆρσιν. Πόσῃν τρυφερότητα ὁ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ τῆς Ἰλιάδος θρασὺς⁴⁾ καὶ λυσσώδης⁵⁾ ὀνομαζόμενος Ἑκτωρ δείκνυσι πρὸς τε τὴν Ἑλένην, τὴν Ἀνδρομάχην καὶ τὸν Ἀστυνάκτα!⁶⁾ Τοσαύτην ὁ ἄβρὸς τῶν Φαιάκων βασιλεὺς οὔτε πρὸς τὴν Ἀρήτην, οὔτε πρὸς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ ἐπιδείκνυσιν.

Πολλοὶ κριτικοὶ ἐνόμισαν, ὅτι, ἐπειδὴ ἡ μὲν Ἰλιάς εἰκονίζει μάχας καὶ χύσεις αἱμάτων, ἡ δ' Ὀδύσσεια εἰρηνικώτερον βίον, ἐκείνη μὲν ἐποιήθη ἐν χρόνοις, καθ' οὓς ἐν Ἑλλάδι ἀμοιβαῖαι καταστροφαὶ ἐπεκράτουν, αὕτη δ' ἐν

1) Ἰλιάδ. I. 2) Ἰλιάδ. Ψ. 3) Ἰλιάδ. Ω καὶ ἐξῆς. 4) Ἰλιάδ. M 60. 5) Ἰλιάδ. N 54. 6) Ἰλιάδ. Z.

χρόνοις, καθ' οὓς εἰρηνικώτερος τὸν ἀγροῖκον καὶ βάρβαρον ἐκείνον βίον διεδέξατο. Τοιαύτας ὁμως θεωρίας μόνον ἐκείνοι δημιουργοῦσιν, ὅσοι ἐκ φαινομένων διαφορῶν οἰκοδομοῦσι θεωρίας. Πρὸς δέ, ἐν ᾧ ἄφ' ἐνὸς ὁμολογοῦσιν, ὅτι οἱ μῦθοι τῆς τε Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας εὐθὺς μετὰ τὰ Τρωικὰ τὴν μορφὴν, ἐν ᾗ ταῦτα ἔχομεν (πλήν τινων διαφορῶν), ἔσχον, ἄφ' ἑτέρου ἰδρύνουσι θεωρίαν μηδόλως πρὸς τὴν πρώτην ὁμολογίαν συμφωνοῦσαν. Ὅτι δ' οἱ μῦθοι τῶν δύο ἐπῶν συγχρόνως ἐγεννῶντο, γίνεται δῆλον καὶ ἄλλοθεν καὶ ἐντεῦθεν. Ὁ μὲν Ὀδυσσεὺς πλανώμενος ἤδη ἤκουσε παρὰ τοῖς Φαίαξι τὸ πρὸς τὸν Ἀχιλλέα αὐτοῦ νεῖκος¹⁾ καὶ τὰ τοῦ δουρείου ἵππου²⁾, ὁ δὲ Φήμιος ἐν τῇ πλάνῃ τοῦ ἥρωος ἦδε παρὰ τοῖς μνηστῆρσι τοὺς νόστους τῶν Ἀχαιῶν³⁾.

Ὁ W. Müller τὸ ἀμάρτημα ἴσως τοῦτο κατιδὼν καταφύγει εἰς τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ἡ μὲν Ἰλιάς ἐποιήθη ἐν αἰῶνι πλήρει τοῦ πνεύματος τοῦ ἥρωικοῦ παρελθόντος καὶ διὰ τοῦτο ἥρωικωτέρα καὶ ζωηροτέρα ἐμορφώθη, ἡ δ' Ὀδύσσεια ἐν χρόνοις, καθ' οὓς κόσμος εἰρηνικὸς καὶ ἀτάραχος ἐπῆλθεν. Προστίθῃσι δ' ὁ κριτικὸς, ὅτι ἡ Ὀδύσσεια σχηματίζει μετὰβασίν τινα ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ ταραχώδους τῆς Ἰλιάδος κόσμου εἰς τὴν κοσμίαν καὶ ἀτάραχον σοφίαν τοῦ Ἡσιόδου, οὗ ἡ Μοῦσα εἰς τὰς καλύβας τῶν εὐσεβῶν αὐτοῦ δημοτῶν καταβαίνει. Κατ' αὐτὸν ἡ τῆς Ὀδυσσεΐας πρὸς τὴν Ἡσιόδειον ποίησιν συμφωνία δηλοῦται καὶ ἐκ τούτου, ὅτι ἐν ἐκείνῃ πλήν τοῦ κόσμου τῶν θεῶν εἰκονίζονται καὶ δαίμονες, ὡς φαρμακεύτριαι, Σειρῆνες, Κύνκλωπες καὶ ἄλλα, ἅπερ ἐν τῇ Ἡσιοδείῳ διδαχῇ περὶ δαιμόνων καὶ ἡμιθέων μανθάνομεν⁴⁾. Πρῶτον ἡ θεωρία αὕτη ἀντιφάσκει πρὸς τὴν καθ' ὅλον τὸ σύγγραμμα τοῦ κριτικοῦ ἐκπεφρασμένην ἰδέαν, ὅτι τὰ ὁμηρικὰ ἐπὶ ἐποιεῖσθαι τρεῖς μετὰ τὰ Τρωικὰ αἰῶνας παρὰ τοῖς Ἴωσιν, οὔτινες κατ'

1) Ὀδυσσ. Θ 75. 2) Ἀντίοχ 499. 3) Ὀδυσσ. Α 326. 4) Homerische Vorschule σελ. 189. Παράβαλ. Thiersch, Ueber die Gedichte des Hesiodus σελ. 16.

αὐτὸν ἤκμαζον ἐν τῇ ἐμπορίᾳ, τῇ βιομηχανίᾳ καὶ τῇ ναυτιλίᾳ. Ἄλλ' ἐμποροὶ, βιομήχανοι καὶ ναῦται οὐκ ἠδύναντο ἔχειν ἐνθουσιασμόν πρὸς τὰς βαρβάρους τῆς Ἰλιάδος πράξεις, ἂν ὑποτεθῶσι τοιαῦται. Εἴτα, εἰ τὰ ὑπὸ τοῦ W. Müller εἰρημένα ἀληθῆ ἦσαν, τὰ ἔπη τοῦ Ἀρκτίνου καὶ τοῦ Λέσχου μετὰ τὸν Ἀσκραῖον ποιητὴν ποιηθέντα ὥφειλον ἔχειν καὶ ὑπόθεσιν καὶ μορφὴν ὁμοίαν γε πρὸς τὴν τῆς Ὀδυσσεΐας καὶ τῆς Ἡσιοδείου ποιήσεως. Ἀλλὰ παρὰ τὴν θεωρίαν τοῦ κριτικοῦ πάλιν ὁ Ἀρης μαίνεται καὶ ἴσως λυσσώδεστερον ἢ ἐν τῇ Ἰλιάδι. Πρὸς τούτοις ὁ πόλεμος οὐκ ἐλέγχει βάρβαρον κατὰστασιν τοῦ λαοῦ, ὅφ' οὗ διαπράττεται. Καὶ νῦν συχνάκις πόλεμος γίνεται παρὰ τοῖς μάλιστα πεπολιτισμένοις λαοῖς καὶ ταῦτα δι' αἰτίας ὑλικάς, ἐν ᾗ ἡ τοῦ Τρωικοῦ ἦν ἡθική. Διότι οἱ Ἀχαιοὶ μάχονται ὑπὲρ τῆς προσβληθείσης τιμῆς καὶ κατὰ τοῦ παραβάτου τοῦ δικαίου τῆς ξενίας. Μόλις δ' οὗτοι τῆς μάχης ἐξέρχονται καὶ εὐθὺς ἥπιον χαρακτῆρα δεικνύουσιν. Ἐὰν δὲ παραβάλωμεν τὰς μάχας τῆς Ἰλιάδος πρὸς ὁμοιωτάς τινας τῆς Ὀδυσσεΐας, εὐρίσκομεν, ὅτι αὕτη βαρβαρωτέρας ἐκείνης πράξεις εἰκονίζει. Ὁ σκληρὸς διαμελισμὸς τοῦ Μελανθίου, οὗ τὴν ῥίνα, τὰ ὦτα, τοὺς ὄρχεις, τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας οἱ περὶ τὸν Ὀδυσσεῆα διαταμόντες τοῖς κυσὶν ἔρριψαν, καὶ ὁ ἀπηνῆς τῶν δώδεκα δούλων πνιγμός, ὡς ὁ Knight καὶ ὁ Grote¹⁾ ὁμολογοῦσι, καὶ ἡθὴ καὶ βίον βαρβαρώτερον δεικνύουσιν. Καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι καίει μὲν ὁ Ἀχιλλεὺς δώδεκα νέους, ἀλλ' ὁ ποιητὴς ψέγει τὴν πρᾶξιν λέγων, κακὰ δὲ φρεσὶ μὴδετο ἔργα²⁾. Εἴτα λέγομεν πρὸς τοὺς περὶ τὸν W. Müller, ὅτι αἱ νύμφαι τῆς Ὀδυσσεΐας γνωσταὶ καὶ τῷ ποιητῇ τῆς Ἰλιάδος εἰσὶν³⁾. Ἐὰν δὲ παραβάλωμεν τὰ τερατώδη τῆς Ὀδυσσεΐας ὄντα πρὸς τὰ ἐν τῷ Φ τῆς Ἰλιάδος, ἐνθα ὁ Σκάμανδρος κατὰ τοῦ Ἀχιλλέως ὀργίζεται καὶ πλημμυρεῖ καὶ ἐνθα ὁ Ἥφαιστος ξηραίνει καὶ καίει τὸν ποταμόν⁴⁾, οὐχ εὐρίσκομεν μεγάλην δια-

1) Μετάφρ. ὑπὸ Fischer II, 193. 2) Ἰλιάδ. Ψ 176. 3) Ἰλιάδ. Υ 8.
4) Ἰλιάδ. Φ 46 καὶ ἐξῆς.

γοράν. Ὁ δὲ Ξάνθος (ὁ ἵππος δηλαδὴ) τῆς Ἰλιάδος, ὅσις ἀποκρίνεται πρὸς τὸν Ἀχιλλέα¹⁾, δύναται παραβληθῆναι πρὸς τὴν νοοῦσαν ναῦν τῆς Ὀδυσσεΐας. Τελευταῖον παρατηροῦμεν, ὅτι ὁ ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος οὐκ ἠδύνατο εἰς τοῦτο αὐτοῦ πλείονα τοιαῦτα ὄντα εἰσαγαγεῖν. Διότι μόνῃ ἢ φαντασίᾳ τῶν ἐν ἐρημίᾳ καὶ ἐν πελάγεσι πλανωμένων τοιαῦτα τέρατα δημιουργεῖ καὶ οὐχὶ ἡ τῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ βιούντων.

Πολλοὶ τῶν κριτικῶν παρατηροῦσιν²⁾, ὅτι οἱ τῆς Ὀδυσσεΐας θεοὶ ἐπὶ ὑψηλοτέρας βαθμίδος ἴστανται ἢ οἱ τῆς Ἰλιάδος. Ὁ δὲ B. Constant³⁾ ἐνόμισεν, ὅτι ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ ὑπάρχει διάφορος μυθολογία καὶ θρησκεία τῆς ἐν τῇ Ἰλιάδι. Ὁμολογοῦμεν μὲν, ὅτι οἱ τῆς Ὀδυσσεΐας θεοὶ οὐ καταβαίνουν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης, ἵνα μεθ' ἡρώων μάχωνται, ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ὁ ποιητὴς οὐκ εἶχεν ἀφορμὴν, ἡ δὲ αἰτία ἐγκεῖται ἐν τοῖς μύθοις. Ἐν τῇ Ἰλιάδι, ἐπειδὴ προῦκειτο περὶ τῆς σωτηρίας ἢ τοῦ ὀλέθρου πόλεως ἄλλοις μὲν τῶν θεῶν προσφιλοῦς, ἄλλοις δ' ἀπεχθοῦς, τὰ πάθη αὐτῶν συνεκρούοντο. Πρὸς δέ, καὶ ἡ τῶν ὀμηρικῶν ἀνθρώπων φαντασία τὰ ἐπὶ τῆς γῆς πάθη εἰς τὸν Ὀλυμπον ἀνύψον. Διὰ ταῦτα ἦν οὐ μόνον ἄτοπον, ἀλλὰ καὶ γελοῖον, εἰ ἐν ἔπει, ἐν ᾧ ἐπὶ τῆς γῆς ὑπάρχει εἰρήνη, οἱ θεοὶ πρὸς ἀλλήλους ἤριζον καὶ ἐμάχοντο. Ἐν τῷ ἔπει τούτῳ πρόκειται περὶ τοῦ νόστου ἐνὸς μόνου ἥρωος διὰ τῆς ἰδίας πανουργίας δυναμένου οἴκαδε ἐπανελθεῖν, εἰ μὴ ὁ Ποσειδῶν κατ' αὐτοῦ ὠργίζετο. Ἐν τῷ ἔπει τούτῳ δύο μόνον θεοί, ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Ποσειδῶν, ἀντίθετα πρὸς ἀλλήλους συμφέροντα ἔχουσιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ θεὰ μεζονος παρὰ τῷ Διὶ εὐνοίας ἐνύγχανε καὶ ἐπειδὴ πάντες οἱ ἄλλοι θεοὶ οὐ δυσμενῶς πρὸς τὸν Ὀδυσσεά εἶχον⁴⁾, ὁ τοῦ ἥρωος νόστος ἄνευ πολλῶν ξρίδων ἐπιτυγχάνεται. Ἄλλως οἱ θεοὶ τῆς Ἰλιάδος ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ οὐ μετέβαλον τὴν αὐτῶν φύσιν. Καὶ ὁ Ζεὺς τούτου τοῦ ἔπους τηρεῖ τὸν χαρακτῆρα,

1) Ἰλιάδ. T 408. 2) Otr. Müller, Geschichte der griech. Literatur I, 106. 3) De la religion τόμ. III. 4) Ὀδυσσ. A 78.

ὄν παρὰ τῆς Ἰλιάδος ἐμάθομεν, καὶ ἡ σχέσις τούτου πρὸς τὴν Θεαγέτρα ἢ αὐτὴ ἐναργῶς δείκνυνται. Καὶ οὗτος ῥεῖ ἐνδίδωσι¹⁾ ταῖς παρακλήσεσιν ἢ ταῖς μομφαῖς τῆς Ἀθηναῖς, ὡς καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι, καὶ αὕτη τηροῦσα τὸν δυσιράπελον αὐτῆς χαρακτῆρα μέμφεται τῷ πατρί²⁾. Ἀκολουθεῖ μὲν ἡ Θεὰ τῷ Τηλεμάχῳ καὶ συμβουλεύει τῷ Ὀδυσσεῖ, ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ἀποδείκνυσιν, ὅτι οἱ τῆς Ὀδυσσεΐας Θεοὶ ἡθικώτεροί εἰσι καὶ ἐπὶ ὑψηλοτέρας βαθμίδος ἴστανται. Διότι ἡ αὐτὴ Θεὰ ἐν Ἰλιάδι σοφωτέρας συμβουλὰς δίδωσι τῷ Ἀχιλλεῖ³⁾, τῷ Διομήδεϊ⁴⁾ καὶ τῷ Ὀδυσσεῖ⁵⁾. Ἐὰν δὲ παραβάλωμεν τὴν ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ μίξιν τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Ἀφροδίτης, ἔνθα ὑπὸ τῶν Θεῶν τὰ αἰσχίστα διαπράττονται καὶ ἔνθα οἱ Θεοὶ ἀναιδῶς γελῶσι καὶ ἀναιδέστερον διαλέγονται⁶⁾, ἔὰν ταῦτα πάντα παραβάλωμεν πρὸς τὴν ἐν τῇ Ἰλιάδι ἀνάμixin τῶν Θεῶν εἰς τὰς μάχας τῶν ἡρώων, ἀναντιρρήτως ὑψηλοτέραν περὶ τοῦ Θείου τῆς Ἰλιάδος ἰδεῖν λαμβάνομεν. Ἄλλ' αἱ τοιαῦται διαφοραὶ, ἐπαναλαμβάνομεν, εἰσὶ φαινόμεναι μόνον.

Οἱ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη παραβαλόντες εὗρον ἐν τούτοις καὶ διαφοράς τινας εἰδήσεων. Ἐν μὲν τῇ Ἰλιάδι ἡ Ἴρις ὡς ἄγγελος τοῦ Διὸς εἰκονίζεται⁷⁾, ἐν δὲ τῇ Ὀδυσσεΐᾳ ὁ Ἑρμῆς⁸⁾. Ἐν ταύτῃ μὲν ὁ Αἴολος ἐπιμελεῖται τῶν ἀνέμων⁹⁾, ἐν ἐκείνῃ ὅμως ἡ Ἴρις παρακαλεῖ τὸν Βορρᾶν καὶ τὸν Ζέφυρον ὡς αὐτοτελεῖς Θεοὺς, ἵνα τὸ σῶμα τοῦ Πατρόκλου καύσωσιν¹⁰⁾. Ἐν μὲν τῷ Θ τῆς Ὀδυσσεΐας ἡ Ἀφροδίτη ἐστὶ σύζυγος τοῦ Ἥφαιστου¹¹⁾, ἐν δὲ τῇ Ἰλιάδι ὀνομάζεται μία τῶν Χαρίτων¹²⁾. Τοιαῦται ὅμως διαφοραὶ ἀποδοτέαι τοῖς μύθοις, ὡς ἐν ἀρχῇ τούτου τοῦ βιβλίου εἴρηται. Ἡ δὲ πολυθρύλητος διαφορὰ τῆς γλώσσης τῶν δύο ἐπῶν μᾶλλον λέγεται, ἢ ἀποδείκνυνται, οἱ δ' ἐπιχειρήσαντες ἔχνη διαφορᾶς δεῖξαι ἀπέτυχον. Ἐν τοῖς δημοτικοῖς ᾄσμασιν ἡ διάφορος ὑπόθεσις οὕτω τὸν τόνον καὶ τὸ χρῶμα τῆς

1) Αυτόθι 64. E 22. 2) Ὀδυσσ. A 45. E 7. 3) Ἰλιάδ. A 207. 4) Ἰλιάδ. E 124. 5) Ἰλιάδ. B 173. 6) Ὀδυσσ. Θ 326 καὶ 335. 7) Ἰλιάδ. Γ 121. 8) Ὀδυσσ. E 28. 9) Ὀδυσσ. K 21. 10) Ἰλιάδ. Ψ 199. 11) Ὀδυσσ. Θ 270. 12) Ἰλιάδ. Σ 382.

γλώσσης ἄλλοιοι, ὥστε, ἂν μή τις ἄλλοθεν τὴν ταυτότητα τοῦ ποιητοῦ τῶν διαφόρων ᾠσμάτων γινώσκῃ, δικαίως περὶ ταύτης ἀμφιβάλλει. Διὰ τοῦτο νομίζομεν, ὅτι πρὸ πάσης ἐρεῦνης οἱ κριτικοὶ ὀφείλουσιν ἐξετάσαι, πόσον ἡ διαφορὰ ὑποθέσεως ποιήματός τινος τὸ χρῶμα τῆς γλώσσης αὐτοῦ ἄλλοιοι. Τελευταῖον οἱ κριτικοὶ τὴν κρείττονα τῆς Ὀδυσσεΐας ἐνότητα ἐθώρησαν ὡς ἀπόδειξιν τῆς μεταγενεστεράς τοῦ ἔπους γενέσεως. Ἀλλ' ἡ ὑπόθεσις αὕτη, ὡς ὀρθῶς ὁ Grote¹⁾ παρατήρησεν, ἄγει ἡμᾶς εἰς ἄτοπον. Διότι τούτου ὑποτεθέντος τὰ τοῦ ἐπικοῦ κύκλου ἔπη ὠφείλου ἔχειν κρείττονα τῆς Ὀδυσσεΐας ἐνότητα. Ἀλλὰ τοῦναντίον ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ ἐδείξαμεν, ὅτι ἐκεῖνα πολὺ ἥττονα κατὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ὀδυσσεΐας ἦσαν. Διὰ ταῦτα λοιπὸν νομίζομεν, ὅτι ἡ διαφορὰ τῆς ὕλης ἱκανῇ ἐστίν, ὅπως τὰς μικρὰς διαφορὰς ἐξηγήσῃ ἢ φαινομένας καὶ ἀπατηλὰς ἀποδείξῃ.

Ἀλλ' ἄρα γε μόνον τὸ δικαίωμα τοῦ ἀνευρίσκειν διαφορὰς ἔχομεν; Ἄρα γε αἱ ὁμοιότητες οὐκ ἔχουσι βάρος, ὅπως τὴν τοῦ ζητήματος λύσιν πρὸς τὴν ἀντίθετον διεύθυνσιν ἔλξωσιν; Δίκαιος κριτὴς ἐκότερα σταθμίζει. Ἐν τοῖς ἡγουμένοις πολλὰς καὶ μεγάλας ὁμοιότητας καὶ συμφωνίας ἐδείξαμεν. Παραδείγματος χάριν τὰ προοίμια τῶν δύο ἐπῶν οὕτως ὅμοια πρὸς ἄλληλα εὔρομεν, ὥστε ἕκαστος προχείρως τὴν ταυτότητα τοῦ ποιητοῦ δύναται εἰκάσαι. Σπουδαῖος δ' ἀναγνώστης ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν δύο ἐπῶν ἐνεῖδε μεγίστην ὁμοιότητα. Ὡς ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ ὁ τοῦ Τηλεμάχου καὶ τῶν μνηστήρων μῦθος περιεπλέχθη ἐν τῷ τοῦ Ὀδυσσεύς, οὕτως ἐν τῷ τοῦ Ἀχιλλεύς διακλαδοῦνται οἱ μῦθοι τῶν ἐν Τροίᾳ μαχομένων ἡρώων. Ὡς ἐν τῇ Ἰλιάδι μεγάλα ἐπεισόδια ἐνυφάνθησαν, οὕτω καὶ ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ. Ὡς ἐκεῖ ὁ Ζεὺς βραδύνει, ἵνα τὴν πρὸς τὴν Θέτιδα ὑπόσχεσιν ἐκπληρώσῃ, οὕτω καὶ ἐνταῦθα βραδέως ἐκτελεῖ τὴν αἵτησιν τῆς Ἀθηναῖς, ὅπως ὁ Ὀδυσσεὺς εἰς τὴν Ἰθάκην ἀπανέλθῃ. Ὁ αὐτὸς χαρακτὴρ τοῦ Διός, ὁ αὐτὸς τῆς Ἀθηνᾶς, ὁ αὐτὸς τοῦ Ὀδυσσεύς, ὁ αὐτὸς τέλος πάν-

1) II, 193.

των τῶν θεῶν καὶ πάντων τῶν ἡρώων. Ἐνταῦθα οὐ δύναμεθα πάσας τὰς ὁμοιότητας ἀριθμῆσαι. Διότι καὶ τὸ ἔργον ἐστὶν οὐ σμικρὸν καὶ ἕκαστος δύναται ῥαδίως ταύτας διιδεῖν. Ἡ δὲ τοῦ σχεδίου τῶν δύο ἐπῶν ὁμοιότης οὕτω μεγάλη ἐστίν, ὥστε ὁ Otfr. Müller¹⁾ ἐνόμισεν, ὅτι ὁ Ὅμηρος διέγραψε τὸ τῆς Ὀδυσσεΐας σχέδιον, καὶ ὅτι κατὰ τοῦτο μαθητὴς τις αὐτοῦ τὸ ἔπος ἐποίησεν. Ἀρὰ γε πάντων τούτων ἡδύνατο διάφορος ποιητὴς καὶ ταῦτα διαφόρου αἰῶνος, καθ' ὃν τὰ τῆς διαδόσεως τῶν ἰδεῶν μέσα οὐκ ἦσαν πρόχειρα, οὕτως ἐπιτηδεΐως ἐπιτυχεῖν, ὥστε πολλοὺς αἰῶνας ἐπλανήθησαν καὶ οἱ τὰ ἐλάχιστα ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσιν ἔρευνήσαντες; Ἀλλὰ, δύναται τις εἰπεῖν, πιστεύετε, ὅτι ὁ Ὅμηρος ἀμφοτέρω τὰ ἔπη ἐποίησεν; Τοῦτο δὲ οἱ πλεῖστοι τῶν κριτικῶν τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος ἀρνοῦνται. Ἀρνοῦνται μὲν, ἀλλ' αἱ ἀποδείξεις, ὥς φέρονσιν, εἰσὶν ἡμαρτημέναι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Σύνοψις τῶν σπουδαιοτέρων θεωριῶν τοῦ ὁμηρικοῦ
ζητήματος.

Ἐν παντὶ τῷ ἡμετέρῳ πονήματι πολλῶν σοφῶν ἀνδρῶν μνημονεύσαντες ἐπειράθημεν, ὅπως τὰ διάφορα τῆς ἱστορίας τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν μέρη διὰ τῆς μαρτυρίας τούτων ἐπικυρώσωμεν. Ὅσάκις δ' ἐνομίσαμεν, ὅτι τὰ ὑπὸ τούτων λεγόμενα ἢ ἀπίθانا ἦσαν ἢ ἡμαρτημένα ἐφαίνοντο, ἐσχομεν τὴν τόλμην, ὅπως ταῦτα κατὰ γε τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀναιρέσωμεν. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ θεωρίαι τῶν ἀνδρῶν τούτων κατὰ τὴν ὑπὸ τῆς οἰκονομίας τοῦ ἡμετέρου πονήματος ἀπαιτουμένην θέσιν ἐτάχθησαν, καὶ ἐπειδὴ πλεῖστοι ἄλλαι θεωρίαι, καίπερ ἐκ τῶν εἰρημένων αἰτίων ἐκρέονσαι, ὅμως

1) Geschichte der griech. Literatur I, 108.

εἰς πολλὰ καὶ ποικίλα συμπεράσματα φθάνουσι, σκόπιμον ἐνομίσαμεν, ἵνα βραχυτάτην περίληψιν τῶν σπουδαιοτέρων θεωριῶν δώμεν.

Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται, ὅτι ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις πρῶτον μὲν ὁ Vico, εἶτα δ' ὁ Wolf ἐπιστημονικότερον ἐπειρᾶτο ἀποδείξαι, ὅτι τὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ὀμήρου γερόμενα ἔπη ἦσαν προῖόν οὐχὶ ἐνὸς νοός, ἀλλὰ συλλογὴ σιτηροσυσμένων ἀντοτελῶν ἁσμάτων. Αἱ δὲ αἰτίαι, ἐφ' ὧν ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ ἤρείδετο, ἦσαν ἐξωτερικαί. Ὁ κριτικὸς ἔτυχε πολλῶν ὀπαδῶν καὶ ἡ περὶ τοῦ ζητήματος τοῦτου ἔρευνα ἴσως μετ' ὀλίγον ἔμελλε παύσασθαι, εἰ μὴ μέγας τις κριτικὸς τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος, ὁ Lachmann, ἐπεχειρεῖ, ὅπως τὴν Ἰλιάδα ἀναλύσας ποιητικὰς ἀνωμαλίας καὶ ἴχνη συναρμογῆς μικρῶν ἁσμάτων δείξῃ. Μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῶν παρατηρήσεων τοῦ ἀνδρὸς τούτου ὁ φιλολογικὸς κόσμος οἶοιτο ἐπιλήσμων τῶν Προλεγομένων τοῦ Wolf γενόμενος τῇ ὑπὸ τούτου χαραχθείσῃ ὁδῷ ἠκολούθησεν. Ἐκ δὲ τῆς ἐποχῆς ταύτης τὸ ὁμηρικὸν ζήτημα ἄλλοιαν φάσιν ἔσχε καὶ δύνатаί τις εἰπεῖν, ὅτι ἡ πρὶν ἄπειρος τοῦτου τοῦ ζητήματος ἔκτασις ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις περιορίσθη ἐν τῇ ἐρευνῇ τῆς ἐνότητος τῆς Ἰλιάδος, ὥσει ἐκ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς λύσεως ἡ ὅλη τοῦ ὁμηρικοῦ ζητήματος λύσις ἐξηρτάτο. Οἱ δὲ ἐρευνῆται διηρέθησαν εἰς τρία στρατόπεδα, τοὺς ἄκρους χωρίζοντας ἦτοι τοὺς καλουμένους Θηρεντάς μικρῶν ἁσμάτων (Kleinliederjäger), τοὺς μέσῃ τινὰ ὁδὸν Θηρεύσαντας, οἵτινες δὴ εἰς πολλὰς τάξεις ὑποδιαιροῦνται, καὶ τοὺς ἄκρους ἐνωτικούς, ὧν ὁ ἀριθμὸς δυστηχῶς ὁσημέραι ἐλαττοῦται. Ἀρχόμεθα τῆς ἀριθμώσεως αὐτῶν κατὰ τὴν εἰρημένην τάξιν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ στρατόπεδα περιέχουσι πολυαριθμούς μαχητάς, νομίζομεν, ὅτι οὐκ ἄξια μοιγῆς πράττομεν, εἰ τῇ ὁμηρικῇ μεθόδῳ ἐπόμενοι μόνους τοὺς στρατηγούς αὐτῶν ὀνόμαζομεν.

Πρὸ τοῦ Lachmann ὁ W. Müller ἐν τῷ συχνάκις ἐφ' ἡμῶν μνημονευθέντι συγγράμματι ἐπειρᾶτο, ἵνα ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσιν ἐσωτερικὰ ἴχνη συναρμογῆς εὔρῃ, καὶ διεῖλεν, ὡς εἶδομεν, τὴν Ἰλιάδα εἰς τέσσαρα ῥαψωδικὰ συστή-

ματα¹⁾. Ὁ δὲ B. Thiersch²⁾ ὠνειροπόλει μὲν ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ δώδεκα μέρη, ὅμως δύο μόνον ἐδείκνυε (δηλαδὴ ἔλεγεν, ὅτι δεικνύει). Ὡσαύτως πρὸ τοῦ Lachmann ὁ G. Hermann τὴν τοῦ Wolf θεωρίαν ἀσπασάμενος διεῖλε τὰ ὁμηρικὰ ἐπὶ εἰς τρεῖς τάξεις, εἰς Προομηρικά, Ὀμηρικά καὶ Μεθομηρικά³⁾. Ὁ δὲ Naeke σχεδὸν συγχρόνως τῷ Lachmann ὁμοίαν τούτῳ θεωρίαν ἐξέφραζεν⁴⁾. Ἀλλ' ὁ Lachmann θεωρεῖται τούτου τοῦ στρατοπέδου ἡγεμών, οὗ τὴν θεωρίαν ἐν ἰδιαιτέρῳ κεφαλαίῳ ἐπραγματεύθημεν. Τῷ κριτικῷ τούτῳ ἠκολούθησαν πλεῖστοι σοφοὶ ἄνδρες, ἐν οἷς καὶ ὁ Cauer, ὅστις ἐκ μέρους τοῦ Α καὶ τοῦ Η δημιουργεῖ ἄσμά τι, τὴν Πατρόκλειαν. Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ N τῆς Ἰλιάδος εὐρίσκει σύντηξιν δύο ἄσμάτων τοῦ Ποσειδῶνος. Ἀλλ' αἱ αἰτίαι εἰσὶν οὕτως ἀσθενεῖς καὶ τὸ ἔργον οὕτω τολμηρόν, ὥστε καὶ ὁ σοφὸς Curtius, ὅστις τῇ τοῦ Lachmann θεωρίᾳ ἔπεται, ἀποδοκιμάζει. Ὁ Cauer ποιεῖ τὴν ἐπομένην ἀξιοσημεῖωτον παρατήρησιν. Ἡ διαφορὰ τῶν θεωριῶν συνίσταται προδήλως οὐχὶ ἐν τῇ ὑπάρξει ἢ μὴ ὑπάρξει ἐνωτικῶν ἐν τῇ Ἰλιάδι στοιχείων, ἀλλ' ἐν τῷ ζητήματι, πῶς ἡ τούτων ὑπαρξίς πρέπει ἐξηγηθῆναι. Οἱ μὲν οὐ δύνανται ταύτην ἄλλως ἐξηγήσαι ἢ διὰ τῆς παραδοχῆς ἐνὸς ποιητοῦ, οἱ δὲ ζητοῦσι τὴν ἀρχὴν τῶν ἐνωτικῶν στοιχείων οὐχὶ ἐν τῷ ποιητῇ αὐτῷ, ἀλλ' ἄλλοθι καὶ οἱ μὲν ἐνταῦθα, οἱ δὲ ἐκεῖ· οἱ μὲν δηλαδὴ εὐρίσκουσι ταύτην ἐν τῇ ἐνότητι ἐχούσῃ μυθικῇ ὕλῃ, οἱ δὲ ἐν τῇ ἐνεργείᾳ τῶν διασκευαστῶν⁵⁾. Τῷ Lachmann ἠκολούθησε καὶ ὁ Ad. Holm⁶⁾, ὅστις πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν καλλίστην ῥαψωδίαν τῆς Ἰλιάδος κατεσπάραξεν, καὶ ὅστις οὐδὲ τῆς καλλίστης ὁμηρικῆς φράσεως ἔσσεται ἡμᾶρ, ὅτ' ἄν ποτ' ὁλώλῃ Ἰλῖος ἱρὴ ἐφείσθη.

Μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῶν Betrachtungen τοῦ Lachmann

1) Homerische Vorschule, Leipzig 1826, σελ. 146. 2) Urgestalt der Odyssee, Königsberg 1821, σελ. 125. 3) Opuscula VI, 79. 4) Programm lector. Univ. Bonn. 1838. 5) Ueber die Urform einiger Rhapsodien der Ilias, Berlin 1850. 6) Ad Caroli Lachmanni exemplar de aliquod Iliadis carminum compositione quaeritur, Lübeck 1853.

πολλοὶ τῶν κριτικῶν νομίσαντες, ὅτι ἀκριβὴς τῆς γλώσσης τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἐξέτασις ἠδύνατο ἀνακαλύψαι ἵχνη τῆς γενέσεως αὐτῶν, εὐτόλμως καὶ καρτερικῶς εἰς τὸν πολύπορον τοῦτον ἀγῶνα ἀπεδύθησαν. Τούτων οἱ μὲν ἠρεύνησαν τὴν κατασκευὴν τοῦ ὁμηρικοῦ μέτρου, οἱ δὲ τὴν γλῶσσαν. Καὶ ὁ C. A. Hoffmann ¹⁾ μετὰ μεγάλων πόνων, μόνον ἐν Γερμανίᾳ ἀνεκτῶν, ἐπειράθη, ὅπως ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ ὁμηρικοῦ μέτρου τὴν διαφορὰν ποιητῶν ἀνιχνεύσῃ. Ὁ ἀνὴρ ἐξετάζει τὰ δυσχερέστερα καὶ μᾶλλον πεπλεγμένα ζητήματα, ὥς τὴν τομὴν τοῦ ὁμηρικοῦ στίχου τὴν χασμωδίαν, τὸ δίγαμμα καὶ τὰ συγγενῇ τούτοις. Περὶ δὲ τὴν ὁμηρικὴν γλῶσσαν ἠσχολήθησαν ὁ J. Bekker ²⁾, ὁ Ellendt ³⁾, ὁ Geppert ⁴⁾, ὁ B. Giseke ⁵⁾ καὶ ἄλλοι. Ὁ τελευταῖος νομίζει, ὅτι ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν προθέσεων τὴν κατ' ὀλίγον γένεσιν τῆς Ἰλιάδος ἐξάγει. Ἐκτεσάμεθα τὸ βιβλίον, ἀλλ' οὐχ εὖρομεν, ὅ, τι ὁ συγγραφεὺς ὑπισχνεῖται. Διότι ἐξετάζει μὲν οὗτος τὰς ἐν τῇ Ἰλιάδι προθέσεις, ὅμως οὐδαμοῦ τὰ ἐκ τῆς ἔρευνης τούτων ἐξαγόμενα συμπεράσματα παραβάλλει. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἄλλως πολυπόνου τούτου συγγράμματος δέχεται ὥς πρότερον γεννηθέντα ἔσματα τὰς ἐν τῇ Ἰλιάδι πρότερον τεθειμένας ῥαψωδίας! Ἴνα δὲ ἐνταῦθα δι' ἑνὸς μόνου παραδείγματος δεῖξωμεν τὴν ἀξίαν τοῦ ποιήματος, σημειοῦμεν τὴν ἐπομένην τοῦ συγγραφέως παρατήρησιν. Τὸ ἐκ πολλοῖς ἐν μὲν ταῖς πρώταις τῆς Ἰλιάδος ῥαψωδαίαις σπανίως εὖρηται ἐν δὲ τοῖς ἐπομέναις συχνάκις. Ἀλλ', ὅστις ἔτιχεν ἀναγνῶνς τὴν παρατήρησιν, πάραντα ἐξεσώγησεν, ὅτι τοῦτο ἀπῆται ἢ ὕλη. Ἐν γένει ὁ συγγραφεὺς δείκνυσιν μεγάλην τάσιν, ὅπως ἀφαιρῇ καὶ γενικὰ συμπεράσματα ἐξάγῃ. Καὶ πᾶσαι αἱ τοιαῦται ἔρευναι εἰς τοιοῦτον ἀηδὲς τέλος καταλήγουσιν. Πολλοὶ ἐπίστευσαν, ὅτι ἡ ἔρευνα μικρῶν μὲν, ῥαδίως ὅμως καταληπτῶν ζητημάτων καὶ μηδε-

1) Quaestiones Homericae, Clausth. 1842 καὶ 1848. 2) Monatsbericht der Akad. d. Wiss. 1860, σελ. 101 καὶ Homerische Blätter σελ. 167. 3) Drei Homerische Abhandlungen, Leipzig 1864. 4) Ueber den Ursprung der Homerischen Gesänge II. 5) Die allmälige Entstehung der Gesänge der Ilias aus Unterschieden im Gebrauch der Präpositionen, Göttingen 1853,

μιᾷ διαφορᾷ γνώμης προσιῶν, ὡς ἡ γλῶσσα καὶ τὸ μέτρον, δύναται δοῦναι ἀντικειμενικὰ τεκμήρια, ἅπερ σπουδαῖα πρὸς λύσιν τοῦ ὁμηρικοῦ ζητήματός εἰσιν. Ὅσοι ὁμῶς βαθέως εἰς τοιαύτας ἐρεῦνας ἐνέκυψαν, μετ' ὀλίγον τὸ παρὰ βόλον τῶν τοιούτων ἐρευνῶν κατεῖδον, ὡς πᾶν ὀρθῶς λέγει ὁ σοφὸς ἡμῶν διδάσκαλος, G. Curtius¹⁾. Ἡ ὁμολογία αὕτη τοῦ ἀνδρὸς ἔχει μέγα κῆρος. Διότι οὗτος δικαίως ἐν τοῖς δεινοῖς ἐρευνήταις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης τίθεται. Ἐτι δὲ σπουδαιότερα ἐστὶν ἡ ὁμολογία αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι ἡ γλῶσσα καὶ ἡ κατασκευὴ τοῦ μέτρον ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ἔπесιν εἰσι τὰ αὐτά, ὅτι ἡ ὁμηρικὴ γλῶσσα ἔχει χαλαρωτέρον τινα κανόνα ἢ αἱ πλεῖσται ἄλλαι διάλεκτοι καὶ ὅτι αὕτη ἐν μεγίστῳ βαθμῷ κέκτεται τὴν ἰδιότητα ἐκείνην, ἣν ὑγρότητα ὀνομάζουσιν²⁾.

Οἱ κριτικοὶ οἱ εἰς τὴν τάξιν ταύτην ὑπαγόμενοι δίδουσι πολλὰς τοῦ ὁμηρικοῦ ζητήματος λύσεις, ὧν τὰς ἐξῆς δύο σημειοῦμεν. Ὁ Hoffmann³⁾ ἀποφαίνεται, ὅτι ὁ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου μῦθος ἦν κοινὸν πολλῶν προδωρικῶν φυλῶν τῶν Ἑλλήνων κτῆμα, ὅπερ μεθ' ἑαυτῶν εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν παρέλαβον. Ἐν τῇ μετοικήσει ἤδη τὰ ἄσματα τῶν φυλῶν τούτων ἀνემιγνύοντο. Ἐν δὲ τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐκτίσαντο ἐγχώριον ἐπαγωγόν (Interesse). Ἐν ταῖς ἀποικίαις ἐγένετο ποικίλη τῶν φυλῶν μίξις. Διὰ τοῦτο ἄφ' ἑνὸς μὲν οἱ μῦθοι ἐγίνοντο γενικώτεροι (διότι οἱ γεννήτορες τῶν φυλῶν ἥρωες εἰς τοὺς ἐξ ἀρχῆς περιορισμένους κύκλους τῶν μύθων εἰσῆρχοντο), ἄφ' ἑτέρου δὲ μέρη τινὰ τοῦ μύθου ἐν ταῖς διαφόροις ἀποικίαις, μάλιστα δὲ μετὰ τὴν ἐν αὐταῖς γενομένην μίξιν, εἰδικώτερα ἐξεμορφοῦντο. Τὰ μέρη δὲ ταῦτα οἱ ἀοιδοὶ ἐν μορφῇ ἁσμάτων ἐπραγματεύοντο. Οὕτως ἀνεπτύχθη ἐπικὴ τις τέχνη μεγάλην τελειότητα ἔχουσα. Βραδύτερον οἱ ἀοιδοὶ τῆς μικρᾶς Ἀσίας συνήλθον εἰς ἐταιρίαν. Πρῶτον πιθανῶς οἱ Χῆοι Ὀμηρίδαι.

1) Andeutungen über den gegenwärtigen Stand der Homerischen Frage σελ. 33. 2) *Αὐτόθι*. 3) Der gegenwärtige Stand der Untersuchungen über die Einheit der Ilias. Ἡ διατριβὴ ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ Allgemeine Monatschrift für Wissenschaft und Literatur 1852, σελ. 275—293.

Ἐντεῦθεν μείζων περιορισμὸς ἐν ὁρισμένοις κύκλοις μύθων ἐγένετο καὶ ποιητικὴ τις ἔνωσις τῶν τούτοις τοῖς κύκλοις ἀνηκόντων ᾠσμάτων δυνατὴ κατέστη. Ἐν ἀκμῇ ἐτι τῆς ποιητικῆς δημιουργικῆς δυνάμεως ᾠσματα, ἅπερ ἐξ ἀρχῆς οὐδεμίαν ἄλλην σχέσιν πρὸς ἄλληλα εἶχον, ἢ τὴν τοῦ μύθου, δι' ἐπιτηδεΐας συναρμογῆς μάλιστα μειζόνων ᾠσμάτων πιθανῶς οὕτω μετ' ἀλλήλων συνεδέοντο, ὥστε μικρότεροι συγκεντρικοὶ ἐν τῷ μείζονι μυθικῷ κύκλῳ ἐμοργοῦντο, ὅπερ ἡ κυρία ἀσχολία τῆς εταιρίας τῶν ἀοιδῶν ἦν. Ἡ πρὸς τοιαύτην ὅμως ἔνωσιν ἐνέργεια οὐκ ἔστιν ἱκανὴ πρὸς ἐξήγησιν τῆς δόξης, ἥτις τὸ τοῦ Ὀμήρου ὄνομα περιβάλλει. Ριζικὴ δὲ τις μόρφωσις ἀρχαιοτέρων ᾠσμάτων μόλις ἐγένετο καὶ ἐκεῖνα τὰ μέρη, ἅπερ ὡς σκοποῦντα τὴν ἔνωσιν ἀρχαιοτέρων δυνάμεθα ἀναγνωρίσαι, εἰσὶν ἥτινα τῶν ὡς ἀρχαιοτέρων θεωρουμένων. Εἰ λοιπὸν τὸ ὄνομα Ὀμηρος ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ ἐνωτῆς ἢ συναρμογεὺς καὶ ὡς προσγορικὸν δυνάμεθα αὐτὸ θεωρεῖν, ὁ συγγραφεὺς προτιμᾷ νοῆσαι μᾶλλον τὸν ἰδρυτὴν τῆς πρώτης ἢ τῆς ἐπιφανεστέρας εταιρίας τῶν ἀοιδῶν παρὰ τὸν ἐνωτὴν τῶν ᾠσμάτων.

Ὁ δὲ σοφὸς Curtius¹⁾ ὑποτίθῃσι πέντε δημιουργικὰ στοιχεῖα, ἐξ ὧν ἡ Ἰλιάς ἐγένετο τοιαύτη, ὅταν οἱ μετὰ τὸν Πεισίστρατον Ἕλληνες αὐτὴν εἶχον. 1) Τὸν μῦθον, ὅστις κατ' ὀλίγον τὴν μορφὴν μικρῶν ᾠσμάτων ἐλάμβανεν. Ταῦτα ὅμως ἦσαν ἀρεστὰ μᾶλλον διὰ τὴν ὕλην ἢ διὰ τὴν μορφήν. 2) Τοὺς ποιητάς, οἵτινες ἐκ τῆς μυθικῆς ὕλης σκηρὰς ἐλάμβανον καὶ ταῦτα εἰς ζῶηρά καὶ τεχνήεντα ᾠσματα μετεμόρφουν. Εἰ ὑπῆρξεν ὁ Ὀμηρος, τοιοῦτός τις ἦν. 3) Τοὺς τῶν τοιούτων ποιητῶν μιμητάς, οἵτινες κατὰ τὸν τύπον τῶν γνησίων ἢ τοῦ γνησίου ποιητοῦ ἐξηκολούθουν ἄδοντες. Τούτων δυνάμεθα νοῆσαι εταιρίας ὡς τὴν τῶν Χίων Ὀμηριδῶν. Τὰ ᾠσματα αὐτῶν προσετίθεντο τοῖς γνησίοις, τοῖς ἀρχαιοτέροις δηλαδή, καὶ μεταξὺ τούτων καὶ τῶν νεωτέρων διετυπώτο μὲν ἐναργεστέρα ἐνότης, ὅμως εἰσέρρεον καὶ ἀντιφάσεις. 4) Τοὺς ῥαψωδοὺς, ὧν τὰ ἔργα ἰδίως εἰσὶ μετα-

1) Ueber den gegenwärtigen Stand etc. σελ. 47.

θέσεις, ἐπικοσμήσεις, διαφθοραὶ καὶ ὑποβαλαί, ὡς ἐν τῷ Β ἢ βουλὴ τῶν γερόντων καὶ ἐν τῷ Α ἢ τοῦ Νέστορος στωμυλία. 5) Τοὺς διασκευαστάς, οἷς δημιουργικὴν ἐνέργειαν οὐ δυνάμεθα ἀποδοῦναι, εἰ καὶ ἡ τῶν τεσσάρων ἀνδρῶν ἐπιτροπὴ ποικίλας μικρὰς μεταβολὰς ἀναγκαίως ἐποίησεν. Ἀπὸ Πεισιστράτου ἡ Ἰλιάς ἐγένετο βιβλίον καὶ ὑπέστη ὁμοίαν τύχην τοῖς ἄλλοις βιβλίοις.

Μεταβαίνοντες εἰς τὴν μέσην τάξιν ὀνομάζομεν τὸν συγγραφέα τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, τὸν Grote¹⁾, ὅστις, ὡς ἀλλαχοῦ εἴρηται, διεῖλε τὴν Ἰλιάδα εἰς δύο μικρότερα ἔπη, τὴν Ἀχιλλείαν καὶ μικράν τινα Ἰλιάδα. Ὅμοίαν θεωρίαν ἤδη πρὸ αὐτοῦ ὁ W. Müller καὶ ὁ Düntzer²⁾ ἐξέφρασαν. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἱστορικὸς πολλαχοῦ τῆς αὐτοῦ ἱστορίας πρωτότυπον πνεῦμα καὶ εὐφῶϊαν δεικνυσιν, ἴσως ὁ Ἄγγλος μηδόλως τοὺς ὑπαινιγμοὺς τῶν δύο εἰρημένων φιλολόγων ἰδὼν ἐμόρφωσε τὴν αὐτοῦ θεωρίαν, ἣτις ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀτομιστικὴν τῶν Γερμανῶν ποιεῖ. Ὁ ἱστορικὸς νομίζει, ὅτι ἡ νῦν Ἰλιάς τὸ κατ' ἀρχὰς ἦν Ἀχιλλεία τις, ἥς τὰ στοιχεῖα διετηρήθησαν μὲν, ὅμως ἀπ' ἀλλήλων διέχωρίσθησαν. Ἡ Ἀχιλλεία συνίσταται ἐκ τοῦ πρώτου βιβλίου, τοῦ ὀγδόου καὶ τοῦ ἐνδεκάτου μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ δευτέρου. Τὰ δὲ βιβλία ἀπὸ τοῦ δευτέρου μέχρι τοῦ ἐβδόμου ὡς καὶ τὸ ἔννατον καὶ δέκατον ὁ ἱστορικὸς τῆς Ἀχιλλείας ἀποκλείει. Διότι ταῦτα, ὡς λέγει, τὴν διήγησιν διατέμνουσι καὶ οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον αὐτὴν ὠφελοῦσιν. Διὰ τῆς προσθήκης λοιπὸν τῶν εἰρημένων μερῶν ἡ Ἀχιλλεία εἰς Ἰλιάδα ἐξετάθη. Τὴν θεωρίαν τοῦ Grote ζωηρῶς ὑποστηρίζει ὁ εὐφῶης Friedländer³⁾. Ἡ μέση ὁδὸς παρὰ τοῖς πλείστοις θεωρεῖται προτιμητέα καὶ πρὸς ταύτην συνήθως ῥέπουσιν οἱ σωφρονέστεροι. Ἀλλὰ πολλαὶ μέσαι ὁδοὶ σχολιώτεραι τῶν ἄκρων εἰσὶν. Καὶ δὴ, ἂν τὴν Ἰλιάδα εἰς δύο μικρότερα ἔπη διατάμωμεν, ἐγείρονται πλείονες δυσχέρειαι, ἢ ὅσας ἡ θεωρία τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς προτίθε-

1) History of Greece τόμ. II. 2) Homer u. der epische Cyklus 59—64.
3) Die Homerische Kritik von Wolf bis Grote σελ. 28 καὶ ἐξῆς.

ται ἀποσοβῆσαι. Ἡ θεωρία αὕτη κατὰ τὸν Friedländer αἶρει τὴν δυσχέρειαν, ὅτι ἐν τοῖς βιβλίοις ἀπὸ τοῦ δευτέρου μέχρι τοῦ ἐβδόμου βιβλίου ἡ μῆνις τοῦ Ἀχιλλέως καὶ ἡ πρὸς τὴν Θέτιδα ὑπόσχεσις οὐ μνημονεύονται. Τοῦτο ὁμῶς οὐκ ἔστιν ἀληθές. Διότι ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς Ἰλιάδος πολλαχοῦ μνεῖα τῆς μῆνιδος τοῦ ἥρωος γίνεται¹⁾ καὶ ὁ Ζεὺς πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεως βραδέως μὲν (διότι ἄρ' ἐὶν τὸ θεῖον βραδέως ἐνεργεῖ), ἀλλ' ἀσφαλῶς ἐργάζεται²⁾. Πρὸς δέ, ἡ Ἀχιλλεία περιέχει πλείστους στίχους μετὰ τῆς Γροτείου Ἰλιάδος στενῶς συνδεομένους. Οἱ περὶ τὸν Grote συμβουλευουσιν ἡμῖν, ἵνα τούτους ἀθετήσωμεν. Οἱ στίχοι ὁμῶς οὗτοι συνδέονται ἀρρήκτως μετὰ πολλῶν ἄλλων τμημάτων. Τούτων δὲ ἀποτεμινομένων ἡ Ἀχιλλεία τοῦ Grote μένει οὕτω μικρά, ὥστε δύναται παραβληθῆναι πρὸς τὰ Λαχμάννεια ἔσματα, ἅπερ αὐτὸς ὁ ἱστορικός ἔψεξεν. Πρὸς τούτοις ἐγείρεται τὸ ζητήμα, διὰ τί ὁ Ἀχιλλεὺς ἐν τῇ μικρᾷ Ἰλιάδι τῆς μάχης οὐ μετέχει. Οὐ δυνάμεθα εἰκάσαι, ὅτι ὁ ἥρωος πρὸς λεηλασίαν ἀπῆν. Διότι ὁ Ἔκτωρ οὐκ ἠδύνατο ἔχειν θάρος πέραν τῶν Σκαιῶν πυλῶν προβῆναι. Ὁ ἀπὼν αἶφνης ἔρχεται. Ὡσαύτως οὐ δύναται τις ὑποθεῖναι, ὅτι ὁ ἥρωος πρὸ τῶν μαχῶν τούτων ἤδη ἐφρονεύθη. Διότι οὕτω σπουδαῖον συμβὰν ἔδει μνημονεύεσθαι ἐν γε τῷ τᾶν νηῶν καταλόγῳ, ὅστις ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Grote ὡς μέλος μεγάλου ὅλου ἐθεωρήθη. Ἐπειδὴ λοιπὸν πᾶσαι αἱ ἄλλαι εἰκασίαι ἀποτυγχάνουσιν, ὑπολείπεται μόνη ἡ ὑπόθεσις, ὅτι ἐν τῇ μικρᾷ Ἰλιάδι ὁ Ἀχιλλεὺς διὰ τὴν μῆνιν τῆς μάχης οὐ μετέχει. Ἀλλ', εἰ ἐν τῇ μεγάλῃ Ἰλιάδι ἄπορόν ἐστιν, ὅτι ἡ μῆνις οὐ μνημονεύεται, ἐν τῇ μικρᾷ τοῦτο ἀποβαίνει ἀπορώτερον. Διότι ἐκεῖ μὲν ἴσως τὸ πρᾶγμα βραδύνει, ἐνταῦθα ὁμῶς οὐδαμοῦ μνημονεύεται. Ὡστε, εἰ ἡ σπανίως μνημονευομένη μῆνις οὐκ ἐπιτρέπει τὴν τῆς Ἰλιάδος διχοτομίαν, τίνας αὕτη ἐγένετο; Ἰσως διὰ τὰς ἀντιφάσεις. Ἄν ὁμῶς αἱ ὑπὸ τοῦ Lachmann ἀνα-

1) Ἰλιάδ. B 240, 375 καὶ 685 — 394. A 512. E 788. H 226 — 230.

2) Ἰλιάδ. B ἐν ἀρχῇ.

καλυφθεῖσαι ἀντιγράφεις ὧντως ὑπάρχωσιν, αὐται διὰ τῆς διχοτομίας οὐκ ἐξαλείφονται. Διότι καὶ μετὰ ταύτην μένουσιν.

Εἰς τὴν μέσσην τάξιν τίθεται καὶ ὁ J. U. Faesi¹⁾, ὁ ἐν τοῖς πλείστοις ἀκολουθῶν τῷ Welcker, περὶ οὗ ἱκανὰ ἐν τῷ ἡμετέρῳ πονήματι ἐλέχθησαν. Κατὰ τὸν κριτικὸν τοῦτον ὁ Ὅμηρος ἐστὶν ὑψηλοτέρου καὶ περιεκτικωτέρου ποιητικοῦ πνεύματος ἄνθρωπος, ὅστις ἥρωικὰ ἄσματα συνήνωσε καὶ τὴν ἤδη ἐν τούτοις ὑπάρχονσαν συνέχειαν εἰς ποιητικὴν ἐνότητα ἀνύψωσεν. Ὁ ἀνὴρ δέχεται δύο Ὅμηρους (κατ' αὐτὸν τὸ ὄνομα Ὅμηρος προσηγορικὸν ἐστὶν), ὧν ὁ μὲν τὴν Ἰλιάδα, ὁ δὲ τὴν Ὀδύσσειαν συνήνωσεν. Οἱ ἐνωταὶ οὗτοι τοῦ Faesi μείζονας ἀξιώσεις τῶν ψιλῶν συλλογῶν ἔχοντες πολλὰς ἀνωμαλίας τοῖς συναρμοσθεῖσιν ἔπεσιν ἐπέτρεψαν. Ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ ἀμφοβάλλομεν, εἰ τοιοῦτοι ἐνωταὶ ἠδύναντο ὀνομασθῆναι ποιητὰ καὶ ταῦτα ὑψηλοτέρου ποιητικοῦ πνεύματος. Οἱ τοιοῦτοι ἦσαν καὶ ὠφειλον ὀνομασθῆναι διασκευασταὶ καὶ πλέον οὐ. Ὁ δὲ Sengebusch²⁾ τὰς διαφόρους παραδόσεις περὶ τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς πατρίδος τοῦ Ὀμήρου μετ' εὐφυνίας ἐξηγεῖ. Κατ' αὐτὸν οἱ πολῖται τῶν πόλεων, ἐν αἷς ἐταιρίαι ἢ σχολαὶ ἐπικῆς ποιήσεως ἰδρύθησαν, ἔλεγον, ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐν τῇ πόλει αὐτῶν ἐγεννήθη κατὰ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν οὗτοι μέτοχοι τῆς ἐπικῆς ποιήσεως ἐγένοντο. Ὁ Ὅμηρος τοῦ Sengebusch ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις, μετὰ τῶν Ἰώνων εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν ἀπερχόμενος καθ' ὁδὸν ἐν Ἰφ σχολῇ ἐπικῆς ποιήσεως ἰδρυσε καὶ τελευταῖον ἐν Σμύρνῃ ἀπόκησεν. Ταῦτα πάντα ὁ συγγραφεὺς νομίζει βέβαια, ἐὰν μὴ τις τὸν Ὅμηρον ἀρνήται. Τούτου ὅμως γενομένου ὁ ἀνὴρ ἀποφαίνεται, ὅτι εἷς τῶν πολλῶν ποιητῶν ἐκαλεῖτο Ὅμηρος, ἐξ οὗ τὸ ὄλον ὁμηρικὸν γένος τὸ ὄνομα ἔσχεν. Ὁ δὲ Schömann ἀφ' ἐνὸς μὲν κλίνει πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Lachmann, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἀπόστασιν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Nitzsch οὐχ εὐρί-

1) Εἰσαγωγή εἰς τὴν Ὀδύσσειαν. σελ. 3 καὶ εἰς τὴν Ἰλιάδα. σελ. 1. 2) *Homeric dissertation posterior*.

σκεῖ μεγάλην. Κλίνει δὲ πρὸς τὸν Lachmann¹⁾, καὶ ὅσον πλείστας ἀνωμαλίας καὶ ἀντιφάσεις ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπαισιν εὐρίσκει. Εἰ καὶ οὗτος οὐκ ἠδυνήθη ἐν τῇ Ἰλιάδι ἀνακαλύψαι ἡθικοπραγικὴν ἰδέαν, ὥς ὁ Nitzsch, ὁμως ὁμολογεῖ, ὅτι ἡ ἐνότις τῷ ἐνοῦντι ποιητῇ ἐπῆλθεν εἰς τὸν νοῦν, ἀλλὰ βεβαίως ταύτης οὐκ ἐπέτυχεν. Ψαύτως ὁμολογεῖ, ὅτι ὁ Ὅμηρος τὰ κρείττονα τῆς Ἰλιάδος μέρη ἐποίησεν, qui meliores Iiadis partes fecit. Νομίζομεν, ὅτι ἐνταῦθα ἑρῳῶς ποιοῦντες παραλείπομεν τὴν θεωρίαν τοῦ Bernhardy²⁾, ὅστις τῇ μέσῃ τάξει ἀνήκει. Λιότι, εἰ εἰς ἀκριβῆ ἐξήγησιν τῆς θεωρίας τούτου εἰσρηχόμεθα, τῇ ἀληθείᾳ ἀνεδεχόμεθα ἄλλην λύσιν ὁμηρικοῦ ζητήματος. Ὁ ἀνὴρ οὕτω γριφωδῶς γράφει, ὥστε οἱ Γερμανοὶ εἰς ὑποθέσεις καταφεύγουσιν, ὅπως τὴν θεωρίαν αὐτοῦ ἐρμηνεύσωσιν.

Εἰς δὲ τὴν τρίτην τάξιν κατατάσσονται οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι, οἵτινες, ἂν μὴ δέχωνται τὸν Ὅμηρον τοιοῦτον, οἷον οἱ ἀρχαῖοι, ὁμως ἥκιστα ἐκείνων ἀφίστανται. Ὁ φιλόπονος καὶ φιλόμηρος Nitzsch, ὅστις διὰ πολλῶν μικρῶν διατριβῶν τὴν τοῦ Wolf θεωρίαν ἐπειράθη ἀναιρέσαι, ἀνέλαβε τὸν ἀγῶνα καὶ κατὰ τοῦ Welcker, Hermann καὶ Lachmann. Ὡς δ' ὁ Lachmann θεωρεῖται ἡγεμὼν τοῦ πρώτου στρατοπέδου, οὕτως ὁ Nitzsch τοῦ τελευταίου. Εἰ καὶ πολλὰ ἄλλαι ἀπόπειραι σοφῶν ἀνδρῶν ἐγένοντο πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς προσωπικῆς τοῦ Ὁμήρου ὑπάρξεως, ὁμως τὸ σύγγραμμα τοῦ ἀνδρός τούτου, die Sagenpoesie der Griechen, γεγραμμένον ἐν γλώσσῃ ἐζητημένη καὶ τοῖς Γερμανοῖς πολυαχοῦ σκοτεινῇ, δικαίως ὥς τὸ ἐντελέστατον ὄπλον τούτου τοῦ στρατοπέδου θεωρεῖται. Λιότι δι' ἰσχυρῶν ἀποδείξεων πολεμεῖ πάντας, ὅσοι τὴν ἐθνικὴν τῶν Ἑλλήνων πεποιθῆσιν πειρῶνται διασεῖσαι. Παραλείποντες δὲ τὰς ἀποδείξεις αὐτοῦ σημειοῦμεν μόνον, ὅτι ὁ ἀνὴρ πολλὰς ἀνωμαλίας καὶ ἀντιφάσεις τῷ ποιητῇ ἐπιτρέπει καὶ ἄλλας ἀναιρεῖ. Ἐν τῇ Ἰλιάδι ἀνακαλύπτει ἡθικοπραγικὴν ἰδέαν, το-

1) De reticent. Homer. 1853 καὶ Neue Jahrbücher für Philologie und Pädagogik 1854, 69. 2) Grundriss der griech. Literatur 1862 καὶ 1858.

μίξει δηλαδή, ὅτι ὁ ὕψιστος τοῦ κόσμου κυβερνήτης τῇ δικαίᾳ τοῦ Ἀχιλλέως μὴνιδι ὑπισχνεῖται τιμωρίαν. Ἀλλὰ τὸ ἀνθρώπινον πάθος φέρει τὴν καθ' ἑαυτὴν δικαίαν μῆνιν εἰς ἀμετρίαν. Διὰ τῆς ἀποκρούσεως δὲ τοῦ ἐξιλασμοῦ τῶν Ἀχαιῶν ὁ Ἀχιλλεὺς ἄξιος κολάσεως γενόμενος τιμωρεῖται διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Πατρόκλου. Ὁμολογοῦμεν μὲν, ὅτι ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τῶν γεγονότων δύναται τις ἀνακαλύψαι τοιοῦτόν τι, ὅμως ἀμφιβάλλομεν, εἰ τῷ ποιητῇ τῆς Ἰλιάδος ἐπῆλθε τοιαύτη ἡθικοτραγικὴ ἰδέα. Ὁ Ζεὺς ὑπισχνεῖται οὐχὶ τῇ δικαίᾳ τοῦ Ἀχιλλέως μὴνιδι τιμωρίαν χάριν δικαιοσύνης, ἀλλ' ἐξ ἀτομικῆς πρὸς τὴν Θέτιδα εὐγνωμοσύνης¹⁾. Πρὸς δέ, καὶ μετὰ τὴν ἀπώθησιν τοῦ ἐξιλασμοῦ ὁ Ζεὺς οὐ παύεται πιέζων τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τιμῶν τὸν Ἀχιλλέα, ὅπερ διὰ τῆς ἡθικοτραγικῆς τοῦ Nietzsche ἰδέας οὐκ ἐξηγεῖται. Ὁ Ἀπόλλων συνεβάλετο μὲν πρὸς φόνον τοῦ Πατρόκλου, ὅμως οὔτε εἰς τὴν κεφαλὴν τῶν θεῶν, οὔτε εἰς τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα, ὅτι ὁ ἥρωες πρὸς τιμωρίαν τοῦ Ἀχιλλέως ἔπесεν. Ὁ δὲ Otfr. Müller²⁾ λέγει, ὅτι οἱ ᾄοιδοι κατὰ πρῶτον ἐπὶ μακρὸν χρόνον μικρά τινα ᾄσματα ἐκ τοῦ μεγάλου μυθικοῦ κύκλου ἐποίουν. Ἡ ἥρωικὴ μυθολογία ἐχάραξεν ἤδη τὴν ὁδόν, ἣ ὁ ποιητὴς ὤφειλεν ἀκολουθήσαι. Διότι αἱ πράξεις τῶν κυριωτέρων ἡρώων ἐσχημάτιζον ἐν αὐτῇ συστήματα. Ἦν δὲ μέγα τι φαινόμενον, εἰ ποιητὴς τις ἐκ τοῦ ἥρωικοῦ μύθου ἐξέλεγεν ὑπόθεσιν, ἣτις πλὴν τὴν σχέσεως αὐτῆς πρὸς τὰ λοιπὰ τοῦ αὐτοῦ μυθικοῦ κύκλου μέρη ἐν ἑαυτῇ πιθανότητα περιεῖχε καὶ ζωηρὸν ἐπαγωγὸν διήγειρεν. Τοιαύτην ὑπόθεσιν ὁ Ὅμηρος εὗρεν ἐν τῇ μὴνιδι τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τῷ νόστῳ τοῦ Ὀδυσσεως. Καὶ τῆς μὲν Ἰλιάδος αὐτὸς ὁ Ὅμηρος τό τε σχέδιον διέγραψε καὶ τὰ μέρη ἐποίησεν, τῆς δ' Ὀδυσσεείας τὸ μὲν σχέδιον ὀφείλεται τῷ Ὁμήρῳ, ἢ δ' ἐκτέλεσις μαθητῇ τινι αὐτοῦ. Ὁ κριτικὸς ὁμολογεῖ, ὅτι εἰς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη εἰσέρρευσεν πολλὴ ἀλλοτρία ὕλη, ἣ κατὰ μέγα μέρος τὰς ἀνωμαλίας καὶ ἀντιφάσεις ἀποδίδωσιν. Ὁ Ὅμη-

1) Ἰλιάδ. Α 395 καὶ 593. 2) Geschichte der griech. Literatur I, 71

ρος τοῦ Müller ἦν Ἰῶν τὸ γένος ἐκ τῶν οἰκῶν τῶν ἐκ τῆς Ἐφέσου εἰς τὴν Σμύρνην μετοικησάντων ἐν τῷ χρόνῳ, καθ' ὃν οἱ Ἀχαιοὶ τὸ κύριον στοιχεῖον τοῦ συνοικισμού ἀπειτέλουν. Τοῦ στρατοπέδου τούτου μαχητὴς ἐστι καὶ ὁ Nägelsbach¹⁾, ὁ θερμότερος τῆς ἀρχαίας κριτικῆς ὑπέρμαχος. Κατὰ τοῦτον ὁ Ὅμηρος ἐστὶν ἐκ φύσεως ποιητὴς καὶ ἐν τῇ φύσει τούτου ἡ εὐγενεστάτη τέχνη ἀποκαλύπτεται. Ἐν ᾧ οὗτος τὰ αὐτοῦ ἔπη ποιεῖ, οὐκ ἀκολουθεῖ νόμοις τῆς ἐπικῆς ποιήσεως, ἀλλὰ δημιουργεῖ τούτους. Πρὸ ὀλίγων δ' ἐτῶν ὁ εὐφνῆς Ad. Kiene ἐξέδω τὸ σύγγραμμα, die Composition der Ilias des Homer, ἐν ᾧ τὴν προσωπικὴν τοῦ Ὀμήρου ὑπαρξίν ὁμολογεῖ καὶ περὶ τῆς ἐνότητος τῆς Ἰλιάδος εὐφυνῶς πραγματεύεται.

Ἄν τις ἤδη ἀπὸ ὑψηλοτέρας σκοπιᾶς πρὸς τὰ τρία ταῦτα στρατόπεδα ἀπὶδῃ, παρατηρεῖ τὰ ἑξῆς. Τὸ μὲν πρῶτον πολλοὺς καὶ μεγάλους πόνοὺς καταβάλλει, ὅπως ποιητικὰς ἀνωμαλίας, ἀντιφάσεις καὶ γλωσσικὰς ἢ μερικὰς διαφορὰς ἀντιχρνεῦσαν κατακερματίσῃ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, ἰδίως δὲ τὴν Ἰλιάδα. Οἱ μαχηταὶ τούτου τοῦ στρατοπέδου λέγουσιν, ὅτι τὸ κάλλος καὶ ἡ τέχνη τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν κεῖνται οὐχὶ ἐν τῇ ἐνότητι αὐτῶν, ἀλλ' ἐν τοῖς μέρεσιν. Οἱ δὲ τοῦ δευτέρου εὐρίσκουσι μὲν οὐ σμικρὰν ἐνότητα ἐν τοῖς ἔπεσιν, ὅμως οὔτε ἐντελῆ, οὔτε πανταχοῦ. Διὰ τοῦτο οἱ μὲν δημιουργοῦσι τερατώδη μικρότερα ἔπη, οἱ δὲ ὀνειροπολοῦσι συναρμολογία μικροτέρων ᾠσμάτων, ὃν Ὅμηρον ὀνομάζουσιν. Οἱ δὲ τοῦ τρίτου εὐρίσκουσι μεγάλην ἐνότητα ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσι, τὰς δὲ ἀντιφάσεις ἢ ἐξηγοῦσιν ἢ θεωροῦσι μικρὰς καὶ τῷ ποιητῇ ἐπιτρέπουσιν. Ἐπαινοῦσι δ' οὐ μόνον τὰ μέρη, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅλον τῶν ἐπῶν. Ἄν δέ τις ἀριθμήσῃ τοὺς μαχητὰς τῶν τριῶν τούτων στρατοπέδων, ῥαδίως εὐρίσκει, ὅτι τὸ πρῶτον ἐν γε τῇ Γερμανίᾳ τοὺς πλείονας κέκτηται, ἡ αἰτία ὅμως κατὰ τὸ πλεῖστον ἔγκειται ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύ-

1) Anmerkungen zur Ilias, Nürnberg 1850 καὶ Homerische Theologie ἐν ἀρχῇ τῆς εἰσαγωγῆς.

ματος καὶ μάλιστα τοῦ φιλολογικοῦ, ὅπερ ἄν τῶν νέων ὀρέγεται καὶ τοῖς νέοις ἄν προστίθεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Τελευταῖον συμπέρασμα.

Ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ κεφαλαίῳ σκοποῦμεν, ἵνα δι' ὀλίγων λέξεων ἐκφράσωμεν, ὅ, τι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν διὰ μακρῶν εἵπομεν, καὶ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἡμεῖς γε νοοῦμεν τὴν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν γένεσιν, δεῖξωμεν.

Τὴν ἱστορίαν αὐτῶν εἰς τρεῖς ὅρους διαιρέσαντες καὶ κατὰ τὴν διαίρεσιν ταύτην τὸ ἡμέτερον σύγγραμμα χωρίσαντες κατὰ πρῶτον ἐκρίναμεν τὰς βιογραφίας, αἵτινες τοὺς περὶ Ὀμήρου μῦθους περιέχουσι καὶ ἀπεφάνθημεν, ὅτι οὗτοι καταρρέουσιν ἐκ πολὺ προγενεστέρας ἐποχῆς τῆς τοῦ Θεαγένους καὶ τῶν ἄλλων, ὅσοι ἐν τοῖς πρώτοις λέγονται περὶ Ὀμήρου γράψαντες. Ἐπειδὴ δὲ πολλοῖς φαίνεται, ὅτι οἱ περὶ Ὀμήρου μῦθοι τεκμήριον κατὰ τῆς προσωποκοῖς αὐτοῦ ὑπάρξεώς εἰσιν, ἐπειράθημεν, ἵνα τὴν πρόληψιν ταύτην ἀναιρέσωμεν. Εἴτα εἶδομεν, ὅτι αἱ πολλαὶ τοῦ ποιητοῦ πατρίδες οὐ δεικνύουσι προσωποποίησιν περιόδων, καθ' ἃς ἡ ἐπικὴ ποίησις ἤκμαζεν. Διότι ἐδείξαμεν, ὅτι πᾶσαι αἱ δυσχέρειαι αἴρονται, εἰὰ τὴν Σμύρνην ὡς πατρίδα τοῦ ποιητοῦ δεχθῶμεν. Ἐκ πολλῶν δὲ τεκμαιρόμεθα, ὅτι ὁ ποιητὴς τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἦν Ἰων. Ὡσανύτως ἀνῆρέσαμεν τὰς εἰκασίας ἐκείνων, οἵτινες διὰ τὰς πολλὰς τοῦ Ὀμήρου ἐποχὰς ταρασσόμενοι πρὸς ἀνάπausιν εἰς προσωποποιήσεις καταφεύγουσιν. Ἡ μὲν διαφορὰ τῶν ἐποχῶν ἀπορρέει ἐκ φιλοτιμίας τῶν Ἑλληνίδων πόλεων καὶ ἐξ εἰκασιῶν, ὁ δὲ βίος τοῦ Ὀμήρου οὐ δύναται καταβιβασθῆναι πλέον τῶν τριῶν αἰώνων μετὰ τὰ Τρωικά. Χωροῦντες δ' ἐδείξαμεν, πόσον ἀτυχεῖς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐτυ-

μολογίαι τῷ ὀνόματι τοῦ Ὀμήρου ἐδόθησαν καὶ πόσον ἀνυψέστεραι ὑπὸ τῶν νεωτέρων, προσθέντες, ὅτι ἡ ἐτυμολογία οὐ δύναται λῦσαι τὸ ὁμηρικὸν ζήτημα. Πρὸς τούτοις ἀπηλλάξαμεν τὸν ποιητὴν τοῦ μεγίστου ὄγκου τοῦ ἐπικοῦ κύκλου, ὃν ἐπειράθησάν τινες τὸν ποιητὴν τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας μέχρι θανάτου καταπιέσαι. Τελευταῖον, ἐπειδὴ οἱ νεώτεροι περὶ τοῦ ὁμηρικοῦ ζητήματος ψηφίζοντες ψέγουσιν ἢ ὀλιγοροῦσι τῆς ψήφου τῶν ἀρχαίων, ἐπειράθημεν, ἵνα τὸ βάρος τῆς ψήφου ἐκείνων σταθμίσωμεν.

Ἀφ' οὗ λοιπὸν ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ τὰ κατὰ τὸν Ὀμηρον ἐξητιάσαμεν, ἐν τῷ δευτέρῳ διὰ τῆς γραφῆς ἢ ἐν ἑλλείψει ταύτης διὰ τῆς στοματικῆς παραδόσεως τοῦτον μετὰ τῶν ἐπῶν συνεδέσαμεν. Καὶ δὴ εἶδομεν, ὅτι αἱ ἀποδείξεις, ἐφ' ὧν ὁ Wolf ἠρείδεται, ἀσθενεῖς καὶ ἡμαρτημέναι ἦσαν καὶ ὅτι ἡ τοῦ Ὀμήρου ὑπαρξίς οὐκ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς γνώσεως τῆς γραφῆς. Διότι καὶ ἄνευ ταύτης τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἠδύναντο συλληφθῆναι, ποιηθῆναι καὶ διατηρηθῆναι. Εἴτα ἱστορήσαμεν, ὅτι ταῦτα πρῶτοι οἱ Ὀμηρίδαι παρέλαβον καὶ μετὰ τούτους οἱ ῥαψῳδοί, οἵτινες οὐ σμικρὸν ταῦτα διέφθειραν. Πρὸς τούτοις ἐδείξαμεν, ὅτι οὔτε ὁ Πεισίστρατος, οὔτε οἱ περὶ αὐτὸν ἠδύναντο συναρμόσαι αὐτοτελεῖ ἔξματα, ὥς οἱ περὶ τὸν Wolf ἐνόμισαν. Οἱ δὲ καλούμενοι διασκευασταὶ οὐ συνεβάλοντο πρὸς ἐνότητα τῶν ἐπῶν, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς διαφθορὰν αὐτῶν. Ἡ δὲ διαφθορὰ προέβαινε καὶ παρὰ τοῖς φιλοσόφοις, σοφισταῖς καὶ ἄλλοις. Εὐτυχῶς ὁ Ἀριστοτέλης ἐξετάσας τὴν ἐνότητα τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἀρίστην αὐτὴν κατέδειξεν. Ταύτην δ' οἱ Ἀλεξανδρικοὶ καὶ Περγαμηνοὶ κριτικοὶ μᾶλλον διέσπασαν, ἢ ἐβεβλήωσαν. Τελευταῖον εἵπομεν βραχέα καὶ περὶ τῆς ἀγεννήσεως τῶν ὁμηρικῶν σπουδῶν, ἃς τῷ μεγάλῳ Wolf ὀφείλομεν.

Ἐν δὲ τῷ τρίτῳ βιβλίῳ πρῶτον ἐδείξαμεν πολλὰ αἰτία, οἷς ποιητικαὶ ἀνωμαλίας, εἰ ὄντως ὑπῆρχον, δύνανται ἀποδοθῆναι. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν κατάδειξιν τούτων ἐνομίσαμεν σκόπιμον, ἵνα καὶ τὰς πολυθρύλητους ἀνωμαλίας καὶ ἀντιφάσεις ἐξετάσωμεν. Καὶ δὴ πρῶτον τὰ προοίμια τῶν

ὁμηρικῶν ἐπῶν ἀναλύσαντες εὗρομεν ταῦτα τοσοῦτον περιεκτικά, ὅσον ὁ ποιητὴς κατὰ τὴν φύσιν τῆς ἰδίας ἐποχῆς ἠδύνατο ποιῆσαι. Εἴτα δὲ τὴν ἐνόητα τῆς Ὀδυσσεΐας κρίναντες εὗρομεν αὐτὴν ἀρίστην. Ἠγέρθησαν μὲν ἀπορία τινὲς περὶ τοῦ μύθου τοῦ Τηλεμάχου, ἀλλ', ὥς εἶδομεν, εὐκόλως λύονται. Ἡ δὲ Ἰλιάς συνέστηκεν ὡς ἐν δέχεται ἀριστα, δηλαδὴ ὅσον ἡ ὕλη επέτρεπεν. Πρὸς δὲ ἐξηγέσασθαι καὶ τὰς ἀντιφάσεις, ἃς ὁ Lachmann εὔρεν, ἀλλ' εἶδομεν, ὅτι αὗται ἐκ παρανοήσεως τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν ἀπορρέουσιν. Πρὸς κύρωσιν δὲ τῆς ἐνόητος τῆς τε Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας δεδείξαμεν τὴν τοπογραφικὴν συμφωνίαν καὶ καὶ χρονολογικὴν ἁρμονίαν αὐτῶν. Εἴτα παρεβάλομεν τὰ δύο εἰρημένα ἔπη καὶ ἐκ τῆς παραβολῆς δῆλον ἐγένετο, ὅτι ταῦτα οὔτε χρονολογικῶς ἀπ' ἀλλήλων δύνανται χωρισθῆναι, οὔτε σπονδαία αἰτία ὑπάρχει, ὅπως τὸν ποιητὴν τῆς Ἰλιάδος ἀπὸ τοῦ τῆς Ὀδυσσεΐας χωρίσωμεν. Τελευταῖον, ὅπως δεῖξωμεν, ποῦ νῦν τὸ ὁμηρικὸν ζήτημα βαίνει καὶ τίνες λύσεις αὐτῷ δίδονται, διὰ βραχέων τὰς περὶ τούτου θεωρίας ἡριθμήσαμεν.

Μετὰ τὰ εἰρημένα, εἴ τις νομίζει, ὅτι ὁ Ὅμηρος ζῇ καὶ ὅτι παρὰ τὸ δίκαιον κατὰ ζῶντος αἰ τῆς κριτικῆς μάχαιραι ἐπετέθησαν, οὗτος δύναται ἀπαιτῆσαι παρ' ἡμῶν, ἵνα εἴπωμεν (κατὰ τοὺς νόμους τῆς πιθανότητος), πῶς ὁ ποιητὴς ἐπέτυχε τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἔργου. Τὴν ἀπαιτήσιν ταύτην ἐκπληροῦντες ἀποκρινόμεθα ὡς ἑξῆς. 1) Οὐ πολὺν μετὰ τὰ Τρωικὰ χρόνον ἐγένοντο ἐν τῇ Ἑλλάδι πολλαὶ μετοικήσεις, ἐν αἷς καὶ ἡ τῶν Ἀσίων εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσβολή. Αἱ πιεσθεῖσαι φυλαὶ εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν μετοίκησασαι παρέλαβον μεθ' ἑαυτῶν τῆς πρώτης αὐτῶν πατρίδος τὰς ἀναμνήσεις, ἐν αἷς καὶ τὰ κατὰ τὸν Τρωικὸν πόλεμον. 2) Ἡ παράδοσις αὕτη καὶ πρὶν μὲν, μάλιστα δὲ νῦν μυθικόν τι χρῶμα προσεκτίσαστο. 3) Ὑπὸ δὲ τὸν ποιητικὸν τῆς μικρᾶς Ἀσίας οὐρανὸν οἱ μῦθοι οὗτοι μετεμορφοῦντο ὑπὸ τῶν ἀοιδῶν εἰς μικρὰ ἄσματα, ὧν τὸν τύπον ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ ὁρῶμεν. Οἱ δὲ ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἕλληνες μετὰ ζωηροῦ ἐνθουσιασμοῦ ἠκροῶντο τῶν ἁσμάτων, ἐν

οἷς αἱ ἀριστεῖαι καὶ αἱ συμφοραὶ τῶν προγόνων εἰκονίζοντο. 4) Ὁ ἐνθουσιασμός ἐνεθάρρυνε τοὺς ἀοιδούς, ὧν ἡ ἀκρόασις κατέστη τοσοῦτον ἀναγκαία, ὅσον ἡ τοῦ τέκτορος καὶ ἱατροῦ. Διὰ τοῦτο ἀνεπτύσσεται ἔξοχος ποιητικὴ τέχνη. 5) Ἀφ' οὗ δ' οἱ ἀοιδοὶ περὶ τὴν ποίησιν μικρῶν ᾠσμάτων ἡσκήθησαν, καὶ εἰς ποίησιν μακροτέρων ᾠσμάτων ἐτρέποντο. Πιθανῶς οἱτοὶ ἐδανείζοντο ἢ ἐκαρποῦντο τῶν μικροτέρων, παρ' ὧν ἀψόγως ἐλάμβανον φράσεις, στίχους καὶ ὁλοκληρὰ τμήματα. 6) Οὕτω κατ' ὀλίγον ἢ τῶν ἀοιδῶν ποίησις μετέβαλλε χαρακτῆρα, μέχρις ὅτου οἱ ἀοιδοὶ ποιηταὶ ἐγένοντο. 7) Ὁ δοκιμώτερος τούτων τῶν ποιητῶν, Ἰων τὸ γένος, ὠφελήθει α) ἐκ τοῦ οὔπω μεταμορφωθέντος μύθου, β) ἐκ τῶν μικροτέρων ᾠσμάτων ἢ ποιημάτων, οἷς ἐλευθέρως ὡς ἰδίους ἐχρήσατο, γ) ἐκ τῆς περὶ τὴν ποίησιν μεγάλης ἀσκήσεως τῆς ἐποχῆς καὶ δ) ἐκ τῆς ἰδίας ἐξόχου φύσεως ἐποίησε τὴν Ἰλιάδα, μετὰ μεγάλης δὲ τῆς πιθανότητος καὶ τὴν Ὀδύσσειαν. 8) Ὁ Θεσπέσιος οὗτος ποιητῆς ἐπειράθη, ὅπως τοὺς ἤδη ἐνόητα ἔχοντας μύθους ἐναργέστερον εἰς πρωτεύουσαν ἰδέαν ὑποβάλῃ. Τούτου δ' ὡς ἐνδέχεται μάλιστα ἐπέτυχεν. Καὶ τῆς μὲν Ἰλιάδος ὑπόθεσις ἐστὶν ἡ μῆνις τοῦ Ἀχιλλέως, τῆς δ' Ὀδυσσεΐας ὁ νόστος τοῦ γερονύμου ἥρωος. 9) Τὰ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου ποιηθέντα ἔπη παραβαλλόμενα πρὸς ταῦτα, ἅπερ νῦν ἔχομεν, ἴσως ἦσαν μικρότερα μὲν, κρείττονα δὲ τὴν ἐνότητα. Ἡ ἐπικὴ ποίησις καὶ ἰδίως ἡ ὁμηρικὴ πολλῶν ὑποβολῶν ἐπιδεικτικὴ ἐστίν. Διότι οὔτε ὁ κατάλογος στρατηγῶν, οὔτε ἡ ἀπαρίθμησις μαχῶν, οὔτε ἡ διήγησις πλανῶν προσθήκας ἀποκρούει. 10) Αἱ ὑποβολαὶ αὗται παρήγαγον μικρὰς ἀνωμαλίας, ἃς οἱ ἀρχαῖοι κριτικοὶ ἐπειράθησαν ἐξαλεῖψαι. Ἀλλὰ δυστιχῶς ἡ ἀγαθὴ πρόθεσις μετεβλήθη εἰς ἀκολασίαν, ἥτις πολλαχῶς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη διέφθειρεν.

Τέλος.

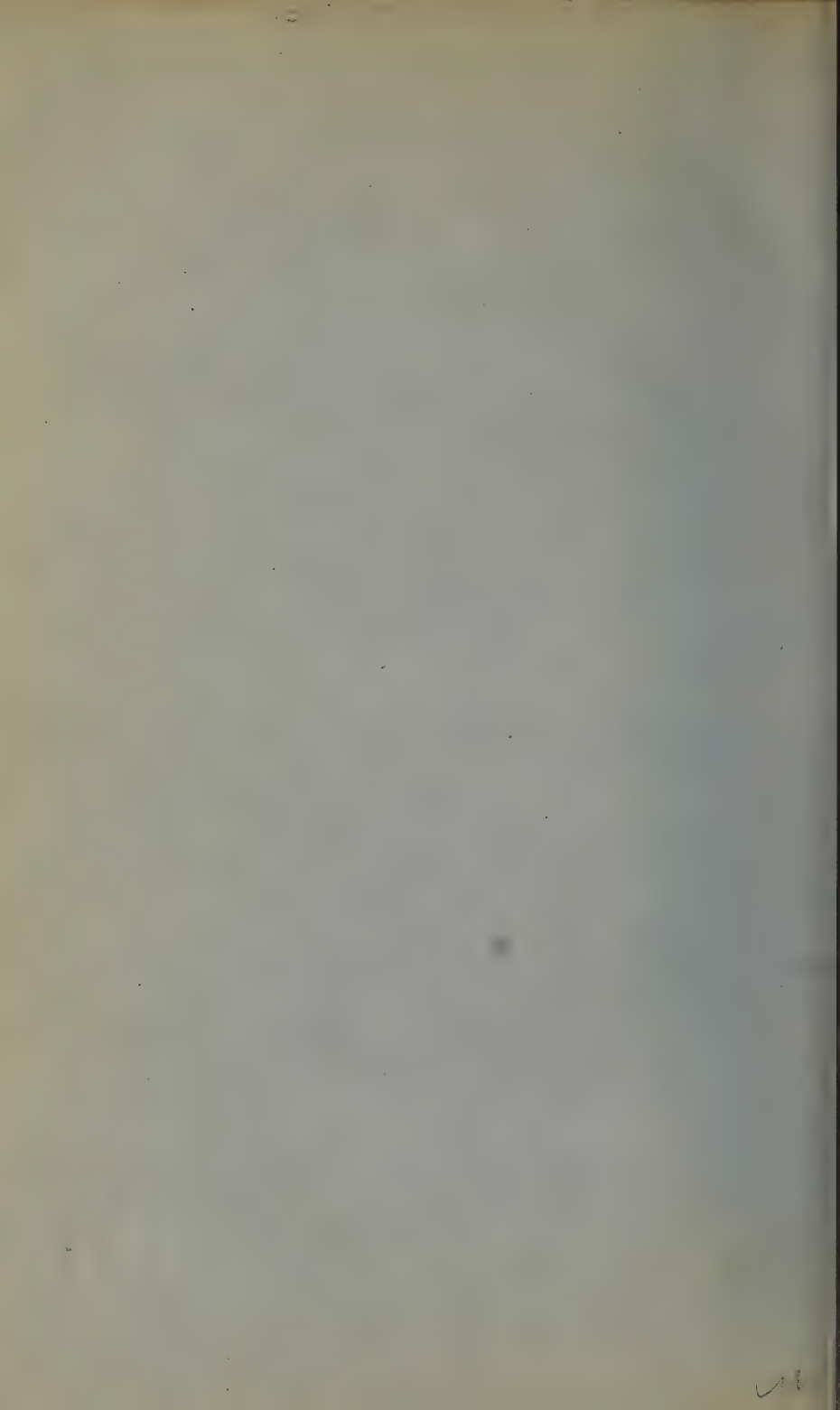
Παρατηρηθέντων τυπογραφικῶν ἁμαρτημάτων διόρθωσις.

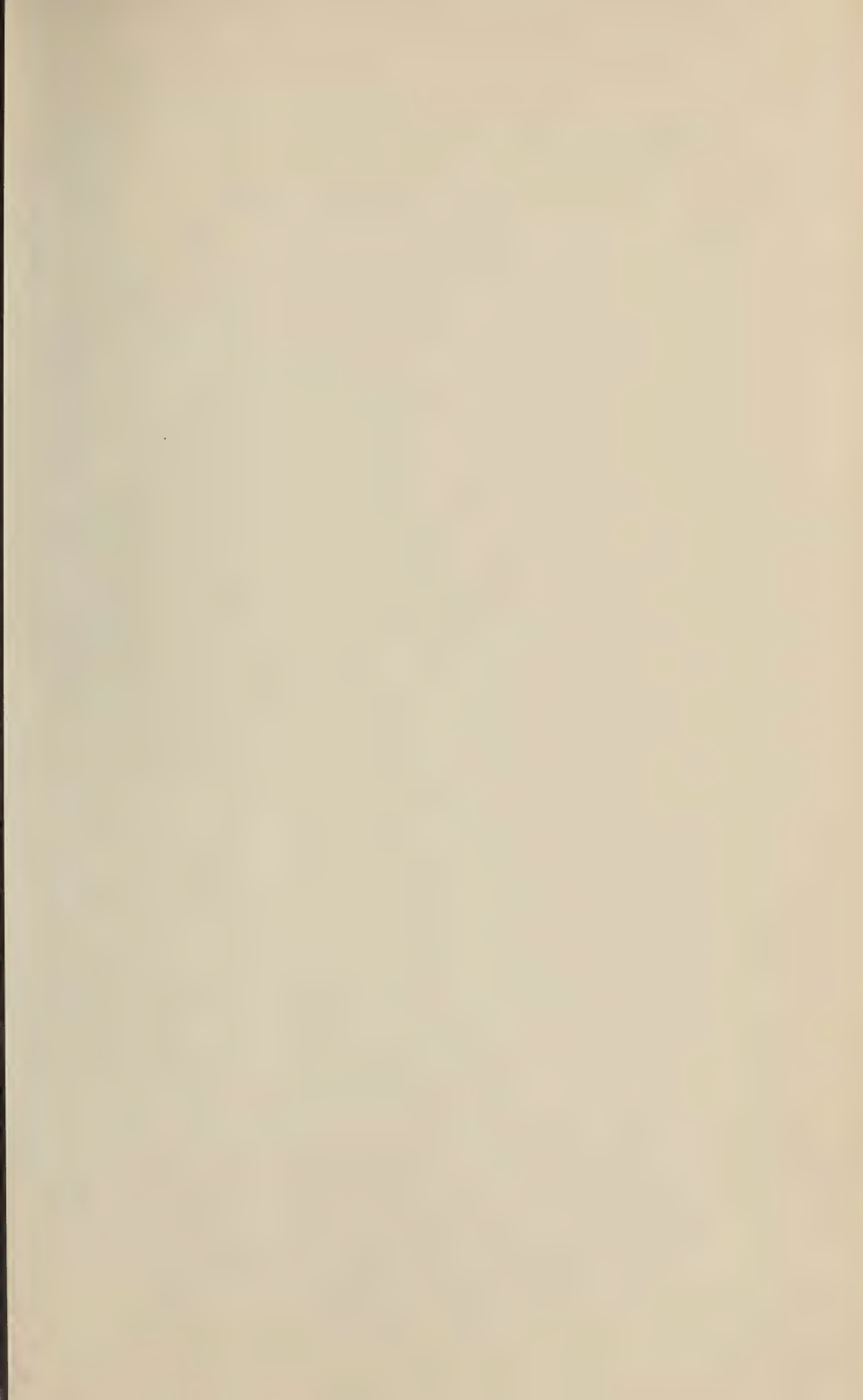
Σελίς	Στίχος	Ἀντὶ	ἀνάγνωθι
11	19	τῇ	τὸ
13	13	ἐπκλήθεις	ἐπικληθείς.
22	1	ὀμηρεῖον	Ὅμηρειον
23	9	Ὅμηρεῖον	Ὅμηρειον
25	2	Περὶ τὴν πατρίδα	Περὶ τῆς πατρίδος
28	10	πεμποβόλων	πεμπωβόλων
34	30	Quam	Quum
37	32	ἡ περὶ	τὸ περὶ
40	35	ὑπομνήμασι	ὑπομνήμασι
42	21	Ρωμαῖον	Ῥωμαῖον
43	30	Ομηρον	Ὅμηρον
44	11	συγχρόνου	συγχρόνους
49	29	εὐφυνία	εὐφυνία
71	29	ὑφ ἥν	ὑφ ἥν
74	15	ἡ Ἀθηνᾶ	ἡ Ἀθηνᾶ
77	2	Τηλεγονία	Τηλεγόνεια
81	26	ζητήματος	ζητήματος;
85	31	ὀρῶμεν	ὀρῶμεν
91	20	ὀμήρου	Ὅμήρου
108	26	διὰ φοραι	διάφοροι
114	11	γραφὴν	γραφὴν
120	6	ἀπηρεχαιωμένη	ἀπηρεχαιωμένη
174	26	ἀντοτελῇ	ἀντοτελῇ
182	1	Λωρεῖς	Λωρεῖς
221	20	ὑπεμνημάτισε	ὑπεμνημάτισε
225	11	ὁ μαθητὴς τοῦ ὀμηρικοῦ Εὐσταθίου	[Ἡ φράσις κατὰ παραδρομὴν εἰσεῖρευσε καὶ ἔξαλειπτέα.]
229	23	τῆς ἐπιστήμῃ	τῆς ἐπιστήμης
236	19	ἐκκλησιαστικοὶ	ἐκκλησιαστικαὶ
251	27	μίτος	μίτος
258	31	διηρημένον	διηρημένον
296	12	μίτον	μίτον

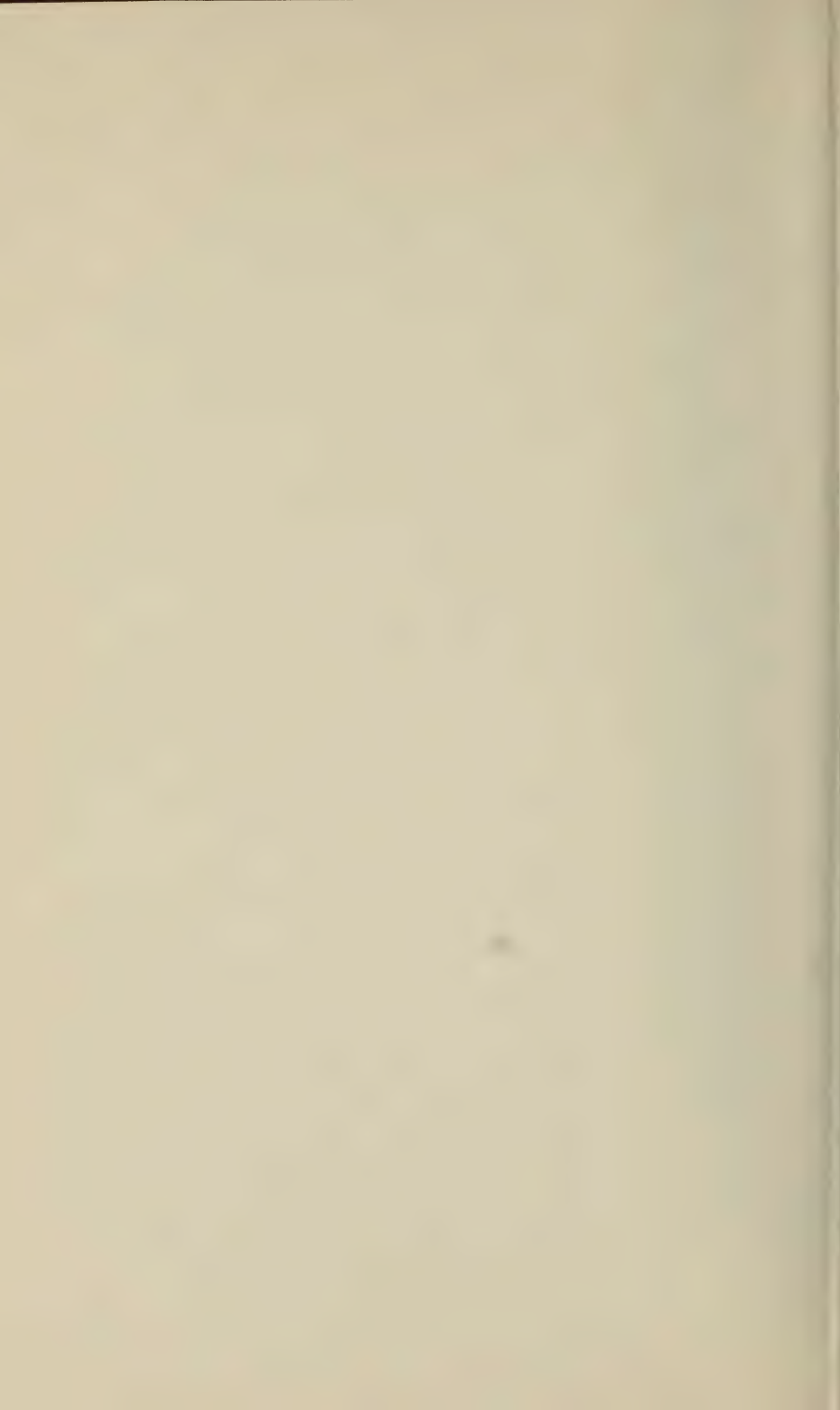
Τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως ὑπάρχουσι δύο συγγράμματα ἀνέκδοτα, ὧν τὸ μὲν ἐν τῇ πρώτῃ, τὸ δὲ ἐν τῇ δευτέρᾳ περιόδῳ τοῦ Ῥοδοκανακείου ἀγῶνος ἐβραβεύθη. Ὁ συγγραφεὺς παρακαλεῖ τὸν φιλόμουσον τῆς δημοσίας ἐκπαιδύσεως Ὑπουργὸν καὶ τοὺς πλουσίους ὁμογενεῖς, ὅπως συνδράμωσιν αὐτῷ πρὸς ἔκδοσιν τῶν εἰρημένων συγγραμμάτων. Ἰδίᾳ δὲ τὸν ἀξιότιμον τμηματάρχην τοῦ αὐτοῦ Ὑπουργείου, ὅστις ψέγει τὸν συγγραφέα, ὅτι οὐπω ἔξεδω ταῦτα, παρακαλεῖ, ὅπως εἴπῃ τῷ προϋσταμένῳ Ὑπουργῷ, ὅ, τι ἐν τῇ διατριβῇ αὐτοῦ γράφει. Ὁρθῶς ὁ ἀξιότιμος κύριος εἶπεν, ὅτι τὰ ἐν τοῖς ἀγῶσι βραβευόμενα συγγράμματα εἰσι κοινὸν κτῆμα. Ἀλλ' ὑπὲρ τῶν κοινῶν κτημάτων διαπαντῶσιν οὐχὶ οἱ ἀπορώτεροι τῶν ἰδιωτῶν, ἀλλ' οἱ τὰ κοινὰ ἐπιτετραμμένοι ἐκ τῶν κοινῶν. Ἀδίκως δ' ὁ ἀξιότιμος κύριος τὸν συγγραφέα ψέγει, ἂν οὗ ἢ ἔκδοσις ἐν γούνασιν αὐτοῦ τοῦ ψέγοντος κεῖται.

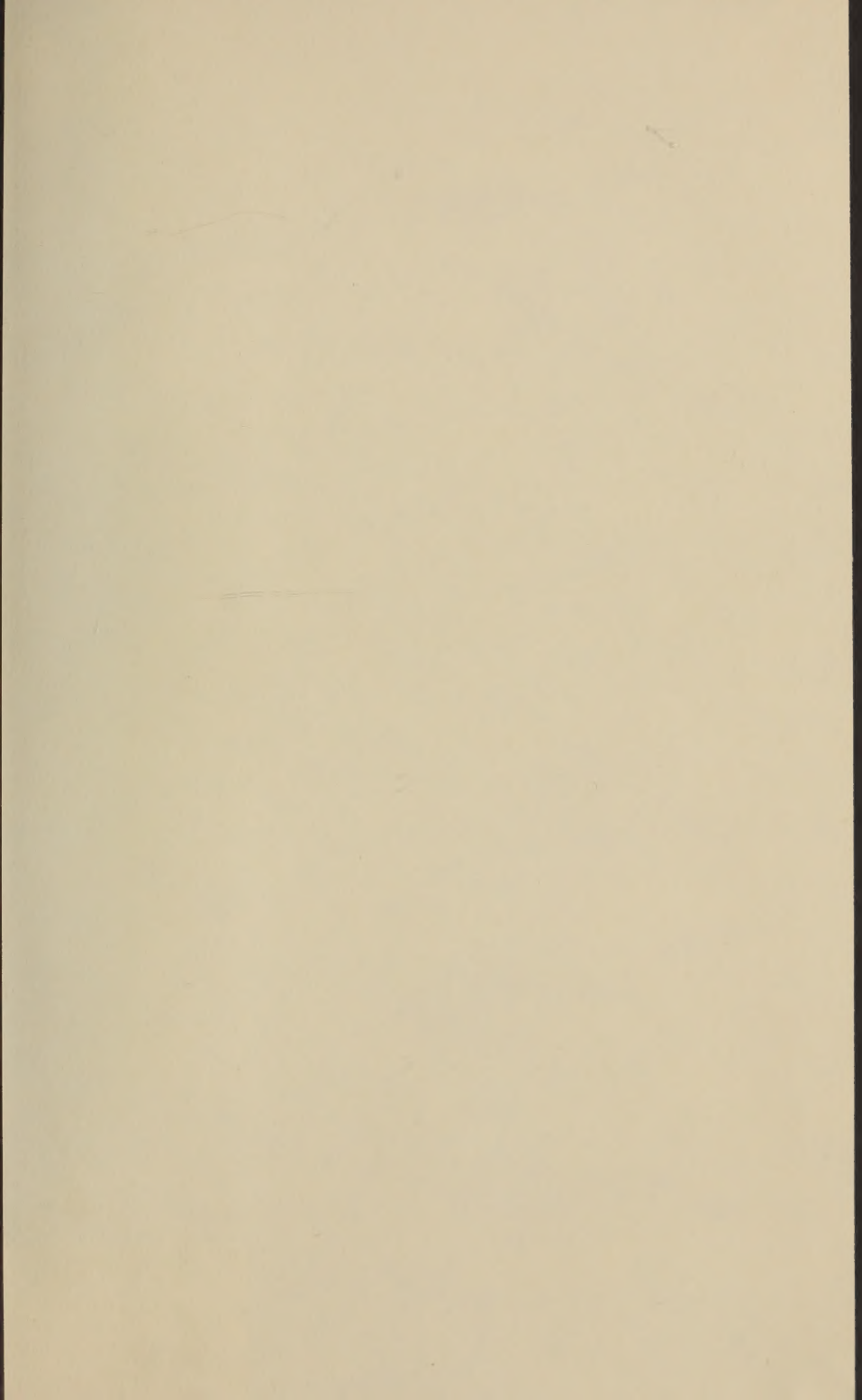
Ἐν Ἑλλάδι τιμᾶται δραχμῶν 6

Ἐν τῷ ἑξωτερικῷ Πρωσσικῶν ταλήρων . 2

Deacidified using the Bookkeeper process.
Neutralizing agent: Magnesium Oxide
Treatment Date: July 2006

Preservation Technologies
A WORLD LEADER IN PAPER PRESERVATION

111 Thomson Park Drive
Cranberry Township, PA 16066
(724) 779-2111

SEPT 68

N. MANCHESTER,
INDIANA

LIBRARY OF CONGRESS

0 003 045 266 5

